

วารสารมหาจุฬานาครทรรณ

Journal of MCU Nakhondhat

ISSN: 3027-8597 (Online)

ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2569)

Vol.13 No.3 (March 2026)

♦ วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรณ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ แก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) วารสารเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรณ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม

ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์

ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน

ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม

ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม

ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม

ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม

ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน

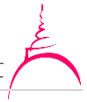
ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

♦ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail: suriya.sur@sbss.ac.th

● บรรณาธิการ

บุญญาตา จงละเอียด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

● หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ธีรวัฒน์ ทองบุญชู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

● กองบรรณาธิการ

พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

ครองชัย หัตถา มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

ประเวศ อินทองปาน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

สืบพงษ์ ธรรมชาติ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประเทศไทย

สมบูรณ์ บุญโท มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ประเทศไทย

นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประเทศไทย

วาสนา แก้วหล้า มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ประเทศไทย

ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ประเทศไทย

ธนิศร ยืนยง มหาวิทยาลัยปทุมธานี ประเทศไทย

ธานี วรภัทร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ประเทศไทย

บุษกร สุขแสน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ประเทศไทย

มุกดาวรรณ พลเดช วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ ประเทศไทย

อุทัย เอกสะพัง มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

มะลิวัลย์ โยธารักษ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

● ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระปลัดสาโรจน์ ธมมสโร วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระสมุห์อนุพงษ์ สุขิโต วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี วัดศาลามีชัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระบุญญฤทธิ์ ภัททจารี วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

พระเกียรติศักดิ์ ขำเกลี้ยง วัดศาลามีชัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

อนุชิต ปราบพาล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

ศักดิ์ดา หารเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

ทิพย์วรรณ จันทรา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

อภิรักษ์ คำหารพล นักวิชาการอิสระ ประเทศไทย

💧 ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระไกรสร ปิยสีโล	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระศักดิ์นฤณ สกุกวีโร	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
พระดิสรณ์ สิงห์เพ็ญ	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
สามเณรพงษ์ศิริ สังข์แก้ว	วัดสนธิ์ (นาสน) นครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ธีรนนท์ พาโอภาส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศุภิสรา ณ สุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ศศิธร สงศิริ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ญาณกวี คำศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ชาลิสา มาสุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
ธนพล วราภรณ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย
วัชรินทร์ คำทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

💧 ฝ่ายกฎหมาย

ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	ประเทศไทย

💧 ออกแบบปก

วินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา	พีเอช ปริ้น & ดีไซน์ ไวนิล สติ๊กเกอร์	ประเทศไทย

💧 จัดรูปเล่ม

ธีรนนท์ พาโอภาส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช	ประเทศไทย

💧 โรงพิมพ์

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 3 ประจำปีพุทธศักราช 2569 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 13 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 1 (จนถึง 31 ธันวาคม 2572) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่ บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

วารสารมหาจุฬานาครทรรณ ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 นี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 29 เรื่อง บทความวิชาการ 1 เรื่อง มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ **การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในทางการตลาด** บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรมทั้งในและต่างประเทศในช่วงปี พ.ศ. 2562 - 2568 และนำเสนอภาพรวมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในทางการตลาด ซึ่งเป็นประเด็นที่กำลังได้รับความสนใจทั้งในแวดวงวิชาการและวงการการตลาด ผลจากการทบทวนวรรณกรรมได้ชี้ให้เห็นว่า AI ได้แปรสภาพจากเครื่องมือสนับสนุนสู่การเป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงกลยุทธ์ที่จำเป็น ซึ่งช่วยให้การตัดสินใจวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเฉพาะรายบุคคล ได้อย่างแม่นยำและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ AI ยังถูกนำไปใช้กับกิจกรรมด้านการตลาดและส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) อย่างครอบคลุม ตั้งแต่งานเชิงเทคนิคอย่างเช่นการวิเคราะห์เชิงพยากรณ์ ไปจนถึงงานเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อประสบการณ์ผู้บริโภคโดยตรง อาทิ การใช้ AI เพื่อค้นหาความต้องการที่ยังไม่ถูกตอบสนอง ในด้านผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคาแบบพลวัต ที่ปรับตามอุปสงค์และอุปทาน การบริหารจัดการโลจิสติกส์ อัจฉริยะในช่องทางการจัดจำหน่าย และการแบ่งส่วนตลาดขนาดเล็ก เพื่อสร้างแคมเปญการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูง อย่างไรก็ตาม การใช้ AI ก็มีความท้าทายและความเสี่ยงที่นักการตลาดต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ได้แก่ ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูลภายใต้กฎระเบียบที่เข้มงวด อคติทางอัลกอริทึมที่อาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติ ประเด็นความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้เมื่อระบบทำงานผิดพลาด และผลกระทบต่อจิตวิทยาของผู้บริโภคที่อาจเกิดปฏิกิริยาเชิงลบต่อเทคโนโลยี บทความนี้จึงนำเสนอกรอบแนวคิดที่สำคัญและข้อเสนอแนะสำหรับนักวิชาการและนักการตลาดในการประเมินศักยภาพ วางกลยุทธ์ และกำกับดูแลการใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การใช้ AI ก็มีความเสี่ยงที่นักการตลาดต้องพิจารณา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเป็นส่วนตัว อคติของอัลกอริทึม การขาดความรับผิดชอบ และผลกระทบต่อความไว้วางใจของผู้บริโภค จึงจำเป็นต้องมีกรอบธรรมาภิบาล แนวปฏิบัติที่รับผิดชอบ และการออกแบบระบบที่จะคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวตั้งแต่แรก (privacy-by-design) บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า AI มิได้เป็นเพียงเครื่องมือเชิงเทคนิคแต่เป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงกลยุทธ์ที่สนับสนุนและยกระดับการตลาดที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (AI-driven marketing) นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มสำคัญที่นักการตลาดและนักวิจัยควรศึกษาเพิ่มเติมไม่ว่าจะเป็นกรณีศึกษา AI เข้ากับกระบวนการตัดสินใจของนักการตลาด บทบาทของมนุษย์ในการกำกับ AI และแนวทางสร้างสมดุลระหว่างเป้าหมายทางการตลาดกับการเคารพสิทธิในความเป็นส่วนตัวและหลักจริยธรรม

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขออ้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

ป.ญญาตา จงละเอียต

ป.ญญาตา จงละเอียต

บรรณาธิการ วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ง)
รูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	1
A MODEL FOR DEVELOPING CREATIVE AND INNOVATIVE SKILLS FOR TEACHERS IN OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION	
พัฒน์ธิดา พิมพ์มาศ, สติรพร เชาวนชัย, อีรศักดิ์ อุบไมยอริชัย, กฤษยากาญจน์ โตพิทักษ์	
แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียน มัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง	13
GUIDELINES FOR THE MANAGEMENT OF DIGITAL LEARNING ECOSYSTEMS TO ENHANCE STUDENTS' DIGITAL WELL-BEING IN LOWER NORTHERN SECONDARY SCHOOLS	
กรรวรรณท์ บุญโตนด, สติรพร เชาวนชัย	
ปัจจัยทำนายที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน	24
EFFICIENCY PREDICTIVE FACTORS FOR ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIOR OF PERSONEL IN ORGANIZATION OF PRIVATE HEALTH SERVICE BUSINESS	
ชมสุภักดิ์ ครุฑกะ, พรกุล สุขสด, มัทนีน พฤตธนาภักดิ์, จิราภรณ์ วิริยะพงษ์กุล, จันทรรักษ์ แก้วสมบูรณ์	
ผลของการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้เครื่องช่วยหายใจชนิด Non-invasive ต่อผลลัพธ์ ทางคลินิกของผู้ป่วยในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาสารคามนครศรีธรรมราช	37
THE EFFECTS OF DEVELOPING A CARE MODEL FOR PEDIATRIC PATIENTS USING NON-INVASIVE VENTILATION IN THE PEDIATRIC INTENSIVE CARE UNIT, MAHARAJ NAKHON SI THAMMARAT HOSPITAL	
สุลัดดา กิตติธรรมากร, นลินี พวงมาลา	
การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2	47
THE DEVELOPING AN INNOVATIVE LEADERSHIP MODEL TO ENHANCE STUDENT INNOVATIVENESS UNDER THE NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2	
นรภมล กองสุข, นพรัตน์ ชัยเรือง, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์	
แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอไทราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1	58
GUIDELINES FOR DEVELOPMENT ERA DIGITAL LEADERSHIP TO ENHANCE COLLABORATIVE WORK OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN SAI NGAM DISTRICT UNDER THE OFFICE OF KAMPHAENG PHET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 1	
กรพบ ศิริสมบัติ, ขวัญชัย ข้วนนา, พงศพัฒน์ พลพัฒน์กุล	

- การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE เพื่อส่งเสริมทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม** 70
การจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา
 DEVELOPMENT OF AN ACTIVE LEARNING MODEL BASED ON THE K-SLAVE CONCEPT TO ENHANCE INNOVATIVE CREATIVE THINKING FOR LEARNING MANAGEMENT OF GRADUATE STUDENT TEACHERS
วริศนันท์ เดชปานประสงค์
- การพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษและการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ** 81
 THE DEVELOPMENT OF ENGLISH PRONUNCIATION ABILITY AND TEAMWORK ABILITY FOR GRADE 1 STUDENTS USING PHONICS INSTRUCTION WITH COOPERATIVE LEARNING
จิรดา เสนอินทร์, อารี สาริปา, กิตติศักดิ์ ใจอ่อน
- การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานตัมปิยะของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใน จังหวัดนนทบุรี** 93
 A COMPARATIVE STUDY OF TARBIYAH OPERATIONAL APPROACHES IN ISLAMIC PRIVATE RELIGIOUS SCHOOLS IN NONTABURI PROVINCE
อานนท์ บินเซาะ, วิศรุต เลาะวี่, ขนิษฐา สาสีหมัด, สมศักดิ์ วงษ์สมัน, ฮัมบาลี เจมะมะ
- การพัฒนาแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมเชิงบูรณาการ โดยใช้หลักภาวนา 4 สำหรับประชาชนอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี** 107
 THE DEVELOPMENT OF A WELL-BEING ENHANCEMENT MODEL BASED ON INTEGRATED BUDDHIST PRINCIPLES USING THE FOUR BHAVANA FRAMEWORK FOR THE PEOPLE OF BAN BUENG DISTRICT, CHONBURI PROVINCE
พระมหาวิเศษ กนฺตธมฺโม (มั่งคั่ง), นรา บรรลิตชิตกุล
- ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด ปทุมธานี** 115
 LOCAL POLITICAL LEADERSHIP AFFECTING THE ADMINISTRATIVE EFFICIENCY OF LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS IN PATHUM THANI PROVINCE, THAILAND
สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร, ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง, สรรเสริญ อินทรรัตน์
- ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา** 126
 MARKETING MIX FACTORS INFLUENCING CONSUMER DECISIONS TO USE CAFE SERVICES IN HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE
สุวัจน์ เพชรรัตน์, พาริดา ซาซา, สุพรรณิ หมายดุษโส๊ะ, ณรงค์ศักดิ์ รอบคอบ, จิตติมา ชัยพรมเขียว
- การออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจระดับอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตตามความ ต้องการของตลาดแรงงาน** 138
 DESIGNING BUSINESS CHINESE COURSES IN HIGHER EDUCATION FOR THE DEVELOPMENT OF GRADUATE COMPETENCIES IN RESPONSE TO LABOR MARKET DEMANDS
จิตาภัส ศรีสันต์
- แนวโน้มนการพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแจ้งวิทยา จังหวัดสงขลา** 149

TRENDS IN DEVELOPING PIANO PLAYING ABILITIES THROUGH MULTIMEDIA AMONG STUDENTS IN THE 2nd YEAR OF SECONDARY SCHOOL AT JAEVG WITTHAYA SCHOOL, SONGKHLA PROVINCE

พล เหลืองรังษี, ณัฐพงษ์ ช่างชัย

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช 157

STRATEGIES FOR SCHOOL ADMINISTRATION TOWARD BECOMING A HAPPY ORGANIZATION UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NAKHON SI THAMMARAT

อทิติดา ยวงนาค, นพรัตน์ ชัยเรือง, วีระยุทธ ชาคะกาญจน์

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในทางการตลาด 166

APPLICATIONS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MARKETING

พงศ์ศักดิ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, มาเรียม นะมิ, ดุชนันท์ อินทรประเสริฐ

การประกอบสร้างอุดมการณ์การเป็นคนดีผ่านตัวละครเจียเป่าอวีและอ้อดใน ความฝันในหอแดง และ
สี่แผ่นดิน 177

CONSTRUCTING THE IDEOLOGY OF BEING A GOOD PERSON THROUGH THE CHARACTERS JIA BAOYU AND ODD IN DREAM OF THE RED CHAMBER AND FOUR REIGNS

เย่หลัน วัง, สยาม ภัทรานุประวัติ

สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาอิสลามแบบบูรณาการสำหรับมุสลิมในบริบทสังคมเมือง:
กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร 190

CHALLENGES AND INTEGRATED ISLAMIC EDUCATIONAL MANAGEMENT MODELS FOR NEW MUSLIMS IN URBAN CONTEXT: A CASE STUDY OF BANGKOK

อัมดิน หะชาเล็ม, วิศรุต เลาะวีกี, มนัส บุญชม, จักรกฤษ มานน้อย, อัมบาสิ เจมะมะ

การจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 202

COMMUNICATION MANAGEMENT VIA FACEBOOK OF MR. CHADCHART SITTIPUNT THE GOVERNOR OF BANGKOK

ธราพร ชาญแก่นจันทร์, สุภาภรณ์ ศรีดี, กานต์ บุญศิริ, กุลธิดา ธรรมวิวัฒน์

บทบาทของรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยต่อความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจ
ของนิสิต: การวิจัยเชิงปริมาณแบบติดตามผล 214

THE ROLE OF STATISTICS AND RESEARCH SOFTWARE COURSES IN STUDENTS' BUSINESS RESEARCH SUCCESS: A LONGITUDINAL QUANTITATIVE STUDY

อนุวัต สงสม

รูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 224

THE DEVELOPMENT MODEL OF EDUCATIONAL ADMINISTRATORS' SKILLS IN THE 21ST CENTURY TO BECOME A LEARNING ORGANIZATION, PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

จิราภรณ์ บุบผั่น, นพรัตน์ ชัยเรือง, วีระยุทธ ชาคะกาญจน์

การพัฒนาแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 233

THE DEVELOPEMENT OF ADMINISTRATION MODEL COLLABORATIVE NETWORKS TO IMPROVE STUDENT COMPETENCY OF SCHOOLS UNDER NAKHON SI THAMMARAT EDUCATION OFFICE SERVICE AREA 1

อรรถพล ส่งอัมพร, ชุศักดิ์ เอกเพชร, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์

การพัฒนากระบวนการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน 244

SYSTEMATIC DEVELOPMENT OF FORENSIC EVIDENCE MANAGEMENT AND ANALYSIS IN JUVENILE DELINQUENCY CASES

ธิดิ มหาเจริญ, นิโบล บุญกระจ่าง, ชัญชิตา วงศ์เขียว, ปริญญ์ สีสานนท์

ปัญหาดุลยภาพระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ต่อบอบประชาธิปไตยของไทย 255

INSTITUTIONAL EQUILIBRIUM AMONG THE LEGISLATIVE, EXECUTIVE, AND JUDICIAL BRANCHES: IMPLICATIONS FOR THAI DEMOCRACY

ชนะศึก วิเศษชัย

แรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช 268

TOURISM MOTIVATION: DETERMINANTS OF INTENTION TO VISIT THE CITY PILLAR SHRINE IN NAKHON SI THAMMARAT

ภัทราวรรณ วังบุญคง

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่ส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 276

THE DEVELOPMENT OF GAME-BASED LEARNING ACTIVITIES TO ENHANCE CHINESE READING SKILLS OF GRADE 6 STUDENTS

สหัสวรรษ มงคลอิกุล, พรสุดา อินทร์สาน

การศึกษาความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 288

A STUDY OF ENGLISH READING COMPREHENSION AND WRITING ABILITIES BASED ON TPACK FRAMEWORK OF GRADE 8 STUDENTS

กัญญา บุญโยธา, ลีรัตน์ นาคิน

ภูมินามหมู่บ้านในตำบลศรี้ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย 300

TOPONYM OF VILLAGES IN KHRUNG SUBDISTRICT, CHIANG KHONG DISTRICT, CHIANG RAI

ภูษิต กิจกัญจนานันท์, วชิรินทร์ แก่นจันทร์

การศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิก 311

COMPONENTS AND INDICATORS OF LEARNING LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN SARASAS AFFILIATED SCHOOLS WITHIN THE CATHOLIC EDUCATION CONTEXT

อนุสรณ์ นามประดิษฐ์

การบูรณาการองค์ความรู้การปฏิบัติกรรณฐานในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาพร้อมสมัยแบบไทย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต 323

INTEGRATING THE KNOWLEDGE OF MEDITATION PRACTICE IN CONTEMPORARY THAI BUDDHIST
CULTURE FOR DEVELOPING THE QUALITY OF LIFE

ดิเรก สีหะ, ฉลอง พันธจันทร์, อีระพงษ์ มีไธสง

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

ณ

รูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

A MODEL FOR DEVELOPING CREATIVE AND INNOVATIVE SKILLS FOR TEACHERS IN OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

พัฒน์ดา พิมพ์มาศ*, สติรพร เชาวนชัย, ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, กฤตยาภาณุจน์ โตพิทักษ์

Pannita Pimmas*, Sathiraporn Chaowachai, Thirasak Uppamaithichai, Krittayakan Topithak

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Pannitap66@nu.ac.th

*Tel: 061-564-9196

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนา 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบ 3) ทดลองใช้รูปแบบ 4) ประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนา โดยสังเคราะห์เอกสาร ศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 2) การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและหาค่าเฉลี่ย 3) การทดลองใช้รูปแบบกับกลุ่มเป้าหมาย ครู 15 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังอบรม แบบประเมินตนเอง แบบประเมินทักษะฯ แบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย 4) การประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ครู 16 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการพัฒนา ผลลัพธ์จากการพัฒนา 2) รูปแบบและคู่มือการใช้ที่พัฒนาขึ้น พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจหลังการใช้รูปแบบ ($\bar{X} = 19.47$, S.D. = 2.76) สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ ($\bar{X} = 9.20$, S.D. = 0.74) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูมีผลการประเมินตนเอง อยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.22) มีผลประเมินทักษะฯ อยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.33) และมีความพึงพอใจ ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.17) 4) รูปแบบมีความเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูและการยกระดับคุณภาพผู้เรียน อยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.40)

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) Study the components and guidelines for development, 2) Create and verify the model, 3) Implement the model, and 4) Evaluate the usefulness of the model.

The study utilized a Research and Development (R&D) methodology consisting of four stages. Stage 1 involved studying the components and development guidelines through document synthesis, investigating schools with best practices, and interviewing experts. Stage 2 focused on creating and verifying the model via content analysis. Stage 3 involved implementing the model with a target group of 15 teachers selected through purposive sampling. The research instruments included pre- and post-training knowledge tests, self-assessment forms, skill assessment forms, and satisfaction questionnaires. Data were analyzed using mean scores. Stage 4 evaluated the model's usefulness with 16 school administrators, heads of academic departments, and teachers, using mean scores for data analysis. The research findings revealed that: 1) The model for developing creativity and innovation skills consists of four components: principles, objectives, the development process, and development outcomes. 2) The developed model was evaluated as appropriate. 3) The implementation results showed that the teachers' knowledge and understanding after using the model ($\bar{X} = 19.47$, S.D. = 2.76) were significantly higher than before using the model ($\bar{X} = 9.20$, S.D. = 0.74) at the .05 statistical level. Furthermore, the teachers' self-assessment was at the highest level ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.22), their skill assessment was at a high level ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.33), and their overall satisfaction was at the highest level ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.17). 4) The model's usefulness for teacher development and elevating student quality was rated at the highest level ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.40).

Keywords: Development Model, Creative and Innovation Skills, Opportunity Expansion Schools

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุค Disruption ของศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องปรับตัวขนานใหญ่เพื่อสร้างทักษะแห่งอนาคต (Future Skill) ให้กับผู้เรียน ผ่านระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการใช้นวัตกรรม (ศิริวรรณ วณิชพัฒน์วรชัย, 2566); (จิตติมา วรณศรี, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 และแผนแม่บทการส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีสมรรถนะสูง พร้อมสำหรับการแข่งขันและการเป็นพลเมืองดิจิทัล มีครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ตามแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่เน้นให้ครูมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม แม้นโยบายระดับชาติจะให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรม แต่ในทางปฏิบัติยังพบความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างโอกาสให้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ห่างไกลและขาดแคลนทุนทรัพย์ ได้เข้าถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากรายงานและผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนกลุ่มนี้มักเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรงบประมาณ และขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ อีกทั้งครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการสร้างสรรค์นวัตกรรมการสอนที่ทันสมัย ยังคงยึดติดกับรูปแบบการสอนแบบบรรยาย ส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในปัจจุบัน พบว่า ยังคงอยู่ในระดับที่น่าเป็นห่วงและต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ดังสะท้อนจากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ปีการศึกษา 2566 ที่พบว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศในกลุ่มวิชาหลัก ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ของนักเรียนกลุ่มโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเมือง และโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่ ยังคงมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไปอย่าง นอกจากนี้ ข้อมูลจากการประเมินสมรรถนะผู้เรียน ยังชี้ให้เห็นว่า นักเรียนในกลุ่มนี้ยังมีจุดอ่อนสำคัญในด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) การแก้ปัญหา และความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

ปัญหาดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่า ลำพังเพียงการสนับสนุนด้านอุปกรณ์เทคโนโลยีอาจไม่เพียงพอ แต่จำเป็นต้องเร่งพัฒนาทักษะของครู ให้สามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามาช่วยลดภาระงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการออกแบบการสอน Johnson ได้กล่าวสนับสนุนว่า การพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของครู คือกุญแจสำคัญที่จะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียนและสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ที่มีความหมาย การพัฒนาครูในบริบทนี้จึงต้องอาศัยกระบวนการที่มีระบบและเน้นการมีส่วนร่วมผ่านชุมชน แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Johnson, M. W., 2010)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม สำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยประยุกต์ใช้ แนวคิดการพัฒนาที่เน้นการปฏิบัติจริง ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสม ยืดหยุ่น และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อยกระดับสมรรถนะของครู ให้ก้าวไปสู่การเป็น “ครูนวัตกรรม” ที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับผู้เรียนและคุณภาพการศึกษา ของประเทศได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับครู โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ดำเนินการ ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Document and record review) วิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล โดยการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis)

2. การศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยการศึกษาจากสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ 1) สถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี จำนวน 3 สถานศึกษา โดยกำหนดคุณสมบัติของสถานศึกษา คือ เป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับรางวัลนวัตกรรมการศึกษา หรือนวัตกรรมการบริหารการศึกษา หรือรางวัลการบริหารสถานศึกษา ระดับประเทศ และเป็นสถานศึกษาที่เป็นต้นแบบในการบริหารการศึกษา หรือเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของครู 2) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกทางการศึกษาหรือเทคโนโลยีการศึกษา หรือวิศวกรรมศาสตร์ ที่มีผลงานเด่นชัดเป็นเชิงประจักษ์ในการสร้างและพัฒนานวัตกรรม ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา หรือด้านวิศวกรรมศาสตร์ มีประสบการณ์ด้านทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 เป็นผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกทางการศึกษาขึ้นไป และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา การบริหารสถานศึกษา เพื่อด้านทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการตรวจสอบพบว่า อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 แสดงให้เห็นว่า เครื่องมือมีความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมาก และมีความเหมาะสมในการนำไปเก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยประสานงานนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ และเข้าสัมภาษณ์ด้วยตนเองตามประเด็นที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบ ดำเนินการ ดังนี้

2. การยกร่างรูปแบบ ดำเนินการ ดังนี้

2.1 นำผลการศึกษาค้นคว้าประกอบของการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร และผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม จากสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จากขั้นตอนที่ 1 มายกร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบ ที่สร้างขึ้นเสนอ อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้อง เหมาะสม และการใช้ภาษา และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.3 ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไข จัดทำร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกเทคโนโลยีการศึกษา

มีประสบการณ์สอนทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม และมีผลงานเด่นชัดด้านการสร้างและพัฒนานวัตกรรม ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน และกลุ่มที่ 2 เป็นผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกทางการศึกษาขึ้นไป ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา การบริหารสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และบันทึกความคิดเห็นเพิ่มเติม (Open Forum)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ในการทำหนังสือถึงต้นสังกัดของผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติที่กำหนด เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลตอบแบบตรวจสอบเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบตรวจสอบเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ โดยการประสานงานนัดหมาย วัน เวลา พร้อมทั้งส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ และเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามประเด็นที่กำหนดในแบบตรวจสอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ จากผู้เชี่ยวชาญมาสรุปข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วดำเนินการแก้ไขร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ ดำเนินการ ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เนื่องจากในขณะนั้นผู้วิจัยเป็นผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนบ้านห้วยไร่ (รัฐราษฎร์อนุกุล) และครูผู้สอนเป็นผู้สมัครใจที่จะเข้ารับการพัฒนาทั้งหมด จึงได้กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนโรงเรียนบ้านห้วยไร่ (รัฐราษฎร์อนุกุล) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2 จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังการอบรม เรื่อง การพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม มีลักษณะเป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ แบบ 4 ตัวเลือก (Multiple Choice) จำนวน 20 ข้อ นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการตรวจสอบ พบว่า อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 พร้อมทั้งตรวจสอบค่าความยากง่าย ซึ่งเกณฑ์ที่เหมาะสมมีค่าอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.80 ซึ่งแบบทดสอบในครั้งนี้ มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.24 - 0.75 และนำไปตรวจสอบค่าอำนาจจำแนก สามารถจำแนกผู้ตอบถูกและผู้ตอบไม่ถูกต้องได้ดีเพียงใด ใช้เกณฑ์ค่าอำนาจจำแนก มีค่าตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ซึ่งแบบทดสอบในครั้งนี้ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.25 - 0.86

แบบประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert Scale) จำนวน 20 ข้อ นำแบบประเมินความพึงพอใจเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการตรวจสอบ พบว่า ข้อคำถามมีค่าความสอดคล้อง 1.00 ใช้ได้ทั้งฉบับ

แบบประเมินตนเอง ครูผู้สอนประเมินตนเองหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ต จำนวน 20 ข้อ นำแบบประเมินตนเองเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการตรวจสอบ พบว่า ข้อคำถามทุกข้อ มีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์การพิจารณา

แบบประเมินทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินครูผู้สอน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ท จำนวน 20 ข้อ นำแบบประเมินทักษะฯเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการตรวจสอบ พบว่าข้อรายการประเมินทุกข้อมีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์การพิจารณา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนา โดยการระดมสมองร่วมกันระหว่างครูและชุมชนโดยใช้แบบฟอร์มการวิเคราะห์โจทย์การพัฒนานวัตกรรม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการพัฒนา ผู้วิจัยนำโจทย์และประเด็นความต้องการ จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์และออกแบบเป็นหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาครู โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนา โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มเป้าหมาย คือ ครูผู้สอนโรงเรียนบ้านห้วยไร่ (รัฐราษฎร์อนุกุล) สพป.แพร่ เขต 2 จำนวน 15 คน ดำเนินการ คือ 1) ก่อนอบรม ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ สร้างความเข้าใจ และให้ครูทำแบบทดสอบวัดความรู้ก่อนการอบรม (Pre-test) เพื่อประเมินพื้นฐานความรู้เดิมเรื่องการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 2) ระหว่างอบรม ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning เน้นการบูรณาการองค์ความรู้ที่ควบคู่กับการฝึกปฏิบัติใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (AI และ Canva) เพื่อส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตโดยครูได้ลงมือผลิตต้นแบบนวัตกรรมของตนเอง 3) หลังอบรม ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบวัดความรู้หลังการอบรม (Post-test) และประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม

ขั้นตอนที่ 4 การนิเทศ ติดตาม สะท้อนผล ผู้วิจัยได้ดำเนินการกำกับติดตามแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นบทบาทการเป็นที่ปรึกษาให้คำปรึกษาและชี้แนะ (Coaching & Mentoring) ผ่านกระบวนการการนิเทศแบบผสมผสานที่บูรณาการระหว่างการสังเกตชั้นเรียน ควบคู่กับการติดตามความก้าวหน้าผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล (Line, Canva, Google Drive)

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินผลการพัฒนาโดยผ่านแบบประเมินตนเอง และแบบประเมินทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของการพัฒนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบทดสอบวัดความรู้ก่อนและหลังการอบรม เรื่อง การพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยผู้วิจัยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง (One Group Pretest - Posttest Design) วิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวกับทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ด้วยสถิติทดสอบ Wilcoxon Signed Ranks Test

แบบประเมินความพึงพอใจของครูที่เข้ารับการอบรม แบบประเมินตนเอง และแบบประเมินทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ 1) 4.51 - 5.00 ระดับมากที่สุด 2) 3.51 - 4.50 ระดับมาก 3) 2.51 - 3.50 ระดับปานกลาง 4) 1.51 - 2.50 ระดับน้อย และ 5) 1.00 - 1.50 ระดับน้อยที่สุด โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยการประเมิน มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ดำเนินการ ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในช่วงหลังการทดลองผู้วิจัยได้ย้ายสถานศึกษา กลุ่มผู้ประเมินการใช้รูปแบบจึงเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอนโรงเรียนบ้านห้วยไร่ (รัฐราษฎร์อนุกุล) สพป.แพร่ เขต 2 จำนวน 16 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ต จำนวน 25 ข้อ นำแบบประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการตรวจสอบ พบว่า ข้อคำถามมีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์การพิจารณา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ในการทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ผู้วิจัยประสานงานนัดหมาย วัน เวลา พร้อมทั้งส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ และเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ 1) 4.51 - 5.00 ระดับมากที่สุด 2) 3.51 - 4.50 ระดับมาก 3) 2.51 - 3.50 ระดับปานกลาง 4) 1.51 - 2.50 ระดับน้อย และ 5) 1.00 - 1.50 ระดับน้อยที่สุด โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยการประเมิน มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนา พบว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนา มี 5 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนา 2) การวางแผนการพัฒนา 3) การดำเนินการพัฒนา 4) การนิเทศ ติดตาม สะท้อนผล 5) การประเมินผลการพัฒนา และองค์ประกอบที่ 4 ผลลัพธ์จากการพัฒนา มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านการคิดอย่างสร้างสรรค์ 2) ด้านการสร้างนวัตกรรมให้สำเร็จ 3) ด้านการประยุกต์ใช้นวัตกรรมสู่การปฏิบัติ และ 4) ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม
สำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ผลการสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ แบ่งการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ผลการสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ จากการนำผลการศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างเป็นรูปแบบการพัฒนาและผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่ารูปแบบที่สร้างขึ้น มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลักที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ ได้แก่ 1.1) หลักการยึดผู้เรียนและบริบทเป็นฐาน 1.2) หลักการมีส่วนร่วมและบูรณาการองค์ความรู้ 1.3) หลักการพัฒนากระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่ 2.1) เพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการคิดสร้างสรรค์ 2.2) เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ 2.3) เพื่อพัฒนาความสามารถครูในการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ 3) กระบวนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ได้แก่ 3.1) การวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนา 3.2) การวางแผนการพัฒนา 3.3) การดำเนินการพัฒนา 3.4) การนิเทศ ติดตาม สะท้อนผล 3.5) การประเมินผลการพัฒนา และ 4) ผลลัพธ์จากกระบวนการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ 4.1) ด้านการคิดสร้างสรรค์ 4.2) ด้านการสร้างนวัตกรรมให้สำเร็จ 4.3) ด้านการประยุกต์ใช้นวัตกรรมสู่การปฏิบัติ 4.4) ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

ส่วนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบ คู่มือการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารและครูนำรูปแบบไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีโครงสร้างเนื้อหา แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) บทนำ 2) รูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 3) แนวทางการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนา มี 5 ขั้นตอน และ 4) สื่อและเครื่องมือประกอบการพัฒนา ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า คู่มือการใช้รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า คู่มือมีความถูกต้อง ครบถ้วนตามหลักวิชาการ และมีความชัดเจนเพียงพอที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบ จากการนำรูปแบบไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ครูโรงเรียนบ้านห้วยไร่ (รัฐราษฎร์อนุกุล) จำนวน 15 คน โดยดำเนินการตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน พบผลการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนา ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการร่วมกันระหว่างครูและชุมชน พบว่า โจทย์หลักในการพัฒนานวัตกรรมคือ การแก้ปัญหาผู้เรียน ผ่านการสร้างสรรค์สื่อนวัตกรรมที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เช่น การสร้างสื่อวิดีโอสั้น เกมการ์ด และบทเรียนที่มีสีสัน โดยครูมีความต้องการพัฒนาทักษะด้านการผลิตสื่อกราฟิก (Infographic) สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อมัลติมีเดีย จึงนำไปสู่การกำหนดหลักสูตรพัฒนาในหัวข้อ “ครูยุคใหม่คิดสร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรมเพื่อผู้เรียน” ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสำคัญ ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Mindset) ด้วยการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) 2) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการวิเคราะห์และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ 3) ทักษะการออกแบบสื่อด้วย Canva for Education และ 4) กระบวนการนำไปใช้จริง พร้อมการถอดบทเรียน (AAR)

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการพัฒนา ผู้วิจัยได้นำโจทย์และประเด็นความต้องการ จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์และออกแบบเป็นหลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ครูยุคใหม่คิดสร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรมเพื่อผู้เรียน” เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาครูให้ตรงจุด โดยโครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 1) หน่วยที่ 1 ปลุกพลังครูนวัตกรรม มุ่งเน้นการปรับกรอบความคิด (Growth Mindset) และการสร้างแรงบันดาลใจผ่านกิจกรรม Reframing Pain Point เพื่อฝึกให้ครูมองปัญหาเดิมด้วยมุมมองใหม่ 2) หน่วยที่ 2 AI ผู้ช่วยอัจฉริยะ ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะดิจิทัล โดยได้ฝึกปฏิบัติการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (ChatGPT/Gemini) เป็นผู้ช่วยในการวิเคราะห์ผู้เรียน และวางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อลดภาระงานครู 3) หน่วยที่ 3 เสกสื่อสวยด้วย Canva มุ่งเน้นทักษะการออกแบบและผลิตสื่อนวัตกรรม (Infographic/Video) ด้วยเครื่องมือ

Canva และ Magic Studio ให้มีความสวยงามและทันสมัย และ 4) หน่วยที่ 4 วางแผนสู่ห้องเรียนจริง มุ่งเน้นการนำองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ โดยให้ครูสร้างต้นแบบนวัตกรรม (Prototype) และจัดทำแผนการนำไปใช้ที่ชัดเจน เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการนำไปใช้จริงในชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตร “ครูยุคใหม่คิดสร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรมเพื่อผู้เรียน” ให้กับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 15 คน เป็นระยะเวลา 2 วัน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning บูรณาการองค์ความรู้ควบคู่กับการฝึกปฏิบัติใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (AI และ Canva) เพื่อให้ครูสามารถผลิตต้นแบบนวัตกรรมได้ด้วยตนเอง พบว่า 1) ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยคะแนนทดสอบหลังการอบรม ($\bar{X} = 19.47$, S.D. = 2.76) สูงกว่าก่อนการอบรม ($\bar{X} = 9.20$, S.D. = 0.74) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ครูมีความพึงพอใจต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.17) และ 3) ครูสะท้อนว่ากิจกรรมช่วยพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื้อหามีความทันสมัย และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้สร้างสื่อนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียนได้จริง พร้อมทั้งเสนอแนะให้มีการจัดกิจกรรมลักษณะนี้อีกอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 4 การนิเทศ ติดตาม สะท้อนผล ผู้วิจัยได้ดำเนินการกำกับติดตามแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นบทบาทการเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาและชี้แนะ (Coaching & Mentoring) เพื่อสร้างความมั่นใจและสนับสนุนให้ครูสามารถนำนวัตกรรมไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านกระบวนการการนิเทศแบบผสมผสานที่บูรณาการระหว่างการสังเกตชั้นเรียน ควบคู่กับการติดตามความก้าวหน้าผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล (Line, Canva, Google Drive) ซึ่งช่วยให้การให้คำปรึกษาเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังได้จัดให้มีเวทีการสะท้อนผลร่วมกัน เพื่อเปิดโอกาสให้ครูได้วิเคราะห์จุดเด่นและจุดที่ต้องพัฒนาต่อยอดผลงานตนเอง ผลจากการนิเทศ ติดตาม และสะท้อนผล พบว่า ครูมีความมั่นใจและสามารถนำนวัตกรรมไปประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ จนนำไปสู่การเผยแพร่และขยายผลนวัตกรรมที่เป็นรูปธรรม ทั้งในรูปแบบการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในสถานศึกษา การเผยแพร่สื่อการสอนและคลิปวิดีโอผ่านช่องทางออนไลน์ ตลอดจนการส่งผลงานเข้าร่วมประกวดในเวทีวิชาการระดับเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นการยกระดับนวัตกรรมสู่การเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) และผลงานทางวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินผลการพัฒนาผ่านเครื่องมือ ได้แก่ แบบประเมินตนเอง (Self-Assessment) เพื่อให้ครูได้ทบทวนการพัฒนาตนเอง และแบบประเมินทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า 1) ครูผู้สอนประเมินระดับพัฒนาการของตนเองในการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.22) 2) ผลการประเมินทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.33)

4. ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ ผลจากการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการและครูผู้สอน พบว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมฯ มีความเป็นประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.40)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและคู่มือการใช้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วน มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ และองค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เน้นการมีส่วนร่วมการใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based) และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงคุณภาพผู้เรียน (ธงชัย คำปวง, 2561); (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2562)

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนา เป็นกระบวนการที่เน้นความต่อเนื่อง 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนา 2) การวางแผนการพัฒนา 3) การดำเนินการพัฒนา 4) การนิเทศติดตาม สะท้อนผล และ 5) การประเมินผลการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน ได้แก่ ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา, วารุณี ลัคนโชคดี ที่สนับสนุนว่าการพัฒนาบุคลากรอย่างครบวงจร ต้องเริ่มจากการประเมินสภาพปัจจุบันและนำไปสู่การปฏิบัติจริง โดยมีระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) การชี้แนะ (Coaching) และกระบวนการ PLC เป็นกลไกสำคัญในการหนุนเสริม (ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2563); (สืบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา, 2564); (วารุณี ลัคนโชคดี, 2560)

องค์ประกอบที่ 4 ผลลัพธ์จากการพัฒนา มุ่งเน้นสมรรถนะครูในยุคดิจิทัล 4 ด้าน คือ การคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรมให้สำเร็จ การประยุกต์ใช้นวัตกรรมสู่การปฏิบัติ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบทักษะ 4Cs แห่งศตวรรษที่ 21 ของ World Economic Forum และแนวคิดด้านนวัตกรรมที่ระบุว่า ความคิดสร้างสรรค์ต้องนำไปสู่การลงมือปฏิบัติ สร้างผลงานที่ประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบท และเกิดจากการรวมพลังของทีมเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน (Morrison, M., 2010); (UNESCO, 2016); (World Economic Forum, 2020)

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า หลังการใช้รูปแบบ ครูมีทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมอยู่ในระดับดีเยี่ยม เนื่องจากรูปแบบเน้นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) และบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่ (เช่น AI และ Canva) ช่วยลดภาระงานและกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ เกรียงไกร พลະสนธิ ที่พบว่า การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีช่วยพัฒนาทักษะนวัตกรรมได้จริง นอกจากนี้ การใช้กระบวนการ PLC และการชี้แนะ (Coaching) ในชั้นติดตามผล ยังช่วยสร้างความมั่นใจให้ครูในการนำนวัตกรรมไปแก้ปัญหาในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ วศิณี รุ่งเรือง ที่ได้ระบุว่า PLC ช่วยส่งเสริมทักษะการสอนและสร้างความรู้สึที่ดีในการทำงานร่วมกัน (วศิณี รุ่งเรือง, 2562)

3. ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านผลลัพธ์และวัตถุประสงค์ เนื่องจากรูปแบบถูกออกแบบมาเพื่อแก้ปัญหาที่ตรงกับความต้องการจำเป็นของครู (เช่น การขาดแคลนสื่อและทักษะดิจิทัล) สอดคล้องกับ ธงชัย คำปวง ที่เสนอว่าการพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพต้องใช้โรงเรียนเป็นฐานและสนองความต้องการของครู อีกทั้งรูปแบบและคู่มือยังมีความยืดหยุ่น ประยุกต์ใช้ได้กับหลายรายวิชา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา Best Practice ของสถานศึกษาที่สะท้อนว่า การพัฒนาที่ยึดบริบทเป็นฐานและเน้นการมีส่วนร่วม จะช่วยให้ครูเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและเห็นคุณค่าของการนำไปใช้พัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน (ธงชัย คำปวง, 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนา (R&D) ซึ่งสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ พบว่า รูปแบบการพัฒนามี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1.1) หลักการ (ยึดผู้เรียนและบริบทเป็นฐาน เน้นการมีส่วนร่วมและกระบวนการ PLC) 1.2) วัตถุประสงค์ 1.3) กระบวนการพัฒนา 5

ขั้นตอน (วิเคราะห์ความต้องการ วางแผน ดำเนินการ นิเทศติดตาม และประเมินผล) และ 1.4) ผลลัพธ์จากการพัฒนา 4 ด้าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการทดลองใช้รูปแบบ กับกลุ่มตัวอย่างครู 15 คน ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการบูรณาการเทคโนโลยี (AI และ Canva) ควบคู่กับกระบวนการ PLC พบว่า 2.1) ครูมีคะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) ครูมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.17) 2.3) ครูมีผลการประเมินตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.22) และ 2.4) ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.33) และ 3) ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ พบว่า ผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอน ประเมินความเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูและยกระดับคุณภาพผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.40) โดยด้านที่มีประโยชน์สูงสุด คือ ด้านผลลัพธ์จากการพัฒนา ($\bar{X} = 4.81$, S.D. = 0.33) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบสามารถตอบสนองความต้องการในบริบทโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) กระบวนการนิเทศ ติดตาม และสะท้อนผลผ่านกระบวนการ PLC และการชี้แนะ (Coaching) เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรปรับบทบาทเป็นพี่เลี้ยง (Coach) และส่งเสริมกระบวนการ PLC อย่างจริงจัง เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อให้ครูกล้าคิดนอกกรอบและสร้างสรรค์นวัตกรรม 2) การบูรณาการเทคโนโลยี (เช่น AI, Canva) ช่วยลดภาระงานและกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ได้ดี ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารควรสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้พร้อม เพื่ออำนวยความสะดวกให้ครูออกแบบสื่อการเรียนรู้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น 3) การนำรูปแบบไปใช้ในบริบทอื่น ควรเริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ของสถานศึกษานั้น ๆ ก่อน เพื่อปรับยืดหยุ่นกิจกรรมและระยะเวลาให้สอดคล้องกับสภาพจริงและภาระงานของครู ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน (Student Outcomes) โดยเฉพาะด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ที่เกิดจากการเรียนรู้กับครูที่ผ่านการพัฒนาตามรูปแบบนี้ เพื่อยืนยันประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม 2) ควรวิจัยและพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมระบบนิเวศนวัตกรรม (Innovation Ecosystem) ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 3) ควรนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ หรือบูรณาการร่วมกับแนวคิดอื่น เช่น สะเต็มศึกษา (STEM Education) เพื่อขยายผลองค์ความรู้ และ 4) ควรติดตามผลการใช้รูปแบบในระยะยาว เพื่อศึกษาความคงทนของทักษะความยั่งยืนของการเป็นครูนวัตกรรม และปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จในบริบทที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- จิตติมา วรณศรี. (2564). การบริหารจัดการศึกษายุคดิจิทัล. พิษณุโลก: โรงพิมพ์รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.
- ธงชัย คำปวง. (2561). การพัฒนาครูแบบองค์รวมโดยการเทียบเคียงสมรรถนะ. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2563). ความเป็นครูมืออาชีพ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: หจ.ก. มินเซอร์วิสซัพพลาย.
- วศินี รุ่งเรือง. (2562). รูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้การพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ที่ส่งเสริมศิลปะการสอนของครู. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วารุณี ถิ่นโชติดี. (2560). รูปแบบการพัฒนาครูภาษาไทยโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, 13(2), 150-181.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2562). การพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรม หลักสูตรและการเรียนรู้.

- ศิริวรรณ วณิชวัฒนารชัย. (2566). วิธีสอนสมัยใหม่ Modern Teaching Methods. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สีบสกุล นรินทรางกูร ณ อยุธยา. (2564). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษาแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Johnson, M. W. (2010). The time has come for business model innovation. *Leader to Leader*, 2010(57), 6-10. <https://doi.org/10.1002/ltl.421>
- Morrison, M. (2010). Creativity and Innovation Models-applying in practice. Retrieved April 28, 2025, from <https://rapidbi.com/creativity-and-innovation-models-applying-in-practice/>
- UNESCO. (2016). Education for people and planet: Creating sustainable futures for all. Paris: UNESCO Publishing
- World Economic Forum. (2020). The Future of Jobs Report 2020. Retrieved April 28, 2025, from <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2020/>

**แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัล
ของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง***
**GUIDELINES FOR THE MANAGEMENT OF DIGITAL LEARNING ECOSYSTEMS TO
ENHANCE STUDENTS' DIGITAL WELL-BEING IN LOWER NORTHERN
SECONDARY SCHOOLS**

กรวรรณ บัญโตนต์*, สธิพร ชาวนชัย

Kornwanont Boontonot*, Sathiraporn Chaowachai

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: krusirawat.sw01@gmail.com

*Tel: 064-691-7179

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป และตอนที่ 2 แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียน ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียน ประกอบด้วย 4 กระบวนการหลัก ได้แก่ 1) การออกแบบระบบ 2) การนำสู่การปฏิบัติ 3) การประเมินผลสัมฤทธิ์ และ 4) การพัฒนาและขยายผล โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้าน คือ ด้านการกำกับดูแลและนโยบายดิจิทัลด้านโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมือดิจิทัล ด้านผู้อำนวยการความสะอาดดิจิทัล ด้านเนื้อหาและแพลตฟอร์มดิจิทัล ด้านผู้เรียนดิจิทัล และด้านชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การบริหารจัดการเน้นการประกาศนโยบายส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้และใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ด้านความมั่นคงและความปลอดภัยทางไซเบอร์ ด้านการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ในสังคมดิจิทัล และด้านความเป็นพลเมืองดิจิทัลและจริยธรรม พร้อมแต่งตั้งคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและคณะกรรมการดิจิทัล ยกย่องระเบียบและธรรมเนียมปฏิบัติเมืองดิจิทัล จัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานและพัฒนาสมรรถนะบุคลากร เพื่อให้เกิดการบูรณาการอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: การบริหารระบบนิเวศดิจิทัล, สุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียน, โรงเรียนมัธยมศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

This research article aimed to study guidelines for managing digital learning ecosystems to enhance students' digital well-being in lower secondary schools in the Lower Northern Region of Thailand. This qualitative research collected data from six purposively selected experts with specified qualifications. The research instrument was a structured interview form divided into two parts: Part 1 covered general information, and Part 2 addressed guidelines for managing digital learning ecosystems to promote students' digital well-being, which was validated by three experts with an Index of Objective Congruence (IOC) ranging from 0.67 to 1.00. Data were analyzed using content analysis. The findings revealed that the guidelines for managing digital learning ecosystems to promote students' digital well-being comprised four main processes: 1) System Design, 2) Implementation, 3) Assessment, and 4) Development and Scaling, incorporating six key components: digital governance and policy, digital infrastructure and tools, digital facilitators, digital content and platforms, digital learners, and community and stakeholders. The management approach emphasized the announcement of digital well-being promotion policies covering four dimensions: digital technology literacy and usage, cybersecurity and safety, communication and interaction in digital society, and digital citizenship and ethics, along with the establishment of a personal data protection committee and a digital committee, drafting of regulations and a digital citizenship charter, preparation of infrastructure, and development of personnel competencies to ensure systematic integration.

Keywords: Digital Ecosystem Management, Students' Digital Well-Being, Basic Secondary Schools

บทนำ

โลกกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ซึ่งนำเทคโนโลยีล้ำสมัย อาทิ ปัญญาประดิษฐ์ อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง และระบบคลาวด์เข้ามาขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ทักษะดิจิทัลจึงกลายเป็นทักษะจำเป็นของศตวรรษที่ 21 อีกทั้ง ทักษะด้านดิจิทัลจะกลายเป็นข้อได้เปรียบสำคัญของแรงงานในอนาคต โดยเฉพาะในยุคหลังโควิด - 19 ซึ่งเร่งให้การเรียนรู้แบบออนไลน์กลายเป็นวิถีปกติใหม่ รัฐบาลไทยได้แสดงเจตจำนงผ่านนโยบาย Thailand 4.0 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2567 นโยบายเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการออกแบบระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัล (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร, 2559) โดยจากรายงาน Digital 2023: Global Overview Report มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลก 5.16 พันล้านคน โดยเฉลี่ยใช้งานกว่า 6 ชั่วโมงต่อวัน การใช้งานที่เพิ่มขึ้นนำมาซึ่งปัญหา เช่น ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยไซเบอร์ และผลกระทบต่อสุขภาพจิตของเยาวชนในประเทศไทย ซึ่งข้อมูลในปัจจุบันคนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ย 7 ชั่วโมง 4 นาทีต่อวัน (We Are Social & Hootsuite, 2023) โดยเฉพาะเยาวชนระดับมัธยมศึกษาสูงถึง 8 ชั่วโมง 57 นาที (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2567) การใช้เทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อทั้งบวกและลบต่อเยาวชน (พิรวิชัย คำเจริญ และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ, 2561) ในภาพปัจจุบันเด็กไทยมากกว่า 85% เล่นเกมเป็นประจำ โดยเฉลี่ยวันละ 5 ชั่วโมง ส่งผลต่อสมาธิ อารมณ์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากนี้ ยังพบปัญหาสุขภาพกายและจิต การรังแกทางไซเบอร์และความเสี่ยงด้านความปลอดภัยไซเบอร์ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2564) สุขภาวะทางดิจิทัลจึงถูกนิยามว่าเป็น

ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตในหลากหลายมิติ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2567) การส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลในสถานศึกษาควรดำเนินไปอย่างบูรณาการ อย่างไรก็ตามโรงเรียนมัธยมศึกษาหลายแห่งในไทยยังขาดแคลนกรอบการบริหารจัดการที่ชัดเจน (OECD, 2023) ในด้านแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยของ Nguyen, L. T. & Tuamsuk, K. ได้นำเสนอกรอบระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบที่เกื้อกูลกัน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน เนื้อหา ผู้เรียน และชุมชน โดยเน้นการบริหารจัดการแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างยั่งยืน (Nguyen, L. T. & Tuamsuk, K., 2022) ในขณะที่ Kummanee, J. et al. พบว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพต้องออกแบบให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และลงมือปฏิบัติจริง (Kummanee, J. et al., 2020) และ Büchi, M. et al. ชี้ว่า การใช้ดิจิทัลอย่างสมดุลเป็นหัวใจของสุขภาวะดิจิทัล (Büchi, M. et al., 2019) ซึ่งแนวคิดเหล่านี้เป็นกรอบสำคัญในการพัฒนาแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในบทความนี้

สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ภาคเหนือมีสัดส่วนครัวเรือนที่มีอินเทอร์เน็ตต่ำสุดเพียง 82.7% เมื่อเทียบกับกรุงเทพฯ ที่สูงถึง 96.1% สะท้อนความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่างยังเผชิญอุปสรรค ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี การขาดนโยบายที่ชัดเจน ขาดแคลนบุคลากรที่มีความเข้าใจด้านสุขภาวะดิจิทัล และขาดกลไกความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน ทำให้การดำเนินการส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะเฉพาะกิจ ขาดความต่อเนื่อง ขณะที่ปัญหาจากการใช้เทคโนโลยีของนักเรียน เช่น การเสพติดเกม การรังแกทางไซเบอร์ ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567)

การพัฒนาแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อลดช่องว่างระหว่างนโยบายและการปฏิบัติ สร้างกลไกการบริหารที่เป็นระบบ บูรณาการสุขภาวะทางดิจิทัลเข้าไปในทุกมิติของการบริหารสถานศึกษา เสริมสร้างศักยภาพครูและบุคลากร ส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน และสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลที่ดี (Büchi, M. et al., 2019); (ธัญญาภรณ์ นาจำปา และคณะ, 2565) (แนวทางนี้จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 และเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตภาคเหนือตอนล่าง เพื่อพัฒนาแนวทางที่มีโครงสร้างชัดเจน ครอบคลุม และสามารถนำไปใช้ได้จริง อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนในโลกยุคดิจิทัลได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 6 คน โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็นอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาและด้านการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล จำนวน 3 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป หรือดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่ต่ำกว่า

ระดับรองผู้อำนวยการ 2) มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาหรือการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล ไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 3) มีผลงานวิจัย ผลงานทางวิชาการ หรือประสบการณ์การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษา กลุ่มที่ 2 เป็นอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียน จำนวน 3 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือ ดำรงตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป 2) มีความเชี่ยวชาญด้านสุขภาวะทางดิจิทัล เทคโนโลยีการศึกษา หรือสุขภาวะเยาวชนในบริบทดิจิทัล และ 3) มีผลงานวิจัยหรือผลงานทางวิชาการที่ตีพิมพ์ เผยแพร่ในสาขาที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 1 เรื่อง

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา คือ แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง

เครื่องมือการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยใช้กรอบการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำกับดูแลและนโยบายดิจิทัล ด้านโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมือดิจิทัล ด้านผู้อำนวยการความสะดวกดิจิทัล ด้านเนื้อหาและแพลตฟอร์มดิจิทัล ด้านผู้เรียนดิจิทัล และด้านชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียน จำนวน 6 ข้อ โดยแต่ละข้อครอบคลุมองค์ประกอบด้านละ 1 ข้อ ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จาก สถาบันต้นสังกัดเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ที่เหมาะสมตาม ความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล 2) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์รายบุคคลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่เตรียมไว้ พร้อมบันทึกเสียงและจดบันทึกประเด็นสำคัญควบคู่กัน โดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนดำเนินการทุกครั้ง และ 3) ผู้วิจัยถอดความข้อมูลจากการบันทึกเสียงเป็นข้อความ แล้วนำเสนอให้ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านตรวจสอบ ความถูกต้องของข้อมูล (Member Checking) ก่อนนำไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในแต่ละด้านมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์ เป็นประเด็นแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียน มัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า กระบวนการบริหารที่เหมาะสม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการออกแบบระบบ (System Design) ขั้นการนำสู่การปฏิบัติ (Implementation) ขั้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ (Assessment) และขั้นการพัฒนาและขยายผล (Development and Scaling) ครอบคลุม 6 ด้าน รวม 24 แนวทางการส่งเสริม มีผลดังแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสรุปแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง

การบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล	แนวทางการส่งเสริม
1. ด้านการกำกับดูแลและนโยบายดิจิทัล (ท่านคิดว่าสถานศึกษาควรเริ่มต้นกำหนดทิศทางนโยบาย และกฎระเบียบอย่างไร เพื่อให้เกิดสุขภาวะทางดิจิทัลที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน)	1.1 ขั้นการออกแบบระบบ (System Design) ผู้บริหารและคณะกรรมการร่วมกำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลเป็นจุดเน้นเชิงกลยุทธ์ ครอบคลุม 4 มิติหลัก พร้อมแต่งตั้งคณะกรรมการดิจิทัลและคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) เพื่อยกร่างระเบียบ ธรรมนูญพลเมืองดิจิทัล มาตรการลงโทษ และคู่มือปฏิบัติงาน รวมถึงจัดสรรงบประมาณและเตรียมความพร้อมโครงสร้างพื้นฐานและแพลตฟอร์ม 1.2 ขั้นการนำสู่การปฏิบัติ (Implementation) ผู้บริหารประกาศใช้นโยบายและระเบียบอย่างเป็นทางการ ประชาสัมพันธ์และชี้แจงสร้างความตระหนักแก่ครู นักเรียน และผู้ปกครอง พร้อมกำหนดให้ทุกฝ่ายลงนามรับทราบเงื่อนไขการใช้งาน บังคับใช้มาตรการความปลอดภัยไซเบอร์ และจัดตั้งช่องทางรับแจ้งเหตุภัยคุกคาม 1.3 ขั้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ (Assessment) ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพและงาน ICT รวบรวมข้อมูลการดำเนินงาน วิเคราะห์ Log การใช้งานและสถิติการแจ้งเหตุ เปรียบเทียบกับตัวชี้วัด (KPIs) 1.4 ขั้นการพัฒนาและขยายผล (Development and Scaling) ผู้บริหารปรับปรุงมาตรการในกรณีต่ำกว่าเกณฑ์ หรือยกย่องต้นแบบในกรณีบรรลุเป้าหมาย พร้อมสังเคราะห์บทเรียนเพื่อนำไปปรับระเบียบและจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ด้านโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมือดิจิทัล (ท่านคิดว่าสถานศึกษาควรมีการเตรียมความพร้อมด้านระบบเครือข่าย ฮาร์ดแวร์ และระบบความปลอดภัยทางไซเบอร์อย่างไรให้เพียงพอและพร้อมใช้งานอยู่เสมอ)	2.1 ขั้นการออกแบบระบบ (System Design) ครูผู้รับผิดชอบงานเทคโนโลยีสารสนเทศสำรวจความพร้อมพื้นที่ อุปกรณ์เครือข่าย และไฟฟ้า จัดทำบัญชีครุภัณฑ์ และกำหนดมาตรฐานการให้บริการตามระดับความเร่งด่วน 2.2 ขั้นการนำสู่การปฏิบัติ (Implementation) ครูผู้รับผิดชอบงานเทคโนโลยีสารสนเทศติดตั้งและปรับปรุงระบบเครือข่าย ความปลอดภัยไซเบอร์ และกำหนดการสนับสนุนแบบลำดับขั้น (Tier) พร้อมบันทึกข้อมูลการซ่อมบำรุงลงในระบบออนไลน์ 2.3 ขั้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ (Assessment) ครูผู้รับผิดชอบงานเทคโนโลยีสารสนเทศทดสอบระบบแบบบูรณาการ ตรวจสอบความพร้อมอุปกรณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลจากระบบแจ้งซ่อมเทียบเกณฑ์ SLA 2.4 ขั้นการพัฒนาและขยายผล (Development and Scaling) ครูผู้รับผิดชอบงานเทคโนโลยีสารสนเทศแก้ไขจุดอ่อนสัญญาณ จัดการอุปกรณ์สำรอง และใช้ข้อมูลอายุการใช้งานวางแผนงบประมาณและบำรุงรักษาเชิงป้องกัน

ตารางที่ 1 แสดงสรุปแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง (ต่อ)

การบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล	แนวทางการส่งเสริม
3. ด้านผู้อำนวยการความสะดวกดิจิทัล (ท่านคิดว่าสถานศึกษาควรมีแนวทางในการคัดเลือกและพัฒนาครูแกนนำอย่างไรให้มีสมรรถนะในการเป็นผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) ที่สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมนี้ได้จริง)	3.1 ขั้นการออกแบบระบบ (System Design) ผู้บริหารคัดเลือกและจัดโครงสร้างครูแกนนำสุขภาวะดิจิทัลตามสมรรถนะ TPACK และแบ่งทีมรับผิดชอบตามองค์ประกอบของสุขภาวะทางดิจิทัล 4 ด้าน 3.2 ขั้นการนำสู่การปฏิบัติ (Implementation) ผู้บริหารพัฒนาครูแกนนำผ่านหลักสูตรเข้มข้น ออกแบบภารกิจสถานการณ์จำลองและเกณฑ์ประเมิน ดำเนินกิจกรรมและบันทึกผลในระบบสารสนเทศ 3.3 ขั้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ (Assessment) ผู้บริหารนิเทศติดตามและประเมินตาม Rubrics พร้อมให้ครูแกนนำประเมินตนเองและวิเคราะห์ข้อมูลสะท้อนผล 3.4 ขั้นการพัฒนาและขยายผล (Development and Scaling) ผู้บริหารควรจัดเวที PLC สังเคราะห์ Best Practices และถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านระบบจัดการความรู้ (KM)
4. ด้านเนื้อหาและแพลตฟอร์มดิจิทัล (ท่านคิดว่าสถานศึกษาควรมีการบริหารจัดการแพลตฟอร์มดิจิทัลและคัดกรองเนื้อหาอย่างไรให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนและเข้าถึงได้ง่าย)	4.1 ขั้นการออกแบบระบบ (System Design) ครูแกนนำร่วมกันคัดเลือกแพลตฟอร์มมาตรฐานเดียว วิเคราะห์ตัวชี้วัดและออกแบบสื่อ/ภารกิจที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและลิขสิทธิ์ 4.2 ขั้นการนำสู่การปฏิบัติ (Implementation) ครูแกนนำอัปโหลดสื่อ ตั้งค่าสิทธิ์การเข้าถึง และกำหนดการบันทึกร่องรอยดิจิทัลเพื่อใช้เป็นหลักฐานการประเมิน 4.3 ขั้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ (Assessment) ครูแกนนำตรวจสอบคุณภาพเนื้อหาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถิติการใช้งานกับผลสัมฤทธิ์หลังเรียน 4.4 ขั้นการพัฒนาและขยายผล (Development and Scaling) ครูแกนนำปรับปรุงสื่อและกระบวนการสอนตามผลการประเมิน และพัฒนาระบบตามปัญหาการใช้งานจริง
5. ด้านผู้เรียนดิจิทัล (ท่านคิดว่าสถานศึกษาควรมีแนวทางในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้และการวัดประเมินผลอย่างไร เพื่อให้มั่นใจว่าผู้เรียนเกิดทักษะและพฤติกรรมสุขภาวะทางดิจิทัลที่แท้จริง)	5.1 ขั้นการออกแบบระบบ (System Design) ครูแกนนำพัฒนาเครื่องมือวัดสุขภาวะดิจิทัลที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและชี้แจงกติกาเป้าหมายการเรียนรู้แก่ผู้เรียน 5.2 ขั้นการนำสู่การปฏิบัติ (Implementation) ครูแกนนำจัด Pre-test ดำเนินกิจกรรมสถานการณ์จำลองครบ 4 ฐาน และให้ผู้เรียนสะท้อนคิดอย่างกระชับ 5.3 ขั้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ (Assessment) ครูแกนนำจัด Post-test วิเคราะห์พัฒนาการ และรับรองสมรรถนะจากหลักฐาน Digital Footprint พร้อมจำแนกกลุ่มผู้เรียน 5.4 ขั้นการพัฒนาและขยายผล (Development and Scaling) ครูแกนนำจัดกิจกรรมซ่อมเสริมและยกย่องผู้มีพัฒนาการสูง พร้อมวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบเพื่อปรับปรุงเครื่องมือวัด

ตารางที่ 1 แสดงสรุปแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง (ต่อ)

การบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล	แนวทางการส่งเสริม
6. ด้านชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ท่านคิดว่าสถานศึกษาควรมีกิจกรรมใดในการให้ ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล บุตรหลาน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ อย่างไร)	6.1 ขั้นการออกแบบระบบ (System Design) ผู้บริหารควรวางแผนสื่อสารและกิจกรรมพ่อแม่ยุคดิจิทัล ประสานภาคี เครือข่าย และกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบไฮบริด
	6.2 ขั้นการนำสู่การปฏิบัติ (Implementation) ผู้บริหารควรแจ้งผลการประเมินแก่ผู้ปกครอง เปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วม และรับข้อมูลสะท้อนพฤติกรรมจากครอบครัว
	6.3 ขั้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ (Assessment) ผู้บริหารควรประเมินความพึงพอใจและระดับการมีส่วนร่วม พร้อมเชื่อมโยง ข้อมูลพฤติกรรมจากบ้านและโรงเรียน
	6.4 ขั้นการพัฒนาและขยายผล (Development and Scaling) ผู้บริหารควรกำหนดให้ครูแกนนำและครูผู้รับผิดชอบงานกิจการนักเรียนลง พื้นที่กรณีพิเศษเพื่อวิเคราะห์เชิงลึก และยกระดับความร่วมมือด้วย MOU ระยะยาว

จากตารางที่ 1 แสดงแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำกับดูแลและนโยบายดิจิทัล 2) ด้านโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมือดิจิทัล 3) ด้านผู้อำนวยการความสะอาดดิจิทัล 4) ด้านเนื้อหาและแพลตฟอร์มดิจิทัล 5) ด้านผู้เรียนดิจิทัล และ 6) ด้านชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยแต่ละด้านมีแนวทางการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการออกแบบระบบ (System Design) ขั้นการนำสู่การปฏิบัติ (Implementation) ขั้นการประเมินผลสัมฤทธิ์ (Assessment) และขั้นการพัฒนาและขยายผล (Development and Scaling) รวมทั้งสิ้น 24 แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง สามารถสรุปและอภิปรายผล ดังนี้

1. แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง ด้านการกำกับดูแลและนโยบายดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลเป็นจุดเน้นเชิงกลยุทธ์ จัดทำระเบียบและมาตรการความปลอดภัย และติดตามประเมินผลด้วยตัวชี้วัดอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคเหนือตอนล่างยังเผชิญปัญหาภัยคุกคามทางไซเบอร์และการใช้งานดิจิทัลที่ไม่สมดุล ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีกลไกกำกับดูแลที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ จิตมา วรณศรี; อักษรภาค หงส์ขาว และคณะ ที่พบว่า กระบวนการบริหารเชิงนโยบาย การกำกับติดตาม และการประเมินผลเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา (จิตมา วรณศรี, 2566); (อักษรภาค หงส์ขาว และคณะ, 2569)

2. แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง ด้านโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมือดิจิทัล พบว่า ครูผู้รับผิดชอบงานเทคโนโลยีสารสนเทศควรสำรวจ วางแผน และจัดสรรอุปกรณ์และระบบความปลอดภัยไซเบอร์ให้เพียงพอ พร้อมวางแผนบำรุงรักษาอย่างยั่งยืน เนื่องจากโรงเรียนในพื้นที่ยังขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่เพียงพอ

ซึ่งสอดคล้องกับ Nguyen, L. T. & Tuamsuk, K.; ธนวรรณ ศกุนตนาค และคณะ ที่พบว่า การบริหารโครงสร้างพื้นฐาน ICT ต้องมีการวางแผนและกำกับติดตามอย่างเป็นระบบเพื่อให้ครูและนักเรียนเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างทั่วถึงและปลอดภัย (Nguyen, L. T. & Tuamsuk, K., 2022); (ธนวรรณ ศกุนตนาค และคณะ, 2568)

3. แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง ด้านผู้อำนวยการและคณาจารย์ พบว่า ผู้บริหารควรคัดเลือกและพัฒนาครูแกนนำตามสมรรถนะด้านดิจิทัล จัดกิจกรรมเชิงประสบการณ์ และสังเคราะห์แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เนื่องจากครูในพื้นที่ยังขาดสมรรถนะดิจิทัลที่เพียงพอในการขับเคลื่อนสุขภาวะดิจิทัลของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ทินกร เผ่ากันทะ และกัลยารัตน์ เมธีวีรวงศ์; ธงชัย เพียงใจ และคณะ ที่พบว่า การพัฒนาบุคลากรและการอำนวยการเชิงระบบเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล (ทินกร เผ่ากันทะ และกัลยารัตน์ เมธีวีรวงศ์, 2565); (ธงชัย เพียงใจ และคณะ, 2567)

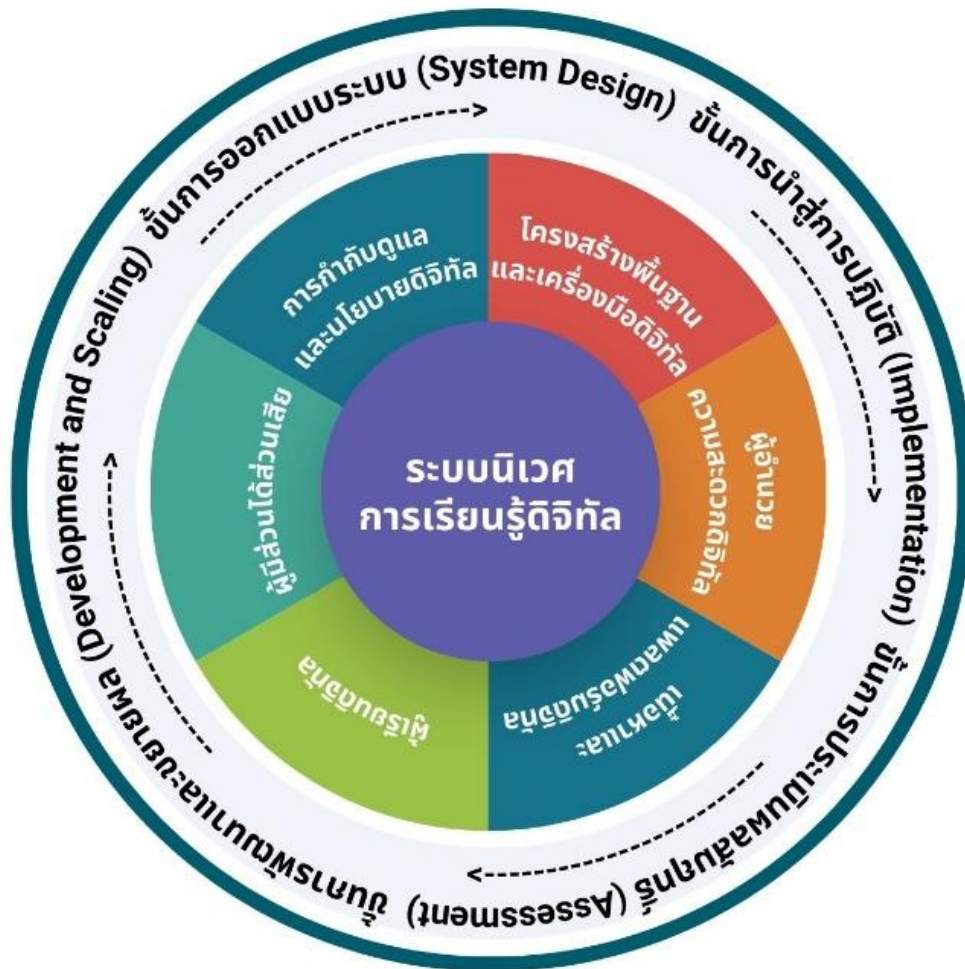
4. แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง ด้านเนื้อหาและแพลตฟอร์มดิจิทัล พบว่า ครูแกนนำควรคัดเลือกแพลตฟอร์มมาตรฐาน ออกแบบสื่อตามตัวชี้วัดสุขภาวะดิจิทัล และปรับปรุงเนื้อหาตามผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเนื้อหาและแพลตฟอร์มที่ใช้อยู่ยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสุขภาวะดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับ Nguyen, L. T. & Tuamsuk, K., ผาณิตา เมฆเคลื่อน และทิพรัตน์ สิทธิวงศ์ ที่พบว่า สถานศึกษาควรจัดระบบเนื้อหาดิจิทัลให้เข้าถึงง่าย ใช้แพลตฟอร์มที่เหมาะสม และนำเทคโนโลยีมาช่วยติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ (Nguyen, L. T. & Tuamsuk, K., 2022); (ผาณิตา เมฆเคลื่อน และทิพรัตน์ สิทธิวงศ์, 2568)

5. แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง ด้านผู้เรียนดิจิทัล พบว่า ควรจัดกิจกรรมสถานการณ์จำลองและสะท้อนคิดจากประสบการณ์จริง ประเมินจากร่องรอยดิจิทัล และพัฒนาผู้เรียนอย่างเหมาะสมรายบุคคล เนื่องจากผู้เรียนในพื้นที่ยังขาดทักษะสุขภาวะดิจิทัลจากการขาดกิจกรรมปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับ Kummanee, J. et al.; โสภนา สุดสมบูรณ์ ที่พบว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพควรส่งเสริมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงและวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนารายบุคคล (Kummanee, J. et al., 2020); (โสภนา สุดสมบูรณ์, 2567)

6. แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง ด้านชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า ผู้บริหาร ครูแกนนำ และผู้ปกครองควรร่วมกันสร้างกลไกการสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการสะท้อนข้อมูลพฤติกรรมระหว่างบ้านและโรงเรียน เพื่อยกระดับเป็นเครือข่ายความร่วมมือระยะยาว เนื่องจากโรงเรียนในพื้นที่ยังขาดกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครองที่เป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ Nguyen, L. T. & Tuamsuk, K.; กะรัต ทองใสพร และคณะ ที่พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารควรมุ่งสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความต่อเนื่องในการพัฒนาผู้เรียน (Nguyen, L. T. & Tuamsuk, K., 2022); (กะรัต ทองใสพร และคณะ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ของกระบวนการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเป็น “SIAD Model” เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเชิงระบบสำหรับการส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียน ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพแนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล

จากการสังเคราะห์ผลการศึกษานำทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ “โมเดลกระบวนการบริหารเชิงระบบ SIAD” ดังปรากฏในภาพที่ 1 ซึ่งอธิบายกระบวนการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ

1. องค์ประกอบของระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล (Core Components) เป็นองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่ได้รับการออกแบบและจัดระบบให้มีความเกี่ยวเนื่องกันระหว่าง 6 องค์ประกอบหลักที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านการกำกับดูแลและนโยบายดิจิทัล 2) ด้านโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมือดิจิทัล 3) ด้านผู้อำนวยความสะดวกดิจิทัล 4) ด้านเนื้อหาและแพลตฟอร์มดิจิทัล 5) ด้านผู้เรียนดิจิทัล และ 6) ด้านชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและมีความปลอดภัย

2. กระบวนการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล (Core Process) เป็นขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นระบบและต่อเนื่องโดยขับเคลื่อนผ่าน 4 ขั้นตอน หลักที่สำคัญ ได้แก่ 1) ขั้นตอนการออกแบบระบบ (System Design) 2) ขั้นตอนการนำสู่การปฏิบัติ (Implementation) 3) ขั้นตอนการประเมินผลสัมฤทธิ์ (Assessment) และ 4) ขั้นตอนการพัฒนาและขยายผล (Development and Scaling) โดยครอบคลุมขอบข่ายการบริหารจัดการทั้ง 6 ด้านตามองค์ประกอบหลักของระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า แนวทางการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 6 ด้าน รวม 24 แนวทาง ได้แก่ ด้านการกำกับดูแลและนโยบายดิจิทัล ด้านโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมือดิจิทัล ด้านผู้อำนวยการความสะอาดดิจิทัล ด้านเนื้อหาและแพลตฟอร์มดิจิทัล ด้านผู้เรียนดิจิทัล และด้านชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยแต่ละด้านดำเนินการผ่าน 4 ขั้นตอนตามกระบวนการบริหาร SIAD ได้แก่ 1) ขั้นตอนการออกแบบระบบ (System Design) 2) ขั้นตอนการนำสู่การปฏิบัติ (Implementation) 3) ขั้นตอนการประเมินผลสัมฤทธิ์ (Assessment) และ 4) ขั้นตอนการพัฒนาและขยายผล (Development and Scaling) ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และการวิจัยครั้งต่อไป ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตภาคเหนือตอนล่าง ควรนำผลการศึกษาไปใช้ในการกำหนดและประกาศนโยบายส่งเสริมสุขภาวะทางดิจิทัลให้ชัดเจน พร้อมจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเพื่อกำกับการใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ ครูผู้รับผิดชอบงานเทคโนโลยีสารสนเทศควรนำไปใช้ในการวางแผน จัดเตรียม และดูแลระบบเครือข่าย อุปกรณ์ และมาตรการความปลอดภัยไซเบอร์ให้พร้อมใช้งานอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารและครูผู้สอนควรนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรให้เป็นผู้อำนวยการความสะอาดดิจิทัล รวมถึงการออกแบบกิจกรรมและการประเมินผลที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย สมดุล และมีจริยธรรม นอกจากนี้ สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนควรร่วมกันสร้างกลไกความร่วมมือและการสื่อสารเพื่อสนับสนุนสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการใช้โมเดลการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลในสถานศึกษาจริง ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการบริหารในบริบทพื้นที่หรือระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน และศึกษาพัฒนาและตรวจสอบโมเดลเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางดิจิทัลของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. เรียกใช้เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://cio.mhesi.go.th/node/479>
- กะรัต ทองใสพร และคณะ. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *Journal of Institute of Trainer Monk Development*, 6(2), 261-270.
- จิตติมา วรณศรี. (2566). การบริหารจัดการสู่คุณภาพผู้เรียนและสถานศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.
- ทินกร เผ่ากันทะ และกัลยารัตน์ เมธีวีรวงศ์. (2565). แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 4(2), 37-45.
- ธงชัย เพียงใจ และคณะ. (2567). กระบวนทัศน์การบริหารจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 9(3), 276-293.
- ธนวรรณ ศกุนตนา และคณะ. (2568). แนวทางการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารการบริหารการศึกษาและนวัตกรรมการศึกษา*, 5(1), 169-181.
- ธัญญาภรณ์ นาจำปา และคณะ. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตภาคกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *Journal of Arts Management*, 6(4), 1805-1820.

- ผาณิตา เมฆเคลื่อน และทิพรัตน์ สิทธิวงศ์. (2568). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2. วารสารมติเชษฐาราม, 8(3), 181-194.
- พีรวิชัย คำเจริญ และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2561). การรู้เท่าทันดิจิทัล: วิวัฒนาการ ความหมาย และการสังเคราะห์ทักษะ. วารสารวิทยาการสารสนเทศและเทคโนโลยีประยุกต์, 1(2), 72-81.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2567). THAILAND CYBER WELLNESS INDEX (TCWI) by AIS ดัชนีชี้วัดสุขภาวะทางดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤษภาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/CugdQ>
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2564). ผลวิจัยชี้ เด็ก-เยาวชน ติดเกม เฉลี่ย 5 ชั่วโมง/วันค่าใช้จ่าย 5,000 บาท/เดือน. เรียกใช้เมื่อ 6 มิถุนายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/BP2Mm>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2567). การสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย Thailand Internet User Behavior. เรียกใช้เมื่อ 5 มิถุนายน 2568 จาก <https://inlnk.co/QTRik>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). การสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2567. เรียกใช้เมื่อ 6 มิถุนายน 2568 จาก <https://inlnk.co/LDHKu>
- โสภณา สุดสมบูรณ์. (2567). แนวทางการเสริมสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ชายแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. วารสารวิชาการการจัดการภาครัฐและเอกชน, 6(2), 251-264.
- อักษรศักดิ์ หงส์ขาว และคณะ. (2569). องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารจัดการหลักสูตรการบริหารการศึกษา. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 13(1), 43-54.
- Büchi, M. et al. (2019). Digital Overuse and Subjective Well-Being in a Digitized Society. Sage Journals, Social Media + Society, 5(4), 1-12. <https://doi.org/10.1177/2056305119886031>
- Kummanee, J. et al. (2020). Digital Learning Ecosystem Involving STEAM Gamification for a Vocational Innovator. International Journal of Information and Education Technology, 10(7), 533-539.
- Nguyen, L. T. & Tuamsuk, K. (2022). Digital learning ecosystem at educational institutions: A content analysis of scholarly discourse. Cogent Education, 9(1), 1-17.
- OECD. (2023). OECD CITY NETWORK ON JOBS AND SKILLS. Retrieved May 6, 2025, from <https://url.in.th/dnmtJ>
- We Are Social & Hootsuite. (2023). Digital 2023: Global Overview Report. Retrieved May 6, 2025, from <https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report>

ปัจจัยทำนายที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดี ของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน*

EFFICIENCY PREDICTIVE FACTORS FOR ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIOR OF PERSONEL IN ORGANIZATION OF PRIVATE HEALTH SERVICE BUSINESS

ชมสุภัค ครูทกะ^{1*}, พรกุล สุขสด¹, มัทนิน พุดธิธนาภัก², จิราภรณ์ วิริยะพงษ์กุล², จันทรรัตน์ แก้วสมบุญ²
Chomsupak Cruthka^{1*}, Pornkul Suksod¹, Mattanin Phrutthanapat¹, Jiraporn Viriyapongskul², Jantrarat Kaewsomboon²

¹วิทยาลัยการแพทย์แบบบูรณาการ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹College of Integrative Medicine, Dhurakij Pundit University, Bangkok, Thailand

²นักวิชาการอิสระ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Independent Scholar, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: chomsupak.cru@dpu.ac.th

*Tel: 095-958-8429

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้รางวัลตามสถานการณ์ การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก การมีสิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร และศึกษาปัจจัยทำนายที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง จำนวน 265 คน เครื่องมือ คือ แบบสอบถามปัจจัยทำนายที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .95, .88, .93, .97, .96, .93, .98, .98, .98, .98 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การให้รางวัลตามสถานการณ์ การสร้างวิสัยทัศน์ การสร้างแรงบันดาลใจ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ และการมีสิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .678, .680, .688, .695, .708, .711, .742, .749$ และ $.770$) 2) การมีสิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (X_3) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (X_9) การกระตุ้นทางปัญญา (X_5) และการจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก (X_2) สามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดี (Y) ของบุคลากรองค์กรธุรกิจดูแลสุขภาพเอกชนได้ร้อยละ 65.20 สมการทำนายคะแนนดิบ $Y' = 1.552 + .443 (X_3) + .318 (X_9) - .179 (X_5) + .100 (X_2)$ สมการทำนายคะแนนมาตรฐาน $Z_Y' = .512 (Z_{X_3}) .425 (Z_{X_9}) - .232 (Z_{X_5}) + .151 (Z_{X_2})$

คำสำคัญ: ปัจจัยทำนาย, พฤติกรรม, การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร, บุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน

Abstract

The objectives of this research were to study the relationship between Contingency Reward; Active Management by Exception; Idealized Influence ; Inspirational Motivation; Intellectual Stimulation; Individualized Consideration; Formulating; Articulating; Implementing and organizational citizenship behavior (OCB); and study the efficiency predictive factors of OCB of personnel in organization of private health service business. The sample population consisting of 265 personnel of private hospital. The instrument of research was a five-rating scale questionnaire eliciting data concerning the predictive factors of OCB of personnel in organization of private health service business. The questionnaires were tested for the reliability by Cronbach's alpha coefficient were .95, .88, .93, .97, .96, .93, .98, .98, .98, .98 respectively. Data were analyzed by Person product moment correlation and multiple regression analysis. The researchers found that: 1) Active Management by Exception; Intellectual Stimulation; Individualized Consideration; Contingency Reward; Formulating; Inspirational Motivation; Articulating; Implementing; and Idealized Influence were a positive correlation and OCB with statistical significance at the level of .01. ($r = .678, .680, .688, .695, .708, .711, .742, .749$ and $.770$) 2) The Idealized Influence (X_3); Implementing (X_9); Intellectual Stimulation (X_5); and Active Management by Exception (X_2) were to predicted OCB (Y) account to 65.20 %. The predicted in row score equation as follows: $Y' = 1.552 + .443 (X_3) + .318 (X_9) - .179 (X_5) + .100 (X_2)$ The predicted in standardized equation as follows: $Z_Y' = .512 (Z_{X_3}) .425 (Z_{X_9}) - .232 (Z_{X_5}) + .151 (Z_{X_2})$.
Keywords: Predictive Factors, Behavior, Organizational Citizenship, Personnel in Organization of Private Health Service Business

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580 ได้ให้ความสำคัญในการยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพและการเสริมความงามสู่ตลาดระดับสูง สร้างนวัตกรรมการให้บริการตามเอกลักษณ์ความเป็นไทยที่โดดเด่นได้มาตรฐาน สามารถยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการด้านการแพทย์ทางเลือกโดยผสมองค์ความรู้จากวิทยาการสมัยใหม่เข้ากับองค์ความรู้สุขภาพและความงาม ผู้ประกอบการธุรกิจบริการสามารถบริหารจัดการธุรกิจและบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใสในยุคใหม่ที่มีการแข่งขันสูง (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) โรงพยาบาลเอกชนเป็นกลุ่มธุรกิจผู้ให้บริการด้านดูแลสุขภาพ (Healthcare Provider) มีรายได้จากค่ายา บริการของบุคลากรการแพทย์ การตรวจทางห้องปฏิบัติการ/เอ็กซเรย์ และห้องพักผู้ป่วย ซึ่งปัจจัยสำคัญในการแข่งขันธุรกิจโรงพยาบาล คือ การที่มีเครือข่ายโรงพยาบาลขนาดใหญ่เพราะจะได้เปรียบเรื่องด้านลดต้นทุนต่อหน่วย มีการให้บริการที่หลากหลาย รวมถึงศักยภาพในการยึดฐานลูกค้าระดับสูง - กลาง ทั้งในและต่างประเทศ การควบรวมกิจการ จึงเป็นกลยุทธ์หลักในธุรกิจโรงพยาบาล ถ้าเป็นโรงพยาบาลขนาดเล็ก ก็ต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น โรงพยาบาลตา กลุ่มโรงพยาบาลชั้นนำของไทย (ธนาพล อิทธิธินิจ, 2563) บทบาทโรงพยาบาลเอกชนที่ต้องรองรับผู้ป่วยจากสถานพยาบาลและโรงพยาบาลของรัฐที่มีข้อจำกัดจาก 1) อัตราการใช้เตียง (Bed Occupancy Rate) ที่สามารถให้บริการผู้ป่วยในของโรงพยาบาลในสถานพยาบาลรัฐ 2) ความแออัดในการเข้าใช้บริการกรณีเป็นผู้ป่วยนอกที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้ป่วยไม่ได้รับความสะดวก และเสียเวลาในการรอคอยนาน ปัจจุบันมีอัตราผู้ป่วยสูงอายุที่ต้องการการรักษาย่างเร่งด่วน การเสียเวลาในการรอคอยอาจทำให้ผู้ป่วยกลุ่มนี้ถึงแก่ชีวิตได้ ในการทำธุรกิจโรงพยาบาลต้องมีความพร้อมในการให้บริการที่ต้องสร้างผลงานและชื่อเสียงให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากลในด้าน

การรักษาที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ ได้รับการยอมรับในระดับสากล และเป็นสถานพยาบาลที่ได้รับการรับรองในระดับมาตรฐานสากล โดยเฉพาะมาตรฐาน JCI (Joint Commission International accreditation) (สกล อยู่วิทยา และคณะ, 2564)

จากการศึกษาของ Khiabani, M. M. et al. พบว่า ผู้บริหารในอุตสาหกรรมการดูแลสุขภาพของอิหร่าน เน้นย้ำถึงพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรทั้ง 5 มิติ ได้แก่ 1) พฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ (Altruism) 2) ความสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness) 3) ความอดทนอดกลั้น (Sportsmanship) 4) การคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy) และ 5) การให้ความร่วมมือ (Civic Virtue) ที่ส่งผลให้พนักงานมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เพิ่มประสิทธิภาพและมีความพึงพอใจในงาน โดยผู้บริหารควรกระตุ้นและปลูกฝังความรู้สึกในการคำนึงถึงผู้อื่นให้แก่พนักงานและควรส่งเสริมให้มีความอดทนอดกลั้น ความรับผิดชอบ และความสำนึกในหน้าที่ (Khiabani, M. M. et al., 2014) และจากการศึกษาของ ภิญญดา รื่นสุข พบว่า ปัญหาการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ได้แก่ ผู้บริหารขาดภาวะผู้นำ คุณภาพของผู้บริหาร และขาดความยุติธรรม และให้ข้อเสนอแนะว่าผู้บริหารควรเป็นตัวอย่างที่ดี ควรปลูกฝังวิถีคิด วิถีปฏิบัติที่จะนำมาซึ่งความเป็นพนักงานที่เก่ง สร้างสรรค์ เป็นคนดีและมีความสุขในการทำงาน โดยส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อทีม มีใจรักในสิ่งที่ทำ รักในอาชีพของตนเอง และเรียนรู้จากการเป็นมืออาชีพ (ภิญญดา รื่นสุข, 2561)

ดังนั้น ผู้บริหารในธุรกิจบริการสุขภาพเอกชนควรมีภาวะผู้นำ สามารถเป็นแบบอย่างในการทำงาน และบริหารจัดการบุคลากรในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ โดยภาวะผู้นำส่งผลต่อผู้นำ 3 ด้าน ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation) และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration) ส่งผลต่อผู้ตาม ได้แก่ ความไว้วางใจ (Trust) พฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดี และความพึงพอใจในงาน ในระดับองค์กรทำให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร บรรยากาศการมีส่วนร่วมในองค์กร ผลประกอบการทางการเงิน บรรยากาศความปลอดภัย การสื่อสารอย่างโปร่งใส และความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานและองค์กร (ธีรภัทร กุโลภาส, 2560) ในการบริหารจัดการ ผู้บริหารจะใช้ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนเพื่อจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุกโดยคอยควบคุมกำกับติดตามการปฏิบัติงานให้ได้มาตรฐานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (Aga, D. A., 2016) และเป็นการจัดการโดยการติดตามการปฏิบัติงาน หากมีการละเมิดกฎและมาตรฐาน ผู้นำจะดำเนินการแก้ไข รวมทั้งการแลกเปลี่ยนรางวัลจากความพยายามที่ตกลงไว้ว่าจะให้รางวัลสำหรับการปฏิบัติงานที่ดี และตระหนักถึงความสำเร็จ (Sitohang, M., 2022) นอกจากนี้การจัดการของผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ด้วยลักษณะของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ผู้บริหารต้องมีความคิดสร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบในการสร้างวิสัยทัศน์ สามารถโน้มน้าวผู้อื่น และชี้นำองค์กรให้บรรลุความสำเร็จในอนาคตที่ดีกว่าสภาวะปัจจุบัน และมุ่งมั่นในการบรรลุวิสัยทัศน์อยู่เสมอในแนวทางปฏิบัติที่ไม่ขัดแย้งในการเผชิญกับความท้าทายและโอกาสขององค์กร (Ubaidillah, M. et al., 2019)

จากงานวิจัยของ Almaqableha, A. & Omarb, K. พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำแลกเปลี่ยนมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของโทรคมนาคมออร์ดาเนียน (Almaqableha, A. & Omarb, K., 2024) และจากงานวิจัยของ Widodo, W. & Yusuf, F. A. พบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรในสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานในประเทศอินโดนีเซีย (Widodo, W. & Yusuf, F. A., 2021) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหาร ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ โดยจะศึกษาว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำแต่ละแบบ มีปัจจัยใดบ้างที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจดูแลสุขภาพ เนื่องด้วยพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรมีผลกระทบต่อผลกำไรขององค์กร การทำงานเป็นทีม ความร่วมมือ และนวัตกรรมในการทำงานของพนักงาน (Khiabani, M. M. et al., 2014) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในองค์กร

ธุรกิจบริการสุขภาพ ได้นำผลการศึกษามากำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาให้ผู้บริหารใช้ภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และสนับสนุนส่งเสริมให้พนักงานมีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ซึ่งจะเป็นเครื่องมือให้ผู้บริหารสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานแบบร่วมมือกัน ช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพและความสามัคคีในการทำงานของบุคลากรในองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพอย่างมีมาตรฐาน มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้ให้บริการพึงพอใจในการปฏิบัติงานและผู้มารับบริการมีความปลอดภัย หายกลับบ้านอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้รางวัลตามสถานการณ์ การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยทำนายที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน เป็นการวิจัยเชิงทำนาย (Predictive Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง เป็นผู้บริหาร 64 คน พนักงาน 697 คน รวมทั้งสิ้น 761 คน (ข้อมูล มกราคม 2568) กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตร Yamane, T. ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อน 5 % (Yamane, T., 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น จำนวน 262 คน สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ใช้ตัวอย่าง 265 คน เพื่อลดความคลาดเคลื่อนจากการกำหนดขนาดตัวอย่างและใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิจำแนกตามตำแหน่งงานอย่างไม่เป็นสัดส่วน และยินดีเข้าร่วมการวิจัย โดยสุ่มผู้บริหาร: พนักงานในอัตราส่วน 1: 4 จากขนาดตัวอย่าง 265 คน ได้ผู้บริหาร 53 คน และพนักงาน 212 คน (สุวิมล ติรกันันท์, 2556)

ขอบเขตเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2567); (Sitohang, M., 2022) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) (Avolio, B. J. et al., 1999); (Udin, U. et al., 2023) ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) (ศุภวัฒน์ แยมจรัส และคณะ, 2564); (Ubaidillah, M. et al., 2019) และแนวคิดพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Organizational Citizenship Behavior) (ธนภัทร เอมอินทร์ และสมบุรณ์ สารพัด, 2565); (Almaqableha, A. & Omarb, K., 2024); (Sitohang, M., 2022)

ขอบเขตพื้นที่และระยะเวลา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทำนายที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชนในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง ใช้ระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนมกราคม - สิงหาคม พ.ศ.2568

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามปัจจัยทำนายที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและตำแหน่งงาน จำนวน 5 ข้อ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และคำถามปลายเปิด

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปัจจัยทำนายที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจดูแลสุขภาพ 9 ปัจจัย ได้แก่ การให้รางวัลตามสถานการณ์ การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ จำนวน 45 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน จำนวน 25 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถาม ตอนที่ 2 และ 3 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยกับปัจจัยดังกล่าวมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมา โดยมีเกณฑ์แปลผลการให้คะแนนค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 คือ น้อยที่สุด 1.50 - 2.49 คือ น้อย 2.50 - 3.49 คือ ปานกลาง 3.50 - 4.49 คือ มาก และ 4.50 ขึ้นไป คือ มากที่สุด ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ จำนวน 2 คน นักวิชาการและอาจารย์ด้านการวิจัยและการวัดประเมินผล 2 คน และผู้บริหารโรงพยาบาลเอกชน จำนวน 1 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ และคณะ, 2559) สรุปค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 และหาค่าความเชื่อมั่น โดยนำแบบสอบถามที่ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้กับบุคลากรในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยใช้สูตรคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1970) มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการให้รางวัลตามสถานการณ์ การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจดูแลสุขภาพ เท่ากับ .95, .88, .93, .97, .96, .93, .98, .98, .98, .98 ตามลำดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ทีมผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการประสานงานกับผู้อำนวยการของโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ทีมผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยกับบุคลากร โดยประสานกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลของโรงพยาบาล เพื่อแจ้งอำนวยการในการส่งแบบสอบถามออนไลน์ผ่านไลน์กลุ่ม หรือ e-Mail (ใช้โปรแกรม Google form) และ 3) ติดตามและตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับผ่านระบบออนไลน์ ทั้งความครบถ้วนและความสมบูรณ์ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 265 ฉบับ

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยโดยมีหนังสือแนบชี้แจงกลุ่มตัวอย่างให้มีความเข้าใจและยินยอมร่วมมือในการให้ข้อมูลเท่านั้น และยืนยันให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่าข้อมูลจะเป็นความลับ ชื่อและที่อยู่ของท่านได้รับการปกปิดและจะไม่เปิดเผยแก่สาธารณชน คำถามในแต่ละข้อไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด จะถูกเก็บไว้เป็นความลับ การนำเสนอข้อมูลจะผ่านการประมวลผลในภาพรวมเท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการให้รางวัลตามสถานการณ์ การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน กำหนดเกณฑ์การให้ความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

มีดังนี้ ค่าสหสัมพันธ์ 0.00 - 0.50 มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด ค่าสหสัมพันธ์ 0.51 - 0.70 มีความสัมพันธ์น้อย ค่าสหสัมพันธ์ 0.71 - 0.84 มีความสัมพันธ์มาก และค่าสหสัมพันธ์ 0.85 - 1.00 มีความสัมพันธ์มากที่สุด (สำราญ มีแจ้ง, 2557) และ 3) วิเคราะห์ปัจจัยทำนายที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กร ธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple regression analysis) ด้วยวิธีขั้นตอน (Stepwise) เป็นการนำตัวแปรอิสระเข้าสู่สมการทีละตัวเพื่อสร้างสมการทำนาย โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร X's และ Y เป็นความสัมพันธ์ในเชิงเส้นตรง และตัวแปรตาม (Y) ต้องอยู่ในมาตรอันตรภาคขึ้นไป (สุวิมล ติรภานันท์, 2556)

ผลการวิจัย

1. สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 85.66 เพศชาย จำนวน 38 คน คิดเป็น ร้อยละ 14.34 มีอายุมากที่สุด 31 - 40 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 32.83 รองลงมาอายุ 21 - 30 ปี จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 31.70 มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 49.81 รองลงมาระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 48.30 ส่วนมากมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 53.21 รองลงมาประสบการณ์ 1 - 3 ปี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 16.98 ตำแหน่งพนักงาน จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 และตำแหน่งผู้บริหาร จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00

2. ความสัมพันธ์ระหว่างการให้รางวัลตามสถานการณ์ การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กร ธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างการให้รางวัลตามสถานการณ์ การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กร ธุรกิจดูแลสุขภาพ

ตัวแปร	พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร	
	r	p-value
1 การให้รางวัลตามสถานการณ์ (X ₁)	.695**	.000
2 การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก (X ₂)	.678**	.000
3 การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (X ₃)	.770**	.000
4 การสร้างแรงบันดาลใจ (X ₄)	.711**	.000
5 การกระตุ้นทางปัญญา (X ₅)	.680**	.000
6 การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X ₆)	.688**	.000
7 การสร้างวิสัยทัศน์ (X ₇)	.708**	.000
8 การเผยแพร่วิสัยทัศน์ (X ₈)	.742**	.000
9 การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (X ₉)	.749**	.000

**p<.01

จากตารางที่ 1 พบว่า การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และการให้รางวัลตามสถานการณ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีปริมาณความสัมพันธ์ในระดับน้อย (r = .678, .680, .688 และ .695) การสร้าง

วิสัยทัศน์ การสร้างแรงบันดาลใจ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ และการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีปริมาณความสัมพันธ์ในระดับมาก ($r = .708, .711, .742, .749, .770$) โดยที่การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีความสัมพันธ์สูงสุด รองลงมา การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ และการเผยแพร่วิสัยทัศน์ ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรทำนายในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรทำนายในรูปคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐาน (n = 265)

ตัวแปรทำนาย	B	SEB	Beta	t	p-value
1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (X_3)	.443	.068	.512	6.502	.000
2. การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (X_9)	.318	.057	.425	5.550	.000
3. การกระตุ้นทางปัญญา (X_5)	-.179	.066	-.232	-2.717	.007
4. การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก (X_2)	.100	.038	.151	2.642	.009
ค่าคงที่ (Constant)	1.552	.148		10.485	.000

$R = .811$ $R^2 = .567$ Adjusted $R^2 = .652$ $SE_{est} = .28143$
 $F = 124.649$ $p\text{-value} = .000$

** $p < .01$

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าคงที่ (Constant) มีค่าเท่ากับ 1.552 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (B) ในการทำนาย พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Y) ของการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (X_3) เท่ากับ .443 การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (X_9) เท่ากับ .318 การกระตุ้นทางปัญญา (X_5) เท่ากับ -.179 และการจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก (X_2) เท่ากับ .100

ในส่วน of ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta) ในการทำนายของพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Z_Y) ของการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Z_{X_3}) เท่ากับ .512 การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (Z_{X_9}) เท่ากับ .425 การกระตุ้นทางปัญญา (Z_{X_5}) เท่ากับ -.232 และการจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก (Z_{X_2}) เท่ากับ .151 ทั้งนี้ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (X_3) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (X_9) และการจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก (X_2) ส่งผลทางบวก ส่วนการกระตุ้นทางปัญญา (X_5) ส่งผลทางลบต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Y)

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าว สามารถสร้างสมการทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจดูแลสุขภาพเอกชน ดังนี้

สมการทำนายในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 1.552 + .443 (X_3) + .318 (X_9) - .179 (X_5) + .100 (X_2)$$

สมการทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z_Y' = .512 (Z_{X_3}) + .425 (Z_{X_9}) - .232 (Z_{X_5}) + .151 (Z_{X_2})$$

ประสิทธิภาพของสมการทำนาย

การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (X_3) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (X_9) การกระตุ้นทางปัญญา (X_5) และการจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก (X_2) ร่วมกันทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Y) ของบุคลากรธุรกิจดูแลสุขภาพเอกชน ได้ร้อยละ 65.20 (Adjusted $R^2 = .652$)

อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ปัจจัยทำนายที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน โดยอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้รางวัลตามสถานการณ์ การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพ ในระดับน้อยถึงระดับมาก มีประเด็นอภิปราย ดังนี้

1.1 การให้รางวัลตามสถานการณ์ และการจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพ ในระดับน้อย ทั้งนี้ เนื่องมาจากการบริหารจัดการของผู้บริหารของโรงพยาบาลมีลักษณะของภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน เป็นการปฏิสัมพันธ์ที่ผู้บริหารติดต่อกับพนักงานเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ผู้บริหารจะใช้รางวัลเพื่อตอบสนองความต้องการ และเพื่อแลกเปลี่ยนกับความสำเร็จในการทำงาน และจัดการแลกเปลี่ยนรางวัลในรูปแบบค่ายกย่องชมเชย ประกาศความดีความชอบ และการให้โบนัสเมื่อผู้ตามสามารถบรรลุเป้าหมาย (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2567) นอกจากนี้ ผู้บริหารจะคอยควบคุมกำกับติดตามการปฏิบัติงานให้ได้มาตรฐานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (Aga, D. A., 2016) เป็นการจัดการโดยการติดตามการปฏิบัติงานหากมีการละเมิดกฎและมาตรฐานผู้นำจะดำเนินการแก้ไข (Sitohang, M., 2022) จึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรซึ่งเป็นพฤติกรรมที่นอกเหนือหน้าที่และความรับผิดชอบโดยสมัครใจ และองค์กรจะกำหนดพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรเป็นพฤติกรรมส่วนบุคคล (Individual behavior) และเป็นระบบการให้รางวัลที่ได้รับซึ่งขึ้นอยู่กับดุลยพินิจเพื่อส่งเสริมการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร (Sitohang, M., 2022) และยิ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Almaqableha, A. & Omarb, K. ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่สำคัญระหว่างภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (OCB) ของพนักงานในภาคโทรคมนาคม (Almaqableha, A. & Omarb, K., 2024) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Rodrigues, A. O. & Ferreira, M. C. พบว่า ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ประกอบด้วย การให้รางวัลตามสถานการณ์ และการจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Rodrigues, A. O. & Ferreira, M. C., 2015)

1.2 การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรในระดับน้อย ส่วนการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และการสร้างแรงบันดาลใจ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรในระดับมาก ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Udin, U. et al., 2023) แต่เนื่องจากบริบทการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงพยาบาล เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และความรับผิดชอบในงานอีกทั้งบทบาทหน้าที่ต้องมุ่งเน้นความปลอดภัยในการทำงานทั้งผู้ให้และผู้รับบริการด้วยมาตรฐานวิชาชีพ กรณีฉุกเฉินเมื่อผู้ป่วยหยุดหายใจ จะมีทีมช่วยฟื้นคืนชีพ และบุคลากรจะเข้าไปช่วยเหลือร่วมมือกันในสถานการณ์วิกฤตดังกล่าว ดังนั้น บุคลากรจึงพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร บทบาทผู้บริหารสามารถกระตุ้นการทำงานและพัฒนาปัญญากับพนักงานภายในองค์กรเพื่อสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงทัศนคติ และพฤติกรรมกับพนักงานภายในองค์กร (ศิระ ศรีโยธิน, 2565) แต่สำหรับการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และการสร้างแรงบันดาลใจมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรในระดับมาก เป็นเพราะว่าการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้บริหารจะประพฤติตนเป็นแบบอย่าง (Role model) ให้เป็นที่น่าเคารพ นับถือ น่าศรัทธา ไว้วางใจ และเกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้ร่วมงาน (Bass, B. M. & Avolio, B. J., 1994) และผู้บริหารมีคุณลักษณะในทางอุดมคติและจริยธรรมที่สูงขึ้น ผู้บริหารจะเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ต่อกลุ่มผู้บริหาร

จุดประกายทางความคิดให้ผู้ตาม และแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Bass, B. M. & Riggio, R. E., 2006) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Amanat, M & Sultana, S. พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ในสถาบันอุดมศึกษา (Amanat, M. & Sultana, S., 2020)

1.3 การสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ และการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องมาจากองค์การบริการสุขภาพ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้บริการของบุคลากรตามสถานการณ์และนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะในปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ทางแพทย์ ทำให้การทำงานของทีมแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานร่วมกันกับทีมผู้เชี่ยวชาญเป็นการร่วมมือกันทางการแพทย์อย่างมีประสิทธิภาพสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทำให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น การพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง และปรับกลยุทธ์ในการบริหารองค์กรของโรงพยาบาลเอกชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและสามารถเติบโตได้อย่างมั่นคงในสถานการณ์ปัจจุบัน (สกล อยู่วิทยา และคณะ, 2564) ดังนั้น บทบาทผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ประกอบด้วย 1) การสร้างวิสัยทัศน์โดยผู้บริหารจะรวบรวมข้อมูลด้วยความกระตือรือร้นเพื่อสร้างวิสัยทัศน์และภารกิจร่วมกัน 2) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ เป็นการส่งมอบวิสัยทัศน์ให้กับบุคลากร และ 3) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ผู้บริหารช่วยให้บุคลากรทำงานร่วมกันตามวิสัยทัศน์และภารกิจร่วมกันที่กำหนด (Luo, Y. J. et al., 2020) และผู้บริหารสามารถโน้มน้าวบุคลากร และชี้นำองค์กรให้บรรลุความสำเร็จในอนาคตที่ดีกว่าสภาวะปัจจุบัน และมุ่งเน้นในการบรรลุวิสัยทัศน์อยู่เสมอ (Ubaidillah, M. et al., 2019) ลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารดังกล่าวช่วยให้บุคลากรมีความเข้าใจและสามารถให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามทิศทางการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ และนโยบายที่เปลี่ยนแปลง ผู้บริหารให้อิสระ ให้อำนาจและสนับสนุนชักจูงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการปฏิบัติให้บรรลุวิสัยทัศน์ (Ubaidillah, M. et al., 2019) อันเป็นผลให้เกิดพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรด้วยความรับผิดชอบในหน้าที่ สนับสนุนการดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ มีความมุ่งมั่นเพียรพยายามต่อการบรรลุเป้าหมายวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Kokt, D. & Seqhobane, M., 2024) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ismail, H. N. et al. พบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานบริษัทการท่องเที่ยวใน Lebanon (Ismail, H. N. et al., 2023) และได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Widodo, W et al. ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ประกอบด้วย การชี้แจงทิศทางและเป้าหมาย สื่อสารวิสัยทัศน์ที่มีประสิทธิภาพ สร้างแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่น สะท้อนความสามารถและเอกลักษณ์เฉพาะขององค์กร และมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะบรรลุเป้าหมาย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Widodo, W. et al., 2023)

2. ผลศึกษาปัจจัยทำนายที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพ พบว่า การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (X_3) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ (X_9) การกระตุ้นทางปัญญา (X_5) และการจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก (X_2) ร่วมกันทำนายพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Y) ของบุคลากรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน ได้ร้อยละ 65.20 สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.1 การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ สามารถทำนายพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชนได้ และเป็นตัวแปรทำนายที่มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยสูงสุด ทั้งนี้ เนื่องมาจากการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้บริหารจะประพาดิตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้ตาม ได้รับการชื่นชม นำเคารพนับถือ และได้รับการไว้วางใจ เป็นผู้มีความสามารถพิเศษ มีความพากเพียร และความมุ่งมั่น เต็มใจที่จะรับความเสี่ยง

ทำในสิ่งที่ถูกต้อง มีมาตรฐานระดับสูง มีจริยธรรมและจรรยาบรรณ (Bass, B. M. & Riggio, R. E., 2006) สำหรับองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพ ผู้บริหารของโรงพยาบาลทุกคนมีความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ แต่จะแตกต่างกันตรงที่พฤติกรรมการสั่งสมความดี มีบารมี น่าเคารพนับถือ และได้รับการไว้วางใจ มีความรับผิดชอบ และมาตรฐานการทำงานสูง มีจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีได้ สอดคล้องกับ Rodrigues, A. O. & Ferreira, M. C. ที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยวัดจากการเป็นแบบอย่างที่ดี (Charisma) พบว่า เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Rodrigues, A. O. & Ferreira, M. C., 2015) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Amanat, M. & Sultana, S. พบว่า การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Amanat, M. & Sultana, S., 2020)

2.2 การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ สามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพได้ ทั้งนี้ เนื่องจากในสภาพแวดล้อมในการทำงานขององค์กรธุรกิจบริการสุขภาพให้ความสำคัญกับลงมือปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีมาตรฐานและคุณภาพการให้บริการตามมาตรฐานวิชาชีพ เมื่อบุคลากรเข้าใจทิศทางการดำเนินงานของวิสัยทัศน์แล้ว จะปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นให้มีความเป็นไปได้ตามเป้าหมายวิสัยทัศน์ ดังนั้นผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจ มุ่งมั่นต่อการบรรลุเป้าหมายส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ใหม่ มีความมุ่งมั่นต่อวิสัยทัศน์ มีส่วนร่วมกับบุคลากรในการสนับสนุนวิสัยทัศน์ให้อำนาจและสนับสนุนซึ่งกันและกันมีส่วนได้ส่วนเสียในการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายของวิสัยทัศน์ (Ubaidillah, M. et al., 2019) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Widodo, W. & Yusuf, F. A. ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรที่วัดจากการมีแนวคิดและมาตรฐานสูง สร้างแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่น สะท้อนความสามารถและเอกลักษณ์เฉพาะขององค์กร และมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะบรรลุเป้าหมาย (Widodo, W. & Yusuf, F. A., 2021)

2.3 การกระตุ้นทางปัญญา เป็นปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพได้ โดยส่งผลทางลบต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรนั้นหมายความว่าถ้าผู้บริหารมีการกระตุ้นทางปัญญามากขึ้น ส่งผลให้พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรน้อยลง ทั้งนี้ เนื่องจากในบริบทการทำงานของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน โดยเฉพาะโรงพยาบาลเอกชนให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานอยู่ภายใต้มาตรฐานวิชาชีพ มีแนวทางการปฏิบัติงานของแต่ละกลุ่มโรค โดยเฉพาะโรคที่มักเกิดการเปลี่ยนแปลงที่วิกฤต เช่น โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง และโรคหลอดเลือดสมอง เป็นต้น ด้วยความรับผิดชอบตามบทบาทและหน้าที่ของวิชาชีพ ซึ่งต้องการความมีอิสระสูงในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาอย่างฉุกเฉิน ดังนั้นการแก้ปัญหาและการตัดสินใจในการทำงานจึงไม่จำเป็นต้องให้ผู้บริหารมาชี้แนะการแก้ปัญหา จึงส่งผลให้พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจดูแลสุขภาพแสดงถึงความรับผิดชอบและสำนึกในตามบทบาทหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน ให้ความร่วมมือและปฏิบัติงานด้วยความอดทนอดกลั้นตลอดระยะเวลาปฏิบัติงานทั้งเวลาปกติและเวลาเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน (Widarko, A. & Brotosuharto, M. K. A., 2022) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Amanat, M. & Sultana, S. พบว่า การกระตุ้นทางปัญญาเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Amanat, M. & Sultana, S., 2020)

2.4 การจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก สามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชนได้ ทั้งนี้ เนื่องจากบุคลากรของธุรกิจบริการสุขภาพ เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในการทำงานสูงให้ความสำคัญกับมาตรฐานวิชาชีพ และความปลอดภัยของผู้มารับบริการ สำหรับผู้บริหารมีอิทธิพลต่อความสามารถเพิ่มขวัญกำลังใจของบุคลากรได้ด้วยการตอบแทนพนักงานในรูปแบบของรางวัลหรือการลงโทษกระตุ้นพนักงานโดยการให้รางวัลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเองหรือขององค์กร และช่วยให้บุคลากรมีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน (Haryoto, C. Y., 2024) นอกจากนี้ ผู้บริหารใช้วิธีการการทำงานแบบป้องกันไว้ก่อนที่จะเกิดปัญหา

โดยสังเกตพฤติกรรม กระบวนการปฏิบัติงาน และผลการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยพิจารณาว่ามีอะไรที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานหรือกฎระเบียบหรือไม่ และช่วยแก้ปัญหาให้ถูกต้องเพื่อป้องกันการเกิดความผิดพลาดหรือล้มเหลว (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2567) ซึ่งเป็นพฤติกรรมความร่วมมือ การให้ความช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่ในการทำงานของผู้บริหารและบุคลากรตามความรับผิดชอบในบทบาทและหน้าที่ ส่งผลให้การจัดการของผู้บริหารดังกล่าวช่วยให้พฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจดูแลสุขภาพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Dartey-Baah, K. et al. ในการวัดภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน จากตัวอย่างคำถามที่กล่าวว่า “ผู้จัดการมุ่งความสนใจไปที่ความผิดปกติ ข้อผิดพลาด และการเบี่ยงเบนจากมาตรฐาน สนับสนุนช่วยเหลือพนักงานปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานเพื่อแลกเปลี่ยนกับความพยายามของพนักงาน” ซึ่งเป็นคำถามการจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนส่งผลต่อพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานในอุตสาหกรรมบริการของกานา (Dartey-Baah, K. et al. , 2019) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Haryoto, C. Y. พบว่า ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนส่งผลต่อพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Haryoto, C. Y., 2024)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีของบุคลากรองค์กรธุรกิจบริการสุขภาพเอกชน ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การกระตุ้นทางปัญญา การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ และการจัดการเมื่อมีปัญหาเชิงรุก ดังนั้น ผู้บริหารระบบบริการสุขภาพ และผู้บริหารโรงพยาบาลเอกชน ควรนำข้อค้นพบไปกำหนดนโยบายและแผน ดังนี้ 1) นโยบายการเชิดชูเกียรติผู้บริหารที่สามารถกระตุ้นจิตใจและจุดประกายความคิดให้บุคลากรได้บังคับบัญชา ปฏิบัติงานได้อย่างบรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นแบบอย่างในการบริหารงานที่ประสบความสำเร็จและสร้างแนวปฏิบัติที่ดีไว้เป็นแนวทางให้บุคลากรนำไปปฏิบัติ 2) นโยบายและแผนในการบริหารจัดการในองค์กร โดยกำหนดเป้าหมายและเป้าประสงค์ความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามแผนงาน โครงการที่เชื่อมโยงระบบรางวัลที่ชัดเจน และสื่อสารนโยบายและแผนให้บุคลากรทราบทุกหน่วยงาน สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ 3) กำหนดนโยบายและแผนในการพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของบุคลากรให้ตระหนักในหน้าที่ คำนึงถึงผู้อื่น ช่วยเหลือกัน และร่วมแรงร่วมใจในการทำงานอย่างมีมาตรฐานวิชาชีพ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภาวะผู้นำอื่น ๆ เช่น ภาวะผู้นำให้บริการ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ กับพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร และ 2) ควรมีการศึกษาวินิจฉัยแบบผสมวิธี (Mix Method Research) โดยใช้วิจัยเชิงปริมาณคู่ขนานกับวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำที่มีต่อพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร

เอกสารอ้างอิง

- ธนาพล อิทธิธินิภัค. (2563). เจาะลึกธุรกิจ Healthcare ภาคธุรกิจแห่งโอกาสในการลงทุน. เรียกใช้เมื่อ 22 มกราคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/BrPZQ>
- ธนภัทร เอ็มอินทร์ และสมบุรณ์ สารพัด. (2565). อิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานที่มีต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในบริษัทยานยนต์แห่งหนึ่ง. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 1(2), 19-38.
- ธีรภัทร กุโลภาส. (2560). ภาวะผู้นำที่แท้จริง: ความเป็นมาและประเด็นวิจัยในบริบทการศึกษาไทย. วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, 9(2), 1-15.
- ภิญญดา รื่นสุข. (2561). การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร: กรณีศึกษาบริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 12(1), 157-168.

- รัตติกรณ จงวิศาล. (2567). ภาวะผู้นำ: ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: เอเชียดิจิตอลการพิมพ์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580). เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1 - 71 (13 ตุลาคม 2561).
- ศิริระ ศรีโยธิน. (2565). บทบาทของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดการสร้างแบรนด์ภายในองค์กร. วารสาร การจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 9(1), 159-172.
- ศุภวัฒน์ แยมจรัส และคณะ. (2564). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์สำหรับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุราษฎร์ธานี ชุมพร ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารรัชต์ภาคย์, 15(42), 220-235.
- สกล อยู่วิทยา และคณะ. (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารการให้บริการสุขภาพของโรงพยาบาลเอกชน ในประเทศไทย. วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 12(3), 75-84.
- สำราญ มีแจ้ง. (2557). สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัยทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ และคณะ. (2559). ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- สุวิมล ติรกันนัธ. (2556). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Aga, D. A. (2016). Transactional Leadership and Project Success: The Moderating Role of Goal Clarity. *Procedia Computer Science*, 100, 517-525. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2016.09.190>
- Almaqableha, A. & Omarb, K. (2024). Nexus of leadership style organizational climate, motivation and organizational citizenship behavior in Jordanian telecommunications. *Revista de Gesto Social e Ambiental*, 18(5), 1-18.
- Amanat, M. & Sultana, S. (2020). The effect of transformational leadership in promoting organizational citizenship behavior in higher education Institutions. *Jinnah Business Review*, 8(2), 84-96.
- Avolio, B. J. et al. (1999). Re-examining the components of transformational and transactional leadership using the Multifactor Leadership Questionnaire. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 72, 441-462. <https://doi.org/10.1348/096317999166789>
- Bass, B. M. & Avolio, B. J. (1994). Improving organizational effectiveness: Through transformational leadership. New York: Sage.
- Bass, B. M. & Riggio, R. E. (2006). Transformational Leadership. (2nd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Cronbach, L. J. (1970). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). New York: Harper & Row.
- Dartey-Baah, K. et al. (2019). Leadership behaviors and organizational citizenship behavior: The Mediating role of job Involvement. *International Journal of Business*, 24(1), 74-95.
- Haryoto, C. Y. (2024). The Influence of transactional leadership style and organizational commitment on organizational citizenship behavior in PT. Merapi Utama Pharma Pekanbaru Branch. *Jurnal Ekonomi dan Bisnis Digital (MINISTAL)*, 3(1), 259-268.

- Ismail, H. N. et al. (2023). Visionary leadership, organizational trust, organizational pride, and organizational citizenship behaviour: A sequential mediation model. *Human Resource Development International*, 26(3), 264-291.
- Khiabani, M. M. et al. (2014). Implementation of organizational citizenship behavior model in the Iranian healthcare industry. *Wulfenia Journal* Klagenfurt, Austria, 21(4), 85-106.
- Kokt, D. & Seqhobane, M. (2024). The impact of remote and hybrid work and psychological wellbeing on organisational citizenship behaviour: The moderating effect of psychological capital. *Acta Commercii*, 24(1), a1258. <https://doi.org/10.4102/ac.v24i1.1258>
- Luo, Y. J. et al. (2020). Visionary leadership effectiveness: Moderating roles of power distance and middle-way thinking. *Social Behavior and Personality*, 48(12), 1-12.
- Rodrigues, A. O. & Ferreira, M. C. (2015). The Impact of transactional and transformational leadership style on organizational citizenship behaviors. *Psicologia da Universidade Sao Francisco, Bragança Paulista*, 20(3), 493-504.
- Sitohang, M. (2022). The Influence of Leadership Styles, Entrepreneurship Trait, and Work Motivation of Civil Servants Against Organizational Citizenship Behavior. *Quality Access to Success*, 23(189), 74-88.
- Ubaidillah, M. et al. (2019). The visionary leadership strategy in advancing educational institutions. *Journal of Educational Innovation*, 6(2), 206-215.
- Udin, U. et al. (2023). The Role of Transformational Leadership on Employee Performance Through Organizational Learning Culture and Intrinsic Work Motivation. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 18(1), 237-246.
- Widarko, A. & Brotosuharto, M. K. A. (2022). Work Motivation and Organizational Culture on Work Performance: Organizational Citizenship Behavior (OCB) as Mediating Variable. *Human Resouce Management*, 2(2), 1-16.
- Widodo, W. & Yusuf, F. A. (2021). The Effect of Organizational Citizenship and Visionary Leadership on Contextual Performance: A Case Study in Indonesia. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 8(6), 377-386.
- Widodo, W. et al. (2023). A mediation model of the effect of visionary leadership on teachers' organizational citizenship behavior. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 22(4) 104-123.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York: Harper & Row.

ผลของการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้เครื่องช่วยหายใจชนิด Non-invasive ต่อผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วยในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก

โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช*

THE EFFECTS OF DEVELOPING A CARE MODEL FOR PEDIATRIC PATIENTS USING NON-INVASIVE VENTILATION IN THE PEDIATRIC INTENSIVE CARE UNIT, MAHARAJ NAKHON SI THAMMARAT HOSPITAL

สุลัดดา กิตติธรรมากร*, นลินี พวงมาลา

Suladda Kittithirangkul*, Naline Phungmal

โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Registered Nurse Maharaj Hospital Nakhon Si Thammarat, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: suladda2796@gmail.com

*Tel: 089-290-2796

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้เครื่องช่วยหายใจชนิด HFNC ต่อผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วย เปรียบเทียบความรู้ การปฏิบัติ ความพึงพอใจของพยาบาลวิชาชีพ ก่อนและหลังการใช้แนวปฏิบัติที่พัฒนาขึ้น การวิจัยเป็นแบบกึ่งทดลอง แบบกลุ่มเดียววัดผลก่อน - หลัง ดำเนินการในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช เดือนมิถุนายน - พฤศจิกายน พ.ศ. 2568 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้ป่วยเด็ก จำนวน 45 ราย อายุ 1 เดือน - 15 ปี ที่ได้รับการรักษาด้วย HFNC และพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 14 คน ที่ปฏิบัติงานในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลทางคลินิก แบบทดสอบความรู้ แบบประเมินการปฏิบัติกรพยาบาล และแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ และทดสอบความเชื่อมั่นด้วยวิธีทางสถิติที่เหมาะสม ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นอยู่ในระดับน่าพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนา Wilcoxon Signed-Rank Test, Paired t-test และ McNemar's test ผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น อัตราการเกิดภาวะแทรกซ้อนทางคลินิกลดลงจากร้อยละ 46.7 เหลือร้อยละ 15.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ระยะเวลาการใช้ HFNC ลดลงจากค่าเฉลี่ย 4.5 วัน เหลือ 1.8 วัน และจำนวนวันนอนลดลงจาก 4.5 วัน เหลือ 1.5 วัน ($p < .001$) นอกจากนี้ พยาบาลวิชาชีพมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p = .005$) การปฏิบัติกรพยาบาลดีขึ้น ($p = .001$) ความพึงพอใจต่อแนวปฏิบัติมีระดับมากที่สุดทุกด้าน ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการดูแลที่พัฒนาขึ้นสามารถยกระดับคุณภาพการดูแลผู้ป่วยเด็ก เพิ่มความปลอดภัย ลดภาวะแทรกซ้อน และเพิ่มศักยภาพของพยาบาลวิชาชีพในการดูแลผู้ป่วยอย่างมีมาตรฐานและสอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: แนวปฏิบัติทางคลินิก, เครื่องช่วยหายใจชนิด High Flow Nasal Cannula, หออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก

Abstract

This research article aimed to investigate the effects of developing a clinical care model for pediatric patients receiving High Flow Nasal Cannula (HFNC) therapy on clinical outcomes, as well as to compare registered nurses' knowledge, nursing practices, and satisfaction before and after the implementation of the developed guideline. The study employed a one-group pretest-posttest design and was conducted in the Pediatric Intensive Care Unit (PICU) at Maharaj Nakhon Si Thammarat Hospital between June - November 2025. The study sample consisted of 45 patients aged 1 month -15 years who received HFNC therapy, 14 registered nurses working in the PICU. Research instruments included a clinical data recording form, a nurse knowledge test, a nursing practice evaluation form, and a nurse satisfaction questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, Wilcoxon Signed-Rank Test, paired t-test, and McNemar's test. The results revealed that following the implementation of the developed care model, the incidence of clinical complications significantly decreased from 46.7% to 15.6% ($p < .05$). In addition, the average duration of HFNC use was reduced from 4.5 days to 1.8 days, and the average length of stay in the PICU decreased from 4.5 days to 1.5 days, with statistical significance ($p < .001$). Furthermore, registered nurses demonstrated a significant increase in knowledge scores after implementation of the guideline ($p = .005$). Nursing practice performance also showed significant improvement ($p = .001$). Nurses reported the highest level of satisfaction with the developed guideline across all dimensions. The findings of this study indicate that the developed clinical care model effectively enhanced the quality and safety of pediatric patient care by reducing complications and shortening the duration of HFNC use and PICU stay. Moreover, the guideline strengthened nurses' knowledge and clinical competence, promoted standardized nursing practice, and supported evidence-based nursing care in pediatric critical care settings.

Keywords: Clinical Practice Guideline, High Flow Nasal Cannula (HFNC), Pediatric Intensive Care Unit (PICU)

บทนำ

สมาคมโรคระบบหายใจและเวชบำบัดวิกฤตแห่งประเทศไทย และราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย ให้ความหมายของภาวะหายใจล้มเหลว เป็นปัญหาสำคัญในผู้ป่วยเด็กที่เข้ารับการรักษาในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตทั่วโลก เป็นภาวะที่ระบบหายใจไม่สามารถทำหน้าที่แลกเปลี่ยนก๊าซได้เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ส่งผลให้ระดับออกซิเจนในเลือดแดงลดลง (สมาคมโรคระบบหายใจและเวชบำบัดวิกฤตแห่งประเทศไทย และราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย, 2562) งานวิจัยของ Monroe-Somerville, T. M. et al. ศึกษาผู้ป่วยกลุ่มโรคระบบทางเดินหายใจ ได้แก่ ปอดอักเสบ หลอดลมอักเสบเฉียบพลัน และโรคหอบหืด จำเป็นต้องได้รับการช่วยหายใจอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รายที่มีอาการรุนแรงอาจจำเป็นต้องใส่ท่อช่วยหายใจ อาจก่อให้เกิดภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ เช่น โรคปอดเรื้อรัง การติดเชื้อในปอด และการหย่าเครื่องช่วยหายใจล้มเหลวเป็นต้น ส่งผลให้ระยะวันการนอนโรงพยาบาลนานขึ้นและมีค่ารักษาสูงขึ้น (Monroe-Somerville, T. M. et al., 2017) ปัจจุบันการรักษาด้วยเครื่องช่วยหายใจชนิด non-invasive ventilation โดยเฉพาะ HFNC ได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากสามารถให้ออกซิเจนที่มีความชื้นและอุณหภูมิที่เหมาะสม สร้างแรงดันบวกในทางเดินหายใจ ช่วยลด dead space และลดการทำงานของกล้ามเนื้อหายใจ (Kwon, Y. S. et al., 2020) มีการนำมาใช้หลายกลุ่มโรค ทั้งโรคระบบหายใจ

โรคหัวใจพิการแต่กำเนิด ภาวะช็อก และภาวะหยุดหายใจขณะหลับ ผลการศึกษา พบว่า ช่วยลดอัตราการหายใจลดการทำงานของกล้ามเนื้อหัวใจ เพิ่มระดับออกซิเจนในเลือด และลดการใส่ท่อช่วยหายใจ (Drake, M. G. et al., 2018) ผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC ในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช ในรูปแบบเดิมนั้นอาศัยประสบการณ์ของพยาบาลแต่ละคน ขาดแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐาน ส่งผลให้เกิดความไม่สอดคล้องในขั้นตอนเตรียมอุปกรณ์ ติดตั้งอุปกรณ์ ประเมินผู้ป่วย และเฝ้าระวังภาวะแทรกซ้อน ปี 2562 - 2566 พบว่ามีการเลื่อนหลุดของสายออกซิเจน (ร้อยละ 15.58 - 25.34) การเกิดแผลกดทับบริเวณจมูกและใบหน้า (ร้อยละ 1.27 - 4.34) รวมถึงความล้มเหลวในการใช้ HFNC (1 - 4 รายต่อปี)

จากการทบทวนวรรณกรรมของ Gupta, P. X. et al. และวรรณกรรมของ van Dijk, M. F. et al. พบว่าการนำแนวทางการดูแลที่ชัดเจนมาใช้ร่วมกับการอบรมบุคลากรสามารถลดภาวะแทรกซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC ได้อย่างมีนัยสำคัญ (Gupta, P. X. et al., 2023); (van Dijk, M. F. et al., 2024) งานวิจัยในประเทศไทยของ Sitthikarnkha, S. U. et al. พบว่า การใช้โปรโตคอลในการหยุดใช้ HFNC สามารถลดระยะเวลาการใช้ HFNC ได้ (Sitthikarnkha, S. U. et al., 2018) และการศึกษาโดย Byrd, C. M. et al. ในสหรัฐอเมริกาแสดงให้เห็นว่าการใช้โปรโตคอลโดยสหสาขาวิชาชีพช่วยลดการใช้ HFNC โดยไม่เพิ่มภาวะแทรกซ้อน (Byrd, C. M. et al., 2024) นอกจากนี้ Mahmoud, M. ยังได้ทบทวนว่า HFNC มีข้อดีเหนือกว่าการช่วยหายใจแบบ non-invasive อื่น ๆ เมื่อมีแนวทางการใช้อย่างเหมาะสม (Mahmoud, M., 2025)

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการพัฒนารูปแบบการดูแลใหม่ที่มีมาตรฐานชัดเจน โดยอิงหลักฐานเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย ขั้นตอนการปฏิบัติที่ครอบคลุมการเตรียมอุปกรณ์ การประเมินผู้ป่วยก่อนใช้ HFNC การดูแลระหว่างใช้ การเฝ้าระวังและการประเมินผลลัพธ์ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพพยาบาลผ่านการฝึกอบรมและใช้แนวปฏิบัติเดียวกัน พร้อมทั้งส่งเสริมการทำงานร่วมกับสหสาขาวิชาชีพอย่างเป็นระบบ คาดว่าจะช่วยลดอัตราภาวะแทรกซ้อน ที่เพิ่มประสิทธิภาพของการรักษา ลดระยะเวลานอนโรงพยาบาล และเพิ่มความพึงพอใจของพยาบาลวิชาชีพในการปฏิบัติงาน ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการประเมินผลของการนำรูปแบบการดูแลที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในทางคลินิก เพื่อยกระดับคุณภาพการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC อย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับนโยบายความปลอดภัยของโรงพยาบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้เครื่องช่วยหายใจชนิด Non-invasive ต่อผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วย
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้และการปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพในการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้เครื่องช่วยหายใจชนิด Non-invasive ก่อนและหลังการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของพยาบาลวิชาชีพต่อรูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้เครื่องช่วยหายใจชนิด Non-invasive ที่พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง แบบกลุ่มเดียววัดผลก่อน - หลังการทดลอง ในผู้ป่วยเด็กที่ใช้เครื่องช่วยหายใจชนิด Non-invasive

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

1. **ผู้ป่วยเด็ก** ประชากร คือ ผู้ป่วยอายุ 1 เดือน - 15 ปี ที่มีภาวะหายใจล้มเหลวและได้รับ HFNC ในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 45 ราย โดยกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*Power ($\alpha = .05$, power = .80, effect size = .50) ได้ขั้นต่ำ 34 ราย และ

เพิ่มร้อยละ 20 เพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูล เกณฑ์การคัดเข้า 1) อายุ 1 เดือน - 15 ปี ได้รับ HFNC ที่บิดามารดา หรือผู้ดูแลสามารถสื่อสารภาษาไทยได้และยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย 2) สามารถเข้าร่วมโครงการวิจัยได้อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งจำหน่าย เกณฑ์การคัดออก ไม่มี

2. พยาบาลวิชาชีพ ประชากร คือ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 14 คน เกณฑ์การคัดเข้า มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ มีประสบการณ์ดูแลผู้ป่วยเด็ก ≥ 6 เดือน ยินยอมเข้าร่วม และสามารถเข้ารับการอบรมและประเมินผลได้ครบถ้วน เกณฑ์การคัดออก พยาบาลวิชาชีพที่ไม่สามารถเข้าร่วมการดำเนินโครงการได้ครบตลอดระยะเวลาการศึกษา ได้แก่ อยู่ระหว่างลาศึกษาต่อ ลาคลอด ลาป่วยระยะยาว ย้ายหน่วยงาน ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมการอบรม การนำแนวปฏิบัติไปใช้ และการประเมินผลได้ครบถ้วน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 โดยผู้วิจัยได้พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Byrd et al. Van Dijk et al. และดัดแปลงจากแนวทางปฏิบัติทางคลินิก สมาคมโรคระบบหายใจและเวชบำบัดวิกฤตในเด็กแห่งประเทศไทย และราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และแนวทางจาก American Academy of Pediatrics 1) แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป เป็นแบบเติมคำและตรวจสอบรายการ (checklist) ประกอบด้วย อายุ เพศ น้ำหนัก การวินิจฉัยโรค โรคประจำตัว อาการสำคัญที่มาโรงพยาบาล 2) แบบบันทึกการประเมินผลลัพธ์ทางคลินิก ด้านข้อมูลทางสรีรวิทยา ได้แก่ อัตราการหายใจ (RR) อัตราการเต้นของหัวใจ (HR) ค่าความอิ่มตัวของออกซิเจนในเลือด (SpO_2) CBG การปรับตั้งค่าอัตราการไหลของออกซิเจน (setting flow) FiO_2 ด้านภาวะแทรกซ้อนประเมินปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างใช้ HFNC ได้แก่ สายnasal cannula เลื่อนหลุด แผลบริเวณจมูกและใบหน้า ความล้มเหลวของ HFNC ด้านผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วย ได้แก่ จำนวนวันที่ใช้ HFNC การถอด HFNC ได้ ต้องใส่ท่อช่วยหายใจ การเสียชีวิต จำนวนวันนอนเฉลี่ยในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โดยเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น 3) แนวปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC ซึ่งกำหนดขั้นตอนการประเมิน การเริ่มใช้ การดูแลระหว่างใช้ และการหยุดใช้ โดยใช้เป็นคู่มืออบรมและเกณฑ์ประเมินการปฏิบัติของพยาบาล (Byrd, C. M. et al., 2024); (van Dijk, M. F. et al., 2024); (American Academy of Pediatrics, 2020)

ส่วนที่ 2 เครื่องมือประเมินความรู้ การปฏิบัติ และความพึงพอใจของพยาบาลวิชาชีพ โดยผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยอิงจากแนวทางปฏิบัติ ในการใช้ HFNC ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและแนวทางสากลที่เกี่ยวข้อง (เช่น Gupta, P. X. et al., Byrd, C. M. et al. และ American Academy of Pediatrics) ประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปและแบบประเมินการปฏิบัติ (15 รายการ) ครอบคลุมการเตรียมและใช้ HFNC การประเมินผู้ป่วย การติดตามสัญญาณชีพ การป้องกันภาวะแทรกซ้อนและการบันทึกข้อมูลการดูแล ให้คะแนนแบบ dichotomous แปลผลการประเมินการปฏิบัติเป็น 2 ระดับ (ครบถ้วน = 1 คะแนน, ไม่ครบถ้วน = 0 คะแนน) โดยคะแนนรวมมีค่าตั้งแต่ 0 - 15 คะแนน คำนวณเป็นร้อยละโดยใช้สูตร: $(\text{คะแนนที่ได้} \div 15) \times 100$ เกณฑ์การแปลผล: เหมาะสม $\geq 80\%$ (ตั้งแต่ 12 คะแนนขึ้นไป) ไม่เหมาะสม $< 80\%$ (ต่ำกว่า 12 คะแนน) แบบทดสอบความรู้ 20 ข้อ แบบปรนัย ตอบถูก = 1 คะแนน รวม 20 คะแนน แปลผลเป็น ต่ำ (0 - 13) ปานกลาง (14 - 17) และสูง (18 - 20) แบบสอบถามความพึงพอใจ 10 ข้อ มาตรฐาน Likert 5 ระดับ ครอบคลุมด้านเนื้อหา ความสะดวกในการใช้ และผลลัพธ์ แปลผลเป็นระดับต่ำ ปานกลาง และสูง

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ กุมารแพทย์ระบบการหายใจ พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลวิกฤตเด็ก และอาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลเด็ก โดยประเมินด้วยดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) ได้ค่า ≥ 0.80

ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) 1) แบบทดสอบความรู้ จำนวน 20 ข้อ นำไปทดลองใช้กับพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 14 คน ที่ปฏิบัติงานในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก วิเคราะห์ด้วยสูตร KR-20 (Kuder-Richardson Formula 20) ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.81 2) แบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 10 ข้อ และแบบประเมินการปฏิบัติ (15 รายการ) นำไปทดลองใช้กับพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 14 คน วิเคราะห์ด้วยสถิติ Cronbach's Alpha = 0.80

ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

1. ระยะก่อนการทดลอง 1) ผู้วิจัยทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช 2) ผู้วิจัยประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยเพื่อหากกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด 3) ผู้วิจัยอธิบายความเป็นมาของปัญหา ชี้แจงวัตถุประสงค์ประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการวิจัย การพิทักษ์สิทธิ์ให้กลุ่มเป้าหมายทราบและลงลายมือยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

2. ระยะทดลอง 1) ผู้วิจัยประเมินความรู้และการปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพก่อนการใช้รูปแบบ (pretest) ในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช 2) อบรมรูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ได้รับ HFNC โดยการบรรยาย ทบทวนแนวปฏิบัติ ยกตัวอย่างสถานการณ์จำลอง และฝึกใช้แนวทางปฏิบัติ ใช้เวลา 2 วัน วันละ 2 ชั่วโมง ในเดือนมิถุนายน 2568 3) พยาบาลวิชาชีพนำรูปแบบไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยจริง 4) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยสังเกตการปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้แบบประเมินการปฏิบัติตามแนวทาง HFNC เป็นเวลา 8 สัปดาห์ (มิถุนายน - กรกฎาคม 2568) โดยสังเกตครบทุกเวร (เช้า บ่าย ดึก) ของพยาบาลทั้ง 14 คน พร้อมบันทึกข้อมูล และตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลอย่างต่อเนื่อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบคะแนนความรู้และการปฏิบัติก่อนและหลังการใช้รูปแบบด้วยสถิติทดสอบที (Paired t-test) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. ระยะหลังการทดลอง/ประเมินผล 1) ประเมินความรู้และการปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพ (posttest) เพื่อเปรียบเทียบกับคะแนนก่อนอบรมตามรูปแบบการวิจัยแบบ pretest-posttest design พร้อมทั้งประเมินการใช้รูปแบบด้วยแบบบันทึกการปฏิบัติก่อนและหลังการดำเนินการ 2) ประเมินความพึงพอใจของพยาบาลวิชาชีพ หลังสิ้นสุดการเก็บข้อมูล นอกจากนี้ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วย วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ McNemar's test ได้แก่ จำนวนครั้งการเกิดภาวะแทรกซ้อน (สายออกซิเจนเลื่อนหลุด แผลบริเวณจมูก/ใบหน้า ความล้มเหลวของ HFNC) และระยะเวลานอนเฉลี่ยในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็กใช้ Wilcoxon Signed-Rank test เพื่อนำมาเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 6 เดือน ช่วงเดือนมิถุนายน - พฤศจิกายน 2568 สถานที่เก็บข้อมูล หออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช

การวิเคราะห์ข้อมูล 1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสรุปลักษณะประชากรพื้นฐานของผู้ป่วยเด็กและพยาบาลวิชาชีพ 2) ผลลัพธ์ด้านคลินิกของผู้ป่วย เปรียบเทียบอัตราการเกิดภาวะแทรกซ้อนก่อนและหลังใช้รูปแบบ โดยใช้สถิติ McNemar's test สำหรับข้อมูลสองกลุ่มที่สัมพันธ์กัน เปรียบเทียบระยะเวลาใช้ HFNC และระยะวันนอนเฉลี่ยในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็กก่อนและหลังใช้รูปแบบด้วย Wilcoxon Signed-Rank Test หากข้อมูลไม่ปกติ 3) เปรียบเทียบคะแนนความรู้ก่อนและหลังใช้รูปแบบด้วย Paired t-test 4) การปฏิบัติตามแนวทางของพยาบาลวิชาชีพ เปรียบเทียบคะแนนการประเมินการปฏิบัติช่วง 8 สัปดาห์ และ 4 - 6 สัปดาห์หลังเริ่มใช้รูปแบบโดยใช้ Paired t-test 5) ความพึงพอใจของพยาบาลวิชาชีพ วิเคราะห์ค่าคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละด้าน และจำแนกระดับความพึงพอใจเป็นต่ำ ปานกลาง และสูง

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง ผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ ตั้งแต่วันที่ 21 พฤษภาคม 2568 เอกสารรับรองเลขที่ A023/2568

ผลการวิจัย

1. ผลของการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้เครื่องช่วยหายใจชนิด Non-invasive ต่อผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วย ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลองชนิด one-group pretest-posttest design โดยศึกษาผู้ป่วยเด็กที่ได้รับ HFNC กลุ่มเดียวกัน จำนวน 45 ราย ในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช และเปรียบเทียบผลลัพธ์ทางคลินิกก่อนและหลังการใช้รูปแบบการดูแลที่พัฒนาขึ้น ลักษณะทั่วไปของผู้ป่วย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 67.44 กลุ่มอายุที่พบบ่อย คือ มากกว่า 6 เดือน - 1 ปี การวินิจฉัยโรคที่พบบ่อย ได้แก่ หลอดลมฝอยอักเสบและปอดอักเสบ และมีโรคร่วมร้อยละ 18.60

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบอัตราการเกิดภาวะแทรกซ้อนก่อนและหลังใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC ในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช (n = 45) วิเคราะห์ด้วยสถิติ McNemar test

ภาวะแทรกซ้อน	รูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็ก on HFNC		p-value
	ก่อนใช้	หลังใช้	
เกิดภาวะแทรกซ้อน	21 (46.7%)	7 (15.6%)	0.001
ไม่เกิดภาวะแทรกซ้อน	24 (53.3%)	38 (84.4%)	

ผลการเปรียบเทียบอัตราการเกิดภาวะแทรกซ้อนก่อนและหลังใช้รูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC พบว่า ก่อนใช้รูปแบบฯ มีผู้ป่วยเกิดภาวะแทรกซ้อน 21 ราย (46.7%) ได้แก่ ช่วยชีวิตโดยไม่ได้วางแผน 2 ราย ใส่ท่อช่วยหายใจ 1 ราย สาย cannula เลื่อนหลุด 10 ราย และแผลงู/ใบหน้า 12 ราย หลังใช้รูปแบบฯ ลดลงเหลือ 7 ราย (15.6%) เป็นเพียงสาย cannula เลื่อนหลุด ผู้ป่วยที่ไม่เกิดภาวะแทรกซ้อนเพิ่มจาก 24 ราย (53.3%) เป็น 38 ราย (84.4%) ความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) แสดงถึงการเพิ่มคุณภาพและความปลอดภัยในการดูแลผู้ป่วยเด็ก

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของจำนวนวันที่ on HFNC และจำนวนวันนอนเฉลี่ยใน PICU ของผู้ป่วยเด็กในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช ก่อนและหลังใช้รูปแบบฯ (n = 45) ด้วยสถิติ Wilcoxon Signed-Rank Test

ตัวแปร	n	Mean	Mean Rank	Z	p-value
จำนวนวันที่ on HFNC	ก่อนใช้	45	4.5	22.5	5.849
	หลังใช้	45	1.8		
จำนวนวันนอนเฉลี่ยในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก	ก่อนใช้	45	4.5	23.0	- 5.922
	หลังใช้	45	1.5		

ผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติ Wilcoxon Signed-Rank Test พบว่า หลังการใช้รูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น มีจำนวนวันที่ on HFNC ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean Rank = 22.5, $Z = -5.849$, $p < .001$) และค่าเฉลี่ยจำนวนวันนอนเฉลี่ยในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean Rank = 23.0, $Z = -5.922$, $p < .001$) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการดูแลดังกล่าวสามารถลดระยะเวลาการรักษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนถึงการเพิ่มคุณภาพการพยาบาลและผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วยเด็กอย่างชัดเจน

2. เปรียบเทียบความรู้และการปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพในการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้เครื่องช่วยหายใจชนิด Non-invasive ก่อนและหลังการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น พยาบาลวิชาชีพทุกคนได้รับการอบรมและฝึกปฏิบัติตามรูปแบบการดูแลที่พัฒนาขึ้น ครอบคลุมการเตรียมอุปกรณ์ การติดตั้งระบบ การประเมินผู้ป่วย การเฝ้าระวังภาวะแทรกซ้อน และการบันทึกข้อมูลทางคลินิก หลังการอบรมมีการประเมินด้านความรู้ ทักษะการปฏิบัติ และความพึงพอใจ โดยแสดงผลการประเมินในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนด้านความยากง่ายในการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิก ความรู้ในการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC และการปฏิบัติการพยาบาล ก่อนและหลังการทดลองของพยาบาลวิชาชีพ (n = 14) ในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนครพนธ์

ผลลัพธ์	ก่อนการทดลอง (n = 14)	หลังใช้ (n = 14)	Mean different	95% CI		t	P-value
	Mean (S.D.)	Mean (S.D.)		Lower	Upper		
ความยาก-ง่ายในการใช้ แนวปฏิบัติทางคลินิก	1.28 (0.09)	1.00 (0.00)	.281	.227	.335	11.350	0.001*
ความรู้เรื่องการดูแล ผู้ป่วยเด็ก on HFNC	16.50 (2.31)	18.29 (0.73)	-1.786	-2.944	-.627	-3.329	0.005*
การปฏิบัติการพยาบาล โดยใช้ HFNC ในผู้ป่วยเด็ก	3.71 (0.50)	4.17 (0.11)	-.456	-.682	-.230	4.366	0.001*

(p < 0.05)

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ พบว่า พยาบาลวิชาชีพที่เข้าร่วมการวิจัย จำนวน 14 คน เป็นเพศหญิงทั้งหมด (ร้อยละ 100) โดยมีช่วงอายุระหว่าง 20 - 50 ปี กลุ่มอายุที่พบมากที่สุด คือ 20 - 30 ปี จำนวน 7 คน (ร้อยละ 50) รองลงมา คือ ช่วงอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 4 คน (ร้อยละ 28.6) อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 2 คน (ร้อยละ 14.3) และมากกว่า 50 ปี จำนวน 1 คน (ร้อยละ 7.1) ทุกคนมีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 100) ในด้านตำแหน่งพบว่า มีระดับปฏิบัติการ 8 คน (ร้อยละ 57.1) และระดับชำนาญการ 6 คน (ร้อยละ 42.9) ด้านประสบการณ์การปฏิบัติงาน พบว่า พยาบาลส่วนใหญ่มีประสบการณ์ 5 - 10 ปี จำนวน 7 คน (ร้อยละ 50) รองลงมา คือ ประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 4 คน (ร้อยละ 28.6) และมากกว่า 15 ปี จำนวน 3 คน (ร้อยละ 21.4) หลังการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกในการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC พยาบาลวิชาชีพมีคะแนนดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้าน (p < .05) สะท้อนว่าแนวปฏิบัติใช้งานง่ายและเหมาะสมต่อการปฏิบัติจริง ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แสดงถึงประสิทธิผลของการอบรม และการปฏิบัติการพยาบาลมีความถูกต้องครบถ้วน และเป็นมาตรฐานมากขึ้น

3. ประเมินความพึงพอใจของพยาบาลวิชาชีพต่อรูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้เครื่องช่วยหายใจชนิด Non-invasive ที่พัฒนาขึ้น โดยแสดงผลการประเมินในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของพยาบาลต่อการใช้อุปกรณ์ (n = 14) ในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนครพนธ์

ประเด็น ความพึงพอใจ	ค่าคะแนนความพึงพอใจ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความพึง พอใจ
	5	4	3	2	1			
1. ท่านมีความเข้าใจวิธีการของการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิก	71.4	28.6	0.0	0.0	0.0	4.71	0.469	มากที่สุด
2. ท่านรู้สึกว่าการขั้นตอนแนวปฏิบัติทางคลินิกมีความสะดวกและไม่ยุ่งยากในการนำไปปฏิบัติ	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.00	0.00	มากที่สุด
3. ท่านรู้สึกว่าการขั้นตอนแนวปฏิบัติทางคลินิกทำให้ประหยัดเวลา	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.00	0.00	มากที่สุด
4. ท่านสามารถประเมินสภาพผู้ป่วยเด็กก่อนใช้ HFNC ได้อย่างรวดเร็วเป็นระบบและครอบคลุม	64.3	35.7	0.0	0.0	0.0	4.64	0.497	มากที่สุด
5. ท่านสามารถจัดเตรียมผู้ป่วยเด็ก และให้การพยาบาลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC ได้อย่างเหมาะสม	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.00	0.00	มากที่สุด
6. การใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกทำให้ท่านมีความมั่นใจมากขึ้น	78.6	21.4	0.0	0.0	0.0	4.79	0.426	มากที่สุด

ตารางที่ 4 ผลค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของพยาบาลต่อการใช้รูปแบบฯ (n = 14) ในหออภิบาลผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช (ต่อ)

ประเด็น ความพึงพอใจ	ค่าคะแนนความพึงพอใจ					$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความพึง พอใจ
	5	4	3	2	1			
7. การใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกทำให้คุณภาพการทำงานดีขึ้น	85.7	14.3	0.0	0.0	0.0	4.86	0.363	มากที่สุด
8. แนวปฏิบัติทางคลินิกนี้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของท่าน	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.00	0.00	มากที่สุด
9. แนวปฏิบัติทางคลินิกนี้มีความเหมาะสมกับหน่วยงานของท่าน	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.00	0.00	มากที่สุด
10. ท่านคิดว่าการใช้แนวปฏิบัติทางคลินิกนี้ทำให้ผู้ป่วยเด็กที่มีภาวะหายใจลำบากจากการติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจที่ใช้ HFNC ได้รับการดูแลที่เป็นระบบ มีความถูกต้องและมีแบบแผนจากพยาบาล	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.00	0.00	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 4 พบว่า พยาบาลวิชาชีพ จำนวน 14 คน มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนรวมอยู่ระหว่าง 4.64 - 5.00 คะแนน ประเด็นที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) ได้แก่ ขั้นตอนแนวปฏิบัติทางคลินิกมีความสะดวกและไม่ยุ่งยากในการนำไปปฏิบัติ แนวปฏิบัติช่วยให้ประหยัดเวลาในการทำงาน สามารถจัดเตรียมและให้การพยาบาลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC ได้อย่างเหมาะสม แนวปฏิบัติมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานแนวปฏิบัติช่วยให้การดูแลผู้ป่วยเด็กเป็นระบบ ถูกต้อง และมีแบบแผนมากขึ้น ส่วนคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับ “มากที่สุด” คือ ความสามารถในการประเมินสภาพผู้ป่วยเด็กก่อนใช้ HFNC อย่างรวดเร็วและครอบคลุม ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.497)

อภิปรายผล

1. ผลของการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้เครื่องช่วยหายใจชนิด Non-invasive (HFNC) ต่อผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วย หลังการใช้รูปแบบการดูแลที่พัฒนาขึ้น พบว่า อัตราการเกิดภาวะแทรกซ้อนทางคลินิกลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) การใส่ท่อช่วยหายใจ การช่วยชีวิตโดยไม่ได้วางแผน การเลื่อนหลุดของอุปกรณ์จากร้อยละ 46.7 เหลือร้อยละ 15.6 ระยะเวลาการใช้ HFNC และจำนวนวันนอนโรงพยาบาลลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) โดยระยะเวลาใช้ HFNC เฉลี่ยลดลงจาก 4.5 วัน เหลือ 1.8 วัน ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gupta, P. X. et al.; van Dijk, M. F. et al.; Mahmoud, M. ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนว่าแนวทางปฏิบัติที่มีมาตรฐานและอิงหลักฐานเชิงประจักษ์ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดูแล ลดความคลาดเคลื่อนทางคลินิก และเพิ่มความปลอดภัยของผู้ป่วย (Gupta, P. X. et al., 2023); (van Dijk, M. F. et al., 2024); (Mahmoud, M., 2025) อย่างไรก็ตาม พบงานวิจัยที่ให้ผลไม่สอดคล้องบางส่วน เช่น ที่พบว่า อัตราการเสียชีวิตสูงกว่าเล็กน้อยในผู้ป่วยหลังถอดท่อช่วยหายใจ (Manley, B. J. et al., 2022) และรายงานอัตราความล้มเหลวของ HFNC สูงกว่า CPAP (Hanna, R. S. et al., 2021) ซึ่งให้เห็นถึงความเสี่ยงของภาวะแทรกซ้อน หากขาดการคัดกรองและการติดตามอย่างใกล้ชิด (Demaret, P. M. C. et al., 2019) ซึ่งสะท้อนว่า ความสำเร็จของ HFNC ขึ้นอยู่กับการคัดเลือกผู้ป่วย การปรับค่า flow และความเชี่ยวชาญของบุคลากร (Roca, O. B. J. et al., 2020)

2. ความรู้และการปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพในการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC ก่อนและหลังการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น พบว่า ระดับความรู้ของพยาบาลหลังการอบรมและใช้รูปแบบการดูแลเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .005$) พยาบาลมีความมั่นใจในการเฝ้าระวังอาการ การประเมินผู้ป่วย และการปรับการดูแลตามแนวทางมากขึ้น

ผลลัพธ์สอดคล้องกับแนวคิดของ Melnyk, B. M. & Fineout-Overholt, E. ที่ระบุว่าการพัฒนาแนวทางควบคู่กับการเสริมสร้างองค์ความรู้บุคลากร ช่วยยกระดับคุณภาพการดูแลอย่างยั่งยืน (Melnyk, B. M. & Fineout-Overholt, E., 2019) และกรอบแนวคิดของ Donabedian, A. การพัฒนาแนวปฏิบัติและการจัดอบรมจัดเป็นด้านโครงสร้าง (structure) ส่วนการที่พยาบาลสามารถปฏิบัติตามแนวทางได้อย่างถูกต้องถือเป็นด้านกระบวนการ (process) และผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วยดีขึ้นจัดเป็นด้านผลลัพธ์ (outcome) เช่น การลดภาวะแทรกซ้อนและระยะเวลาการรักษา แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงขององค์ประกอบทั้งสามด้านอย่างเป็นระบบ (Donabedian, A., 2005)

3. ความพึงพอใจของพยาบาลวิชาชีพต่อรูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC ที่พัฒนาขึ้น พยาบาลวิชาชีพมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการดูแลในระดับ “มากที่สุด” ทุกด้าน รูปแบบที่พัฒนาขึ้นช่วยเพิ่มความชัดเจนในการปฏิบัติงาน ความร่วมมือของทีม และความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วย ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Tang, X. H. et al. ที่พบว่า การใช้ clinical pathway ร่วมกับทีมสหสาขาวิชาชีพช่วยเพิ่มความพึงพอใจและประสิทธิภาพการทำงานของทีมงานอย่างมีนัยสำคัญ (Tang, X. H. et al., 2022)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินผลรูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้เครื่องช่วยหายใจชนิด HFNC ในหอผู้ป่วยวิกฤตเด็ก โรงพยาบาลมหาสารคามศรีธรรมราช โดยมุ่งเน้นการประเมินผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วย การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และการปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพ รวมถึงความพึงพอใจของพยาบาลต่อรูปแบบการดูแลที่พัฒนาขึ้น ผลการศึกษา พบว่า หลังการนำรูปแบบการดูแลไปใช้ อัตราการเกิดภาวะแทรกซ้อนทางคลินิก ได้แก่ การใส่ท่อช่วยหายใจ การช่วยชีวิตโดยไม่ได้วางแผน และการเลื่อนหลุดของอุปกรณ์ ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระยะเวลาการใช้ HFNC และจำนวนวันนอนโรงพยาบาลลดลงอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการดูแลที่มีมาตรฐานและอิงหลักฐานเชิงประจักษ์สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและความปลอดภัยในการดูแลได้จริง ในด้านบุคลากร พบว่า ความรู้และการปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพหลังการอบรมและใช้รูปแบบการดูแลเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งพยาบาลมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการดูแลในระดับมากที่สุดทุกด้าน แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นไม่เพียงช่วยยกระดับผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วย แต่ยังสร้างความพึงพอใจในระดับสูงสะท้อนว่ารูปแบบการดูแลมีความเหมาะสมกับบริบทหน่วยงาน ลดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติงาน และเสริมสร้างความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการนำรูปแบบไปใช้ในระยะยาว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทั้งด้านโครงสร้าง กระบวนการ และผลลัพธ์ สามารถนำไปสู่คุณภาพการดูแลที่ดีขึ้นอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ข้อเสนอแนะ ด้านการปฏิบัติการ โรงพยาบาลควรนำรูปแบบการดูแลผู้ป่วยเด็กที่ใช้ HFNC ที่พัฒนาขึ้นไปใช้เป็นแนวทางมาตรฐานในทุกหอผู้ป่วย เพื่อให้การดูแลมีความเป็นระบบ ลดความแตกต่างในการปฏิบัติของพยาบาล และเพิ่มความปลอดภัยของผู้ป่วย ควบคู่กับการจัดฝึกอบรมและทบทวนความรู้แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง ด้านการป้องกันภาวะแทรกซ้อน ควรจัดระบบติดตามและเฝ้าระวังภาวะแทรกซ้อนทางคลินิกอย่างเป็นมาตรฐาน โดยเน้นการประเมินสัญญาณชีพและสัญญาณเตือนทางคลินิกอย่างต่อเนื่อง ให้ความสำคัญกับการป้องกันการเลื่อนหลุดของสาย cannula ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ การจัดทำคู่มือและ checklist สำหรับตรวจสอบสายทุก 1 - 2 ชั่วโมง รวมถึงการบันทึกและติดตามอัตราการเลื่อนหลุด เพื่อนำข้อมูลไปใช้ปรับปรุงคุณภาพการดูแลอย่างต่อเนื่อง ด้านนโยบายและการวิจัยต่อเนื่อง ควรสนับสนุนการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการออกแบบสาย cannula และอุปกรณ์ยึดที่เหมาะสมกับผู้ป่วยเด็ก เพื่อเพิ่มความปลอดภัย ลดภาวะแทรกซ้อน และส่งเสริมคุณภาพของการดูแลในระยะยาว รวมทั้งการพัฒนานโยบายและแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของหน่วยงาน

เอกสารอ้างอิง

- สมาคมโรคระบบหายใจและเวชบำบัดวิกฤตแห่งประเทศไทย และราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. (2562). แนวทางปฏิบัติการใช้ High Flow Nasal Cannula ในผู้ป่วยเด็ก. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพมหานคร: สมาคมโรคระบบหายใจและเวชบำบัดวิกฤตแห่งประเทศไทย.
- American Academy of Pediatrics. (2020). Guidelines for pediatric high-flow nasal cannula therapy. Itasca, IL: Author.
- Byrd, C. M. et al. (2024). Multicenter Quality Collaborative to Reduce Overuse of High-Flow Nasal Cannula in Bronchiolitis. *Pediatrics*, 153(5), e2023063509. <https://doi.org/10.1542/peds.2023-063509>
- Demaret, P. M. C. et al. (2019). Complications of high-flow nasal cannula in the PICU: A multicenter study. *Pediatric Critical Care Medicine*, 20(3), 210-218.
- Donabedian, A. (2005). Evaluating the quality of medical care. *Milbank Quarterly*, 83(4), 691-729.
- Drake, M. G. et al. (2018). High-flow nasal cannula oxygen in adults: An evidence-based assessment. *Annals of the American Thoracic Society*, 15(2), 145-155.
- Gupta, P. X. et al. (2023). Impact of standardized clinical protocol for pediatric high flow nasal cannula therapy. *Critical Care Medicine*, 51(4), 612-620.
- Hanna, R. S. et al. (2021). Comparison of high-flow nasal cannula and CPAP in pediatric patients with bronchiolitis. *Respiratory Care*, 66(6), 924-932.
- Kwon, Y. S. et al. (2020). Efficacy of high-flow nasal cannula in pediatric respiratory failure. *Pediatric Pulmonology*, 55(8), 2101-2109.
- Mahmoud, M. (2025). High-flow nasal cannula oxygen therapy in children: Updated evidence and practice recommendations. *EC Paediatrics*, 14(1), 1-5.
- Manley, B. J. et al. (2022). High-flow nasal cannula therapy after extubation in infants: A randomized controlled trial. *New England Journal of Medicine*, 386(10), 944-955.
- Melnyk, B. M. & Fineout-Overholt, E. (2019). Evidence-based practice in nursing & healthcare: A guide to best practice. (4th ed.). Philadelphia, PA: Wolters Kluwer.
- Monro-Somerville, T. M. et al. (2017). High-flow nasal cannula therapy for respiratory support in children. *Journal of Paediatrics and Child Health*, 53(4), 428-432.
- Roca, O. B. J. et al. (2020). An international survey on the use of high-flow nasal cannula in children with viral lower respiratory infection. *Archives of Disease in Childhood*, 105(3), 250-256.
- Sitthikarnkha, S. U. et al. (2018). Effects of a weaning protocol for high-flow nasal cannula in pediatric patients. *Thai Journal of Nursing Research*, 22(3), 120-130.
- Tang, X. H. et al. (2022). Development of a clinical pathway for pediatric high-flow nasal cannula therapy: Effects on outcomes and nurse satisfaction. *Journal of Clinical Nursing*, 31(15-16), 2241-2251.
- van Dijk, M. F. et al. (2024). Implementing clinical guidelines for high flow nasal cannula use in pediatric intensive care: A multicenter study. *Pediatric Critical Care Medicine*, 25(2), 87-95.

การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2*

THE DEVELOPING AN INNOVATIVE LEADERSHIP MODEL TO ENHANCE STUDENT INNOVATIVENESS UNDER THE NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

นรกมล กองสุข*, นพรัตน์ ชัยเรือง, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์

Narakamol Kongsuk*, Nopparat Chairueang, Werayut Chatakan

หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Doctor of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: narakamol@gmail.com

*Tel: 093-742-8901

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น 2) เพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน และ 3) เพื่อตรวจสอบรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 การวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู จำนวน 327 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครซี และมอร์แกน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร จำนวน 5 คน การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน การสนทนากลุ่มผู้บริหาร จำนวน 9 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินรูปแบบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร โดยแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น 0.874 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคำนวณหาดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.86$) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$) และความต้องการจำเป็นของความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน โดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.64 2) รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ หลักการ, วัตถุประสงค์, กระบวนการดำเนินงาน, และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ครอบคลุม 7 ด้าน และความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน ครอบคลุม 5 ด้าน และ 3) ผลการตรวจสอบยืนยันว่ารูปแบบดังกล่าวมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, ความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน, เขตพื้นที่การศึกษา, การพัฒนารูปแบบ

Abstract

This research aims to 1) Study the current state, desired state, and needs; 2) Develop an innovative leadership model to enhance student innovation; and 3) Examine the innovative leadership model in enhancing student innovation among students under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 2. This research employed a mixed-methods approach. Quantitative research involved a sample of 327 teachers, selected via stratified random sampling using the Krejcie-Morgan table. In-depth interviews with 5 administrators were conducted, followed by expert-review seminars with 9 qualified individuals and focus group discussions with 9 administrators, selected purposively. The research instruments included questionnaires, interview guides, and an assessment form for the digital leadership model of administrators. The questionnaire had a reliability coefficient of 0.874. Statistical analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and calculation of the needs prioritization index. The research findings revealed that 1) The current state of innovative leadership among school administrators... 1) The overall level of innovation leadership was moderate ($\bar{X} = 2.86$), while the overall desired state was at the highest level ($\bar{X} = 4.69$), and the overall need for learner innovation was 0.64. 2) The developed innovation leadership model consists of four main components: principles, objectives, operational processes, and conditions for success. The innovation leadership component covers seven areas, while the learner innovation component covers five. and 3) The verification results confirmed that the model was at the highest level of accuracy, appropriateness, feasibility, and usefulness in all items.

Keywords: Innovative Leadership, Student Innovativeness, Educational Service Area, Model Development, Priority Need Index

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างพลิกผัน (Disruptive Change) การเปลี่ยนแปลงนี้ได้กระทบต่อการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงการศึกษาที่ต้องเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์ VUCA World ซึ่งเต็มไปด้วยความผันผวน ความไม่แน่นอน และความซับซ้อน ในประเทศไทย ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) และนโยบาย Thailand 4.0 ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมและความยั่งยืนในทุกมิติ การพัฒนาผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายนี้ให้ประสบความสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ, 2560) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการศึกษาก่อให้เกิดความท้าทายในหลายมิติ สถานศึกษาในประเทศไทยต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมยังคงมีความจำเป็นและขาดการพัฒนาในบางสถานศึกษา ข้อมูลจากการศึกษา พบว่า ในบางพื้นที่ ผู้บริหารสถานศึกษามีความท้าทายในการบริหารจัดการนวัตกรรมและการส่งเสริมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ในผู้เรียน

จากการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการรับรู้ถึงความสำคัญของนวัตกรรม แต่ขาดทักษะในการนำภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมาใช้ในระดับปฏิบัติ นอกจากนี้ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการพัฒนาวัตกรรมยังไม่ครอบคลุมทุกด้าน ตัวอย่างเช่น การขาดการฝึกอบรมที่เหมาะสมในด้านการคิดเชิงนวัตกรรมและการปรับทัศนคติผู้นำ

การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างความคิดริเริ่มและการแก้ปัญหาที่สามารถผลักดันการพัฒนาองค์กรไปข้างหน้า (Mumford, M. D. et al., 2002) นอกจากนี้ ยังนำทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงในองค์กร (Organizational Change Theory) มาใช้เพื่อเข้าใจถึงกระบวนการและปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างนวัตกรรมในสถานศึกษา หลายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้นำในการสร้างนวัตกรรมในภาคการศึกษา เช่น งานวิจัยของ ซึ่งพบว่า ผู้นำการศึกษาที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์วิธีการใหม่ ๆ ในการเรียนการสอนมีผลต่อการเพิ่มคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในบริบทของการศึกษาที่เน้นการพัฒนาแนวคิดสร้างสรรค์ในผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้ (Jones, P. & Johnson, R., 2019)

การพัฒนาผู้นำเชิงนวัตกรรมในสถานศึกษาเป็นประเด็นที่มีความสำคัญสูงในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดสร้างสรรค์และการเป็นนวัตกร การศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นที่จะพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมในระบบการศึกษา และตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีอย่างยั่งยืน การศึกษานี้คาดว่าจะช่วยให้ได้รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในการคิดสร้างสรรค์และการเป็นนวัตกรในอนาคต การพัฒนานี้จะเป็นการตอบสนองต่อความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงในยุค VUCA และนำไปสู่การพัฒนาองค์กรการศึกษาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
2. เพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
3. เพื่อตรวจสอบรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบ การวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยใช้วิธีการแบบ ผสมวิธีพหุระยะ (Multi-phase Mixed Methods) เพื่อดำเนินการวิจัยใน 3 ระยะหลัก ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น การพัฒนารูปแบบ และการตรวจสอบรูปแบบ กำหนดวิธีการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน มีการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 327 คน ซึ่งได้มาโดยการโดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย และการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครชีและมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน หาค่า

ดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 ปรับข้อความตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ นำแบบวัดไปทดลองใช้ (try out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ตรวจสอบคุณภาพโดยการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบวัด โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach ซึ่งกำหนดเกณฑ์ว่าต้องมีค่า 0.70 ขึ้นไป ซึ่งแบบวัดทั้งฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.917 และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$)

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน ผู้วิจัยสร้างรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน และยืนยันความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญระดับนโยบาย และผู้บริหารระดับปฏิบัติการที่ประสบความสำเร็จที่มีประสบการณ์เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และแบบสอบถาม ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน ผู้วิจัยยืนยันรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน เลือกโดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสนทนากลุ่ม และแบบสอบถาม ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ผลการวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 พบว่า มีผลการวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (n = 327)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			$PNI_{modified}$
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
1. บุคลิกภาพ	2.90	0.66	ปานกลาง	4.59	0.49	มากที่สุด	0.37
2. การกำหนดวิสัยทัศน์	2.78	0.62	ปานกลาง	4.76	0.41	มากที่สุด	0.42
3. ความคิดสร้างสรรค์	2.87	0.63	ปานกลาง	4.68	0.46	มากที่สุด	0.39
4. การแสวงหาความรู้ใหม่	2.84	0.60	ปานกลาง	4.65	0.47	มากที่สุด	0.39
5. การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ	2.77	0.61	ปานกลาง	4.77	0.42	มากที่สุด	0.42
6. การทำงานเป็นทีม	2.93	0.60	ปานกลาง	4.70	0.45	มากที่สุด	0.38
7. การสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม	2.92	0.63	ปานกลาง	4.72	0.45	มากที่สุด	0.38
โดยรวม	2.86	0.62	ปานกลาง	4.69	0.45	มากที่สุด	0.39

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.86$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด ($\bar{X} = 2.93$) รองลงมา คือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ($\bar{X} = 2.92$) และด้านการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.77$)

ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด ($\bar{X} = 4.77$) รองลงมา คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.76$) และด้านบุคลิกภาพ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.59$)

ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม โดยรวม คือ 0.39 ด้านที่มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ($PNI_{modified} = 0.42$) รองลงมา คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์และด้านการแสวงหาความรู้ใหม่ ($PNI_{modified} = 0.39$) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ด้านบุคลิกภาพ ($PNI_{modified} = 0.37$)

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

สภาพปัจจุบันของความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการรู้จักสังเกต และด้านความคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยน้อย

สภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรู้จักแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านการสร้างเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.64 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์ รองลงมา คือ ด้านการรู้จักแก้ปัญหา และด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ ด้านการสร้างเครือข่าย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

พบว่า ผลการพัฒนารูปแบบจากการศึกษา เอกสาร การตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาได้ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) บุคลิกภาพ 2) การกำหนดวิสัยทัศน์ 3) ความคิดสร้างสรรค์ 4) การแสวงหาความรู้ใหม่ 5) การแก้ปัญหา เชิงระบบ 6) การทำงานเป็นทีม และ 7) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรนวัตกรรม และสามารถนำมาพัฒนา เป็นรูปแบบรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาได้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการดำเนินงานของรูปแบบ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยสามารถพัฒนาเป็นรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 มีหลักการ 4 ประการ ดังนี้ 1) หลักการคิดเชิงสร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรม 2) หลักการมีส่วนร่วม 3) หลักการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 4) หลักการสร้างวัฒนธรรมเชิงนวัตกรรม

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ในการสร้างองค์กรนวัตกรรม 3) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของครูในการเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการดำเนินงานของรูปแบบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์สภาพบริบท ขั้นที่ 2 การวางแผนพัฒนา ขั้นที่ 3 การดำเนินงาน ขั้นที่ 4 การติดตามและสะท้อนผล และขั้นที่ 5 การพัฒนาและขยายผล

องค์ประกอบที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ไปใช้ควรมีเงื่อนไขและข้อจำกัดของรูปแบบดังต่อไปนี้ 1) ทัศนคติของผู้บริหารมีเป้าหมายชัดเจน 2) ศักยภาพและความพร้อมของครู 3) การมีส่วนร่วมของผู้เรียน และ 4) การส่งเสริมสนับสนุนจากต้นสังกัด

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ร้อยละ 100 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 มีความถูกต้องและเหมาะสมทุกรายการ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อตรวจสอบรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้าง ความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

พบว่า จากการสนทนากลุ่มผู้ชำนาญการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (Focus Group Discussion) รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 เพื่อตรวจสอบและยืนยันเกี่ยวกับความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ร้อยละ 100 มีความคิดเห็น เกี่ยวกับร่างรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ทุกรายการ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1.1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่า ดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI) โดยรวมเท่ากับ 0.39 ซึ่งบ่งชี้ว่ามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา การที่ผลเป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้บริหารจำนวนไม่น้อยยังมีข้อจำกัดด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล วิถีคิดเชิงออกแบบ และการพัฒนานวัตกรรมทางการบริหารอย่างจำกัด ประกอบกับวัฒนธรรมองค์กรที่ยังยึดติดกับการบริหารแบบดั้งเดิม ภาระงานประจำที่มีมาก รวมถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร ทำให้ผู้บริหารขาดเวลาและความกล้าในการริเริ่มหรือผลักดันนวัตกรรม

อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภาพร ศรีสุคันธฤกษ์ ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ที่ระบุว่าสภาพที่พึงประสงค์มีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านและต้องได้รับการพัฒนาต่อไป (นภาพร ศรีสุคันธฤกษ์ และคณะ, 2566)

1.2 สภาพปัจจุบันของความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ซึ่งแตกต่างจากสภาพที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุดอย่างชัดเจน โดยมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI) โดยรวมเท่ากับ 0.40 ซึ่งแสดงว่ามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสูงมาก การที่ผลเป็นเช่นนี้คาดว่าเกิดจากผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะพื้นฐานของการคิดเชิงนวัตกรรม เช่น การคิดวิเคราะห์และการคิดเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากโรงเรียนส่วนใหญ่ยังเน้นการท่องจำมากกว่าการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดลอง ลงมือปฏิบัติ หรือสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในห้องเรียนยังไม่เอื้อต่อการทดลองและความกล้าในการริเริ่มทดลองจนครบบางส่วนยังขาดทักษะในการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทำให้รูปแบบการเรียนการสอนยังจำกัดอยู่ในกรอบเดิม ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา ม่วงศรีจันทร์ และคณะ ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่ระบุว่า การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมของนักเรียนจำเป็นต้องมีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน (ขนิษฐา ม่วงศรีจันทร์ และคณะ, 2564)

2. ผลการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ผลการวิจัยได้พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน โดยมีองค์ประกอบของ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร จำนวน 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) การกำหนดวิสัยทัศน์ 3) ความคิดสร้างสรรค์ 4) การแสวงหาความรู้ใหม่ 5) การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ 6) การทำงานเป็นทีม และ 7) การสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม สอดคล้องกับ ศุภิญญาจิณ เกตุวิเศษกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ประเภทสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) บุคลิกภาพ 2) การมีวิสัยทัศน์ 3) บทบาทหน้าที่ 4) ความคิดสร้างสรรค์ และ 5) การบริหารจัดการในองค์กร (ศุภิญญาจิณ เกตุวิเศษกุล, 2562) และสอดคล้องกับ ศุภลักษณ์ รัตนพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การแสวงหาความรู้ใหม่ 2) ความคิดสร้างสรรค์ 3) การทำงานเป็นทีม 4) การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ และ 5) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ (ศุภลักษณ์ รัตนพันธ์, 2564) และสอดคล้องกับ สุริยา สรวงศิริ และสิทธิชัย สอนสุภี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมพบว่า มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม มี 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมและการนำวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ 2) การสร้างเครือข่ายเชิงนวัตกรรม มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การติดต่อสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 3) การสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การมีนวัตกรรมการสอน การมีระบบพี่เลี้ยง และการจัดสภาพแวดล้อม และ 4) การคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การคิดริเริ่ม การคิดยืดหยุ่น และการคิดแบบบูรณาการ (สุริยา สรวงศิริ และสิทธิชัย สอนสุภี, 2564) และสอดคล้องกับ เดชา ลุนาวงค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มี 4 องค์ประกอบ 1) การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม

2) การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม 3) การมีทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม และ 4) การมีบุคลิกภาพเชิงนวัตกรรม ส่วนองค์ประกอบของรูปแบบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ (เดชา ลุนาวงค์, 2564) สอดคล้องกับ กัณภิมย์ นาคแก้ว และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ชื่อรูปแบบ ส่วนที่ 2 หลักการและเหตุผล ส่วนที่ 3 วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 4 แนวคิดและหลักการ ส่วนที่ 5 องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของครู และส่วนที่ 6 แนวทาง การ ดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ (กัณภิมย์ นาคแก้ว และคณะ, 2568) และสอดคล้องกับ ดาราวรรณ ศรีกาญจนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มี 4 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนนำ 2) กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร 3) การนำไปใช้ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ (ดาราวรรณ ศรีกาญจนา และคณะ, 2562) และสอดคล้องกับ จิราภรณ์ ปกรณ์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ 1) ชื่อรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ 5) การประเมินผล 6) แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ และ 7) เงื่อนไขความสำเร็จ (จิราภรณ์ ปกรณ์ และคณะ, 2565)

3. ผลการตรวจสอบรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ทุกรายการ สอดคล้องกับ กัณภิมย์ นาคแก้ว และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสถาน ศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 มีความถูกต้อง เหมาะสมเป็นไปได้นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ทุกส่วน (กัณภิมย์ นาคแก้ว และคณะ, 2568) และสอดคล้องกับ ดาราวรรณ ศรีกาญจนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมสำหรับ ผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ความเป็นประโยชน์ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในระดับมากตามลำดับ (ดาราวรรณ ศรีกาญจนา และคณะ, 2562) และสอดคล้อง ธัญชนันท์ พรหมแทนสุด ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผลการศึกษา พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล มีความถูกต้อง อยู่ในระดับ มาก และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด (ธัญชนันท์ พรหมแทนสุด, 2565) และสอดคล้องกับ สิทธิพร ประวิติรุ่งเรือง และภารดี อนันต์นาวิ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการศึกษา พบว่า การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร สถานศึกษาในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมมีความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด (สิทธิพร ประวัตรุ่งเรือง และภารดี อนันต์นาวิ, 2567) และสอดคล้องกับ นภาพร ศรีสุคันธพฤกษ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า เห็นว่ามีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติได้ (นภาพร ศรีสุคันธพฤกษ์ และคณะ, 2566) และสอดคล้องกับ ขนิษฐา ม่วงศรีจันทร์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด (ขนิษฐา ม่วงศรีจันทร์ และคณะ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นผลสัมฤทธิ์จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า กลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม คือ “รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน (I-S Model)” ซึ่งเป็นการบูรณาการองค์ประกอบ 4 ส่วนหลัก เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยการพัฒนาผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน โดยเน้นการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสม การสร้างความคิดสร้างสรรค์ การแสวงหาความรู้ใหม่ และการแก้ปัญหาซับซ้อน รวมทั้งการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการจัดการองค์กรนวัตกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมในทุกกระดับ ซึ่งต้องการความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู และผู้เรียนในการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนา ซึ่งเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาสำคัญในการบ่มเพาะคุณลักษณะนวัตกรรมของผู้เรียนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่พึงประสงค์อย่างยั่งยืน ดังปรากฏในรูปภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน (I-S Model)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (สูงสุด: การทำงานเป็นทีม, ต่ำสุด: การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ) ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด (สูงสุด: การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ, ต่ำสุด: บุคลิกภาพ) ส่งผลให้มีค่า PNI ในการพัฒนาสูงถึง 0.39 โดยเฉพาะด้านการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ในส่วนของความเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับน้อย (สูงสุด: การสร้างเครือข่าย, ต่ำสุด: ความคิดสร้างสรรค์) แต่มีความต้องการพัฒนาสูงมากด้วยค่า PNI 0.64 (สูงสุด: ความคิดสร้างสรรค์, ต่ำสุด: การสร้างเครือข่าย) ความต้องการนี้ถูกนำไปสู่ การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ หลักการ, วัตถุประสงค์, กระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน (วิเคราะห์บริบท, วางแผน, ดำเนินงาน, ติดตาม, พัฒนา/ขยายผล), และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยรูปแบบมีองค์ประกอบภาวะผู้นำ 7 ด้าน และผลการตรวจสอบยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า รูปแบบนี้มีความถูกต้องเหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ทุกรายการ (ร้อยละ 100) ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

- 1) ผู้บริหารควรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมโดยการที่กำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและองค์กรการศึกษา โดยการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนจะช่วยกระตุ้นการคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรมในทุกด้าน
- 2) ผู้บริหารควรมีความตระหนัก เห็นความสำคัญ มีเจตคติที่ดี มุ่งมั่น ตั้งใจ ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมโดยเฉพาะด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ และด้านการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และ
- 3) ผู้บริหารควรศึกษารายละเอียด ขั้นตอนวิธีการในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความเป็นองค์กรนวัตกรรม
- 2) ควรศึกษากลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำเชิงนวัตกรรมในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อนำมาพัฒนาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม
- 3) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบวัดและประเมินภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบตนเอง และพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาต่อไป และ
- 4) ศึกษาองค์ประกอบตัวบ่งชี้ของคุณลักษณะของผู้นำในองค์กรในระดับต่าง ๆ เช่น ผู้บริหารระดับต้น ผู้บริหารระดับกลาง ผู้บริหารระดับสูง เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่กำลังจะเข้าสู่ตำแหน่งได้เป็นข้อมูลวิเคราะห์ตนเองให้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมเพื่อบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัณภรณ์ นาคแก้ว และคณะ. (2568). ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1. วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 7(1), 315-326.
- ชนิษฐา ม่วงศรีจันทร์ และคณะ. (2564). รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, 11(2), 531-542.
- จิราภรณ์ ปกรณ์ และคณะ. (2565). รูปแบบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารรัชต์ภาคย์, 16(48), 396-410.
- ดาราวรรณ ศรีกาญจนา และคณะ. (2562). องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ: ผู้นำแนวพุทธ. วารสารวิทยาลัยวงษ์นครลำปาง, 8(2), 226-236.

- เดชา ลุนาวงค์. (2564). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธณัชนันท์ พรหมแทนสุด. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7(8), 440-456.
- นภาพร ศรีสุคันธฤกษ์ และคณะ. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(3), 117-131.
- ศุภลักษณ์ รัตนพันธ์. (2564). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครูอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศุภิญาภกิจ เกตุวิเศษกุล. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เอกชน ประเภทสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดกาฬสินธุ์. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ. (2560). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ.
- สิทธิพร ประวัตินรุ่งเรือง และภารตี อนันต์นาวี. (2567). รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผันของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(5), 517-534.
- สุริยา สรวงศิริ และสิทธิชัย สอนสุภี. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. วารสารปัญญาปณิธาน, 7(2), 149-162.
- Jones, P. & Johnson, R. (2019). Innovative Leadership and the Creation of Student-Centered Learning Environments. Educational Administration Quarterly, 55(4), 483-502.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Mumford, M. D. et al. (2002). Leading Creative People: Orchestrating Expertise and Relationships. The Leadership Quarterly, 13(6), 705-750.

**แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือ
ของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรงาม
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1***

**GUIDELINES FOR DEVELOPMENT ERA DIGITAL LEADERSHIP TO
ENHANCE COLLABORATIVE WORK OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN
SAI NGAM DISTRICT UNDER THE OFFICE OF KAMPHAENG PHET PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA 1**

กรพบ ศิริสมบัติ*, ขวัญชัย ช้วนา, พงศกมล พล พงศกมล

Kornphop Sirisombut*, Khwanchai Khuana, Pruettipol Pruettikul

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร กำแพงเพชร ประเทศไทย

Faculty of Education, Kamphaeng Phet Rajabhat University, Kamphaeng Phet, Thailand

*Corresponding author E-mail: kornphop.kpp@gmail.com

*Tel: 080-511-0831

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือ 3) ศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือ และ 4) ประเมินแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือ รูปแบบการศึกษาวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู จำนวน 217 คน ได้จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครชีและมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินคุณภาพมีค่าความเชื่อมั่น Alpha เท่ากับ 0.898 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำโดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยสูงที่สุดด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้) 2) การเปรียบเทียบภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือ ในภาพรวม พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวม พบว่า การพัฒนาสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ชัดเจน ใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ ยึดหลักคุณธรรม และถ่ายทอดวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลให้เข้าใจตรงกัน และ 4) การประเมินทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือ พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางด้านที่มีระดับการประเมินสูงสุด คือ ด้านความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.98, S.D. = 0.02) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X}$ = 4.97, S.D. = 0.02) ตามลำดับ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล, การทำงานแบบร่วมมือ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aims to 1) Digital leadership to enhance collaborative work among school administrators, 2) Compare digital leadership levels for enhancing collaborative work, 3) Explore development guidelines for digital leadership to enhance collaborative work, and 4) Evaluate the developed guidelines for digital leadership. Methodology: the research sample consisted of 217 school administrators and civil service teachers, determined using the Krejcie and Morgan table. The research instruments included a questionnaire with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) between 0.80 and 1.00, a focus group discussion record, and a quality assessment form with a Cronbach's Alpha reliability of 0.898. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. Research Findings: 1) The overall level of digital leadership was high, with the highest mean found in excellence in the use of technology for learning. 2) The comparison of digital leadership for enhancing collaborative work showed that overall differences were statistically significant at the .05 level. 3) Regarding the development guidelines for digital leadership to enhance collaborative work among school administrators, the findings indicated that in developing educational institutions in the digital era, leaders must have a clear vision, systematically utilize technology, adhere to ethical principles, and effectively communicate the digital vision to ensure shared understanding. and 4) The evaluation of the development guidelines for digital leadership to enhance collaborative work showed that the highest evaluation scores were in terms of appropriateness and feasibility, with the appropriateness having a mean of ($\bar{X}$ = 4.98, S.D. = 0.02) and feasibility having a mean of ($\bar{X}$ = 4.97, S.D. = 0.02) respectively.

Keywords: Digital Leadership, Collaborative Work, School Administrators

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วทำให้โลกก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการจัดการศึกษา สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำดิจิทัล มีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ ใช้นวัตกรรมดิจิทัลอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งพัฒนาระบบสารสนเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และประเพณีติดเป็นแบบอย่างที่ดีของพลเมืองดิจิทัลบทบาทดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ โดยผู้บริหารต้องทำงานร่วมกับครูและบุคลากรอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงเป็นกระบวนการกำหนดมาตรฐานผู้เรียน ควบคู่กับการพัฒนากระบวนการบริหารและปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัล สังคมและเทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว องค์กรการศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความคาดหวังที่เพิ่มสูงขึ้น ล้วนส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ และการบริหารจัดการศึกษา การบริหารจัดการแบบบนลงล่าง (Top-down) ที่เคยใช้ในอดีต อาจไม่ตอบโจทย์ และไม่เพียงพอต่อการพัฒนาองค์กร ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง องค์กรการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัว โดยส่งเสริม ภาวะผู้นำแบบร่วมมือ (Collaborative Leadership) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เน้นการทำงานร่วมกัน การมีส่วนร่วม และการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย เพื่อนำพาองค์กร ให้ก้าวข้ามผ่านความท้าทาย และบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (ศิริวรรณ ภูริวัฒนธรรม, 2568)

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องมีวิสัยทัศน์และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการเรียนการสอน สามารถนำข้อมูลมาใช้อย่างสร้างสรรค์ พัฒนาคุณภาพการศึกษา และส่งเสริมให้ครูประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยใช้ศักยภาพของครู ผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องอย่างเต็มที่การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำที่สามารถกำกับ นิเทศ และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้บริหารต้องเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับการปฏิบัติจริงทั้งด้านวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และงานทั่วไป พร้อมส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้และพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม (จิณณวัตร ปะโคทั้ง, 2561)

การมีภาวะผู้นำแบบดิจิทัลเป็นพฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้อิทธิพลและอำนาจ ที่มีกระตุ้นให้บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้น และเต็มใจ โดยที่ผู้นำมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถในการนำกระบวนการทางดิจิทัลมาใช้อย่างเหมาะสมและนำทางพฤติกรรมของบุคคลไปสู่การบรรลุเป้าหมาย พร้อมทั้งจะผลักดันสนับสนุน การเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาและการทำงานภายในโรงเรียนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพบริบท (กนกกร สมปราชญ์, 2562) การบริหารแบบร่วมมือมีความสำคัญในการบริหารองค์การเป็นอย่างมาก เพราะผู้บริหารระดับสูงเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหาร มีอิสระในการทำงาน ตลอดจนมีสิทธิในการเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งลักษณะดังกล่าวย่อมเป็นแรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความรู้สึกผูกพันและร่วมกันรับผิดชอบต่อสิ่งที่ร่วมกันตัดสินใจดำเนินงานให้องค์การประสบผลสำเร็จต่อไป

จากความสำคัญ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จากการสังเคราะห์องค์ประกอบของนักวิชาการ นักการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาแล้วได้อิงคํประกอบดังนี้ องค์ประกอบภาวะผู้นำยุคดิจิทัล 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล 2) ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และ 3) ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ประสิทธิภาพ และแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา ที่สามารถบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการศึกษาแบบบูรณาการ แต่สถานศึกษาในอำเภอไทรทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ยังติดขัดด้านแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาและการสร้างความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาในอำเภอไทรทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1
3. เพื่อหาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1
4. เพื่อประเมินแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) เสริมด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและเปรียบเทียบภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและข้าราชการครูในอำเภอไทรงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 29 โรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจำนวนทั้งสิ้น 30 คน ข้าราชการครู 255 คน รวมทั้งสิ้น 285 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซีและมอร์แกน และสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 217 คน จำแนกตามขนาดโรงเรียน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) แบบตรวจสอบรายการเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบ และ 2) แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวลีเคอร์ท เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัล ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 และทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นแอลฟา 0.898 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการโดยใช้วิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ซึ่งพิจารณาคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 4 คน 2) ศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีวิทยฐานะตั้งแต่ชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 2 คน และ 3) ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือมีวิทยฐานะตั้งแต่ชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์เป็นกรอบคำถาม เพื่อใช้ในการอภิปรายหาแนวทางพัฒนาการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการ ดังนี้ 1) กำหนดวัน เวลา และสถานที่จัดสนทนากลุ่ม 2) ประสานและเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วม 3) ขออนุญาตเป็นทางการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และจัดส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 4) เตรียมสถานที่ เอกสาร และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง และ 5) ดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อสรุปแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน ซึ่งคัดเลือกจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินคุณภาพของแนวทางมีค่าความเชื่อมั่น Alpha เท่ากับ 0.898 โดยพัฒนาจากผลการวิเคราะห์เนื้อหาการสนทนากลุ่มในขั้นตอนที่ 2 แล้วเรียบเรียงเป็นกรอบคำถามสำหรับประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการ ดังนี้ 1) ขออนุญาตความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เพื่อเชิญผู้ทรงคุณวุฒิร่วมประเมิน 2) จัดส่งแบบประเมินพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ และ 3) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมินด้วยตนเอง จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติ โดยคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสรุประดับความคิดเห็นด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางพัฒนา

ผลการวิจัย

การหาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหาร สถานศึกษาอำเภอไทรงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 1) ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างความไว้วางใจและการทำงานร่วมกัน รองลงมา คือ 2) ด้านการมีวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และแผนกลยุทธ์ที่สนับสนุนความร่วมมือในสังคมดิจิทัล และ 3) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารพัฒนาความรู้และภาวะผู้นำทางวิชาการ ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพบนพื้นฐานของความไว้วางใจ การแบ่งปัน และเป้าหมายร่วมกัน

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา

1) การทดสอบความแปรปรวนจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร และ 2) การทดสอบจำแนกตามขนาดสถานศึกษา ภาพรวม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 3 ด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จำนวน 3 คู่ ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็กกับขนาดกลาง ขนาดเล็กกับขนาดใหญ่ และขนาดกลางกับขนาดใหญ่ 2) ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ครบทั้ง 3 คู่ของขนาดโรงเรียน เล็ก กลาง ใหญ่ และ 3) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เช่นกัน สรุปได้ว่า ขนาดสถานศึกษามีผลต่อระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลอย่างชัดเจน

3. การหาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา จากการสรุปผลการสนทนากลุ่ม พบว่า 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ผู้บริหารต้องมีความรู้และทักษะดิจิทัล พร้อมกำหนดและสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนสู่การปฏิบัติจริง วางระบบการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม จัดสรรทรัพยากร พัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ประเมินความพร้อมรายบุคคล ลดแรงต้านต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างแรงจูงใจและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา 2) ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ควรพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมเลือกใช้เทคโนโลยี สื่อสารผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างชัดเจน กำหนดเป้าหมายร่วม ติดตามงานตามวงจร PDCA และเสริมแรงด้วยการยกย่องชมเชยอย่างเหมาะสม หากผู้บริหารใช้เทคโนโลยีอย่างโปร่งใสและมีส่วนร่วม จะช่วยพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน และ 3) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ โปร่งใส และยึดหลักคุณธรรม ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร วางแผน ติดตาม และประเมินผล สนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพ ส่งเสริมนวัตกรรม และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและความก้าวหน้าในยุคดิจิทัล

4. การประเมินแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ด้านที่มีระดับการประเมินสูงสุด คือ ด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.98$, S.D. = 0.02) รองลงมา คือ ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.97$, S.D. = 0.02) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเหมาะสม ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ รองลงมา คือ การพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร น้อยที่สุด คือ การมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล ด้านความเป็นไปได้ พบว่า ขั้นตอนที่มีความเป็นไปได้สูงสุด ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล รองลงมา คือ ความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่า

1. ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรงาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทางและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการทำงานแบบร่วมมือได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

1.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาผู้บริหารให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับทักษะการสื่อสารและภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล ซึ่งมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับสูง ทั้งนี้ เนื่องจากวิสัยทัศน์ดิจิทัลเกิดจากการกำหนดนโยบายพัฒนาศักยภาพผู้นำให้สามารถคิดเชิงกลยุทธ์และสื่อสารการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญ์พิมล สุนทวงค์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม การศึกษาพบว่า ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ เพื่อสร้างเป้าหมายร่วมขององค์กร พร้อมพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้ครูปรับตัวและใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พิชญ์พิมล สุนทวงค์, 2565)

1.2 ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาและส่งเสริมความรู้และทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ผ่านการอบรมและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลที่ได้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา ซึ่งมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ที่สูงที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากการยกระดับสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากรเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ วราพินทร์ ชาววิวัฒน์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมทักษะดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 พบว่า ทักษะดิจิทัลของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับแนวทางการส่งเสริม ควรสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ส่งเสริมการทำงานในรูปแบบดิจิทัลภายในสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครูนำทักษะดิจิทัลไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งจัดระบบประเมินและอุปกรณ์เทคโนโลยีอย่างเพียงพอและทั่วถึง (วราพินทร์ ชาววิวัฒน์, 2565)

1.3 ด้านการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาแนวทางใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเชื่อมโยงการสื่อสาร การวางแผน การติดตาม และการประเมินผล เนื่องจากการบูรณาการเทคโนโลยีกับกระบวนการบริหารงานบุคคลและการทำงานเป็นทีม เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ จักรกฤษณ์ กังหัน ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการดำเนินการนิเทศภายในโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนเอกชนจังหวัดแพร่ พบว่า ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายการนิเทศภายในโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชัดเจน เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์และวิเคราะห์ปัญหา บรรจุโครงการไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา พร้อมสร้างขวัญกำลังใจและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การนิเทศมีประสิทธิภาพ (จักรกฤษณ์ กังหัน, 2565)

2. การเปรียบเทียบสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ประสิทธิภาพในการทำงานและตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า

2.1 ผลการเปรียบเทียบสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรงาม จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร ทั้งนี้ เนื่องจากประสบการณ์การทำงานส่งผลต่อทัศนคติและการยอมรับการเปลี่ยนแปลง จึงควรออกแบบแนวทางพัฒนาให้เหมาะสมกับช่วงประสบการณ์ ส่งเสริมทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานแบบร่วมมือในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวนาถ จิตโรจน์ และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีควรมีภาวะผู้นำของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีดิจิทัลรู้เท่าทันและสามารถใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นผู้นำเชิงมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้นแบบและสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน (ศิวนาถ จิตโรจน์ และคณะ, 2567)

2.2 ผลการเปรียบเทียบสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยทั้งภาพรวมและรายด้าน โดยสถานศึกษาขนาดใหญ่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล งบประมาณ บุคลากร และระบบบริหารจัดการมากกว่า ทำให้ผู้บริหารแสดงภาวะผู้นำยุคดิจิทัลได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นหน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนนโยบาย ทรัพยากร และการพัฒนาทักษะดิจิทัลแก่สถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลางอย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับภาวะผู้นำดิจิทัลและสร้างความเท่าเทียมในการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัมชียะห์ เมาลิดิน ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียนโดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ชัมชียะห์ เมาลิดิน, 2564)

2.3 ผลการทดสอบความแปรปรวนสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในภาพรวมและรายด้าน ความแตกต่างอาจเกิดจากขนาดสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหาร โครงสร้างองค์กร บุคลากร และทรัพยากรดิจิทัล ซึ่งมีอิทธิพลต่อระดับการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร โดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่มีระบบงานซับซ้อน ส่งผลให้บุคลากรรับรู้ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารในระดับสูงกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวัช รุจาฉันท และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารภาครัฐในยุคดิจิทัล: โอกาส ความท้าทาย และการปรับตัวของหน่วยงานราชการไทย ที่พบว่า การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ และการมีระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ (ภาวัช รุจาฉันท และคณะ, 2568)

3. การหาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน พบว่า

3.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล การมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือและการพัฒนาสถานศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรมุ่งเน้นการพัฒนาตนเองให้มีความรู้และทักษะด้านดิจิทัลควบคู่กับทักษะการสื่อสาร การกำหนดและ

ถ่ายทอดวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันของบุคลากรทุกระดับและขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่ระบุว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลควรเริ่มจากการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสามารถถ่ายทอดสู่การปฏิบัติผ่านระบบดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม ผู้บริหารต้องกำหนดทิศทางการใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ จัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม พัฒนาศักยภาพบุคลากรต่อเนื่อง และสร้างแรงจูงใจในการนำเทคโนโลยีไปใช้จริง ควบคู่กับการประเมินความพร้อมด้านดิจิทัลโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อลดแรงต้านและสร้างความเข้าใจร่วมในองค์กร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

3.2 ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรอย่างต่อเนื่องผ่านการอบรม แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ที่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน เป็นปัจจัยสำคัญต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการทำงานและการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยียังช่วยเสริมบรรยากาศการทำงานและความสัมพันธ์ในองค์กร ผู้บริหารจึงควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมเลือกและพัฒนาเครื่องมือดิจิทัล กำหนดบทบาทชัดเจน มีระบบยกย่องชมเชย และสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการทดลองนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ ที่เน้นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องสามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการความรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร รวมถึงการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น สถาบันอุดมศึกษา จะช่วยเพิ่มพูนองค์ความรู้และยกระดับศักยภาพของบุคลากร นอกจากนี้ การที่ผู้บริหารแสดงบทบาทเป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

3.3 ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร การพัฒนาบุคลากรจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำยุคดิจิทัลที่มีวิสัยทัศน์ โปร่งใส และยึดหลักคุณธรรม ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายที่เปิดกว้างใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร วางแผน ติดตาม และประเมินผล เพื่อลดข้อจำกัดของระบบงานเดิม และเพิ่มความคล่องตัวในการทำงานผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ วิโรจน์ สารรัตนะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจของการพัฒนาองค์กรการศึกษาให้ปรับตัวได้ในสังคมที่เปลี่ยนแปลง ผู้บริหารควรสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาชีพของบุคลากรผ่านการอบรม การศึกษาต่อ และการพัฒนาวิทยฐานะ ควบคู่กับการสื่อสารข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ ติดตามผล และเป็นแบบอย่างในการทำงานอย่างมีคุณภาพและรับผิดชอบ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจ (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2557)

4. การประเมินคุณภาพของแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ได้รับการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านความเหมาะสม ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ รองลงมา ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร น้อยที่สุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล และ 2) ด้านความเป็นไปได้ซึ่งอยู่ในระดับ มากที่สุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล รองลงมา คือ ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร

4.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล ได้รับการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากแนวทางดังกล่าวที่มีความสอดคล้องกับบริบทการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสามารถใช้เป็นกรอบพัฒนาผู้บริหารได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยผลการประเมินที่มีความเหมาะสมระดับมากที่สุดสะท้อนว่า แนวทางพัฒนาด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัลสอดคล้องกับบทบาทและภารกิจของผู้บริหารในปัจจุบัน โดยเฉพาะการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง พร้อมใช้

เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสื่อสารและขับเคลื่อนองค์กรสู่เป้าหมายร่วมกัน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ควรเริ่มจากการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และถ่ายทอดสู่การปฏิบัติผ่านกระบวนการบริหารที่ชัดเจน ผลการประเมินที่มีความเป็นไปได้ระดับมากที่สุดสะท้อนว่าแนวทางพัฒนาด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัลสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยไม่ติดข้อจำกัดด้านทรัพยากรหรือบริบทพื้นที่ (สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ, 2560)

4.2 ด้านการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล ได้รับการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากแนวทางดังกล่าวที่มีความสอดคล้องกับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสามารถใช้เทคโนโลยีเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือและยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ โดยผลการประเมินที่มีความเหมาะสมระดับมากที่สุดสะท้อนว่า แนวทางพัฒนาด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีสอดคล้องกับภารกิจหลักของสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของสุจรรยา ขาวสกุล และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล จำเป็นต้องมีภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล รวมทั้งสอดคล้อง (สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ, 2560)

4.3 ด้านการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร ได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด เนื่องจากสอดคล้องกับบริบทการบริหารสถานศึกษาและตอบโจทย์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้สามารถทำงานและทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล ผลการประเมินสะท้อนบทบาทผู้บริหารในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่มุ่งพัฒนาระบบสนับสนุนทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และผลักดันการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้และการทำงานแบบร่วมมือ วิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล พบว่า การพัฒนาครูและบุคลากรเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยผลการประเมินที่มีความเป็นไปได้ระดับมากที่สุดสะท้อนว่า แนวทางพัฒนาด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยไม่เกินศักยภาพขององค์กร (สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ, 2560)

เมื่อพิจารณาในภาพรวม แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ด้านการพัฒนาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากรในงานวิจัยนี้ มีคุณภาพในเชิงบูรณาการเนื่องจากเชื่อมโยงการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาวิชาชีพครู และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้บุคลากรมีโอกาพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง และสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เชิงประจักษ์และเชิงแนวคิดที่สำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาในบริบทการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย ดังนี้ 1) การบูรณาการภาวะผู้นำยุคดิจิทัลกับการทำงานแบบร่วมมือสะท้อนว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลมิใช่เพียงทักษะด้านเทคโนโลยี แต่เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือของครูและบุคลากร โดยองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลช่วยสนับสนุนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ขยายบทบาทจากการใช้เทคโนโลยีสู่การสร้างความร่วมมือ การสื่อสาร และความไว้วางใจในองค์กร 2) วิสัยทัศน์ดิจิทัลมีบทบาทเชิงโครงสร้างในฐานะรากฐานของการทำงานร่วมกัน ผู้บริหารที่กำหนดเป้าหมายร่วมผ่านกลไกดิจิทัลช่วยลดความคลุมเครือและเสริมพลังความร่วมมือ ดังนั้น

การพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลควรเริ่มจากการสร้าง วิสัยทัศน์ร่วมผ่านกลไกดิจิทัลก่อนการพัฒนาเครื่องมือหรือแพลตฟอร์มเทคโนโลยี 3) เทคโนโลยีดิจิทัลในฐานะเครื่องมือเชิงสัมพันธ์เทคโนโลยีทำหน้าที่เสริมสร้างความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม และความผูกพัน มากกว่าการเป็นเพียงเครื่องมือด้านเทคนิค ผู้บริหารที่ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร วางแผน และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างบรรยากาศการทำงานแบบร่วมมือได้อย่างชัดเจน 4) ความเสมอภาคข้ามขนาดสถานศึกษา ไม่พบความแตกต่างตามขนาดโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ แสดงว่าภาวะผู้นำยุคดิจิทัลพัฒนาได้ในทุกบริบท จึงควรมุ่งพัฒนาทัศนคติและกระบวนการบริหารมากกว่าข้อจำกัดด้านทรัพยากร และ 5) แนวทางพัฒนาเชิงสังเคราะห์ตามบริบทพื้นที่ เสนอกรอบพัฒนาที่บูรณาการ 5.1) ทักษะดิจิทัล 5.2) การสื่อสารและการทำงานเป็นทีม และ 5.3) ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายและพัฒนาผู้บริหารในยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอไทรงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า สภาพภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างการทำงานแบบร่วมมืออำเภอไทรงาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นเลิศในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของบุคลากร และด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านดิจิทัล ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้บริหารและบุคลากร การกำหนดและสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการทำงานแบบร่วมมือ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยผลการประเมินแนวทางพัฒนาพบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ มีดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะ

ระดับนโยบาย 1.1) หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง บูรณาการทักษะดิจิทัล การสื่อสาร และภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องบริบทการศึกษา 1.2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานและระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผน ติดตาม และประเมินผล เพื่อใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหลักในการส่งเสริมการทำงานแบบร่วมมือ และ 1.3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดแนวทางพัฒนาที่คำนึงถึงความแตกต่างของขนาดสถานศึกษาและประสบการณ์ผู้บริหาร เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพ 2) ข้อเสนอแนะระดับองค์กร 2.1) สถานศึกษาควรนำแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา 2.2) สถานศึกษาควรวางแผนใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร วางแผน ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบตามบริบท และ 2.3) สถานศึกษาควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลและขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันด้วยเทคโนโลยี และ 3) ข้อเสนอแนะระดับบุคคล ได้แก่ 3.1) ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง เพื่อสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจ 3.2) ผู้บริหารควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และ 3.3) ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยี เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงและการทำงานแบบร่วมมือ

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราชญ์. (2562). ภาวะผู้นำกับคุณภาพการศึกษา. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2565 ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- จักรกฤษณ์ กังหัน. (2565). สภาพและแนวทางการดำเนินการนิเทศภายในโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนเอกชน จังหวัดแพร่. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จิณณวัตร ปะโคทั้ง. (2561). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต.
- ชัยชัยห์ เมลิติน. (2564). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- พิชญ์พิมล สุนทวงค์. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภาวรัช รุจาฉน์ และคณะ. (2568). การบริหารภาครัฐในยุคดิจิทัล: โอกาส ความท้าทาย และการปรับตัวของหน่วยงานราชการไทย. วารสารโพธิศาสตร์ปริทัศน์, 5(1), 113-122.
- วราพินท์ ขาววิวัฒน์. (2565). แนวทางการส่งเสริมทักษะดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. ใน สารนิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2557). ภาวะผู้นำทฤษฎีและนันทันที่สนะร่วมสมัยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- ศิริวรรณ ภูริวัฒนธรรม. (2568). การสร้างภาวะผู้นำแบบร่วมมือ: เสริมกลยุทธ์ด้านการบริหารองค์การการศึกษาต่อความสำเร็จร่วมกัน. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 9(1), 285-298.

ศิวนาถ จิตโรจน์ และคณะ. (2567). ภาวะผู้นำของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์, 9(3), 601-616.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: 21 เช่นจู้รี้ จำกัด. สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ. (2560). ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. ใน รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติครั้งที่ 3 (หน้า 138 - 148). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE
เพื่อส่งเสริมทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้
ของนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา*

DEVELOPMENT OF AN ACTIVE LEARNING MODEL BASED ON
THE K-SLAVE CONCEPT TO ENHANCE INNOVATIVE CREATIVE THINKING FOR
LEARNING MANAGEMENT OF GRADUATE STUDENT TEACHERS

วริศนันท์ เดชปานประสงค์

Warisanan Dechpanprasong

คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ สถาบันสารสาสน์เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ สมุทรปราการ ประเทศไทย

Faculty of Education and Liberal Arts, Sarasas Suvarnabhumi Institute of Technology, Samut Prakan, Thailand

Corresponding author E-mail: yingchol0909@gmail.com

Tel: 080-595-5463

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE สำหรับนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา 2) ศึกษาผลการทดลองใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE สำหรับนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา และ 3) ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE ลักษณะการวิจัยและพัฒนา โดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี แบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE โดยศึกษาและวิเคราะห์วรรณกรรมทฤษฎีที่เกี่ยวข้องร่างรูปแบบ 5 องค์ประกอบ และนำไปตรวจสอบคุณภาพรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และระยะที่ 2 ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ กับนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 25 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE 2) แบบประเมินทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน (t-test) และวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเป็นมาและความสำคัญ หลักการวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ผลการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด และ 2) นักศึกษามีทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ทั้งภาพรวมและรายด้าน มีคะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง สอดคล้องกับผลการประเมินโดยเพื่อนและทีมผู้สอน พบว่านักศึกษามีทักษะดังกล่าวในระดับมากที่สุดเช่นกัน และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก, แนวคิด K-SLAVE, ทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้, นักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา

Abstract

This research aimed to: 1) Develop an active learning management model based on the K-SLAVE concept for graduate student teachers; 2) Examine the effects of implementing the model based on the K-SLAVE concept for graduate student teachers; and 3) Evaluate graduate student teachers' satisfaction with the K-SLAVE-based active learning model. The study employed a research-and-development design with a mixed-methods approach, conducted in two phases. Phase 1 involved developing the K-SLAVE active learning model through a review and analysis of relevant theories and literature, drafting the model comprising five components, and validating its quality through expert review by five specialists. Phase II consisted of implementing the model with 25 graduate student teachers. The research instruments included: 1) 5 Active learning lesson plans, 2) A learning innovation creative skills assessment form, and 3) A graduate student teachers' satisfaction assessment form regarding the K-SLAVE active learning model. Data were analyzed using descriptive statistics, inferential statistics (t-test), and qualitative content analysis. The findings revealed that: 1) The developed learning management model comprised five components: rationale and significance, principles, objectives, learning procedures, and measurement and evaluation. The model was rated at the highest level of appropriateness by the experts. and 2) The participants' innovative learning design skills, both overall and by dimension, showed significantly higher post-test scores than pre-test scores. The results were consistent with peer and instructor evaluations, which also indicated that the participants demonstrated innovative learning design skills at the highest level. Furthermore, the participants' satisfaction with the K-SLAVE-based active learning model was at the highest level.

Keywords: Active Learning Management Model, K-Slave Concept, Innovative Learning Design Skills, Graduate Student Teachers

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องการครูที่มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน วิธีการสอนแบบเชิงรุกเป็นกระบวนการที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้อย่างกระตือรือร้น แทนที่จะเป็นเพียงผู้รับสารจากผู้สอนเท่านั้น แนวทางนี้ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะหลายด้าน อาทิ ความสามารถในการใช้เหตุผล การแสวงหาทางออกสำหรับปัญหา การประสานงานร่วมกันเป็นทีม และการถ่ายทอดสื่อสาร ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสมรรถนะจำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 (Bonwell, C. C. & Eison, J. A., 1991) จากการวิเคราะห์แบบ meta-analysis ครอบคลุมงานวิจัย 225 ชิ้น พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว และนักศึกษาในชั้นเรียนที่สอนแบบบรรยายล้วนมีโอกาสไม่ผ่านการเรียนสูงกว่า แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษาร่วมสมัย

โดยสังเคราะห์จากทฤษฎีและแนวคิดทางการศึกษาที่ได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 6 ด้าน ได้แก่ Knowledge อาศัย SECI Model Model เรื่องความรู้ชัดแจ้งและความรู้ฝังลึก (Nonaka, I. & Takeuchi, H., 1995) และทฤษฎีของ Bloom, B. S. et al. ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิม ไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์ หรือการฝึกฝน (Bloom, B. S. et al., 1956) เพื่อพัฒนาความคิดเชิงระบบ Skills (S) ทักษะ 4Cs ได้แก่ การคิด เชิงวิพากษ์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ (The Partnership for 21st Century Learning, 2019) Life Mentor (L) การอภิบาลให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องตามแนว Pastoral Care ของ Furrer, C. & Skinner, E. ที่ให้ความสำคัญกับการดูแลเอาใจใส่ทางด้านจิตใจ เพราะการให้ความสำคัญกับการดูแลเอาใจใส่นั้น จะเชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมในการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่พัฒนาที่สูงขึ้น (Furrer, C. & Skinner, E., 2003) และ 4 เสาหลักการศึกษาของ UNESCO ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้เพื่อรู้ 2) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง 3) การเรียนรู้เพื่อชีวิต และ 4) การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน (UNESCO, 2018) Attitude (A) การพัฒนาทัศนคติเชิงบวกตามแนว Growth Mindset ของ Dweck, C. S. ซึ่งเชื่อว่ากรอบแนวคิดเป็นความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อลักษณะ และคุณลักษณะ ของตนเอง เช่น เซวณปัญญา ความสามารถ และบุคลิกภาพ (Dweck, C. S., 2006) และ 7 Habits ของ Covey, S. R. ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดพัฒนาตนเองและการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูง โดยแบ่งเป็น 3 การพึ่งพาตนเอง 3 การทำงาน ร่วมผู้อื่น และ 1 การพัฒนาต่อเนื่อง (Covey, S. R., 1989) Values of Work (V) สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการ จริยธรรมของ Kohlberg ร่วมกับคุณค่าและจริยธรรมในการทำงาน (Holland, J. L., 1997) และ English ออกแบบ ตาม CEFR ทักษะภาษาอังกฤษ 4 ด้าน ได้แก่ การฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยมองภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือใน การเข้าถึงองค์ความรู้ และการสื่อสารในบริบทโลกาภิวัตน์ (Council of Europe, 2020) กรอบแนวคิดนี้มุ่งเสริมสร้าง ความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณค่า และความสามารถด้านภาษาอังกฤษ ควบคู่กับการปรับบทบาทผู้สอนให้จัดกิจกรรม เชิงรุก และประเมินผลอย่างยืดหยุ่น เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีพลังและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในบริบทการศึกษาร่วมสมัย ครูจำเป็นต้องมีสมรรถนะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการสอน เพื่อออกแบบ กิจกรรมที่หลากหลาย กระตุ้นการมีส่วนร่วม และตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ทักษะดังกล่าว เป็นสมรรถนะเชิงบูรณาการ ประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่ องค์ความรู้ (Knowledge) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และการทำงานร่วมกัน (Collaboration) ซึ่งเมื่อผสมผสานกันจะก่อให้เกิดนวัตกรรมในรูปแบบของแนวคิด กระบวนการ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ทั้งในระดับการสร้างสรรค์ใหม่ทั้งหมด หรือการพัฒนาต่อยอดจากสิ่งเดิมในบริบทเฉพาะ การพัฒนาทักษะนี้จำเป็นต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติจริง การสะท้อนคิด และการรับข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่อง (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2562) อย่างไรก็ตามยังคง พบว่า บุคลากรทางการศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ขาดการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และยึดติดกับวิธีการและรูปแบบการสอนแบบเดิม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม, 2562)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE สำหรับ นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิตศึกษา พร้อมทั้งต้องการทดสอบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้มีประสิทธิผลในการส่งเสริมทักษะ สร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้หรือไม่ เพื่อนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรและ วิธีการสอนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE สำหรับนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิตศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE สำหรับนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิตศึกษา
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิตศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE มุ่งเน้นการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE โดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความถูกต้องและเหมาะสมก่อนนำไปทดลองใช้จริง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมของรูปแบบ

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE และแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน ตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างสนามพลังบวก 2) การเสริมสร้างปัญญาและพัฒนาองค์ความรู้ 3) การสืบเสาะวิเคราะห์ ค้นคว้าและแลกเปลี่ยน และ 4) การสังเคราะห์ความรู้และบูรณาการ

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 และผ่านการทดสอบความเชื่อมั่นทั้งฉบับ และมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.96 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ทางสถิติ

1.4 สถิติที่ใช้ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด K-SLAVE โดยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE ไปทดลองใช้กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบในด้านทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ สถาบันสารสาสน์เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 25 คน ที่ลงทะเบียนรายวิชา MCL 611 การวิจัยทางการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน โดยสมัครใจเข้าร่วมโครงการ

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบประเมินทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ของนักศึกษา จำนวน 3 ชุด ประกอบด้วย 1.1) แบบประเมินตนเอง 1.2) แบบประเมินโดยเพื่อน และ 1.3) แบบประเมินโดยทีมผู้สอน และ แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE เป็นแบบประเมิน Likert Scale 5 ระดับ (Likert, R., 1967)

2.3 ขั้นตอนการทดลองใช้รูปแบบ มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ก่อนเรียนให้นักศึกษาประเมินทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมด้วยตนเอง ขั้นตอนที่ 2 ระหว่างเรียน อาจารย์สังเกตพฤติกรรม ประเมินกิจกรรม และให้นักศึกษา ประเมินเพื่อนเมื่อเรียนผ่านไปแล้ว 3 แผน (15 ชั่วโมง) ขั้นตอนที่ 3 หลังเรียนให้นักศึกษาประเมินตนเอง และขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด K-SLAVE โดยประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด K-SLAVE

2.4 สถิติที่ใช้ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) สำหรับเปรียบเทียบผลก่อนและหลังเรียน และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

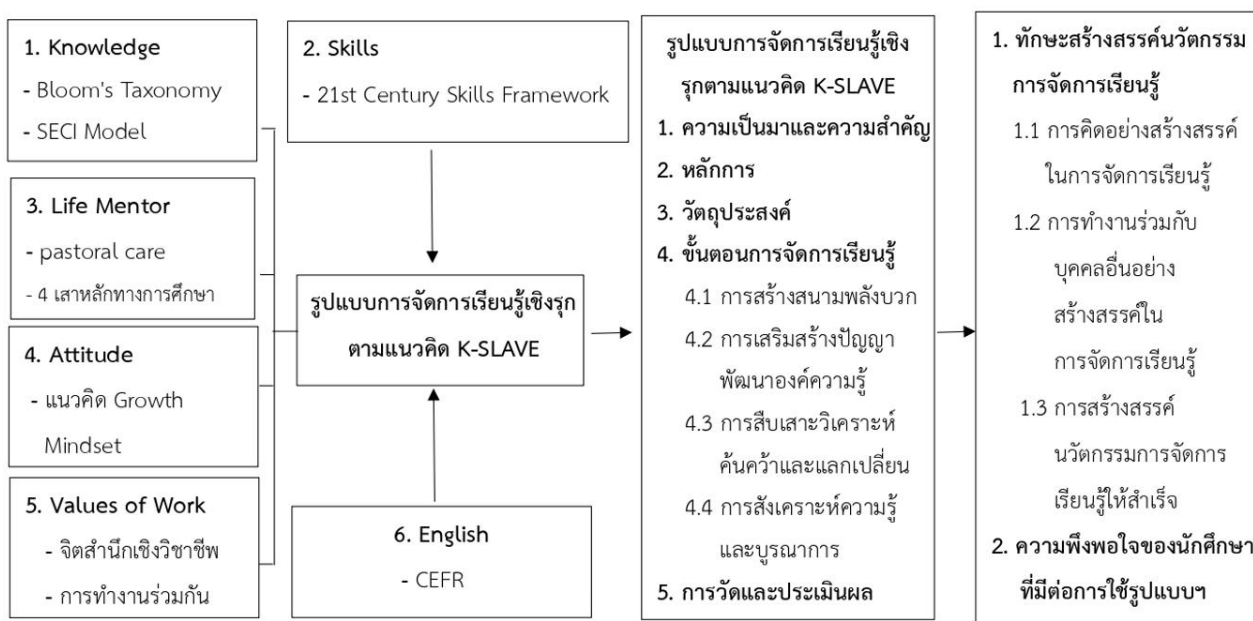

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE เพื่อส่งเสริมทักษะสร้างสรรค์ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา มีผลการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ผลการวิจัยระยะที่ 1 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE สำหรับนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเป็นมาและความสำคัญ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างสนามพลังบวก เพื่อสร้างบรรยากาศและความสัมพันธ์เชิงบวก 2) การเสริมสร้างปัญญาและพัฒนาองค์ความรู้ ส่งเสริมให้คิดวิเคราะห์หิวพากรจากชีวิตจริง 3) การสืบเสาะวิเคราะห์ ค้นคว้าและแลกเปลี่ยน พัฒนาทักษะการสืบค้นและทักษะ 4Cs ผ่านการทำงานกลุ่ม และ 4) การสังเคราะห์ความรู้และบูรณาการและการวัดและประเมินผล โดยได้มาจากการวิเคราะห์ทฤษฎีและหลักการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ร่วมกับแนวคิด K-SLAVE ซึ่งประกอบด้วย 1) Knowledge (K) ความรู้ตามแนว SECI Model เรื่องความรู้ชัดแจ้งและความรู้ฝังลึก ร่วมกับทฤษฎีของ Bloom's Taxonomy เพื่อพัฒนาความคิดเชิงระบบ 2) Skills (S) ทักษะ 4Cs ประกอบด้วย การคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ 3) Life Mentor (L) การอภิบาล และให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องตามแนวคิด Pastoral Care ผสมกับ 4 เสาหลักทางการศึกษาของ UNESCO 4) Attitude (A) ทศนคติแนวคิด Growth Mindset ซึ่งเชื่อว่ากรอบแนวคิดเป็นความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อลักษณะ (Characteristics) และคุณลักษณะ (Traits) ของตนเอง เช่น เชื้อชาติ ปัญญา ความสามารถ และบุคลิกภาพและ 7 Habits ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดพัฒนาดตนเองและการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูง โดยแบ่งเป็น 3 การพึ่งพาตนเอง 3 การทำงานร่วมกับผู้อื่น และ 1 การพัฒนาต่อเนื่อง ในการหล่อหลอมทัศนคติ เจตคติ และนิสัยเชิงบวก 5) Values of Work (V) คุณค่าและจริยธรรมในการทำงาน และ 6) English (E) ทักษะภาษาอังกฤษ 4 ด้าน ได้แก่ การฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยมองภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงองค์ความรู้ การสื่อสาร ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกฯ ที่พัฒนาขึ้นมีรายละเอียด ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE

จากภาพที่ 1 ผลการตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.52 และ $\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.82) และผลการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.70 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha สูงกว่า 0.81 ทุกรายการ

ระยะที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด K-SLAVE ได้ผล ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ก่อนและหลังทดลอง โดยนักศึกษา ประเมินตนเอง

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ก่อนและหลังการทดลอง (n = 25)

รายการ	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. การคิดอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้	3.42	0.91	3.95	0.72
2. การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้	3.90	0.83	4.30	0.66
3. การสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ให้สำเร็จ	3.75	0.72	4.15	0.56
รวม	3.72	0.83	4.15	0.64

** p < .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการเปรียบเทียบในภาพรวม ทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษา หลังเรียน ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.64) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.83) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะทั้ง 3 ด้านเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยทักษะการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.66) รองลงมา คือ ทักษะการสร้างสรรค์ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ให้สำเร็จ ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.56) และทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.72) ตามลำดับ

2.2 ผลการประเมินทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยเพื่อนประเมินเพื่อน หลังเรียน ผ่านไปแล้ว 3 แผนการจัดการเรียนรู้ (15 ชั่วโมง)

ตารางที่ 2 ผลการประเมินทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยเพื่อนประเมินเพื่อน (n = 25)

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. การคิดอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้	4.54	0.27	มากที่สุด
2. การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้	4.85	0.26	มากที่สุด
3. การสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ให้สำเร็จ	4.54	0.46	มากที่สุด
รวม	4.64	0.09	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินโดยเพื่อนประเมินเพื่อนระหว่างเรียน นักศึกษาประเมินว่าเพื่อน มีทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.09) โดยมี ทักษะการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.26) รองลงมา คือ ทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ให้สำเร็จ ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.46) และทักษะ การคิดอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.27) ซึ่งมีความใกล้เคียงเท่ากัน

2.3 ผลการประเมินทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ และ ผู้วิจัย

ตารางที่ 3 ผลการประเมินทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ และผู้วิจัย (n = 25)

รายการ	คนที่ 1*		คนที่ 2**		คนที่ 3***		รวม	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. การคิดอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้	4.65	0.48	4.60	0.49	4.75	0.43	4.67	0.47
2. การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้	4.85	0.36	4.75	0.43	4.80	0.40	4.80	0.35
3. การสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ให้สำเร็จ	4.70	0.46	4.70	0.46	4.65	0.48	4.68	0.45
รวม	4.73	0.44	4.68	0.47	4.73	0.44	4.72	0.45

* รศ.ดร.มารุต พัฒนา ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนที่เน้นพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้

** ผศ.ดร.อดิศร ศิริ อาจารย์ ผู้สอนในระดับบัณฑิตศึกษา

*** ผู้วิจัย

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษามีค่าเฉลี่ยทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทักษะการทำงานร่วมกับบุคคลอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.35) รองลงมา คือ ทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ให้สำเร็จ ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.45) และทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.47)

2.4 ผลประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE

ตารางที่ 4 การประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE (n = 25)

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านเนื้อหา	4.57	0.59	มากที่สุด
2. ด้านผู้สอน	4.79	0.47	มากที่สุด
3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.76	0.43	มากที่สุด
4. ด้านสื่อการสอน	4.73	0.50	มากที่สุด
5. ด้านการวัดและประเมินผล	4.65	0.58	มากที่สุด
6. ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามแนวคิด K-SLAVE	4.72	0.51	มากที่สุด
รวม	4.71	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.40) โดยนักศึกษามีความพึงพอใจสูงที่สุด ด้านผู้สอน ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.47) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.43) ด้านสื่อการสอน ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.50) ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้ตามแนวคิด K-SLAVE ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.51) ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.58) และด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.59) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE เพื่อส่งเสริมทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก และได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงความสมบูรณ์เชิงโครงสร้างและความพร้อมในการนำไปใช้จริงรูปแบบดังกล่าวพัฒนา บนแนวคิดหลักของการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของ Bonwell, C. C. & Eison, J. A. ที่เน้นให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น (Bonwell, C. C. & Eison, J. A., 1991) และสอดคล้องกับ Constructivism ที่ผู้เรียน สร้างความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ นิภาพร กุลสมบูรณ์ และสุวิมล ว่องวานิช ที่ได้ศึกษา เรื่อง Active Learning: จากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน สู่ปรัชญาและทฤษฎีรากฐาน ตั้งทิศให้ถูก เพื่อไม่ทิ้งครูให้หลง ทางอีกต่อไป ได้ชี้ให้เห็นว่า Active Learning มีรากฐานทางปรัชญาและทฤษฎีที่ชัดเจน การจัดการเรียนรู้เชิงรุก อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องออกแบบให้ผู้เรียนได้คิด ลงมือปฏิบัติ และสะท้อนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (นิภาพร กุลสมบูรณ์ และสุวิมล ว่องวานิช, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของรูปแบบ K-SLAVE ที่พัฒนาขึ้นในการวิจัย ครั้งนี้ การกำหนดองค์ประกอบ K-SLAVE แต่ละส่วนมีรากฐานทางทฤษฎีชัดเจน เช่น Knowledge อาศัย SECI Model Model เรื่องความรู้ชัดแจ้งและความรู้ฝังลึก (Nonaka, I. & Takeuchi, H., 1995) และทฤษฎีของ Bloom, B. S. et al. ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิม ไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน (Bloom, B. S. et al., 1956) เพื่อพัฒนาความคิดเชิงระบบ, Skills มุ่งพัฒนาทักษะ 4Cs ประกอบด้วย การคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสาร การทำงาน ร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ (The Partnership for 21st Century Learning, 2019) Life Mentor การอภิบาล และให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องตามแนวคิด Pastoral Care ของ Furrer, C. & Skinner, E. ที่ให้ความสำคัญกับการดูแลเอาใจใส่ทางด้านจิตใจ เพราะการให้ความสำคัญกับการดูแลเอาใจใส่อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะเชื่อมโยง กับการมีส่วนร่วมในการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่พัฒนาที่สูงขึ้น (Furrer, C. & Skinner, E., 2003) ผสานกับ 4 เสาหลักทางการศึกษาของ UNESCO ที่เป็นแนวทางหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคล ให้สมบูรณ์ ประกอบด้วย 1) การเรียนเพื่อรู้ 2) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง 3) การเรียนรู้เพื่อชีวิต และ 4) การเรียนรู้ เพื่อการอยู่ร่วมกัน (UNESCO, 2018) Attitude ซึ่งเป็นลักษณะของผู้ที่มี Growth Mindset ที่เชื่อว่ากรอบแนวคิด เป็นความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อลักษณะและคุณลักษณะของตนเอง เช่น เขาวนปัญญา ความสามารถ และบุคลิกภาพ (Dweck, C. S., 2006) และ 7 Habits ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดพัฒนาดตนเองและการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูง โดยแบ่งเป็น 3 การพึ่งพาตนเอง 3 การทำงานร่วมกับผู้อื่น และ 1 การพัฒนาต่อเนื่อง (Covey, S. R., 1989) Value of Work สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของ Kohlberg ร่วมกับคุณค่าและจริยธรรมในการทำงาน (Holland, J. L., 1997) และ English ออกแบบตาม CEFR ทักษะภาษาอังกฤษ 4 ด้าน ได้แก่ การฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยมอง ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงองค์ความรู้ การสื่อสาร (Council of Europe, 2020) รูปแบบนี้ครอบคลุม มาตรฐานวิชาชีพครูคุรุสภา พ.ศ. 2566 และมีจุดเด่นหลายประการ คือ พัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม (Holistic) บูรณาการทฤษฎีทันสมัย หลายทฤษฎี และเน้นพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมที่จำเป็นสำหรับครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ คະເນຍະ ອ່ອນນາງ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตาม แนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมในวิชาภาษาไทย สำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา ที่พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเพื่อส่งเสริม การเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับนักศึกษาครู พบว่า รูปแบบที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเข้ากับ การพัฒนาทักษะวิชาชีพครูมีความเหมาะสมและส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (คະເນຍະ ອ່ອນນາງ, 2567) และสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE สำหรับนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา พบว่า รูปแบบมีประสิทธิภาพอย่างชัดเจน โดยประเมินจาก 3 แหล่ง ได้แก่

ตนเอง เพื่อน และผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลแบบ Triangulation ของ Denzin, N. K. ที่การใช้ข้อมูลหลายแหล่งช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย (Denzin, N. K., 1978) ผลการประเมินสอดคล้องกันทั้งสามแหล่ง โดยเพื่อนและผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนสูงกว่าการประเมินตนเอง สะท้อนพฤติกรรมการปฏิบัติจริงและมุมมองเชิงพัฒนา

ด้านทักษะการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และบรรยากาศที่เอื้อต่อความปลอดภัยทางจิตวิทยา สอดคล้องกับแนวคิด Social Interdependence Theory ที่ชี้ว่าการพึ่งพาอาศัยกันเชิงบวกช่วยยกระดับประสิทธิภาพของกลุ่ม และงานวิจัยด้าน Active Learning ที่ยืนยันการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัปสร อินทิแสง เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนแบบเชิงรุก (Active Learning) พบว่า ด้าน Active Learning ที่เน้นบทบาทผู้สอนในฐานะผู้อำนวยความสะดวก และผู้เรียนในฐานะผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจอยากเรียนรู้ในส่วนของเนื้อหาที่ยากยิ่ง (อัปสร อินทิแสง และคณะ, 2567)

ทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยรองลงมา เนื่องจากรูปแบบเน้นการบูรณาการองค์ความรู้กับกระบวนการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสังเคราะห์ ปรับปรุง และพัฒนาผลงานผ่านการสะท้อนคิดและข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง ขณะที่การประเมินตนเองที่ต่ำกว่าสะท้อนทัศนคติแบบ Growth Mindset และการตระหนักรู้เพื่อพัฒนานตนเอง

ส่วนทักษะการคิดสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้แม้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แต่มีอัตราการพัฒนาที่สูงที่สุด แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การทดลอง และการสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ ช่วยส่งเสริมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

โดยภาพรวม ความสอดคล้องของผลประเมินทั้งสามแหล่งยืนยันว่ากระบวนการของรูปแบบ K-SLAVE มีความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบตั้งแต่การสร้างพื้นฐานทางอารมณ์และสังคม การเสริมองค์ความรู้ การปฏิบัติร่วมกัน จนถึงการนำเสนอและสะท้อนคิด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบสามารถพัฒนาทักษะนักศึกษาครูได้อย่างรอบด้าน และสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE ในระดับมากที่สุด ทั้งภาพรวมและรายด้าน สะท้อนถึงการยอมรับรูปแบบและประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดาพร ปัญญาพฤษ์ ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning สำหรับนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ซึ่งช่วยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม ช่วยพัฒนาทักษะผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุดาพร ปัญญาพฤษ์, 2562) เมื่อพิจารณาารายด้านพบว่า ด้านผู้สอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เนื่องจากรูปแบบเน้นบทบาท Life Mentor ที่ผู้สอนทำหน้าที่เป็น Facilitator และผู้ให้คำปรึกษา สร้างบรรยากาศเชิงบวกและความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิด ZPD/Scaffolding ของ Vygotsky, L. S. ซึ่งเน้นการสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการชี้แนะอย่างเหมาะสม สำหรับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยรองลงมา เนื่องจากกระบวนการทั้ง 4 ขั้นตอน ถูกออกแบบอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Vygotsky, L. S., 1978) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Kolb, D. A. เรื่องหลักการ Experiential Learning ที่ได้นำเสนอกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่า ประกอบด้วย ขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ 1) ขั้นสร้างประสบการณ์ (Concrete Experience) เป็นขั้นที่คนได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม 2) ขั้นสังเกตปฏิกริยาตอบสนอง (Reflective Observation) เป็นขั้นการเรียนรู้ที่ทำให้สามารถมองเห็นความแตกต่าง มุมมองอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ขณะนั้น แล้วสะท้อนแนวคิดออกมาด้วยมุมมองที่หลากหลาย 3) ขั้นสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization) เป็นขั้นที่สรุปความรู้จากการสังเกต

และการสะท้อนความคิด บุคลากรสิ่งต่าง ๆ ที่รับรู้เข้าเป็นทฤษฎีอย่างเป็นเหตุเป็นผล และ 4) ขั้นทดลอง (Active Experimentation) เป็นขั้นที่สามารถนำหลักการที่สรุปได้ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ใหม่ได้ (Kolb, D. A., 2014) ส่วนด้านเนื้อหาามีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องจากความลึกและความหลากหลายของเนื้อหา ต้องอาศัยเวลาและความพร้อมของผู้เรียนที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ผลโดยรวมยืนยันว่ารูปแบบ K-SLAVE สามารถสร้างความพึงพอใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ที่ 1 ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวคิด K-SLAVE ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเป็นมาและความสำคัญ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินว่ารูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.52 และ $\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.82 ตามลำดับ) วัตถุประสงค์ที่ 2 นักศึกษามีทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในภาพรวมและรายด้าน และผลการประเมินจากเพื่อนและคณาจารย์อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงถึงประสิทธิผลของรูปแบบในการพัฒนาทักษะอย่างรอบด้าน วัตถุประสงค์ที่ 3 นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.40) สะท้อนถึงการยอมรับรูปแบบและประสบการณ์การเรียนรู้เชิงบวก ดังนั้นโดยภาพรวม รูปแบบ K-SLAVE มีความเหมาะสม มีประสิทธิผล และสามารถส่งเสริมทั้งทักษะและเจตคติของนักศึกษาครูได้อย่างมีนัยสำคัญ สำหรับข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ควรนำรูปแบบ K-SLAVE ไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้และนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างครบถ้วนและเป็นระบบ รวมทั้งควรส่งเสริมการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความปลอดภัยทางจิตใจ (Psychological Safety) เพื่อสนับสนุนการคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้จากความผิดพลาด สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการประยุกต์ใช้รูปแบบในบริบทที่หลากหลายทั้งด้านสาขาวิชาและสถาบัน เพื่อทดสอบความสามารถในการขยายผล พร้อมทั้งดำเนินการวิจัยแบบติดตามผลระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อตรวจสอบการนำทักษะไปใช้จริงในวิชาชีพครู และควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ เช่น ความพร้อมของผู้สอน ทรัพยากรสนับสนุน และบริบทของสถาบันการศึกษา ซึ่งงานวิจัยเรื่องนี้ได้รับการอนุมัติโดยคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในคน สถาบันสารสนเทศเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ รหัสโครงการวิจัย HSV.001/2568 โดยยกเว้นการลงมติตัดสินจากที่ประชุม (Exemption reviews) ที่ 2 การวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพของเทคนิคการสอน หรือจัดการชั้นเรียน หรือการบริหารหลักสูตร หรือการประกันคุณภาพการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- คะเนาะ อ่อนนาง. (2567). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมในวิชาภาษาไทย สำหรับนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 13(5), 42-54.
- นิภาพร กุลสมบุรณ์ และสุวิมล ว่องวานิช. (2565). Active Learning: จากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน สู่ปรัชญาและทฤษฎีรากฐาน ตั้งทิศให้ถูก เพื่อไม่ทิ้งครูให้หลงทางอีกต่อไป. ครูสภาวิทยากร, 3(2), 1-17.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2562). การพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม. (2562). รายงานผลการดำเนินงาน. มหาสารคาม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม.

- สุดาพร ปัญญาพฤกษ์. (2562). การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 34(2), 31-40.
- อัปสร อินทิแสง และคณะ. (2567). การศึกษาพฤติกรรมการและความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนแบบเชิงรุก (Active Learning). วารสารวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ศึกษา, 7(2), 374-383.
- Bloom, B. S. et al. (1956). *Taxonomy Of Educational Objectives*. New York: David McKay Co Inc.
- Bonwell, C. C. & Eison, J. A. (1991). *Active learning: Creating Excitement in the Classroom*. ASHE-ERIC, Higher Education Report n. 1. Washington, DC: George Washington University.
- Council of Europe. (2020). *Common European Framework of Reference for languages: Learning, teaching, assessment*. (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Covey, S. R. (1989). *The 7 Habits of Highly Effective People*. New York: Simon and Schuster.
- Denzin, N. K. (1978). *The research act: a theoretical introduction to sociological methods*. New York: McGraw-Hill.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: Changing the way you think to fulfil your potential*. Retrieved September 29, 2025, from <https://shorturl.asia/oGMCy>
- Furrer, C. & Skinner, E. (2003). Sense of relatedness as a factor in children's academic engagement and performance. *Journal of Educational Psychology*, 95(1), 148-162.
- Holland, J. L. (1997). *Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Work Environments*. (3rd ed.). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Kolb, D. A. (2014). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. (2nd ed.). New Jersey: FT Press.
- Likert, R. (1967). *The Human Organization: Its Management and Value*. New York: McGraw-Hill Book.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. New York: Oxford University Press.
- The Partnership for 21st Century Learning. (2019). *Partnership for 21st Century Learning Frameworks & Resources*. Retrieved September 29, 2025, from <https://shorturl.asia/LH7j8>
- UNESCO. (2018). *UNESCO Competency Framework for Teachers: Version 3*. UNESCO. Retrieved September 29, 2025, from <https://shorturl.asia/2hk6C>
- Vygotsky, L. S. (1978). Zone of proximal development: A new approach. In M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner & E. Souberman (Eds.), *Mind in society: The development of higher psychological processes* (pp. 84 - 91). Cambridge: Harvard University Press.

การพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษ
และการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ*

THE DEVELOPMENT OF ENGLISH PRONUNCIATION ABILITY AND
TEAMWORK ABILITY FOR GRADE 1 STUDENTS USING PHONICS
INSTRUCTION WITH COOPERATIVE LEARNING

จิรดา เสนอินทร์, อารี สาริปา*, กิตติศักดิ์ ใจอ่อน

Jirada San-in, Aree Saripa*, Kittisak Jai-On

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: aree_sar@nstru.ac.th

*Tel: 081-893-2783

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ และ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ใช้รูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาเมืองเก่าพัทลุง จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 12 คน โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ หน่วยการเรียนรู้ Fun with Phonics ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 2) แบบวัดความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษหน่วยการเรียนรู้ Fun with Phonics ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 3) แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Wilcoxon signed-ranks test ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจหลังเรียน ($\bar{X}$ = 16.67, S.D. = 1.67) สูงวก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 10.67, S.D. = 0.98) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Z = - 3.097) (p = .002) (r = 0.89) และ 2) พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 1.76, S.D. = 0.35)

คำสำคัญ: ความสามารถในการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษ, พฤติกรรมการทำงานเป็นทีม, การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์, การเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ

Abstract

The purposes of this study were 1) To compare the English pronunciation ability of grade 1 students before and after phonics instruction with cooperative learning and 2) To study the teamwork behavior of grade 1 students after phonics instruction with cooperative learning. This study employed an experimental research design using a one-group pretest–posttest design. The sample group consisted of 12 grade 1 students from one classroom at Mueang Kao Phatthalung Educational Network Center, during the second semester of the 2024 academic year. Schools were used as the unit of sampling for selection. The research instruments consisted of 1) Phonics Instruction with cooperative learning lesson plans on the unit of Fun with Phonics for grade 1 students. 2) English pronunciation ability test on the unit of Fun with Phonics for grade 1 students. and 3) teamwork behavior assessment for grade 1 students. The statistics for data analysis comprised percentage, mean, standard deviation, and Wilcoxon signed-ranks test. The results of the study were as follows: 1) The English pronunciation ability of grade 1 students after phonics instruction with cooperative learning ($\bar{X} = 16.67$, S.D. = 1.67) was significantly higher than before phonics instruction with cooperative learning ($\bar{X} = 10.67$, S.D. = 0.98) at the .05 level. ($Z = -3.097$) ($p = .002$) ($r = 0.89$) and 2) The students' teamwork behavior was good level. ($\bar{X} = 1.76$, S.D. = 0.35).

Keywords: English Pronunciation Ability, Teamwork Behavior, Phonics Instruction, Cooperative Learning

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่มีการใช้ติดต่อสื่อสารอย่างกว้างขวาง เป็นภาษาที่มีความสำคัญภาษาหนึ่งของโลก การเรียนภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาในประเทศไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551ก) ประเทศไทยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ดังเห็นได้จากการที่แผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้องมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) การเรียนรู้การอ่านจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการเรียนรู้ภาษา โดยเฉพาะในเรื่องของการอ่านออกเสียง เนื่องจากทำให้ผู้เรียนเข้าใจระบบในการออกเสียงภาษาอังกฤษได้ดีและถูกต้องยิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถระบุตัวอักษรและเสียง อ่านออกเสียง และสะกดคำง่าย ๆ ถูกต้องตามหลักการอ่าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551ข) จึงควรสร้างพื้นฐานและปลูกฝังลักษณะนิสัยในการออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจนตั้งแต่เด็กในระดับเริ่มหรือประถมศึกษา ดังนั้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ กำหนดให้มีการสอนอ่านออกเสียง ในสาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร มาตรฐาน ต 1.1 เข้าใจและตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ตัวชี้วัด ต 1.1 ป. 1/2 ระบุตัวอักษรและเสียง อ่านออกเสียง และสะกดคำง่าย ๆ ถูกต้องตามหลักการอ่าน เพื่อให้นักเรียนสามารถอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้อง หากนักเรียนเริ่มเรียนได้เร็วมากเท่าไรก็จะได้ผลดียิ่งขึ้น (Lenneberg, E. H., 1976)

จากรายงานประจำปี 2566 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาซึ่งชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องพัฒนาความรู้และทักษะที่สำคัญของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 คือ ภาษาอังกฤษ ความสามารถทางภาษาอังกฤษ (English Proficiency) ของผู้เรียนไทยยังอยู่ในระดับที่น่าเป็นห่วง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) ตามที่ได้ปรากฏจากรายงานการจัดอันดับความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษรายปีของประเทศ EF English Proficiency Index (EF EPI) ปี 2023 โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ใช้ภาษาอังกฤษที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา ใน 113 ประเทศ ในส่วนของประเทศไทย พบว่า ติดอันดับอยู่ที่ 101 จาก 113 ประเทศ ด้วยคะแนน 416 และอยู่ในอันดับที่ 21 จาก 23 ประเทศในเอเชีย ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการใช้ภาษาอังกฤษในเกณฑ์ความสามารถต่ำมาก (Education First, EF., 2566) สอดคล้องกับผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในรายวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566 พบว่า ระดับประเทศมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 37.32 (สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2567) ในระดับเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พัทลุง เขต 1 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 36.86 ในระดับกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา เมืองเก่าพัทลุง ที่มีสภาพของโรงเรียนและสภาพของนักเรียนใกล้เคียงกัน มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 33.40 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้กำหนดไว้ร้อยละ 50 เมื่อวิเคราะห์สาระ มาตรฐาน และตัวชี้วัดที่ควรเร่งพัฒนา พบว่า สาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร มาตรฐาน ต 1.1 เข้าใจและตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ตัวชี้วัด ต 1.1 ป. 6/2 อ่านออกเสียงข้อความ นิทาน และบทกลอนสั้น ๆ ถูกต้องตามหลักการอ่าน มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 34.80 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1, 2566) สาเหตุของปัญหาเกี่ยวข้องกับการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษ คือ นักเรียนขาดความรู้พื้นฐานเรื่องระบบเสียงของตัวอักษร ทั้งเสียงสระและเสียงพยัญชนะ จึงทำให้อ่านสะกดคำไม่ได้และอ่านออกเสียงคำศัพท์ผิดพลาดเมื่ออ่านไม่ออกจึงทำให้เรียนไม่เข้าใจและไม่ชอบภาษาอังกฤษ ส่งผลให้ผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) วิชาภาษาอังกฤษต่ำกว่ามาตรฐาน

การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ (Phonics Instruction) เป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำมาเป็นแนวทางในการสอนอ่านขั้นเริ่มต้นสำหรับนักเรียน โดยเฉพาะในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นวัยเริ่มเรียนรู้ที่ควรได้รับการปลูกฝังและการสอนออกเสียงที่ถูกวิธีและลำดับตามหลักสัทศาสตร์ (McGraw-Hill Children's Publishing, 2003) เมื่อรู้จักเสียงของตัวอักษรแล้ว ก็จะสามารถใช้เสียงของพยัญชนะต่าง ๆ เป็นพื้นฐานในการถอดรหัสผ่าน การประสมตัวอักษร เพื่ออ่านคำศัพท์ภาษาอังกฤษใหม่ ๆ หรือคำที่ไม่คุ้นเคยได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยการท่องจำ (Spafford, C. S. & Grosser, G. S., 2005) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐริกา พลพิทักษ์ และสุชีรินธ์ อามาตย์บัณฑิต ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนแบบโฟนิกส์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีทักษะการอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนแบบโฟนิกส์อยู่ในเกณฑ์ร้อยละ 80.06 ซึ่งมีระดับคุณภาพดีเยี่ยม (ญัฐริกา พลพิทักษ์ และสุชีรินธ์ อามาตย์บัณฑิต, 2566) การรวมพลังทำงานเป็นทีม เป็นการที่สมาชิกในทีมทำงานร่วมกันเพื่อให้สามารถบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยในทีมจะต้องเป็นสมาชิกทีมที่ดีและมีภาวะผู้นำ มีการใช้กระบวนการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังอย่างเป็นระบบ ด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้ มีการประสานความคิดเห็นที่แตกต่างและยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกสู่การตัดสินใจเป็นทีมอย่างรับผิดชอบร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและจัดการความขัดแย้งภายใต้สถานการณ์ปกติ และสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กันต์ศุภณัฏฐ์ เกื้อกิม และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง Fun Sounds ด้วยการสอนแบบโฟนิกส์ ร่วมกับกิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษและการทำงานเป็นทีมสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีทักษะการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษสูงกว่าเกณฑ์ผ่านที่ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) และนักเรียน

มีพัฒนาการในการทำงานเป็นทีมตามลำดับขั้นตอนและมีผลการประเมินการทำงานเป็นทีมหลังเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ อยู่ในระดับคุณภาพดี (กัณฑ์คุณช ก่อแก้ว และคณะ, 2567) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบพินิกส์เปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างตัวอักษรและเสียง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการถอดรหัสคำและการออกเสียงที่ถูกต้องตามหลักสัทศาสตร์ ทำให้นักเรียนสามารถอ่านคำศัพท์ใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบลดการท่องจำแบบไร้ทิศทาง อย่างไรก็ตามการฝึกออกเสียงซ้ำ ๆ อาจทำให้ผู้เรียนในวัยประถมเกิดความเบื่อหน่ายได้ การนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเข้ามาบูรณาการ จึงเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยเปลี่ยนการฝึกฝนส่วนบุคคลให้กลายเป็นกิจกรรมทางสังคม นักเรียนจะได้ไม่เพียงแต่ฝึกออกเสียงกับครูเท่านั้น แต่จะได้ฝึกร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม ในขณะที่เด็ก ๆ ช่วยกันประสมเสียงหรือเล่นเกมบัตรคำในกลุ่ม ทักษะการทำงานเป็นทีมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ นักเรียนที่เก่งกว่าสามารถช่วยประคับประคองเพื่อนที่ยังไม่คล่องเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนานักเรียนในองค์กรรวม สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจของเคแกน เทคนิคคู่ตรวจสอบ (Pairs check) เทคนิคร่วมกันคิด (Numbered heads together) เทคนิคการทำเป็นกลุ่ม ทำเป็นคู่ และทำคนเดียว (Team-pair-solo) และเทคนิคเพื่อนคู่คิด 4 สหาย (Think Pair Square) ซึ่งทั้ง 4 เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจของเคแกนนั้นจะช่วยพัฒนานักเรียนในด้านความรู้เรื่องการอ่านออกเสียงและทักษะทางสังคม และส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม (Kagan, S., 1994)

ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษและการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบพินิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ โดยหวังว่าการจัดการเรียนรู้แบบพินิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ จะพัฒนาความสามารถด้านการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้นักเรียนรู้จักเสียงของตัวอักษร เข้าใจหลักการผสมเสียง และสามารถประสมคำได้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม นักเรียนได้ร่วมมือช่วยเหลือกันเรียนรู้ภายในทีม ส่งผลให้มีความสุขในการเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น นำไปสู่ความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษที่ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบพินิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบพินิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษและการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบพินิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาเมืองเก่าพัทลุง ที่มีผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) วิชาภาษาอังกฤษต่ำกว่ามาตรฐานภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 8 โรงเรียน 8 ห้องเรียน รวม 95 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาเมืองเก่าพัทลุง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1 ห้องเรียน รวม 12 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) ด้วยวิธีจับฉลาก (Lottery) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ใช้เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ รายวิชาภาษาอังกฤษ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 Fun with Phonics ใช้เวลาในการสอน 12 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง รวมเป็น 12 ชั่วโมง

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ จำนวน 12 แผน มีผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เชี่ยวชาญมีค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เท่ากับ 4.86

3.2 แบบวัดความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษ จำนวน 20 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ค่าความยากง่าย (p) แบบทดสอบก่อนเรียนอยู่ระหว่าง 0.47 - 0.77 แบบทดสอบหลังเรียน อยู่ระหว่าง 0.40 - 0.77 ค่าอำนาจจำแนก (r) แบบทดสอบก่อนเรียนอยู่ระหว่าง 0.33 - 0.67 แบบทดสอบหลังเรียน อยู่ระหว่าง 0.40 - 0.73 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบทดสอบก่อนเรียน เท่ากับ 0.81 และหลังเรียน เท่ากับ 0.83

3.3 แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม แบบ Scoring Rubric มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบประเมินพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมเท่ากับ 0.84

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 ก่อนดำเนินการสอน ผู้วิจัยขออนุญาตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสุวรรณวิทยาร้อยและขออนุญาตผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนทำวิจัย เพื่อขอความยินยอม ตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เนื่องจากเด็กวัยนี้ยังเล็กและถือเป็นกลุ่มเปราะบาง ซึ่งต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพ และความปลอดภัยสูงสุด

4.2 ดำเนินการสอน โดยผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตัวเอง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.2.1 ให้นักเรียนทำแบบวัดความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษก่อนเรียน (Pretest)

4.2.2 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ

4.2.3 ระหว่างดำเนินการสอนผู้สอนวัดพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมด้วยแบบประเมินพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม

4.3 หลังจากดำเนินการสอนครบ 12 ชั่วโมง ดำเนินการวัดความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังเรียน (Posttest) ซึ่งมีโครงสร้างของข้อสอบที่มีคุณภาพเหมือนกันกับแบบทดสอบวัดความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษก่อนเรียน (Pretest)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

5.1 เปรียบเทียบความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษก่อนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ โดยครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน คือ อ่านออกเสียงคำศัพท์ได้ถูกต้อง (เสียงพยัญชนะต้น เสียงสระ เสียงพยัญชนะท้ายคำ และการผสมคำ) ให้ข้อละ 1 คะแนน และอ่านออกเสียงคำศัพท์ไม่ถูกต้อง (เสียงพยัญชนะต้น เสียงสระ เสียงพยัญชนะท้ายคำ และการผสมคำ) ให้ข้อละ 0 คะแนน

5.1.1 เปรียบเทียบความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษก่อนและหลังเรียนเป็นรายกลุ่ม โดยใช้สถิติการทดสอบแบบ Nonparametric statistic ค่า Wilcoxon signed-ranks test

5.1.2 เปรียบเทียบความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษก่อนและหลังเรียนเป็นรายบุคคลโดยศึกษาร้อยละของความก้าวหน้า เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 25

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม นำมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปแปลความหมายตามค่าระดับตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50 - 2.00 หมายถึง อยู่ในระดับดี

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.50 - 1.49 หมายถึง อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.00 - 0.49 หมายถึง อยู่ในระดับควรปรับปรุง

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษและการทำงานเป็นทีมของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ ปรากฏดัง ตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (รายกลุ่ม)

การวัด	จำนวน (คน)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ผลการทดสอบโดยใช้ Wilcoxon Signed-Ranks test				
					PostPre	N	Mean Rank	Z	p
ก่อนเรียน	12	20	10.67	0.98	Negative Ranks	12	6.50	- 3.097*	.002
หลังเรียน	12	20	16.67	1.67	Positive Ranks	0	.00		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ มีคะแนนหลังเรียน ($\bar{X}$ = 16.67, S.D. = 1.67) สูงวก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 10.67, S.D. = 0.98) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Z = - 3.097) (p = .002) (r = 0.89) เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความก้าวหน้าของความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (รายบุคคล)

ลำดับ	คะแนนก่อนเรียน (X_1) (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)	คะแนนหลังเรียน (X_2) (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)	คะแนนความก้าวหน้า ($X_1 - X_2$)	ร้อยละของ ความก้าวหน้า	แปลผล
1	12	18	6	30	ผ่าน
2	11	18	7	35	ผ่าน
3	10	15	5	25	ผ่าน
4	11	17	6	30	ผ่าน
5	9	14	5	25	ผ่าน

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความก้าวหน้าของความสามารถอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (รายบุคคล) (ต่อ)

ลำดับ	คะแนนก่อนเรียน (X_1) (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)	คะแนนหลังเรียน (X_2) (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)	คะแนนความก้าวหน้า ($X_1 - X_2$)	ร้อยละของ ความก้าวหน้า	แปลผล
6	11	19	8	40	ผ่าน
7	11	16	5	25	ผ่าน
8	9	14	5	25	ผ่าน
9	10	16	6	30	ผ่าน
10	11	18	7	35	ผ่าน
11	12	18	6	30	ผ่าน
12	11	17	6	30	ผ่าน

จากตารางที่ 2 พบว่า ความก้าวหน้าของความสามารถอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ โดยนักเรียนที่มีความก้าวหน้าร้อยละ 25 จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 นักเรียนที่มีความก้าวหน้าร้อยละ 30 จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 41.67 นักเรียนที่มีความก้าวหน้าร้อยละ 35 จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และนักเรียนที่มีความก้าวหน้าร้อยละ 40 จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33

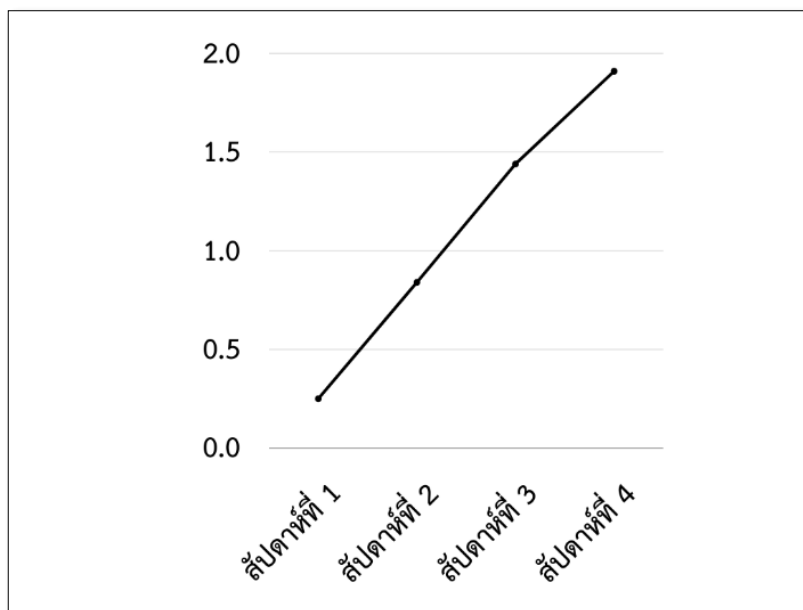
2. พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจในภาพรวม ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ

ด้านการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการแสดงความคิดเห็นและการรับฟังความคิดเห็น	1.79	0.41	ดี
ด้านกระบวนการทำงานเป็นทีม	1.60	0.49	ดี
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในทีม	1.88	0.32	ดี
รวม	1.76	0.35	ดี

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลการศึกษาพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ อยู่ในระดับ ดี ($\bar{X} = 1.76$, S.D. = 0.35) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในทีม ($\bar{X} = 1.88$, S.D. = 0.32) รองลงมา คือ ด้านการแสดงความคิดเห็นและการรับฟังความคิดเห็น ($\bar{X} = 1.79$, S.D. = 0.41) และด้านกระบวนการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 1.60$, S.D. = 0.49)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความก้าวหน้าของพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจในภาพรวมจำแนกตามครั้งของการวัด ปรากฏดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความก้าวหน้าของพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าผลการศึกษาความก้าวหน้าของพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ หลังการจัดการเรียนรู้สัปดาห์ที่ 1 สัปดาห์ที่ 2 สัปดาห์ที่ 3 และสัปดาห์ที่ 4 ในภาพรวมมีผลการประเมินพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.76 เมื่อพิจารณาผลการประเมินพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมเป็นรายสัปดาห์พบว่า สัปดาห์ที่ 1 อยู่ในระดับควรปรับปรุง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.25 สัปดาห์ที่ 2 อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.86 สัปดาห์ที่ 3 อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.44 และสัปดาห์ที่ 4 อยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.92 มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการศึกษาการพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษและการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. จากการวิจัยพบว่า ความสามารถในการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เนื่องจาก กลไกการถอดรหัสเสียง (Decoding) ที่เป็นระบบการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ตั้งแต่ระดับหน่วยเสียง (Phoneme) ไปจนถึงการผสมคำ (Blending) เมื่อผสมผสานกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ เทคนิคของ Kagan ทั้ง 4 รูปแบบ (คู่ตรวจสอบ, ร่วมกันคิด, กลุ่ม - คู่ - เดี่ยว และเพื่อนคู่คิด) ได้สร้างสภาวะแวดล้อมที่ลดความประหม่า (Anxiety Filter) นักเรียนที่อ่านคล่องกว่าจะเกิดพฤติกรรมประคองเพื่อน (Scaffolding) ในช่วงที่เพื่อนสับสนเรื่องเสียงสระ ส่งผลให้เกิดความมั่นใจและกล้าเปล่งเสียงออกมามากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ วิไลรัตน์ และเตชาเมธ เพียรชนะ ที่ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการออกเสียงภาษาอังกฤษโดยวิธีการสอนแบบโฟนิกส์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการออกเสียงภาษาอังกฤษในระดับหน่วยเสียงและระดับหน่วยคำของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบโฟนิกส์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (จุฑารัตน์ วิสัยรัตน์ และเตชาเมธ เพียรชนะ, 2565) สิ่งที่ค้นพบในงานวิจัยนี้ คือ การพบว่า ความรับผิดชอบต่อคะแนนกลุ่มกลายเป็นแรงจูงใจให้นักเรียนพยายามฝึกออกเสียงพยัญชนะต้น เสียงสระ เสียงพยัญชนะท้ายคำ และการผสมคำให้ถูกต้อง เพื่อไม่ให้เป็นการของเพื่อนในกลุ่ม ซึ่งเป็นการสร้างนิสัยการทำงานร่วมกันควบคู่ไปกับทักษะทางภาษา เนื่องจากการวิจัยนี้ใช้แบบแผน One-Group Pretest-Posttest Design จึงมีข้อจำกัดสำคัญที่ต้องพิจารณาในการสรุปอ้างอิงเชิงเหตุ - ผล ดังนี้ วุฒิภาวะ (Maturation) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในช่วงวัยที่มีพัฒนาการทางภาษาตามธรรมชาติอย่างรวดเร็ว คะแนนที่เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งอาจมาจากพัฒนาการตามวัยในช่วงรอยต่อของภาคเรียน ความคุ้นเคยกับการทดสอบ (Testing Effect) การที่นักเรียนทำคะแนนหลังเรียนได้สูงขึ้นอาจเกิดจากความจำหรือความคุ้นเคยกับคำศัพท์และรูปแบบทดสอบเดิมที่เคยผ่านตามาแล้วในรอบการทดสอบก่อนเรียน

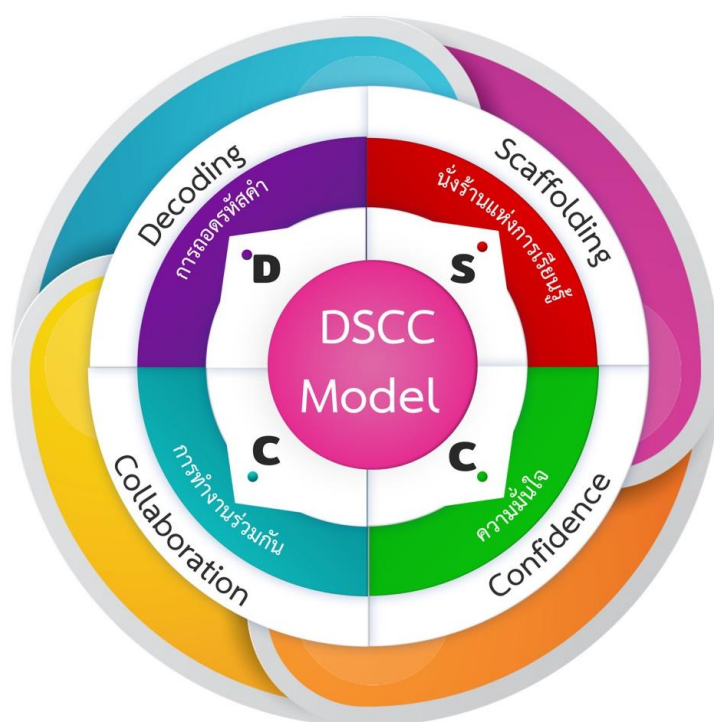
2. จากการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังจัดการเรียนรู้แบบโพนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ โดยภาพรวมพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนอยู่ในระดับดี และทุกด้านของพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับดี พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีพัฒนาการที่เห็นได้ชัดเจนในลักษณะไต่ระดับ (Progressive Improvement) โดยเริ่มต้นจากระดับควรปรับปรุงในสัปดาห์ที่ 1 พัฒนาสู่ระดับปานกลาง ในสัปดาห์ที่ 2 - 3 และบรรลุระดับดี ในสัปดาห์ที่ 4 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะทางสังคมนี้ไม่ได้เกิดขึ้นทันที แต่ต้องผ่านกระบวนการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ด้านความรับผิดชอบ (Responsibility) การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการเตรียมตัว พฤติกรรมที่พบในเทคนิค Numbered Heads Together (ร่วมกันคิด) นักเรียนเลขที่ต่าง ๆ ต้องเตรียมตอบคำถามแทนกลุ่ม สังเกตเห็นได้ว่านักเรียนมีการชักชวนออกเสียงเดี่ยว ก่อนครูจะเรียกเลขที่ พฤติกรรมนี้สะท้อนว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เริ่มตระหนักถึงภาระผูกพัน (Individual Accountability) ว่าความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับความพร้อมของตนเอง ด้านการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ (Communication & Interaction) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการใช้ภาษาที่เหมาะสม พฤติกรรมที่พบในเทคนิค Pairs Check (คู่ตรวจสอบ) พบการสื่อสารผ่านอวัจนภาษา (Non-verbal) ที่เด่นชัด เช่น การชูนิ้วโป้งเมื่อเพื่อนผสมคำถูก หรือการใช้มือชี้ตำแหน่งตัวอักษรเพื่อช่วยเพื่อนที่ยังสับสน การปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า (Promotive Interaction) นี้ช่วยลดระยะห่างระหว่างเด็กเก่งและเด็กอ่อน เปลี่ยนจากการต่างคนต่างเรียนเป็นการสื่อสารเพื่อประคับประคอง ด้านการช่วยเหลือและการจัดการตนเอง (Helpfulness & Self-management) การช่วยเหลือสมาชิกและการทำงานเสร็จตามเวลา พฤติกรรมที่พบในเทคนิค Team-Pair-Solo (กลุ่ม - คู่ - เดี่ยว) และเทคนิคเพื่อนคู่คิด 4 สหาย (Think Pair Square) สร้างนั่งร้านทางปัญญา (Scaffolding) ในช่วงกลุ่มและคู่ นักเรียนที่คล่องกว่าจะคอยเตือนเพื่อนเรื่องเวลาและการลากเสียงสะกดคำ พฤติกรรมการคอยสะกิดเพื่อนหรือช่วยชี้คำสะท้อนถึงการบริหารจัดการภาระงานร่วมกัน (Mutual Task Management) จนงานสำเร็จตามที่กำหนด ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา จิตุพันธ์ และกาญจนา สานุกุล ได้ศึกษา เรื่องการศึกษารูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (Cooperative learning) ในชั้นเรียน วิชาการระบบสุขภาพ กรณีศึกษา นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขชั้นสูงเทคนิคเภสัชกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธรจังหวัดขอนแก่นผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีการเรียนรู้ทักษะการทำงานเป็นทีมระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.28 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.65 (กาญจนา จิตุพันธ์ และกาญจนา สานุกุล, 2560) แม้จะเป็นกลุ่มประชากรที่ต่างกัน (นักศึกษาเภสัชกรรม) แต่ผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมในด้านการปฏิสัมพันธ์และความรับผิดชอบร่วมกันนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ยืนยันว่าเทคนิคแบบร่วมมือมีประสิทธิภาพข้ามช่วงวัย งานวิจัยนี้ พบว่า ความสัมพันธ์เชิงแปรผกผันระหว่างความกังวลในเนื้อหากับความใส่ใจเพื่อน กล่าวคือ ในช่วงแรกที่เนื้อหาโพนิกส์ยาก (สัปดาห์ที่ 1) พฤติกรรมทีมจะต่ำเพราะเด็กกังวลกับการประคองตนเอง แต่เมื่อเริ่มแม่นยำในเสียงตัวอักษร (สัปดาห์ที่ 4) ความกังวลส่วนบุคคลลดลง ส่งผลให้การใส่ใจและช่วยเหลือเพื่อนในทีมเพิ่มสูงขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม พัฒนาการที่เห็นชัด

จากสัปดาห์ที่ 1 ถึง 4 อาจมีปัจจัยด้านความคุ้นชินต่อเครื่องมือ (Instrumentation) และการปรับตัวทางสังคมตามธรรมชาติของเด็กที่เริ่มเข้าหาเพื่อนได้ดีขึ้นตามเวลา เนื่องจากการวิจัยนี้ใช้แบบแผน One-Group Pretest-Posttest Design จึงมีข้อจำกัดต่อพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม เนื่องจากการวิจัยนี้ไม่มีกลุ่มเปรียบเทียบที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ ผู้วิจัยจึงไม่สามารถยืนยันได้ว่าหากสอนโฟนิกส์โดยไม่มีการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ 4 เทคนิคของ Kagan พฤติกรรมการทำงานเป็นทีมจะพัฒนาขึ้นในระดับเดียวกันหรือไม่

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษและการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ ปรากฏเป็นองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจเพื่อพัฒนาความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษและการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ กลไกการเรียนรู้ที่ทักษะภาษาและพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมส่งเสริมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีโครงสร้าง 4 ส่วนสำคัญ ดังนี้ D - Decoding (การถอดรหัสคำ) การใช้โฟนิกส์ช่วยให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เปลี่ยนจากการจำเป็นการเข้าใจระบบเสียง เมื่อนักเรียนแม่นยำในหน่วยเสียง และการผสมคำ จะลดภาระทางสมอง เมื่อนักเรียนอ่านออกได้ง่ายขึ้น จะมีพื้นที่ว่างในการสนใจเพื่อนและช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม S - Scaffolding (นั่งร้านแห่งการเรียนรู้) การนำเทคนิค Kagan มาใช้เป็นนั่งร้านหรือโครงสร้างที่ทำให้เกิดพฤติกรรมตามเกณฑ์การให้คะแนนโดยอัตโนมัติ เทคนิคคู่ตรวจสอบ (Pairs Check) ทำให้มีการตรวจสอบร่วมกัน ทำให้เกิดการสื่อสารทั้งวัจนภาษา เป็นการทบทวนความรู้ของตัวผู้พูดเองไปในตัวและอวัจนภาษา การปรบมือ การชูนิ้วโป้ง หรือการแสดงความคิดเห็น คือ การให้แรงเสริมทางบวก ที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าคำชมจากครู เพราะมาจากเพื่อนซึ่งอยู่ใน

ระดับเดียวกัน ทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจและลดกำแพงความกลัวลงโดยอัตโนมัติ เทคนิคร่วมกันคิด (Numbered Heads Together) สร้างสภาวะภาระผูกพันรายบุคคล เนื่องจากทุกคนในกลุ่มมีหมายเลขประจำตัว และไม่ว่าใครจะถูกสุ่มเรียก นั่งร้านนี้จึงบังคับให้เด็กต้องซักซ้อมออกเสียงและรับผิดชอบต่อคะแนนของกลุ่มโดยสัญชาตญาณ เทคนิคเพื่อนคู่คิด 4 สหาย (Think Pair Square) และเทคนิคกลุ่ม - คู่ - เดี่ยว (Team-Pair-Solo) เป็นการค่อย ๆ รื้อนั่งร้านออกจากการมีกลุ่มประคองสู่คู่ และสู่การทำเดี่ยว พฤติกรรมที่เกิด คือ การช่วยเหลือและการบริหารเวลานักเรียนที่เก่งกว่าจะคอยสะกิดเพื่อนหรือเตือนเรื่องการลากเสียงสะกดคำเพื่อให้งานกลุ่มสำเร็จตามเวลาที่กำหนด C - Confidence (ความมั่นใจ) เมื่อนักเรียนเรียนรู้ระบบถอดรหัสเสียงจากการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์จนสามารถอ่านได้ด้วยตนเอง จะเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตน และเมื่อเพื่อนในกลุ่มให้การยอมรับผ่านกิจกรรมคู่ตรวจสอบหรือกลุ่ม - คู่ - เดี่ยว จะเกิดความรู้สึกปลอดภัย เมื่อปัจจัยทั้งสองด้านมาบรรจบกัน จะเกิดผลลัพธ์ที่สำคัญ คือ การลดความกังวล ความกังวลที่จะออกเสียงผิดพลาดไป เปลี่ยนจากความประหม่าเป็นการเปล่งเสียงที่ตั้งกังวลเพราะความมั่นใจทำให้การควบคุมกล้ามเนื้อในการออกเสียงทำได้ดีขึ้น เมื่อนักเรียนก้าวข้ามความกังวลของตนเองได้แล้วนักเรียนจะกล้าขยับจากการเป็นผู้รับมาเป็นผู้ให้ โดยการช่วยเหลือผู้อื่นตามเกณฑ์พฤติกรรมทีมโดยอัตโนมัติ C - Collaboration (การทำงานร่วมกัน) พฤติกรรมการทำงานเป็นทีม จะเปลี่ยนจากการทำตามกติกาเป็นนิสัย การช่วยเหลือ เมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมการช่วยเหลือที่เป็นนิสัย สภาวะนี้จะส่งผลย้อนกลับไปทำให้การเรียนรู้เนื้อหาโฟนิกส์ที่ยากขึ้นทำได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น ส่งผลให้คะแนนหลังเรียนสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด และพฤติกรรมทีมอยู่ในระดับดีอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ มีคะแนนหลังเรียน ($\bar{X} = 16.67$, S.D. = 1.67) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 10.67$, S.D. = 0.98) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Z = -3.097$) ($p = .002$) ($r = 0.89$) และผลการศึกษาพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลังจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ โดยภาพรวมพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 1.76$, S.D. = 0.35) ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ ในการจัดการเรียนการสอนผู้สอนควรศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ ผู้สอนต้องกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนแสดงบทบาทหน้าที่อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในแผนการจัดการเรียนรู้ช่วงแรก ๆ ที่เด็กเริ่มเรียนรู้การทำงานแบบร่วมมือ ควรเน้นย้ำว่าความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน หากขาดจุดนี้ส่งผลให้การเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ ควรนำการจัดการเรียนรู้แบบโฟนิกส์ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจไปใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษในระดับชั้นอื่น ๆ เช่นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายเพื่อเป็นการพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษของนักเรียน ควรมีการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษกับวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนรูปแบบอื่น ๆ เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน การใช้ชุดฝึกอบรบบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ หรือการใช้เกม เป็นต้น และควรมีการเปรียบเทียบพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของนักเรียนกับวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนรูปแบบอื่น ๆ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC หรือการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT เป็นต้น เนื่องจากการวิจัยนี้ใช้รูปแบบ One-group Pretest–Posttest Design จึงไม่มีกลุ่มเปรียบเทียบที่เรียนด้วยวิธีปกติ ทำให้ไม่สามารถยืนยันได้ว่าร้อยละ 100 ว่าพัฒนาการที่เกิดขึ้นมาจากนวัตกรรมเพียงอย่างเดียว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551ก). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2551ข). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กันต์ศุภณัฏฐ์ เกื้อกิม และคณะ. (2567). การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง Fun Sounds ด้วยการสอนแบบโพนิกส์ ร่วมกับกิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษและการทำงานเป็นทีมสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 16(47), 99-112.
- กาญจนา จิตพันธุ์ และกาญจนา สาธุกุล. (2560). รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (Cooperative learning) ในชั้นเรียน วิชาการสุขภาพ ภูมิศึกษา นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตร สาธารณสุขชั้นสูงเทคนิค เกสัชกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธรจังหวัดขอนแก่น. ใน รายงานการประชุมมหาดใหญ่วิชาการ ระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 8 (หน้า 524-533). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- จุฑารัตน์ วิไลรัตน์ และเตชาเมธ เพียรชนะ. (2565). การพัฒนาความสามารถในการออกเสียงภาษาอังกฤษโดยวิธีการสอนแบบโพนิกส์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ, 9(3), 502-513.
- ณัฐริกา พลพิทักษ์ และสุชีรินณ์ อามาศย์บัณฑิต. (2566). การพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษโดยใช้การสอนแบบโพนิกส์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 17(3), 39-48.
- สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2567). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2566. เรียกใช้เมื่อ 26 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.niets.or.th/>
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1. (2566). รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566. เรียกใช้เมื่อ 27 สิงหาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/NiTbt>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: פרקחאנאגראפיק.
- _____. (2566). รายงานประจำปี 2566 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สกศ. ผนึกเครือข่ายขยาย All for Education. กรุงเทพมหานคร: פרקחאנאגראפיק.
- Education First, EF. (2566). รายงาน EF EPI. เรียกใช้เมื่อ 25 สิงหาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/NC1BH>
- Kagan, S. (1994). Cooperative learning. California: Kagan Cooperative Learning.
- Lenneberg, E. H. (1976). Biological foundations of language. New York: Wiley.
- McGraw-Hill Children's Publishing. (2003). The complete book of phonics. Columbus: American Education Publishing.
- Spafford, C. S. & Grosser, G. S. (2005). Dyslexia and Reading Difficulties: Research and Resource Guide for Working with All Struggling Readers. (2nd ed.). Boston: Allyn & Bacon.

การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานตัมบียะฮ์ของโรงเรียนเอกชน

สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนนทบุรี*

A COMPARATIVE STUDY OF TARBIYAH OPERATIONAL APPROACHES IN ISLAMIC
PRIVATE RELIGIOUS SCHOOLS IN NONTHABURI PROVINCEอานนท์ บินเซาะ¹, วิศรุต เลาะวี้¹, ขนิษฐา สาลีมัด², สมศักดิ์ วงษ์สมัน¹, ฮัมบาลี เจมะ^{3*}Anon Binsoh¹, Witsarut Lohwithee¹, Khanittha Saleemad², Somsak Wongsaman¹, Hambalee Jehma^{3*}¹วิทยาลัยนานาชาติอิสลามกรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย¹International Islamic College Bangkok, Kirik University, Bangkok, Thailand²บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย²Graduate School, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand³วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา ประเทศไทย³Prince of Songkla University International College, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand*Corresponding author E-mail: jehmahambalee@gmail.com

*Tel: 093-583-3507

บทคัดย่อ

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่ก่อให้เกิดวิกฤตทางจิตวิญญาณ การดำเนินงานตัมบียะฮ์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามยังขาดความชัดเจนและความเป็นระบบ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานตัมบียะฮ์ และ 2) เปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวตามขนาดโรงเรียน ในจังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา คัดเลือกโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 3 แห่ง มีขนาดแตกต่างกัน (เล็ก กลาง ใหญ่) แบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูฝ่ายปกครอง/กิจการนักเรียน และครูสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งมีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 3 ปี เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์เชิงประเด็น และการวิเคราะห์ข้ามกรณี ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทั้งสามแห่งมีกรอบแนวคิดร่วมในการดำเนินงานตัมบียะฮ์ ผ่านกระบวนการหลัก 4 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้เรื่องราวจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ 2) การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหารและครู 3) การฝึกฝนพฤติกรรมที่ดีอย่างต่อเนื่อง และ 4) การใช้การตักเตือนและการลงโทษตามหลักการอิสลาม การดำเนินงานมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันตามขนาดโรงเรียน ดังนี้ โรงเรียนขนาดเล็กใช้แนวทาง “บุคคลนิยมและจิตวิทยา” โรงเรียนขนาดกลางใช้แนวทาง “การเปลี่ยนผ่านจากบุคคลนิยมสู่ระบบ” โรงเรียนขนาดใหญ่ใช้แนวทาง “ระบบนิยมและโครงสร้างนิยม” บุคลากรหลักศาสนาในโครงสร้างองค์กรอย่างเป็นทางการปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จสูงสุด คือ ความร่วมมือจากผู้บริหาร ส่วนอุปสรรคสำคัญ คือ อิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่ควบคุมได้ยาก และข้อจำกัดด้านเวลาเรียน ดังนั้น ประสิทธิภาพของตัมบียะฮ์ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่างขนาดโรงเรียน แนวนโยบาย และภาวะผู้นำ ดังนั้นหน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนนโยบายที่ยืดหยุ่นและเฉพาะบริบท

คำสำคัญ: ตัมบียะฮ์, การบริหารการศึกษาอิสลาม, โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม, จังหวัดนนทบุรี

Abstract

Amidst the globalization that has precipitated a spiritual crisis, the implementation of Tarbiyah activities in private Islamic schools lacks clarity and systematic coherence. This research aims to 1) Analyze the approaches to Tarbiyah implementation, and 2) Compare these implementations approaches based on school size in Nonthaburi Province. This is qualitative multi-case study research. Three private Islamic schools of different sizes (small, medium, large) were purposively selected. Seventeen key informants comprised school administrators, heads of student affairs/discipline, and Islamic studies teachers, each with no less than three years of work experience. The research instrument was a semi-structured interview guide. Data were collected through in-depth interviews and analyzed using content analysis, thematic analysis, and cross-case analysis. The research findings revealed that all three schools shared a common conceptual framework for implementing Tarbiyah through four main processes: 1) Utilizing stories from the Qur'an and Hadith, 2) Administrators And teachers serving as positive role models, 3) Consistently practicing good behavior, and 4) Employing admonition and punishment according to Islamic principles. The implementation exhibited distinct characteristics based on school size as follows: The small school adopted an "individualistic and psychological" approach. The medium school adopted a "transitional from individualism to systematization" approach. The large school adopted a "systematic and structuralist" approach, integrating religious principles into the formal organizational structure. The most significant success factor was parental cooperation, whereas the main obstacles were the influence of online media and limitations in instructional time. Therefore, the effectiveness of Tarbiyah depends on the congruence between school size, policy direction, and leadership. Consequently, the supervisory authorities should support flexible and context-specific policies.

Keywords: Tarbiyah, Islamic Educational Administration, Islamic Private Religious Schools, Nonthaburi Province

บทนำ

โลกาภิวัตน์ปัจจุบัน มนุษย์เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การพัฒนาเชิงวัตถุกลับก่อให้เกิด “วิกฤตทางจิตวิญญาณ” ระบบการศึกษาสมัยใหม่ส่วนใหญ่เน้นการผลิตกำลังแรงงานที่มีความรู้เชิงเทคนิค แต่ให้ความสำคัญกับ “สมอง” มากกว่าการพัฒนา “หัวใจ” และ “จิตวิญญาณ” (Hendawi, M. et al., 2024) ในมุมมองของอิสลาม การศึกษาไม่ใช่เป็นเพียงการสร้างอาชีพ หากแต่มีเป้าหมายเพื่อหล่อหลอมมนุษย์ให้ตระหนักบทบาทของตนในฐานะ “อับดุลลอฮ์” (บ่าวของอัลลอฮ์) และ “คอลีฟะฮ์บนโลก” (ผู้แทนของพระองค์บนแผ่นดิน) (อัลกุรอาน 2:30) การศึกษาในทัศนะอิสลามจึงเป็นกระบวนการอบรม (ตารีบียะฮ์) ที่บูรณาการการพัฒนาร่างกาย สติปัญญา และจิตวิญญาณ เพื่อให้มนุษย์รู้จักพระเจ้าผู้สร้าง รู้จักตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมอย่างสมดุล (อัลกุรอาน 62:2) ซึ่งอายะฮ์นี้แสดงให้เห็นว่าการศึกษามิใช่เพียงการสอนความรู้ หากแต่รวมถึงการ “ชำระจิตใจ” และปลูกฝังคุณธรรม ซึ่งคือ หัวใจของตารีบียะฮ์ อย่างไรก็ตาม ในสภาพสังคมปัจจุบันเยาวชนมุสลิมกลับเผชิญกับความท้าทายอย่างมากต่อการหล่อหลอมทางจิตวิญญาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการตารีบียะฮ์ที่ถูกต้องและต่อเนื่อง เด็กและเยาวชนจำนวนมากใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับสื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งนำเสนอค่านิยมที่ขัดแย้งกับหลักคำสอนทางศาสนา ขณะเดียวกันครอบครัว

ซึ่งควรเป็นสถาบันหลักในการอบรมปลูกฝังกลับมีเวลาปฏิสัมพันธ์กับบุตรหลานน้อยลงเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เร่งรีบ ส่งผลให้เด็กขาดแบบอย่างที่ดีและการชี้แนะที่เหมาะสม การอบรมทางศาสนาที่เคยดำเนินการอย่างเข้มข้นในอดีตผ่านครอบครัวและชุมชน กลับถูกจำกัดอยู่ในชั่วโมงเรียนศาสนาที่มีเวลาน้อยและขาดความต่อเนื่องเมื่อกลับสู่บ้าน ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการตักเตือนในปัจจุบันกำลังเผชิญวิกฤตทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

การศึกษาอิสลามในประเทศไทยมีประวัติศาสตร์ยาวนาน เริ่มจากการสอนศาสนาในมัสยิดและปอเนาะ โดยเฉพาะในภาคใต้และต่อมาได้ขยายมายังกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมถึงจังหวัดนนทบุรี (Assalihee, M. et al., 2024) โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเกิดขึ้นจากการพัฒนาระบบปอเนาะให้มีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบมากขึ้น มีการจดทะเบียนและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) โดยหลักสูตรจะมีทั้งหลักสูตรสามัญและหลักสูตรศาสนาตามแนวทางอิสลามโดยในบริบทของประเทศไทย ในฐานะสังคมพหุวัฒนธรรม โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนนทบุรีมีบทบาทสำคัญในฐานะสถาบันการศึกษาที่สืบทอดหลักคำสอนของอิสลาม ปลูกฝังคุณธรรม และหล่อหลอมอัตลักษณ์ของเยาวชนมุสลิมภายใต้สภาพสังคมเมืองที่มีเทคโนโลยี สื่อออนไลน์ และค่านิยมสมัยใหม่หลากหลาย (Yusuf, I. & Thongin, A., 2025) อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานด้านตักเตือนในหลายแห่งยังขาดความชัดเจนและความเป็นระบบ กิจกรรมทางศาสนามักจำกัดอยู่ในรูปแบบกิจกรรมเฉพาะ โดยยังไม่ถูกบูรณาการเข้ากับหลักสูตร การบริหารจัดการ และการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ตักเตือนถูกมองเป็นเพียงส่วนเสริม มากกว่าจะเป็น “โครงสร้างหลัก” ของกระบวนการศึกษาอิสลาม โดยการบริหารการศึกษาในมิติอิสลามนั้นสัมพันธ์โดยตรงกับกระบวนการตักเตือน การจัดการตักเตือนที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ตักเตือนที่ชัดเจน ภาวะผู้นำที่ยึดมั่นในหลักการอิสลาม ครูในฐานะมุร้อบปี และระบบการประเมินติดตามผลที่เป็นรูปธรรม (Srinio, F. et al., 2024) ท่ามกลางความท้าทายดังกล่าว ยังคงขาดการศึกษาเชิงเปรียบเทียบที่ชัดเจนว่าโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน ซึ่งมีทรัพยากร โครงสร้างการบริหาร และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างกัน จะมีแนวทางการดำเนินงานตักเตือนที่แตกต่างกันอย่างไร และแนวทางใดที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนแต่ละขนาด เพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาการขาดโอกาสในการเข้าถึงการอบรมทางจิตวิญญาณของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาภาพรวมตั้งแต่ระดับโลกจนถึงระดับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนนทบุรี จะเห็นได้ว่าปัญหาด้านตักเตือนเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อความมั่นคงของศรัทธาและอัตลักษณ์เยาวชนมุสลิม การขาดระบบบริหารจัดการตักเตือนที่มีประสิทธิภาพทำให้เยาวชนบางส่วนขาดความมั่นคงในศรัทธาและเผชิญความท้าทายในสังคมร่วม ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนนทบุรีมีแนวทางการดำเนินงานตักเตือนอย่างไร มีกระบวนการหลักใดบ้างที่ใช้ในการอบรมผู้เรียน และแนวทางดังกล่าวมีความแตกต่างกันตามขนาดโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย และปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานตักเตือนในแต่ละบริบท อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาระบบตักเตือนให้มีเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานตักเตือนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานตักเตือนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการกรณีศึกษาแบบหลายกรณีศึกษา (Multiple Case Study) ดังนี้

การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study)

ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากวิทยานิพนธ์ งานวิจัย และเอกสารทางการศึกษาที่เกี่ยวกับดัตริยะ การศึกษาอิสลาม และการบริหารการศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลามในประเทศไทย และจังหวัดนนทบุรี เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด ทฤษฎี และกรอบการดำเนินงานดัตริยะ ดังนี้

1. เอกสารวิชาการเกี่ยวกับแนวคิดดัตริยะและปรัชญาการศึกษาอิสลาม
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการศึกษาอิสลามในบริบทไทย
3. เอกสารนโยบายและรายงานของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.)

การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการสร้างและดำเนินงานดัตริยะ ทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติในโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนนทบุรี จากข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) พบว่า มีโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนนทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 15 แห่ง แบ่งตามขนาดโรงเรียนตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (จำนวนนักเรียน) ดังนี้ โรงเรียนขนาดเล็ก (นักเรียนน้อยกว่า 500 คน) จำนวน 8 แห่ง โรงเรียนขนาดกลาง (นักเรียน 500 - 1,500 คน) จำนวน 5 แห่ง และโรงเรียนขนาดใหญ่ (นักเรียนมากกว่า 1,500 คน) จำนวน 2 แห่ง

2. ทำการศึกษาและคัดเลือกองค์กร (โรงเรียน) ในประเทศ โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนนทบุรีที่มีขนาดแตกต่างกัน 3 แห่ง โดยคัดเลือกโรงเรียนขนาดเล็ก 1 แห่ง ขนาดกลาง 1 แห่ง และขนาดใหญ่ 1 แห่ง โดยพิจารณาจากความหลากหลายของบริบทและความสนใจในการเข้าร่วมวิจัย เพื่อให้สามารถศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานดัตริยะตามขนาดโรงเรียนได้อย่างลึกซึ้ง

3. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)

4. ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ การจัดการ และแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ การประยุกต์ใช้ องค์ความรู้ และกระบวนการบริหารจัดการเกี่ยวกับดัตริยะในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

5. สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการดำเนินงานดัตริยะ ทั้ง 4 ด้าน

6. วิเคราะห์รูปแบบและแนวทางการดำเนินงานดัตริยะที่แตกต่างกันตามขนาดโรงเรียน

7. สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

การวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก คือผู้บริหารโรงเรียน ครูฝ่ายปกครอง/กิจการนักเรียน และครูสอนศาสนาอิสลาม โดยเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการบริหารการศึกษาและดัตริยะ ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งหมด 17 คน (ใช้จริง 17 คน) จำแนกเป็นจากโรงเรียนขนาดเล็ก 5 คน โรงเรียนขนาดกลาง 6 คน และโรงเรียนขนาดใหญ่ 6 คน โดยมีรายละเอียดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละท่าน ดังนี้

โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

1) ผู้อำนวยการโรงเรียน มีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา 12 ปี เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาอิสลาม 2) รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ มีประสบการณ์ 10 ปี เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษา 3) หัวหน้าฝ่ายปกครอง มีประสบการณ์ 8 ปี เชี่ยวชาญด้านการดูแลกิจการนักเรียนและวินัย 4) ครูผู้รับผิดชอบงานตัมบียะฮ์ มีประสบการณ์ 6 ปี เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ 5) ครูสอนศาสนาอิสลามระดับชั้นประถมศึกษา มีประสบการณ์ 5 ปี เชี่ยวชาญด้านการสอนอิสลามศึกษา

โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 6 คน ประกอบด้วย

1) ผู้อำนวยการโรงเรียน มีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา 15 ปี เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการและนโยบาย 2) รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน มีประสบการณ์ 12 ปี เชี่ยวชาญด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษา มีประสบการณ์ 10 ปี เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนอิสลาม 4) ครูฝ่ายปกครองระดับมัธยมศึกษา มีประสบการณ์ 7 ปี เชี่ยวชาญด้านการอบรมและพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน 5) ครูที่ปรึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีประสบการณ์ 5 ปี เชี่ยวชาญด้านการให้คำปรึกษาและดูแลนักเรียน และ 6) ครูสอนอัลกุรอาน มีประสบการณ์ 8 ปี เชี่ยวชาญด้านการสอนอ่านอัลกุรอานและการปลูกฝังคุณธรรม

โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 6 คน ประกอบด้วย

1) ผู้อำนวยการโรงเรียน มีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา 20 ปี เชี่ยวชาญด้านการบริหารองค์กรขนาดใหญ่ 2) รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารทั่วไป มีประสบการณ์ 15 ปี เชี่ยวชาญด้านการบริหารทรัพยากรและโครงสร้างองค์กร 3) หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีประสบการณ์ 12 ปี เชี่ยวชาญด้านการออกแบบระบบตัมบียะฮ์ 4) ครูผู้รับผิดชอบโครงการพิเศษด้านศาสนา มีประสบการณ์ 10 ปี เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรม การสอนศาสนา 5) ครูที่ปรึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีประสบการณ์ 8 ปี เชี่ยวชาญด้านการดูแลนักเรียนและผู้ปกครอง และ 6) ครูสอนวิชาอิสลามศึกษา มีประสบการณ์ 6 ปี เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการศาสนากับวิชาสามัญ

โดยใช้การเลือกจากกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหรือปฏิบัติงานตัมบียะฮ์ในโรงเรียนโดยตรง
2. มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการศึกษาและตัมบียะฮ์อย่างน้อย 3 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดตัมบียะฮ์ การบริหารการศึกษาอิสลาม และการดำเนินงานตัมบียะฮ์ในโรงเรียน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานตัมบียะฮ์ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานตัมบียะฮ์ตามขนาดโรงเรียน

2. สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานตัมบียะฮ์ใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ การใช้เรื่องราวจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ การเป็นแบบอย่างที่ดี การฝึกฝนพฤติกรรมที่ดีอย่างต่อเนื่อง และการใช้การตักเตือนและการลงโทษตามหลักการอิสลาม รวมถึงปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ส่วนที่ 3 แนวคำถามเปรียบเทียบเกี่ยวกับความแตกต่างของการดำเนินงานตามบริบทและขนาดโรงเรียน

3. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุม และความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ การวิจัยและกรอบแนวคิด โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษาอิสลาม (อาจารย์มหาวิทยาลัย สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ประสพการณ์ 25 ปี) 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอนอิสลามศึกษา (อาจารย์มหาวิทยาลัย สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา ประสพการณ์ 20 ปี) และ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ (อาจารย์มหาวิทยาลัย สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา ประสพการณ์ 18 ปี)

4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นการใช้ภาษา การเรียงลำดับ คำถาม และการเพิ่มประเด็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยบริบทของโรงเรียน

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารและครูในโรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของภาษา ความเข้าใจในประเด็นคำถาม และระยะเวลาที่เหมาะสมในการสัมภาษณ์

6. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ครั้งสุดท้ายก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมี วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การลงพื้นที่ในประเทศ (จังหวัดนนทบุรี) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกต

2. การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้บริหารโรงเรียน ครูฝ่ายปกครอง และครูสอนศาสนาอิสลาม โดยมีรายละเอียดกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยฯ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลและนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 17 คน ในช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคม 2567 โดยใช้เวลาสัมภาษณ์ท่านละประมาณ 60 - 90 นาที สถานที่สัมภาษณ์ คือ ห้องทำงานของผู้ให้ข้อมูลหรือ ห้องประชุมภายในโรงเรียนตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล

2.3 การสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน คือ แนะนำตัวและชี้แจงวัตถุประสงค์ ของการวิจัย ขออนุญาตบันทึกเสียงและจดบันทึก สัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งตั้งประเด็น คำถามเพิ่มเติมในกรณีที่พบประเด็นที่น่าสนใจหรือต้องการข้อมูลที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (Probing Question)

2.4 นอกเหนือจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) บรรยากาศภายในโรงเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานตรียะฮ์ รวมทั้งศึกษาเอกสารของโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง เช่น คู่มือนักเรียน แผนปฏิบัติการประจำปี และบันทึกกิจกรรมต่างๆ

2.5 หลังการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้ถอดเทปบันทึกเสียงแบบคำต่อคำ (Verbatim) ในวันที่ ทำการสัมภาษณ์หรือภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อป้องกันการคลาดเคลื่อนของข้อมูล พร้อมทั้งบันทึกบรรยากาศและ บริบทในการสัมภาษณ์ลงในบันทึกภาคสนาม (Field Notes)

2.6 ผู้วิจัยส่งสรุปบทสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Member Checking) ก่อนนำไปวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม มาถอดความบันทึกเสียงเป็นข้อมูลตัวอักษร ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา

(Content Analysis) โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจกับข้อมูล การสร้างรหัสเบื้องต้น จัดกลุ่มรหัสเป็นประเด็นหลักและประเด็นย่อยตามกรอบแนวคิด 4 ด้าน และทำการวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา (Cross-case Analysis) เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบ ความคล้ายคลึง และความแตกต่างในการดำเนินงานตราบียะฮ์ระหว่างโรงเรียนทั้งสามแห่ง สุดท้ายนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยอ้างอิงคำพูดโดยตรงจากผู้ให้ข้อมูล โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 (ศึกษาแนวทางการดำเนินงานตราบียะฮ์) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) โดยจำแนกข้อมูลตามกรอบแนวคิด 4 ด้าน คือ 1) การใช้เรื่องราวจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ 2) การเป็นแบบอย่างที่ดี 3) การฝึกฝนพฤติกรรมที่ดีอย่างต่อเนื่อง และ 4) การใช้การตักเตือนและการลงโทษตามหลักการอิสลาม จากนั้นสังเคราะห์เป็นภาพรวมของแนวทางการดำเนินงานตราบียะฮ์ของโรงเรียนทั้งสามแห่ง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 (เปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานตราบียะฮ์ตามขนาดโรงเรียน) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา (Cross-case Analysis) โดยนำข้อมูลของแต่ละโรงเรียนมาเปรียบเทียบกันในแต่ละประเด็นตามกรอบแนวคิดทั้ง 4 ด้าน เพื่อค้นหาความเหมือนและความแตกต่าง พร้อมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่าง โดยเฉพาะปัจจัยด้านขนาดโรงเรียนและบริบทที่เกี่ยวข้อง

3. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ดังนี้

- การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกันในแต่ละโรงเรียน

- การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาเอกสาร

- การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) โดยให้คณะผู้วิจัยร่วมกันวิเคราะห์และตีความข้อมูล

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบการวิเคราะห์เชิงตีความ พร้อมทั้งยกคำพูดสนับสนุนจากผู้ให้ข้อมูล และนำเสนอตารางเปรียบเทียบสรุปผลเพื่อให้เห็นความแตกต่างตามขนาดโรงเรียนอย่างชัดเจน

การนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบการวิเคราะห์เชิงตีความ เพื่อให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินงานตราบียะฮ์ทั้งในแง่กระบวนการ ปัจจัยสนับสนุน อุปสรรค และความแตกต่างตามขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิด 4 ด้าน โดยมีตารางเปรียบเทียบสรุปผล เพื่อให้สามารถนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย โรงเรียน ชุมชน และผู้ปฏิบัติงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานตราบียะฮ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนันทบุรีนั้น ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนเหล่านี้ล้วนมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นมุสลิมที่มีความรู้ความเข้าใจควบคู่ไปกับคุณธรรม จริยธรรม ภายใต้กรอบแนวคิดของการศึกษาอิสลามอย่างสมบูรณ์ โดยมีแนวทางการดำเนินงานตราบียะฮ์ที่ครอบคลุมและประยุกต์ใช้ในสี่ด้านหลัก

ด้านแรก คือ การใช้เรื่องราวจากอัลกุรอานและอัลหะดีษมาอบรมสั่งสอนผู้เรียน โดยโรงเรียนได้บูรณาการหลักคำสอนทางศาสนาเข้าไปในทุกมิติของการเรียนรู้และการใช้ชีวิตประจำวันอย่างกลมกลืน ไม่ได้จำกัดวงอยู่

เพียงในชั่วโมงวิชาศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังสอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกห้องเรียน ตัวอย่างเช่น การนำอายะฮ์กุรอานหรือเรื่องเล่าจากหะดีษมาใช้ในกิจกรรมหน้าเสาธงทุกวัน การเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาสามัญกับหลักการและมุมมองทางศาสนา ตลอดจนการสร้างบรรยากาศทางจิตวิญญาณและศาสนปฏิบัติผ่านกิจกรรมร่วมกัน เช่น การละหมาดญะมาอะฮ์ ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักและรู้ซึ้งว่า ศาสนา คือ ส่วนหนึ่งของชีวิตที่แยกไม่ออก มิใช่เป็นเพียงวิชาหนึ่งในตำราเรียน

ด้านที่สอง คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะบทบาทของครูในฐานะ “มูร้อบปี” หรือผู้อบรมสั่งสอน ครูในโรงเรียนเหล่านี้มิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังต้องเป็นต้นแบบของแบบอย่างที่ดีในทุกด้าน ทั้งในเชิงการปฏิบัติศาสนกิจ มารยาทอันงดงาม และการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้บริหารและครูต้องแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่สอนกับสิ่งที่ปฏิบัติจริงอย่างชัดเจน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเป็นแรงบันดาลใจที่ทรงพลังให้ผู้เรียนได้ยึดถือและปฏิบัติตาม

ด้านที่สาม คือ การฝึกฝนและปลูกฝังพฤติกรรมที่ดีอย่างค่อยเป็นค่อยไปจนกลายเป็นความเคยชิน โดยโรงเรียนได้ออกแบบระบบการฝึกฝนที่ดำเนินไปอย่างเป็นขั้นตอน มีแบบแผนและต่อเนื่อง ผ่านกิจวัตรประจำวัน และกิจกรรมที่หลากหลายซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จนพฤติกรรมนั้นตกผลึกเป็นนิสัยติดตัว อาทิ การฝึกกล่าวสละมเมื่อพบปะกัน การรักษาความสะอาดของส่วนรวมและส่วนตัว การตรงต่อเวลา และการรักษาการละหมาดให้ตรงเวลาอย่างสม่ำเสมอ แนวทางการฝึกฝนนี้ยึดถือหลักการ “ตะดฺรฺจ” หรือการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยให้ความสำคัญกับวัยวุฒิและวุฒิภาวะ รวมถึงความพร้อมของผู้เรียนแต่ละคนเป็นพื้นฐาน

ด้านสุดท้าย คือ การใช้การตักเตือนและการลงโทษตามหลักการอิสลามในการจัดการกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน โรงเรียนมีแนวทางที่สอดคล้องกับจิตวิญญาณของศาสนา โดยระบบการตักเตือนและลงโทษมุ่งเน้นเป้าหมายที่การแก้ไขปรับเปลี่ยน พัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้น มิใช่การลงโทษเพื่อระบายอารมณ์หรือตอบสนองความโกรธ โดยทั่วไปแล้วโรงเรียนจะมีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน เริ่มจากการพูดคุยตักเตือนอย่างเป็นกันเอง การเชิญผู้ปกครองมาหารือร่วมกันเพื่อหาแนวทางแก้ไข ไปจนถึงการใช้มาตรการทางวินัยที่รุนแรงและเป็นรูปธรรมมากขึ้นหากจำเป็น อย่างไรก็ตาม แม้ในขั้นตอนการลงโทษ ก็ยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความยุติธรรม และการอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจถึงเหตุผลและปรัชญาตามหลักศาสนาที่อยู่เบื้องหลังเสมอ

ในส่วนของวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานตักเตือนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนนทบุรีนั้น ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทั้งสามแห่งจะมีแนวทางหลักทั้ง 4 ด้าน ข้างต้นที่สอดคล้องกัน แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดของการปฏิบัติแล้ว พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสัมพันธ์กับขนาดของโรงเรียน โดยสามารถสรุปเปรียบเทียบได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานตักเตือนตามขนาดโรงเรียน

องค์ประกอบ	โรงเรียนขนาดเล็ก	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดใหญ่
1. การใช้เรื่องราวจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ	ใช้วิธีการที่ยืดหยุ่นและปรับตามบุคคลเป็นสำคัญ โดยเน้นการเล่าเรื่องที่น่าสนใจจากอัลกุรอานหรือหะดีษเพื่อดึงความสนใจก่อนแล้วจึงเชื่อมโยงกับแก่นคำสอน	กำหนดนโยบายที่อ้างอิงตัวบทศาสนาอย่างชัดเจน เช่น นโยบาย “พูดแล้วต้องทำ” และการบูรณาการหลักศาสนาเข้ากับประเด็นชีวิตจริงในวงกว้าง	ผนวกหลักศาสนาไว้ในระดับวิสัยทัศน์และโครงสร้างหลักสูตร และพูดถึงตักเตือนในมิติเชิงจิตวิญญาณและการปลูกฝังคุณค่าอย่างเป็นระบบ
2. การเป็นแบบอย่างที่ดี (ครูในฐานะมูร้อบปี)	เน้นการพัฒนาครูผ่านการส่งเสริมการเข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง และการสร้างเครือข่ายแบ่งปันความรู้ระหว่างครู การเป็นแบบ	มุ่งไปที่การปลูกฝังศรัทธาภายในตัวครูเป็นหลัก โดยเชื่อว่าครูที่มีศรัทธามั่นคงจะสามารถทำหน้าที่มูร้อบปีได้อย่างเป็นธรรมชาติ	ใช้กลยุทธ์สองทางพร้อมกัน คือ การสร้างสำนักการทำงานเพื่ออัลลอฮ์ควบคู่ไปกับการดูแลสวัสดิการทางโลกอย่างเหมาะสม

อย่างเน้นในมิติส่วนตัวและความ
ใกล้ชิด

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบแนวทางการดำเนินงานตราบีเยฮตามขนาดโรงเรียน (ต่อ)

องค์ประกอบ	โรงเรียนขนาดเล็ก	โรงเรียนขนาดกลาง	โรงเรียนขนาดใหญ่
3. การฝึกฝน พฤติกรรมที่ดี อย่างค่อยเป็นค่อยไป	ออกแบบกิจกรรมและกิจกรรรมที่ สอดคล้องกับบริบทใกล้ชิด อาศัย ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการส่งเสริม การปฏิบัติจนกลายเป็นนิสัย	มีระบบการฝึกฝนที่เป็นขั้นตอน พร้อมทั้งอาจใช้นวัตกรรมเพื่อ ส่งเสริมการปฏิบัติจนกลายเป็นนิสัย	ออกแบบระบบฝึกฝนพฤติกรรม ที่มีโครงสร้างชัดเจนเป็นทางการ และสอดคล้องกับหลักสูตรใหญ่
4. การใช้การตักเตือน และการลงโทษ ตามหลักการอิสลาม	คล้องตัว เริ่มที่ครูประจำชั้น ใช้ จิตวิทยาและความสัมพันธ์ส่วนตัว	เป็นขั้นตอนที่พัฒนานวัตกรรม “โฮมสคูลชั่วคราว” และวางแผน ใช้ “ระบบคะแนนพฤติกรรม”	เป็นทางการชัดเจน มีลำดับ ขั้นจากตักเตือนถึงแนะนำย้าย โรงเรียน ดำเนินการตามกฎหมาย ในคดีร้ายแรง
ความสัมพันธ์ กับชุมชน	ได้รับความร่วมมือจากชุมชนใน ลักษณะของการแจ้งข่าวพฤติกรรม นักเรียนนอกโรงเรียนและการเชิญ วิทยากรท้องถิ่นมาร่วมกิจกรรม	ได้รับความร่วมมือจากชุมชนใน ลักษณะของการแจ้งข่าวพฤติกรรม นักเรียนนอกโรงเรียนและการเชิญ วิทยากรท้องถิ่นมาร่วมกิจกรรม	ส่วนร่วมน้อย แต่โรงเรียนเป็น ผู้จัดการกิจกรรมเชิงรุกสู่ชุมชนอื่น ได้
ความท้าทายที่โดดเด่น	การฝึกตักเตือนให้คงอยู่ “ติดหัวใจ” หลังจบการศึกษา	การจัดการกับ “การจذب” ของ นักเรียนในยุคดิจิทัล ความสมดุล ระหว่างหลักการกับความยืดหยุ่น	การทำให้การปฏิบัติสอดคล้อง กับหลักการในระบบใหญ่ และ การรับมือกับ “AI” ที่ท้าทาย บทบาทครู

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสนับสนุนความแตกต่างดังกล่าว ดังนี้

โรงเรียนขนาดเล็ก: “ข้อดีของโรงเรียนเล็ก คือ ครูรู้จักนักเรียนทุกคน รู้แม้กระทั่งว่านักเรียนคนนี้นบ้านอยู่ไหน
พ่อแม่ทำอะไร มีปัญหาอะไร เราดูแลได้ใกล้ชิด อบรมได้เป็นรายบุคคล บางครั้งแค่จับไหล่ พูดคุยสั้นๆ ก็เห็นผล
แต่ข้อเสีย คือ พอจบไป เราก็ไม่รู้ว่าเขาจะยังรักษาสั่งที่เราปลูกฝังไว้ได้หรือไม่ เพราะเราไม่มีระบบติดตามที่ชัดเจน”
(ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก)

โรงเรียนขนาดกลาง: “เราอยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่าน จากที่เคยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลัก ตอนนี้
เริ่มวางระบบมากขึ้น เช่น การทำโฮมสคูลชั่วคราวสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาพฤติกรรม ให้ผู้ปกครองมาร่วมเรียนรู้
กับลูกที่โรงเรียน 3 - 5 วัน เป็นนวัตกรรมที่เราคิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี แต่ก็ยังคงต้องรักษา
ความยืดหยุ่นไว้ด้วย” (หัวหน้าฝ่ายปกครอง, โรงเรียนขนาดกลาง)

โรงเรียนขนาดใหญ่: “โรงเรียนใหญ่มักมีนักเรียนเป็นพัน คนเป็นร้อย จำเป็นต้องมีระบบที่ชัดเจน เรากำหนด
วิสัยทัศน์ด้านตราบีเยฮไว้ในแผนยุทธศาสตร์ มีโครงสร้างรองรับ มีผู้รับผิดชอบชัดเจน มีคู่มือ มีแนวปฏิบัติ แต่อุปสรรค
คือ การทำให้ครูทุกคนปฏิบัติตามแนวทางเดียวกันให้เป็นมาตรฐาน ขณะเดียวกันก็ต้องไม่สูญเสียความเป็นกันเอง
กับนักเรียน” (รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนขนาดใหญ่)

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลยังสะท้อนปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคที่สำคัญร่วมกันทุกโรงเรียน ดังนี้

“ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ความร่วมมือจากผู้ปกครอง ถ้าบ้านกับโรงเรียนไปในทางเดียวกัน เด็กจะเปลี่ยนแปลง
เร็วมาก แต่ถ้าบ้านไม่ให้ความร่วมมือ หรือสอนตรงกันข้ามกับโรงเรียน การอบรมก็ยากเต็มที” (ครูสอนศาสนา,
โรงเรียนขนาดกลาง)

“อุปสรรคใหญ่ คือ มือถือและโซเชียลมีเดีย เด็กยุคนี้จذبกับหน้าจอมาก เราแข่งกับอัลกอริทึมที่ออกแบบ
มาให้เด็กติดได้ง่าย บางครั้งเราอบรมมาเต็มที แต่พอเด็กกลับบ้านไปเจอเนื้อหาไม่เหมาะสมในโลกออนไลน์ไม่กินาที
สิ่งที่เราสอนมาก็สั่นคลอน” (ครูที่ปรึกษา, โรงเรียนขนาดใหญ่)

“เวลาเรียนที่จำกัดก็เป็นปัญหา หลักสูตรสามัญก็แน่น กิจกรรมตั้บียะห์หลายอย่างต้องแทรกตามเวลาที่เหลือ บางครั้งต้องเลือกทำเฉพาะที่จำเป็น ทำให้ไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร” (ครูฝ่ายปกครอง, โรงเรียนขนาดเล็ก)

จากการเปรียบเทียบข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ขนาดของโรงเรียนเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความหลากหลายในรายละเอียดการปฏิบัติงานตั้บียะห์ โดยส่งผลต่อความเป็นทางการของระบบ ความยืดหยุ่น และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กล่าวคือ โรงเรียนแต่ละขนาดล้วนมีข้อได้เปรียบและความท้าทายเฉพาะตัวซึ่งสัมพันธ์กับทรัพยากรและบริบทของตน ส่งผลให้ไม่มีรูปแบบการดำเนินงานใดที่เหมาะสมที่สุดในทุกบริบท โดยความสำเร็จของงานตั้บียะห์จะขึ้นอยู่กับความสามารถของโรงเรียนในการนำหลักการอิสลามไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง พร้อมทั้งรักษาสมดุลระหว่างความมั่นคงในหลักการกับความยืดหยุ่นในการปฏิบัติ และความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของผู้เกี่ยวข้อง

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนนทบุรีมีกรอบแนวทางการดำเนินงานตั้บียะห์ร่วมกัน 4 กระบวนการหลัก ได้แก่ 1) การใช้เรื่องราวจากอัลกุรอานและอัลหะดีษในการอบรมผู้เรียน 2) การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครู และบุคลากร (ครูในฐานะมุร้อบปี) 3) การฝึกฝนพฤติกรรมที่ดีอย่างค่อยเป็นค่อยไปจนเกิดความเคยชิน และ 4) การใช้การตักเตือนและการลงโทษตามหลักการอิสลาม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะโรงเรียนเหล่านี้ล้วนมีเป้าหมายร่วมทางปรัชญาการศึกษาอิสลาม นั่นคือ การพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (อัล-อินซาน อัล-กามิล) ผ่านการผสมผสานความรู้ ศรัทธา และการปฏิบัติ ซึ่งต้องอาศัยการออกแบบกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ และพฤติกรรม สอดคล้องกับงานวิจัย Hamid, S. Z. et al. ที่ได้เสนอการศึกษาอิสลามว่าเป็นกระบวนการ “การรับรู้” (recognition) และ “การจัดวาง” (ordering) ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอกของผู้เรียนอย่างเป็นเอกภาพ (Hamid, S. Z. et al., 2021) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Moslimany, R. et al. ที่ชี้ว่าการบูรณาการระหว่างวิชาสามัญและศาสนาจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของความรู้ทั้งสองด้านควบคู่กัน (Moslimany, R. et al., 2024) ตลอดจนงานวิจัยของ Djamdjuri, D. S. et al. ที่พบว่า การบริหารการศึกษาวิถีอิสลามที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องบูรณาการหลักศาสนาเข้าไปในทุกมิติของการจัดการ ไม่ใช่จำกัดเฉพาะรายวิชาศาสนาเท่านั้น (Djamdjuri, D. S. et al., 2023)

นอกจากนี้ การวิจัย ยังพบว่า การนำหลักศาสนามาใช้ได้พัฒนาจากการเน้นการท่องจำตัวบทและการปฏิบัติพิธีกรรม ไปสู่การผสมผสานเข้ากับวิถีชีวิตประจำวันของผู้เรียนอย่างเป็นธรรมชาติและสร้างสรรค์ โรงเรียนไม่เพียงสอนศาสนาในคาบเรียน แต่ยังสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านเรื่องเล่าใกล้ตัว กิจกรรมร่วมกัน และการเป็นแบบอย่าง (Uswah Hasanah) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นว่าอิสลามมิใช่ความรู้ที่แยกส่วน แต่เป็นแนวทางการใช้ชีวิตที่ประยุกต์ได้จริง ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาอิสลามในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องปรับจาก “การสอนศาสนา” เป็น “การสร้างวิถีชีวิตตามศาสนา” โดยใช้บริบทแวดล้อมเป็นสื่อกลางการเรียนรู้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการดำเนินงานตั้บียะห์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตามขนาดของโรงเรียน โดยสามารถจำแนกเป็น 3 แนวทางหลัก ได้แก่ แนวทางบุคคลนิยมและจิตวิทยาในโรงเรียนขนาดเล็ก แนวทางการเปลี่ยนผ่านจากบุคคลนิยมสู่ระบบในโรงเรียนขนาดกลาง และแนวทางระบบนิยมและโครงสร้างนิยมในโรงเรียนขนาดใหญ่ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะขนาดของโรงเรียนเป็นปัจจัยกำหนดบริบท (contextual factor) หลักที่ส่งผลต่อทรัพยากร ความซับซ้อนของโครงสร้างการบริหาร และธรรมชาติของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งทำให้แต่ละโรงเรียนต้องปรับกลยุทธ์และกลไกการดำเนินงานให้สอดคล้องกับข้อได้เปรียบและข้อจำกัดเฉพาะตน สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารสถานศึกษา Lluch, A. & Amdam, R. P. ที่อธิบายว่าขนาดและโครงสร้างองค์กรมีอิทธิพลต่อรูปแบบการจัดการ ภาวะผู้นำ และวัฒนธรรมองค์กร (Lluch, A. & Amdam, R. P., 2025) สอดคล้อง

กับงานวิจัยของ Sariakin, S. et al. ที่เสนอให้โรงเรียนอิสลามไทยมีรูปแบบที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพสังคม โดยไม่จำเป็นต้องยึดติดกับโมเดลใดโมเดลหนึ่งเพียงแบบเดียว (Sariakin, S. et al., 2025)

การศึกษาเปรียบเทียบยังเผยให้เห็นว่ารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแตกต่างกันไปตามขนาดโรงเรียน ในโรงเรียนขนาดเล็ก ความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดและเป็นส่วนตัวเอื้อต่อการสร้างความไว้วางใจและการเปิดใจรับคำสอน ในขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่เน้นการสร้างระบบและวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นทางการ อย่างไรก็ตาม แม้โรงเรียนขนาดใหญ่จะมีข้อได้เปรียบด้านโครงสร้างและทรัพยากร แต่ก็เผชิญความท้าทายในการรักษาความเป็นกันเองและการดูแลรายบุคคล ซึ่งสะท้อนถึงหลักการ “มูร้อบปี” ของอัล-ฆอซาลี Assalihee, M. et al. ที่เน้นความสำคัญของความใกล้ชิดและความเข้าใจระหว่างครูกับนักเรียน (Assalihee, M. et al., 2024)

นอกจากนี้ การวิจัยยังพบปัจจัยร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานตราบียะฮ์ข้ามทุกขนาดโรงเรียน ได้แก่ 1) ความร่วมมือจากผู้ปกครอง ซึ่งมีอิทธิพลสูงสุดต่อความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการอบรม 2) อิทธิพลของสื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดียที่สร้างความท้าทายในการควบคุมและชี้นำผู้เรียน และ 3) ข้อจำกัดด้านเวลาและโครงสร้างหลักสูตรที่กดดันให้ลดเวลากิจกรรมตราบียะฮ์ ปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ardae, M. & Wan, N. M. S. N. ที่ระบุว่าความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับความสำเร็จของการศึกษาอิสลาม (Ardae, M. & Wan, N. M. S. N., 2020) ตลอดจนงานวิจัยของ Malik, M. et al. ซึ่งว่าการศึกษาอิสลามในยุคปัจจุบันต้องเตรียมผู้เรียนให้รู้เท่าทันเทคโนโลยีโดยไม่ละทิ้งหลักการศาสนา (Malik, M. et al., 2025)

สุดท้าย การวิจัยพบว่า มุมมองต่อความสำเร็จของการตราบียะฮ์กำลังเปลี่ยนแปลงจากความสามารถใน “ปฏิบัติตามกฎ” ไปสู่การ “เข้าใจและเลือกทำความดีได้ด้วยตนเอง” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Halstead, J. M และ Fadilah, A. R. ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาความตระหนักรู้ทางจิตวิญญาณ (วาอียะฮ์) และวิจารณ์ญาณทางศีลธรรมในผู้เรียน (Halstead, J. M., 2004)

จากการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการดำเนินงานตราบียะฮ์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนนทบุรี สามารถสังเคราะห์นำเสนอรูปแบบแนวทางการดำเนินงาน “SPA Contextual Model of Tarbiyah Implementation in Islamic Schools” ซึ่งเป็นโมเดลเชิงบริบทที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างขนาดโรงเรียน (School Size) แนวทางการปฏิบัติ (Practice Approach) และภาวะผู้นำ (Administrative Style) ในการขับเคลื่อนงานตราบียะฮ์ให้มีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 โมเดล SPA: กุญแจสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาแบบตราบียะฮ์

รูปแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้มีได้เสนอ “สูตรสำเร็จ” หรือแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด แต่เป็นการเปิดมุมมองเชิงพลวัต (Dynamic Perspective) ว่า ประสิทธิภาพของการดำเนินงานตรึงยั้งขึ้นอยู่กับ ความสอดคล้องกัน (Coherence) ระหว่างสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ขนาดและทรัพยากรของโรงเรียน (S: School Size & Resources) ซึ่งเป็นตัวกำหนดขอบเขตความเป็นไปได้เชิงโครงสร้าง 2) แผนนโยบายและวิธีการปฏิบัติ (P: Policy & Practice Approach) ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์และปรัชญาของสถาบัน และ 3) สไตล์การบริหารและภาวะผู้นำ (A: Administrative & Leadership Style) ของผู้บริหารและคณะครู ซึ่งเป็นตัวเชื่อมโยงหลักการสู่การปฏิบัติ

โมเดลนี้ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ล้วนสามารถประสบความสำเร็จในการตรึงยั้งได้ หากสามารถออกแบบ “แนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบท (Context-Fitted Practice)” ของตนเองได้อย่างชัดเจน โรงเรียนขนาดเล็กจะสำเร็จด้วยการยกระดับ “ความสัมพันธ์ใกล้ชิด (Relational Capital)” ให้เป็นกลไกหลักในการถ่ายทอดคุณค่า โรงเรียนขนาดกลางจะเติบโตได้ด้วยการพัฒนาต่อยอดจากความสัมพันธ์ไปสู่ “ระบบที่คล่องตัวและสร้างสรรค์ (Agile & Creative Systems)” เช่น นวัตกรรมแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่จะต้องมุ่งสร้าง “วัฒนธรรมองค์กรเชิงคุณค่า (Value-Based Organizational Culture)” ที่ฝังแน่นในโครงสร้างและระบบงาน เพื่อให้หลักการตรึงยั้งสามารถขับเคลื่อนได้ในองค์กรที่ซับซ้อนโดยมีอิทธิพลและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมในหลายระดับ ระดับนโยบายการศึกษา โมเดลนี้เสนอว่าการสนับสนุนจากรัฐหรือหน่วยงานกำกับดูแลควรเป็นแบบ “เฉพาะบริบท (Context-Specific)” โดยออกแบบมาตรการส่งเสริมที่แตกต่างตามศักยภาพและข้อจำกัดของโรงเรียนแต่ละขนาด แทนการใช้มาตรการแบบเหมารวม ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณและทรัพยากร ระดับการปฏิบัติในโรงเรียน โมเดลนี้เป็นกรอบวินิจฉัยตนเอง (Self-Diagnostic Framework) ให้โรงเรียนสามารถประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน และออกแบบแนวทางการพัฒนาตรึงยั้งของตนเองได้อย่างมีทิศทาง โดยไม่ต้องลอกเลียนแบบโรงเรียนอื่นอย่างตรงตัว ระดับวิชาการ โมเดลนี้ช่วยขยายพรมแดนความรู้ด้านการบริหารการศึกษาอิสลาม โดยการนำแนวคิดการจัดการ (Management Theory) และความเป็นองค์กร (Organizational Theory) มาผนวกเข้ากับหลักการตรึงยั้งอย่างเป็นระบบ ช่วยให้การพูดถึง “ตรึงยั้ง” ไม่ติดอยู่เพียงในโลกของอุดมคติและหลักการ แต่สามารถลงไปถึงการปฏิบัติจริงในบริบททางสังคมและองค์กรที่หลากหลายได้จริง สุดท้าย ในระดับสังคม โมเดลนี้แสดงให้เห็นว่า “ความหลากหลาย” ของรูปแบบการจัดการศึกษาในสถาบันศาสนาไม่ใช่จุดอ่อน แต่เป็นพลังที่สามารถตอบโจทย์ความแตกต่างของชุมชนและผู้เรียนได้ หากแต่ละแห่งตระหนักถึงบริบทของตนเองและพัฒนาศักยภาพนั้นอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพสังคมพหุวัฒนธรรมของประเทศไทย

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าแนวทางการดำเนินงานตรึงยั้งมีความแตกต่างกันตามขนาดโรงเรียน ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะในระดับต่าง ๆ ดังนี้ คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนนโยบายที่ยืดหยุ่นและเฉพาะบริบท โดยออกแบบมาตรการส่งเสริมที่แตกต่างตามศักยภาพและข้อจำกัดของโรงเรียนแต่ละขนาด แทนการใช้มาตรการแบบเหมารวม ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณและทรัพยากร นอกจากนี้ ควรจัดทำเอกสารแนวทางปฏิบัติที่เป็นตัวอย่างหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้แต่ละโรงเรียนสามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของตน พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการบันทึก ติดตาม และประเมินผลการตรึงยั้งให้เป็นระบบยิ่งขึ้น ผสมผสานทั้งวิธีการประเมินเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ อีกทั้งควรเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน เพื่อเปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างกัน นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับโรงเรียนนั้น โรงเรียนขนาดเล็กควรมุ่งเน้นการยกระดับความสัมพันธ์ใกล้ชิดให้เป็นกลไกหลักในการถ่ายทอดคุณค่า ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบเอกสารและ

การวางนโยบายพื้นฐานให้มีความชัดเจน โรงเรียนขนาดกลางควรมุ่งพัฒนาระบบที่คล่องตัวและสร้างสรรค์ โดยกำหนดนโยบายที่ชัดเจนพร้อมรักษาความยืดหยุ่น และพัฒนานวัตกรรมการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่ควรมุ่งสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงคุณค่าที่ฝังแน่นในโครงสร้างและระบบงาน โดยอาจนำจุดแข็งของโรงเรียนขนาดเล็กมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบการดูแลนักเรียนแบบแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อสร้างความใกล้ชิดในทุกโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จสูงสุด รวมทั้งพัฒนาศักยภาพครูในฐานะ مربี้อย่างเข้มข้น ผ่านหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นเทคนิคการบูรณาการหลักธรรมคำสอนเข้ากับชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ควรพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสำหรับนักเรียน ครู และผู้ปกครอง เพื่อรับมือกับอิทธิพลของสื่อออนไลน์ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญ สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปนั้น ควรมีการศึกษาติดตามผลศิษย์เก่าในระยะยาวเพื่อประเมินความยั่งยืนของผลลัพธ์ทางการ تربียะย์ ควรพัฒนาชุดตัวชี้วัดและเครื่องมือประเมินผลที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย ควรศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อกระบวนการ تربียะย์ ควรศึกษาเปรียบเทียบกับโรงเรียนของรัฐหรือโรงเรียนสังกัดอื่นเพื่อค้นหาจุดร่วมและจุดต่างที่เป็นประโยชน์ และควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการดำเนินงาน تربียะย์ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนแต่ละขนาด

เอกสารอ้างอิง

- Ardae, M. & Wan, N. M. S. N. (2020). Dinamika pendidikan Islam di selatan Thailand. Jurnal Kesidang, 5(1), 64-76.
- Assalihee, M. et al. (2024). Transforming Islamic education through lesson study (ls): A classroom-based approach to professional development in southern Thailand. Education Sciences, 14(9), 1029. <https://doi.org/10.3390/educsci14091029>
- Djamdjuri, D. S. et al. (2023). Systematic literature review: Integrating Islamic education in English language teaching. KEMBARA: Jurnal Keilmuan Bahasa, Sastra, dan Pengajarannya, 9(1), 336-350. <https://doi.org/10.22219/kembara.v9i1.28651>
- Halstead, J. M. (2004). An Islamic concept of education. Comparative Education, 40(4), 51-529. <https://doi.org/10.1080/0305006042000284510>
- Hamid, S. Z. et al. (2021). Tarbiah akidah dalam surah Makkiyah melalui kitab Naẓarāt Fī Kitābillah: (Faith education through Meccan surahs in Naẓarāt Fī Kitābillah). e-Jurnal Penyelidikan dan Inovasi, 8(1), 143-174.
- Hendawi, M. et al. (2024). The development of Islamic education curriculum from the Quranic perspective. Ar-Fachruddin: Journal of Islamic Education, 1(2), 93-123.
- Lluch, A. & Amdam, R. P. (2025). In the shadow of Americanisation: The origins and evolution of management education and training in Argentina (1940s-1960s). Business History, 67(4), 1113-1140.
- Malik, M. et al. (2025). The internalization of noble moral values in shaping students' character at Islamic senior high school Tarbiyah Islamiyah hamparan Perak. International Conferance of Digital Sciences and Engineering Technology, 2(1), 146-155.
- Moslimany, R. et al. (2024). Designing a holistic curriculum: Challenges and opportunities in Islamic education. Journal on Islamic Studies, 1(1), 52-73.

- Sariakin, S. et al. (2025). Fostering a productive educational environment: The roles of leadership, management practices, and teacher motivation. *Frontiers in Education*, 10, 1-12. <https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1499064>
- Srinio, F. et al. (2024). Babo's strategy in the development of Islamic education in Madrasah Tarbiah Diniyah Thailand. *Tafkir: Interdisciplinary Journal of Islamic Education*, 5(1), 121-135.
- Yusuf, I. & Thongin, A. (2025). The role of Islamic education in building of Islamic public value of multicultural citizenship in southern Thailand. In Wolfgang, D., Salah, C. & Rainer, K. (Eds.), *Islamic Public Value* (pp. 281-307). England: Edward Elgar Publishing.

**การพัฒนาแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมเชิงบูรณาการ
โดยใช้หลักภavana 4 สำหรับประชาชนอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี***
**THE DEVELOPMENT OF A WELL-BEING ENHANCEMENT MODEL BASED ON
INTEGRATED BUDDHIST PRINCIPLES USING THE FOUR BHAVANA FRAMEWORK FOR
THE PEOPLE OF BAN BUENG DISTRICT, CHONBURI PROVINCE**

พระมหาวิเศษ กนฺตธมฺโม (มังคัง)*, นรา บรรลิตกุล

Phramaha Wiset Kantadhammo (Mangkhang)*, Nara Bunlikitkul

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: wiset.mcu@gmail.com

*Tel: 080-226-9874

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และสาเหตุด้านสุขภาวะของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี 2) ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมเชิงบูรณาการ และ 3) พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมเชิงบูรณาการสำหรับประชาชนอำเภอบ้านบึง การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 399 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นจากประชากรทั้งหมด 144,887 คน มีความเชื่อมั่น 0.973 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันด้านสุขภาวะอยู่ในระดับมาก แต่ชุมชนยังเผชิญปัญหาการพัฒนาเชิงโครงสร้างทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม อันเนื่องมาจากการขยายตัวของเมืองและการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว 2) องค์ประกอบการพัฒนาสุขภาวะประกอบด้วย กายภavana ศีลภavana จิตภavana และปัญญาภavana ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงสุขภาวะทุกมิติอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมสำคัญ ได้แก่ ภavana 4 (กาย ศีล จิต ปัญญา) เป็นกรอบหลักในการพัฒนา ร่วมกับสัปปุริสธรรม 7 เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของบุคคลผู้ดำเนินชีวิตอย่างมีสติและคุณธรรม อริยสัจ 4 เพื่อให้เข้าใจสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาสุขภาวะอย่างถูกต้อง รวมทั้งมรรค 8 เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อนำไปสู่สุขภาวะที่ยั่งยืน และ 3) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ สุขภาวะทางกายสอดคล้องกับกายภavana สุขภาวะทางจิตสอดคล้องกับจิตภavana สุขภาวะทางสังคมเชื่อมโยงกับศีลภavana และสุขภาวะทางปัญญาสอดคล้องกับปัญญาภavana รูปแบบนี้มีลักษณะเชิงบูรณาการ ยืดหยุ่น และนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชนผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาสุขภาวะสมัยใหม่ ซึ่งสามารถนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปเป็นแนวทางการสร้างเสริมสุขภาวะที่ยั่งยืนและเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น

คำสำคัญ: การพัฒนาสุขภาวะ, หลักพุทธธรรมเชิงบูรณาการ, ภavana 4, ประชาชนอำเภอบ้านบึง, รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะ

Abstract

This research aimed to 1) Study the current state, problems, and causes of public health among people in Ban Bueng District, Chonburi Province; 2) Examine the components of integrated Buddhist principle-based well-being development; and 3) Develop a holistic well-being enhancement model grounded in integrated Buddhist principles for the people of Ban Bueng District. A mixed-methods research design was employed. Quantitative data were collected from a sample of 399 participants, obtained through stratified random sampling from a total population of 144,887, yielding a reliability coefficient of 0.973; data were analyzed using descriptive statistics and stepwise regression analysis. Qualitative data were gathered through in-depth interviews with 25 key informants. The findings revealed that: 1) The overall well-being of community members was rated at a high level; however, residents continued to face structural development challenges across environmental, economic, cultural, and social dimensions, largely attributed to rapid urbanization and industrial expansion. 2) The components of well-being development encompassed the Four Bhavana (Physical, Moral, Mental, and Intellectual Development) as the primary integrative framework, Sappurisdhamma 7 to cultivate the qualities of a virtuous and mindful person, Ariyasacca 4 (the Four Noble Truths) to foster a correct understanding of the root causes and pathways to resolving well-being challenges, and Magga 8 (the Noble Eightfold Path) as a practical daily guideline toward sustainable well-being. 3) The developed model consists of four dimensions: physical well-being corresponds to Kāya-bhāvanā (physical cultivation), mental well-being is aligned with Citta-bhāvanā (mental cultivation), social well-being is linked to Sīla-bhāvanā (moral cultivation), and intellectual well-being is grounded in Paññā-bhāvanā (wisdom cultivation). The findings underscore the significance of integrating Buddhist principles with contemporary well-being promotion. The developed model offers a flexible and practically applicable framework at the individual, family, and community levels, providing a sustainable and contextually appropriate approach to well-being enhancement in local communities.

Keywords: Health Development, Integrated Buddhist Principles, Bhavana IV (Fourfold Development), Ban Bueng Citizens, Health Promotion Model

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมไทยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสุขภาพเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่อง องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2006) ได้ให้ความหมายของสุขภาพว่าเป็นภาวะสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ไม่ใช่เพียงการปราศจากโรคหรือความพิการเท่านั้น แนวคิดนี้ยังพัฒนาเชื่อมโยงความจำเป็นในการพัฒนาสุขภาพอย่างบูรณาการในทุกมิติ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน เพื่อให้เกิดความสมดุลและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ในระดับประเทศ สถานการณ์สุขภาพของประชาชนไทยในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2546 - 2566) สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบทอย่างชัดเจน (กรมอนามัย, 2566); (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.), 2566)

อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคม ในฐานะพื้นที่รอยต่อระหว่างเขตอุตสาหกรรมและชุมชนเกษตรกรรม ที่มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรม ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) การพัฒนาอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่รวดเร็วส่งผลให้ชุมชนเผชิญปัญหาด้านสุขภาวะ เช่น มลพิษทางอากาศและน้ำ ความเครียดจากการทำงาน ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตและความสัมพันธ์ในชุมชน ปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2015) ที่เห็นว่าความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นรากฐานสำคัญของสุขภาวะที่ยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตและความสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Inglehart, R. & Baker, W. E. และ Baker ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาสมัยใหม่มีส่งผลให้ค่านิยมดั้งเดิมและความสัมพันธ์ในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ (Inglehart, R. & Baker, W. E., 2000) พระพุทธศาสนาในฐานะรากฐานทางวัฒนธรรมของคนไทย ซึ่ง Keyes, C. F. ได้อธิบายว่าเป็นแกนกลางของวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะ (Keyes, C. F., 1995) โดยเฉพาะหลักภavana 4 ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาทั้งด้านกาย พุทธิกรรม และปัญญา สอดคล้องกับแนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวม (Holistic Well-being) ที่เป็นการพัฒนาทุกมิติอย่างสมดุล ในแง่นี้ พุทธธรรมมิได้เป็นเพียง “ฉลาก” หรือกรอบความคิดเชิงนามธรรม หากแต่เป็น “โอกาส” เชิงปฏิบัติที่ประชาชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวว่า “ปัญญาเป็นแสงสว่างในชีวิต” ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทสำคัญของปัญญาภาวนาในการยกระดับคุณภาพชีวิต (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2553) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งทิพย์ แจ่มดี ที่พบว่า การพัฒนาปัญญามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตของประชาชน (รุ่งทิพย์ แจ่มดี, 2563)

ดังนั้น การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาสุขภาวะ จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไข ปัญหาสุขภาวะในชุมชนอำเภอบ้านบึงอย่างยั่งยืน โดยการนำหลักภavana 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบูรณาการ สอดคล้องกับบริบทของชุมชน จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในระยะยาว สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแบบพุทธ (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, 2553) ที่เป็นการพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์ทั้งกาย จิตใจ และปัญญา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และสาเหตุด้านสุขภาวะของประชาชนในชุมชนอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมเชิงบูรณาการของประชาชน อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมเชิงบูรณาการสำหรับประชาชนอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและมีความลึกซึ้งในการศึกษาปัญหาและการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะ การวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยที่เกี่ยวข้องก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาในเขตพื้นที่อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จำนวน 144,887 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณจำนวน 399 คน คำนวณจากสูตร Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละตำบล

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน คัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ เป็นผู้มีบทบาทในชุมชนหรือมีประสบการณ์ด้านสุขภาวะและพุทธธรรมไม่น้อยกว่า 3 ปี ประกอบด้วย 5 กลุ่ม ดังนี้

1. พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป คัดเลือกจากพระสงฆ์ที่มีความรู้ด้านพุทธธรรมและมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาวะชุมชน
2. ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประธานชุมชนในเขตอำเภอบ้านบึง
3. ผู้นำทางศาสนา (นอกจากพระสงฆ์) จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้ที่มีบทบาทในการนำกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน
4. บุคลากรสาธารณสุข จำนวน 5 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและนักวิชาการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่
5. ประชาชนทั่วไป จำนวน 5 คน ที่มีประสบการณ์ด้านการดูแลสุขภาพในชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. แบบสอบถามสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป สภาพปัจจุบันและปัญหาองค์ประกอบการพัฒนาสุขภาวะ และรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะ โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.973 ทั้งนี้แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้ก่อนเก็บข้อมูลจริง โดยค่า IOC ของแบบสัมภาษณ์อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 เช่นเดียวกัน

ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ

การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 นำข้อมูลจากวัตถุประสงค์ที่ 1 (สภาพปัจจุบัน ปัญหา และสาเหตุ) มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากวัตถุประสงค์ที่ 2 (องค์ประกอบการพัฒนาสุขภาวะตามหลักพุทธธรรม) เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นของรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 นำกรอบแนวคิดที่ได้ไปจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 12 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 ปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะและนำเสนอรูปแบบสมบูรณ์ที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงการวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และสาเหตุด้านสุขภาวะของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

จากการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า สุขภาวะโดยรวมของประชาชนในอำเภอบ้านบึงอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.95, S.D. = 0.62) โดยมีค่าเฉลี่ยรายด้านดังนี้ สุขภาวะทางกายอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.98, S.D. = 0.61) สุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.96, S.D. = 0.59) สุขภาวะทางสังคมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.00, S.D. = 0.61) และสุขภาวะทางปัญญาอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.96, S.D. = 0.64) ทั้งนี้ใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ 4.50 - 5.00 = มากที่สุด, 3.50 - 4.49 = มาก, 2.50 - 3.49 = ปานกลาง, 1.50 - 2.49 = น้อย, 1.00 - 1.49 = น้อยที่สุด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสุขภาวะโดยรวมและรายด้าน

ด้านสุขภาวะ	Mean	S.D.	ระดับ
สุขภาวะทางกาย	3.98	0.61	มาก
สุขภาวะทางจิต	3.96	0.59	มาก
สุขภาวะทางสังคม	4.00	0.61	มาก
สุขภาวะทางปัญญา	3.96	0.64	มาก
รวมทุกด้าน	3.95	0.62	มาก

จากการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า แม้สุขภาวะโดยรวมจะอยู่ในระดับมาก แต่ชุมชนยังเผชิญปัญหาสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรม 2) ปัญหาความเครียดและสุขภาพจิตจากภาระทางเศรษฐกิจ และ 3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในชุมชน และการสืบทอดคุณค่าทางพุทธธรรม ไม่มีปัญหาสุขภาพทางกาย การขาดแคลนทรัพยากร และการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ปัญหาเหล่านี้บ่งชี้ว่าการพัฒนาสุขภาวะในระดับที่สูงขึ้นจำเป็นต้องอาศัยแนวทางบูรณาการที่ครอบคลุมทุกมิติ

2. องค์ประกอบการพัฒนาสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมเชิงบูรณาการ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาสุขภาวะโดยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.15, S.D. = 0.55) โดยมีค่าเฉลี่ยรายด้านดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานองค์ประกอบการพัฒนาสุขภาวะรายด้าน

องค์ประกอบ	หลักภวนาที่สอดคล้อง	Mean	S.D.
ด้านกายภวนา	กายภวนา	4.15	0.55
ด้านศีลภวนา	ศีลภวนา	4.21,	0.50
ด้านจิตภวนา	จิตภวนา	4.18	0.53
ด้านปัญญาภวนา	ปัญญาภวนา	4.08	0.61
รวมทุกด้าน		4.15	0.55

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 25 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า องค์ประกอบ 4 ด้านตามหลักภวนา 4 มีความเชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกัน กล่าวคือ กายภวนา หมายถึง การดูแลสุขภาพกาย และสิ่งแวดล้อม ศีลภวนา หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคม จิตภวนา หมายถึง การพัฒนาจิตใจและอารมณ์ และปัญญาภวนา หมายถึง การพัฒนาความรู้และการคิดเชิงวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะ ทั้ง 4 องค์ประกอบนี้ มีความสัมพันธ์เชิงระบบ (Systemic Relationship) กล่าวคือ การพัฒนาด้านหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาด้านอื่นอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Development)

3. รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมเชิงบูรณาการ

รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 มิติ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

มิติที่ 1 สุขภาวะทางกาย (สอดคล้องกับกายภาวนา) ครอบคลุมการส่งเสริมการออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพ และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ กิจกรรมเชิงปฏิบัติที่เสนอ ได้แก่ การเดินจงกรมเป็นประจำ การบริโภคอาหารตามหลักโภชนาการและหลักธรรม การออกกำลังกายแบบกลุ่มในชุมชน และการร่วมกันดูแลสิ่งแวดล้อมในวัดและชุมชน

มิติที่ 2 สุขภาวะทางสังคม (สอดคล้องกับศีลภาวนา) ครอบคลุมการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน และการสร้างเครือข่ายการดูแลซึ่งกันและกัน กิจกรรมเชิงปฏิบัติที่เสนอ ได้แก่ การจัดกิจกรรมทำบุญร่วมกันในชุมชน การส่งเสริมการรักษาศีล 5 ในชีวิตประจำวัน การจัดตั้งกลุ่มจิตอาสาดูแลผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส และการส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสังคหวัตถุ 4

มิติที่ 3 สุขภาวะทางจิต (สอดคล้องกับจิตภาวนา) ครอบคลุมการพัฒนาสติและสมาธิผ่านการปฏิบัติภาวนา การจัดการความเครียด กิจกรรมเชิงปฏิบัติที่เสนอ ได้แก่ การฝึกสมาธิประจำวันโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ การเจริญสติในกิจวัตรประจำวัน การจัดค่ายพัฒนาจิตใจในชุมชน และการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิตโดยบูรณาการหลักพุทธธรรม

มิติที่ 4 สุขภาวะทางปัญญา (สอดคล้องกับปัญญาภาวนา) ครอบคลุมการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา กิจกรรมเชิงปฏิบัติที่เสนอ ได้แก่ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ธรรมะประยุกต์ในชุมชน การศึกษาหลักอริยสัจ 4 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาสุขภาวะ การส่งเสริมการอ่านและศึกษาพระธรรมในชีวิตประจำวัน และการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สุขภาวะตามหลักพุทธธรรมในชุมชน

ทั้ง 4 มิติ มีความสัมพันธ์เชิงระบบแบบหนุนเสริมกัน (Mutually Reinforcing) กล่าวคือ การพัฒนาภาวนาสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งสำหรับจิตภาวนา ขณะที่ศีลภาวนาสรางสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เกื้อหนุนปัญญาภาวนา การพัฒนาครบทั้ง 4 มิติพร้อมกันจึงก่อให้เกิดสุขภาวะแบบองค์รวมที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย ที่พบว่า สุขภาวะโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ยังคงมีความเปราะบางเชิงโครงสร้าง สอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่พบว่า ชุมชนในเขต EEC มีดัชนีสุขภาวะสูงในมิติรายได้ แต่ต่ำในมิติความสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ยืนยันว่าการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการสร้างสุขภาวะที่สมบูรณ์ (สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัย ที่พบว่า องค์ประกอบภาวนา 4 มีความเหมาะสมสูงสุดสอดคล้องกับแนวคิดของพระพุทธภูมิปัญญา ที่เสนอว่าการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องครอบคลุมทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2553) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ World Health Organization ที่นิยามสุขภาวะว่าเป็นความสมบูรณ์ทั้งกาย จิต และสังคม แสดงให้เห็นว่าหลักพุทธธรรมมีความสอดคล้องกับมาตรฐานสุขภาวะสากล (World Health Organization, 2006)

วัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความโดดเด่นในแง่ที่บูรณาการภูมิปัญญาพุทธศาสนากับแนวทางสุขภาวะสมัยใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งทิพย์ แจ่มดี ที่ยืนยันประสิทธิผลของการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความแตกต่างสำคัญของรูปแบบนี้เมื่อเทียบกับรูปแบบอื่น คือ การที่ประชาชนสามารถนำหลักปฏิบัติไปใช้เองได้โดยไม่ต้องพึ่งพากระบวนการภายนอก ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งกับบริบทชุมชนท้องถิ่นที่มีทรัพยากรจำกัด (รุ่งทิพย์ แจ่มดี, 2563) และสอดคล้องกับแนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักพุทธธรรม เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ สุชาติ ประสิทธิ์วัฒนากร นำเสนอไว้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและหลักธรรมสามารถเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (สุชาติ ประสิทธิ์วัฒนากร, 2559)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมเชิงบูรณาการสำหรับประชาชนอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี โดยใช้การวิจัยแบบผสานวิธี พบว่า ชุมชนเผชิญปัญหาเชิงโครงสร้างรอบด้าน เช่น สิ่งแวดล้อมจากนิคมอุตสาหกรรม สุขภาพจิตจากภาระเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์สังคมจากวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง แม้สุขภาวะโดยรวมอยู่ในระดับมากแต่มีความเปราะบางเร่งด่วน องค์ประกอบหลัก คือ ภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งเป็นกลไกเชิงปฏิบัติแบบองค์รวมเชื่อมโยงทุกมิติ และเหนือกว่าแนวทางแยกส่วน รูปแบบที่พัฒนาขึ้นครอบคลุม 4 มิติ คือ สุขภาวะทางกาย อารมณ์ สังคม และปัญญา มีลักษณะบูรณาการยืดหยุ่น นำไปใช้ได้จริง และผ่านการยืนยันความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการ Focus Group อย่างเป็นระบบ สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ภาครัฐควรนำรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมเชิงบูรณาการไปบูรณาการในนโยบายสุขภาพชุมชนระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการต่อเนื่อง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ศาสนา ประชาสังคม และเอกชน ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ควรจัดอบรมประชาชนสม่ำเสมอ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้สุขภาวะตามหลักพุทธธรรม สร้างเครือข่ายชุมชน โดยมีพระสงฆ์และผู้นำชุมชนเป็นแกนนำถ่ายทอดหลักภาวนา 4สู่การปฏิบัติประจำวันเพื่อความยั่งยืน ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาติดตามผลระยะยาว เปรียบเทียบชุมชนบริบทต่างกัน และพัฒนาเครื่องมือวัดสุขภาวะตามหลักพุทธธรรมให้เที่ยงตรงน่าเชื่อถือสูงขึ้น ข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้ คือ เป็นการวิจัยภาคตัดขวาง (Cross-sectional) จึงไม่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงระยะยาว ควรใช้วิจัยเชิงทดลองหรือระยะยาว (Longitudinal) ในอนาคต และผลจากบริบทอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม จึงควรปรับปรุงแบบให้เหมาะสมเมื่อนำไปใช้ชุมชนบริบทต่างกัน เช่น เกษตรกรรมหรือเมือง

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย. (2566). รายงานสถานการณ์สุขภาพประชาชนไทย ประจำปี 2566. กรุงเทพมหานคร: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- รุ่งทิพย์ แจ่มดี. (2563). การพัฒนาปัญญาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเมือง. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ, 12(2), 45-60.
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.). (2566). รายงานสุขภาพคนไทย 2566: สุขภาวะในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สวรส.
- สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.). (2562). รายงานการพัฒนาสุขภาวะชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สสส.
- สุชาติ ประสิทธิ์วัฒนากร. (2559). การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 5(1), 65-80.
- Inglehart, R. & Baker, W. E. (2000). Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 65(1), 19-51.
- Keyes, C. F. (1995). *The golden peninsula: Culture and adaptation in mainland Southeast Asia*. Honolulu: University of Hawaii Press.

- United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. New York: United Nations.
- World Health Organization. (2006). Constitution of the World Health Organization. (45th ed.). Geneva: World Health Organization.

ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีผลต่อประสิทธิภาพ การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี*

LOCAL POLITICAL LEADERSHIP AFFECTING THE ADMINISTRATIVE EFFICIENCY OF LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS IN PATHUM THANI PROVINCE, THAILAND

สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร*, ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง, สรรเสริญ อินทรรัตน์

Suthinan Suwanvijitr*, Paithoon Bhothisawang, Sansern Intharat

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Political Science, Pathumthani University, Pathumthani, Thailand

*Corresponding author E-mail: raungdech122@gmail.com

*Tel: 086-601-0026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี และ 2) พัฒนาสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ผ่านวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.947 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ทั้งในด้านคุณลักษณะผู้นำและด้านผู้นำที่ประสบความสำเร็จโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดคือ ด้านมีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านการสร้างให้มีพลัง ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการตัดสินใจ ด้านความรับผิดชอบ และด้านบุคลิกภาพ ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นทั้ง 6 ด้าน ถือเป็นตัวแปรต้นที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 69.50 ผลการวิจัยชี้ว่า ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นควรพัฒนาการสื่อสารแบบสองทางอย่างต่อเนื่อง ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการทำงาน ควรแสดงบทบาทผู้นำที่เปิดกว้าง ควรกล้ายอมรับผลลัพธ์จากการตัดสินใจ ควรมีภาพลักษณ์ของผู้นำที่มีความน่าเชื่อถือและคู่ควรแก่การบริหาร และพร้อมรับการตรวจสอบ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาศักยภาพผู้นำเพื่อยกระดับการจัดบริการสาธารณะให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น, ประสิทธิภาพการบริหาร, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, จังหวัดปทุมธานี

Abstract

This research aimed to 1) Examine the level of local political leadership affecting the administrative effectiveness of local government organizations in Pathum Thani Province and 2) Develop a predictive equation of local political leadership factors influencing administrative

effectiveness in Pathum Thani Province. A quantitative research approach was employed. Data were collected using questionnaires from a sample of 400 respondents; stratified random sampling was used, and the questionnaire had a reliability coefficient of 0.947. Descriptive and inferential statistics were employed to analyze the data. The findings revealed that 1) The overall level of local political leadership, both in terms of leadership characteristics and successful leadership dimensions, was at a high level; and 2) The results of stepwise multiple regression analysis showed that the most influential factors were: enabling, energizing, communication, decision-making, responsibility, and personality. These six leadership qualities were significant independent variables affecting the effectiveness of local government administration in Pathum Thani Province at the 0.05 significance level. Together, these factors explained 69.50 percent of the variance. The research indicates that local political leaders should continuously develop two-way communication, prioritize morale-boosting, demonstrate open leadership, accept the consequences of their decisions, project a credible and suitable leadership image, and be open to scrutiny. Relevant agencies should utilize these research findings as a framework for developing leadership potential. To improve the provision of public services to truly and sustainably meet the needs of the people in the area.

Keywords: Local Political Leadership, Administrative Effectiveness, Local Government Organization, Pathum Thani Province

บทนำ

ในบริบทของยุคโลกาภิวัตน์ที่ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและซับซ้อน การบริหารงานภาครัฐจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีสมรรถนะสูงในการกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อบริบทที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำจึงเปรียบเสมือนกลไกสำคัญในการนำพาองค์กรหรือรัฐให้ดำเนินไปอย่างถูกทิศทาง มีเสถียรภาพ และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าอย่างแท้จริงจึงมีอาจมุ่งเน้นเพียงด้านโครงสร้างหรือทรัพยากรเท่านั้น หากแต่ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของผู้นำ พลเมือง และสังคมควบคู่กันไป (อุดม ทุมโฆสิต, 2566) ในระดับท้องถิ่น ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นมีบทบาทโดยตรงต่อการกำหนดนโยบาย การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็งต้องสามารถสร้างแรงจูงใจ ความศรัทธา และความร่วมมือจากบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนมีความคิดริเริ่ม กล้าตัดสินใจ และพร้อมปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีคุณภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สุดเขต สกุลทอง และคณะ, 2566) ขณะเดียวกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันต้องรับมือกับภารกิจที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งด้านการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชน การดำเนินงานจึงต้องยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ควบคู่กับการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารราชการสามารถบรรลุเป้าหมายและสร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชนได้อย่างแท้จริง (วิจิตรภรณ์ ไชยโคตร, 2550)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจึงได้กำหนดระบบการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 โดยมีการตรวจประเมินมาตรฐานการปฏิบัติงาน

ครอบคลุมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ การประเมินดังกล่าวมุ่งเน้นการวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรค เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง ต่อมาได้มีการปรับปรุงแบบการประเมินและเปลี่ยนชื่อเป็น “การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Performance Assessment: LPA)” ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 เพื่อเน้นบทบาทการส่งเสริมและเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ซึ่งระบบการประเมิน LPA ยังสามารถสะท้อนจุดอ่อนในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2559) ยังใช้เป็นข้อมูลในการกำกบัดูแลการทำงานของหน่วยงานใน อปท. และใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาองค์กร และการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยที่ผู้บริหาร อปท. ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง มีหน้าที่การบริหารกิจการของท้องถิ่นให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย และแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนให้ความเป็นอยู่ที่ดีในท้องถิ่นนั้น เมื่อพิจารณาผลการประเมิน LPA ปี 2568 ของ อปท. ทั้ง 65 แห่ง ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 89.02 ระดับผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดีมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการบริหารงานบุคคลและกิจการสภา มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 97.77 รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 96.06 ถัดมา คือ ด้านธรรมาภิบาล มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 95.69 ถัดมา คือ ด้านการบริหารงานการเงิน และการคลัง มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 87.51 และด้านการจัดบริการสาธารณะ มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 86.00 ตามลำดับ (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี, 2568) สะท้อนให้เห็นว่า อปท. ในจังหวัดปทุมธานี มีมาตรฐานการปฏิบัติราชการที่เข้มแข็งและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ แม้ผลการประเมินจะอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ด้านการบริหารงานการเงินและการคลัง ยังมีความท้าทายในการปฏิบัติตามระเบียบพัสดุหรือการเบิกจ่ายที่เข้มงวดขึ้น ซึ่งต้องการความละเอียดรอบคอบสูง และด้านการจัดบริการสาธารณะ ซึ่งเป็นด้านที่ต่ำที่สุด สะท้อนว่าแม้ การบริหารภายในจะดีเยี่ยม แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่จับต้องได้ในเชิงโครงสร้างพื้นฐาน คุณภาพชีวิต หรือสิ่งแวดล้อม ยังมีช่องว่างที่สามารถพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้มากกว่านี้

บริบททั่วไปของจังหวัดปทุมธานีเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีการพัฒนาและขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมือง รวมถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรม จากข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า จังหวัดปทุมธานี มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวน 65 แห่ง มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดในระดับสูงเมื่อเทียบกับหลายพื้นที่ของประเทศ (สำนักงานจังหวัดปทุมธานี, 2567) สภาพการณ์การเปลี่ยนผ่านจากเกษตรสู่เมืองและอุตสาหกรรม (Urbanization) อย่างรวดเร็วดังกล่าวส่งผลให้ต้องเผชิญกับความท้าทายด้านการจัดการที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามีการศึกษาเกี่ยวกับ อปท. มักมุ่งเน้นไปที่การประเมินผลตามตัวชี้วัดที่เป็นทางการของรัฐ หรือเน้นโครงสร้างการกระจายอำนาจในภาพรวม แต่ยังขาดการวิเคราะห์ที่เชื่อมโยง “ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น” ในฐานะตัวแปรหลักที่จะเข้าไปจัดการกับความซับซ้อนของเมือง และการบริหารงานคลังที่เผชิญภาวะเปราะบางที่เคร่งครัดขึ้น โดยเฉพาะในบริบทเฉพาะของจังหวัดปทุมธานี การศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ว่าผู้นำแบบใดที่จะสามารถลดช่องว่างระหว่างคะแนนประเมินภายในที่สูงกับคุณภาพการบริการสาธารณะที่ยังต้องปรับปรุง การพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประสิทธิภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้จึงควรกำหนดลักษณะการได้มาซึ่งผู้นำที่พึงประสงค์

ดังนั้น จากประเด็นปัญหาและความท้าทายข้างต้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์ที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารท้องถิ่น ให้สามารถยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานและการจัดบริการสาธารณะสู่ความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงระดับของภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อสร้างสูตรหรือสมการพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น จำนวน 2,489 คน จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 65 แห่งในพื้นที่ 7 อำเภอ ณ วันที่ 7 สิงหาคม 2568 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2568) ตั้งแต่อายุ 18 ปี ขึ้นไป โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ Yamane, T. ซึ่งเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในทางสังคมศาสตร์ โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นไว้ที่ร้อยละ 95 และยอมรับความคลาดเคลื่อนที่ระดับ .05 ($e = 0.05$) (Yamane, T., 1973) ได้จำนวนขั้นต่ำ 345 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) อย่างไม่รู้ทิศทาง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 400 คน เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นของผลการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการปฏิบัติงาน ประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพื้นที่อำเภอ ใช้มาตรวัดระดับนามบัญญัติ 2) ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วยคุณลักษณะผู้นำ 5 ด้าน จำนวน 15 ข้อ และผู้นำที่ประสบความสำเร็จ 3 ด้าน จำนวน 9 ข้อ ใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert Scale คือ ระดับ 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง ระดับมาก ระดับ 3 หมายถึง ระดับปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง ระดับน้อย ระดับ 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด (Likert, R., 1932) และ 3) ประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 ด้าน จำนวน 9 ข้อ ใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert Scale Likert Scale ดังนี้ คือ ระดับ 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง ระดับมาก ระดับ 3 หมายถึง ระดับปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง ระดับน้อย ระดับ 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด (Likert, R., 1932) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามสูตรอันตรภาคชั้น 0.80 ของ บุญชม ศรีสะอาด คือ ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง มาก ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง น้อย และค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง น้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน จะตรวจสอบข้อคำถามสาเหตุที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี เพื่อหาค่าความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ตาม Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. คือ การให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาข้อคำถาม โดยคำนวณจากคะแนนที่ผู้เชี่ยวชาญให้ (+1, 0 - 1) แล้วเฉลี่ย คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC 0.50 ขึ้นไป (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) ผลการตรวจสอบความเชื่อมั่นข้อคำถาม พบว่า มีค่าตั้งแต่ 0.67 - 1.00 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะบริบทใกล้เคียงกับจังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งสิ้น 30 ราย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้วิธีคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยถ้ามีค่า

เข้าใกล้ 1.00 นั้นแสดงว่า เครื่องมือหรือแบบสอบถามนี้มีความน่าเชื่อถืออยู่ในเกณฑ์สูง (Cronbach, L. J., 1951) ผลการวิเคราะห์ พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.84 ซึ่งอยู่ในระดับความเชื่อมั่นดี ตามเกณฑ์การประเมินค่า 0.80 - 0.90 ของ บุญชม ศรีสะอาด แสดงให้เห็นว่า เครื่องมือมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงได้ต่อไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลช่วงเดือนกันยายน พ.ศ. 2568 โดยขอความอนุเคราะห์จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี และแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง โดยจะแจกกระจายออกไปให้ครอบคลุมทุกอำเภอของจังหวัดปทุมธานี พร้อมชี้แจงข้อสงสัยในกรณีที่เป็น หากแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์จะทำการคัดออกก่อนนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ โดยได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 400 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทำการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามตามจากกลุ่มตัวอย่างแล้ว ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องของแบบสอบถามที่เก็บรวบรวม นำข้อมูลมาแปลผลเข้ารหัสตามที่กำหนด (Coding) เพื่อประมวลผล คำนวณค่าทางสถิติต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษาโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม SPSS โดย 1) วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลด้วยสถิติค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ 3) วิเคราะห์อิทธิพลของภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้รับอนุมัติจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยปทุมธานี เลขที่หนังสือรับรอง: PTU-IRB-CERT-LP-2025-036 โดยมีระยะเวลาการรับรอง ตั้งแต่วันที่ 17 สิงหาคม 2568 ถึงวันที่ 17 สิงหาคม 2569

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ด้านคุณลักษณะผู้นำ

ปัจจัยด้านคุณลักษณะผู้นำ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านบุคลิกภาพ	3.98	0.746	มาก
ด้านความรับผิดชอบ	3.87	0.810	มาก
ด้านการตัดสินใจ	3.84	1.022	มาก
ด้านการติดต่อสื่อสาร	3.70	1.001	มาก
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	3.79	1.016	มาก
รวม	3.84	0.786	มาก

จากตารางที่ 1 ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ปัจจัยด้านคุณลักษณะผู้นำทั้ง 5 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบุคลิกภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.98$) รองลงมา คือ ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.87$) ด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 3.84$) ด้านคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 3.79$) และด้านการติดต่อสื่อสาร ($\bar{X} = 3.70$) ตามลำดับ สะท้อนว่า สะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นในภาพรวมมีพัฒนาการเชิงบวกในระดับมาก โดยมีอัตลักษณ์ทางบุคลิกภาพ เป็นแกนกลางสำคัญในการสร้างการยอมรับและความน่าเชื่อถือ แต่ยังคงขาดการสื่อสารเชิงรุกและการวางวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ด้านผู้นำที่ประสบความสำเร็จ

ปัจจัยด้านผู้นำที่ประสบความสำเร็จ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ (Envisioning)	3.79	0.860	มาก
ด้านการสร้างให้มีพลัง (Energizing)	3.76	0.881	มาก
ด้านมีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น (Enabling)	3.99	0.715	มาก
รวม	3.85	0.700	มาก

จากตารางที่ 2 ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ปัจจัยด้านผู้นำที่ประสบความสำเร็จทั้ง 3 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 โดยด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Enabling) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.99$) รองลงมา คือ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ (Envision) ($\bar{X} = 3.79$) และด้านการสร้างให้มีพลัง (Energizing) ($\bar{X} = 3.76$) สะท้อนว่า ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นเน้นหนักไปที่ทักษะการประสานความร่วมมือ (Collaborative Competency) เป็นฐานรากสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร

2. พัฒนาศมการพยากรณ์ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอนของประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี

Model	b	SE _b	β	t	p-value
ค่าคงที่	1.284	0.103		12.492	0.000
ด้านการติดต่อสื่อสาร (COMM)	0.133	0.030	0.225	4.390	0.000*
ด้านการสร้างให้มีพลัง (ENE)	0.240	0.023	0.358	10.614	0.000*
ด้านมีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น (ENA)	0.312	0.046	0.379	6.786	0.000*
ด้านการตัดสินใจ (DECI)	0.120	0.026	0.207	4.609	0.000*
ด้านบุคลิกภาพ (PER)	-0.169	0.050	-0.213	-3.347	0.001*
ด้านความรับผิดชอบ (RES)	0.070	0.030	0.096	2.324	0.021*

SE_{est} = ±0.326; Durbin-Watson = 1.533

R² = 0.699; Adjusted R² = 0.695; F = 152.182; DF = 6; Sig = 0.000

* นัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ในการสร้างพยากรณ์ ผู้วิจัยได้เลือกโมเดล 6 มาใช้ โดยพบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด จำนวน 6 ตัวแปรที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 6 ตัวแปร รวมอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 69.50 (Adjusted R² = 0.695) ได้สมการถดถอย ดังนี้

สมการถดถอยในรูปของคะแนนดิบ = 1.284 + 0.133 (COMM) + 0.240 (ENE) + 0.312 (ENA) + 0.120 (DECI) - 0.169 (PER) + 0.070 (RES)

สมการถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐาน = $0.225 (COMM) + 0.358 (ENE) + 0.379 (ENA) + 0.207 (DECI) - 0.213 (PER) + 0.096 (RES)$

จากสมการถดถอยแสดงให้เห็นว่า เมื่อภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นมีด้านการติดต่อสื่อสาร (COMM) ด้านการสร้างให้มีพลัง(ENE) ด้านมีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น(ENA) ด้านการตัดสินใจ (DECI) ด้านบุคลิกภาพ (PER) และด้านความรับผิดชอบ (RES) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหาร อธิบายได้ว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหาร คือ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการสร้างให้มีพลังด้านมีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านการตัดสินใจ และด้านความรับผิดชอบ ตามลำดับ ผลการวิจัยยังพบว่า เป็นตัวแปรเป็นเลขวกขณะที ด้านบุคลิกภาพ พบว่า เป็นตัวแปรเป็นเลขวบ แสดงให้เห็นว่าเป็นจุดอ่อนทำให้ประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีลดลง

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) สถานะภาพรวมของตัวแปรภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น อยู่ในระดับมากทั้งในส่วนของปัจจัยคุณลักษณะผู้นำ และปัจจัยด้านผู้นำที่ประสบความสำเร็จ และ 2) จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Regression Analysis) เพื่อหาตัวพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหาร พบว่า มี 6 ปัจจัยหลักที่ร่วมกันอธิบายประสิทธิภาพการบริหารได้ถึง ร้อยละ 69.50 โดยปัจจัยที่มีบทบาทเด่นที่สุด เรียงลำดับความสำคัญดังนี้ ด้านมีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น (ENA) เป็นปัจจัยส่งเสริมที่มีอิทธิพลสูงที่สุด ด้านการสร้างให้มีพลัง (ENE) มีบทบาทสำคัญรองลงมาในเชิงบวก ด้านการติดต่อสื่อสาร (COMM) ด้านการตัดสินใจ (DECI) ด้านความรับผิดชอบ (RES) ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ (PER) ระบุว่าปัจจัยนี้เป็นจุดอ่อน ซึ่งส่งผลให้ประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีลดลง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น กล่าวคือ ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีความเป็นกันเองนั้น มีความเมตตา ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความเห็นอกเห็นใจ และให้การสนับสนุนผู้อื่นอย่างเหมาะสม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างความเข้าใจและกำหนดเป้าหมายร่วมกัน โดยผู้นำที่ประสบความสำเร็จ หรือคุณลักษณะผู้นำที่เด่นมีความคล้าย ๆ กัน ผู้นำนั้นต้องสนับสนุนผู้อื่น (expressing personal support) อาศัยแรงสนับสนุนจากหลาย ๆ ฝ่าย จึงจะสามารถขึ้นมาเป็นผู้นำได้ ผู้นำนั้นต้องเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathizing with Others) เพราะจะเข้าใจถึงความลำบากในการทำงาน ความลำบากในการใช้ชีวิต และรับรู้อย่างลึกซึ้งถึงความคาดหวังที่จะเปลี่ยนแปลงองค์กร รวมถึงการรับรู้ขึ้นมาเป็นนโยบาย เป้าหมาย จุดประสงค์ในการทำงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อื่นและองค์กรให้ดีขึ้น ผู้นำนั้นต้องเชื่อมั่นในผู้อื่น (expressing confidence in people success) ต้องเปิดใจและกล้าที่จะเชื่อมั่นผู้อื่น (Nadler, D. A. & Tushman, M. L., 1990); (จันทมา ช่างสลัก, 2565)

2. พัฒนสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัยได้จำแนกปัจจัยสำคัญเป็น 6 ด้าน ดังนี้ ประการแรก ด้านการติดต่อสื่อสาร พบว่า อยู่ในระดับมากและมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารที่สามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน สุภาพ และเหมาะสมกับสถานการณ์ ย่อมช่วยลดความคลาดเคลื่อน

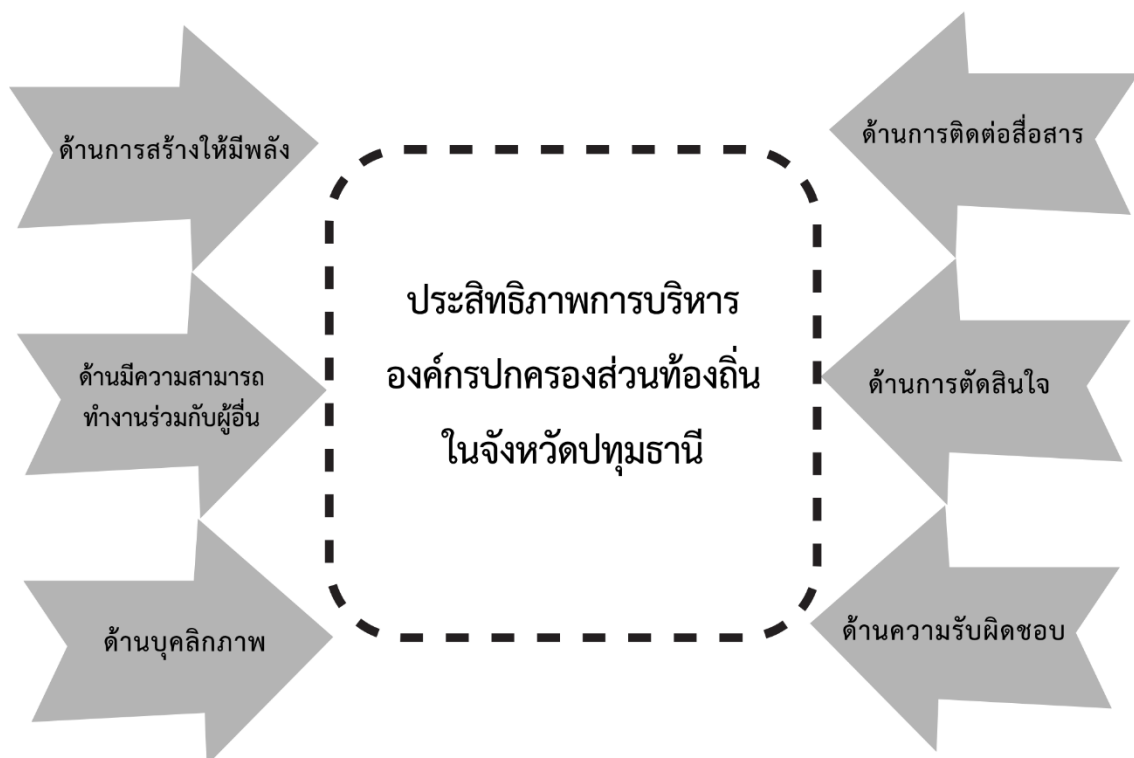
ในการทำงาน และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคลากร สะท้อนว่าในบริบทของจังหวัดปทุมธานีซึ่งเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีความคาดหวังจากภาคประชาชนสูง ผู้บริหารที่สื่อสารได้ชัดเจนและสุภาพจะช่วยลดช่องว่างความขัดแย้งระหว่างส่วนราชการกับชุมชนได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมนึก สอนเนย และคณะ ที่ระบุว่า การสื่อความหมายด้านการพูด การเขียน การส่งสารที่ชัดเจน เข้าใจง่ายสามารถปฏิบัติได้ รู้จักสังเกตและเรียนรู้ท่าทีของบุคคลอื่น และใช้วาจาสุภาพอ่อนโยนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารงานที่มีประสิทธิผล (สมนึก สอนเนย และคณะ, 2566) ถัดมาในประการที่สอง ด้านการสร้างให้มีพลัง พบว่า อยู่ในระดับมากและมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสามารถสร้างการมีส่วนร่วม เสริมสร้างความมุ่งมั่นในการทำงาน และส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเชิงบวกผ่านการยอมรับและการให้กำลังใจ ซึ่งช่วยเพิ่มขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน สะท้อนว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี บุคลากรต้องเผชิญกับแรงกดดันจากการขยายตัวของเมือง การที่ผู้บริหารยอมรับและให้กำลังใจจึงเป็นปัจจัยจูงใจที่สำคัญผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ อติติ เฟ่งพิโรจ ที่ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยจูงใจมีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อติติ เฟ่งพิโรจ, 2565) สำหรับประการที่สาม ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น พบว่า อยู่ในระดับมากและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าผู้บริหารที่มีความเอาใจใส่ ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและความเป็นทีมภายในองค์กร สะท้อนว่า จากลักษณะเด่นของปทุมธานีที่มีทั้งภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ผู้นำจึงต้องมีทักษะการประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มทุนและชาวบ้านเดิม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ พระประสิทธิ์ สุเชิโต (บุญหนา) ที่พบว่า ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พระประสิทธิ์ สุเชิโต (บุญหนา) และคณะ, 2564) นอกจากนี้ ในประการที่สี่ ด้านการตัดสินใจ พบว่า อยู่ในระดับมากและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อธิบายได้ว่าผู้บริหารตัดสินใจด้วยหลักเหตุผลยึดระเบียบที่กำหนดแนวทางเอาไว้ วางแผน และกล้าตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลอย่างรอบคอบ และตัดสินใจโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนหรือพวกพ้อง สะท้อนว่า ความรวดเร็วของการตัดสินใจที่อาจถูกจำกัดด้วยโครงสร้างราชการรวมศูนย์ แต่การยึดหลักเหตุผลและระเบียบพัสดุ/การเงินที่เคร่งครัด ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานของ สมนึก สอนเนย และคณะ ที่พบว่า ผู้บริหารมีการวางแผนในการตัดสินใจมีความกล้าตัดสินใจ และตัดสินใจโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน (สมนึก สอนเนย และคณะ, 2566) ในส่วนของประการที่ห้า ด้านบุคลิกภาพ พบว่า อยู่ในระดับมากและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อธิบายได้ว่าผู้บริหารกำหนดนโยบายและแผนงาน อย่างเป็นระบบ ปรับกำลังคนให้สอดคล้องกับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ปรับปรุงกระบวนการให้สามารถปฏิบัติได้คล่องตัว และรวดเร็ว สะท้อนว่า การปรับกำลังคนให้สอดคล้องกับทักษะ (Put the right man on the right job) ซึ่งสำคัญมากต่อ อปท. ในปทุมธานีที่ต้องรับมือกับเทคโนโลยีดิจิทัล สอดคล้องกับงานของ พงศกรณ์ พิลาบุดร และอุดม กองทองกาย ที่พบว่า องค์ประกอบของลักษณะบุคลิกภาพผู้นำท้องถิ่น ประกอบด้วย การเปิดรับ การแสดงความถูกต้อง ลักษณะสิ่งจูงใจภายนอก และความยินยอมเห็นใจ เป็นลักษณะบุคลิกภาพด้านบวกของผู้นำท้องถิ่นที่ประชาชนต้องการ (พงศกรณ์ พิลาบุดร และอุดม กองทองกาย, 2565) และประการสุดท้าย ด้านความรับผิดชอบ พบว่า อยู่ในระดับมากและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นผลจากผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อองค์กร สังคม ผู้ใต้บังคับบัญชา และตนเอง เป็นผู้สามารถแก้ไขและเสริมสร้างงานให้ได้รับผลสูงสุด และเป็นผู้เปิดใจกว้างและยอมรับความผิดพลาดของตนเอง สะท้อนว่า การบริหารท้องถิ่นในปทุมธานีอยู่ในสายตา

ของสื่อมวลชนและภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง การแสดงความรับผิดชอบและการยอมรับความผิดพลาดจึงเป็น การสร้างความโปร่งใส ผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาของ จูดีรัตน์ มานีพารักษ์ ที่พบว่า ผู้บริหารปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม และมีการนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ประชาชน (จูดีรัตน์ มานีพารักษ์, 2564)

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นใน 6 ด้าน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี ดังที่ Nadler, D. A & Tushman, M. L. ที่ได้อธิบายว่า การเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตำแหน่งหรืออำนาจเพียงอย่างเดียว แต่ต้องใช้ทั้ง ทักษะเฉพาะตัว การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และความสามารถในการประยุกต์ใช้ประสบการณ์เพื่อนำองค์กร ไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (Nadler, D. A. & Tushman, M. L., 1990)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีได้รับอิทธิพล จากปัจจัยภาวะผู้นำ จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร การสร้างให้มีพลัง การทำงานร่วมกับผู้อื่น การตัดสินใจ บุคลิกภาพ และความรับผิดชอบต่อองค์กรความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การบูรณาการปัจจัยภาวะผู้นำทั้ง เชิงทักษะ (การสื่อสาร และการตัดสินใจ) เชิงความสัมพันธ์ (การสร้างให้มีพลังและความสามารถการทำงานร่วมกับผู้อื่น) และเชิงคุณลักษณะส่วนบุคคล (บุคลิกภาพและความรับผิดชอบต่อ) เข้าด้วยกันอย่างสมดุล นอกจากนี้ ผลการวิจัยยัง สะท้อนว่า ผู้นำท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงประโยชน์ระหว่างประชาชน และระบบ ราชการ โดยยึดหลักธรรมาภิบาล ซึ่งถือเป็นพื้นฐานความเข้าใจภาวะผู้นำท้องถิ่นไทยอย่างลึกซึ้งและสอดคล้องกับ สภาพสังคมสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพ การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นทั้ง 8 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมี 6 ด้าน ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการสร้างพลังในการทำงาน ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านการตัดสินใจ ด้านบุคลิกภาพ และด้านความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผลการศึกษาสะท้อนว่า ในบริบทของจังหวัดปทุมธานีซึ่งมีความคาดหวังจากประชาชนสูงและมีการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว ภาวะผู้นำที่มีความสำคัญกับทักษะมนุษยสัมพันธ์มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร โดยด้านการสร้างพลังในการทำงานและการทำงานร่วมกับผู้อื่นสอดคล้องกับแนวคิดการเสริมสร้างพลังและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งสร้างแรงบันดาลใจและการยอมรับความแตกต่าง ขณะที่ด้านการตัดสินใจและความรับผิดชอบต่อส่วนการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร ส่วนการสื่อสารแบบสองทางช่วยลดความผิดพลาดในการปฏิบัติงานและสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ที่เน้นความคล่องตัวและการเข้าถึงประชาชน จากผลการวิจัย สามารถเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติได้ว่า ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นควรพัฒนาการสื่อสารแบบสองทางอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและลดข้อผิดพลาดในการทำงาน ควรส่งเสริมขวัญและกำลังใจของบุคลากร เพื่อเพิ่มความพึงพอใจ ความผูกพันต่อองค์กร และผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน รวมทั้งควรมีบทบาทแบบเปิดกว้าง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความขัดแย้งภายในองค์กร นอกจากนี้ ผู้นำควรตัดสินใจอย่างรอบคอบ กล้ายอมรับผลจากการตัดสินใจของตนเอง คำนึงถึงปัจจัยด้านคน เงิน และทรัพยากร ตลอดจนรักษาบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ และแสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา พร้อมรับการตรวจสอบเมื่อเกิดปัญหา โดยสรุป ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นควรบูรณาการทั้งทักษะด้านการบริหารและทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารองค์กรให้ดียิ่งขึ้น สำหรับข้อจำกัดของการวิจัย การศึกษานี้มุ่งเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท จึงอาจไม่สามารถอ้างอิงทั่วไปกับพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกันมากได้ อีกทั้งการใช้วิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักอาจยังไม่สะท้อนรายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับแรงจูงใจหรือพลวัตทางการเมืองในระดับพื้นที่อย่างครบถ้วน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับเชิงปริมาณ และศึกษามุมมองของภาคประชาชนเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น รวมทั้งควรพิจารณาตัวแปรด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการบริหารภาครัฐในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2559). รายงานผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี พ.ศ. 2558. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2568). จำนวนบุคลากรของ อบท. ปี 2568. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/Kp069>
- จันทมา ช่างสลัก. (2565). 9 คุณลักษณะผู้นำที่ดีตามทฤษฎีจิตวิทยา ที่โลกยุคใหม่ต้องการ. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://shorturl.asia/6ORsl>
- จิตติรัตน์ มานีพารักษ์. (2564). ประสิทธิภาพการบริหารบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดปทุมธานี. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 5(1), 1-18.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พงศกรณ์ พิลำบุตร และอุดม กองทองกาย. (2565). การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อลักษณะบุคลิกภาพของผู้นำท้องถิ่น. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(4), 523-534.

- พระประสิทธิ์ สุเชิโต (บุญหนา) และคณะ. (2564). ภาวะผู้นำผู้นำทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลกุดน้ำใส อำเภोजัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ. วารสารสถาบันวิจัยพินิจธรรม, 8(2), 67-80.
- วิจิตรภรณ์ ไชยโคตร. (2550). หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance). เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/LkOKx>
- สมนึก สอนเนย และคณะ. (2566). ปัจจัยภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี. วารสารปัญญาปณิธาน, 8(1), 219-232.
- สำนักงานจังหวัดปทุมธานี. (2567). แผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2566-2570 ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/OdQP1>
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี. (2568). ผลการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี 2568. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/MfPVJ>
- สุดเขต สกุนทอง และคณะ. (2566). คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลแมริม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 3(2), 89-105.
- อติติ เฟ่งพิโรจ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบล จังหวัดนราธิวาส. ใน สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อุดม ทุมโฆสิต. (2566). อำนาจรัฐและการกระจายอำนาจ: แนวคิด กรณีสึกษา และข้อสังเกต. นนทบุรี: โรงพิมพ์รัตนไตร.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 140, 1-55. https://legacy.voteview.com/pdf/Likert_1932.pdf
- Nadler, D. A. & Tushman, M. L. (1990). Beyond the Charismatic Leader: Leadership and Organizational Change. *California Management Review*, 32(2), 77-97.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the Use of Content Specialists in the Assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift voor Onderwijsresearch*, 2(2), 49-60.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). Tokyo: Harper International Edition.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
เลือกใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*
MARKETING MIX FACTORS INFLUENCING CONSUMER DECISIONS TO USE CAFE
SERVICES IN HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

สุวัณนี เพชรรัตน์¹, ฟาริดา ซาชา¹, สุพรรณณี หมดยู่เสาะ², ณรงค์ศักดิ์ รอบคอบ^{3*}, ฐิติมา ชัยพรหมเขียว⁴
Suwatchanee Petcharat¹, Farida Sasha¹, Suphannee Mardiyusoh², Narongsak Rorbkorb^{3*}, Titima Chaipromkhieo⁴

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

¹Hatyai Business School, Hatyai University, Songkhla, Thailand

²คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

²Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

³คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัตตานี ประเทศไทย

³Faculty of Education, Prince of Songkhla University, Pattani Campus, Pattani, Thailand

⁴วิทยาลัยเทคนิคหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

⁴Hatyai Technical College, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: narongsak.r@psu.ac.th

*Tel: 087-770-0226

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 2) ศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการ และ 3) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเชื่อมั่น 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยภาพรวมด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.52 ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด 2) พฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = .42) การหาข้อมูลก่อนที่จะเลือกใช้บริการร้านกาแฟ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ 3) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟของผู้ใช้บริการในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้แก่ ด้านราคา มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านผลิตภัณฑ์ และสมการพยากรณ์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟของผู้ใช้บริการในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ดังนี้ $\hat{Y} = 1.443 + 0.349 (X_2) + 0.206 (X_6) + 0.132 (X_7) - 0.115 (X_3) + 0.106 (X_1)$ $\hat{Z} = 0.442 (Z_2) + 0.244 (Z_6) + 0.150 (Z_7) - 0.140 (Z_3) + 0.127 (Z_1)$

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด, การตัดสินใจเลือกใช้บริการ, ร้านกาแฟ

Abstract

This survey research article to 1) Study the level of marketing mix factors, 2) Examine consumer service behavior, and 3) Analyze the marketing mix factors influencing the service behavior of cafe consumers in Hatyai District, Songkhla Province. The research sample consisted of 400 consumers in Hat Yai District, Songkhla Province, selected through a simple random sampling method. The research instrument employed was a 5-point Likert scale questionnaire, which yielded a reliability coefficient of 0.96. Data analysis was performed using mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The findings revealed that: 1) The overall marketing mix factors. The people aspect received the highest mean score of 4.52. 2) Consumer service behavior was overall at the highest level ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = .42). The behavior with the highest mean score was searching for information before choosing a cafe service. And 3) Marketing mix factors influencing the service behavior of cafe consumers in Hatyai District, Songkhla Province, included: Price, this factor had the highest regression coefficient. Follow by the physical evidence, service process, distribution channel and product. The predictive equations for the marketing mix factors affecting consumer service behavior in Hatyai District, Songkhla Province, are as follows: $\hat{Y} = 1.443 + 0.349 (X_2) + 0.206 (X_6) + 0.132 (X_7) - 0.115 (X_3) + 0.106 (X_1)$ $\hat{Z} = 0.442 (Z_2) + 0.244 (Z_6) + 0.150 (Z_7) - 0.140 (Z_3) + 0.127 (Z_1)$.

Keywords: Marketing Mix, Decision Making, Cafe

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ธุรกิจกาแฟและร้านกาแฟนับเป็นหนึ่งในภาคธุรกิจบริการที่ขยายตัว อย่างต่อเนื่องในประเทศไทย ตลาดกาแฟไทยเติบโตต่อเนื่องด้วยมูลค่ากว่า 1 แสนล้านบาท คนไทยบริโภคกาแฟประมาณเฉลี่ย 300 - 340 แก้ว/คน/ปี หรือประมาณ 90,000 ตัน/ปี ตลาดที่เติบโตสูงสุด คือ กลุ่มกาแฟพิเศษ (Specialty Coffee) แต่กาแฟสำเร็จรูปยังคงครองตลาดส่วนใหญ่ถึง 84% โดยแนวโน้มคนไทยดื่มกาแฟเย็นเฉลี่ยวันละ 1 - 1.5 (ประชาชาติธุรกิจ, 2567) สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของวิถีชีวิตเมือง (Urban Lifestyle) และพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับการใช้เวลาและการใช้จ่ายเพื่อประสบการณ์นอกบ้านมากขึ้น โดยเฉพาะการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มนอกบ้านที่เติบโตสูงกว่าการปรุงอาหารรับประทานเองในครัวเรือน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อให้ธุรกิจกาแฟกลายเป็นตลาดที่ได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการและมีการแข่งขันเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2561) การขยายตัวดังกล่าวเชื่อมโยงโดยตรงกับโครงสร้างการผลิตกาแฟในระดับต้นน้ำ ข้อมูลจาก สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ระบุว่า ปีเพาะปลูก 2568/69 ไทยมีผลผลิต 16,534 ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.21 แม้พื้นที่เก็บเกี่ยวลดลงเล็กน้อย ขณะเดียวกันราคากาแฟเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 52.4 สะท้อนภาวะอุปสงค์ที่ขยายตัวสูง ทั้งในประเทศและตลาดโลกที่มีความต้องการ 10.16 ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.70 นอกจากนี้ มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม ของสหภาพยุโรป (EUDR) กำหนดให้การผลิตต้องสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ส่งผลให้ไทยเร่งยกระดับเกษตรกร 12,000 ครัวเรือนเข้าสู่ระบบการผลิตที่ได้มาตรฐาน ดังนั้น การเติบโตของธุรกิจกาแฟไทยจึงสัมพันธ์กับห่วงโซ่อุปทานกาแฟทั้งด้านปริมาณ ราคา คุณภาพ และมาตรฐานความยั่งยืนในระดับสากลอย่างมีนัยสำคัญ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2568)

แม้ตลาดกาแฟจะมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่สภาพแวดล้อมการแข่งขันของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในระยะหลังสะท้อนการฟื้นตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป ภายใต้ข้อจำกัดด้านกำลังซื้อของผู้บริโภคและต้นทุนการดำเนินธุรกิจที่เพิ่มสูงขึ้น รายงานวิเคราะห์แนวโน้มธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มของไทยระบุว่า ในปี พ.ศ. 2568 มูลค่าตลาด

ยังคงขยายตัวในอัตราที่ชะลอลงเมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้านี้ สะท้อนความท้าทายด้านโครงสร้างต้นทุนและพฤติกรรม การใช้จ่ายที่ระมัดระวังมากขึ้น (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2568) สถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการไม่อาจพึ่งพา การเติบโตของตลาดโดยรวมเพียงอย่างเดียว หากแต่จำเป็นต้องยกระดับความสามารถในการแข่งขันผ่านการสร้าง คุณค่า (Value Creation) และความแตกต่าง (Differentiation) ทั้งในมิติของสินค้า บริการ และประสบการณ์ ของผู้ใช้บริการอย่างเป็นระบบ ในเชิงทฤษฎี การทำความเข้าใจปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (7Ps) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อ การอธิบายพฤติกรรม การตัดสินใจของผู้บริโภคในบริบทธุรกิจคาเฟ่ เนื่องจากการตัดสินใจ เลือกใช้บริการมีได้ตั้งอยู่บนปัจจัยด้านราคาเพียงมิติเดียว หากแต่เป็นผลลัพธ์ของการประเมินองค์ประกอบหลาย ด้านที่สัมพันธ์กัน ทั้งผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการ และ องค์ประกอบทางกายภาพ ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าและความตั้งใจใช้บริการของผู้บริโภค งานวิจัยในบริบท ไทยยืนยันว่า ส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟ โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์ บรรยากาศร้าน และคุณภาพการบริการ (วาสนา อะกุลดี, 2566); (ชญานุช ยุติธรรม, 2566) นอกจากนี้ บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ยังส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการบอกปากต่อปากทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Word of Mouth: e-WOM) ซึ่งประกอบด้วย รีวิวออนไลน์ ความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้ใช้บริการรายอื่น (ฐิตารีย์ ศิริมงคล และณัฏฐา นันท์ นิธิวัฒนะ, 2567) จากการศึกษา พบว่า e-WOM มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้บริการร้านกาแฟท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคยุคดิจิทัลมิได้ประเมินร้านค้าจากประสบการณ์ตรงเท่านั้น หากยังใช้ข้อมูลจากโลกออนไลน์เป็นฐานในการประเมินคุณภาพและความน่าเชื่อถือก่อนตัดสินใจเข้ารับบริการจริง ประเด็นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการส่วนประสมทางการตลาดควบคู่กับการสื่อสารในสื่อดิจิทัล อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจคาเฟ่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ เพื่อเสริมสร้าง ความได้เปรียบในการแข่งขันภายใต้บริบทตลาดที่มีข้อจำกัด ด้านกำลังซื้อและการแข่งขันที่เข้มข้นมากขึ้น

สำหรับบริบทพื้นที่ศึกษา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การค้า และ การศึกษาในภาคใต้ตอนล่าง มีความหนาแน่นของประชากร นักศึกษา และแรงงานวัยทำงานสูง ส่งผลให้ธุรกิจ คาเฟ่ขยายตัวต่อเนื่องทั้งในรูปแบบร้านอิสระและร้านเครือข่าย มีการแข่งขันรุนแรง มุ่งเน้นการเป็นคาเฟ่สไตล์ เฉพาะตัวที่ตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์การพักผ่อนและการถ่ายรูปมากกว่าแค่ขายกาแฟ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ การพัฒนาแบรนด์กาแฟสงขลาเพื่อสร้างเอกลักษณ์ โดยเน้นบรรยากาศและคุณภาพเครื่องดื่มเป็นสำคัญ (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2566) และภายใต้การแข่งขันที่รุนแรง ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องมี ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับปัจจัยการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคในบริบทพื้นที่จริง เพื่อนำไปสู่ การกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับพฤติกรรมผู้บริโภคเฉพาะถิ่น รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ในแต่ละองค์ประกอบของ 7Ps ดังนั้น การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เลือกใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จึงมีความสำคัญทั้งเชิงวิชาการในการอธิบาย ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการตลาดบริการกับพฤติกรรมผู้บริโภค และเชิงปฏิบัติในการนำผลการวิจัยไป ใช้พัฒนากลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการเข้าถึง การสื่อสารการตลาด คุณภาพบริการ กระบวนการ และ สภาพแวดล้อมทางกายภาพให้สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้บริโภคยุคปัจจุบัน ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขันของธุรกิจคาเฟ่ในพื้นที่ได้ อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ของการให้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภคอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยแบบการสำรวจ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการร้านกาแฟ เนื่องจากผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนประชากรที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการร้านกาแฟที่อาศัยอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างอ้างอิงสูตรของ Taro Yamane โดยมีขนาดตัวอย่างของประชากรที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สามารถคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้เท่ากับ 384.16 คน ผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน แต่ทั้งนี้เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการตอบแบบสอบถามไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามสำหรับงานวิจัยครั้งนี้เพิ่มขึ้นอีก 5% รวมเป็น 400 คน เพื่อให้ผลที่ได้มีความแม่นยำในการวิเคราะห์สมมติฐาน สำหรับวิธีการเลือกตัวอย่างผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากผู้มาใช้บริการร้านกาแฟในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

2. การสร้างเครื่องมือวิจัย ขั้นตอนการสร้างพัฒนาเครื่องมือวิจัย 1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟ 2) กำหนดนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการของตัวแปรที่ต้องการวัดในงานวิจัย ได้แก่ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ซึ่งประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ และพฤติกรรมในการใช้บริการร้านกาแฟ 3) ยกร่างข้อคำถามโดยการเขียนข้อคำถามให้ครอบคลุมตามนิยามศัพท์ โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7 ด้าน ด้านละ จำนวน 4 - 5 ข้อ และพฤติกรรมในการใช้บริการร้านกาแฟ จำนวน 5 ข้อ 4) ตรวจสอบความตรงของข้อคำถาม พิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารธุรกิจ 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด 2 ท่าน ได้ค่าอยู่ในช่วง 0.67 - 1.00 5) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของ ครอนบาคซ์ (Cronbach) ได้ค่าเท่ากับ 0.96 ซึ่งถือว่ามีความเหมาะสมนำไปใช้ได้ เป็นไปตามเกณฑ์ของ Jacobs, L. C.; Fraenkel, R. J. & Wallen, E. N. ซึ่งระบุว่าค่าความเชื่อมั่นไม่ควรต่ำกว่า 0.70 (Jacobs, L. C., 1991); (Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E., 2006) และ 6) นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสอบถามชนิดมีโครงสร้างซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระดับการศึกษา ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคในการเลือกใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบของ Likert

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมในการใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ Likert

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

4.2 ผู้วิจัยแจกคิวอาร์โค้ด (QR Code) ให้กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย และชี้แจงวิธีการตอบแบบสอบถามให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจอย่างชัดเจน

4.3 ให้กลุ่มตัวอย่างสแกนคิวอาร์โค้ดผ่านโทรศัพท์มือถือ เพื่อเข้าสู่ระบบแบบสอบถามออนไลน์ และดำเนินการตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง

4.4 กลุ่มตัวอย่างใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 10 - 15 นาที โดยผู้วิจัยอยู่ในพื้นที่เพื่อให้คำแนะนำเพิ่มเติม และรองานกว่าผู้ตอบแบบสอบถามดำเนินการตอบเสร็จสิ้นและกดส่ง (Submit) แบบสอบถาม

4.5 ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์และความครบถ้วนของข้อมูลจากแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 1 เดือน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ศึกษาระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ของการใช้บริการร้านค้าแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 ศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการร้านค้าแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.3 ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านค้าแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression)

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ทางสถิติ และนำเสนอผลการศึกษิตตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้บริการร้านค้าแฟ และส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านค้าแฟของผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของการใช้บริการร้านค้าแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ในการใช้บริการร้านค้าแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านผลิตภัณฑ์	4.46	.51	มาก
1. รสชาติกาแฟและเครื่องดื่มอื่น ๆ มีให้เลือกมากมายหลายชนิด	4.62	.64	มากที่สุด
2. การใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพทั้งในส่วน of เครื่องดื่มและเบเกอรี่	4.45	.65	มาก
3. ความหลากหลายของเมนูเครื่องดื่ม เบเกอรี่ รวมถึงความแปลกใหม่ และมีเมนูตามฤดูกาลหรือเทศกาล	4.37	.75	มาก
4. บรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม	4.37	.73	มาก
5. บรรจุภัณฑ์ที่ใช้มีคุณภาพและปลอดภัย	4.50	.66	มาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ในการใช้บริการร้านค้าของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ต่อ)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านราคา	4.42	.53	มาก
1. ราคาเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า	4.48	.63	มาก
2. ราคาเหมาะสมกับรสชาติของเครื่องดื่มและเบเกอรี่	4.46	.64	มาก
3. การระบุราคาสินค้าชัดเจน	4.41	.72	มาก
4. ราคาเหมาะสมกับปริมาณของเครื่องดื่มและเบเกอรี่	4.36	.72	มาก
5. ราคาเหมาะสมกับบรรยากาศภายในร้าน และคุณภาพการให้บริการ	4.42	.72	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.41	.51	มาก
1. ทำเลที่ตั้งของร้านค้ามีความสะดวกเข้าถึงง่าย	4.42	.70	มาก
2. มีที่จอดรถกว้างขวาง และเพียงพอ	4.41	.67	มาก
3. แสดงวันเวลาเปิด-ปิด ชัดเจน	4.43	.70	มาก
4. บริเวณรอบร้านค้าสะอาด มีความเป็นส่วนตัว และมีมุมถ่ายรูปหลากหลาย	4.41	.69	มาก
5. มีป้ายหน้าร้านเห็นเด่นชัด	4.39	.73	มาก
ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.47	.51	มาก
1. มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น Facebook, TikTok และ Instagram เป็นต้น	4.58	.66	มากที่สุด
2. มีการจัดทำกิจกรรมส่งเสริมทางการตลาด เช่น การจัดราคา สะสมแต้ม เป็นต้น	4.46	.65	มาก
3. มีของพรีเมียมให้แลกซื้อ เช่น แก้วน้ำของร้านค้า	4.39	.75	มาก
4. มีการประชาสัมพันธ์ โฆษณาหน้าร้านค้า ที่ชัดเจน	4.45	.67	มาก
5. มีการจัดการระบบสมาชิกเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารของร้านค้า อย่างสม่ำเสมอ	4.50	.69	มาก
ด้านบุคลากร	4.52	.46	มากที่สุด
1. พนักงานที่ให้บริการมีความสุภาพ กิริยามารยาทเรียบร้อย	4.56	.60	มากที่สุด
2. พนักงานที่ให้บริการแต่งกายสุภาพเรียบร้อย	4.51	.59	มากที่สุด
3. พนักงานที่ให้บริการมีความเอาใจใส่ กระตือรือร้นและมีความพร้อม ในการให้บริการ	4.49	.67	มาก
4. พนักงานที่ให้บริการมีความเป็นมืออาชีพและมีความสามารถในการแก้ปัญหา	4.47	.62	มาก
5. พนักงานที่ให้บริการมีความเพียงพอต่อการให้บริการ และให้บริการรวดเร็ว	4.55	.62	มากที่สุด
ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ	4.49	.50	มาก
1. การตกแต่งร้านค้า สวยงามและทันสมัย	4.53	.63	มากที่สุด
2. การจัดสรรที่นั่งด้านในและด้านนอกร้านค้า มีความเป็นส่วนตัวและเพียงพอ	4.49	.60	มาก
3. บรรยากาศของร้านค้าเป็นกันเอง	4.45	.70	มาก
4. มีที่นั่งสะดวกสบาย	4.48	.64	มาก
ด้านกระบวนการให้บริการ	4.47	.48	มาก
1. มีความรวดเร็วในการให้บริการลูกค้า	4.55	.61	มากที่สุด
2. มีความชัดเจนในการอธิบายแนะนำเมนูให้กับลูกค้า	4.48	.61	มาก
3. การส่งมอบสินค้าและบริการที่ถูกต้อง	4.45	.68	มาก
4. มีการเรียกเก็บเงิน รายการเครื่องดื่ม และเบเกอรี่ ที่แสดงความถูกต้อง และครบถ้วน	4.47	.67	มาก
5. ระยะเวลาในการให้บริการมีความเหมาะสมตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ	4.42	.68	มาก

จากตารางที่ 1 ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีความคิดเห็นต่อระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของการใช้บริการร้านค้า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเมื่อเรียงจากมากไปน้อย พบว่า ด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.52 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ย 4.49 ซึ่งอยู่ในระดับมาก อันดับที่ 3 คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการให้บริการ ค่าเฉลี่ย 4.47

ซึ่งอยู่ในระดับมาก อันดับที่ 4 ด้านผลิตภัณฑ์ ค่าเฉลี่ย 4.46 ซึ่งอยู่ในระดับมาก อันดับที่ 5 ด้านราคาค่าเฉลี่ย 4.46 ซึ่งอยู่ในระดับมาก และอันดับสุดท้าย คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ซึ่งอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2. พฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของพฤติกรรมในการใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การหาข้อมูลก่อนที่จะเลือกใช้บริการร้านกาแฟ	4.73	.50	มากที่สุด
2. การเปรียบเทียบสถานที่และสินค้ากับร้านอื่นก่อนที่จะเลือกใช้บริการร้านกาแฟ	4.47	.60	มาก
3. การประชาสัมพันธ์สินค้าและการอัปเดตข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ มีผลต่อการเลือก ใช้บริการร้านกาแฟ	4.55	.65	มากที่สุด
4. สินค้าและการบริการของร้านกาแฟมีความสำคัญต่อการเลือกใช้บริการร้านกาแฟ	4.50	.68	มาก
5. การเลือกใช้บริการร้านกาแฟในครั้งถัดไป จะอุดหนุนร้านกาแฟ	4.50	.61	มากที่สุด
ภาพรวม	4.55	.42	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ใช้บริการในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีความคิดเห็นต่อระดับของพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟ ซึ่งในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 4.55 อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า การหาข้อมูลก่อนที่จะเลือกใช้บริการร้านกาแฟ การประชาสัมพันธ์สินค้า และการอัปเดตข้อมูลอย่างสม่ำเสมอมีผลต่อการเลือกใช้บริการร้านกาแฟ การเลือกใช้บริการร้านกาแฟในครั้งถัดไป จะอุดหนุนร้านกาแฟ สินค้าและการบริการของร้านกาแฟ มีความสำคัญต่อการเลือกใช้บริการร้านกาแฟ และการเปรียบเทียบสถานที่และสินค้ากับร้านอื่นก่อนที่จะเลือกใช้บริการร้านกาแฟ มีค่าเฉลี่ย 4.73, 4.55, 4.50, 4.50 และ 4.47 ตามลำดับ ซึ่งทุกประเด็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อป้องกันปัญหาความสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ผู้วิจัยได้ตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ซึ่งตามเกณฑ์ต้องมีค่าไม่เกิน 0.80 ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด กับพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตัวแปร	P ₁ ผลิตภัณฑ์	P ₂ ราคา	P ₃ ช่องทางการจัดจำหน่าย	P ₄ การส่งเสริมการตลาด	P ₅ บุคลากร	P ₆ องค์ประกอบทางกายภาพ	P ₇ กระบวนการให้บริการ	BEH ระดับพฤติกรรมผู้บริโภค
ผลิตภัณฑ์: P ₁	1	.713**	.743**	.656**	.621**	.643**	.622**	.596**
ราคา: P ₂		1	.717**	.650**	.666**	.689**	.632**	.705**
ช่องทางการจัดจำหน่าย: P ₃			1	.726**	.722**	.717**	.686**	.559**
การส่งเสริมการตลาด: P ₄				1	.634**	.699**	.606**	.522**

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด กับพฤติกรรมในการใช้บริการร้านค้าเฟ่ของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ต่อ)

ตัวแปร	P ₁ ผลิตภัณฑ์	P ₂ ราคา	P ₃ ช่องทางการจัดจำหน่าย	P ₄ การส่งเสริมการตลาด	P ₅ บุคลากร	P ₆ องค์ประกอบทางกายภาพ	P ₇ กระบวนการให้บริการ	BEH ระดับพฤติกรรมผู้บริโภค
บุคลากร: P ₅					1	.680**	.698**	.575**
องค์ประกอบทางกายภาพ: P ₆						1	.700**	.644**
กระบวนการให้บริการ: P ₇							1	.598**
ระดับพฤติกรรมผู้บริโภค: BEH								1

**p < .01

จากตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) กับตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านค้าเฟ่ของผู้บริโภค รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันเอง เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมเบื้องต้นของข้อมูลก่อนการวิเคราะห์การถดถอย ผลการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 ด้าน มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านค้าเฟ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันเอง พบว่า คู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) กับ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.743 รองลงมา คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) กับ ด้านราคา (Price) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .0717 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามแม้จะพบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระในระดับสูงในบางคู่ แต่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของทุกคู่ยังคงมีค่าต่ำกว่า 0.80 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่บ่งชี้ว่าข้อมูลชุดนี้ไม่มีปัญหาภาวะความสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระที่รุนแรง (Multicollinearity) จึงมีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วยสถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในลำดับต่อไป

ตารางที่ 4 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านค้าเฟ่ของผู้บริโภค อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตัวแปรพยากรณ์	b	β	SE _b	t	p-value
(constant)	1.443		.153	9.438**	.000
ด้านผลิตภัณฑ์ (X ₁)	.106	.127	.046	2.316*	.021
ด้านราคา (X ₂)	.349	.442	.044	7.973**	.000
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X ₃)	-.115	-.140	.052	-2.203*	.028
ด้านการส่งเสริมการตลาด (X ₄)	-.040	-.048	.044	-.906	.365
ด้านบุคลากร (X ₅)	.057	.062	.050	1.136	.257
ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ (X ₆)	.206	.244	.048	4.274**	.000
ด้านกระบวนการให้บริการ (X ₇)	.132	.150	.047	2.831**	.005

R = 0.753 R² = 0.567 Adj. R² = 0.559 F = 73.283**

**p < .01 และ *p < .05

จากตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์พฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 73.283, p < .01$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .753 และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ .567 หรือกล่าวได้ว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายความผันแปรของพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟได้ร้อยละ 56.70 ($\text{Adjusted } R^2 = .559$) เมื่อพิจารณาทางด้าน รายด้าน พบว่า มี 5 ปัจจัย ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยด้านราคา มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมากที่สุด ($\beta_2 = 0.442$) รองลงมา คือ ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ($\beta_6 = 0.244$) ด้านกระบวนการให้บริการ ($\beta_7 = 0.150$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\beta_3 = -0.140$) และด้านผลิตภัณฑ์ ($\beta_1 = 0.127$) และพบว่า ด้านบุคลากร ($\beta_5 = 0.062$) และด้านการส่งเสริมการตลาด ($\beta_4 = -0.048$) ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งสามารถเขียนสมการพยากรณ์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการใช้บริการร้านกาแฟในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในรูปคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 1.443 + 0.349 (X_2) + 0.206 (X_6) + 0.132 (X_7) - 0.115 (X_3) + 0.106 (X_1)$$

$$\hat{Z} = 0.442 (Z_2) + 0.244 (Z_6) + 0.150 (Z_7) - 0.140 (Z_3) + 0.127 (Z_1)$$

อภิปรายผล

ผลการวิจัยค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix-7Ps) ซึ่งพบว่า โดยภาพรวมด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยเฉพาะประเด็นพนักงานมีความสุภาพและกิริยามารยาทเรียบร้อย รองลงมา คือ ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ และด้านการส่งเสริมการตลาด ทั้งนี้ เนื่องจากธุรกิจกาแฟเป็นธุรกิจบริการที่ต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานและลูกค้าโดยตรง การที่พนักงานมีใจรักบริการ และมีความเป็นมืออาชีพ จึงเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคสัมผัสได้และให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จุริรัตน์ หนองหว้า และคณะ เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการร้านกาแฟ แบบคาเฟ่ ฮอปป์ (café hopping) ของนักท่องเที่ยวชาวไทย กลุ่ม Gen Y ในเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการเลือกร้านกาแฟแบบคาเฟ่ ฮอปป์ คือ ด้านบุคลากร รองลงมา คือ ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพ และด้านกระบวนการให้บริการ ตามลำดับ (จุริรัตน์ หนองหว้า และคณะ, 2568) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาภรณ์ เหมือนชู และศุภลักษณ์ ฉินตระกูล ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสด คาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสด คาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านบุคลากร รองลงมา คือ ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านลักษณะทางกายภาพ ตามลำดับ (จุฑาภรณ์ เหมือนชู และศุภลักษณ์ ฉินตระกูล, 2565)

2. ผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การหาข้อมูลก่อนที่จะเลือกใช้บริการ โดยผู้บริโภคเน้นการรับข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook TikTok และ Instagram เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทอย่างมาก ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่

มีพฤติกรรมเปรียบเทียบข้อมูล รีวิว และภาพถ่ายบรรยากาศร้านจากสื่อออนไลน์ก่อนตัดสินใจเดินทางไปจริง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ลลิตา พ่วงมหา และพีรพล รอดเสถียร เรื่องการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของร้านกาแฟในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ปัจจัยเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟในชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 (ลลิตา พ่วงมหา และพีรพล รอดเสถียร, 2567)

3. ผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ด้านราคา รองลงมา คือ ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ แม้ว่าผู้บริโภคจะชื่นชอบพนักงานและบรรยากาศร้าน แต่ในการตัดสินใจใช้บริการจริง ความคุ้มค่าของราคาเทียบกับคุณภาพและรสชาติ คือ ปัจจัยตัดสินใจหลัก นอกจากนี้ กระบวนการให้บริการที่รวดเร็วและความสวยงามของร้าน (Physical Evidence) ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วราภรณ์ แสงเล่าและคณะ เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภค ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (วราพร แสงเล่า และคณะ, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

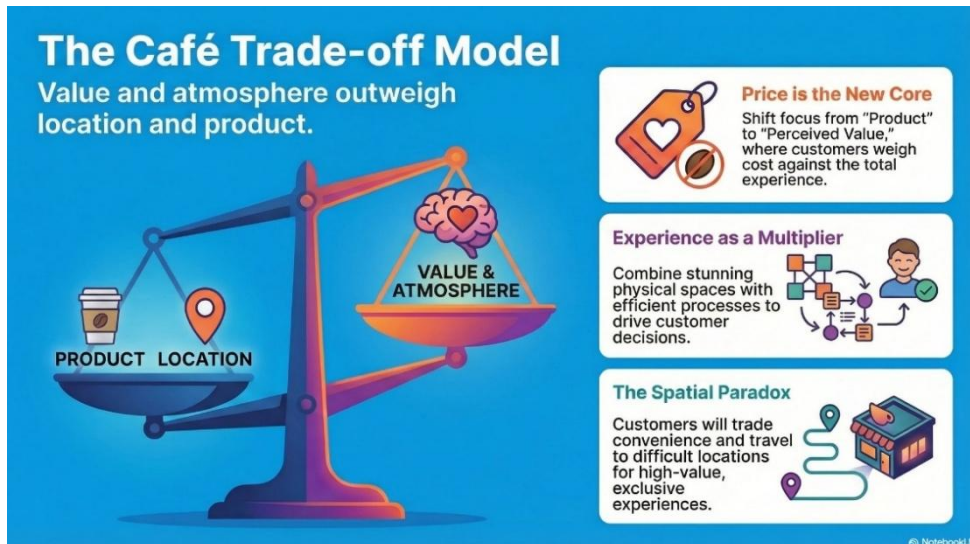
การวิจัยครั้งนี้ได้ก้าวข้ามทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ดั้งเดิม โดยสามารถวิเคราะห์เป็นแนวคิดทฤษฎีใหม่ คือ ตัวแบบพลวัตการแลกเปลี่ยนคุณค่าและประสบการณ์ร้านกาแฟ (Value Experience Trade-off Café Model) ซึ่งพบว่า พฤติกรรมผู้บริโภคถูกขับเคลื่อนด้วย 5 ปัจจัยหลัก ผ่าน 3 กลไกเชิงซ้อน ดังนี้

1. กลไกแกนหลัก (ความคุ้มค่าเชิงประจักษ์) ตัวแบบได้ยกระดับ “ราคา” (ที่สะท้อนถึงความคุ้มค่าต่อประสบการณ์โดยรวม) ขึ้นเป็นศูนย์กลางการตัดสินใจแทนที่ “ผลิตภัณฑ์” ซึ่งถูกลดบทบาทลงเป็นเพียงมาตรฐานพื้นฐานที่ทุกร้านต้องมี

2. กลไกตัวคูณประสบการณ์ ปัจจัยด้านพนักงานและการส่งเสริมการตลาดมีอิทธิพลน้อยลง โดยถูกแทนที่ด้วยการทำงานร่วมกันของ “องค์ประกอบทางกายภาพ” (บรรยากาศที่สวยงาม) และ “กระบวนการ” (การบริการที่รวดเร็ว) ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวคูณแรงกระตุ้นใจอย่างแท้จริง

3. กลไกความย้อนแย้งเชิงพื้นที่ (Spatial Paradox) หักล้างทฤษฎีทำเลที่ตั้งเดิมที่เน้นความสะดวกสบาย โดยพบว่า หากร้านมีความคุ้มค่าและบรรยากาศที่โดดเด่นเพียงพอ ผู้บริโภคและเกิดพฤติกรรม “ยินยอมแลก” (Trade-off) และพร้อมเดินทางไปยังทำเลที่ซับซ้อนเพื่อประสบการณ์ที่แตกต่าง

บทสรุป ตัวแบบนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้ประกอบการควรใช้กลยุทธ์ “การลงทุนแบบมุ่งเป้า” โดยมุ่งเน้นทรัพยากรไปที่การสร้างบรรยากาศร้าน (Physical Evidence) ควรคู่กับการตั้งราคาที่คุ้มค่า (Price) ซึ่งมีคุณภาพมากพอที่จะดึงดูดผู้บริโภคให้มองข้ามอุปสรรคด้านความไม่สะดวกของทำเลที่ตั้ง (Place) ได้อย่างสมบูรณ์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 The Café Trade-off Model

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีความคิดเห็นต่อระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ในการบริการร้านกาแฟ ในภาพรวมเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการให้บริการ ตามลำดับ ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สำหรับพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟในภาพรวม อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น โดยเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า การหาข้อมูลก่อนที่จะเลือกใช้บริการร้านกาแฟ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การประชาสัมพันธ์สินค้าและการอัปเดตข้อมูลอย่างสม่ำเสมอมีผลต่อการเลือกใช้ บริการร้านกาแฟ การเลือกใช้บริการร้านกาแฟในครั้งถัดไป จะอุดหนุนร้านกาแฟ สินค้าและบริการของร้านกาแฟ มีความสำคัญต่อการเลือกใช้บริการร้านกาแฟ และการเปรียบเทียบสถานที่และสินค้ากับร้านอื่นก่อนที่จะเลือกใช้ บริการร้านกาแฟ ตามลำดับ ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และสำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ บริการร้านกาแฟ พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ และด้านกระบวนการให้บริการ ส่งผลต่อพฤติกรรมในการใช้บริการร้านกาแฟ ของผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยด้านราคา มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ ซึ่งมีข้อเสนอแนะตามผลงานวิจัย ดังนี้ 1) ผู้ประกอบการในพื้นที่หาดใหญ่ไม่ควรเน้นเพียงการแข่งขัน ด้านราคาถูก แต่ต้องมุ่งเน้น ความคุ้มค่าที่รับรู้ (Perceived Value) เนื่องจากผลการวิจัยระบุว่าคะแนนเฉลี่ย ความเหมาะสมของราคากับคุณภาพสินค้ามีค่าสูง กลยุทธ์ที่ควรใช้ คือ การทำ Value-based Pricing ที่สะท้อนถึง คุณภาพวัตถุดิบและบรรยากาศร้าน เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกว่าคุณค่าที่จ่าย 2) ร้านกาแฟต้องปรับตัวจากสถานที่ จำหน่ายเครื่องดื่ม ไปสู่ พื้นที่ประสบการณ์(Experience Space) การออกแบบควรเน้นเอกลักษณ์ที่สร้างจุดถ่ายรูป (Instagrammable Spots) เพื่อตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคที่ชอบหาข้อมูลและรีวิวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นการตลาดแบบบอกต่อ (e-WOM) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) แม้ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) จะไม่ส่งผลทางสถิติต่อพฤติกรรมโดยตรงในการวิเคราะห์ภาพรวม แต่พฤติกรรม การรับข้อมูลข่าวสารผ่าน Facebook, TikTok และ Instagram กลับมีความสำคัญมาก ผู้ประกอบการควรเน้น การทำ Content Marketing ที่เน้นภาพลักษณ์ความสวยงามของสถานที่ (Physical Evidence) และความคุ้มค่า ของราคา (Price) เพื่อดึงดูดใจผู้บริโภคตั้งแต่ขั้นตอนการค้นหาข้อมูลออนไลน์

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาภรณ์ เหมือนชู และศุภลักษณ์ ฉินตระกูล. (2565). ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคและใช้บริการร้านกาแฟสดคาเฟ่เมซอน ในสถานบริการน้ำมัน ปตท. จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 9(1), 303-316.
- จรัสรัตน์ หนองหว้า และคณะ. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการร้านกาแฟ แบบคาเฟ่ฮอปป์ (café hopping) ของนักท่องเที่ยวชาวไทย กลุ่ม Gen Y ในเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 20(72), 37-47.
- ชญัญญา ชูธรรม. (2566). พฤติกรรมของผู้ใช้บริการในร้านกาแฟสด กรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ.
- ฐิตารีย์ ศิริมงคล และฉันทนันท์ นิติวินณะ. (2567). อิทธิพลของการบอกปากต่อปากทางอิเล็กทรอนิกส์ของร้านกาแฟท้องถิ่นที่มีต่อความตั้งใจใช้บริการร้านกาแฟท้องถิ่นของผู้บริโภค ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 14(3), 81-92.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2567). คนไทยบริโภคกาแฟปีละ 9 หมื่นตัน นิยมเมล็ดกาแฟพิเศษมากขึ้น แต่ผลิตไม่เพียงพอ. เรียกใช้เมื่อ 13 มีนาคม 2569 จาก <https://www.prachachat.net/breaking-news/news-1601416>
- ลลิตา พ่วงมหา และพีรพล รอดเสถียร. (2567). การสื่อสารการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของร้านกาแฟในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 28(3), 81-93.
- วรภาพร แสงเล่า และคณะ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภคในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. ใน รายงานการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 22 (หน้า 161-176). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- วาสนา อะกุลดี. (2566). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟน่านของบุคลากรกระทรวงพาณิชย์. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2561). ธุรกิจร้านกาแฟ: บริหารอย่างไรให้รุ่ง. เรียกใช้เมื่อ 16 ธันวาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/OZPwp>
- _____. (2568). ธุรกิจร้านอาหารและร้านเครื่องดื่มปี 2568 คาดโตแค่ 2.8% เศรษฐกิจชะงักกระทบการใช้จ่ายตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติเสี่ยงไม่โต. เรียกใช้เมื่อ 16 ธันวาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/RPTEq>
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2566). ร่างแผนพัฒนารายสินค้าเกษตรตามแนวทาง BCG Model. เรียกใช้เมื่อ 13 มีนาคม 2569 จาก <https://shorturl.asia/OzmLG>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2568). ข่าวที่ 144/2568 สศก. คาดดีมานด์กาแฟโลก 10.16 ล้านตัน ผลผลิตไทย 16,534 ตัน เกษตรฯ ขับเคลื่อนยกระดับ 1.2 หมื่นครัวเรือน รับมาตรฐาน EUDR. เรียกใช้เมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://zone11.oae.go.th/news-press/4617/>
- Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E. (2006). How to design and evaluate research in education. (6th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Jacobs, L. C. (1991). Test Reliability. IU Bloomington Evaluation Services and Testing (Best). Bloomington: Indiana University Blomington.

**การออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจระดับอุดมศึกษา
เพื่อการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตตามความต้องการของตลาดแรงงาน***
**DESIGNING BUSINESS CHINESE COURSES IN HIGHER EDUCATION
FOR THE DEVELOPMENT OF GRADUATE COMPETENCIES
IN RESPONSE TO LABOR MARKET DEMANDS**

จิตาภัส ศรีสันต์

Jidapat Srisont

คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ นนทบุรี ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Panyapiwat Institute of Management, Nonthaburi, Thailand

Corresponding author E-mail: jidapatsri@pim.ac.th

Tel: 092-742-4777

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามุมมองของตลาดแรงงานต่อสมรรถนะภาษาจีนเชิงธุรกิจของบัณฑิต 2) วิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงานต่อสมรรถนะบัณฑิตในบริบทการทำงานจริง และ 3) เสนอแนวทางการออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจบนฐานสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาในสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจ กลุ่มประชากร คือ ผู้มีส่วนได้เสียของหลักสูตร โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 229 คน ประกอบด้วย ผู้ใช้บัณฑิตจากสถานประกอบการที่มีความต้องการใช้บุคลากรด้านภาษาจีน 25 แห่ง บัณฑิต 73 คน อาจารย์ผู้สอน 9 คน และนักศึกษา ชั้นปีที่ 2 - 4 จำนวน 122 คน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์เอกสารเชิงนโยบายร่วมกับการเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แนวคำถามสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ข้อมูลทั้งหมดวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยการเข้ารหัส การจัดหมวดหมู่ และการสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ ผลการวิจัยพบว่า ตลาดแรงงานให้ความสำคัญกับสมรรถนะเชิงปฏิบัติที่บูรณาการทักษะภาษาจีนเชิงธุรกิจกับความรู้ทางธุรกิจ โดยสามารถสังเคราะห์เป็นสมรรถนะสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการสื่อสารภาษาจีนเชิงธุรกิจในสถานการณ์จริง 2) ความรู้พื้นฐานทางธุรกิจ 3) ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ 4) ทักษะการทำงานในบริบทพหุวัฒนธรรม และ 5) ทักษะวิชาชีพด้านการบัญชี การเงิน การบริหารทรัพยากร และการเป็นผู้ประกอบการ ทั้งนี้ งานวิจัยเสนอแนวทางการออกแบบรายวิชาที่เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การบูรณาการความรู้ภาษาจีน ธุรกิจ เทคโนโลยี ทักษะวิชาชีพ และการเชื่อมโยงกับบริบทการทำงานจริง เพื่อยกระดับสมรรถนะบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: ภาษาจีนเชิงธุรกิจ, การออกแบบรายวิชา, สมรรถนะบัณฑิต, ตลาดแรงงาน, การอุดมศึกษา

*Received March 2, 2026; Revised March 21, 2026; Accepted March 30, 2026

Abstract

This research aims to 1) Examine labor market perspectives on the business Chinese competencies of graduates, 2) Analyze labor market demands for graduate competencies in real working contexts, and 3) Propose competency-based guidelines for designing business Chinese courses aligned with labor market needs. The scope of the study is defined within Panyapiwat Institute of Management, Bachelor of Arts Program in Business Chinese. The population comprises stakeholders of the program, including employers, graduates, instructors, and students. A purposive sampling technique was employed to select 229 participants, consisting of employers from 25 organizations requiring Chinese-speaking personnel, 73 graduates, 9 instructors, and 122 students in years 2 - 4. This study adopts a qualitative research methodology by integrating policy document analysis with field data collection through in-depth interviews and semi-structured questionnaires. The research instruments include interview guidelines and questionnaires validated for content validity. Data were analyzed using content analysis through coding, categorization, and thematic synthesis. The findings indicate that the labor market emphasizes practical competencies integrating business Chinese language skills with business knowledge. These competencies can be synthesized into five key domains: 1) Business Chinese communication in real-life situations, 2) Fundamental business knowledge, 3) Digital technology and artificial intelligence skills, 4) Cross-cultural working skills, and 5) Professional skills in accounting, finance, resource management, and entrepreneurship. The study proposes course design guidelines that emphasize experiential learning, integration of Chinese language, business, and technology knowledge, as well as professional skills, and alignment with real workplace contexts. These approaches aim to enhance graduate competencies to effectively meet labor market demands in the digital era.

Keywords: Business Chinese, Course Design, Graduate Competencies, Labor Market, Higher Education

บทนำ

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในระดับโลก ความสามารถในการสื่อสารข้ามภาษาและวัฒนธรรมได้กลายเป็นสมรรถนะสำคัญของกำลังคนในตลาดแรงงาน โดยเฉพาะสมรรถนะด้านภาษาจีนเชิงธุรกิจซึ่งมีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลจากความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้น การพัฒนาบัณฑิตให้มีสมรรถนะด้านภาษาจีนเชิงธุรกิจจึงเป็นภารกิจสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถเข้าสู่การทำงานในบริบทสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนเชิงธุรกิจในระดับอุดมศึกษาจะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงปรากฏช่องว่างระหว่างสมรรถนะของบัณฑิตกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะในด้านการประยุกต์ใช้ภาษาจีนในสถานการณ์การทำงานจริง รวมถึงการบูรณาการความรู้ทางธุรกิจ ทักษะดิจิทัล และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570), 2565) ทั้งนี้ งานวิจัยก่อนหน้านี้ชี้ให้เห็นว่า บัณฑิตที่มีสมรรถนะด้านภาษาจีนในเชิงโครงสร้างหรือเชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตในบริบทการทำงานที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (ธนาพร ปัญญาอมรวัฒน์ และคณะ, 2566)

ด้วยเหตุนี้ การออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจจึงไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการพัฒนาทักษะภาษาจีนในเชิงรูปแบบเท่านั้น หากแต่ควรเชื่อมโยงการใช้ภาษาจีนเข้ากับบริบทการทำงานจริง สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 เรียนรู้ทักษะภาษาควบคู่กับการเสริมสร้างความรู้พื้นฐานทางธุรกิจ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาคุณลักษณะเชิงวิชาชีพของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) นอกจากนี้ การออกแบบรายวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ใช้บัณฑิต บัณฑิต อาจารย์ผู้สอน และผู้เรียน เพื่อสะท้อนมุมมองและความต้องการจากการใช้งานจริงในภาคปฏิบัติ

จากเหตุผลดังกล่าว งานวิจัยเรื่อง “การออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจระดับอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตตามความต้องการของตลาดแรงงาน” จึงมุ่งศึกษามุมมองของตลาดแรงงานต่อสมรรถนะด้านภาษาจีนเชิงธุรกิจจำเป็นสำหรับบัณฑิตระดับอุดมศึกษา วิเคราะห์ความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียต่อการพัฒนารายวิชา และเสนอแนวทางการออกแบบรายวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต โดยผลการวิจัยคาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารายวิชาและการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนเชิงธุรกิจในระดับอุดมศึกษา ตลอดจนสนับสนุนบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามุมมองของตลาดแรงงานต่อสมรรถนะภาษาจีนเชิงธุรกิจของบัณฑิต
2. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงานต่อสมรรถนะบัณฑิตในบริบทการทำงานจริง
3. เพื่อเสนอแนวทางการออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจบนฐานสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจระดับอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตตามความต้องการของตลาดแรงงาน” มุ่งศึกษาความต้องการของตลาดแรงงานควบคู่กับมุมมองของผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ ผู้ใช้บัณฑิต บัณฑิต อาจารย์ผู้สอน และผู้เรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับการสังเคราะห์แนวทางการออกแบบรายวิชาที่ตอบสนองต่อบริบทการทำงานจริงและการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตอย่างรอบด้าน ดังนั้น การวิจัยจึงใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผสานการวิเคราะห์เอกสารเชิงนโยบายกับการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้มีส่วนได้เสียหลายกลุ่มมาเพื่อสังเคราะห์แนวทางการออกแบบรายวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและบริบทการจัดการศึกษาในอนาคต

1. รูปแบบและแหล่งข้อมูลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษามุมมอง ประสบการณ์ และความต้องการของตลาดแรงงานและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนและการใช้บัณฑิตภาษาจีนเชิงธุรกิจ แหล่งข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อมูลเอกสาร เก็บรวบรวมจากแผนและเอกสารเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากำลังคนและการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะภาษาจีนและทักษะวิชาชีพในบริบทปัจจุบัน ข้อมูลเหล่านี้ถูกวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และ 2) ข้อมูลภาคสนาม เก็บรวบรวมตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม โดยมีการประสานงานล่วงหน้าผ่านอีเมล พร้อมจัดส่งแนวคำถามสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้พิจารณาและนัดหมายวันเวลาให้เหมาะสม

2. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากบทบาท ประสบการณ์ และความเกี่ยวข้องกับการใช้บัณฑิตของสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาจีนธุรกิจ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย 1) ผู้ใช้บัณฑิตจากสถานประกอบการที่มีการใช้ภาษาจีน จำนวน 25 แห่ง 2) บัณฑิต จำนวน 73 คน 3) อาจารย์ผู้สอน จำนวน 9 คน และ 4) นักศึกษาชั้นปีที่ 2 - 4 จำนวน 122 คน รวมทั้งสิ้น 229 คน ซึ่งครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน โดยผู้ใช้บัณฑิตเป็นผู้บริหารหรือหัวหน้างานจากสถานประกอบการ ที่เคยรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพหรือบัณฑิตเข้าทำงาน และครอบคลุมธุรกิจบริการ ธุรกิจการค้าสมัยใหม่ และธุรกิจการผลิต อันเป็นกลุ่มธุรกิจหลักที่มีความต้องการบุคลากรที่มีทักษะภาษาจีนเชิงธุรกิจ (ธนาพร ปัญญา อมรวัฒน์ และคณะ, 2566); (Central Committee of the Communist Party of China, 2025)

3. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับลักษณะของผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม ประกอบด้วย แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Questionnaire) โดยกำหนดประเด็นคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) ผู้ใช้บัณฑิต ครอบคลุมข้อมูลพื้นฐานของสถานประกอบการ ลักษณะงานที่ใช้ภาษาจีน ความต้องการต่อ สมรรถนะบัณฑิต ข้อเสนอแนะต่อหลักสูตร ความพึงพอใจต่อคุณภาพบัณฑิตและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ตลอดจน ทักษะภาษาจีนเชิงธุรกิจและทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน 2) บัณฑิต ครอบคลุมข้อมูลพื้นฐานด้านการทำงาน และการนำผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ไปใช้ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ทักษะภาษาจีนเชิงธุรกิจ ความรู้ ด้านธุรกิจและวัฒนธรรมจีน และทักษะด้านเทคโนโลยี 3) อาจารย์ผู้สอน มุ่งสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ของหลักสูตร ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร (Program Learning Outcomes: PLOs) โครงสร้างและเนื้อหา รายวิชา ความทันสมัยของหลักสูตร และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา และ 4) นักศึกษา มุ่งสำรวจการรับรู้ต่อประโยชน์ ของรายวิชา ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพและการทำงาน ได้แก่ ทักษะภาษาจีน เชิงธุรกิจ ความรู้ด้านธุรกิจและวัฒนธรรมจีน ทักษะด้านเทคโนโลยี และทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Soft Skills) รวมถึงความต้องการเพิ่มเติมต่อการพัฒนารายวิชา

ทั้งนี้ เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความชัดเจนของภาษา และความเหมาะสม ของเนื้อหา จากนั้นได้ปรับปรุงก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลเอกสาร เก็บรวบรวมจากแผนและเอกสาร เชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากำลังคนและการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ทักษะภาษาจีนและทักษะวิชาชีพในบริบทปัจจุบัน ข้อมูลเหล่านี้นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสังเคราะห์เป็น กรอบแนวคิดการวิจัย และ 2) ข้อมูลภาคสนาม ดำเนินการตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม โดยผู้วิจัยได้ ประสานงานล่วงหน้าผ่านอีเมล พร้อมจัดส่งแนวคำถามสัมภาษณ์เพื่อประกอบการพิจารณาและนัดหมายวันเวลาให้ เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม ดังนี้ 2.1) บัณฑิต ให้ข้อมูลผ่านแบบสอบถามกึ่งโครงสร้างออนไลน์ เน้นคำถาม ปลายเปิดเพื่อสะท้อนประสบการณ์การนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน 2.2) อาจารย์ผู้สอน ให้ข้อมูลผ่านการสนทนา กลุ่ม (Focus Group) เกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง และ 2.3) นักศึกษา ให้ข้อมูล ผ่านการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยในชั้นเรียน เพื่อสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2568

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการคัดเลือกประเด็นสำคัญ เข้ารหัสข้อมูล และจัดหมวดหมู่เนื้อหาอย่างเป็นระบบ เพื่อสังเคราะห์เป็นประเด็นเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวทางการพัฒนากำลังคน สมรรถนะที่ตลาดแรงงานต้องการ ทักษะภาษาจีนเชิงธุรกิจ ทักษะดิจิทัล และทักษะวิชาชีพ

ผลการวิเคราะห์เอกสารถูกนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และใช้เป็นฐานในการกำหนดประเด็นคำถามสำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนาม รวมทั้งเป็นกรอบในการวิเคราะห์และตีความข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นตอนการตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล

ขั้นตอนการเข้ารหัสข้อมูล (Coding) จากคำตอบในแบบสอบถามและเนื้อหาการสัมภาษณ์

ขั้นตอนการจัดกลุ่มข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ขั้นตอนการสังเคราะห์ประเด็นสำคัญเพื่ออธิบายมุมมองและความต้องการของตลาดแรงงานและผู้มีส่วนได้เสีย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยายเชิงพรรณนา ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกนำเสนอในรูปแบบการอธิบายเชิงเนื้อหา

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง (Data Triangulation) ได้แก่ ข้อมูลเอกสาร ข้อมูลจากแบบสอบถาม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลหลายกลุ่ม เพื่อลดอคติและเพิ่มความรอบด้านของข้อมูล

นอกจากนี้ ได้ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลในกระบวนการวิเคราะห์ โดยเปรียบเทียบผลการเข้ารหัสและการจัดหมวดหมู่กับวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิด รวมทั้งทบทวนความสมเหตุสมผลของข้อค้นพบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ยึดตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ประการ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามถึงโครงสร้าง จากผู้ใช้บัณฑิต บัณฑิต อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา ทั้งนี้ ได้มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธีการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง (Data Triangulation)

1. มุมมองของตลาดแรงงานต่อสมรรถนะภาษาจีนเชิงธุรกิจของบัณฑิต

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ใช้บัณฑิตจากสถานประกอบการ จำนวน 25 แห่ง พบว่า ตลาดแรงงานให้ความสำคัญกับสมรรถนะเชิงปฏิบัติ และความสามารถในการบูรณาการทักษะภาษาจีนเข้ากับบริบททางธุรกิจ มากกว่าการมุ่งเน้นความรู้เชิงโครงสร้างของภาษาเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ ความต้องการบุคลากรที่มีทักษะภาษาจีนเชิงธุรกิจสามารถจำแนกตามลักษณะของธุรกิจหลักได้ 3 ประเภท ได้แก่ ธุรกิจบริการ ธุรกิจการค้าสมัยใหม่ และธุรกิจการผลิต ซึ่งแต่ละประเภทมีบริบทการใช้ภาษาจีนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

1.1 กลุ่มธุรกิจบริการ ตลาดแรงงานมีความต้องการให้บัณฑิตมีความสามารถในการใช้ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารกับลูกค้าในสถานการณ์จริง โดยควรมีความรู้ด้านคำศัพท์และสำนวนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจโรงแรม การท่องเที่ยว การบิน การแพทย์และสุขภาพ ตลอดจนธุรกิจความงาม เพื่อให้สามารถให้บริการได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบททางวิชาชีพ

1.2 กลุ่มธุรกิจการค้าสมัยใหม่ ตลาดแรงงานคาดหวังให้บัณฑิตสามารถใช้ภาษาจีนในการดำเนินงานด้านการตลาดดิจิทัลและพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ โดยควรมีความสามารถในการนำเสนอสินค้า อธิบายคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ และสื่อสารกับลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การสร้างโอกาสทางธุรกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร

1.3 กลุ่มธุรกิจการผลิต ตลาดแรงงานต้องการให้บัณฑิตมีความสามารถในการใช้ภาษาจีนเชิงเทคนิค โดยเฉพาะคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเครื่องจักร ระบบวิศวกรรม และกระบวนการผลิต เพื่อสนับสนุนการสื่อสารภายในองค์กร การถ่ายทอดคำสั่งงาน และการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตามมาตรฐานความปลอดภัยและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของภาคอุตสาหกรรม

2. ความต้องการของตลาดแรงงานต่อสมรรถนะบัณฑิตในบริบทการทำงานจริง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ใชบัณฑิตและบัณฑิต พบว่า สมรรถนะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานมีลักษณะเป็นสมรรถนะเชิงบูรณาการ ความรู้ด้านภาษาและธุรกิจ รวมทั้งทักษะดิจิทัลและคุณลักษณะเชิงวิชาชีพ มากกว่าการมุ่งเน้นทักษะทางภาษาเชิงโครงสร้างเพียงมิติเดียว ผลการวิจัยสะท้อนความต้องการทักษะสำคัญ 5 ด้านดังต่อไปนี้

2.1 ด้านทักษะภาษาจีนเชิงธุรกิจสำหรับ 3 ธุรกิจหลัก มุ่งพัฒนาคำศัพท์เทคนิคและสำนวนทางธุรกิจที่สอดคล้องกับ 3 ธุรกิจหลัก ได้แก่ ธุรกิจบริการ ธุรกิจการค้าสมัยใหม่ และธุรกิจการผลิต เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาจีนเชิงธุรกิจได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับบริบท และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

2.2 ด้านความรู้พื้นฐานทางธุรกิจ ผู้ใชบัณฑิตและบัณฑิตเห็นว่าการมีความรู้พื้นฐานทางธุรกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการใช้ภาษาจีนในบริบทการทำงาน โดยในแต่ละกลุ่มธุรกิจควรมีความรู้เฉพาะด้าน ได้แก่ 1) ธุรกิจบริการ: ความเข้าใจระบบงานส่วนหน้าและส่วนสนับสนุน 2) ธุรกิจการค้าสมัยใหม่: ความเข้าใจกลไกการค้า การนำเข้า - ส่งออก และการบริหารคลังสินค้า และ 3) ธุรกิจการผลิต: ความเข้าใจกระบวนการผลิตและมาตรฐานอุตสาหกรรม

2.3 ด้านทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล ตลาดแรงงานมีความคาดหวังให้บัณฑิตสามารถใช้ภาษาจีนร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การนำเสนอข้อมูล และการสืบค้นข้อมูลภาษาจีนจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

2.4 ด้านทักษะการสื่อสารและคุณลักษณะส่วนบุคคล ผู้ใชบัณฑิตให้ความสำคัญกับคุณลักษณะส่วนบุคคลควบคู่กับทักษะทางภาษา ได้แก่ ความรับผิดชอบ วินัย มนุษยสัมพันธ์ และจริยธรรมในการทำงาน รวมถึงทักษะการทำงานเป็นทีม การแก้ไขปัญหา และการปรับตัวในบริบทพหุวัฒนธรรม

2.5 ด้านทักษะวิชาชีพสนับสนุน ทักษะด้านการบัญชี การเงิน การบริหารทรัพยากร และการเป็นผู้ประกอบการ เป็นสมรรถนะที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจระบบธุรกิจ โดยบัณฑิตควรสามารถตีความข้อมูลทางการเงิน วิเคราะห์ต้นทุนและกำไร รวมถึงเข้าใจการจัดสรรทรัพยากรในองค์กร

จากผลการวิจัย ผู้มีส่วนได้เสียสะท้อนความต้องการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการทำงานจริง เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและความเป็นมืออาชีพในการปฏิบัติงาน

3. แนวทางการออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจบนฐานสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

ผลการสังเคราะห์จากผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม ชี้แนะแนวทางการออกแบบรายวิชา โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การใช้กรณีศึกษา และการจำลองสถานการณ์การทำงาน รวมถึงการบูรณาการการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1 การพัฒนาสมรรถนะเชิงบูรณาการ: ครอบคลุมทักษะภาษาจีนเพื่อการทำงานในธุรกิจบริการ การค้าสมัยใหม่ และธุรกิจการผลิต รวมกับความรู้พื้นฐานทางธุรกิจและความเข้าใจกลไกการดำเนินงานองค์กร

3.2 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกับภาษาจีน: ฝึกใช้ภาษาจีนเชิงธุรกิจในการสื่อสารออนไลน์ การนำเสนอข้อมูล และสืบค้นข้อมูลจากแหล่งออนไลน์

3.3 การพัฒนาคุณลักษณะส่วนบุคคลและทักษะสากล: เน้นทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การแก้ไขปัญหา และการปรับตัวในบริบทพหุวัฒนธรรม รวมถึงความรับผิดชอบ วินัย และจริยธรรมในการประกอบอาชีพ

3.4 การบูรณาการประสบการณ์วิชาชีพและการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ: ใช้กรณีศึกษา จำลองสถานการณ์ และฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรภาษาจีนธุรกิจระดับอุดมศึกษาควรมุ่งเน้นสมรรถนะเชิงบูรณาการ โดยครอบคลุมทักษะภาษาจีนที่ตอบโจทย์กลุ่มธุรกิจบริการ การค้าสมัยใหม่ และการผลิต ควบคู่กับความรู้รอบด้านทางธุรกิจและวิชาชีพสนับสนุน (การบัญชี การเงิน การบริหารทรัพยากร และการเป็นผู้ประกอบการ) ตลอดจนความสามารถในการประยุกต์ใช้ภาษาจีนร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลตามความคาดหวังของผู้ใช้บัณฑิต พร้อมทั้งปลูกฝังทักษะทางสังคม (การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา การปรับตัวในสังคมพหุวัฒนธรรม) วินัย และจริยธรรมวิชาชีพ ทั้งนี้ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนควรเน้นการปฏิบัติจริงผ่านกรณีศึกษาและการบูรณาการประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจระดับอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองของตลาดแรงงานและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิต ตลอดจนเสนอแนวทางการออกแบบรายวิชาที่สอดคล้องกับบริบทการทำงานร่วมสมัย ทั้งในมิติทางทฤษฎี บริบททางเศรษฐกิจและสังคม และการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา โดยสามารถอภิปรายผลได้ใน 3 ประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. มุมมองของตลาดแรงงานต่อสมรรถนะภาษาจีนเชิงธุรกิจของบัณฑิตผลการวิจัยสะท้อนอย่างเด่นชัดว่าภาคธุรกิจให้ความสำคัญกับ “สมรรถนะเชิงปฏิบัติ” มากกว่าความรู้เชิงโครงสร้างทางภาษาจีนเพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาพร ปัญญามรวัฒน์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อทักษะการสื่อสารภาษาจีนกลางของบุคลากรในภาคธุรกิจของไทยโดยเฉพาะความสามารถในการใช้ภาษาจีนเชิงธุรกิจในสถานการณ์ทำงานจริงในธุรกิจบริการ ธุรกิจการค้าสมัยใหม่ และธุรกิจการผลิต ควบคู่กับความเข้าใจกลไกการดำเนินงานขององค์กร (ธนาพร ปัญญามรวัฒน์ และคณะ, 2566); (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนแนวโน้มการประเมินศักยภาพบัณฑิตบนฐานผลลัพธ์การปฏิบัติงาน (Performance-based Outcomes) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะที่มุ่งเน้นความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทจริง มากกว่าการวัดผลสัมฤทธิ์เชิงเนื้อหาเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ การที่ตลาดแรงงานให้ความสำคัญกับทักษะดิจิทัล (ปิยนารถ ปิยะสถิตย์, 2564) การทำงานเป็นทีม และการปรับตัวในบริบทพหุวัฒนธรรม ยังสะท้อนลักษณะของสภาพแวดล้อมการทำงานยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งความสามารถทางภาษาจีนเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของชุดสมรรถนะที่บูรณาการและเชื่อมโยงกับทักษะแห่งอนาคต (World Economic Forum, 2023); (International Labour Organization, 2021)

2. ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของตลาดแรงงานต่อสมรรถนะบัณฑิตในบริบทการทำงานจริง การสร้างสมดุลระหว่างความต้องการของตลาดแรงงานกับพันธกิจทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการพัฒนาทักษะเพื่อการจ้างงานควบคู่กับคุณค่าทางวิชาการ ทั้งนี้ ความแตกต่างเชิงบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียปรากฏอย่างชัดเจน โดยผู้ใช้บัณฑิตให้ความสำคัญกับความสามารถในการปฏิบัติงานได้ทันที บัณฑิตให้ความสำคัญกับการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศในการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ขณะที่อาจารย์ผู้สอนมุ่งสร้างฐานความรู้เชิงลึก และผู้เรียนต้องการประสบการณ์จำลองวิชาชีพเพื่อลดช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ ผลดังกล่าวสามารถอธิบายผ่านกรอบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb, D. A. ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์: ประสบการณ์ คือ รากฐานของการเรียนรู้และการพัฒนา (Experiential learning: Experience as the source of learning and development) การเรียนรู้เกิดจากกระบวนการสะท้อนคิดจากประสบการณ์จริง “การจำลองบริบทวิชาชีพ” เป็นพื้นที่กลางในการประสานความคาดหวังระหว่างภาคการศึกษาและภาคการทำงาน อย่างไรก็ตาม ความคาดหวังด้านความพร้อมในการทำงานที่สูงขึ้นอาจก่อให้เกิดความท้าทายต่อการรักษาความสมดุลเชิงวิชาการ ซึ่งจำเป็นต้องออกแบบกลไกการเรียนรู้ให้สมดุล (Kolb, D. A., 1984) ในทำนองเดียวกัน Wenger, E. ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ชุมชนแห่งการปฏิบัติ: การเรียนรู้ ความหมาย และอัตลักษณ์ (Communities of practice: Learning, meaning and identity) อธิบายว่าการเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงในห้องเรียน แต่เกิดจากการมีส่วนร่วมในชุมชนวิชาชีพหรือชุมชนปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนจะพัฒนาความรู้ ทักษะ ความหมาย และอัตลักษณ์ทางวิชาชีพไปพร้อมกัน (Wenger, E., 1998) และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเนื้อหาและภาษาการเรียนรู้ (Content and Language Integrated Learning: CLIL) เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในบริบทสังคมวิชาชีพ ตลอดจนกรอบการบูรณาการภาษาและเนื้อหา ซึ่งมุ่งพัฒนาความสามารถเชิงวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการสื่อสารในบริบทวิชาชีพอย่างสมดุล (Coyle, D. et al., 2010)

3. การเสนอแนวทางการออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจบนฐานสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ควรตั้งอยู่บนฐานสมรรถนะเชิงบูรณาการครอบคลุมทักษะภาษา ความรู้ธุรกิจ ทักษะดิจิทัล และคุณลักษณะวิชาชีพ โดยเฉพาะความรู้ด้านการบัญชี การเงิน การบริหารทรัพยากร และการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเชิงระบบและสนับสนุนการใช้ภาษาจีนในกระบวนการตัดสินใจทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ผ่านกรณีศึกษา การจำลองสถานการณ์ธุรกิจ และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้กับการปฏิบัติจริง ลดช่องว่างระหว่างห้องเรียนกับสถานประกอบการ และเสริมสร้างความมั่นใจในการใช้ภาษาเชิงธุรกิจในสถานการณ์การทำงานจริง (Spady, W. G., 1994)

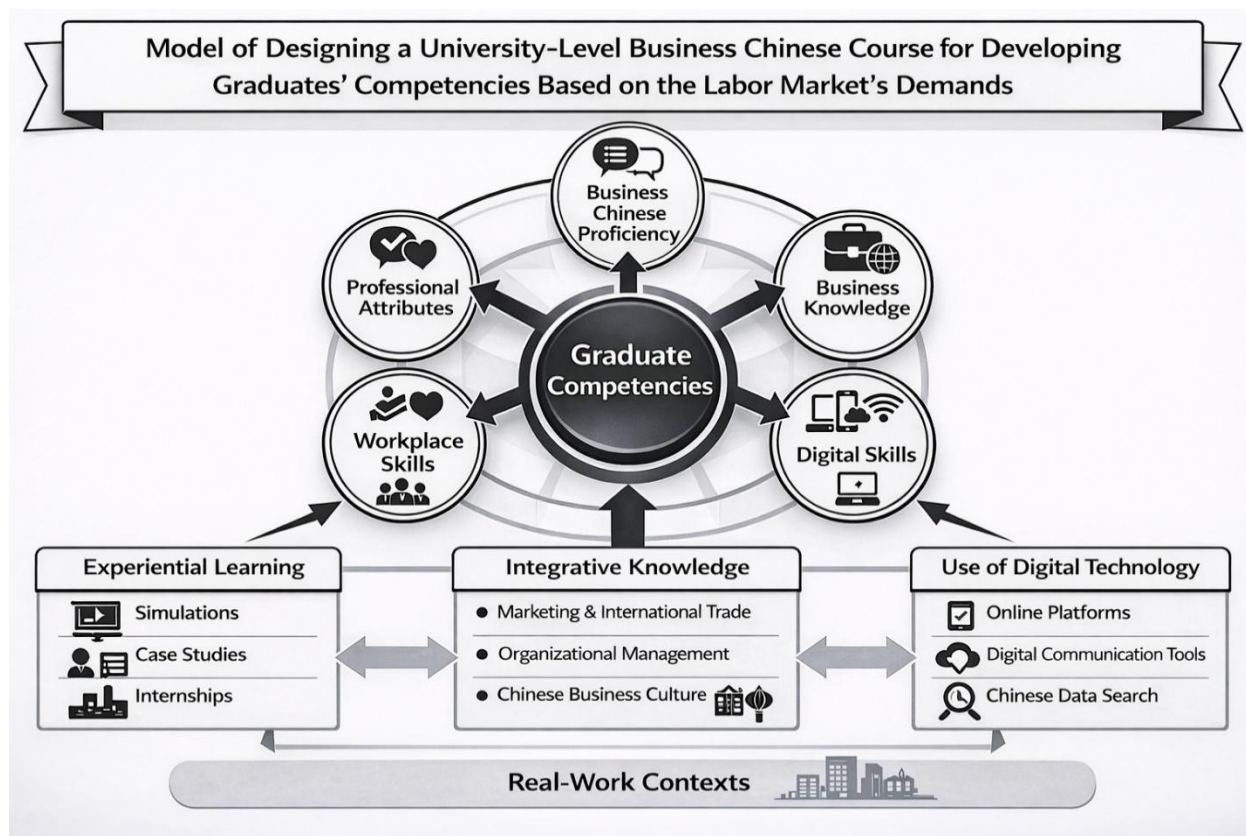
ในภาพรวม ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับโครงสร้างรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจจากรูปแบบรายวิชาเชิงแยกส่วนไปสู่รูปแบบบูรณาการเชิงระบบ ซึ่งกำหนดสมรรถนะเป็นศูนย์กลางของการออกแบบหลักสูตรทั้งในระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล อันจะนำไปสู่การผลิตบัณฑิตที่มีศักยภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและบริบทเศรษฐกิจระหว่างประเทศอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ข้อค้นพบดังกล่าวมีนัยสำคัญเชิงนโยบายต่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาจีนเชิงธุรกิจในระดับอุดมศึกษา และสามารถใช้เป็นกรอบอ้างอิงในการยกระดับคุณภาพบัณฑิตให้มีความสามารถแข่งขันในระดับภูมิภาคและระดับสากลต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่อง “การออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจระดับอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตตามความต้องการของตลาดแรงงาน” ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในเชิงแนวคิดและเชิงปฏิบัติด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนเชิงธุรกิจ โดยนำเสนอ กรอบแนวคิดการออกแบบรายวิชาเชิงสมรรถนะ (competency-based course design)

ที่ขับเคลื่อนด้วยความต้องการของตลาดแรงงานเป็นฐาน และเชื่อมโยงการพัฒนาผู้เรียนกับบริบทการทำงานจริงอย่างเป็นระบบ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจระดับอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาสมรรถนะบัณฑิตตามความต้องการของตลาดแรงงาน

องค์ความรู้ใหม่ประการสำคัญ คือ การสังเคราะห์ สมรรถนะบัณฑิตภาษาจีนเชิงธุรกิจในลักษณะบูรณาการ ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. สมรรถนะด้านภาษาจีนเชิงธุรกิจ (Business Chinese Proficiency)
2. ความรู้ด้านธุรกิจ (Business Knowledge)
3. ทักษะดิจิทัล (Digital Skills)
4. ทักษะการทำงานในองค์กร (Workplace Skills)
5. คุณลักษณะเชิงวิชาชีพ (Professional Attributes)

โดยสมรรถนะดังกล่าวเชื่อมโยงและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันภายใต้กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การบูรณาการความรู้ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลดังที่ปรากฏใน ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างองค์ประกอบของสมรรถนะบัณฑิตกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การบูรณาการองค์ความรู้ด้านธุรกิจ (Integrative Knowledge) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Use of Digital Technology) ซึ่งทั้งหมดมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุด คือ การเตรียมผู้เรียน ให้มีความพร้อมต่อ “บริบทการทำงานจริง” (Real-Work Contexts)

ในเชิงวิชาการ องค์ความรู้ใหม่นี้ช่วยเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยด้านการออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจในระดับอุดมศึกษา จากเดิมที่มักมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะภาษาเป็นรายองค์ประกอบไปสู่การพัฒนาผู้เรียนในมิติของสมรรถนะโดยรวม ขณะที่ในเชิงปฏิบัติ กรอบแนวคิดดังกล่าวสามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาและปรับปรุงรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และสนับสนุนบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะพร้อมใช้งานในบริบทสากล

ผลการวิจัยยืนยันว่า กรอบแนวคิดการออกแบบรายวิชาภาษาจีนเชิงธุรกิจเชิงสมรรถนะที่นำเสนอในงานวิจัยนี้เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงระบบในการพัฒนารายวิชา และสนับสนุนการผลิตบัณฑิตที่มีความพร้อมต่อการทำงานจริงในบริบทเศรษฐกิจและสังคมร่วมสมัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่า 1) ตลาดแรงงานให้ความสำคัญกับสมรรถนะภาษาจีนเชิงธุรกิจ ในลักษณะ “เชิงปฏิบัติ” ที่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริง มากกว่าความรู้เชิงโครงสร้างของภาษาจีนเพียงอย่างเดียว 2) ความต้องการสมรรถนะบัณฑิตมีลักษณะเป็น “สมรรถนะเชิงบูรณาการ” ที่ผสมผสานทักษะภาษาจีน ความรู้ธุรกิจ ทักษะดิจิทัล และทักษะการทำงานในบริบทพหุวัฒนธรรม สอดคล้องกับความแตกต่างเชิงบทบาทของผู้มีส่วนได้เสีย และ 3) แนวทางการออกแบบรายวิชาควรมุ่งสู่ “การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์” ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้กับบริบทการทำงานจริงผ่านกรณีศึกษา การจำลองสถานการณ์ และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยมีสมรรถนะเป็นศูนย์กลางของการออกแบบหลักสูตร ในเชิงข้อเสนอแนะ ควรกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้บนฐานสมรรถนะที่วัดได้จริง พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการภาษาจีน ธุรกิจ และเทคโนโลยีควบคู่กันอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการในการร่วมออกแบบและประเมินผลการเรียนรู้ ตลอดจนพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะที่มีความเที่ยงตรง และขยายการวิจัยเชิงเปรียบเทียบหรือแบบผสมผสานเพื่อยืนยันและต่อยอดองค์ความรู้ในบริบทที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- ธนาพร ปัญญาอมรวัฒน์ และคณะ. (2566). ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อทักษะการสื่อสารภาษาจีนกลางของบุคลากรในภาคธุรกิจของไทย. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 15(3), 149-163.
- ปิยนารถ ปิยะสถิตย์. (2564). การวิเคราะห์ความต้องการบุคลากรที่มีความสามารถด้านภาษาจีนในตลาดแรงงานไทยจากข้อมูลออนไลน์. วารสารบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 14(2), 35-47.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570). (2565). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง หน้า 1 (1 พฤศจิกายน 2565).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: פרקית הוועדה.
- Central Committee of the Communist Party of China. (2025). Recommendations of the Central Committee of the Communist Party of China for Formulating the 15th Five-Year Plan for National Economic and Social Development. Retrieved February 27, 2026, from <https://en.theorychina.org.cn/c/2025-10-29/1534735.shtml>

- Coyle, D. et al. (2010). CLIL: Content and language integrated learning. Cambridge: Cambridge University Press.
- International Labour Organization. (2021). skills for a greener future: a global view. Retrieved February 27, 2026, from <https://shorturl.asia/A6lmw>
- Kolb, D. A. (1984). Experiential learning: Experience as the source of learning and development. New Jersey: Prentice-Hall.
- Spady, W. G. (1994). Outcome-Based Education: Critical Issues and Answers. Arlington, VA: American Association of School Administrators. Retrieved March 13, 2026, from <https://shorturl.asia/19Msb>
- Wenger, E. (1998). Communities of practice: learning as a social system. Cambridge: Cambridge University Press.
- World Economic Forum. (2023). future of jobs report 2023. Geneva: WEF.

**แนวโน้มการพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดียของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแจ้งวิทยา จังหวัดสงขลา***

**TRENDS IN DEVELOPING PIANO PLAYING ABILITIES THROUGH MULTIMEDIA AMONG
STUDENTS IN THE 2nd YEAR OF SECONDARY SCHOOL AT
JAEVG WITTHAYA SCHOOL, SONGKHLA PROVINCE**

พล เหลืองรังษี, ณัฐพงษ์ แซ่ซ้าย*

Pol Luangrangsee, Nattapong Sengsai*

คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: nattapong.sen013@hu.ac.th

*Tel: 096-984-9045

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และเพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อมัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเล่นเปียโน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง แบบแผนการวิจัยแบบการทดสอบหลายช่วงเวลา โดยทำการวัดความสามารถในการเล่นเปียโน จำนวน 4 ครั้ง ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 กลุ่มเครือข่ายนมมิตร มีทั้งหมด 4 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนดาวนายร้อย โรงเรียนบำรุงศาสน์ โรงเรียนวชิราวุธกุล และโรงเรียนแจ้งวิทยา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/7 รวม 37 คน โรงเรียนแจ้งวิทยา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) สื่อมัลติมีเดีย 2) แผนการจัดการเรียนรู้ 3) แบบวัดความสามารถในการเล่นเปียโน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย เท่ากับ 1.00 และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อสื่อมัลติมีเดีย จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ความเป็นประโยชน์ ความสนุกสนาน การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยอยู่ที่ 1.00 มีค่าความเชื่อมั่น 0.85 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) การเปรียบเทียบแนวโน้มความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจที่มีต่อสื่อมัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเล่นเปียโน

คำสำคัญ: แนวโน้ม, การพัฒนา, เปียโน, สื่อมัลติมีเดีย

Abstract

This research article aims to compare the piano playing abilities of Grade 8 students using multimedia and to study their satisfaction with multimedia used to enhance piano playing abilities.

This research is an experimental design using a multiple-time test design. Piano playing ability was measured four times. The population consisted of Grade 8 students in the second semester of the 2025 academic year from the Nawamitr network, comprising four schools: Daonairoy School, Bamrungsas School, Wachiranukul School, and Jaevg Witthaya School. The sample consisted of 37 students from class 2/7 at Jaevg Witthaya School, Mueang Songkhla District, Songkhla Province, selected using multi-stage random sampling. The research instruments included: 1) Multimedia materials; 2) Lesson plans 3) A piano playing ability test with a content validity index of 1.00 and 4) A satisfaction questionnaire regarding the multimedia materials in three aspects: usefulness, enjoyment, and application to daily life. The consistency index between the research questions and objectives was 1.00, with a reliability coefficient of 0.85. Statistical analyses included repeated measures ANOVA, mean, and standard deviation. The research findings revealed that: 1) A statistically significant comparison of the trend in piano playing ability through multimedia among Grade 8 students showed an increase ($p < .05$) and 2) Grade 8 students demonstrated satisfaction with the multimedia used to promote piano playing ability.

Keywords: Trends, Developments, Piano, Multimedia

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ระบุถึงวัฒนธรรมดนตรีในมาตรา 6 ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ในส่วนของดนตรีที่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้สากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ และได้แสดงออกอย่างอิสระ ดนตรีถูกจัดอยู่ใน สาระการเรียนรู้ศิลปะ ให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์ คุณค่าทางดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึกรัก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

กลุ่มเครือข่ายนมมิตร ได้เห็นความสำคัญของการพัฒนานักเรียนผู้มีความสามารถพิเศษด้านดนตรี โดยมีการส่งเสริม สนับสนุน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจและความถนัด ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการฟังและการอ่านโน้ตดนตรีสากล รู้จักค่าโน้ต และโน้ตในลักษณะต่าง ๆ จากประสบการณ์การสอนวิชาดนตรีของ ผู้วิจัย พบว่า นักเรียนที่เข้ามาเรียนดนตรีในกลุ่มเครือข่ายนมมิตร มีปัญหาเกี่ยวกับพื้นฐานทางดนตรีด้านการฟัง และการอ่านโน้ตดนตรี ทำให้การเรียนการสอนดนตรีสำหรับนักเรียนเป็นไปอย่างล่าช้าต้องใช้เวลาในการสอน ทำให้ ชั่วโมงเรียนนั้นไม่มากพอที่จะให้นักเรียนที่มีพื้นฐานอ่อนได้ฝึกฝนและเรียนรู้เนื้อหาที่มากในเวลานาน ๆ จะจึงทำให้นักเรียนลืมนิดง่าย และต้องมาเริ่มต้นสอนใหม่ ซึ่งความสำคัญของการเสริมสร้างและพัฒนาทักษะการฟังและการอ่านโน้ตดนตรีสากลเป็นเรื่องพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการเรียนดนตรี (สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา, 2568)

การเรียนรู้โดยการใช้สื่อมัลติมีเดียประกอบบทเรียนจัดได้ว่ามีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยสื่อมัลติมีเดียเป็นสื่อที่มีการตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียน จะมีภาพประกอบ และมีการออกแบบที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ดังนั้น จึงเป็นสื่อการเรียนการสอนที่น่าสนใจ และมีประโยชน์ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนาน น่าสนใจ น่าตื่นตัวต่อการเปลี่ยนภาพแสง สี เสียง และความหลากหลายเพราะมีภาพเคลื่อนไหว และเสียงที่เหมือนจริงทำให้สื่อความหมายได้ดียิ่งขึ้น การใช้เป็นสื่อการสอนเพื่อเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นโดยเฉพาะวิชาดนตรี ซึ่งเป็นวิชาที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเสียงและเพลงต่าง ๆ การนำเทคโนโลยี สื่อมัลติมีเดียจึงเป็นผลดีอย่างมากในการทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ในด้านวิชาดนตรีสิ่งสำคัญที่สุดอีกอย่างที่ขาดไม่ได้ คือ

ทักษะด้านการปฏิบัติเครื่องดนตรีผู้เรียนควรจะปฏิบัติเครื่องดนตรีชนิดใดก็ตามให้ได้อย่างน้อย 1 เครื่อง โดยเลือกจากความเหมาะสมของนักเรียนและบริบทของโรงเรียน (ชัยวัฒน์ เชาว์รัตน์ และเจตชนินทร์ จิรสันติธรรม, 2550) การพัฒนารูปแบบการสอนดนตรีสากลโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจทักษะดนตรีจากสื่อมัลติมีเดีย ส่งผลต่อพัฒนาการทางดนตรีที่ดีของผู้เรียนความอดทน เสริมสร้างจินตนาการ ฝึกความรับผิดชอบในการทำงาน การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องมีความรู้ความสามารถด้านดนตรี โดยเฉพาะ รู้จักทฤษฎีดนตรี ทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีให้มีประสิทธิภาพ ในรูปแบบของสื่อมัลติมีเดียมาใช้ในการสอนเปียโน ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้ที่ไม่มีพื้นฐานทางทฤษฎีดนตรีสากลมาก่อน สามารถฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้องได้ในระยะเวลาอันสั้น จากการได้ยินเสียงและการดูภาพกราฟิกรูปร่างต่าง ๆ โดยการใช้วิธีสอนและการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจและแปลกใหม่ จะช่วยกระตุ้นความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนและวิธีการสอนที่เหมาะสมช่วยเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเน้นทั้งด้านทฤษฎี การอ่านและเขียนโน้ตดนตรี รวมถึงกิจกรรมปฏิบัติทางดนตรีทั้งเดี่ยวและกลุ่ม ซึ่งช่วยพัฒนาสุนทรีภาพ วินัย ความอดทน จินตนาการ ความรับผิดชอบ การทำงานเป็นทีม ทักษะชีวิต และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อีกทั้ง ยังเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ การใช้สื่อมัลติมีเดียประกอบบทเรียนช่วยตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดี ด้วยการนำเสนอ ที่น่าสนใจ มีภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหวสมจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนาน เข้าใจบทเรียนชัดเจน และสามารถจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ทศนา แคมมณี, 2561)

การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเล่นเปียโนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ผสมผสานข้อมูลหลายรูปแบบ ได้แก่ ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง สามารถควบคุมการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และนักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ โดยใช้สื่อมัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเล่นเปียโน อีกทั้ง สื่อมัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเล่นเปียโน เป็นสื่อที่นักเรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลาไปเรียนรู้ด้วยตัวเอง (ณัฐพงษ์ แซ่ซ่าย และพล เหลืองรังษี, 2568) จากการพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเล่นเปียโนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้วัดความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดียส่งผลให้ความสามารถในการเล่นเปียโนดีขึ้น และผู้วิจัยมีความสนใจที่จะวัดความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดียแต่ละครั้งและแต่ละช่วงเวลา เพื่อให้ผู้เรียนมีเข้าใจในการเล่นเปียโนมากยิ่งขึ้น และสามารถนำทักษะต่าง ๆ ในสื่อมัลติมีเดียไปประยุกต์ใช้กับเครื่องดนตรีอื่น ๆ ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อมัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเล่นเปียโนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experiment research) แบบแผนการวิจัยแบบการทดสอบหลายช่วงเวลา (One Group Time Series Design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 กลุ่มเครือข่าย นวมิตร มีทั้งหมด 4 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนดาวนายร้อย โรงเรียนบำรุงศาสน์ โรงเรียนวชิราวุธกุล และโรงเรียนแจ้งวิทยา

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนแจ้งวิทยา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มโรงเรียนที่ใช้ในการทดลอง จำนวน 1 โรงเรียน จากทั้งหมด 4 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มแบบตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ได้แก่ โรงเรียนแจ้งวิทยา

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มห้องเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มทดลองโดยวิธีการสุ่มแบบตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) แบบจับสลาก จำนวน 1 ห้อง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/7 เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 37 คน

เครื่องมือและผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่

1.1 สื่อมัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเล่นเปียโน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยความถูกต้องเท่ากับ 5.00 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด และค่าเฉลี่ยความเหมาะสมเท่ากับ 4.95 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการทดสอบประสิทธิภาพสื่อมัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเล่นเปียโน มีค่าเท่ากับ 75.35/77.05 (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556)

1.2 แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน เรื่อง การวางมือวางนิ้วบนเปียโนและการรู้จักตัวโน้ต รู้จักเสียงบนเปียโน การฟังการและอ่านโน้ตเพลง และการเล่นเปียโนเป็นเพลง มีค่าเฉลี่ยความถูกต้องเท่ากับ 4.79 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด และค่าเฉลี่ยความเหมาะสมเท่ากับ 4.95 คะแนน อยู่ในระดับมากที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. แบบวัดความสามารถในการเล่นเปียโน โดยใช้เกณฑ์การประเมินความสามารถในการเล่นเปียโน แบบ Rubrics Score 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยเท่ากับ 1.00 (ณัฏฐภรณ์ หลาวทอง, 2559)

2. แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อสื่อมัลติมีเดีย จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ประโยชน์ ความสนุกสนาน การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยอยู่ที่ 1.00 (ณัฏฐภรณ์ หลาวทอง, 2559)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวโน้มนการพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแจ้งวิทยา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ทำการทดลอง ดังนี้

1. วัดความสามารถก่อนเรียน (O1)

2. สอนโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเล่นเปียโน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/7 ทั้งหมด 3 แผน และให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อสื่อมัลติมีเดีย เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเล่นเปียโนและวัดความสามารถหลังเรียน (O2)

3. วัดความสามารถติดตามผลครั้งที่ 1 หลังจากที่ทำกรวัดหลังเรียน 1 สัปดาห์ (O₃)

4. วัดความสามารถติดตามผลครั้งที่ 2 หลังจากที่ทำกรวัดหลังติดตามครั้งที่ 1 1 สัปดาห์ (O₄)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้สถิติที่ใช้ ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated Measures ANOVA), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวโน้มการพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแจ้งวิทยา จังหวัดสงขลา ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบแนวโน้มความสามารถในการเล่นเปียโน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผลการเปรียบเทียบแนวโน้มความสามารถในการเล่นเปียโน ได้มีการทดสอบก่อนเรียน หลังเรียน วัดความสามารถติดตามผลครั้งที่ 1 หลังจากที่ทำกรวดหลังเรียน 1 สัปดาห์ และหลังจากที่ทำกรวดหลังเรียนครั้งที่ 1 1 สัปดาห์ ได้ทำการทดสอบซ้ำ ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยจากการวัดซ้ำต่อความสามารถในการเล่นเปียโน

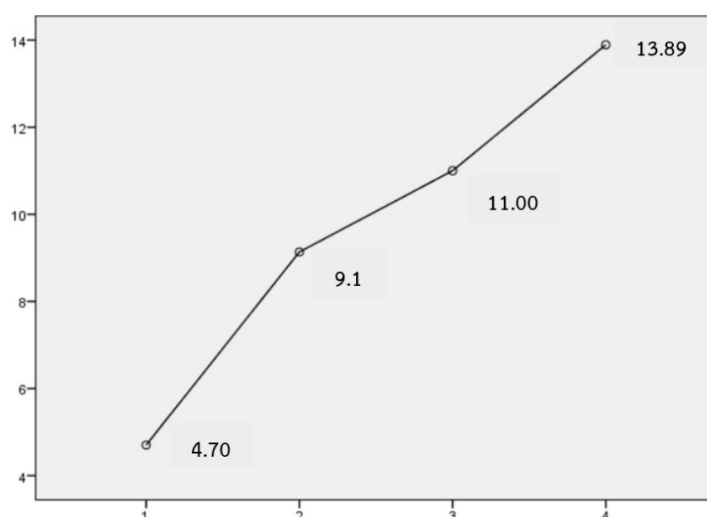
วิธีการ	Value	F	Hypothesis df	Error df	sig	Partial Eta Squared
Wilks' Lambda	.029	376.681	3.000	34.000	.000	.971

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวัดความสามารถในการเล่นเปียโนแต่ละครั้งและแต่ละช่วงเวลา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า สิ่งที่ใช้ในการทดลอง (Treatment) มีผลต่อความสามารถในการเล่นเปียโน ซึ่งมีการแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลาของการได้รับ สิ่งที่ใช้ในการทดลอง (Treatment)

ตารางที่ 2 แนวโน้มความสามารถในการเล่นเปียโนด้วยสื่อมัลติมีเดีย

แนวโน้ม	Type III sum of Squared	df	Mean Square	F	Sig	Partial Eta Squared
Linear	1602.596	1	1602.596	757.589	.000	.955
Quadratic	21.953	1	21.953	36.257	.000	.502

จากตารางที่ 2 พบว่า แนวโน้มความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดีย เป็นแนวเส้นตรง (Linear) และเส้นโค้ง (Quadratic) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า ผลการทดสอบมีแนวโน้มเป็นทั้งเส้นตรงและเส้นโค้ง ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวโน้มการพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดีย

จากภาพที่ 1 ผลการพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนของนักเรียนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับในแต่ละครั้งและแต่ละช่วงเวลา โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยครั้งที่ 1 เท่ากับ 4.70 ครั้งที่ 2 เท่ากับ 9.14 ครั้งที่ 3 เท่ากับ 11.00 และครั้งที่ 4 เท่ากับ 13.89 ตามลำดับ ซึ่งแนวโน้มการพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนด้วยสื่อมัลติมีเดียที่สูงขึ้น

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยจากการวัดซ้ำแนวโน้มการพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดีย

การประเมิน		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval for Difference	
I	J				Lower Bound	Upper Bound
1	2	-4.432	.221	.000	-5.050	-3.815
	3	-6.297	.326	.000	-7.208	-5.387
	4	-9.189	.312	.000	-10.060	-8.318
2	1	4.432	.221	.000	3.815	5.050
	3	-1.865	.216	.000	-2.469	-1.261
	4	-4.757	.187	.000	-5.280	-4.233
3	1	6.297	.326	.000	5.387	7.208
	2	1.865	.216	.000	1.261	2.469
	4	-2.892	.139	.000	-3.279	-2.505
4	1	9.189	.312	.000	8.318	10.060
	2	4.757	.187	.000	4.233	5.280
	3	2.892	.139	.000	2.505	3.279

จากตารางที่ 3 ผลประเมินหลังการทดลองด้วยสื่อมัลติมีเดียสูงกว่าผลประเมินระหว่างการทดลองด้วยสื่อมัลติมีเดีย กับผลประเมินก่อนการทดลองใช้สื่อมัลติมีเดีย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลประเมินระหว่างการทดลองด้วยสื่อมัลติมีเดียสูงกว่าผลประเมินก่อนการทดลองด้วยสื่อมัลติมีเดีย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อสื่อมัลติมีเดีย

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อสื่อมัลติมีเดีย ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความสนุกสนาน และด้านการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความเป็นประโยชน์	4.63	0.65	มากที่สุด
2. ด้านความสนุกสนาน	4.57	0.71	มากที่สุด
3. ด้านการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน	4.55	0.70	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	4.58	0.69	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจของสื่อมัลติมีเดีย โดยภาพรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านนักเรียนมีความพึงพอใจที่อยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านความเป็นประโยชน์ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65)

อภิปรายผล

แนวโน้มการพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแจ้งวิทยา จังหวัดสงขลา มีผลการอภิปราย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบแนวโน้มความสามารถในการเล่นเปียโนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีแนวโน้มที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้ใช้สื่อมัลติมีเดียเรียนรู้เพิ่มเติม และได้ฝึกเล่นเปียโนซ้ำ ๆ นอกจากการเรียนรู้ในห้องผู้สอนได้มอบหมายให้นักเรียนฝึกฝนด้วยตนเอง

ไม่น้อยกว่า 10 ชั่วโมง ทำให้การเล่นเปียโนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พัฒนาเพิ่มขึ้นตามลำดับในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนั้นมีความสอดคล้องกับผลวิจัยของ เมธาวิ นิยมสุข ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีสากล ตามแนวคิดของดัลโครซ เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติทางดนตรีสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า ทักษะการปฏิบัติทางดนตรีของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้วิชาดนตรี ตามแนวคิดของดัลโครซสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (เมธาวิ นิยมสุข, 2562) และสอดคล้องกับผลวิจัยของ สิวะฉัตร มีแย้ม ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนและความคงทนในการเรียนรู้โดยใช้วิธีการจำบทเพลงของ ฟรานเชส คลาร์ก วิชาดนตรีสากล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า พัฒนาศักยภาพในการเล่นเปียโนและความคงทนในการเรียนรู้โดยใช้วิธีการ จำบทเพลงของ ฟรานเชส คลาร์ก วิชาดนตรีสากล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนมีความสามารถในการเล่นเปียโนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการจำบทเพลงของฟรานเชส คลาร์ก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 นักเรียนมีความคงทนในการเรียนรู้หลังการใช้วิธีการจำบทเพลงของฟรานเชส คลาร์ก (สิวะฉัตร มีแย้ม, 2564) และสอดคล้องกับผลวิจัยของ สุธีระ เดชคำภู ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66 และมีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 (สุธีระ เดชคำภู, 2560)

2. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อสื่อมัลติมีเดีย มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจด้านประโยชน์มากที่สุด เนื่องจากสื่อมัลติมีเดียที่พัฒนาขึ้นมีภาพและเสียงที่ชัดเจน ช่วยให้นักเรียนเห็นภาพการวางนิ้วบนลิ้นเปียโนได้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับการที่นักเรียนสามารถนำสื่อมัลติมีเดียนี้กลับไปเปิดดูซ้ำเพื่อฝึกฝนด้วยตนเองที่บ้านได้ตลอดเวลา จึงทำให้นักเรียนรู้สึกว่าสื่อนี้มีประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะของตนเองอย่างแท้จริง ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกชอบ ความรัก ความยินดียอมรับ และการมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานความพึงพอใจเป็นความรู้สึกรวมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในเชิงบวก เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความกระตือรือร้น มุ่งมั่น มีความคิดสร้างสรรค์ และมีกำลังใจต่อการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานจนบรรลุความสำเร็จขององค์กร (พิชิต บุตรศรีสวย, 2546) และ ความพึงพอใจในการเรียนเป็น ความรู้สึกที่ดีของนักเรียนที่มีต่อการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างมีความสุข ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะทำให้ให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้ จึงถือได้ว่าเป็น องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น (เหนือดวง พูลเพิ่ม, 2560)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวโน้มการพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแจ้งวิทยา จังหวัดสงขลา เป็นการพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนด้วยสื่อมัลติมีเดีย ที่แนวโน้มที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สาเหตุที่มีแนวโน้ม เกิดจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้ใช้สื่อมัลติมีเดียเรียนรู้เพิ่มเติมและได้ฝึกเล่นเปียโนซ้ำ ๆ ทำให้การเล่นเปียโนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พัฒนาเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ใช้ในการทดลอง มีผลต่อความสามารถในการเล่นเปียโนซึ่งมีการแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลาของการได้รับสิ่งที่ใช้ในการทดลอง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ ดังนี้ ครูผู้สอนที่นำการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อมัลติมีเดียไปใช้ ควรมีความเข้าใจทฤษฎีการอ่านโน้ตดนตรีสากลและเครื่องหมายต่าง ๆ ในโน้ต และมีความสามารถในการปฏิบัติเปียโน เพื่อที่จะอธิบายเนื้อหาให้นักเรียนเข้าใจได้ดีขึ้นและสามารถสาธิตการ เล่นเปียโน

ให้นักเรียนเข้าใจได้ดี รวมถึงสามารถประเมินและแก้ไขข้อบกพร่องทางสรีระในการปฏิบัติเปียโนของนักเรียน และในการวิจัยครั้งต่อไป เรื่อง แนวโน้มการพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนผ่านสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาวิธีการสอนเปียโนในรูปแบบที่หลากหลาย โดยอาศัยข้อมูลจากหลายแหล่ง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการเรียนรู้และประยุกต์ใช้กับผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา พร้อมทั้งศึกษาผลกระทบของสื่อการเรียนรู้ทั้งด้านบวกและด้านลบในระยะยาว และแสวงหาแนวทางการจัดการเรียนการสอนเชิงปฏิบัติที่มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างจากหลักสูตรทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 5(1), 7-20.
- ชัยวัฒน์ เขาว์รัตน และเจตชรินทร์ จิรสันติธรรม. (2550). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนดนตรีสากล โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย. ใน รายงานงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2559). การสร้างเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพงษ์ แซ่ซ่าย และพล เหลืองรังษี. (2568). การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเล่นเปียโนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแจ้งวิทยา จังหวัดสงขลา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 13(1), 34-42.
- ทศนา แหมมณี. (2561). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชิต บุตรศรีสว. (2546). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเขตการศึกษา 9. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- เมธาวี นิยมสุข. (2562). การจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีสากล ตามแนวคิดของโครซ เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติทางดนตรีสำหรับเด็กปฐมวัย. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนวิทยาลัยครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา. (2568). เครือข่ายโรงเรียนศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา 1 นวมิตร และกลุ่มอื่น ๆ. เรียกใช้เมื่อ 17 กรกฎาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/noqKu>
- สัระฉัตร มีแย้ม. (2564). การพัฒนาความสามารถในการเล่นเปียโนและความคงทนในการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการบทเพลงของ ฟรานเชส คลาร์ก วิชาดนตรีสากล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนวิทยาลัยครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุธีระ เดชคำภู. (2560). การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ดโดยใช้ชุดกิจกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเสนานิคม. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เหนือดวง พูลเพิ่ม. (2560). การจัดการเรียนรู้วิชาดนตรีตามแนวคิดของซูซูกิร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะการขับร้องและความสามารถในการทำงานเป็นทีมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช*

STRATEGIES FOR SCHOOL ADMINISTRATION TOWARD BECOMING A HAPPY
ORGANIZATION UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE
NAKHON SI THAMMARAT

อติตดา ยวงนาค*, นพรัตน์ ชัยเรือง, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์

Atitta Yaungnak*, Nopparat Chairueang, Werayut Chatakan

หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

The Doctor of Education Program in Educational Administration, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University,
Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: atittayaungnak@gmail.com

*Tel: 081-737-4414

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข 2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข และ 3) เพื่อตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข การวิจัยแบบผสมวิธี ระยะ 1 โดยศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 คน และกลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 353 คน โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานและคำนวณค่า PNI เพื่อหาความต้องการจำเป็นของกลยุทธ์ ระยะ 2 วิเคราะห์ SWOT - TOWS Matrix และร่างกลยุทธ์ฯ พร้อมการจัดสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เพื่อยืนยันความถูกต้องและความเหมาะสม และระยะ 3 การตรวจสอบกลยุทธ์ฯ ใช้วิธีสนทนากลุ่มกับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ 15 คน และตรวจสอบความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.57) สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.57) และความต้องการจำเป็น โดยรวม พบว่า มีค่าดัชนี PNI = 0.47 2) กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข ได้แก่ 1) การพัฒนาการทำงานเป็นทีม 2) การสร้างบรรยากาศการเคารพและให้กำลังใจ 3) การพัฒนาและสนับสนุนบุคลากร 4) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความสุข และ 5) การส่งเสริมการพัฒนาย่างยั่งยืน 3) ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข ความถูกต้อง ความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา, องค์กรแห่งความสุข, การบริหารเชิงกลยุทธ์, ความสุขในการทำงาน

Abstract

The objectives of this research were 1) Study The current and desired state of school administration towards becoming a happy organization, 2) Develop strategies for school administration towards becoming a happy organization, and 3) Verify the strategies. The research employed a mixed-methods approach. Phase 1 involved reviewing relevant documents, concepts, theories, and research, as well as in-depth interviews with five key informants and a sample of 353 administrators, teachers, and educational personnel. A questionnaire distributed online was used to collect data. Data was analyzed using basic statistics and the modified PNI coefficient to identify strategic needs. Phase 2 involved a SWOT-TOWS matrix analysis, drafting the strategies, and conducting an expert seminar with nine participants to confirm their accuracy and appropriateness. Phase 3 involved verifying the strategies through focus group discussions with 12 administrators and practitioners to assess their feasibility and usefulness. The research findings revealed that: 1) The current state of school administration towards becoming a happy organization, overall, is at a moderate level ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.57). The desired state, overall, is at the highest level ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.57), and the overall needs have a PNI index of 0.47. 2) Strategies for school administration towards becoming a happy organization include: 1) developing teamwork; 2) creating an atmosphere of respect and encouragement; 3) Developing and supporting personnel; 4) Creating a happy learning environment; and 5) Promoting sustainable development. 3) The results of the evaluation of the strategies for school administration towards becoming a happy organization showed that their accuracy, appropriateness, feasibility, and usefulness had the highest average scores.

Keywords: Educational Management Strategies, Happy Organizations, Strategic Management, Job Satisfaction

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 3 กำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย โดยพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจผ่านรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามหลักการถ่วงดุลอำนาจแบบประชาธิปไตย เพื่อป้องกันการรวมศูนย์อำนาจ พร้อมกันนั้น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้วางเป้าหมายการพัฒนาให้ทรัพยากรมนุษย์ในทุกช่วงวัยเป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 พร้อมทั้งมีจิตสาธารณะและพร้อมเป็นพลเมืองที่ดี เพื่อสร้างกำลังคนสมรรถนะสูงตอบโจทย์การพัฒนาในอนาคต

กระทรวงศึกษาธิการได้มีเป้าหมายในขับเคลื่อนภารกิจตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจ โดยนโยบายหลักที่เน้นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพคนไทยทุกช่วงวัย และการเตรียมคนสู่ศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ กฎกระทรวงว่าด้วยการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2550 ยังได้ให้อิสระแก่สถานศึกษาในการบริหารงานใน 4 ด้าน ควบคู่ไปกับการจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ที่มุ่งเน้นให้เป็นการประเมินเพื่อพัฒนา การจัดการศึกษาจึงมีเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม ตามมาตรา 6 ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

การบริหารองค์การในปัจจุบันได้เปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการเน้นกำไรสูงสุด มาสู่การบริหารเพื่อความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับความสุขในการทำงาน ซึ่งเป็นสถานะที่ทำให้มนุษย์มีความรู้สึกดี การสร้างองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรรู้เป้าหมายและผูกพันกับองค์กร ซึ่งถือเป็นกุญแจสำคัญในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2552)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราชได้กำหนดกลยุทธ์การบริหาร 6 ด้าน ซึ่งรวมถึง การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การสร้างโอกาส และการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (กลุ่มนโยบาย และแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช, 2564) การที่จะบรรลุคุณภาพผู้เรียนตามที่สังคมต้องการนั้น สถานศึกษาจำเป็นต้องเป็นองค์กรแห่งความสุข โดยบุคลากรต้องรักและผูกพันกับองค์กร ซึ่งบทบาทสำคัญของผู้บริหารคือการสร้างองค์กรแบบนี้โดยยึดหลักธรรมาภิบาล เพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่พัฒนาให้นักเรียนมีคุณภาพตามบริบทสังคมและเศรษฐกิจโลก (กมลทิพย์ ใจเที่ยง, 2562)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช
3. เพื่อตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 มุ่งเน้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานอย่างรอบด้าน โดยเริ่มจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อทำความเข้าใจบริบทและกำหนดกรอบแนวคิดเบื้องต้น จากนั้นจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจาก ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารและครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช จำนวน 353 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร 21 คน และครู 332 คน จำนวนตามการคำนวณของ เครซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบบสอบถามหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence : IOC) มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 ปรับข้อความตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ นำแบบวัดไปทดลองใช้ (try out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ตรวจสอบคุณภาพโดยการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบวัด โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach ซึ่งกำหนดเกณฑ์ว่าต้องมีค่า 0.70 ขึ้นไป ซึ่งแบบวัดทั้งฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.969 และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) โดยผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดในระยะนี้ คือ การได้ ข้อมูลความต้องการจำเป็นที่ปรับปรุงแล้ว (PNI modified) และกรอบแนวคิดที่สมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ต่อไป

ระยะที่ 2 เป็นขั้นตอนการพัฒนาและยกยกร่างกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการนำข้อมูล PNI Modified จากระยะที่ 1 มาวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ร่วมกับการวิเคราะห์ SWOT เพื่อกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค นำไปสู่การยกยกร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข (ฉบับร่างที่ 1) ขึ้นมา

โดยขั้นตอนสำคัญ คือ การนำร่างกลยุทธ์ดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการ สัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อตรวจสอบและยืนยันในความถูกต้องเชิงวิชาการและความเหมาะสมของกลยุทธ์ ก่อนจะนำไปสู่การตรวจสอบในทางปฏิบัติจริง

ระยะที่ 3 เป็นขั้นตอนการตรวจสอบความสมบูรณ์และความเป็นไปได้ในการนำกลยุทธ์ไปใช้ โดยนำร่างกลยุทธ์ (ฉบับที่ 2) ที่ผ่านการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว เข้าสู่กระบวนการ สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ จำนวน 15 คน เลือกโดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติ จากนั้นจึงนำผลการสนทนา มาปรับปรุงแก้ไขกลยุทธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้ กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข ฉบับสมบูรณ์ ที่ได้รับการยืนยันทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็น องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช มีผลการวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้องค์กร แห่งความสุขในสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
1. ความสมานฉันท์ในสถานศึกษา	3.27	0.57	ปานกลาง	4.76	0.56	มากที่สุด	0.46
2. ทักษะคิดเชิงบวกต่องานที่ทำ	3.25	0.56	ปานกลาง	4.77	0.55	มากที่สุด	0.47
3. ที่ทำงานน่าอยู่	3.29	0.58	ปานกลาง	4.75	0.56	มากที่สุด	0.45
4. คนทำงานมีความสุข	3.21	0.57	ปานกลาง	4.76	0.59	มากที่สุด	0.48
โดยรวม	3.26	0.57	ปานกลาง	4.76	0.57	มากที่สุด	0.47

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัด สพม. นครศรีธรรมราช ชี้ให้เห็นถึงช่องว่างที่สำคัญระหว่างความเป็นจริงและความคาดหวัง โดยภาพรวมสภาพปัจจุบันของการบริหารยังคงอยู่ในระดับ ปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ยรวมที่ ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.57) ซึ่งแม้ว่าด้าน ที่ทำงานน่าอยู่ จะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = 0.58) แต่ด้านที่บุคลากรมีคะแนนความสุขต่ำที่สุด คือ คนทำงานมีความสุข ($\bar{X} = 3.21$, S.D. = 0.57) อย่างไรก็ตาม ความต้องการในการพัฒนาทุกด้าน กลับอยู่ในระดับ มากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ยรวมสูงถึง ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.57) โดยเฉพาะด้าน ทักษะคิดเชิงบวกต่องานที่ทำ ที่มีความต้องการสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาจากค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI modified) โดยรวมที่ 0.47 พบว่า ด้านที่มีความจำเป็นเร่งด่วนและเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดที่กลยุทธ์ต้องมุ่งเน้น คือ คนทำงานมีความสุข (PNI_{modified} = 0.48) ซึ่งเป็นด้านที่สภาพปัจจุบันต่ำที่สุด สอดคล้องกับความต้องการเร่งด่วนในการแก้ไข ตามมาด้วยด้านทักษะคิดเชิงบวกต่องานที่ทำ (0.47) และความสมานฉันท์ในสถานศึกษา (0.46) ตามลำดับความสำคัญ

ซึ่งตอกย้ำว่าการพัฒนากลยุทธ์ควรให้ความสำคัญกับการยกระดับสุขภาวะและความสุขส่วนบุคคลของบุคลากรเป็นอันดับแรก

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

ระยะที่ 2 ผลพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช การวิเคราะห์และประมวลจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค โดยได้ทำการวิเคราะห์ความสำคัญ ความต้องการจำเป็นจากสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และวิธีดำเนินงานและกลยุทธ์ สรุปประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Issue) 1) การพัฒนาการทำงานเป็นทีม มีจำนวน 3 กลยุทธ์ย่อย 2) การสร้างบรรยากาศการเคารพและให้กำลังใจ มีจำนวน 3 กลยุทธ์ย่อย 3) การพัฒนาและสนับสนุนบุคลากร มีจำนวน 3 กลยุทธ์ย่อย 4) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความสุข มีจำนวน 3 กลยุทธ์ย่อย และ 5) การสร้างองค์กรที่มีความสุข มีจำนวน 3 กลยุทธ์ย่อย กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ (Strategic Issue) 1) การพัฒนาและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม 2) การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความสุข 3) การพัฒนาและสนับสนุนบุคลากร 4) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความสุข และ 5) การส่งเสริมการพัฒนาย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ผ่านกระบวนการสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิรวม 9 คน ซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการทางการบริหารการศึกษา 7 คน และผู้บริหารสถานศึกษาผู้มีประสบการณ์ 2 คน การสัมมนาได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงลึกที่สำคัญ เช่น การแยกแยะความแตกต่างของคำศัพท์ อาทิ “เป้าหมาย” และ “เป้าประสงค์” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น การเน้นย้ำความสมดุลระหว่าง “ความสุข” กับ “คุณภาพการศึกษา” และการเพิ่มตัวชี้วัดเชิงคุณภาพที่สะท้อนความผูกพันของบุคลากร หลังจากการนำข้อเสนอแนะทั้งหมดไปปรับปรุงกลยุทธ์แล้ว ผู้เชี่ยวชาญได้ร่วมกันยืนยันความถูกต้องและความเหมาะสมของกลยุทธ์ฉบับปรับปรุง โดยมีค่าเฉลี่ยโดยรวมในระดับ มากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์นี้มีความน่าเชื่อถือและเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างแท้จริง

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขฉบับปรับปรุงนี้ ถูกออกแบบภายใต้ วิสัยทัศน์ที่เชื่อมโยงการสร้างสรรคการเรียนรู้เข้ากับความสุขและคุณภาพของผู้เรียนและบุคลากรอย่างยั่งยืน และกำหนดพันธกิจ กับ เป้าประสงค์ ที่ชัดเจนในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างบรรยากาศเชิงบวก และการส่งเสริมภาคีเครือข่ายความร่วมมือ โครงสร้างกลยุทธ์หลัก ประกอบด้วย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาการทำงานเป็นทีม 2) การสร้างบรรยากาศการเคารพและให้กำลังใจ 3) การพัฒนาและสนับสนุนบุคลากร 4) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความสุข และ 5) การส่งเสริมการพัฒนาย่างยั่งยืน ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมเพื่อให้สถานศึกษาสามารถก้าวไปสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขที่มีคุณภาพได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช อภิปรายผลได้ว่า

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

งานวิจัยนี้ พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.57) กับสภาพที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับ มากที่สุด พึงประสงค์ 4.76 โดยมีความต้องการจำเป็น (PNI modified) ในการพัฒนาสูงที่สุดในมิติ คนทำงานมีความสุข (PNI modified = 0.48) ตรงสอดคล้อง กับแนวคิด/ทฤษฎีเรื่อง สภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการเป็นองค์กรแห่งความสุขของ สิริสุข สายคุณ และคณะ และสอดคล้องกับแนวคิด/ทฤษฎีเรื่อง ความสุขของพนักงานเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร ของ Diener ตรง สมมติฐาน ที่กำหนดไว้ว่า สถานศึกษามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา กลยุทธ์เพื่อยกระดับองค์กรแห่งความสุขในระดับสูง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสภาพปัจจุบันยังมีช่องว่างที่สำคัญ โดยเฉพาะด้านสุขภาวะส่วนบุคคลของบุคลากร (คนทำงานมีความสุข) ซึ่งสะท้อนปัญหาด้านภาระงาน ความสมดุลของชีวิตและการทำงาน และความกดดันด้านเวลา (สิริสุข สายคุณ และคณะ, 2567) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พัชรดนัย ดนยรักษ์ นนทกะตระกูล ที่พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาด้านการบริหารโรงเรียนและสภาพแวดล้อมภายในสูง ดังนั้น การพัฒนากลยุทธ์จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการมุ่งเน้นการแก้ไขช่องว่างด้านความสุขและสุขภาวะของบุคลากรเป็นลำดับแรกเพื่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพโดยรวมขององค์กร (พัชรดนัย ดนยรักษ์ นนทกะตระกูล, 2566)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข พบว่า ผลพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช การวิเคราะห์และประมวลจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จากการวิเคราะห์ความสำคัญ ความต้องการจำเป็น จากสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และวิธีดำเนินงานและกลยุทธ์ สรุปประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Issue) 1) การพัฒนาการทำงานเป็นทีม มีจำนวน 3 กลยุทธ์ย่อย 2) การสร้างบรรยากาศการเคารพและให้กำลังใจ มีจำนวน 3 กลยุทธ์ย่อย 3) การพัฒนาและสนับสนุนบุคลากร มีจำนวน 3 กลยุทธ์ย่อย 4) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความสุข มีจำนวน 3 กลยุทธ์ย่อย และ 5) การสร้างองค์กรที่มีความสุข มีจำนวน 3 กลยุทธ์ย่อย กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ (Strategic Issue) 1) การพัฒนาและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม 2) การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความสุข 3) การพัฒนาและสนับสนุนบุคลากร 4) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความสุข และ 5) การส่งเสริมพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิด/ทฤษฎี Rasulzada, F. เรื่อง ปัจจัยที่ทำให้พนักงานไม่มีความสุข คือ ความกดดันเรื่องเวลาและการขาดการสื่อสาร ของ องค์กรประกอบของการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา (ที่เน้นด้านสัมพันธภาพและบรรยากาศ) ตรงสมมติฐาน ที่กำหนดไว้ว่า การพัฒนากลยุทธ์ต้องเกิดจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่แท้จริงและมุ่งเน้นการแก้ไขจุดอ่อนภายในที่ส่งผลต่อสุขภาวะของบุคลากร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ การบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์มีความจำเป็นต้องบูรณาการปัจจัยภายในและภายนอกเพื่อกำหนดแนวทางการทำงานที่สอดคล้องกับปัญหาเร่งด่วนที่บุคลากรประสบอยู่ (Rasulzada, F., 2007) ดังงานวิจัยของ สุนทรสส์ เพชรรักษ์คำด้วง ดังนั้น กลยุทธ์ฉบับร่างจึงมีการกำหนด 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ (5 Working) ที่เน้นการแก้ปัญหาที่รากฐานของความไม่เป็นสุข เช่น Healthy Working และ Fairness Working เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบตามหลักการบริหารเชิงกลยุทธ์ (สุนทรสส์ เพชรรักษ์คำด้วง, 2560)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

การตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขนั้น พบว่า กลยุทธ์ที่ปรับปรุงแล้วได้รับการยืนยันความถูกต้องและความเหมาะสมในระดับมากที่สุดจากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ เช่น การเน้นย้ำความสมดุลระหว่าง “ความสุข” กับ “คุณภาพการศึกษา”

สอดคล้องกับแนวคิด/ทฤษฎีของ ชามา เทียนโสภา เรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งความสุข ที่ได้รับการตรวจสอบว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด (ชามา เทียนโสภา, 2566) หรือ สอดคล้องกับแนวคิด/ทฤษฎีเรื่อง ความจำเป็นในการควบคุมและประเมินกลยุทธ์เพื่อให้เกิดความเหมาะสม ของ Pongtassana W. et al. ตรงกับสมมติฐาน ที่กำหนดไว้ว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นจะมีความถูกต้องและเหมาะสม ในระดับสูงเมื่อผ่านกระบวนการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลยุทธ์ฉบับปรับปรุงได้บูรณาการ ข้อเสนอแนะเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ ทำให้โครงสร้าง (5 Working) และเนื้อหามีความครอบคลุม สามารถนำไปปฏิบัติ ได้จริง และสร้างความสมดุลระหว่างความสุขกับคุณภาพการศึกษา (Pongtassana, W. et al., 2018) เช่นเดียวกับ งานวิจัยของ ชามา เทียนโสภา ดังนั้น กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขในฉบับนี้ จึงมีความพร้อมและน่าเชื่อถือในการนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษานครศรีธรรมราช เพื่อยกระดับให้เป็นองค์กรแห่งความสุขที่มีคุณภาพได้อย่างยั่งยืน (ชามา เทียนโสภา, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรมที่สำคัญจากการวิจัยนี้ คือ “รูปแบบกลยุทธ์ 5 Working” เป็นกรอบแนวคิด เชิงปฏิบัติการสำหรับการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข โดยมีพื้นฐานมาจากการวิเคราะห์ ความต้องการจำเป็น (PNI modified) พบว่า มิติ “คนทำงานมีความสุข” มีค่าสูงสุด (0.48) จึงได้ถูกกำหนดให้ เป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนากลยุทธ์นี้ รูปแบบ 5 Working ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ Climate, Team, Staff, Healthy, และ Fairness Working ซึ่งเน้นการใช้ Healthy Working เป็นกลไกเชิงรุกในการปรับปรุง สุขภาวะของบุคลากร โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาภาระงานที่ไม่ตรงกับความต้องการและการขาดการสนับสนุน ด้านสุขภาพ ซึ่งทำให้กลยุทธ์นี้มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยืนยันความเหมาะสมในระดับสูงจากผู้เชี่ยวชาญ

ภาพที่ 1 รูปแบบกลยุทธ์ 5 Working

การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์

การนำงานวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์สามารถแบ่งออกเป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติเชิงนโยบายและการบริหารจัดการที่กลยุทธ์ 5 Working สามารถนำไปใช้เป็นนโยบายหลักในการบริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งความสุข โดยใช้เป็นกรอบในการกำกับติดตามผลการบริหารสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และสามารถพัฒนาเป็นคู่มือปฏิบัติการสำหรับผู้บริหารได้ทันที ในมิติวิชาการและการต่อยอด องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง PNI modified และรูปแบบกลยุทธ์ 5 Working สามารถบูรณาการในหลักสูตรการบริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัยเชิงเปรียบเทียบในอนาคต เพื่อขยายขอบเขตการศึกษาต่อไป ส่วนในมิติสังคมและชุมชน สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราชสามารถนำรูปแบบกลยุทธ์ 5 Working ไปเผยแพร่เป็นแบบอย่างที่ดี (Best Practice) เพื่อใช้เป็นโมเดลการสร้างองค์กรแห่งความสุขในภาครัฐ (Healthy Workplace Model) ซึ่งจะส่งผลดีต่อสถานศึกษาและสามารถขยายผลไปยังหน่วยงานอื่น ๆ รวมถึงส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายในชุมชนในการพัฒนาองค์กร

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.57) สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.57) และความต้องการจำเป็น โดยรวม พบว่า มีค่าดัชนี PNI = 0.45 2) กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข ได้แก่ 1) การพัฒนาการทำงานเป็นทีม 2) การสร้างบรรยากาศการเคารพและให้กำลังใจ 3) การพัฒนาและสนับสนุนบุคลากร 4) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความสุข และ 5) การส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3) ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข ความถูกต้อง ความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานระดับนโยบาย 1) การสนับสนุนการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงานที่มีความสุขในสถานศึกษา การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงานที่มีความสุขในสถานศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน การสนับสนุนให้สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความร่วมมือ การพัฒนาทักษะต่าง ๆ และให้ความสำคัญกับสุขภาวะจิตใจของบุคลากร จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่ทำให้คนในองค์กรมีความสุขในการทำงานและเรียนรู้ 2) การพัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการเพื่อเสริมสร้างความโปร่งใสและการสื่อสารที่ชัดเจน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาสามารถช่วยสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงาน ลดความซับซ้อน และทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ระบบการจัดการข้อมูลที่สามารถติดตามผลการดำเนินงานได้ในทันที การพัฒนาระบบการสื่อสารภายในที่สามารถตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีในการประชุมออนไลน์ การใช้แอปพลิเคชันเพื่อแจ้งข่าวสารหรือข้อคิดเห็นต่าง ๆ จากบุคลากร ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรพัฒนาวิธีการพัฒนากลยุทธ์ไปสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขในระยะยาว การศึกษาในระยะยาวเป็นสิ่งสำคัญในการประเมินความยั่งยืนของกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น การศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขในระยะยาว จะช่วยให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ 2) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของกลยุทธ์ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการศึกษา สภาพแวดล้อมทางการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งในด้านเทคโนโลยี วิธีการสอน แนวโน้มการศึกษาใหม่ ๆ รวมถึงความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน ดังนั้น การทบทวนกลยุทธ์ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะช่วยให้การบริหารสถานศึกษาสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ ใจเที่ยง. (2562). การบริหารองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). แนวทางการยกระดับคุณภาพการผลิตและการพัฒนาครูภูมิวัยในสถาบันอุดมศึกษาของไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช. (2564). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2564. นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช.
- ชามา เทียนโสภา. (2566). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเอกชนเพื่อส่งเสริมการเป็นองค์กรแห่งความสุข. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พัทธดนย์ ดนยรักษ์ นนทกะตระกูล. (2566). คุณภาพชีวิตในการทำงาน ความสุขในการทำงาน และความผูกพันของข้าราชการกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2552). แผนปฏิบัติการประจำปี 2564 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- สุนทรสส์ เพชรรักษ์คำด้วง. (2560). รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 23(2), 235-250.
- สิรินุช สายคุณ และคณะ. (2567) การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งความสุขเพื่อส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3.วารสารวิจัยวิชาการ, 7(6), 17-30.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Pongtassana, W. et al. (2018). The strategic management model for provincial office of the non-formal and informal education in the futures. Journal of Education, 29(1), 73-82.
- Rasulzada, F. (2007). Organizational creativity and psychological well-being: Contextual aspects on organizational creativity and psychological well-being from an open systems perspective. Retrieved May 2, 2025, from <https://shorturl.asia/xNmTE>

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในทางการตลาด*

APPLICATIONS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MARKETING

พงศ์ศักดิ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา^{1*}, มาเรียม นามิ², ดุษฎี อินทรประเสริฐ³

Pongsak Sanitwong Na Ayudhya^{1*}, Mariam Nami², Dusadee Intraprasert³

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand

²บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Graduate School, Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand

³บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

³Graduate School, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6719101013@rumail.ru.ac.th

*Tel: 061-398-4913

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรมทั้งในและต่างประเทศในช่วงปี พ.ศ. 2562 - 2568 และนำเสนอภาพรวมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในทางการตลาด ซึ่งเป็นประเด็นที่กำลังได้รับความสนใจทั้งในแวดวงวิชาการและวงการการตลาด ผลจากการทบทวนวรรณกรรมได้ชี้ให้เห็นว่า AI ได้แปรสภาพจากเครื่องมือสนับสนุนสู่การเป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงกลยุทธ์ที่จำเป็น ซึ่งช่วยให้นักการตลาดสามารถวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเฉพาะรายบุคคล ได้อย่างแม่นยำและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ AI ยังถูกนำไปใช้กับกิจกรรมด้านการตลาดและส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) อย่างครอบคลุม ตั้งแต่งานเชิงเทคนิคอย่างเช่นการวิเคราะห์เชิงพยากรณ์ ไปจนถึงงานเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อประสบการณ์ผู้บริโภคโดยตรง อาทิ การใช้ AI เพื่อค้นหาความต้องการที่ยังไม่ถูกตอบสนอง ในด้านผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคาแบบพลวัต ที่ปรับตามอุปสงค์และอุปทาน การบริหารจัดการโลจิสติกส์อัจฉริยะในช่องทางการจัดจำหน่าย และการแบ่งส่วนตลาดขนาดเล็ก เพื่อสร้างแคมเปญการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูง อย่างไรก็ตาม การใช้ AI ก็มีความท้าทายและความเสี่ยงที่นักการตลาดต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ได้แก่ ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูลภายใต้กฎระเบียบที่เข้มงวด อนาคตทางอัลกอริทึมที่อาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติ ประเด็นความรับผิดชอบ และการตรวจสอบได้เมื่อระบบทำงานผิดพลาด และผลกระทบต่อจิตวิทยาของผู้บริโภคที่อาจเกิดปฏิกิริยาเชิงลบต่อเทคโนโลยี บทความนี้จึงนำเสนอกรอบแนวคิดที่สำคัญและข้อเสนอแนะสำหรับนักวิชาการและนักการตลาดในการประเมินศักยภาพ วางกลยุทธ์ และกำกับดูแลการใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, การตลาด, ส่วนประสมการตลาด

Abstract

This article aims to review both domestic and international literature published between 2019 and 2025 and provide a comprehensive overview of artificial intelligence (AI) applications in

*Received March 2, 2026; Revised March 16, 2026; Accepted March 31, 2026

marketing, a domain gaining significant traction across both academic and professional landscapes. The synthesis of literature indicates that AI has transitioned from a mere supportive tool into an indispensable strategic infrastructure, empowering marketers to leverage Big Data for delivering highly accurate and efficient personalized consumer experiences. AI applications permeate marketing activities and the marketing mix (4Ps) extensively, encompassing technical tasks such as predictive analytics to strategic initiatives that directly influence the consumer journey. Specific applications include identifying unmet needs within product development, implementing dynamic pricing models calibrated to supply and demand fluctuations, optimizing smart logistics within distribution channels, and utilizing micro-segmentation to execute high-performance communication campaigns. However, the integration of AI presents critical challenges and risks that necessitate rigorous evaluation. These include data privacy and security concerns under stringent regulations, potential algorithmic biases leading to discrimination, issues regarding accountability and transparency during system failures, and the psychological impact on consumers which may trigger negative reactions toward the technology. Consequently, this article proposes a strategic conceptual framework and actionable recommendations for scholars and practitioners to assess AI potential, formulate robust strategies, and govern AI usage responsibly to secure a sustainable competitive advantage.

Keywords: Artificial Intelligence, Marketing, Marketing Mix

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีได้เปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตและพฤติกรรมของมนุษย์ให้มีความสะดวกสบายและเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศได้อย่างไร้พรมแดน ขณะที่ปัญญาประดิษฐ์แม้จะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและสนับสนุนการตัดสินใจให้แก่ผู้ใช้งาน แต่ก็มีความเสี่ยงที่ผู้ใช้งานต้องพิจารณา อาทิ การละเมิดความเป็นส่วนตัวของข้อมูล โอกาสทางอัลกอริทึมที่นำไปสู่การเลือกปฏิบัติ และผลกระทบต่อความมั่นคงของตลาดแรงงานในอนาคต นอกจากนี้ ในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่ข้อมูลการตลาดมีปริมาณมหาศาลและซับซ้อนจนเกินขีดความสามารถของสติปัญญาและการประมวลผลของมนุษย์ การใช้แรงงานมนุษย์เพียงอย่างเดียวในการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ย่อมทำให้เกิดความล่าช้าและความผิดพลาด เช่น การพยากรณ์พฤติกรรมผู้บริโภคที่ไม่แม่นยำ ผลที่ตามมา คือ นักการตลาดจะสูญเสียโอกาสในการเข้าถึงลูกค้าในเวลาที่เหมาะสม หรืออาจทำให้เกิดการตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ที่ล้าสมัยจนไม่สามารถรักษาศักยภาพในการแข่งขันได้

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence - AI) หมายถึง กลุ่มเทคโนโลยีที่ช่วยให้เครื่องจักรหรือคอมพิวเตอร์สามารถจำลองความฉลาดของมนุษย์ และทำงานที่ซับซ้อนได้เหมือนมนุษย์ ตั้งแต่การเรียนรู้ การให้เหตุผล การวิเคราะห์ข้อมูล ไปจนถึงการตัดสินใจ โดยมีความสามารถในการประมวลผลข้อมูลจำนวนมหาศาลซึ่งเกินขีดจำกัดความสามารถของมนุษย์ (Choudhary, P. C. & Zaware, N., 2024) และในยุคที่ข้อมูลมีขนาดใหญ่ (Big Data) หรือมีจำนวนมหาศาล เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) จึงได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญและจำเป็นสำหรับนักการตลาดในการประมวลผล สกัดข้อมูล ประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกแบบเรียลไทม์ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้ารายบุคคล (Personalization) ได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว กล่าวคือ นักการตลาดจำเป็นต้องใช้ AI มาช่วยเพื่อให้ธุรกิจสามารถเข้าถึงลูกค้า สร้างประสบการณ์ ส่งมอบข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องในเวลาที่เหมาะสม เพื่อลูกค้าแต่ละรายโดยเฉพาะ (De Oliveira Rodrigues, D. F., 2025)

นักการตลาดนำเทคโนโลยี AI มาใช้วิเคราะห์พฤติกรรมลูกค้า คู่แข่ง และสภาพตลาดเพื่อให้สามารถตัดสินใจเชิงกลยุทธ์โดยอ้างอิงจากข้อมูลจริงและแม่นยำขึ้น นอกจากนี้ นักการตลาดยังใช้ AI ในการทำงานแบบอัตโนมัติในกรณีภาระงานหรือกิจกรรมที่ต้องทำซ้ำ เช่น การจัดการแคมเปญ การวิเคราะห์ข้อมูล และการสื่อสารกับลูกค้า ทำให้นักการตลาดสามารถจัดสรรเวลาไปทำงานอื่นที่สำคัญอย่างเช่นการวางแผนเชิงกลยุทธ์ หรืองานที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ได้มากขึ้น นอกจากนี้ การใช้ AI ยังช่วยองค์กรลดต้นทุนและปรับปรุงกระบวนการทำงานทางการตลาดให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ช่วยเพิ่มผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on Investment: ROI) ได้ในระยะยาว ดังนั้น นักการตลาดจำเป็นต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจความสามารถของ AI เพื่อรักษาความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Ainapur, j. et al., 2024); (Huang, M.-H. & Rust, R. T., 2021) แต่อย่างไรก็ตาม นักการตลาดต้องใช้ AI อย่างรอบคอบและคำนึงถึงประเด็นด้านจริยธรรม เช่น การรักษาความเป็นส่วนตัวของลูกค้า การรักษาความปลอดภัยของข้อมูลลูกค้า และความลำเอียงของอัลกอริทึม เป็นต้น เพื่อรักษาความเชื่อมั่นของผู้บริโภค (Ainapur, j. et al., 2024) ตัวอย่างของบริษัทชั้นนำระดับโลกที่ใช้ AI ในกิจกรรมการตลาด ได้แก่ ยูนิลีเวอร์ (Unilever) บริษัทผู้นำอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภค ใช้ AI ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลมากกว่า 500 เทราไบต์ที่รวบรวมมาจากโซเชียลมีเดีย รีวิวออนไลน์ และข้อเสนอแนะจากลูกค้ามาวิเคราะห์เพื่อตรวจจับอารมณ์ คำสำคัญที่ซับซ้อน และความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง (Unmet needs) จากนั้นคาดการณ์ทิศทางตลาดล่วงหน้า เช่น กระแส Clean Beauty ที่เน้นผลิตภัณฑ์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและผิวพรรณ จากนั้นส่งต่อไปยังทีมวิจัยและพัฒนา (R&D) เพื่อออกแบบแนวคิดของผลิตภัณฑ์นั้น ทำให้สามารถลดเวลาทดลองในห้องแล็บ และเชื่อมโยงกับพฤติกรรมผู้บริโภคได้อย่างเป็นระบบ (ปรีดี นกุลสมปรารณา, 2568) หรืออย่างเน็ตฟลิกซ์ (Netflix) บริษัทผู้ให้บริการคอนเทนต์สตรีมมิ่ง ใช้ AI วิเคราะห์และเลือกรูปหน้าปก (Thumbnails) ที่น่าดึงดูดใจสมาชิกแต่ละรายมากที่สุด เอชแอนด์เอ็ม (H&M) บริษัทผู้ผลิตและจำหน่ายเสื้อผ้าแฟชั่นใช้ AI-driven Chatbots เพื่อให้บริการลูกค้าตลอด 24 ชั่วโมง ตั้งแต่ตอบคำถามทั่วไป ไปจนถึงช่วยตัดสินใจซื้อสินค้า และร้านอาหารโดมิโน่พิซซ่า (Domino's Pizza) พัฒนาระบบการสั่งอาหารผ่านเสียง (Voice Search Optimization) ร่วมกับผู้ช่วยอัจฉริยะอย่าง Alexa หรือ Google Assistant เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายให้กับลูกค้า (Ainapur, j. et al., 2024)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าเทคโนโลยี AI มีประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมการตลาดเป็นอย่างมาก บทความนี้จะนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยี AI ไปประยุกต์ใช้ในทางการตลาดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เหมาะสำหรับนักวิชาการ นักการตลาด นักธุรกิจและผู้สนใจทั่วไปที่ต้องการทราบความสามารถของ AI และวิธีการประยุกต์ใช้ในทางการตลาดให้บรรลุเป้าหมาย

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในกิจกรรมการตลาด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมี 4 ตัว ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในกิจกรรมการตลาดไม่ใช่แค่การประยุกต์ใช้กับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดแยกเป็นรายตัว แต่ต้องเป็นการนำ AI ไปปรับใช้กับสถาปัตยกรรมทางการตลาดพร้อมกันทั้งระบบ (Fundamental Re-architecture) เพราะนักการตลาดสามารถนำความสามารถของ AI และระบบอัตโนมัติที่ได้จากความสามารถของมันเป็นผลไปใช้ในปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 4 ตัวได้พร้อมกัน ทำให้การดำเนินกิจกรรมการตลาดต่าง ๆ ได้กลายเป็นระบบหรือกระบวนการที่ยืดหยุ่น คาดการณ์ได้ และตอบสนองฉับไว (Choudhary, P. C. & Zaware, N., 2024)

การประยุกต์ใช้ AI ช่วยให้องค์กรสามารถเปลี่ยนข้อมูลลูกค้าที่มีจำนวนมหาศาลให้กลายเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น AI ทำให้นักการตลาดสามารถวิเคราะห์พฤติกรรม ความสนใจ และรูปแบบการตัดสินใจของลูกค้าในระดับเชิงลึก ส่งผลให้การออกแบบประสบการณ์และการสื่อสารทางการตลาดสามารถ

ตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคลได้อย่างแม่นยำ ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าได้ในระยะยาวสร้างความจงรักภักดีต่อแบรนด์ และเพิ่มมูลค่าตลอดอายุการใช้งานของลูกค้า นอกจากนี้ การวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ยังช่วยให้องค์กรสามารถคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตจากข้อมูลในอดีต ทำให้การวางแผนและตัดสินใจทางการตลาดมีความแม่นยำ คล่องตัว และสอดคล้องกับพฤติกรรมลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (Fayed, A. E., 2021); (Labib, E., 2024)

การประยุกต์ใช้ AI ในกิจกรรมการตลาดสามารถ แบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ ซึ่งจะทำหน้าที่เสริมประสิทธิภาพซึ่งกันและกัน ได้แก่ 1) งานอัตโนมัติ (Task Automation) ที่ใช้ AI จัดการงานที่มีโครงสร้างชัดเจนอยู่แล้วและเป็นงานที่ทำซ้ำ ๆ เพื่อลดข้อผิดพลาดและประหยัดเวลา เช่น อีเมลอัตโนมัติหรือแชทบอท การตรวจสอบคำสั่งซื้อ 2) การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) ที่ช่วยวิเคราะห์และคาดการณ์จากข้อมูลเพื่อยกระดับการตัดสินใจและทำการตลาดส่วนบุคคล (Personalization) ได้ลึกซึ้งขึ้น 3) แอปพลิเคชันแบบบูรณาการ (Integrated Applications) ซึ่งฝัง AI ไว้ในแพลตฟอร์มการตลาดเพื่อเชื่อมข้อมูลที่มาจากหลายช่องทางและสร้างกลยุทธ์ให้สอดคล้องกัน และ 4) แอปพลิเคชันแบบสแตนด์อโลน (Stand-alone Applications) ที่ทำงานอย่างอิสระและใช้เป็นเครื่องมือให้ลูกค้าและพนักงานโต้ตอบกับแบรนด์โดยตรง (นิตยา คลังเพชร, 2567); (สัณยุเศรษฐ์ เรื่องเดชสุวรรณ และวลัย ชัยมูล, 2568)

Riandhi, A. N., et al. ได้ศึกษาการนำ AI ไปใช้ในกิจกรรมการตลาด และพบว่า เทคโนโลยี AI มีอยู่ 8 ประเภทซึ่งมีความสามารถและประโยชน์แตกต่างกัน (Riandhi, A. N. et al., 2025) ตามที่แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประเภทเทคโนโลยี AI ที่สำคัญและการใช้งานด้านการตลาด

ประเภทเทคโนโลยี AI ที่สำคัญ	การใช้งานและประโยชน์
1. Machine Learning & Deep Learning	ใช้ในการวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ การแบ่งกลุ่มตลาด การวิเคราะห์ความรู้สึก และการกำหนดราคาสินค้าแบบไดนามิก เพื่อสร้างกลยุทธ์การตลาดที่แม่นยำ
2. Natural Language Processing (NLP)	เป็นรากฐานของ Chatbot, Voice Assistant, และเครื่องมือวิเคราะห์ความคิดเห็นจากข้อความ ช่วยให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่นและเข้าใจความรู้สึกของผู้บริโภค
3. Recommendation Systems	ใช้สร้างคำแนะนำสินค้าหรือบริการที่ตรงตามความต้องการเฉพาะบุคคล ช่วยลดความซับซ้อนในการตัดสินใจและเพิ่มความภักดีของลูกค้า
4. Autonomous Systems/Robot	ครอบคลุมถึงหุ่นยนต์บริการและระบบอัตโนมัติต่าง ๆ ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ลดต้นทุนแรงงาน และสร้างประสบการณ์ที่แตกต่าง
5. Predictive Analysis	ใช้อัลกอริทึมคาดการณ์พฤติกรรมผู้บริโภค แนวโน้มตลาด และมูลค่าตลอดช่วงชีวิตของลูกค้า (Customer Lifetime Value - CLV) เพื่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่ดีขึ้น
6. Generative AI	ช่วยในเรื่องการสร้างสรรคเนื้อหาโฆษณา (Ad Content), การออกแบบผลิตภัณฑ์เฉพาะบุคคล และการสร้างอินฟลูเอนเซอร์เสมือนจริง (Virtual Influencers) ช่วยในกระบวนการสร้างสรรคเนื้อหา (Content Production) สนับสนุนการร่วมสร้าง (Co-creation) ระหว่างแบรนด์และลูกค้า และเพิ่มระดับความผูกพันเชิงลึก
7. AR/VR with AI	ช่วยเรื่องการใช้ระบบ "See-and-buy" (ค้นหาด้วยภาพ) การจดจำใบหน้าเพื่อวิเคราะห์อารมณ์ และการจัดวางผังร้านค้าตามทิศทางการมองเห็นลูกค้า ช่วยในการยกระดับประสบการณ์ผู้ใช้งาน (UX) ทั้งในแพลตฟอร์มดิจิทัลและร้านค้าออฟไลน์ผ่านการวิเคราะห์พฤติกรรมทางกายภาพ
8. Explainable AI (XAI)	การจัดทำระบบที่สามารถอธิบายเหตุผลเบื้องหลังการตัดสินใจของ AI (เช่น ทำไมถึงแนะนำสินค้านี้ให้กับลูกค้า) เพื่อเป็นการสร้างความโปร่งใส (Transparency) และความไว้วางใจ (Trust) ให้กับผู้บริโภค

Huang, M.-H. & Rust, R. T. ได้อธิบายกรอบความคิดเชิงกลยุทธ์เกี่ยวกับบทบาทของ AI ในการตลาดไว้ว่า นักการตลาดสามารถผนวก AI เข้ากับวงจรกิจกรรมการตลาดซึ่งมีอยู่ 3 ระยะ เริ่มตั้งแต่ระยะที่ 1 การวิจัยการตลาด (Marketing Research) ระยะที่ 2 กลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy) และระยะที่ 3 การปฏิบัติการทางการตลาด (Marketing Actions) ในขณะที่ AI ที่จะถูกนำมาผนวกเข้ากับวงจรกิจกรรมการตลาดนั้นมีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่ AI เชิงกลไก (Mechanical AI) - มุ่งเน้นงานที่เป็นขั้นตอนซ้ำ ๆ และการทำงานอัตโนมัติ AI เชิงการคิด (Thinking AI) - เน้นการวิเคราะห์เชิงทำนายและการตัดสินใจ และ AI เชิงความรู้สึก (Feeling AI) - มุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอารมณ์และความสัมพันธ์กับลูกค้า ซึ่งนักการตลาดควรใช้ AI แต่ละประเภทให้สอดคล้องกับวงจรกิจกรรมการตลาดแต่ละระยะ (Huang, M.-H. & Rust, R. T., 2021)

ในระยะที่ 1 การวิจัยการตลาด (Marketing Research) AI เชิงกลไก (Mechanical AI) ทำหน้าที่รวบรวม จัดระเบียบ และทำความสะอาดข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ช่วยลดต้นทุนและข้อผิดพลาดเชิงปฏิบัติการ ส่วน AI เชิงการคิด (Thinking AI) จะนำข้อมูลที่ผ่านกระบวนการของ AI เชิงกลไกแล้วไปสู่การสร้างแบบจำลองเชิงพยากรณ์ การค้นหารูปแบบที่ซ่อนอยู่ และการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ ส่วน AI เชิงความรู้สึก (Feeling AI) จะช่วยเพิ่มมิติทางอารมณ์และบริบทในการตีความข้อมูล (เช่น การตรวจจับอารมณ์ ความไว้วางใจ และทัศนคติต่อแบรนด์) ทำให้การวิจัยสะท้อนประสบการณ์ผู้บริโภคได้ลึกซึ้งขึ้น

ในระยะที่ 2 กลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy - STP) AI เชิงกลไก (Mechanical AI) จะช่วยสนับสนุนการแบ่งส่วนตลาด (Segmentation) โดยประมวลผลฐานข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อสร้างกลุ่มลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ AI เชิงการคิด (Thinking AI) จะช่วยเสริมความแม่นยำในการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (Targeting) และการคาดการณ์ศักยภาพทางการตลาดผ่านอัลกอริทึมที่ปรับตัวได้ ส่วน AI เชิงความรู้สึก (Feeling AI) จะช่วยวางตำแหน่งแบรนด์ (Positioning) ให้สอดคล้องกับอารมณ์ ภาพลักษณ์ และคุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้ ส่งผลให้แบรนด์เกิดความแตกต่าง

ในระยะที่ 3 การปฏิบัติการทางการตลาด (Marketing Actions) ในมิติของกลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ (Product) AI เชิงกลไก (Mechanical AI) จะสนับสนุนการเก็บและประมวลผลข้อมูลเพื่อปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ ขณะที่ AI เชิงการคิด (Thinking AI) ช่วยวิเคราะห์ความต้องการล่วงหน้าและออกแบบนวัตกรรมสินค้า ส่วน AI เชิงความรู้สึก (Feeling AI) จะทำหน้าที่ช่วยเพิ่มคุณค่าเชิงประสบการณ์ผ่านปฏิสัมพันธ์ที่คำนึงถึงอารมณ์ของลูกค้า สำหรับมิติของกลยุทธ์ราคา (Price) AI เชิงกลไก (Mechanical AI) จะช่วยเรื่องการปรับราคาโดยอัตโนมัติ ส่วน AI เชิงการคิด (Thinking AI) ช่วยกำหนดราคาที่เหมาะสมที่สุดบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และ AI เชิงความรู้สึก (Feeling AI) ช่วยสื่อสารราคาให้ลูกค้ายอมรับมากขึ้นทั้งในเรื่องความยุติธรรมและความโปร่งใส

ในมิติของกลยุทธ์ช่องทางจัดจำหน่าย (Place) AI เชิงกลไก (Mechanical AI) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพงานโลจิสติกส์และคลังสินค้า ส่วน AI เชิงการคิด (Thinking AI) จะเพิ่มความแม่นยำในการพยากรณ์อุปสงค์และการเพิ่มประสิทธิภาพเครือข่ายห่วงโซ่อุปทาน และ AI เชิงความรู้สึก (Feeling AI) ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การซื้อสินค้าแบบหลายช่องทางให้ลูกค้ารู้สึกมั่นใจและซื้อได้อย่างราบรื่น

ในมิติของกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด (Promotion) AI เชิงกลไก (Mechanical AI) ทำให้งานสื่อสารกับลูกค้าที่ต้องทำซ้ำ ๆ กลายเป็นระบบอัตโนมัติ AI เชิงการคิด (Thinking AI) ช่วยเพิ่มความเฉพาะตัวและประสิทธิภาพในการกำหนดเป้าหมายของการสื่อสาร และ AI เชิงความรู้สึก (Feeling AI) ช่วยสร้างความสัมพันธ์เชิงอารมณ์ระหว่างแบรนด์กับผู้บริโภคให้เป็นธรรมชาติ

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในปัจจัยส่วนประสมการตลาด

นักการตลาดสามารถนำเทคโนโลยี AI ไปใช้ในการตลาดได้ครบทุกปัจจัยของส่วนประสมการตลาด ตั้งแต่ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย ไปจนถึงการส่งเสริมการตลาด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product): การวิเคราะห์ Unmet Needs และการออกแบบนวัตกรรม

AI มีส่วนช่วยในกระบวนการพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ โดยทำหน้าที่ช่วยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากโซเชียลมีเดียและแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ค้นหาช่องว่างในตลาด (Market Gaps) ความต้องการที่ยังไม่ถูกตอบสนองของลูกค้า (Unmet needs) ตรวจจับแนวโน้มที่เกิดขึ้นใหม่ วิเคราะห์ความคิดเห็นของลูกค้า (Customer Feedback) ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมให้ดียิ่งขึ้น การปรับแต่งคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ หรือแม้กระทั่งการสร้างสรรคนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคล (Personalization) (Gayaparsad, K. & Ramlutchman, N., 2024); (Nanayakkara, N., 2020); (สัชฌุกรินทร์ เรื่องเศรษฐกร และวลัย ชัยมูล, 2568) นอกจากนี้ นักการตลาดยังสามารถใช้ AI เพื่อติดตามการยอมรับผลิตภัณฑ์ในตลาด (Product Adoption) หรือใช้ช่วยออกแบบโลโก้และสร้างแบรนด์โดยอัตโนมัติได้อีกด้วย (Huang, M.-H. & Rust, R. T., 2021) ตัวอย่างเช่น การใช้ AI เพื่อสร้างระบบแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจแบบเฉพาะบุคคล (Personalized Recommendation) ทำให้ลูกค้ารู้สึกว่าการบริการนั้นถูกสร้างมาเพื่อพวกเขา สินค้าแฟชั่นยี่ห้อ Gap ใช้ Predictive Analytics เพื่อคาดการณ์แนวโน้มแฟชั่น แอปพลิเคชัน AI Diet ที่ออกแบบโปรแกรมโภชนาการสำหรับลูกค้าเฉพาะราย (Huang, M.-H. & Rust, R. T., 2021); (Verma, S. et al., 2021)

2. ปัจจัยด้านราคา (Price): การกำหนดราคาแบบพลวัต (Dynamic Pricing) และความยุติธรรมด้านราคา

นักการตลาดนิยมใช้เทคโนโลยี AI ในการกำหนดราคาแบบพลวัต (dynamic pricing) ซึ่งก็คือ การกำหนดราคาโดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่หลากหลายจำนวนมากแบบเรียลไทม์ ข้อมูลดังกล่าวนี้ เช่น อุปสงค์ อุปทาน ราคาคู่แข่ง พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค และปัจจัยภายนอกอื่น ๆ เพื่อให้ได้ราคาที่เหมาะสม (Price Optimization) สามารถแข่งขันได้และทำกำไรได้ (De Oliveira Rodrigues, D. F., 2025); (Gayaparsad, K. & Ramlutchman, N., 2024); (Jarek, K. & Mazurek, G., 2019) อีกทั้งยังสามารถปรับราคาได้แบบเรียลไทม์ (Dynamic Pricing) ให้สอดคล้องกับอุปสงค์ที่เปลี่ยนแปลง หรือเคลื่อนไหวตามคู่แข่งบนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซได้โดยอัตโนมัติ ส่งผลให้สร้างรายได้สูงสุด พร้อมทั้งรักษาขีดความสามารถในการแข่งขัน (Huang, M.-H. & Rust, R. T., 2021); (Verma, S. et al., 2021); (สัชฌุกรินทร์ เรื่องเศรษฐกร และวลัย ชัยมูล, 2568) จึงกล่าวได้ว่าแนวโน้มของกลยุทธ์การตั้งราคาได้เปลี่ยนจากการตั้งราคาโดยอาศัยประสบการณ์และสัญชาตญาณ มาเป็นการตัดสินใจจากข้อมูลเป็นหลัก (Data driven) ซึ่ง AI ช่วยยกระดับความแม่นยำของการกำหนดระดับราคาได้ เพราะ AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่จำนวนมาก และซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น โรงแรมหรือสายการบิน สามารถปรับเปลี่ยนราคาได้แบบเรียลไทม์ตามอุปสงค์และอุปทาน เพื่อให้ได้ผลกำไรสูงสุด (Nanayakkara, N., 2020)

3. ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place): ระบบโลจิสติกส์อัจฉริยะ และร้านค้าปลีกอัจฉริยะ (Smart Retail)

นักการตลาดสามารถใช้ AI มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพด้านการจัดจำหน่ายและโลจิสติกส์ ตั้งแต่การจัดการระบบ Omni-channel หรือการจัดจำหน่ายในหลายช่องทาง การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) การพยากรณ์ปริมาณสินค้าคงคลัง (Inventory Forecasting) ไปจนถึงการจัดการคำสั่งซื้อ (Order Fulfillment) ให้เป็นไปอย่างอัตโนมัติและแม่นยำ ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถลดต้นทุนการดำเนินงาน ลดระยะเวลาในการจัดส่ง และยกระดับความพึงพอใจของลูกค้าให้สูงขึ้นได้ (Choudhary, P. C. & Zaware, N., 2024); (De Oliveira Rodrigues, D. F., 2025); (Gayaparsad, K. & Ramlutchman, N., 2024) ตัวอย่างเช่น Amazon Prime Air ใช้โดรนส่งสินค้าหุ่นยนต์ (robots) ในคลังสินค้า และระบบ Self-check-out เพื่อเร่งกระบวนการและลดข้อผิดพลาด ร้านค้าไร้แคชเชียร์ Amazon Go ที่ใช้เซ็นเซอร์และ AI คิดเงินอัตโนมัติ, Macy's On Call ผู้ช่วยช้อปปิ้งในร้าน หรือระบบคาดการณ์การจัดส่งล่วงหน้าของ Amazon (Huang, M.-H. & Rust, R. T., 2021)

นอกจากนี้ นักการตลาดสามารถนำ AI กับ Internet of Things (IoT) มาใช้ภายในร้านได้ตามแนวคิด “ร้านค้าปลีกอัจฉริยะ” (Smart Retail Stores) ซึ่งจะช่วยยกระดับประสบการณ์ของลูกค้าในร้านค้า ควบคู่ไปกับการเพิ่มประสิทธิภาพของห่วงโซ่อุปทานและการบริหารจัดการงานหลังร้าน (Back-end operation) เช่น การใช้หุ่นยนต์ร่วมงาน (Cobots) เพื่อช่วยบรรจุหีบห่อสินค้าในคลัง การใช้โดรนสำหรับจัดส่งสินค้าไปยังพื้นที่ที่เข้าถึงได้ยาก และการใช้ IoT ในการติดตามสถานะคำสั่งซื้อแบบเรียลไทม์ (Verma, S. et al., 2021)

4. ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion): การแบ่งส่วนตลาดขนาดเล็ก (Micro-segmentation) และการตลาดอัตโนมัติ

นักการตลาดสามารถใช้ AI มาช่วยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับลูกค้าที่มีปริมาณมากและซับซ้อนมาทำการแบ่งส่วนตลาดขนาดเล็ก (micro-segmentation) เพื่อสร้างแคมเปญที่ออกแบบมาสำหรับลูกค้าแต่ละราย โดยเฉพาะ (tailor-made campaigns) และกำหนดเป้าหมายโฆษณาได้อย่างแม่นยำ นำไปสู่การเพิ่มผลตอบแทนจากการลงทุนด้านการตลาดและสร้างการมีส่วนร่วมกับลูกค้าได้อย่างลึกซึ้ง เช่น การโฆษณาดิจิทัลที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายและได้ปรับงบประมาณแบบเรียลไทม์ มีการตลาดผ่านอีเมล และ SMS ที่เน้นความเป็นส่วนตัว (Choudhary, P. C. & Zaware, N., 2024); (Fayed, A. E., 2021); (Gayaparsad, K. & Ramlutchman, N., 2024)

นอกจากนี้ AI ยังสามารถวิเคราะห์ความรู้สึกของลูกค้า (Sentiment Analysis) จากข้อมูลบนโซเชียลมีเดียเพื่อให้นักการตลาดเข้าใจความชอบของลูกค้าเกี่ยวกับแบรนด์ และนำข้อมูลนั้นมาปรับกลยุทธ์ได้อย่างทันท่วงที (De Oliveira Rodrigues, D. F., 2025); (Verma, S. et al., 2021) ตัวอย่างเช่น Lexus ใช้ IBM Watson เขียนสคริปต์โฆษณา หรือ Harley-Davidson ที่ใช้ Albert AI มาปรับแคมเปญให้เข้ากับลูกค้าแต่ละกลุ่มโดยอัตโนมัติ และแพลตฟอร์ม Affectiva ที่วิเคราะห์อารมณ์ของผู้ชมขณะดูโฆษณาเพื่อปรับข้อความ หรือการใช้ Machine Learning ค้นหาผู้มีอิทธิพล (Influencers) ที่สอดคล้องกับคุณค่าของแบรนด์ (Huang, M.-H. & Rust, R. T., 2021)

AI ยังช่วยส่งเสริมให้กับการตลาดด้วยกลยุทธ์การตลาดอัตโนมัติ (Automated Marketing Strategies) ไม่ว่าจะเป็นการใช้ AI ซื้อสื่อโฆษณาแบบ Programmatic (Programmatic Advertising) หรือการใช้ AI ในการประมูลและซื้อพื้นที่โฆษณาดิจิทัลแบบเรียลไทม์ ทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่แม่นยำในเวลาที่เหมาะสมที่สุด ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของงบประมาณโฆษณาได้ หรือการใช้แชทบอทและผู้ช่วยเสมือน (Chatbots and Virtual Assistants) ในการบริการลูกค้าและการสร้างการมีส่วนร่วม อีกทั้งลูกค้ายังได้รับการบริการที่รวดเร็วและสะดวกสบาย (Jarek, K. & Mazurek, G., 2019); (Kumar, V. et al., 2024)

จากรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้ AI ในแต่ละองค์ประกอบของส่วนประสมการตลาดตามที่อธิบายไปข้างต้น สามารถนำมาสรุปเป็นตาราง ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 การประยุกต์ใช้ AI ในแต่ละองค์ประกอบของส่วนประสมการตลาด

ส่วนประสมการตลาด	การประยุกต์ใช้ AI
ผลิตภัณฑ์ (Product)	ใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าและข้อมูลจากโซเชียลมีเดียเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิม สร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคล (Personalization) และติดตามการยอมรับผลิตภัณฑ์ในตลาด
ราคา (Price)	ใช้ AI สำหรับการกำหนดราคาแบบพลวัต (Dynamic Pricing) โดยการวิเคราะห์และปรับราคาแบบเรียลไทม์ตามอุปสงค์-อุปทานและราคาคู่แข่ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านกำไรและความสามารถในการแข่งขัน
ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	ใช้ AI เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการห่วงโซ่อุปทาน พยากรณ์สินค้าคงคลัง จัดการคำสั่งซื้ออัตโนมัติ และยกระดับประสบการณ์ในร้านค้าปลีกอัจฉริยะ (Smart Retail) ซึ่งผสานเทคโนโลยี เช่น หุ่นยนต์ในคลังสินค้าและโดรนจัดส่งสินค้า

ตารางที่ 2 การประยุกต์ใช้ AI ในแต่ละองค์ประกอบของส่วนประสมการตลาด (ต่อ)

ส่วนประสมการตลาด	การประยุกต์ใช้ AI
การส่งเสริมการตลาด (Promotion)	ใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแบ่งส่วนตลาดขนาดเล็ก (Micro-segmentation), สร้างแคมเปญ การสื่อสารและการโฆษณาแบบหนึ่งต่อหนึ่ง วิเคราะห์ความรู้สึกของลูกค้า และใช้แชทบอท เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า

กล่าวโดยสรุป เทคโนโลยี AI มีบทบาทในกิจกรรมการตลาดตามแนวคิดการตลาดที่ยึดลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (Customer-centric marketing) อย่างครบถ้วน ตั้งแต่การวิจัยการตลาด (Marketing Research) การวางแผนกลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategy) ไปจนถึงการปฏิบัติการทางการตลาด (Marketing Implementation) ในมิติของผลิตภัณฑ์ (Product) หรือลูกค้า (Customer) AI ช่วยให้องค์กรเข้าใจความต้องการรายบุคคลในระดับลึก ออกแบบและปรับแต่งสินค้า/บริการให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าแต่ละรายได้ แทนการผลิตแบบเดียวสำหรับทุกคน ในมิติของราคา (Price) หรือ ต้นทุน (Cost) AI จะช่วยประเมินต้นทุนทั้งหมดที่ลูกค้ารับรู้ (รวมถึงเวลาและความพยายาม) ทำให้กลไกการตั้งราคามีความยุติธรรมและสอดคล้องกับคุณค่าที่ลูกค้าได้รับ ในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) หรือความสะดวกสบาย (Convenience) AI ช่วยให้ลูกค้าเข้าถึงสินค้าได้ง่ายขึ้น กล่าวคือสามารถเลือกซื้อและรับบริการได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ แอปพลิเคชัน และระบบสนทนาอัจฉริยะ และในมิติของการส่งเสริมการตลาด (Promotion) หรือการสื่อสาร (Communication) AI ช่วยเปลี่ยนจากการสื่อสารทางเดียวไปสู่การสื่อสารแบบโต้ตอบและเป็นส่วนตัว ช่วยสร้างการมีส่วนร่วม ความไว้วางใจ และความผูกพันกับแบรนด์ในระยะยาว ดังนั้น การประยุกต์ใช้ AI จึงทำให้กระบวนการตลาดขององค์กรมุ่งไปสู่การยึดลูกค้าเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

ความเสี่ยงของการประยุกต์ใช้ AI ในทางการตลาด (Risks of applying AI in marketing)

ในขณะที่นักการตลาดนิยมนำเทคโนโลยี AI มาช่วยสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการตลาดกันมากขึ้น ทั้งในองค์กรขนาดใหญ่ไปจนถึงธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น Choudhary, P. C. & Zaware, N. ได้สำรวจมุมมองของนักการตลาดที่มีต่อการใช้ AI และพบว่า นักการตลาดส่วนใหญ่มองว่า AI จะมีประสิทธิภาพสูงที่สุดในงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดราคา (Price) อีกทั้งยังได้สำรวจมุมมองของผู้บริโภคที่มีต่อการแนะนำผลิตภัณฑ์โดย AI พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีท่าทีเป็นกลาง (43.9%) ส่วนกลุ่มที่มองว่าการแนะนำผลิตภัณฑ์โดย AI มีประโยชน์มีสัดส่วน 39.2% ซึ่งท่าทีที่เป็นกลางจำนวนมากนี้อาจไม่ได้สะท้อนถึงการปฏิเสธหรือไม่ยอมรับเทคโนโลยี AI แต่เป็นผลลัพธ์ที่สะท้อนว่ากลุ่มผู้บริโภคมีระดับความคุ้นเคยกับ AI ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยี AI มาใช้ในทางการตลาดนั้นย่อมมีความท้าทายและความเสี่ยงที่นักการตลาดจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบรอบ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปความท้าทายและข้อควรพิจารณาที่สำคัญ 4 ข้อ ได้ดังนี้ (Choudhary, P. C. & Zaware, N., 2024)

1. ความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล

เนื่องจาก AI ดำเนินการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลพฤติกรรมเชิงลึกจำนวนมาก เพื่อสร้างความแม่นยำในการพยากรณ์ ทำให้ผู้บริโภคกังวลเรื่องข้อมูลส่วนตัวรั่วไหลและการนำข้อมูลไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต นักการตลาดจึงต้องจัดการกับความขัดแย้งระหว่างการปรับแต่งเฉพาะบุคคลเพื่อตั้งใจมอบประสบการณ์ที่ตรงใจผู้บริโภคกับการรุกรานความเป็นส่วนตัว (Privacy-Personalization Paradox) อีกทั้งองค์กรต้องปรับตัวให้ทันต่อกฎระเบียบที่เข้มงวด เช่น กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation: GDPR) หรือกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทย (Personal Data Protection Act: PDPA) (Kumar, V. et al., 2024); (Riandhi, A. N. et al., 2025)

2. อคติทางอัลกอริทึมและการเลือกปฏิบัติ

อัลกอริทึมอาจผลิตผลลัพธ์ที่เป็นการเลือกปฏิบัติ เช่น การไม่นำเสนอโฆษณาที่สำคัญให้แก่กลุ่มประชากรบางกลุ่มตามเพศ เชื้อชาติ หรือสถานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลเสียต่อความยุติธรรมในสังคม (Huang, M.-H. & Rust, R. T., 2021); (Riandhi, A. N. et al., 2025)

3. ประเด็นความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ (Accountability)

เมื่อ AI ทำงานผิดพลาดหรือให้คำแนะนำที่ไม่ถูกต้องหรือผิดพลาด เช่น การประมวลโฆษณาที่ผิดพลาดหรือการตั้งราคาที่ทำให้บริษัทขาดทุน ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับงานหรือคำแนะนำที่ได้จาก AI นั้นไม่สามารถเอาผิดหรือเรียกร้องความรับผิดชอบได้เต็มที่ (Kumar, V. et al., 2024); (Riandhi, A. N. et al., 2025)

4. ผลกระทบต่อประสบการณ์และจิตวิทยาของผู้บริโภค

การพึ่งพา AI มากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างแบรนด์และลูกค้า เช่น การออกแบบ AI หรือตัวแทนเสมือนให้มีลักษณะคล้ายมนุษย์มากเกินไปอาจสร้างความรู้สึกอึดอัดหรือปฏิกิริยาเชิงลบแก่ผู้บริโภคได้ หรือผู้บริโภคบางกลุ่มอาจรู้สึกวุ่นวายกับข้อมูลที่มากเกินไปจนทำให้ผู้บริโภคขาดปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่แท้จริง ซึ่งอาจลดทอนความภักดีต่อแบรนด์ (De Oliveira Rodrigues, D. F., 2025); (Mariani, M. M. et al., 2022)

การบริหารจัดการความเสี่ยงและจริยธรรมในการใช้ AI ทางการตลาด

สืบเนื่องจากความเสี่ยงของการประยุกต์ใช้ AI ในทางการตลาด 4 ข้อ ข้างต้นตามที่ได้อธิบายก่อนหน้านี้ นำมาสู่ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กร นักธุรกิจ รวมไปถึงนักการตลาด 4 ข้อ ดังนี้

1. การจัดการความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัวและความมั่นคงของข้อมูล (Data Privacy and Security Risks) ได้แก่ ลงทุนในสถาปัตยกรรมที่คำนึงถึงความเป็นส่วนตัว (Privacy-by-Design) เพื่อสร้างความไว้วางใจและลดความเสี่ยงด้านกฎระเบียบ ซึ่งบริษัทวิจัยตลาดชั้นนำของโลก Nielsen แนะนำให้ปรับขนาดการลงทุนและระดับความซับซ้อนของเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับลำดับความสำคัญของแต่ละภูมิภาค เช่น ในละตินอเมริกาและเอเชียแปซิฟิกที่ให้ความสำคัญสูงสุด ก็ควรลงทุนในโซลูชันที่สามารถสร้างประสบการณ์เฉพาะบุคคลได้อย่างโดดเด่นเพื่อที่จะสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Nielsen, 2025) พัฒนารอบธรรมาภิบาล AI (AI Governance) สร้างแนวปฏิบัติที่เน้นความโปร่งใส ตรวจสอบอคติของอัลกอริทึมได้ กำหนดมาตรการป้องกันการนำไปข้อมูลไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง เช่น การใส่ลายน้ำ (watermarking) (Riandhi, A. N. et al., 2025)

2. การจัดการกับอคติทางอัลกอริทึมและการเลือกปฏิบัติ (Algorithmic Bias and Discrimination) ได้แก่ ปรับกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดให้เข้ากับวัฒนธรรม เช่น เน้นการแนะนำสินค้าแบบอิงกลุ่มสำหรับกลุ่มผู้บริโภคที่มีวัฒนธรรมกลุ่มนิยม (collectivist) ในขณะที่เน้นการสร้างประสบการณ์เฉพาะบุคคลสำหรับกลุ่มผู้บริโภคที่มีวัฒนธรรมปัจเจกนิยม (individualistic) การใช้โปรโตคอลตรวจสอบอคติ (Bias-auditing Protocols) โดยให้องค์กรกำหนดตัวบุคคลหรือคณะกรรมการทำหน้าที่ตรวจสอบชุดข้อมูลที่ใช้ฝึกฝน AI (Training Datasets) เพื่อป้องกันอคติทางอัลกอริทึมที่อาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (Labib, E., 2024); (Riandhi, A. N. et al., 2025) การสร้างความเข้าใจผู้บริโภคในแต่ละช่วงอายุให้กับ AI (Implement Age-Segmented AI Literacy Campaigns) เช่น กลุ่มคนรุ่นใหม่ (21-30 ปี) สามารถให้ AI สื่อสารเรื่องการใช้งานขั้นสูงได้และเน้นการควบคุมความเป็นส่วนตัว ในขณะที่กลุ่มประชากรสูงวัย ควรเน้นการสื่อสารประโยชน์ที่จับต้องได้ของ AI เพื่อสร้างความไว้วางใจ การบังคับใช้กรอบธรรมาภิบาล AI เพื่อขจัดอคติและสร้างความไว้วางใจ (Enforce Ethical AI Frameworks to Eliminate Bias and Build Trust) โดยองค์กรต้องให้ความสำคัญ

กับการใช้ชุดข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมในการฝึกฝน AI เพื่อหลีกเลี่ยงความลำเอียงทางเพศหรืออคติในรูปแบบอื่น (Choudhary, P. C. & Zaware, N., 2024)

3. การจัดการกับการขาดความรับผิดชอบ (Accountability Issues) ไม่ว่าจะเป็นกำหนดยุติรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของ AI การใช้กระบวนการแบบ “Human-in-the-loop” หรือการใช้โมเดลความร่วมมือระหว่างมนุษย์และ AI (Human-AI Symbiosis) โดยเฉพาะในขั้นตอนที่มีความสำคัญสูงหรือมีความเสี่ยงต่อความผิดพลาด เพื่อให้มนุษย์ยังคงเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจขั้นสุดท้ายและรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น การกำหนดแนวปฏิบัติสำหรับ Generative AI เช่น การใส่ลายน้ำ (Watermarking) ในเนื้อหาที่สร้างโดย AI เพื่อให้สามารถตรวจสอบที่มาและความถูกต้องของข้อมูลได้ ลดปัญหาการแพร่กระจายข้อมูลเท็จและความไม่โปร่งใส (Riandhi, A. N. et al., 2025)

4. การจัดการกับความท้าทายด้านประสบการณ์ผู้บริโภคและทัศนคติทางจิตวิทยา (Psychological and Experiential Challenges) ได้แก่ สร้างสมดุลระหว่างมนุษย์และ AI ด้วยการออกแบบกระบวนการทำงานให้เป็นแบบผสมผสาน โดยให้ AI จัดการงานที่ต้องใช้ข้อมูลปริมาณมาก (data-intensive tasks) และให้พนักงานที่เป็นมนุษย์ดูแลปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนทางอารมณ์ (Riandhi, A. N. et al., 2025)

สรุป

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในทางการตลาดมีความสำคัญอย่างมากและได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่การใช้ AI เพื่อสนับสนุนงานวิเคราะห์เชิงข้อมูลไปจนถึงกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดในระดับที่มีความชาญฉลาดและรักษาความเป็นส่วนบุคคลมากขึ้น ขณะเดียวกัน AI ยังถูกนำไปใช้ในกิจกรรมการตลาดในรูปแบบที่หลากหลายทั้งในงานวิจัยตลาด การบริหารประสบการณ์และความสัมพันธ์กับลูกค้า การคาดการณ์แนวโน้มตลาด และการเพิ่มประสิทธิภาพแคมเปญการตลาด อย่างไรก็ตาม การใช้ AI ก็มีความเสี่ยงที่นักการตลาดต้องพิจารณา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเป็นส่วนตัว อคติของอัลกอริทึม การขาดความรับผิดชอบ และผลกระทบต่อความไว้วางใจของผู้บริโภค จึงจำเป็นต้องมีกรอบธรรมาภิบาล แนวปฏิบัติที่รับผิดชอบ และการออกแบบระบบที่จะคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวตั้งแต่แรก (privacy-by-design) บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า AI ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือเชิงเทคนิค แต่เป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงกลยุทธ์ที่สนับสนุนและยกระดับการตลาดที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (AI-driven marketing) นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มสำคัญที่นักการตลาดและนักวิจัยควรศึกษาเพิ่มเติมไม่ว่าจะเป็น การผสมผสาน AI เข้ากับกระบวนการตัดสินใจของนักการตลาด บทบาทของมนุษย์ในการกำกับ AI และแนวทางสร้างสมดุลระหว่างเป้าหมายทางการตลาดกับการเคารพสิทธิในความเป็นส่วนตัวและหลักจริยธรรม

เอกสารอ้างอิง

นิตยา คลังเพชร. (2567). การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการตลาดดิจิทัล. วารสาร มจร อุบลราชธานี, 9(2), 2545-2554.

ปรีดี นุกุลสมปรารถนา. (2568). เรียนรู้การใช้ AI เพื่อพลิกโฉมธุรกิจ กับเบื้องหลังความสำเร็จของแบรนด์ระดับโลก.

เรียกใช้เมื่อ 23 ธันวาคม 2568 จาก <https://www.popticles.com/ai/ai-for-business-success/>
 สัชฌ์เศรษฐี เรื่องเดชสุวรรณ และวลัย ชัยมูล. (2568). “การศึกษาสังเคราะห์เชิงกลยุทธ์การบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ในระบบการตลาดดิจิทัล: แนวโน้มและผลกระทบต่อประสิทธิภาพองค์กร”. ใน รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ เบญจมมิตรวิชาการ ครั้งที่ 15 ประจำปี 2568, วันที่ 15 พฤษภาคม 2568. มหาวิทยาลัยธนบุรี.

- Ainapur, J. et al. (2024). Leveraging artificial intelligence in marketing: Case studies on enhancing personalization, customer engagement, and business performance. *International Journal Of Business And Management*, 13(9), 131-136.
- Choudhary, P. C. & Zaware, N. (2024). A Role of Artificial Intelligence on Marketing Mix and Consumer Behavior. *Journal of Visual and Performing Arts*, 5(6), 2049-2061.
- De Oliveira Rodrigues, D. F. (2025). AI and Blockchain-Enhanced Marketing Mix for Sustainability. *Journal of Business Ecosystems (JBE)*, 6(1), 1-31. <https://doi.org/10.4018/JBE.388946>
- Fayed, A. E. (2021). Artificial Intelligence for marketing plan: the case for e-marketing companies. *Marketing i menedžment inovacij*, (1), 81-95. <https://doi.org/10.21272/mmi.2021.1-07>
- Gayaparsad, K. & Ramlutchman, N. (2024). The Influence of Artificial Intelligence (AI) in Transforming Marketing Communications: A Theoretical Review. *Expert Journal of Marketing*, 12(1), 46-57.
- Huang, M.-H. & Rust, R. T. (2021). A strategic framework for artificial intelligence in marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 49(1), 30-50. <https://doi.org/10.1007/s11747-020-00749-9>
- Jarek, K. & Mazurek, G. (2019). Marketing and artificial intelligence. *Central European Business Review*, 8(2), 46-56.
- Kumar, V. et al. (2024). AI-Powered Marketing: What, Where, and How? *International Journal of Information Management*, 77, 102783. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2024.102783>
- Labib, E. (2024). Artificial intelligence in marketing: exploring current and future trends. *Cogent Business & Management*, 11(1), 2348728. <https://doi.org/10.1080/23311975.2024.2348728>
- Mariani, M. M. et al. (2022). AI in marketing, consumer research and psychology: A systematic literature review and research agenda. *Psychology & Marketing*, 39(4), 755-776.
- Nanayakkara, N. (2020). Application of artificial intelligence in marketing mix: A conceptual review. In *International Conference on Business and Information (ICBI) 2020*. Faculty of Commerce and Management Studies, University of Kelaniya, Sri Lanka.
- Nielsen. (2025). How AI is redefining marketing, today and tomorrow. Nielsen Insights. Retrieved December 15, 2025, from <https://shorturl.asia/DEhFY>
- Riandhi, A. N. et al. (2025). AI and consumer behavior: Trends, technologies, and future directions from a scopus-based systematic review. *Cogent Business & Management*, 12(1), 2544984. <https://doi.org/10.1080/23311975.2025.2544984>
- Verma, S. et al. (2021). Artificial intelligence in marketing: Systematic review and future research direction. *International Journal of Information Management Data Insights*, 1(1), 100002. <https://doi.org/10.1016/j.jjime.2020.100002>

การประกอบสร้างอุดมการณ์การเป็นคนดีผ่านตัวละครเจี๋ยเปาอวีและอ้อด
ใน ความฝันในหอแดง และสี่แผ่นดิน*

CONSTRUCTING THE IDEOLOGY OF BEING A GOOD PERSON THROUGH
THE CHARACTERS JIA BAOYU AND ODD IN DREAM OF
THE RED CHAMBER AND FOUR REIGNS

เย่หลัน วัง*, สยาม ภัทรานุประวัติ

Yelan Wang*, Sayam Patthranuprawat

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: cuihuxiaoyaoke123@gmail.com

*Tel: 064-141-0312

บทคัดย่อ

นวนิยายเรื่องความฝันในหอแดงและสี่แผ่นดินไม่เพียงสะท้อนบริบทสังคมจีนและไทย แต่ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางศีลธรรมที่กำหนดภาพของการเป็นคนดี บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์การเป็นคนดีและกลไกในการสร้างอุดมการณ์การเป็นคนดีของตัวละครเจี๋ยเปาอวีจากเรื่องความฝันในหอแดง และอ้อดจากเรื่องสี่แผ่นดิน ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารและการพรรณนาวิเคราะห์ โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดอุดมการณ์ของหลุยส์ อัลธุสแซร์ (Louis Althusser) เป็นเครื่องมือในการตีความตัวบท โดยเน้นแนวคิดเรื่องกระบวนการเรียกขาน (interpellation) และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ (ideological state apparatuses) เพื่ออธิบายบทบาทของสถาบันทางสังคมที่มีส่วนในการหล่อหลอมและกำกับตัวละครให้ยอมรับสถานะของตน ภายใต้โครงสร้างอุดมการณ์ ผลการวิจัยพบว่า อุดมการณ์การเป็นคนดีในนวนิยายทั้งสองเรื่องปรากฏในสามระดับ ได้แก่ ระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว และระดับสังคม โดยมีกลไกสำคัญในการประกอบสร้างอุดมการณ์ดังกล่าว ได้แก่ ระบบการศึกษา ระบบครอบครัว และบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งทำหน้าที่กำกับ ควบคุม และเรียกขานตัวละครให้ยอมรับคุณค่าทางศีลธรรมและบทบาทที่สังคมคาดหวังอย่างแนบเนียน อย่างไรก็ตาม นวนิยายยังเผยให้เห็นความซับซ้อนและข้อจำกัดของกระบวนการดังกล่าว กล่าวคือ แม้ตัวละครจะดำรงตนตามอุดมการณ์ที่สังคมยกย่อง แต่ก็ยังต้องเผชิญกับความขัดแย้งและความเปราะบางของชีวิต การวิจัยนี้จึงช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของนวนิยายคลาสสิกในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีได้เพียงสะท้อนสังคม หากยังมีส่วนสำคัญในการผลิตซ้ำ ตอรอง และเผยให้เห็นพลวัตของอุดมการณ์การเป็นคนดีในบริบทวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การประกอบสร้างและกลไกการถ่ายทอดอุดมการณ์การเป็นคนดี, ความฝันในหอแดง, สี่แผ่นดิน

Abstract

The novels *Dream of the Red Chamber* and *Four Reigns* not only reflect the social contexts of Chinese and Thai societies, but also function as cultural spaces that reproduce moral ideologies

defining the image of the “good person.” This article aims to analyze the ideology of being a good person and the mechanisms through which such an ideology is constructed, as represented by the characters Jia Baoyu in *Dream of the Red Chamber* and Aod in *Four Reigns*. The research employs documentary research and descriptive analysis, applying Louis Althusser’s concept of ideology as a theoretical framework for textual interpretation. In particular, it focuses on the concepts of interpellation and ideological state apparatuses to explain the role of social institutions in shaping and regulating characters to recognize and accept their positions within ideological structures. The findings reveal that the ideology of being a good person in both novels operates on three levels: the individual, the family, and society. Key mechanisms in the construction of this ideology include the education system, the family institution, and social norms. These mechanisms function to regulate, control, and interpellate characters, subtly guiding them to internalize moral values and social roles expected by society. These institutions function to guide, regulate, and interpellate characters into accepting moral values and social roles expected by society in a subtle yet powerful manner. However, the novels also expose the complexity and limitations of this process. Even when characters conform to socially endorsed ideals of goodness, they continue to encounter internal conflicts and the fragility of human existence. This research therefore expands the understanding of the role of classical novels as cultural spaces that not only reflect social realities but also participate in the reproduction, negotiation, and dynamic transformation of the ideology of being a good person across different cultural contexts.

Keywords: The Construction and Mechanisms of the Transmission of the Ideology of Being a Good Person, *Dream of the Red Chamber*, *Four Reigns*

บทนำ

ในทุกสังคม แนวคิดเรื่องการเป็นคนดีทำหน้าที่เป็นคุณค่าพื้นฐานที่กำหนดกรอบความคิดและแบบแผนการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคม อย่างไรก็ตาม ความหมายของการเป็นคนดีได้เป็นสิ่งสากลหรือเป็นกลางหากเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการประกอบสร้างทางอุดมการณ์ภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างกัน Althusser, L. เสนอแนวคิดเรื่องกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ (Ideological State Apparatuses: ISA) เพื่ออธิบายบทบาทของสถาบันต่าง ๆ เช่น ศาสนา การศึกษา และครอบครัว ในการหล่อหลอมและถ่ายทอดอุดมการณ์ของสังคม แม้สถาบันเหล่านี้จะมีรูปแบบการทำงานแตกต่างกัน แต่ล้วนประสานกันเพื่อผลิตซ้ำและธำรงระเบียบของอุดมการณ์ที่สังคมยอมรับ สิ่งที่สำคัญคือ อุดมการณ์การเป็นคนดีซึ่งถูกผลิตขึ้นในอดีตจึงยังคงส่งอิทธิพลต่อวิถีคิดและพฤติกรรมของสังคมร่วมสมัย การศึกษาอุดมการณ์ดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจกลไกที่สังคมใช้ในการกำกับและหล่อหลอมปัจเจกบุคคลให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานที่คาดหวัง (Althusser, L. , 2014) ในบริบทนี้ นวนิยายในฐานะพื้นที่ทางวาทกรรมซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ของยุคสมัยจึงเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการทำความเข้าใจการก่อรูปของอุดมการณ์การเป็นคนดี โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาผ่านตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละช่วงเวลา

เมื่อนำนวนิยายเรื่องความฝันในหอแดงของเฉาเสวียฉิน (曹雪芹, ค.ศ. 1715 - 1764) และเกาเอ้อ (高鹗, ค.ศ. 1758 - 1815) ซึ่งโดยทั่วไปได้รับการยกย่องว่าเป็นนวนิยายภาษาจีนที่ทรงคุณค่าที่สุด และเป็นหนึ่งในวรรณกรรมคลาสสิกระดับโลก (MGR Online, 2558); (Adam Augustyn, 2025); (วิวัฒน์ ประชาเรืองวิทย์, 2555)

มาเปรียบเทียบกับนวนิยายเรื่องสี่แผ่นดินของ คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่ง สุวิทย์ ว่องวีระ เห็นว่าเป็นผลงานการจัดอยู่ในระดับเดียวกันกับวรรณคดีสำคัญของชาติ เช่น ขุนช้างขุนแผน (สุวิทย์ ว่องวีระ, 2534); (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2554) จะเห็นได้ว่า นวนิยายทั้งสองเรื่องล้วนเป็นผลงานคลาสสิกที่มีอิทธิพลสูงในสังคมจีนและไทย และต่างนำเสนอชีวิตของชนชั้นผ่านบริบทครอบครัว ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญในการถ่ายทอดค่านิยมและอุดมการณ์ของสังคม แม้จะอยู่ต่างสังคมและต่างสมัย แต่นวนิยายทั้งสองกลับสะท้อนโครงสร้างความคิดเกี่ยวกับหน้าที่ ความกตัญญู ความจงรักภักดี และแบบแผนของคนดีได้อย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการจีน Luan Wenhua (栾文华) จึงมองว่า นวนิยายเรื่องสี่แผ่นดินเป็น “ความฝันในหอแดงฉบับภาษาไทย” (栾文华, 2015)

แม้นวนิยายทั้งสองเรื่องจะให้ความสำคัญกับตัวละครหญิงเป็นศูนย์กลาง แต่ในบริบทสังคมจีนและไทย ซึ่งดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างปิตาธิปไตย บทบาทของตัวละครชายยังคงมีความหมายอย่างยิ่ง เจี้ยเป่าอวี๋และอ้อตต่างเป็นบุตรชายของตระกูลผู้ดี ต้องเผชิญแรงกดดันจากความคาดหวังของครอบครัวและบรรทัดฐานทางสังคมอย่างเข้มข้น และถูกหล่อหลอมให้เติบโตเป็น “คนดี” ตามนิยามที่สังคมกำหนด กล่าวคือ เป็นบุตรที่กตัญญู เชื่อฟัง และยอมรับระเบียบแบบแผนที่มีอยู่ อย่างไรก็ตาม เส้นทางชีวิตของทั้งสองมิได้ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับกรอบดังกล่าวอย่างสมบูรณ์ หากสะท้อนความตึงเครียดระหว่างอุดมคติส่วนตัวกับอุดมการณ์การเป็นคนดีที่สังคมวางไว้ เจี้ยเป่าอวี๋ในความฝันในหอแดง แสดงท่าทีห่างเหินและตั้งคำถามต่อค่านิยมขงจื้อที่ยกย่องความสำเร็จทางโลกได้แก่ การสอบจอหงวน ขณะที่อ้อตในสี่แผ่นดิน อยากพึ่งพามารดาตลอดไป ซึ่งผิดกับค่านิยมทางสังคมผู้ชายต้องออกไปทำงาน แม้ในระดับปัจเจก ตัวละครทั้งสองจะไม่อาจดำรงชีวิตตามความปรารถนาของตนเองได้อย่างแท้จริง แต่ในเชิงโครงสร้าง ความไม่สมหวังดังกล่าวกลับสะท้อนความสำเร็จของอุดมการณ์การเป็นคนดีทางสังคม ที่สามารถทำให้ปัจเจกยอมรับและปฏิบัติตามกรอบความคาดหวังของสังคมในท้ายที่สุด ความย้อนแย้งนี้เองทำให้ตัวละครทั้งสองเป็นกรณีศึกษาที่ชัดเจนในการพิจารณาว่า อุดมการณ์การเป็นคนดีถูกสร้าง ถ่ายทอด และทำให้ดำรงอยู่ผ่านกลไกของครอบครัว การศึกษา และระบบค่านิยมทางสังคมในแต่ละบริบทอย่างไร

ในวงวิชาการมีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาบทบาทของตัวละครในนวนิยายทั้งสองเรื่อง เช่น งานของ Lu Decai (鲁德才) ซึ่งศึกษาการแสวงหาและการก้าวข้ามอุดมคติของเจี้ยเป่าอวี๋ โดยชี้ว่าเขาเป็นตัวแทนของผู้ที่ไฝหาคคุณค่าในโลกอุดมคติและเรียนรู้ที่จะหลุดพ้นจากข้อจำกัดของสังคม (鲁德才, 1993) ขณะที่ พรสวรรค์ สุวรรณธาดา วิเคราะห์แม่พลอยผ่านแนวคิดสตรีนิยม โดยชี้ว่าแม่พลอยสะท้อนคุณลักษณะของผู้หญิงที่สังคมชายเป็นใหญ่ต้องการ ทั้งในบทบาทแม่ ภรรยา คนรัก และบุตรสาว (พรสวรรค์ สุวรรณธาดา, 2554) และเช่นเดียวกัน Ren, Q. ศึกษาภาพอุดมคติของสตรีในวรรณกรรมไทย-จีน โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมและศีลธรรมของพลอยกับเซียวเป่าไซ และชี้ว่า ทั้งสองเรื่องต่างใช้มุมมองบุรุษสร้างแบบแผนของสตรีในบริบทอุดมคติของแต่ละสังคม (Ren, Q., 2012) แม้งานวิจัยก่อนหน้าได้อธิบายมิติต่าง ๆ ของตัวละครและอุดมการณ์ไว้อย่างหลากหลาย แต่ยังมีได้วิเคราะห์อย่างเป็นระบบว่า เจี้ยเป่าอวี๋และอ้อตในฐานะบุตรหลานชนชั้นสูง ถูกหล่อหลอมด้วยอุดมการณ์การเป็นคนดีอย่างไร และผ่านกลไกใดบ้าง บทความนี้จึงมุ่งศึกษาอุดมการณ์การเป็นคนดีและกลไกการถ่ายทอดอุดมการณ์ดังกล่าวในตัวละครทั้งสอง โดยใช้แนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของ Althusser, L. เป็นกรอบวิเคราะห์ การเปรียบเทียบเจี้ยเป่าอวี๋กับอ้อตช่วยให้เห็นว่า อุดมการณ์ทำงานในระดับโครงสร้างอย่างไร โดยอาศัยความล้มเหลวของปัจเจกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการธำรงระเบียบทางสังคมอย่างแนบเนียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์การเป็นคนดีของเจี้ยเป่าอวี๋และอ้อต
2. เพื่อวิเคราะห์กลไกการถ่ายทอดอุดมการณ์การเป็นคนดีของเจี้ยเป่าอวี๋และอ้อต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเอกสาร โดยใช้กรอบแนวคิดอุดมการณ์ของ Althusser เป็นแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ นวนิยาย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มข้อมูลที่ใช้ในเอกสารนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อความจากนวนิยายเรื่อง ความฝันในหอแดงฉบับแปลภาษาไทยของวิวัฒน์ ประชาเรืองวิทย์ ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2555 ถือเป็นฉบับ แปลภาษาไทยที่มีเนื้อหาครบถ้วนและใกล้เคียงกับฉบับภาษาจีนมากที่สุด และนวนิยายเรื่องสี่แผ่นดินของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 15 พ.ศ. 2554 โดยมุ่งวิเคราะห์ตัวละครหลัก 2 ตัว คือ เจียเป่าอวี และอ้อด ส่วนข้อมูลทุติยภูมิเป็นการรวบรวมบทความที่เกี่ยวข้องกับสี่แผ่นดินและความฝันในหอแดง ตลอดจนทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์แนวคิดอุดมการณ์ของตัวละคร

2. เครื่องมือในการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้แนวคิดอุดมการณ์ของ Althusser เป็นกรอบวิเคราะห์ โดยเน้นมโนทัศน์เรื่องการเรียกขาน (interpellation) และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ (ideological state apparatuses: ISAs) เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาสถานะของตัวละครเจียเป่าอวีและอ้อด

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ดำเนินการเป็นสามขั้นตอน ได้แก่

3.1 การคัดเลือกและเข้ารหัสข้อมูล โดยระบุเหตุการณ์และพฤติกรรมของตัวละครที่สะท้อนอุดมการณ์ การเป็นคนดี และจัดหมวดหมู่ตามประเด็น เช่น ความกตัญญู การเชื่อฟัง และการยอมรับบรรทัดฐานทางสังคม

3.2 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยจำแนกการแสดงออกของอุดมการณ์ออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว และระดับสังคม

3.3 การตีความเชิงทฤษฎี โดยเชื่อมโยงข้อมูลกับกรอบแนวคิดเพื่ออธิบายกลไกการเรียกขานและ บทบาทของสถาบันทางสังคม

ทั้งนี้ การวิเคราะห์ใช้การเปรียบเทียบระหว่างตัวละครและอาศัยหลักฐานจากหลายเหตุการณ์ในตัวบท เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อสรุป

4. การอภิปรายและสรุปผล

นำผลการวิเคราะห์มาอภิปรายและเสนอแนะแนวทางสำหรับการศึกษาเพิ่มเติม

ผลการวิจัย

ในบริบทของความฝันในหอแดงและสี่แผ่นดิน อุดมการณ์การเป็นคนดีในแต่ละเรื่องล้วนมีรากฐานจาก บริบททางการเมือง ปรัชญาและศาสนา โดยในสังคมจีน อุดมการณ์การเป็นคนดีได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื๊อซึ่งเน้น คุณธรรมสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ เมตตา (仁) ความยุติธรรม (义) ความสุภาพ (礼) ปัญญา (智) และความซื่อสัตย์ (信) ขณะเดียวกัน พุทธศาสนาและลัทธิเต๋าที่มีบทบาทเสริม โดยเน้นความว่างเปล่า การไม่ยึดติด และการหลุดพ้น จากโลกีย์ ซึ่งช่วยเติมเต็มมิติทางจิตใจให้กับค่านิยมของความดีในสังคมจีน

ส่วนในสังคมไทย อุดมการณ์การเป็นคนดีมีรากฐานจากพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเน้นการประพฤติชอบ ตามหลักธรรม เช่น สัปปุริสธรรม 7 พรหมวิหาร 4 และหลักทศ 6 ที่ใช้กำกับพฤติกรรมของบุคคลในฐานะสมาชิก ของครอบครัว ชุมชน และชาติ ค่านิยมเหล่านี้สะท้อนความคาดหวังของสังคมต่อบุคคลให้ประพฤติตนอยู่ในระเบียบ และแสดงบทบาทอย่างเหมาะสมตามสถานภาพของตน

แม้อิทธิพลทางศาสนาและปรัชญาจะมีบทบาทสำคัญในการนิยามความเป็นคนดี แต่ทั้งในบริบทของจีนสมัยยุคกลางราชวงศ์ซิง และไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อุดมการณ์การเป็นคนดีมักถูกใช้ควบคู่กับการอ้างระเบียบทางอำนาจ คนดีในที่นี้จึงมิใช่เพียงผู้มีคุณธรรมส่วนบุคคลเท่านั้น หากยังหมายถึงผู้ที่จงรักภักดีต่ออำนาจรัฐ ปฏิบัติตามหน้าที่ และยอมรับสถานะของตนในโครงสร้างสังคมอย่างสมัครใจ

ผ่านการศึกษาวิเคราะห์เจี๋ยเปาอวีในความฝันในหอแดงและฮ็อตในสี่แผ่นดิน พบว่า ทั้งสองคนต่างถูกสร้างเป็นตัวแทนของคนดี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. อุดมการณ์การเป็นคนดีในเจี๋ยเปาอวีและฮ็อต

เจี๋ยเปาอวีและฮ็อตแสดงบทบาทของคนดีในสามระดับ ได้แก่

1.1 อุดมการณ์การเป็นคนดีในระดับปัจเจกบุคคล

อุดมการณ์การเป็นคนดีในระดับปัจเจกบุคคล หมายถึง คุณลักษณะภายในตัวของตัวละคร เกณฑ์การพิจารณา ได้แก่ การกระทำและความคิดของตัวละครที่แสดงออกถึงคุณธรรม ความเห็นอกเห็นใจ และความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เมื่อประมวลหลักการขงจื้อและหลักศาสนาพุทธเข้ากับพฤติกรรมและคุณสมบัติในระดับปัจเจกบุคคลของเจี๋ยเปาอวีและฮ็อตแล้ว ก็จะเห็นได้ว่า ผู้แต่งทั้งสองได้ถ่ายทอดและแฝงฝังอุดมการณ์การเป็นคนดีลงในเรื่องโดยมิได้เป็นเพียงบรรทัดฐานภายนอกที่กำหนดพฤติกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการที่ยังรากลึกในจิตสำนึก

เจี๋ยเปาอวีและฮ็อตซึมซับแนวคิดอย่างความกตัญญู ความอดทนและความเสียสละอย่างลึกซึ้ง จนกลายเป็นแรงผลักดันภายในที่นำพาการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง เรื่องความฝันในหอแดงหน้า 2795 กล่าวว่า

คุณแม่ให้กำเนิดผมตลอดชีวิต ผมก็ไม่สามารถตอบแทน เพียงแต่มีในคราวนี้เข้าสนามสอบตั้งใจทำบทประพันธ์แล้ว ดีที่ได้เป็นยศจวีเหยินคนหนึ่งออกมา ถึงเวลานั้นคุณแม่ดีใจก็จริง ลูกในชาตินี้เรื่องก็ได้เสร็จสิ้นแล้ว

และเรื่องสี่แผ่นดินหน้า 507 - 508 กล่าวว่า

...ที่ลูกเล่ามาให้ฟังเพื่อแม่จะได้รู้ไว้ แม่อย่าวิตกเลย เพราะลูกไม่ลำบากอะไร ถึงจะลำบากบ้างก็ตีเสียอีก เพราะลูกจะได้รู้ว่าแม่เคยเลี้ยงลูกได้อย่างไร ถ้าไม่ได้มาเมืองนอกก็คงไม่รู้...

ลูกมาอยู่ทางนี้รู้สึกเวลาผ่านไปไม่นานนัก แต่พอมานับดูเข้าจริง ๆ ก็เห็นว่านานโขอยู่แล้ว ลูกเลยดีใจ เพราะจะได้กลับมาหาแม่เร็ว ๆ หวังว่าแม่จะคิดถึงลูกบ้าง แต่อย่าให้มากเกินไบนัก เดี่ยวจะไม่สบาย

ข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ทั้งเจี๋ยเปาอวีและฮ็อตต่างยึดถือความกตัญญูในฐานะคุณค่าหลักในการดำเนินชีวิต โดยความกตัญญูมิได้ปรากฏเพียงในระดับพฤติกรรมภายนอก หากยังทำหน้าที่เป็นพลังภายในที่กำหนดทัศนคติและแนวทางการตัดสินใจของตัวละคร สำหรับเจี๋ยเปาอวี แม้การเข้าสอบจะเป็นสิ่งที่เขารู้สึกรังเกียจและขัดแย้งกับอุดมคติส่วนตัว แต่กลับยอมรับการสอบในฐานะวิธีตอบแทนพระคุณมารดา เนื่องจากตระหนักว่าความสำเร็จในสนามสอบเป็นสิ่งที่สร้างความปลาบปลื้มแก่ผู้เป็นแม่ ขณะที่ฮ็อต แม้ต้องเผชิญความยากลำบากจากการใช้ชีวิตในต่างประเทศ กลับมองประสบการณ์ดังกล่าวในเชิงบวก เพราะทำให้เขาตระหนักถึงความเหน็ดเหนื่อยและการเสียสละของมารดาที่เลี้ยงดูเขา

ดังนั้น เมื่อเผชิญกับความขัดแย้งระหว่างความปรารถนาส่วนตัวกับความคาดหวังของครอบครัวและสังคม ทั้งเจี๋ยเปาอวีและฮ็อตจึงยอมทนต่อความยากลำบากและเสียสละเสรีภาพส่วนตัว ความกตัญญูจึงไม่ใช่เพียงค่านิยมที่ถูกปลูกฝัง แต่กลายเป็นแรงผลักดันภายในที่ทำให้ทั้งสองผูกพันชีวิตเข้ากับความสุข ความทุกข์ และความห่วงใยต่อมารดาอย่างมั่นคง

1.2 อุดมการณ์การเป็นคนดีในระดับครอบครัว

อุดมการณ์การเป็นคนดีในระดับครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ของตัวละครกับสมาชิกในบ้าน และบทบาทที่ตนมีต่อระบบครอบครัว โดยพิจารณาจากการเคารพผู้ใหญ่ การรู้จักคุณ และการเสียสละเพื่อครอบครัว เจียเป่าอวีแสดงถึงความเคารพต่อบิดาอย่างชัดเจน แม้ในยามที่เจียเจิ้งไม่อยู่บ้าน เรื่องความฝันในหอแดงหน้า 1238 กล่าวว่า

เป่าอวีอยู่บนหลังม้าหัวเราะว่า พี่โจว พี่เจียน พวกเราวิ่งไปทางประตูข้างก็แล้วกัน ลดน้อยเมื่อถึงปากประตูห้องหนังสือท่านเจ้าประคุณก็ต้องลงมา

โจวอยู่ย่นตัวไปหัวเราะว่า ท่านเจ้าประคุณมิได้อยู่บ้าน ห้องหนังสือล้วนกุญแจอยู่ทุก ๆ วันนะ คุณชายสามารถมิต้องลงมาก็แล้วกัน

เป่าอวีหัวเราะว่า มาตรฐานล้วนกุญแจอยู่ ก็ต้องลงมานะ

เจียนเชิง หลี่ก๊วย คนทั้งหลายล้วนหัวเราะว่า คุณชายพูดมาก็ใช่ ก็อ้างว่าขี้เกียจไม่ลงมา หากว่าหรือ ไหล่ดำเอี้ย หลินเอ้อเอี้ย มาตรฐานไม่ดีที่จะพูดกับผู้ใหญ่ ก็ขอร้องเขาสองคำ มีอะไรมุกต้อง ล้วนโยนมาให้พวกผม ก็ว่าพวกเรามีได้สอนมารยาทให้คุณชายแล้ว

การที่เป่าอวีไม่ลดหย่อนต่อธรรมเนียมแม้เพียงเล็กน้อย และยังคงปฏิบัติตามจารีตด้วยการลงจากม้าทุกครั้งเมื่อผ่านหน้าห้องหนังสือ แม้ผู้ติดตามจะยืนยันว่าไม่จำเป็น แต่เขาก็ยืนกรานรักษาราชการนิยมไว้เอง พฤติกรรมนี้สะท้อนให้เห็นว่าเป่าอวีให้ความสำคัญกับมารยาทในครอบครัว และตระหนักถึงค่านิยมขงจื้อที่เน้นการเคารพลำดับชั้นภายในบ้านและความกตัญญู โดยมีหนึ่งในสามหลักห้าคุณธรรมที่ว่า “พ่อเป็นหลักของลูก” (父为子纲) อีกทั้งยังมีคำกล่าวว่า “อันผู้เยาว์นั้น อยู่ในบ้านพึงกตัญญูบุพการี อยู่นอกบ้านพึงเคารพอาวุโสเมธี อีกทั้งรอบคอบถือสัจจา รู้จักใคร่ปวงประชาและคิดไกลเมตตาชน หากยังพอมีกำลัง ก็ควรมุ่งศึกษาศาสตรวิชา” หรือในภาษาจีนว่า “弟子入则孝, 出则悌, 谨而信, 泛爱众, 而亲仁。行有余力, 则以学文。”

ขณะที่อ๊อดเป็นผู้ที่ใส่ใจดูแลมารดาอย่างใกล้ชิด เรื่องสี่แผ่นดินหน้า 798 - 799 กล่าวว่า

“เพราะถ้าอ๊อดไปทำงานเสียทุกวัน ใครจะอยู่เป็นเพื่อนแม่ ใครจะคอยมาชวนพูดชวนคุยให้หัวเราะ มีทุกข์ขึ้นมาใครจะเป็นคนมาปลอบ เจ็บไข้ใครจะวิ่งหาหมอ มีธุระจะได้ใครวิ่งรับใช้ ต่อไป อ๊อดก็จะเป็นข้าราชการใหญ่โตเหมือนพี่อื่นหรือเหมือนคุณเสวี ไม่ใช่อ๊อดลูกแม่คนเก่า มีการงานทำแล้วก็ต้องเป็นหัวราชการงานเมือง แม่จะได้ใครไว้ใช้?”

พลอยใจหายเมื่อได้ยินตาอ๊อดพูด เพราะตาอ๊อดมาสะกิดความรู้สึกอันแท้จริงที่ฝังอยู่ในส่วนลึกของหัวใจ

ข้อมูลดังกล่าวแสดงว่า อ๊อดเป็นลูกที่มีความกตัญญูอย่างมาก สามารถทำหน้าที่ดูแลและเป็นเพื่อนที่ดีให้แก่แม่พลอยได้ดีกว่าคนอื่นในครอบครัว โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งใหญ่ อ๊อดยังคงอยู่เคียงข้างมารดา ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมต่าง ๆ และเป็นที่พึ่งทางอารมณ์ของแม่อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เสนอว่าความกตัญญูเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของสัตว์บุรุษ และเป็นรากฐานสำคัญของการเป็นคนดี โดยมีคำกล่าวว่า “ขาดความกตัญญู เหมือนต้นไม้ไม่มีราก”

นอกจากนี้ การที่เจ็ญเปาอวีตัดสินใจเข้าสอบจอหงวนเพื่อฟื้นฟูตระกูล และออดคอยช่วยเหลืออันผู้เป็นพี่ชายที่ติดคุก รวมทั้งออกไปทำงานนอกบ้าน แสดงให้เห็นว่าทั้งสองต่างปฏิบัติหน้าที่ลูกหลานด้วยความรับผิดชอบต่อครอบครัว

1.3 อุดมการณ์การเป็นคนดีในระดับสังคม

อุดมการณ์ในระดับสังคม หมายถึง บทบาทของตัวละครในฐานะสมาชิกของสังคม และการปฏิบัติตนต่อรัฐหรือชนชั้นปกครอง โดยพิจารณาจากความจงรักภักดีต่อจักรพรรดิหรือพระมหากษัตริย์ ตลอดจนความเอื้อเฟื้อต่อผู้คนทั่วไป

เจ็ญเปาอวีสะท้อนความจงรักภักดีต่อจักรพรรดิอย่างชัดเจน ในบทที่ 36 เขากล่าวเน้นย้ำว่าราชสำนักได้รับอำนาจจากสวรรค์ ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดอาณัติสวรรค์ อันเป็นหลักการที่ได้มอบความชอบธรรมแก่ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ต่อมาในบทที่ 63 เขายังแสดงความชื่นชมต่อพระราชกรณียกิจ โดยยกย่องความเมตตา ความกตัญญู และบุญกุศลของราชวงศ์ พร้อมทั้งสรรเสริญความสงบสุขและความมั่นคงที่เกิดขึ้นภายใต้พระบารมี คำพูดเหล่านี้สะท้อนการยอมรับและให้คุณค่าต่อพระราชอำนาจอย่างแนบแน่น เรื่องความฝันในหอแดงหน้า 1525 - 1526 กล่าวว่า

...โชคดีพวกเรายังมีบุญกุศลเกิดอยู่บนโลกปัจจุบัน วงศ์วานที่ขอบธรรมของตำรูน ความเมตตา และกตัญญู บุญ กุศลแห่งราชวงศ์โจวก็ก่อไว้ที่ประเสริฐ โชติช่วงโด่งดังแบบอย่างถ้วนทั่ว ร่วมฟ้าปฐพี สุริยะจันทรา พันล้านเป็นอมตะไปชั่วนิรันดร์ ดังนั้น ตัวตลกที่กระโดดข้ามช่อบัลลังก์ กำเรบเลิกลาผ่านในยุคสมัยมาถึงบัดนี้ มิต้องรบฟ่งทำสงคราม ลั่นฟ้าให้มาพนมมือก้มหัว มีสัมพันธ์จากแดนไกลมาสวามิภักดิ์ พวกเราสมควรดำเนินตามพวกเขา เพื่อสืบสันขององค์ราชัน...

...บัดนี้สี่ทะเลเชื้อฟุ้งครุฑาแปดทิศสงบสลาย พันปีร้อยปีมิต้องเตรียมกำลังทหาร เราทั้งหลาย มาตรแมน หยอกเย้าหนึ่งหัวเราะหนึ่ง ก็ควรยกย่องสรรเสริญ จึงมิได้ฝ่าฝืนที่ได้นั่งเสวยยามสันติสุขราบคาบแล้ว

ออดในเรื่องสี่แผ่นดินแสดงถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ โดยเห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นคนมีการศึกษาดี เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวสละราชสมบัติ ออดรู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่ง เรื่องสี่แผ่นดินหน้า 719 กล่าวว่า

เมืองไทยเราเพิ่งเปลี่ยนมาเป็นระบอบประชาธิปไตยยังไม่ทันไร เรายังต้องมาเสียคนสำคัญที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดไปคนหนึ่ง

คำพูดนี้แสดงให้เห็นว่าออดไม่ได้ยึดติดอยู่เพียงแค่โครงสร้างการปกครอง แต่เขาจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ในฐานะบุคคลที่เขาเคารพศรัทธา และมองว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไม่ควรเป็นไปในลักษณะที่ทำลายหลักการแห่งพระราชอำนาจ

นอกจากนี้ เจ็ญเปาอวีและออดยังแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อผู้คนทั่วไป เช่น เจ็ญเปาอวีเสนอให้นำของขวัญจากนักพรตไปแจกจ่ายแก่คนยากจน ขณะที่ออดแสดงความห่วงใยว่าความขัดแย้งทางการเมืองอาจทำให้ผู้คนลำบาก แม้ทั้งสองจะเติบโตในครอบครัวผู้ดีและไม่คุ้นกับความทุกข์ยาก แต่ก็ยังมองเห็นและตระหนักถึงความลำบากของคนทั่วไป

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สังเกตได้ว่า อุดมการณ์การเป็นคนดีที่นำเสนอผ่านตัวละครเจ็ญเปาอวีและออด ต่างมีคุณลักษณะร่วมกันหลายประการ เช่น การมีคุณธรรม ความกตัญญู การเคารพบิดามารดา การเสียสละ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรักใคร่กลมเกลียว ความจงรักภักดีต่อจักรพรรดิหรือพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างทางสังคม ประวัติศาสตร์ และการเมืองระหว่างจีนและไทย ส่งผลให้อุดมการณ์การเป็นคนดีในสองนวนิยายมีรูปแบบและการแสดงออกต่างกันอย่างชัดเจน ในความฝันในหอแดง อุดมการณ์การเป็นคนดีสะท้อนผ่านโครงสร้างครอบครัวและแนวคิดการรักษาเกียรติยศของตระกูล โดยเฉพาะในตัวละครเจียเป่าอวี่ซึ่งถูกคาดหวังให้สืบทอดชื่อเสียงและความมั่นคงของตระกูลเจีย ขณะที่ในสี่แผ่นดิน อุดมการณ์ดังกล่าวมิได้ผูกพันกับการสืบเกียรติวงศ์ หากแต่ปรากฏผ่านกรอบแนวคิดเรื่องความเป็นไทยที่เน้นความกตัญญู ความจงรักภักดี การเสียสละเพื่อส่วนรวม และความรักชาติ

2. กลไกการถ่ายทอดอุดมการณ์การเป็นคนดีในเจียเป่าอวี่และอ้อด

เมื่อพิจารณาตามแนวคิดของ Althusser, L. อุดมการณ์มีบทบาทเรียกขานให้ปัจเจกเชื่อว่าตนเลือกความดีอย่างเสรี ทั้งที่แท้จริงคือการรับบทบาทที่รัฐกำหนดไว้ผ่านกลไกสัญลักษณ์และวินัยวัฒนธรรม จากมุมมองนี้ จะเห็นได้ว่า ในความฝันในหอแดงและสี่แผ่นดิน คนดีมิได้เกิดจากคุณธรรมโดยธรรมชาติ แต่เป็นผลผลิตของกระบวนการอุดมการณ์ที่รัฐผลิตซ้ำ ผ่านระบบการศึกษา สถาบันครอบครัว และระบบค่านิยมทางสังคม เพื่อหล่อหลอมพลเมืองให้สอดคล้องกับอำนาจจักรพรรดิหรือพระมหากษัตริย์

2.1 การถ่ายทอดอุดมการณ์การเป็นคนดีผ่านระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาในนวนิยายความฝันในหอแดงและสี่แผ่นดิน เป็นหนึ่งในกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐที่ทำหน้าที่กล่อมเกลายบุคคลให้สอดคล้องกับคุณค่าทางสังคมและโครงสร้างอำนาจที่รัฐต้องการดำรงไว้ การสอบจอหงวนในเรื่องความฝันในหอแดง และการศึกษาแบบใหม่ตามแบบตะวันตกในเรื่องสี่แผ่นดิน ต่างมีบทบาทในการสร้างระเบียบทางความคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของปัจเจกบุคคลในสังคม และนิยามความหมายของการเป็นคนดีในฐานะที่สอดคล้องกับค่านิยมของรัฐ

ดังนั้น เจียเป่าอวี่จึงถูกกดดันเข้าสู่สนามสอบจอหงวน ซึ่งเป็นกลไกหลักของรัฐในการอบรมและคัดเลือกขุนนาง อุดมการณ์การเป็นคนดีจึงถูกส่งผ่านระบบการศึกษา ซึ่งเน้นการท่องจำคัมภีร์คลาสสิก และการเรียนรู้แนวคิดของนักปราชญ์ เช่น ขงจื้อและเมิ่งจื่อ เรื่องความฝันในหอแดงหน้า 2048 และหน้า 1526 กล่าวว่า

...เจียเจิ้งว่า หัวข้อคืออะไร?

เป่าอวี่ว่า ข้อหนึ่งคือ (ข้าสิบมีห้าและตั้งใจเล่าเรียน) ข้อหนึ่งคือ (คนไม่รู้ และไม่โกรธ) ข้อหนึ่ง คือ (ก็ ลู่มู) อักษรสามตัว...

...เป่าอวี่ว่า บทความของอาจารย์ว่า (เมิ่งจื่อ) เข้าใจได้ดีหน่อย ดังนั้น กลับอธิบายก่อน วันก่อนเพิ่งอธิบายเสร็จสิ้นแล้ว บัดนี้อธิบายขึ้นลุ่นวี่นะ...

ข้อมูลข้างต้นนี้แสดงอย่างชัดเจนว่า รัฐบาลจีนสมัยราชวงศ์ชิงตอนกลางมุ่งอบรมผู้ชายตามลัทธิขงจื้อ ให้ซึมซับอุดมการณ์การเป็นคนดี เพื่อสร้างข้าราชการที่ตอบสนองต่อความต้องการของรัฐ

เช่นเดียวกับความฝันในหอแดง สี่แผ่นดินก็แสดงให้เห็นถึงบทบาทของระบบการศึกษาในการผลิตซ้ำอุดมการณ์การเป็นคนดี อ้อดถูกส่งไปเรียนต่างประเทศท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านของประเทศไทยสู่ความเป็นสมัยใหม่ที่รับเอาระบอบราชการและแนวคิดตะวันตกมาพัฒนาชาติไทย การศึกษาในบริบทนี้จึงมิใช่เพียงการแสวงหาความรู้ แต่เป็นกลไกในการสร้างพลเมืองที่ตรงกับความต้องการของรัฐ เรื่องสี่แผ่นดินหน้า 462 กล่าวว่า

ใจฉันอยากให้เด็ก ๆ มันเลือกเอาเองว่าจะหาวิชาอะไรใส่ตัว แต่มันติดอยู่ที่เมืองไทยเราวิชาความรู้ยังมีน้อย เด็ก ๆ ไม่มีอะไรจะเลือก สมัยนี้เขานิยมส่งลูกไปเรียนนอกกัน ฉันก็อยากส่งอ้นกับอ้อดไปเรียนนอกบ้าง กลับมาจะได้ช่องทางเข้ารับราชการ มีหน้ามีตากว่าคนที่ไม่ได้ไป

แม้แม่พลอยจะกังวลกับการที่ถูกต้องจากไปไกล แต่ก็ไม้อาจต้านทานกระแสความคิดของรัฐที่มากับระบบการศึกษาได้ อ้อดจึงไม่เพียงเป็นผู้เรียน หากยังเป็นตัวแทนของพลเมืองต้นแบบที่รัฐต้องการสร้างเพื่อขับเคลื่อนความทันสมัยของชาติ

กล่าวโดยสรุป การศึกษาและการรับราชการเป็นเครื่องมือสำคัญที่รัฐใช้สร้างคนดีในแบบที่สะท้อนคุณธรรมตามอุดมการณ์ของตน ผ่านการอบรม ฝึกฝน และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อสร้างระเบียบอำนาจและความมั่นคงของรัฐ

2.2 การถ่ายทอดอุดมการณ์การเป็นคนดีผ่านระบบครอบครัว

ตามแนวคิดกลไกอุดมการณ์ของรัฐของ Althusser, L. ครอบครัวทำหน้าที่เป็นสถาบันอุดมการณ์จากการวิเคราะห้เจียเป่าอวีในความฝันในหอแดง และอ้อดโนสึแผ่นดิน พบว่า ครอบครัวของทั้งสองคนเป็นหน่วยผลิตซ้ำอุดมการณ์ที่ทำงานร่วมกับสถาบันรัฐอย่างแนบแน่นและต่อเนื่อง

ในสังคมจีนดั้งเดิม ลัทธิขงจื้อยกให้ครอบครัวเป็นรากฐานของระเบียบสังคม โดยเชื่อว่าการปกครองประเทศอย่างมีคุณธรรมต้องเริ่มจากการขัดเกลาดตนเองและครอบครัวเสียก่อน การอบรมในครอบครัวจึงเน้นคุณธรรม เช่น ความกตัญญู ความเมตตา และความชอบธรรม ซึ่งช่วยเหลือหลอมสมาชิกให้เป็นคนดีตามแบบแผนที่วางไว้ ครอบครัวของเจียเป่าอวีทำหน้าที่ถ่ายทอดอุดมการณ์ของชนชั้นสูงอย่างเข้มงวด และให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ในบทที่ 56 เจียหมู่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับขนบธรรมเนียมและศีลธรรม เรื่องความฝันในหอแดงหน้า 1525 - 1526 กล่าวว่

...มีทารกเด็กในครอบครัวของฉันทันกับของเธอตตามแต่พวกเขามีความฉลาดคมคายแปลกประหลาดอะไรที่เป็นจุดอ่อน เห็นคนภายนอกจำเป็นต้องประพฤติชอบตามคลองธรรมมีขนบธรรมเนียมประเพณี แม้เขายังมีประพฤติชอบตามคลองธรรมมีขนบธรรมเนียม ก็ชี้ขาดได้ไม่อะลุ่มอล่วยให้เขาฉลาดคมคายอีกแล้ว...แม้เขาเพียงแต่คำนึงถึงนอกทั้งในไม่รับรู้เท่าเดียว มีให้ผู้ใหญ่ผู้ศักดิ์ศรี อาศัยเขาเกิดมาอย่างนี้ ก็คือสมควรดีตายนะ

คำพูดนี้สะท้อนถึงการควบคุมพฤติกรรมอย่างเข้มงวดของครอบครัวชนชั้นสูง ลูกหลานในตระกูลต้องรักษาภาพลักษณ์ที่เหมาะสมต่อสังคมภายนอก หากฝ่าฝืนระเบียบวินัยก็จะถูกลงโทษอย่างหนัก

ส่วนในเรื่องสึแผ่นดิน อ้อดเป็นตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนอิทธิพลของครอบครัวในฐานะกลไกแรกในการถ่ายทอดอุดมการณ์การเป็นคนดี ผ่านบทบาทของแม่พลอยที่มีได้เพียงเลี้ยงดูตามหน้าที่มารดา แต่ยังอบรมจริยธรรมและหล่อหลอมโลกทัศน์ของลูกชายอย่างต่อเนื่อง ความรักและคำสั่งสอนของแม่พลอยส่งผลลึกซึ้ง โดยเฉพาะด้านคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตา และการใช้เหตุผลอย่างเป็นธรรม สิ่งเหล่านี้ปรากฏชัดในจดหมายที่อ้อดเขียนถึงแม่ เรื่องสึแผ่นดินหน้า 820 กล่าวว่

...ความรู้ที่แม่ได้อบรมสั่งสอนให้แก่ลูกมาตั้งแต่เล็กจนโต สอนให้มีความซื่อสัตย์ ให้มีใจเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ และสอนให้พิจารณาปัญหาทุกอย่างด้วยเหตุผล ด้วยใจเป็นธรรม จนลูกรู้สึกตัวเหมือนกับว่ามีแม่มาอยู่ข้าง ๆ ตัวลูก คอยกระซิบแนะนำตักเตือนให้ลูกกระทำทุกอย่างในทางที่ถูกเสมอ

ข้อความข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า การอบรมของแม่พลอยมิได้มุ่งเพียงวินัยภายนอก แต่เน้นการหล่อหลอมภายใน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Althusser, L. ที่อธิบายว่าสถาบันอุดมการณ์มิได้บังคับด้วยอำนาจ หากใช้กลไกทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างการยินยอมต่ออุดมการณ์โดยไม่รู้ตัว

กล่าวโดยสรุป ครอบครัวในนวนิยายทั้งสองเรื่องทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการผลิตซ้ำอุดมการณ์การเป็นคนดี จึงมิใช่เพียงสถานที่อบรมธรรมดา

2.3 การถ่ายทอดอุดมการณ์การเป็นคนดีผ่านระบบค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม

ค่านิยม หมายถึง สิ่งทีบุคคลหรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ และกำหนดการกระทำของตนเอง เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับแนวคิดเรื่องคนดี ค่านิยมของการเป็นคนดีตามสังคมคือชุดคุณลักษณะและพฤติกรรมที่สังคมกำหนดว่า คนดีควรมีและควรกระทำ ถือเป็นกรอบอ้างอิงที่ชี้นำความประพฤติของสมาชิกในสังคม

จากการวิเคราะห์เจียเป่าอวีในความฝันในหอแดง และฮ็อตโน้สี่แผ่นดิน พบว่า การรักษาเกียรติของครอบครัวเป็นค่านิยมสำคัญทางสังคม ตัวอย่าง คือ การแต่งงานของเจียเป่าอวี แม้เขาผูกพันกับหลินต่ายอวี แต่กลับถูกบังคับให้แต่งงานกับเซวียเป่าไซ หญิงจากตระกูลสูงที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานสังคม อีกทั้งในเวลานั้นห้ามความรักเสรี เพราะถือเป็นการทำให้ตระกูลเสียหน้า การแต่งงานนี้จึงมิได้เกิดจากความรัก หากแต่เป็นการตัดสินใจเชิงการเมืองของครอบครัวที่สะท้อนการยึดมั่นในเกียรติยศตระกูล สำหรับฮ็อต การสืบทอดอุดมการณ์การเป็นคนดีผ่านสายเลือดเชื่อมโยงกับการสืบทอดความจงรักภักดีต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งในบริบททางประวัติศาสตร์หมายถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ การอบรมดังกล่าวสามารถอธิบายได้ในสองระดับ ได้แก่ การถ่ายทอดผ่านการอบรมสั่งสอนภายในครอบครัว และการที่ครอบครัวอยู่ภายใต้กรอบของค่านิยมทางสังคมที่เน้นความจงรักภักดี แม้แม่พลอยจะไม่พูดสอนค่านิยมนี้กับลูกทุกคนโดยตรง แต่บรรยากาศและพฤติกรรมของเธอก็เพียงพอที่จะถ่ายทอดไปยังลูกหลาน ฮ็อตจึงยังคงยึดมั่นในความจงรักภักดีแม่เต็บโตมาในอีกยุคหนึ่ง

นอกจากนี้ เจียเป่าอวีและฮ็อตยังแสดงถึงการสนับสนุนการทำงานตามบรรทัดฐานของสังคมเนื่องจากในทั้งสังคมจีนและสังคมไทย ค่านิยมเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้ชาย มักผูกโยงกับบทบาทการทำงานและการแบกรับความรับผิดชอบต่อครอบครัวและประเทศชาติ ผู้ชายถูกคาดหวังให้ประกอบอาชีพ สร้างรายได้ และรับใช้บ้านเมืองการทำงานจึงไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หากยังเป็นภารกิจที่แสดงถึงความเป็นชายในมิติทางวัฒนธรรมและอุดมการณ์ ในความฝันในหอแดง ค่านิยมและหน้าที่ของชนชั้นโดยเฉพาะในบริบทของผู้ชายที่ดี ถูกระบุอย่างชัดเจนคือ ผู้ที่สามารถสอบผ่านเข้าสู่ระบบราชการได้ เพื่อประสบความสำเร็จส่วนบุคคล รักษาเกียรติของวงศ์ตระกูล การตอบแทนบุญคุณบรรพบุรุษ และการปฏิบัติตามหน้าที่ที่สังคมวางกรอบไว้ เจียเป่าอวีจึงถูกคาดหวังจากผู้คนรอบข้างให้เดินตามเส้นทางขุนนางผู้ดีตามแบบแผนของสังคม ตัวละครจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นเทพเจ้านางฟ้าบรรพบุรุษของตระกูลเจีย เจียเจิ้ง ฉินจง เซวียเป่าไซ และสี่อสูรต่างต่างพยายามชี้นำให้เจียเป่าอวีละทิ้งความฝัน และหันมาเอาใจจึงเอาใจกับการสอบจอหงวน เรื่องความฝันในหอแดงหน้า 1985 กล่าวว่า

เจียเจิ้งว่า ฉะนั้นนี้มาส่งเขาด้วยตนเอง สาเหตุต้องการให้ว้าวานสักคนหนึ่ง เด็กคนนี้อายุก็ไม่เล็กแล้ว ในที่สุดต้องเล่าเรียนให้สำเร็จเป็นคนก่อตั้งกิจการได้ จึงเป็นการตั้งตัวเรื่องชื่อเสียงได้ตลอดชีวิต

ข้อความเหล่านี้สะท้อนชัดเจนว่า การเข้าสู่ระบบราชการเป็นทั้งหน้าที่ที่ชายหนุ่มควรทำ และค่านิยมที่คนดีพึงมี ตามความคาดหวังของสังคมศักดินาจีนในยุคสมัยนั้น ดังนั้น การสอบจอหงวนจึงกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สังคมใช้ในการรับรองสถานะของผู้ชายที่ดี

ขณะที่ในเรื่องสี่แผ่นดินนั้น อุดมการณ์ในการทำงานอย่างขยันหมั่นเพียรได้รับการสร้างขึ้นให้เป็นข้อกำหนดพื้นฐานที่สังคมคาดหวังจากผู้ชาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมของบุคคล ดังนั้น ความพยายามในการหลีกเลี่ยงการทำงานของฮ็อตจึงไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวและสังคม โดยเฉพาะจากพี่ชายอันซึ่งแสดงความไม่พอใจอย่างชัดเจน เรื่องสี่แผ่นดินหน้า 632 กล่าวว่า

ตาอันพูดต่อไปว่า “อ้อดย่าโกรธเรานะ เราเจตนาดีต่ออ้อดจริง ๆ อ้อดกลับมาแล้ว งานการก็ยังไม่เห็นทำ เรารู้สึกำคัญแทน วิชาความรู้ของอ้อดก็มี ทำไมไม่ทำงานอย่างคนอื่นเขา มัวแต่นั่งอยู่กับบ้านเฉย ๆ ไม่เห็นจะดีอะไรเลย แต่ก่อนเราก็มัวอยากพูดพรอกเพราะคุณพ่อยังอยู่เห็นท่านไม่ว่าอะไร เราไม่กล้าพูด แต่นี้คุณพ่อก็เสียแล้ว เราก็คือเป็นพี่ของอ้อด...”

คำวิจารณ์เหล่านี้ไม่ได้มาจากคนในครอบครัวเท่านั้น แต่ยังสะท้อนความคาดหวังในสังคมต่อผู้ชายวัยผู้ใหญ่ นั่นคือ ผู้ชายที่ต้องการรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่และการสร้างคุณค่าในชีวิตผ่านการงาน ดังนั้นอ้อดตัดสินใจประนีประนอมตามความคาดหวังของแม่พลอยในที่สุด

จากการศึกษาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าการทำงานของตัวละครชายมิใช่เรื่องของความสมัครใจเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการที่สังคมคาดหวังและส่งเสริมผ่านค่านิยมและบรรทัดฐานอย่างต่อเนื่อง บทบาทของชายหนุ่มในฐานะผู้แบกรับภาระหน้าที่จึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดอุดมการณ์ของรัฐและสังคมในแต่ละยุคสมัย และการยอมรับบทบาทนี้โดยสมัครใจยังตอกย้ำความสำเร็จของการปลูกฝังค่านิยมดังกล่าวในจิตสำนึกของปัจเจกบุคคลด้วย

นอกจากนี้ ยังเห็นได้ว่าเจียเป่าอวีและอ้อดต่างสะท้อนค่านิยมเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบัน ซึ่งเป็นหนึ่งในอุดมการณ์สำคัญที่รัฐและสังคมใช้เป็นกลไกจูงเสถียรภาพของอำนาจ ในสังคมจีนโบราณ ความกตัญญูทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของรัฐในการหล่อหลอมพลเมืองให้จงรักภักดีต่อผู้มีพระคุณ โดยมีองค์จักรพรรดิเป็นศูนย์สูงสุดของความภักดี ใน ความฝันในหอแดง เฉาเสวียนฉินจึงสร้างบรรยากาศที่วาง “ความกตัญญู” เป็นแกนกลางตั้งแต่ครอบครัวไปจนถึงราชสำนัก ไม่ว่าจะเป็นการรับเสด็จพระสนมเจียหยวนซุน การให้ความสำคัญกับพระราชทานหรือการสรรเสริญจักรพรรดิ ล้วนสะท้อนการแสดงความจงรักภักดีในเชิงอุดมการณ์ที่เจียเป่าอวีเลือกปฏิบัติตามระเบียบอำนาจของรัฐ

ในสี่แผ่นดิน ก็ปรากฏค่านิยมเดียวกัน โดยวางความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์บนฐานของความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ อุดมการณ์นี้ถูกปลูกฝังผ่านสถาบันครอบครัวและขยายไปถึงเจ้านายผู้ถูกมองว่าเป็นบิดาแห่งชาติ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อ้อดยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์ดังกล่าว ความเสียใจที่เขาไม่ต่อการสละราชสมบัติของพระมหากษัตริย์แสดงให้เห็นว่าความกตัญญูและความจงรักภักดีไม่ได้จำกัดอยู่ในครอบครัวเท่านั้น แต่เชื่อมโยงกับโครงสร้างรัฐไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยตรง

จากการเปรียบเทียบทั้งสองเรื่อง จะเห็นได้ว่า ความกตัญญูมิได้จำกัดอยู่เพียงคุณธรรมส่วนบุคคล แต่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมค่านิยมทางสังคม เพื่อสืบทอดความจงรักภักดีต่อสถาบันและค้ำจุนโครงสร้างอำนาจของรัฐ

กล่าวสรุป หากพิจารณาจากมุมมองเชิงอุดมการณ์ เจียเป่าอวีและอ้อดอาจดูเหมือน “ความล้มเหลว” ในระดับปัจเจก ทว่าความล้มเหลวนั้นกลับสะท้อน “ความสำเร็จ” ของอุดมการณ์การเป็นคนดีในระดับโครงสร้าง เจียเป่าอวีเคยปฏิเสธค่านิยมที่ยกย่องความสำเร็จทางโลกและการสอบจอหงวน แต่ท้ายที่สุดกลับยอมศึกษาเพื่อเข้าสอบ มิใช่เพราะเปลี่ยนความเชื่อของตนเอง หากเพราะแรงกดดันจากบิดา ความกตัญญูต่อมารดา และภาวะเสื่อมถอยของตระกูลที่เรียกร้องให้เขาเข้ารับราชการเพื่อปกป้องเกียรติยศ ขณะที่อ้อดซึ่งผูกพันกับมารดาและปฏิเสธการออกไปทำงานนอกบ้าน ก็จำต้องยอมออกทำงานภายใต้แรงกดดันของพี่ชาย ครอบครัว และความกตัญญูต่อแม่พลอย แม้ภายหลังจะมีโอกาสหลีกเลี่ยงภาระดังกล่าวในสงครามโลกครั้งที่สอง เขากลับเลือกทำงานต่อไป

กรณีของทั้งสองชี้ให้เห็นว่า อุดมการณ์มิได้บังคับอย่างเปิดเผย หากค่อย ๆ ทำงานผ่านระบบศึกษาระบบครอบครัว และระบบค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม จนทำให้การยอมจำนนปรากฏในรูปของความสมัครใจ ศีลธรรม และความรู้สึก ด้วยเหตุนี้ ความพ่ายแพ้ของปัจเจกจึงมิใช่ความล้มเหลวของอุดมการณ์ หากเป็นหลักฐานถึงพลังของมันในการสลายและกำกับความเป็นประธานของบุคคลอย่างแนบเนียน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายเรื่องความฝันในหอแดงและสี่แผ่นดิน ไม่ได้เพียงนำเสนออุดมการณ์การเป็นคนดีในฐานะชุดคุณค่าทางศีลธรรม หากยังสะท้อนกระบวนการที่อุดมการณ์ดังกล่าวก่อตัวและทำงานผ่านตัวละครในบริบททางสังคม

ผลจากการวิจัยพบว่า อุดมการณ์การเป็นคนดีของเจี๋ยเปาอวีและอืดนั้นผ่านการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมในระดับปัจเจก ครอบครัว และสังคม เช่น ความกตัญญู การเชื่อฟัง และการยอมรับระเบียบของสังคม ซึ่งก่อให้เกิดความตึงเครียดในเรื่องระหว่างความต้องการส่วนตนกับความคาดหวังของสังคม

การถ่ายทอดผ่านกลไกสำคัญ ได้แก่ ระบบครอบครัว ระบบการศึกษา และระบบค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งร่วมกันหล่อหลอมและกำกับตัวละครให้ยอมรับบทบาทของตนอย่างแนบเนียน โดยทำให้การปฏิบัติตามค่านิยมของสังคมดูเป็นเรื่อง “ถูกต้อง” และ “ควรทำ” มากกว่าการถูกบังคับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายกรณี จะเห็นว่า ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yee, A. C. ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เจี๋ยเปาอวีดำรงอยู่ท่ามกลางการแข่งขันทางอุดมการณ์และต้องต่อรองอัตลักษณ์ของตนอย่างต่อเนื่อง แต่ขณะเดียวกัน งานวิจัยนี้ได้พบข้อมูลเพิ่มเติมว่า การตัดสินใจเข้าสอบและสอบผ่านมิได้ หมายถึง การยอมรับอุดมการณ์อย่างสมบูรณ์ หากเป็นเพียงการปฏิบัติตามบทบาทภายใต้แรงกดดันเชิงโครงสร้าง ซึ่งท้ายที่สุดนำไปสู่การละทิ้งเส้นทางขุนนาง การออกบวชจึงมิใช่เพียงการหลีกเลี่ยงหนีโลกีย์ หากสะท้อนความล้มเหลวของอุดมการณ์การเป็นคนดีในการตอบสนองความหมายของชีวิตในระดับปัจเจก (Yee, A. C., 1995) ในทำนองเดียวกัน สำหรับกรณีของอืด งานวิจัยนี้ตั้งคำถามต่อข้อเสนอของ สายชล สัตยานุรักษ์ ที่ว่าเรื่องสี่แผ่นดินเชิดชู “ความเป็นไทย” และคุณธรรมดั้งเดิมในฐานะหนทางสู่ความสุข (สายชล สัตยานุรักษ์, 2548) แต่ผู้วิจัยพบว่า แม้อืดจะประพฤติตนสอดคล้องกับค่านิยมดังกล่าว ทั้งความกตัญญู ความเสียสละ และความรับผิดชอบ เขากลับไม่อาจเข้าถึงความสุขของตนเองและต้องจบชีวิตลงก่อนวัยอันควร ประเด็นนี้สะท้อนว่า เรื่องสี่แผ่นดินมิได้เพียงผลิตซ้ำอุดมการณ์ หากยังเผยให้เห็นข้อจำกัดของอุดมการณ์การเป็นคนดีที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการในระดับปัจเจก และ “ความเป็นไทย” มิได้นำความสุขมาให้ได้อย่างแท้จริง

ข้อค้นพบใหม่ของงานวิจัยนี้คือการอ่านตัวละครเจี๋ยเปาอวีและอืดผ่านกรอบแนวคิดอุดมการณ์ในฐานะกลไกที่ทำงานผ่าน “ความดี” โดยชี้ให้เห็นว่า การเป็นคนดีมิได้เป็นคุณธรรมของปัจเจกเพียงอย่างเดียว หากเป็นกระบวนการกำกับ ควบคุม และผลิตซ้ำทำให้ปัจเจกปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับระเบียบของสังคม แม้ตัวละครจะมีการตั้งคำถามหรือเบี่ยงเบนจากบทบาทที่กำหนด แต่สุดท้ายก็ยังไม่อาจหลุดพ้นจากกรอบอุดมการณ์ไปได้ อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น ข้อค้นพบนี้ช่วยเปิดมุมมองใหม่ต่อการศึกษาวรรณกรรม โดยทำให้เห็นว่านวนิยายมิได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสั่งสอนความดีเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ในการแสดงความตึงเครียด ความล้มเหลว และต้นทุนของการเป็นคนดีของตัวละครในเรื่องได้เป็นอย่างดี

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้วิเคราะห์ตัวละครเจี๋ยเปาอวีจากความฝันในหอแดง และอืดจาก สี่แผ่นดิน โดยอาศัยกรอบแนวคิดอุดมการณ์ของหลุยส์ อัลธุสแซร์ เพื่อศึกษาความหมายและกลไกการถ่ายทอดอุดมการณ์การเป็นคนดี ผลการศึกษา พบว่า ทั้งเจี๋ยเปาอวีและอืดถูกประกอบสร้างขึ้นภายใต้กรอบอุดมการณ์ทางสังคม โดยแสดงบทบาทใน 3 ระดับ คือ ปัจเจกบุคคล ครอบครัว และสังคม แม้จะแสดงคุณธรรมร่วมกัน เช่น ความกตัญญู การเคารพผู้ใหญ่ และความจงรักภักดี แต่ความหมายของคนดีแตกต่างกันตามบริบท เจี๋ยเปาอวีเน้นเกียรติยศตระกูลและความสัมพันธ์เชิงคุณธรรม ส่วนอืดสะท้อนจิตสำนึกต่อชาติและหน้าที่พลเมือง นอกจากนี้ ยังพบว่า อุดมการณ์การเป็นคนดีถูกถ่ายทอดผ่าน 3 กลไกหลัก ได้แก่ ระบบการศึกษา ระบบครอบครัว และระบบค่านิยม

ของสังคม ซึ่งทั้งสองเรื่องสะท้อนให้เห็นว่า คนดีไม่ใช่สถานะโดยกำเนิด แต่เป็นผลของการหล่อหลอมทางสังคมที่ทำให้ปัจเจกบุคคลยอมรับและดำรงตนตามค่านิยมที่สังคมต้องการรักษาไว้ จากผลการศึกษาดังกล่าว จึงอาจนำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวรรณกรรมในอนาคต ดังนี้ 1) ควรขยายการศึกษาสู่ตัวละครอื่นในนวนิยายทั้งสองเรื่อง โดยเฉพาะตัวละครหญิง เพื่อเปรียบเทียบว่าแนวคิดอุดมการณ์การเป็นคนดี มีความแตกต่างกันในเชิงเพศอย่างไร 2) เสนอให้ศึกษาเปรียบเทียบกับนวนิยายไทยหรือจีนเรื่องอื่น ๆ ที่เขียนในช่วงเวลาใกล้เคียง เพื่อดูพัฒนาการของอุดมการณ์ในบริบทสังคมที่ต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2554). สี่แผ่นดิน. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า.
- พรสวรรค์ สุวรรณธาดา. (2554). แม่พลอยกับเฟมินิสม์. มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์, 28(3), 51-72.
- วิวัฒน์ ประชาเรืองวิทย์. (2555). ความฝันในหอแดง: ฉบับสมบูรณ์พร้อมคำวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: ต้นไม้.
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2548). การเมืองและการสร้าง “ความเป็นไทย” โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุวิทย์ ว่องวีระ. (2534). พิเคราะห์คึกฤทธิ์ พินิจสี่แผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า.
- Adam Augustyn. (2025). Dream of the Red Chamber novel by Cao Zhan. Retrieved March 1, 2026, from <https://shorturl.asia/eu29M>
- Althusser, L.(2014). On the reproduction of capitalism: Ideology and ideological state apparatuses. London: Verso.
- MGR Online. (2558). ความฝันในหอแดง: พินิจเพชรเม็ดงามแห่งวรรณกรรมจีน. Retrieved มีนาคม 1, 2569, from <https://mgronline.com/china/detail/9580000069629>
- Ren, Q. (2012). The “ideal” woman from Thai and Chinese cultural perspectives-a comparative study on the heroines in Four Reigns and A Dream of Red Mansions. In Master’s thesis of thai studies. Chulalongkorn University.
- Yee, A. C. (1995). Self, sexuality, and writing in Honglou meng. Harvard Journal of Asiatic Studies, 55(2), 373-407.
- Lu, D. C. (1993). The exploration and transcendence of Jia Baoyu’s ideal personality. Hongloumeng Xuekan, (3), 87-100.
- Luan, W. H. (2015). A Thai version of Dream of the Red Chamber: Four Reigns. Adolescence Health, (3), 46-47.

สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาอิสลามแบบบูรณาการสำหรับมุอัลลัฟ

ในบริบทสังคมเมือง: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร*

CHALLENGES AND INTEGRATED ISLAMIC EDUCATIONAL MANAGEMENT MODELS

FOR NEW MUSLIMS IN URBAN CONTEXT: A CASE STUDY OF BANGKOK

ฮัมดุน หะซาเล็ม¹, วิศรุต เลาะวี้ดี¹, มนัส บุญชม¹, จักรกฤษ มานน้อย¹, ฮัมบาลี เจมะ^{2*}Hamdoon Hasalem¹, Witsrut Lohwithee¹, Manat Boonchom¹, Jakkrit Marnnoi¹, Hambalee Jehma^{2*}¹วิทยาลัยนานาชาติอิสลามกรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย¹International Islamic College Bangkok, Krirk University, Bangkok, Thailand²วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา ประเทศไทย²Prince of Songkla University International College, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: jehmahambalee@gmail.com

*Tel: 093-583-3507

บทคัดย่อ

การเผชิญความท้าทายในการสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนาหลังการเปลี่ยนศาสนา มุอัลลัฟ (มุสลิมใหม่) ในสังคมเมืองจำเป็นต้องได้รับการศึกษาอิสลามที่เหมาะสม แต่รูปแบบการจัดการศึกษาในปัจจุบันยังขาดความชัดเจน โดยเฉพาะในบริบทวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร การวิจัยแบบผสมผสานวิธีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหา และ 2) วิเคราะห์บริบทและรูปแบบการจัดการศึกษาอิสลามสำหรับมุอัลลัฟ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 74 ราย คัดเลือกแบบเจาะจงและลูกโซ่ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ควบคู่กับแบบสำรวจเพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาแบ่งได้ 5 มิติ ปัญหาสูงสุด คือ ด้านภาษาและการอ่านอัลกุรอาน (ร้อยละ 16.2) รองลงมา คือ ความขัดแย้งของข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ (ร้อยละ 12.1) และการขาดแบบอย่างที่ดี (ร้อยละ 8.1) รูปแบบการเรียนรู้ที่มุอัลลัฟใช้พบ 3 ระดับ คือ ปฐมภูมิ ได้แก่ ครู/อุstadh (ร้อยละ 37.8) และครอบครัว (ร้อยละ 22.9) ทติภูมิ ได้แก่ เพื่อน/เครือข่ายสังคม (ร้อยละ 21.6) และองค์กร/มัสยิด (ร้อยละ 20.2) ตติภูมิ ได้แก่ สื่อออนไลน์ (ร้อยละ 24.3) สื่อสิ่งพิมพ์ (ร้อยละ 6.7) ผลวิจัยชี้ว่า ปัญหาภาษาไม่ได้เป็นเพียงอุปสรรคทางเทคนิค แต่สัมพันธ์กับการสร้างอัตลักษณ์ทางจิตวิญญาณ ความขัดแย้งของข้อมูลสะท้อนโครงสร้างการผลิตความรู้ในสังคมมุสลิมที่มีความหลากหลาย ข้อเสนอแนะจากการวิจัย องค์กรมุสลิมและมัสยิดควรร่วมพัฒนาหลักสูตรเฉพาะและระบบพี่เลี้ยงสำหรับมุอัลลัฟ รวมถึงพัฒนาสื่อดิจิทัลที่ผ่านการตรวจสอบทางวิชาการ เพื่อลดปัญหาข้อมูลขัดแย้งและสนับสนุนการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ตอบโจทย์บริบทสังคมเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การจัดการศึกษาอิสลาม, มุอัลลัฟ, มุสลิมใหม่, รูปแบบการจัดการศึกษา, กรุงเทพมหานคร

Abstract

Facing challenges in forming a new religious identity, Muallaf (new Muslims) in urban societies require appropriate Islamic education. However, current educational management models remain unclear, particularly in Bangkok's multicultural context. This mixed-methods research aimed to 1) Investigate problems, and 2) Analyze the context and models of Islamic education management for Muallaf. Seventy-four participants were selected through purposive and snowball sampling. Qualitative data were collected via in-depth interviews, supplemented by surveys for quantitative data. Qualitative data underwent content analysis and inductive conclusion formulation, while quantitative data were analyzed using descriptive statistics. Findings revealed problems across five dimensions. The most prevalent was language and Quranic reading difficulties (16.2%), followed by conflicting information from learning sources (12.1%), and a lack of good role models (8.1%). Three levels of learning models were identified: primary (teachers/Ustadh: 37.8%, family: 22.9%), secondary (friends/social networks: 21.6%, organizations/mosques: 20.2%), and tertiary (online media: 24.3%, print media: 6.7%). The discussion indicates that language issues are not merely technical but linked to spiritual identity formation, while information conflicts reflect the diverse knowledge production structures within Muslim society.

Keywords: Islamic Education Management, Muallaf, New Muslims, Educational Management Model, Bangkok

บทนำ

มูอัลลัฟ หรือ มุสลิมใหม่ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในสังคมไทย การตื่นตัวของผู้สนใจอิสลามในหลายทศวรรษที่ผ่านมาก่อให้เกิดโครงการอบรมมุสลิมใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อช่วยให้มุสลิมใหม่เข้าใจอิสลามอย่างแท้จริง Samah, F. H. & Ghani, N. A. R. N. A. ให้ความหมายว่า มูอัลลัฟ คือ ผู้ที่ปฏิญาณตนเข้ารับอิสลามเป็นศาสนาใหม่ ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ พราหมณ์ หรือไม่นับถือศาสนาใดมาก่อน (Samah, F. H. & Ghani, N. A. R. N. A., 2025) โดยคำนี้ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอาน ซูเราะห์อัต-เตาเบะห์ อายะห์ที่ 60 ซึ่งระบุให้มูอัลลัฟเป็นหนึ่งในแปดจำพวกที่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งจากกองทุนชะกาต เพื่อสร้างความมั่นคงทางศรัทธา ซึ่งปัจจุบันองค์กรมุสลิมในกรุงเทพมหานครและภูมิภาคต่าง ๆ ได้จัดโครงการอบรมสำหรับมูอัลลัฟตามพันธกิจที่แตกต่างกัน อาทิ มูลนิธิสันติชนเน้นการให้คำปรึกษาและสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต มูลนิธิรักมนุษยชาติเน้นการช่วยเหลือปัจจัยพื้นฐานและการอบรมปฏิบัติประจำวัน และมูลนิธิเพื่อการศึกษและพัฒนามุสลิมอีสานเน้นการจัดค่ายอบรมและการศึกษาศาสนาอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาอิสลามสำหรับมูอัลลัฟยังขาดรูปแบบเฉพาะที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย

แม้จะมีความพยายามจากองค์กรต่าง ๆ ดังกล่าว Supraptiningsih, U. & Bariyyah, K.ชี้ให้เห็นแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของผู้เข้ารับอิสลามอย่างต่อเนื่อง โดยในแต่ละปีมีมูอัลลัฟใหม่เกิดขึ้นเฉลี่ยมากกว่า 200 รายเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑลผ่านการแต่งงาน มูอัลลัฟมากกว่าร้อยละ 40 ขาดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ และบางส่วนมีแนวโน้มหลุดออกจากระบบการศึกษาศาสนา หรือเผชิญวิกฤติศรัทธาภายใน 3 - 5 ปีแรก เนื่องจากการขาดระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ (Supraptiningsih, U. & Bariyyah, K., 2019) สิ่งเหล่านี้สะท้อนความเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาโมเดลการจัดการศึกษาที่ตอบโจทย์ชีวิตจริงของมูอัลลัฟ

งานวิจัยในต่างประเทศได้ชี้ให้เห็นว่ามัลลัฟต้องการระบบการศึกษาที่แตกต่างจากมุสลิมโดยกำเนิด Rahin, N. S. A. et al. ศึกษาการจัดการเรียนการสอนในแปซิฟิกตะวันตก ประเทศอินโดนีเซีย พบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องมีโครงสร้างหลายขั้นตั้งแต่การแนะนำ (introduction) การซึมซับ (internalization) ไปจนถึงการยอมรับ (acceptance) (Rahin, N. S. A. et al., 2024) และขณะที่ Aryati, A. et al. เสนอ spiral transformation model ซึ่งบูรณาการความพอประมาณทางศาสนา (religious moderation) การบูรณาการทางสังคม (social integration) และการเสริมพลังทางเศรษฐกิจ (economic empowerment) สำหรับผู้เปลี่ยนศาสนา (Aryati, A. et al., 2025) และซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nursyifa, A. & Herni, Z. ในประเทศอินโดนีเซียชี้ว่ามัลลัฟสามารถเป็นศูนย์การศึกษา สังคมและการสนับสนุนมัลลัฟแบบครบวงจร (Nursyifa, A. & Herni, Z., 2025) และขณะที่ Raihan, R. et al. ศึกษาแนวทางการโค้ชชิ่ง/เมนทอริงสำหรับมัลลัฟซึ่งให้ผลดีในการสนับสนุนด้านจิตใจและการปรับตัวทางสังคม (Raihan, R. et al., 2025) สำหรับบริบทไทย Saleah, A. & Suetair, A. ได้ศึกษาแนวทางการให้ความช่วยเหลือแก่มุสลิมใหม่ในสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยได้เสนอแนวทางการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นเท่านั้น แต่ยังไม่ได้ศึกษาว่าระบบที่ควรจะสนับสนุนเป็นเช่นไรโดยเฉพาะการให้การศึกษาศาสนาแก่มุสลิมใหม่เหล่านี้ (Saleah, A. & Suetair, A., 2023)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบช่องว่างสำคัญ คือ งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาการจัดการศึกษาอิสลามในระบบโรงเรียนสำหรับมุสลิมโดยกำเนิด ขณะที่การศึกษาเฉพาะสำหรับมัลลัฟในบริบทสังคมไทยยังมีจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยที่ศึกษาทั้งสภาพปัญหาเชิงลึกและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทพหุวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาช่องว่างขององค์ความรู้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น พบว่า งานวิจัยในอดีต เช่น การศึกษาของ Saleah, A. & Suetair, A. มุ่งเน้นบริบทสามจังหวัดชายแดนใต้ซึ่งมีลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากกรุงเทพมหานครอย่างสิ้นเชิง (Saleah, A. & Suetair, A., 2023) ขณะที่งานวิจัยในต่างประเทศ แม้จะเสนอโมเดลที่น่าสนใจ แต่ก็ตั้งอยู่บนฐานบริบทสังคมมุสลิมที่เป็นเสียงข้างมากหรือมีโครงสร้างชุมชนที่เข้มข้น ซึ่งไม่อาจนำมาปรับใช้โดยตรงกับกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นสังคมเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง (พหุวัฒนธรรม) ผู้คนเร่งรีบ มีข้อจำกัดด้านเวลาและการเดินทาง และขาดชุมชนมุสลิมที่แน่นแฟ้น ดังนั้น จึงยังไม่มีโมเดลการจัดการศึกษาอิสลามที่ออกแบบเฉพาะสำหรับมัลลัฟในบริบทมหานครแห่งนี้ ความจำเป็นเร่งด่วนของการวิจัยในพื้นที่กรุงเทพมหานครจึงอยู่ที่การออกแบบระบบการศึกษาที่สามารถตอบสนองวิถีชีวิตคนเมือง ซึ่งแตกต่างจากพื้นที่อื่นอย่างมีนัยสำคัญ มัลลัฟในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่เป็นวัยทำงาน มีเวลาจำกัด ต้องพึ่งพาสื่อออนไลน์เป็นหลัก แต่กลับเผชิญกับปัญหาข้อมูลขัดแย้งและขาดแหล่งเรียนรู้ที่น่าเชื่อถือ การไม่มีโมเดลการจัดการศึกษาที่เหมาะสมอาจนำไปสู่ความสับสนทางศาสนา การปฏิบัติที่คลาดเคลื่อน และท้ายที่สุด คือ การละทิ้งศาสนาใหม่ของพวกเขา ผลการวิจัยนี้จะสามารถเสนอสภาพปัญหาที่แท้จริงและแนวทางที่เหมาะสมสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกแบบหลักสูตร ระบบพี่เลี้ยง และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของมัลลัฟในเมืองหลวง ซึ่งจะช่วยลดอัตราการหลุดออกจากระบบและเสริมสร้างความมั่นคงทางศรัทธาให้กับมุสลิมใหม่เหล่านี้ได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งตอบคำถามสำคัญว่า สภาพปัญหาและรูปแบบการจัดการศึกษาอิสลามสำหรับมัลลัฟในกรุงเทพมหานครเป็นอย่างไร โดยผลของการศึกษาวิจัยจะสามารถเสนอสภาพที่แท้จริงเพื่อค้นหาข้อเสนอแนะที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการศึกษาอิสลามสำหรับมัลลัฟในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาบริบทขององค์กรมุสลิมและการจัดการรูปแบบการจัดการศึกษาอิสลาม สำหรับมัลลัฟในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ใช้การออกแบบแบบสอดคล้อง (Convergent Design) ตามแนวคิดของ Creswell, J. W. et al. โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพเป็นหลัก ควบคู่กับการสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ (Creswell, J. et al., 2003) และใช้แนวทางปรากฏการณ์นิยม (Phenomenological Approach) เป็นกรอบหลักในการทำความเข้าใจ ประสบการณ์ชีวิตของมุสลิม (Moran, D. , 2011)

ประชากร เป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ คือ มุสลิม (มุสลิมใหม่) ที่พำนักอาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานครและเครือข่ายองค์กรมุสลิมในพื้นที่ พบว่า มีจำนวนมุสลิมที่ขึ้นทะเบียนและเข้าร่วมกิจกรรมกับองค์กรต่าง ๆ 2,000 คน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการตามแนวทาง Hennink, M. & Kaiser, B. N. โดยประชากรเป้าหมาย คือ มุสลิมที่พำนักในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 74 ราย คัดเลือกแบบหลายขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การเลือกแบบเจาะจง: โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) ที่ชัดเจน ดังนี้ (ก) เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมเข้ารับอิสลามมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน แต่ไม่เกิน 5 ปี เพื่อให้อยู่ในช่วงที่ยังเผชิญปัญหาและความท้าทายในการปรับตัวและเรียนรู้ (ข) มีภูมิลำเนาหรือพำนักอาศัยในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี เพื่อให้มีประสบการณ์ตรงกับบริบทสังคมเมือง (ค) ยินดีและสมัครใจให้ข้อมูลในการวิจัย 2) การเลือกแบบลูกโซ่: ผ่านเครือข่ายองค์กรมุสลิม และ 3) การเลือกแบบสะดวก: ผ่านช่องทางออนไลน์ การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ 74 ราย พิจารณาจากแนวคิดความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) ตามแนวทางของ Hennink, M. & Kaiser, B. N. ซึ่งชี้ว่าในการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์นิยม ความอิ่มตัวของข้อมูลมักเกิดขึ้นที่ 20 - 30 ราย แต่การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่ต้องการข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อสนับสนุนและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลเชิงคุณภาพ การเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 74 ราย จึงช่วยให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนาได้อย่างมั่นใจมากขึ้น และเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรประมาณ 1,500 - 2,000 ราย กลุ่มตัวอย่าง 74 ราย คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 3.7 - 4.9 ซึ่งถือว่าเหมาะสมสำหรับการวิจัยเชิงสำรวจในครั้งนี้ (Hennink, M. & Kaiser, B. N., 2022)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ และแบบสำรวจ (Survey Form) สำหรับบันทึกข้อมูลเชิงปริมาณ โดยพัฒนาข้อคำถามจากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แบ่งโครงสร้างเครื่องมือออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ อายุ อาชีพ ระยะเวลาที่นับถืออิสลาม สาเหตุการเข้ารับอิสลาม และลักษณะการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา (จำนวน 6 ข้อ)

ส่วนที่ 2: สภาพปัญหาการจัดการศึกษาอิสลาม ครอบคลุมปัญหาด้านภาษา การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ความขัดแย้งของข้อมูล และปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา (จำนวน 10 ข้อ เป็นคำถามปลายเปิดและปลายปิดผสมผสานกัน)

ส่วนที่ 3: รูปแบบและแหล่งการเรียนรู้ที่มุสลิมใช้ในชีวิตจริง ทั้งการเรียนรู้จากบุคคล องค์กร และสื่อต่าง ๆ (จำนวน 8 ข้อ)

ส่วนที่ 4: ข้อเสนอแนะและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอิสลามในอนาคต (จำนวน 3 ข้อ เป็นคำถามปลายเปิด)

เครื่องมือวิจัยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน คำนวณความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index-CVI) เฉลี่ยเท่ากับ 0.87 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 0.80 ที่ยอมรับได้ จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Pilot Study) กับมุสลิมที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 ราย เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในภาษาและความเหมาะสมของข้อคำถาม ก่อนนำมาปรับปรุงครั้งสุดท้าย และหาค่าความเที่ยงของ

แบบสำรวจส่วนที่เป็นมาตรวัด โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.82 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการระหว่างเดือนมีนาคมถึงสิงหาคม 2567 ผ่าน 2 ช่องทางหลัก ได้แก่ 1) ความร่วมมือกับองค์กรพันธมิตร ได้แก่ มูลนิธิสันติชน มูลนิธิรักมนุษยชาติ และมัสยิดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 8 แห่ง ซึ่งช่วยประชาสัมพันธ์และประสานงานกับกลุ่มตัวอย่าง และ 2) วิธีลูกโซ่ (Snowball Technique) โดยให้ผู้ให้สัมภาษณ์แนะนำผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์รายอื่น ๆ ต่อ มีระบบติดตามเพื่อเพิ่มอัตราการตอบกลับ 3 ครั้ง โดยการโทรศัพท์ติดตามและการส่งข้อความทางแอปพลิเคชันไลน์ (Line Application) การสัมภาษณ์เชิงลึกใช้เวลาประมาณ 45 - 60 นาทีต่อราย โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง บันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนามประกอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) ตามแนวทาง 6 ขั้นตอน ของ Braun, V. & Clarke, V. ประกอบด้วย 1) การทำความเข้าใจความคุ้นเคยกับข้อมูล 2) การสร้างรหัสเบื้องต้น 3) การค้นหาประเด็นหลัก 4) การทบทวนประเด็น 5) การนิยามและตั้งชื่อประเด็น และ 6) การเขียนรายงาน (Braun, V. & Clarke, V. , 2023) การวิเคราะห์ใช้โปรแกรม MAXQDA 2022 ช่วยในการจัดระบบและเชื่อมโยงรหัสเชิงประเด็น ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสำรวจวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้โปรแกรม SPSS เวอร์ชัน 28 การบูรณาการข้อมูล (Data Integration) ใช้วิธีเชื่อมโยง (Connecting) ผสมรวม (Merging) และสร้างข้อสรุปร่วมกัน (Joint Display) ระหว่างผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่รอบด้านและมีความน่าเชื่อถือ

ใช้กรอบแนวคิดของ Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. ประกอบด้วย 1) ความน่าเชื่อถือ (Credibility): โดยการอยู่กับข้อมูลเป็นเวลานาน (Prolonged Engagement) การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) และการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งด้านแหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ความเป็นกลาง (Confirmability): คือ การบันทึกสะท้อนคิด (Reflexivity Journal) และการตรวจสอบเส้นทางการวิจัย (Audit Trail) 3) การโอนย้ายได้ (Transferability): คือ การพรรณนาบริบทอย่างละเอียด (Thick Description) และ 4) การพึ่งพาได้ (Dependability): คือ การทบทวนโดยเพื่อนร่วมงาน (Peer Debriefing) และการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Review) (Lincoln, Y. S. & Guba, E. G., 1985)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างมุสลิมในกรุงเทพมหานครจำนวนทั้งสิ้น 74 ราย โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลทุกราย คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่าง และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสำรวจประกอบการสัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ในเชิงสถิติพรรณนาได้ การวิเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษาและสภาพปัญหา ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) จากการสัมภาษณ์เป็นหลัก ควบคู่กับการสนับสนุนด้วยค่าร้อยละจากแบบสำรวจ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สะท้อนปรากฏการณ์ได้อย่างลึกซึ้ง

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาอิสลามสำหรับมุสลิมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า มุสลิมในกรุงเทพมหานครประสบปัญหาการเรียนรู้หลายด้าน ที่สามารถแบ่งได้เป็น 4 มิติหลัก ดังนี้

1. ปัญหาด้านภาษาและความรู้พื้นฐานทางศาสนา เป็นอุปสรรคพื้นฐานที่พบมากที่สุด (ร้อยละ 16.2) มุอัลลัฟส่วนใหญ่ไม่สามารถอ่านภาษาอาหรับได้ ออกเสียงบทละหมาดและดุอาหรือบทขอพรไม่ถูกต้อง รวมถึงขาดความเข้าใจในหลักการพื้นฐานของอิสลาม ตัวอย่างคำตอบสะท้อนว่า “บทละหมาดผมจำยากมาก” และ “ภาษาอาหรับอ่านยาก ออกเสียงและสำเนียงไม่ได้” ปัญหานี้ส่งผลต่อความมั่นใจในการปฏิบัติศาสนกิจและทำให้บางรายรู้สึกท้อแท้

2. ปัญหาด้านความขัดแย้งของข้อมูลและขาดแหล่งเรียนรู้ที่น่าเชื่อถือ ร้อยละ 12.1 ของผู้ตอบประสบปัญหาการได้รับคำสอนที่ขัดแย้งกันจากหลายแหล่ง ทำให้เกิดความสับสนว่าสิ่งใดถูกต้องตามหลักการ ตัวอย่างเช่น “หลายอย่างครับ เช่น คนนั้นบอกว่าสิ่งนี้ห้ามทำ บางคนบอกว่าทำได้” สิ่งนี้สะท้อนความหลากหลายทางความคิดในชุมชนมุสลิมไทยและความท้าทายในการหาข้อสรุปทางวิชาการที่เป็นหนึ่งเดียว

3. ปัญหาด้านการขาดแบบอย่างและระบบสนับสนุนทางสังคม มุอัลลัฟจำนวนไม่น้อย (ร้อยละ 8.1) พบว่ามุสลิมบางกลุ่มมีพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับหลักการศาสนา เช่น การทะเลาะกัน แบ่งฝักแบ่งฝ่าย ส่งผลให้ขาดแบบอย่างที่ดีและรู้สึกไม่มั่นใจในตัวแบบอย่าง ตัวอย่างคำตอบระบุว่า “มุสลิมมีหลากหลายแนวทาง ทะเลาะกันเอง แบ่งพวก”

4. ปัญหาด้านโครงสร้างการเรียนรู้และการเข้าถึง มุอัลลัฟร้อยละ 6.7 ต้องการระบบการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอนและชัดเจนมากกว่าระบบปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่ต้องค้นคว้าด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น “อยากให้มียุติเรียนศาสนาเยอะ ๆ” และ “ขาดศูนย์กลางสำหรับผู้สนใจอิสลาม” นอกจากนี้ ยังมีข้อจำกัดด้านเวลาและการเดินทาง โดยเฉพาะผู้ใหญ่ที่ทำงานเต็มเวลา (ร้อยละ 5.4)

นอกจากปัญหาด้านการศึกษาแล้ว มุอัลลัฟยังเผชิญกับความท้าทายทางสังคมและจิตใจ ได้แก่ ความรู้สึกเหงาและขาดชุมชนสนับสนุน (ร้อยละ 4.0) การต้องปรับตัวกับวัฒนธรรมเดิมของครอบครัว (ร้อยละ 4.0) และการเผชิญกับข้อมูลบิดเบือนในสื่อออนไลน์ (ร้อยละ 4.0) ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาอิสลามสำหรับมุอัลลัฟไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่ต้องคำนึงถึงมิติทางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิทยาด้วย

ตารางที่ 1 สภาพปัญหาการจัดการศึกษาอิสลามสำหรับมุอัลลัฟในกรุงเทพมหานคร แยกตามประเภทและความถี่

ประเภทปัญหา	รายละเอียดปัญหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ด้านภาษาและความรู้พื้นฐาน	อ่านภาษาอาหรับไม่ได้ ออกเสียงบทละหมาด ไม่ถูกต้องจำบทดุอา	12	16.2%
2. ความขัดแย้งของข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ	ได้รับคำสอนที่แตกต่างกันจากครู หนังสือ และสื่อออนไลน์ นำไปสู่ความสับสนในการปฏิบัติ	9	12.1%
3. การขาดแบบอย่างที่ดีจากมุสลิมเดิม	พบพฤติกรรมของมุสลิมบางกลุ่มที่ขัดกับหลักการศาสนา ส่งผลต่อความเชื่อมั่น	6	8.1%
4. การขาดโครงสร้างและระบบการเรียนรู้ที่ชัดเจน	ต้องการแผนการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอน มีศูนย์กลางเฉพาะทางสำหรับมุอัลลัฟ	5	6.7%
5. ข้อจำกัดด้านเวลาและการเดินทาง	เป็นผู้ใหญ่ ทำงานเต็มเวลา เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ยาก	4	5.4%
6. การขาดชุมชนและเพื่อนร่วมเรียนรู้	รู้สึกเหงา ขาดสังคมสนับสนุน โดยเฉพาะหลังจบหลักสูตรหรือกิจกรรม	3	4.0%
7. การเผชิญข้อมูลบิดเบือน/เท็จในสื่อออนไลน์	พบข้อมูลผิด ๆ เกี่ยวกับอิสลามในโลกออนไลน์และสังคมรอบข้าง	3	4.0%
8. การปรับตัวกับวัฒนธรรมเดิมของครอบครัว	ยังต้องเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาเดิมกับครอบครัวหรือที่ทำงาน	3	4.0%
9. ปัญหาอื่น ๆ	เช่น ขาดแรงจูงใจต่อเนื่อง การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์	29	39.5%

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัญหาด้านภาษาและความรู้พื้นฐานทางศาสนาเป็นปัญหาที่พบมากที่สุดในกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ 16.2) สะท้อนให้เห็นว่าอุปสรรคด้านภาษาอาหรับมีใช้เพียงข้อจำกัดทางเทคนิคในการอ่านออกเสียง แต่เป็นด้านแรกที่มีอัลลัฟต้องเผชิญในการสร้างความสัมพันธ์เชิงความหมายกับระบบสัญลักษณ์ทางศาสนาใหม่ ซึ่งหากขาดการสนับสนุนที่เหมาะสมจะนำไปสู่ความท้อแท้และความรู้สึกไม่มั่นคงในอัตลักษณ์ทางจิตวิญญาณ รองลงมา คือ ปัญหาความขัดแย้งของข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ (ร้อยละ 12.1) สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทางความคิดและสำนักคิดในชุมชนมุสลิมไทยที่มีอัลลัฟต้องเผชิญ โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่เต็มไปด้วยการไหลเวียนของข้อมูลจากทั้งสื่อออนไลน์และบุคคลรอบข้าง การไม่มีมาตรฐานหรือศูนย์กลางทางวิชาการที่ชัดเจน ยิ่งซ้ำเติมความสับสนให้แก่ผู้เริ่มต้นศึกษา ขณะที่ปัญหาการขาดแบบอย่างที่ดีจากมุสลิมเดิม (ร้อยละ 8.1) ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ศาสนาของมุสลัฟไม่ได้เกิดขึ้นในพื้นที่ว่างเปล่า แต่เกิดขึ้นท่ามกลางพฤติกรรมและการปฏิบัติของมุสลิมด้วยกันเอง ซึ่งหากแบบอย่างเหล่านั้นไม่สอดคล้องกับหลักการที่เรียนรู้ ก็อาจนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจและวิกฤตศรัทธาได้ นอกจากนี้ ปัญหาด้านโครงสร้างและระบบการเรียนรู้ที่ชัดเจน (ร้อยละ 6.7) และข้อจำกัดด้านเวลาและการเดินทาง (ร้อยละ 5.4) สะท้อนบริบทสังคมเมืองที่ผู้คนดำเนินชีวิตด้วยความเร่งรีบ มีข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ต้องใช้เวลาและการเดินทางไกล ส่งผลให้การเรียนรู้ที่ต้องพึ่งพาโครงสร้างแบบเดิม ๆ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ ปัญหาด้านสังคมและจิตใจ เช่น การขาดแบบอย่างที่ดีและการขาดชุมชนสนับสนุน แม้จะมีสัดส่วนไม่สูงมากเมื่อเทียบกับปัญหาด้านภาษา แต่เป็นปัญหาที่มีผลกระทบเชิงลึกต่อการคงอยู่ของศรัทธาและความต่อเนื่องในการเรียนรู้ เนื่องจากมุสลัฟโดยเฉพาะผู้ที่เข้ารับอิสลามโดยปราศจากเครือข่ายครอบครัวมุสลิมมาก่อน มักเผชิญกับความรู้สึกโดดเดี่ยวและการขาดพื้นที่ปลอดภัยในการซักถามข้อสงสัย การไม่มีแบบอย่างที่ดีดำเนินชีวิตสอดคล้องกับหลักศาสนาทำให้มุสลัฟขาดภาพจำลองเชิงประจักษ์ที่สามารถยึดเป็นแนวทางในการปรับตัว การวิจัยนี้จึงชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาสำหรับมุสลัฟไม่สามารถยึดติดเพียงการถ่ายทอดเนื้อหาทางวิชาการหรือทักษะการปฏิบัติศาสนกิจเท่านั้น หากแต่ต้องออกแบบให้ครอบคลุมทั้งมิติความรู้ การปฏิบัติ และการสนับสนุนทางสังคมและจิตใจไปพร้อมกัน โดยเฉพาะในบริบทสังคมเมืองที่ความสัมพันธ์ของชุมชนมีความหลวมและผู้คนต้องเผชิญกับความท้าทายในการสร้างเครือข่ายสนับสนุนด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดปรากฏการณ์นิยมที่ใช้เป็นกรอบในการวิจัยนี้ที่ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตของมุสลัฟอย่างองค์รวม มิได้แยกส่วนระหว่างการเรียนรู้กับบริบททางสังคมและจิตวิทยาที่หล่อหลอมประสบการณ์เหล่านั้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและแหล่งการเรียนรู้ที่มุสลัฟใช้ในชีวิตจริง รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้

เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและแหล่งการเรียนรู้ที่มุสลัฟใช้ในชีวิตจริง รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้ระบุไว้ในวิธีดำเนินการวิจัย โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นหลักร่วมกับแบบสำรวจ (Survey Form) สำหรับบันทึกข้อมูลเชิงปริมาณ ตามแบบแผนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ที่ใช้การออกแบบแบบสอดคล้อง (Convergent Design) ซึ่งเน้นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพเป็นหลักควบคู่กับการสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ การสัมภาษณ์เชิงลึกดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 74 ราย ซึ่งคัดเลือกแบบหลายขั้นตอน ประกอบด้วย การเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์การคัดเข้า การเลือกแบบลูกโซ่ผ่านเครือข่ายองค์กรมุสลัฟ และการเลือกแบบสะดวกผ่านช่องทางออนไลน์ โดยการสัมภาษณ์แต่ละรายใช้เวลาประมาณ 45 - 60 นาที ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง พร้อมบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนามประกอบ ภายหลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า มุอัลลัฟในกรุงเทพมหานครใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและซับซ้อน โดยสามารถจัดกลุ่มตามความถี่และลักษณะการพึ่งพาได้ ดังนี้

1. การเรียนรู้ผ่านครู อาจารย์ หรือ อูstadaz เป็นแหล่งเรียนรู้หลักที่ได้รับความไว้วางใจสูงสุด (ร้อยละ 37.8) มุอัลลัฟให้ความสำคัญกับการเรียนแบบตัวต่อตัวหรือกลุ่มเล็ก เนื่องจากสามารถซักถามได้ทันทีและได้รับคำแนะนำที่เหมาะสมกับบริบทส่วนตัว ตัวอย่างคำตอบ เช่น “ครู หรือ อาจารย์”, “อาจารย์ผู้สอนมัซฮิด” สะท้อนถึงความต้องการการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนโดยตรง

2. การเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต เป็นแหล่งเรียนรู้เสริมที่เข้าถึงง่ายและยืดหยุ่น (ร้อยละ 24.3) โดยมุอัลลัฟใช้ YouTube, Facebook, Instagram และแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ ในการค้นหาข้อมูล ฟังบรรยาย ศาสนา และเชื่อมต่อกับชุมชน อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบหลายคนระบุข้อจำกัดด้านความน่าเชื่อถือของข้อมูล เช่น “อินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก อินสตาแกรม ตีตก”, “ยูทูบ”

3. การเรียนรู้ผ่านครอบครัวและเครือข่ายใกล้ชิด (สามี หรือ ภรรยา ร้อยละ 22.9; เพื่อน หรือ บุคคลรอบข้าง ร้อยละ 21.6) เป็นระบบสนับสนุนธรรมชาติที่ช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ครอบครัวมุสลิมทำหน้าที่เป็น “ครูคนแรก” และ “พี่เลี้ยงประจำตัว” โดยเฉพาะในกรณีที่มีมุอัลลัฟรับอิสลามผ่านการแต่งงาน

4. การเรียนรู้ผ่านองค์กร มูลนิธิ มัสยิด (ร้อยละ 20.2) เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีโครงสร้างชัดเจน โดยมูลนิธิสันติชนถูกกล่าวถึงมากที่สุดในฐานะองค์กรที่มี “ระบบชัดเจน สอนดี เข้าถึงง่าย” และมีโครงการอบรมเฉพาะทางสำหรับมุอัลลัฟ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้มี 3 ประการหลัก ได้แก่ 1) ความใกล้ชิดและความสัมพันธ์ส่วนตัว ทำให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยและกล้าซักถาม 2) ความน่าเชื่อถือและความสอดคล้องของข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และ 3) การสนับสนุนทางสังคมและจิตใจ ที่ช่วยให้เกิดความต่อเนื่องและแรงจูงใจ

รูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด คือ การผสมผสาน (Blended Approach) ที่รวมการเรียนตัวต่อตัวกับครู การสนับสนุนจากครอบครัว/เพื่อน การเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กร และการใช้สื่อออนไลน์เสริมซึ่งช่วยตอบโจทย์ทั้งด้านความรู้ การปฏิบัติ และความต้องการทางสังคม

อภิปรายผล

การอภิปรายผลในส่วนนี้มุ่งเน้นการทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้งสองข้อ ภายใต้กรอบแนวคิดปรากฏการณ์นิยม (Phenomenological Approach) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตของมุอัลลัฟผ่านการตีความหมายที่พวกเขาสร้างขึ้นต่อสภาพปัญหาและรูปแบบการเรียนรู้ที่ตนเผชิญ โดยผู้วิจัยจะเชื่อมโยงข้อค้นพบเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เชิงปริมาณกับแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อชี้ให้เห็นความสอดคล้อง ความแตกต่าง รวมถึงนัยสำคัญทางวิชาการและเชิงปฏิบัติที่สะท้อนจากบริบทสังคมเมืองกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความเป็นพหุวัฒนธรรมและข้อจำกัดด้านเวลา การเดินทางที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น การอภิปรายจะดำเนินไปตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการศึกษาอิสลามที่มุอัลลัฟประสบในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาด้านภาษาที่มีใช้อย่างอุปสรรคทางเทคนิคแต่เชื่อมโยงกับการสร้างอัตลักษณ์ทางจิตวิญญาณ ไปจนถึงปัญหาความขัดแย้งของข้อมูลที่สะท้อนโครงสร้างการผลิตความรู้ในสังคมมุสลิมที่มีความหลากหลาย จากนั้นจึงนำเสนอการวิเคราะห์รูปแบบและแหล่งการเรียนรู้ที่มุอัลลัฟใช้ในชีวิตจริง โดยชี้ให้เห็นถึงพลวัตของการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Approach) และความสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personal Learning Network) ที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมเมือง ซึ่งการอภิปรายนี้

จะช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับความท้าทายและโอกาสในการพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลามสำหรับมุสลิมให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทดังกล่าวอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า มุสลิมในกรุงเทพมหานครประสบปัญหาด้านการเรียนรู้ที่ซับซ้อนและหลายมิติ โดยปัญหาโดดเด่นที่สุด คือ อุปสรรคด้านภาษาอาหรับและความขัดแย้งของข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะมุสลิมส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ที่ไม่มีพื้นฐานภาษาอาหรับมาก่อน และต้องเรียนรู้ระบบเสียงและไวยากรณ์ ที่แตกต่างจากภาษาไทยอย่างสิ้นเชิง ในขณะเดียวกัน ชุมชนมุสลิมไทยเองมีความหลากหลายทางความคิดและแนวทางปฏิบัติ (สำนึกคิด) ส่งผลให้ข้อมูลทางศาสนาที่มุสลิมได้รับอาจไม่เป็นเอกภาพ (Nursyifa, A. & Herni, Z., 2025) นอกจากนี้ การขาดโครงสร้างการเรียนรู้เฉพาะกลุ่มและระบบพี่เลี้ยงที่ต่อเนื่อง ทำให้มุสลิมหลายคนต้องเรียนรู้ด้วยตนเองแบบไร้ทิศทาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Waycott, J. et al. ที่ชี้ว่าผู้เปลี่ยนศาสนาในสังคมเมือง มักขาดระบบสนับสนุนที่เป็นทางการและต้องพึ่งพาแหล่งเรียนรู้ชั่วคราว ผลการวิจัยในส่วนนี้จึงตอกย้ำว่าปัญหาการศึกษาสำหรับมุสลิมเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงระหว่างข้อจำกัดส่วนบุคคล (ภาษา เวลา) และโครงสร้างระบบสนับสนุนทางสังคมและวิชาการที่ยังไม่เพียงพอ (Waycott, J. et al., 2017)

ปัญหาด้านภาษาและการอ่านอัลกุรอานเป็นอุปสรรคพื้นฐานที่พบมากที่สุดนั้น (ร้อยละ 16.2) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rahmah, A. & Alam, N. A. R. ที่ศึกษาในศูนย์มุสลิม ยอกยาคารตา อินโดนีเซีย ซึ่งพบว่า การสอนอัลกุรอานสำหรับผู้เปลี่ยนศาสนาต้องเน้นทั้งการออกเสียง ความเข้าใจเชิงบริบท และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่ใช้การท่องจำแบบแยกส่วน (Rahmah, A. & Alam, N. A. R. , 2024) อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นเชิงลึกว่าปัญหาภาษามีโซอุปสรรคทางเทคนิคเท่านั้น แต่เป็น “ความท้าทายในการสร้างอัตลักษณ์ทางศาสนาผ่านระบบสัญลักษณ์ใหม่” สอดคล้องกับแนวคิดของ Hall, R. E. & Jones, C. I. ที่ว่าอัตลักษณ์เป็นกระบวนการสร้างความหมายผ่านระบบภาษาและสัญลักษณ์ มุสลิมไม่ได้เรียนเพียงตัวอักษรอาหรับ แต่ต้องสร้างความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณผ่านบทสวดที่เดิมไม่มีความหมายต่อพวกเขา การที่ผู้ตอบรู้สึก “ท้อแท้” และ “หมดกำลังใจ” สะท้อนว่ากระบวนการนี้สัมพันธ์กับอารมณ์และอัตลักษณ์ส่วนบุคคลอย่างลึกซึ้ง (Hall, R. E. & Jones, C. I., 1997)

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า มุสลิมใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและผสมผสานกัน โดยให้ความสำคัญกับครู/อุstadz และเครือข่ายใกล้ชิด (ครอบครัว เพื่อน) เป็นลำดับแรก รองลงมา คือ สื่อออนไลน์และองค์กรต่าง ๆ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการเรียนรู้ศาสนาโดยเฉพาะในระยะเริ่มต้น ต้องการความไว้วางใจ ความใกล้ชิด และการตอบคำถามเฉพาะหน้า ซึ่งแหล่งเรียนรู้แบบปฐมภูมิสามารถตอบโจทย์ได้ดีกว่าแหล่งเรียนรู้ทั่วไป อย่างไรก็ตาม การพึ่งพาสื่อออนไลน์สูงก็มาพร้อมกับความเสี่ยงด้านคุณภาพข้อมูลแม้ Blended Learning จะเพิ่มความยืดหยุ่น แต่ต้องควบคู่กับกลไกการตรวจสอบความถูกต้อง ผลการวิจัยนี้สะท้อนปรากฏการณ์ “เครือข่ายการเรียนรู้ส่วนบุคคล” (Personal Learning Network) ของมุสลิม ที่แต่ละคนสร้างระบบสนับสนุนของตนเองโดยผสมผสานความสัมพันธ์ใกล้ชิด องค์กร และเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน ซึ่งตรงกับแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการเข้าถึงความรู้จากหลายช่องทาง (Veronica, S. S. & Bachtar, Y., 2010)

ปัญหาความขัดแย้งของข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ (ร้อยละ 12.1) สะท้อนความหลากหลายทางความคิดในชุมชนมุสลิมไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hasan, A. A. ที่ศึกษาการจัดการศึกษาสำหรับมุสลิมในมาเลเซีย และชี้ว่าความหลากหลายของแนวทางปฏิบัติเป็นความท้าทายสำคัญสำหรับผู้เริ่มต้นที่ต้องการคำตอบที่ชัดเจน ผลการวิจัยนี้ขยายองค์ความรู้เดิมโดยชี้ให้เห็นว่า “ความขัดแย้งของข้อมูลมิใช่ปัญหาเชิงเทคนิคในการสื่อสาร แต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบการผลิตความรู้ในสังคมมุสลิม” (Hasan, A. A., 2025) และซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Al-Attas, S. M. N. ที่เสนอว่าการอิสลามแห่งความรู้ต้องสร้างระบบญาณวิทยาที่เป็นเอกภาพแต่ในทางปฏิบัติ สังคมมุสลิมกลับมีความหลากหลายทางความคิดสูง การวิจัยนี้ชี้ว่าระบบการศึกษาสำหรับมุสลิม

จึงต้องรวมการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อเผชิญกับความหลากหลายอย่างมีสติ ไม่ใช้การป้อนคำตอบตายตัว (Al-Attas, S. M. N., 2005)

การขาดแบบอย่างที่ดีจากมุสลิมเดิม (ร้อยละ 8.1) สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura, A. ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการสังเกตแบบอย่าง ผลการวิจัยพบว่า มุอัลลัฟต้องการเห็น “การประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง” ของผู้ที่อ้างตนเป็นมุสลิม (Bandura, A., 1977) และซึ่งสอดคล้องกับ Hashim, R. ที่กล่าวว่า การศึกษาอิสลามต้องสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งความรู้และการปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็น “ช่องว่างระหว่างอุดมคติของอิสลามกับพฤติกรรมของมุสลิมบางกลุ่ม” ซึ่งสร้างความสับสนทางความคิด (Cognitive Dissonance) แก่มุอัลลัฟ ข้อค้นพบนี้ท้าทายให้ชุมชนมุสลิมหันกลับมาทบทวนตนเองในฐานะ “ตัวแทน” ของศาสนาที่เผยแผ่ผ่านแบบดำเนินชีวิต มิใช่เพียงคำพูดหรือข้อความในตำรา (Hashim, R., 2007)

ข้อค้นพบสำคัญของงานวิจัยนี้ คือ งานวิจัยในต่างประเทศส่วนใหญ่มุ่งเสนอรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ขณะที่ผลการวิจัยในบริบทไทยชี้ว่า “ไม่มีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่เพียงพอ แต่ต้องใช้หลายรูปแบบผสมผสานกันตามความแตกต่างของปัจเจกและบริบท” ซึ่งสะท้อนลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรมไทยที่ต้องการความยืดหยุ่นสูงในการออกแบบระบบการศึกษา

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและวิเคราะห์บริบทและรูปแบบการจัดการศึกษาอิสลามสำหรับมุอัลลัฟในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการจัดการศึกษาอิสลามสำหรับมุอัลลัฟ มี 5 มิติหลัก ได้แก่ ปัญหาด้านภาษาและการอ่านอัลกุรอาน (ร้อยละ 16.2) ปัญหาความขัดแย้งของข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ (ร้อยละ 12.1) ปัญหาการขาดแบบอย่างที่ดีจากมุสลิมเดิม (ร้อยละ 8.1) ปัญหาโครงสร้างและระบบการเรียนรู้ที่ไม่ชัดเจน (ร้อยละ 6.7) และปัญหาด้านสังคมและจิตวิทยา (ร้อยละ 12.1) สำหรับรูปแบบการเรียนรู้มุอัลลัฟใช้แหล่งเรียนรู้ 3 ระดับ ได้แก่ ระดับปฐมภูมิ (ครู/อุstadz และครอบครัว) ระดับทุติยภูมิ (เพื่อน/เครือข่ายสังคม และองค์กร/มัสยิด) และระดับตติยภูมิ (สื่อออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์) โดยรูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด คือ การเรียนรู้แบบผสมผสานที่เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ทั้งสามระดับเข้าด้วยกัน ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายด้านการพัฒนาหลักสูตรและระบบสนับสนุนนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาหลักสูตรการศึกษาอิสลามเฉพาะสำหรับมุอัลลัฟที่มีโครงสร้างชัดเจน เป็นขั้นตอน และบูรณาการทั้งด้านภาษา หลักศาสนา และการปรับตัวทางสังคม พร้อมทั้งจัดระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) โดยคัดเลือกมุสลิมที่มีความรู้และแบบอย่างที่ดีเพื่อให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในช่วง 3 - 5 ปีแรกหลังเข้ารับอิสลาม อีกทั้งในด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และสื่อ มัสยิดและองค์กรมุสลิมในพื้นที่กรุงเทพมหานครควรพัฒนาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้แบบครบวงจรสำหรับมุอัลลัฟ โดยจัดกิจกรรมฮาลาเกาะห์ที่ยึดหยุ่นตามวิถีชีวิตคนเมือง และพัฒนาสื่อดิจิทัลที่ผ่านการตรวจสอบทางวิชาการเพื่อลดปัญหาข้อมูลขัดแย้ง พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดทำฐานข้อมูลมุอัลลัฟเพื่อการวางแผนสนับสนุนอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ด้านการพัฒนาศักยภาพสถาบันการศึกษาอิสลามควรพัฒนาหลักสูตรอบรมครูและผู้สอนให้มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนต่างวัฒนธรรม มีทักษะการโค้ชชิ่ง (Coaching) และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการวิจัยเพื่อต่อยอดในอนาคตนั้น ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อพัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรต้นแบบสำหรับมุอัลลัฟในพื้นที่กรุงเทพมหานคร รวมถึงการวิจัยระยะยาว (Longitudinal Research) เพื่อติดตามพัฒนาการทางศาสนกิจและความมั่นคงทางอัตลักษณ์ของมุอัลลัฟในช่วง 3 - 5 ปีแรกหรือศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับมุอัลลัฟในบริบทภูมิภาคอื่นของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- Al-Attas, S. M. N. (2005). Islamic Philosophy: An Introduction. *Journal of Islamic Philosophy*, 1(1), 11-43.
- Aryati, A. et al. (2025). Model of Education Transformation for Converts Based on Religious Moderation. Scaffolding: Jurnal Pendidikan Islam Dan Multikulturalisme, 7(3), 174-87.
- Bandura, A. (1977). Self-Efficacy: Toward A Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Braun, V. & Clarke, V. (2023). Toward Good Practice in Thematic Analysis: Avoiding Common Problems and Be (om) ing A Knowing Researcher. *International Journal of Transgender Health*, 24(1), 1-6.
- Creswell, J. et al. (2003). Advanced Mixed Methods Research Designs. In A. Tashakkori, & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research* (pp. 209-240). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hall, R. E. & Jones, C. I. (1997). Levels of Economic Activity Across Countries. *The American Economic Review*, 87(2), 173-177.
- Hasan, A. A. (2025). Conceptualizing a Management Model of Islamic Education for Muallafs in Malaysia: Fundamental Inputs for Improvement. *MENARA: Journal of Islamic and Contemporary Issues*, 6(1), 142-160.
- Hashim, R. (2007). Intellectualism in Higher Islamic Traditional Studies: Implications for the Curriculum. *American Journal of Islam and Society*, 24(3), 92-115.
- Hennink, M. & Kaiser, B. N. (2022). Sample Sizes for Saturation in Qualitative Research: A Systematic Review of Empirical Tests. *Social Science & Medicine*, 292, 114523. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114523>
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. California: SAGE Publications, Inc.
- Moran, D. (2011). Edmund Husserl. In Sebastian Luft & Søren Overgaard (eds.), *In The Routledge Companion to Phenomenology* (pp. 28-39). London & New York: Routledge.
- Nursyifa, A. & Herni, Z. (2025). Mosque-Based Islamic Education for Converts Through Community-Centered Programs. *Academia Open*, 10(2), 1-14.
- Rahin, N. S. A. et al. (2024). Pengurusan Pengajian Islam Terhadap Mualaf [Management of Islamic Studies to Mualaf]. *BITARA International Journal of Civilizational Studies and Human Sciences*, 7(1), 216-228.
- Rahmah, A. & Alam, N. A. R. (2024). Teaching The Qur'an to Converts with An Islamic Education Approach: A Case Study at the Mualaf Center Yogyakarta. *Istawa: Jurnal Pendidikan Islam*, 9(2), 103-123.
- Raihan, R. et al. (2025). Coaching Innovation Islamic Education of Muallaf. *AMCA Journal of Community Development*, 5(2), 31-35.
- Saleah, A. & Suetair, A. (2023). A Model of Helping and Establishing Appropriate Muslim Identity for Muallafs of Muslim Organizations in the Southern Border Provinces. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(2), 17-31.

- Samah, F. H. & Ghani, N. A. R. N. A. (2025). Contemporary Interpretation of Asnaf Muallaf and Its Management Model: Evidence from Majlis Islam Sarawak. *Bulletin of Islamic Research*, 3(4), 753-776.
- Supraptiningsih, U. & Bariyyah, K. (2019). Marriage Settlement among Minority Moslem by Datok Imam Masjid in South Thailand. *AL-IHKAM: Jurnal Hukum & Pranata Sosial*, 14(2), 221-236.
- Veronica, S. S. & Bachtiar, Y. (2010). Corporate Social Reporting: Empirical Evidence from Indonesia Stock Exchange. *International journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 3(3), 241-252.
- Waycott, J. et al. (2017). A Virtual Panopticon in the Community of Practice: Students' Experiences of Being Visible on Social Media. *The Internet and Higher Education*, 35, 12-20. <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2017.07.001>

การจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร*

COMMUNICATION MANAGEMENT VIA FACEBOOK OF MR. CHADCHART SITTIPUNT
THE GOVERNOR OF BANGKOKธราทร ชานูแก่นจันทร์^{1*}, สุภาภรณ์ ศรีดี¹, กานต์ บุญศิริ¹, กุลธิดา ธรรมวิวัฒน์²Tharatron Chankaenchan¹, Supaporn Sridee¹, Karn Boonsiri¹, Kuntida thamwipat²¹สาขานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย¹School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University University, Nonthaburi, Thailand²คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย²Faculty of Industrial Education and Technology, King Mongkut's University of Technology Thonburi, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: tharathon.chankaenchan@gmail.com

*Tel: 097-146-7666

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การจัดการการสื่อสารด้านนโยบายการสื่อสารและการดำเนินงานผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 2) การจัดการการสื่อสารด้านการเผยแพร่ผลงานผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และ 3) แนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 21 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 20 คน ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากการสำรวจประชาชนกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการการสื่อสารด้านนโยบายการสื่อสารและการดำเนินงานผ่านเฟซบุ๊กตั้งอยู่บนหลักการสำคัญได้แก่ ความจริงใจ ความโปร่งใส และความสม่ำเสมอ 2) การจัดการการสื่อสารด้านการเผยแพร่ผลงานมีลักษณะเป็นกระบวนการเชิงระบบ ประกอบด้วยการรวบรวมข้อมูลจากหลายหน่วยงาน การวางแผนการเผยแพร่ที่เหมาะสมกับบริบทและกลุ่มเป้าหมาย และการประเมินผลการสื่อสารจากการเข้าถึง การมีส่วนร่วม และความคิดเห็นของประชาชน เพื่อนำข้อมูลย้อนกลับมาใช้ในการปรับปรุงการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง และ 3) แนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กในลักษณะกระบวนการเชิงระบบและเป็นวงจรต่อเนื่อง โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางของการสื่อสาร ซึ่งช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานภาครัฐในยุคดิจิทัล และสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานภาครัฐให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการองค์กร, การสื่อสาร, เฟซบุ๊ก, ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

Abstract

This research aimed to study 1) Communication management in terms of communication policy and operational implementation through Facebook, 2) Communication management in terms of performance dissemination through Facebook, and 3) The development guidelines for Facebook communication management of Mr. Chadchart Sittipunt, Governor of Bangkok. This study employed a mixed-methods research approach. The qualitative research collected data through in-depth interviews with 21 key informants and focus group discussions with 20 participants. The quantitative research collected data from a survey of 400 Bangkok residents. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. The findings revealed that: 1) Communication management through Facebook was based on key principles, including sincerity, transparency, and consistency. 2) Communication management for disseminating work performance follows a systematic process, consisting of data collection from multiple agencies, planning content dissemination appropriate to context and target audiences, and evaluating communication outcomes based on reach, engagement, and public feedback. The feedback is then used to continuously improve communication practices. 3) The development guidelines for communication management through Facebook emphasize a systematic and continuous cyclical process, with citizens as the center of communication. This approach enhances transparency, credibility, and efficiency in public administration in the digital era, and can serve as a guideline for improving social media communication of government agencies to achieve effectiveness and sustainability.

Keywords: Organizational Management, Communication, Facebook, Governor of Bangkok

บทนำ

ประเทศไทยมีจำนวนผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ในระดับสูง จากผลสำรวจของ We Are Social และ Meltwater 2022 คนไทยใช้สื่อสังคมออนไลน์มากถึง 52.25 ล้าน ซึ่งมีสัดส่วน 72.80% และสำหรับกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 18 ปี ในสัดส่วนการใช้งานสูงถึง 84.80% ซึ่งจากข้อมูลสถิติ พบว่า สื่อสังคมออนไลน์ ที่คนไทยชื่นชอบมากที่สุด คือ เฟซบุ๊ก และยังคงเป็น Platform ที่คนไทยเข้าถึงได้มากที่สุดอีกเช่นกันโดยมีผู้ใช้งาน เฟซบุ๊ก สูงถึง 91.00% ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั้งหมดของประเทศไทย (Insightera, 2023) กรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ได้กำหนดโครงสร้างการบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรบริหารราชการ ที่ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรงมีสถานะเป็นข้าราชการการเมือง มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี และสภากรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี ไม่สามารถปลดผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (สนธิ จรอนันต์, 2567) อีกทั้งเป็นจังหวัดพิเศษของประเทศไทยที่มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดของตนเองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 หลังประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร สำหรับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2565 ถือเป็น ครั้งที่ 11 โดยมีผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งที่โดดเด่นท่านหนึ่ง คือ นายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครด้วยคะแนนเสียงค่อนข้างมากเป็นประวัติการณ์ (ปิปปี้, 2565)

นายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนที่ 17 และปัจจุบันในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครก็ยังคงมี การใช้ช่องทางการสื่อสารเพชบุ๊ก “ชัชชาติ สิทธิพันธุ์” ของตนสื่อสารกับผู้ติดตาม (follower) ของตนอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับการสื่อสารของหน่วยงาน เห็นได้เป็นประจำแทบทุกวัน คือ การถ่ายทอดสด (Live) หรือแม้แต่วงเวลาส่วนตัวก็มีการใช้สื่อถ่ายทอดสดวิถีชีวิตประจำวันของตนเอง ปัจจุบันมีผู้ติดตามทางสื่อสังคมออนไลน์เพชบุ๊ก มีจำนวนประมาณ 2.7 ล้านคน (ประชาชาติธุรกิจ, 2565) กล่าวได้ว่า นายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ เป็นนักการเมืองที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างโดดเด่นและมีประสิทธิภาพ กลายเป็นผู้มีอิทธิพลทางสังคม (Social Influencer) ดังนิยามของ De Veirman, M. et al. ที่ว่า ผู้มีอิทธิพลทางสังคม หมายถึงบุคคลทั่วไปที่สามารถสร้างเครือข่ายหรือผู้ติดตามจำนวนมาก และได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ ในช่องทางเดียวหรือหลายช่องทาง (De Veirman, M. et al., 2016) เพราะนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ทำให้คนที่ไม่สนใจการเมืองนั้นสนใจเปิดรับติดตามข้อมูลข่าวสารหรือแม้กระทั่งให้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่างจังหวัดที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับกรุงเทพมหานคร ก็สนใจเข้ามาติดตามสื่อของตนและข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้

เพชบุ๊ก “ชัชชาติ สิทธิพันธุ์” ปัจจุบันเป็นช่องทางการสื่อสารของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้บริหารราชการกรุงเทพมหานคร มีการถ่ายทอดสดที่มีผู้ชมไม่ต่ำกว่าหลักหมื่นทุกครั้ง ที่ทำการถ่ายทอด บริบทของสื่อที่เปลี่ยนไป จากการที่ต้องพึ่งสื่อมวลชนเป็นตัวกลางทำหน้าที่ส่งสารเป็นหลัก ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ก็ทำให้เห็นว่าการสามารถใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารได้เช่นกัน และเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมด้วยการบอกเล่าปัญหาด้วย (พิชญ์ อุทัยเจริญพงษ์, 2565) ทั้งจากการถ่ายทอดสด (Facebook Live) ช่องแสดงความคิดเห็นใต้โพสต์ข้อความ การโต้ภาพและคลิปวิดีโอด้วย ปรัชญการณการสื่อสารผ่านเพชบุ๊กของ “ชัชชาติ สิทธิพันธุ์” ผู้ว่ากรุงเทพมหานคร ถือเป็นหนึ่งในกรณีศึกษาเรื่องการสร้างพลังสร้างสรรค์ที่ประสบความสำเร็จ โดยที่มีการสร้างการมีส่วนร่วมและการสื่อสารกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง การใช้สื่อเพชบุ๊กในการสื่อสารกับประชาชนของ “ชัชชาติ สิทธิพันธุ์” ไม่ได้เพิ่งจะเกิดขึ้น แต่ได้ใช้เครื่องมือนี้มานานแล้วตั้งแต่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมในปี พ.ศ. 2555 ความต้องการสร้างความเข้าใจต่อโครงการรถไฟฟ้าความเร็วสูง 2 ล้านล้านบาท ในขณะนั้นถือเป็นจุดเริ่มที่ทำให้ “ชัชชาติ สิทธิพันธุ์” รู้จักพลังของ โซเชียลมีเดียผ่านการใช้เพชบุ๊ก (สำนักข่าวออนไลน์ไทยพับลิก้า, 2567) โดยการใช้เพชบุ๊กเพื่อเผยแพร่ผลการดำเนินงานตามนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นจะเป็นช่องทางหนึ่งในการสื่อสารผลดำเนินงานที่เข้าถึงประชาชนได้รวดเร็วทันยุคสมัยปัจจุบัน (เอกร มีสุข และคณะ, 2563) นอกจากการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนผ่านการสื่อสารผ่านเพชบุ๊กจะมีความสำคัญอย่างมากดังกล่าวแล้ว การสื่อสารผ่านเพชบุ๊กยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารและประชาชนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการการสื่อสารผ่านเพชบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครโดยมุ่งศึกษาการจัดการการสื่อสารด้านนโยบาย การดำเนินงาน และการเผยแพร่ผลงานผ่านเพชบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เริ่มเข้ารับตำแหน่งจนครบ 2 ปี เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการการสื่อสารผ่านเพชบุ๊กและสามารถใช้เป็นแนวทางในการใช้เพชบุ๊กเพื่อนำไปใช้ในการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการการสื่อสารด้านนโยบายการสื่อสารและการดำเนินงานผ่าน เพชบุ๊กของ นายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการจัดการการสื่อสารด้านการเผยแพร่ผลงานผ่านเพชบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารผ่านเพชบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการดำเนินการวิจัยแบบคู่ขนาน ซึ่งผู้วิจัยได้ ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการดำเนินการวิจัยแบบคู่ขนาน แล้วสรุปผลร่วมกัน

2. วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยผู้ศึกษาได้ทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงจากผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวกับการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ จำนวน 21 คน การสนทนากลุ่ม เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบอาสาสมัครที่มีการติดตามเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ อย่างต่อเนื่องมา 2 ปี นับตั้งแต่เข้ารับตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยยกร่างจากการทบทวนวรรณกรรมและออกแบบตามวัตถุประสงค์โดยแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา และตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยทำการนัดหมายล่วงหน้า และเข้าสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าโดยมีการจดบันทึก บันทึกเสียง และถ่ายภาพจะปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคนอย่างเคร่งครัดหากการสัมภาษณ์ได้ข้อมูลอิ่มตัว ผู้วิจัยจะหยุดการสัมภาษณ์

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปเป็นประเด็นแต่ละประเด็นจนครบทุกหัวข้อ ต่อจากนั้นนำแต่ละประเด็นมาสร้างข้อสรุปในภาพรวม ในระหว่างการดำเนินการวิจัยนักวิจัยการตรวจสอบข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล 1) แบบสามเส้าข้อมูล เป็นแนวทางการยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลหรือข้อค้น พบว่ามีความเหมือนกันหรือตรงกัน หรือไม่จากผู้ให้ข้อมูลที่ต่างกัน ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งข้อมูลที่ไดมามีถูกต้องตรงกันแสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง เชื่อถือได้ 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้วิธีการสังเกต ควบคู่กับการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบกับการศึกษา ข้อมูลจากแหล่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง 3) การยืนยันข้อมูล โดยนักวิจัยสร้างข้อสรุปกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของเนื้อหา

3. วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ประชาชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 5,494,932 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2567) ใช้วิธีการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรและกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง (ธานินท์ ศิลปจารุ, 2564)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถาม ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งงานวิจัยนี้มีค่าความเชื่อมั่นเกิน 0.70 ขึ้นไป ถือว่าเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดเก็บด้วยตนเอง โดยจัดทำแบบสอบถาม โดยมีการชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และในการเก็บข้อมูลจะปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคนอย่างเคร่งครัด

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

สำหรับผลการวิจัยเรื่อง การจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอ ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 การจัดการการสื่อสารด้านนโยบายการสื่อสารและการดำเนินงานผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

การจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ เป็นรูปแบบการบริหารการสื่อสารเชิงบูรณาการ ที่ผสมผสานการกำหนดนโยบายการสื่อสารเข้ากับการดำเนินงานจริงในพื้นที่อย่างใกล้ชิด ส่งผลให้การสื่อสารภาครัฐ มีความโปร่งใส เข้าถึงประชาชน และเสริมสร้างความไว้วางใจในระยะยาว ซึ่งถือเป็นแนวทางสำคัญของการบริหารงาน ภาครัฐในยุคดิจิทัล

ตอนที่ 2 การจัดการการสื่อสารด้านการเผยแพร่ผลงานผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร

การจัดการการสื่อสารด้านการเผยแพร่ผลงานผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า การสื่อสารดังกล่าวมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะ ด้านการเปิดรับ การรับรู้ และการจดจำได้ของประชาชน ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสะท้อนว่าการจัดการการเผยแพร่ ผลงานเป็นกระบวนการเชิงระบบที่เริ่มจากการรวบรวมผลงานอย่างมีแบบแผน การจัดลำดับความสำคัญโดยยึด โยงกับนโยบายหลักและผลกระทบต่อประชาชน การวางแผนการเผยแพร่ที่คำนึงถึงช่วงเวลา บริบท และพฤติกรรม การรับสื่อของประชาชน ตลอดจนการประเมินผลที่ผสมผสานทั้งข้อมูลเชิงปริมาณจากสื่อสังคมออนไลน์และ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากความคิดเห็นและฟีดแบ็กของประชาชน กระบวนการดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจต่อการบริหารงานภาครัฐ พร้อมทั้งทำให้เฟซบุ๊กทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ ที่เชื่อมโยงนโยบาย การปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร

แนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) แนวทางการจัดการการสื่อสารด้านนโยบายการสื่อสารและการดำเนินงานผ่านเฟซบุ๊ก สามารถวิเคราะห์ แนวทางการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กเป็นกระบวนการเชิงระบบที่เชื่อมโยงตั้งแต่บริบทนโยบาย การกำหนด แนวทางการสื่อสาร การรวบรวมและเผยแพร่ผลงาน ไปจนถึงการประเมินผลและการเรียนรู้ โดยมีประชาชนเป็น ศูนย์กลางของการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และประสิทธิภาพในการบริหารงานภาครัฐ และ 2) แนวทางการจัดการการสื่อสารด้านการเผยแพร่ผลงานผ่านเฟซบุ๊ก ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ครั้งนี้ สามารถอธิบายได้ว่าเป็นกระบวนการแบบวงจร (continuous feedback loop) ที่เริ่มจากการรวบรวมผลงาน อย่างมีระบบ การวางแผนการเผยแพร่ที่สอดคล้องกับบริบท และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง การสื่อสารและการดำเนินงาน ซึ่งส่งผลต่อการเสริมสร้างความโปร่งใส ความไว้วางใจ และความยั่งยืนในการบริหารงาน ภาครัฐผ่านสื่อสังคมออนไลน์

จากผลการศึกษาการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พบว่า รูปแบบโมเดลนี้ช่วยให้จากการศึกษาการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของ นายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปเป็นโมเดลแนวทางการจัดการการสื่อสารภาครัฐผ่านสื่อสังคมออนไลน์เชิงบูรณาการ (Integrated Facebook Communication Management Model) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊ก เป็นกระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงนโยบาย การดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าไว้ด้วยกัน อย่างเป็นระบบโมเดลดังกล่าว ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ที่เชื่อมโยงกันเป็นวงจรต่อเนื่อง ได้แก่ 1) การจัดการ

การรวบรวมผลงานอย่างมีระบบ 2) การวางแผนและการเผยแพร่เชิงกลยุทธ์ และ 3) การประเมินผลและการใช้ข้อมูลย้อนกลับ โดยทั้งสามองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในลักษณะวงจรต่อเนื่อง เพื่อให้การสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ในมิติแรก การจัดการและรวบรวมข้อมูลอย่างมีระบบ มิติที่สอง การวางแผนและการเผยแพร่เชิงกลยุทธ์ และมิติที่สาม การประเมินผลและการให้ข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งกระบวนการนี้เป็นส่วนสำคัญในการสร้างวงจรการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ โมเดลดังกล่าวยังอยู่ภายใต้กรอบสภาพแวดล้อมที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการวางแผน การจัดการ และการประเมินผลของการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊ก ดังนั้น โมเดลแนวทางการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กเชิงบูรณาการนี้ แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของหน่วยงานภาครัฐต้องอาศัยกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาการบริหารราชการแผ่นดินในยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย โดยภาพรวม การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพไปด้วยกัน โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้เป็นส่วนสนับสนุนการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลการวิจัย แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การจัดการการสื่อสารด้านนโยบายการสื่อสารและการดำเนินงานผ่าน เฟซบุ๊กของ นายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร จากผลการศึกษา พบว่า การจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ เป็นรูปแบบการบริหารการสื่อสารเชิงบูรณาการ ที่ผสมผสานการกำหนดนโยบายการสื่อสารเข้ากับการดำเนินงานในพื้นที่อย่างใกล้ชิด ส่งผลให้การสื่อสารภาครัฐมีความโปร่งใส เข้าถึงประชาชน และเสริมสร้างความไว้วางใจในระยะยาว ซึ่งถือเป็นแนวทางสำคัญของการบริหารงานภาครัฐในยุคดิจิทัล ข้อค้นพบสอดคล้อง ผลการศึกษาสอดคล้องกับ ทฤษฎีการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Communication Theory) ที่เสนอโดย Howlett, M. ซึ่งอธิบายว่าการสื่อสารนโยบายต้องอาศัยการวางแผนอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกับเป้าหมายเชิงนโยบายอย่างชัดเจน (Howlett, M., 2019) โดยกรณีของนายชัชชาติ พบว่า การสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กมีการกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ แนวทาง และกลไกที่ชัดเจน ทำให้การดำเนินงานด้านการสื่อสารเป็นไปในทิศทางเดียวกับนโยบาย อีกทั้งผลการศึกษาสอดคล้องกับ ทฤษฎีการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Communication Theory) ของ Kaplan, A. M. & Haenlein, M. และ McQuail, D. ที่เน้นลักษณะการสื่อสารแบบสองทางและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสาร โดยพบว่า การสื่อสารของนายชัชชาติผ่านเฟซบุ๊กเปิดพื้นที่ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ชักถาม และสะท้อนปัญหา ซึ่งช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและการรับรู้ของประชาชนอย่างกว้างขวาง (Kaplan, A. M. & Haenlein, M., 2010); (McQuail, D., 2013) ผลการศึกษาสอดคล้องกับ แนวคิดการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วม (Participatory Communication Theory) ของ Servaes, J. และ Tufte, T. & Mefalopulos, P. ที่มองว่าการสื่อสารภาครัฐไม่ควรเป็นเพียงการถ่ายทอดข้อมูล แต่ควรเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีบทบาทร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติแสดงให้เห็นการรับฟังความคิดเห็นและนำข้อเสนอแนะไปปรับใช้ในการดำเนินงานจริง (Servaes, J., 2012); (Tufte, T. & Mefalopulos, P., 2013) และผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยเชิงประจักษ์ของ Khan, A. และ Johnson, E. ที่พบว่า การใช้เฟซบุ๊กของผู้นำท้องถิ่นช่วยเพิ่มความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน (Khan, A., 2023); (Johnson, E., 2022) ซึ่งสอดคล้องกับกรณีของนายชัชชาติที่ใช้การถ่ายทอดการทำงานจริงจากพื้นที่และการรายงานความคืบหน้าอย่างสม่ำเสมอแม้ว่าผลการศึกษาจะสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ แต่ยังพบ

ประเด็นที่แตกต่างและเป็นการต่อยอดองค์ความรู้เดิม กล่าวคือ แนวคิดและทฤษฎีส่วนใหญ่อธิบายการสื่อสารภาครัฐในลักษณะของ “การสื่อสารเชิงนโยบาย” หรือ “การประชาสัมพันธ์” เป็นหลัก ขณะที่ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติเป็นการบริหารจัดการการสื่อสารเชิงบูรณาการ ที่เชื่อมโยงนโยบาย การดำเนินงานจริง และการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นวงจร นอกจากนี้ ทฤษฎีการสื่อสารขององค์กรและการจัดการการสื่อสารภายในองค์กรใน มักเน้นการสื่อสารภายในหรือการสื่อสารเชิงโครงสร้างองค์กรเป็นหลัก แต่กรณีศึกษานี้สะท้อนให้เห็นการขยายบทบาทของผู้นำภาครัฐในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็น “พื้นที่สื่อสารสาธารณะ” ที่เชื่อมโยงการทำงานภายในองค์กรกับประชาชนโดยตรง ซึ่งเป็นมิติที่งานทฤษฎีเดิมกล่าวถึงค่อนข้างจำกัด อีกทั้งทฤษฎีการประเมินผลการสื่อสารมักเน้นตัวชี้วัดเชิงปริมาณเป็นหลัก ขณะที่ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติให้ความสำคัญกับการติดตามฟีดแบ็กเชิงคุณภาพ การรับฟังความคิดเห็น และการนำข้อมูลย้อนกลับไปปรับกลยุทธ์การดำเนินงาน ซึ่งสะท้อนการพัฒนาการสื่อสารภาครัฐในรูปแบบวงจรป้อนกลับอย่างต่อเนื่อง (Continuous Feedback Loop) ที่ต่อยอดจากกรอบแนวคิดเดิม ผลการศึกษารังนี้มีความแตกต่างจากงานวิจัยของ Grunig, J. E., & Hunt, T. ซึ่งเสนอรูปแบบการสื่อสารสองทางแบบสมมาตร (Two-way Symmetrical Model) โดยมุ่งเน้นการสื่อสารเชิงองค์กรเป็นหลัก (Grunig, J. E., 2017) งานวิจัยดังกล่าวเน้นการสร้าง ความเข้าใจร่วมกันระหว่างองค์กรกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แต่ยังไม่ได้อธิบายบทบาทของผู้นำภาครัฐในการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อถ่ายทอดการปฏิบัติงานจริงจากพื้นที่ ในขณะที่กรณีของนายชัชชาติ พบว่า การสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กไม่ได้เป็นเพียงการสื่อสารเชิงองค์กร แต่เป็นการเชื่อมโยงการกำหนดนโยบาย การดำเนินงานจริง และการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษานี้แตกต่างจากงานวิจัยของ McQuail, D. และ Kaplan, A. M. & Haenlein, M. ซึ่งอธิบายบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในฐานะช่องทางการสื่อสารแบบโต้ตอบ และการเผยแพร่ข้อมูลเป็นหลัก โดยงานวิจัยเหล่านั้นมักมองสื่อสังคมออนไลน์ในเชิง “เครื่องมือ” (tool-based approach) ขณะที่ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะเฟซบุ๊ก ถูกนำมาใช้ในลักษณะของ “กระบวนการบริหารจัดการการสื่อสารเชิงกลยุทธ์” (strategic management process) ที่มีการวางแผน กำกับ และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (McQuail, D., 2013); (Kaplan, A. M. & Haenlein, M., 2010) ผลการศึกษานี้แตกต่างจากงานวิจัยด้านการสื่อสารนโยบายของ Howlett, M. ซึ่งให้ความสำคัญกับการสื่อสารนโยบายในระดับ การกำหนดสารและการถ่ายทอดนโยบายเป็นหลัก โดยยังให้ความสำคัญกับมิติการดำเนินงานจริงในพื้นที่ค่อนข้าง จำกัด (Howlett, M., 2019) ในขณะที่ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติเน้นการถ่ายทอด “การลงมือปฏิบัติจริง” จากพื้นที่ ควบคู่กับการอธิบายนโยบาย ทำให้ประชาชนสามารถเห็นความเชื่อมโยงระหว่าง นโยบายกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรม ผลการศึกษารังนี้แตกต่างจากงานวิจัยของ Welch, M. และ Tourish, D. (ซึ่งมุ่งเน้นการจัดการการสื่อสารภายในองค์กรและบทบาทของผู้นำในการสื่อสารกับบุคลากรเป็นหลัก โดยยังไม่ได้ขยายกรอบการวิเคราะห์ไปสู่การสื่อสารสาธารณะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในระดับพื้นที่เมืองขนาดใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร งานวิจัยปัจจุบันจึงช่วยเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว ด้วยการแสดงให้เห็นบทบาทของผู้นำท้องถิ่น ในการใช้เฟซบุ๊กเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงองค์กรภาครัฐกับประชาชนโดยตรง และผลการศึกษาแตกต่างจาก งานวิจัยด้านการประเมินผลการสื่อสารภาครัฐหลายชิ้นในบทที่ 2 ซึ่งมักเน้นการวัดผลเชิงปริมาณ เช่น จำนวน การเข้าถึงหรือการมีส่วนร่วม (engagement metrics) เป็นหลัก ขณะที่การศึกษารังนี้ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลย้อนกลับเชิงคุณภาพจากความคิดเห็นของประชาชน เพื่อนำไปปรับปรุงทั้งการสื่อสารและการดำเนินงานเชิงนโยบาย ซึ่งเป็นมิติที่งานวิจัยเดิมกล่าวถึงค่อนข้างจำกัด (Welch, M., 2012); (Tourish, D., 2013)

ส่วนที่ 2 การจัดการการสื่อสารด้านการเผยแพร่ผลงานผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาวินิจฉัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดการการสื่อสารด้านการเผยแพร่ผลงานผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ทั้งในเชิงปริมาณและ

เชิงคุณภาพ พบว่า การสื่อสารดังกล่าวมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการเปิดรับ การรับรู้ และการจดจำได้ของประชาชน ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสะท้อนว่าการจัดการการเผยแพร่ผลงานเป็นกระบวนการเชิงระบบที่เริ่มจากการรวบรวมผลงานอย่างมีแบบแผน การจัดลำดับความสำคัญโดยยึดโยงกับนโยบายหลักและผลกระทบต่อประชาชน การวางแผนการเผยแพร่ที่คำนึงถึงช่วงเวลา บริบท และพฤติกรรมในการรับสื่อของประชาชน ตลอดจนการประเมินผลที่ผสมผสานทั้งข้อมูลเชิงปริมาณจากสื่อสังคมออนไลน์และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากความคิดเห็นและฟีดแบ็กของประชาชน กระบวนการดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจต่อการบริหารงานภาครัฐ พร้อมทั้งทำให้เพชบุรีทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงนโยบาย การปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ผลการศึกษาสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Communication Theory) ของ Kaplan, A. M. & Haenlein, M. ที่อธิบายว่าสื่อสังคมออนไลน์มีศักยภาพในการสร้างการเปิดรับ การมีส่วนร่วม และการจดจำของผู้รับสารได้สูงเนื่องจากมีลักษณะเป็นสื่อโต้ตอบและเข้าถึงได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ ที่พบว่า ประชาชนมีระดับการเปิดรับและการรับรู้ต่อการสื่อสารผ่านเพชบุรีของนายชัชชาติอยู่ในระดับมาก (Kaplan, A. M. & Haenlein, M., 2010) ผลการศึกษาสอดคล้องกับ ทฤษฎีการรับรู้ข่าวสาร (Information Processing Theory) และงานของ McQuail, D. ที่อธิบายว่าการจัดลำดับเนื้อหา การนำเสนออย่างเป็นระบบ และการเชื่อมโยงเนื้อหา กับบริบทชีวิตประจำวัน จะช่วยเพิ่มระดับการจดจำและความเข้าใจของผู้รับสาร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ที่พบว่า ประชาชนสามารถจดจำและเข้าใจผลงานที่เผยแพร่ผ่านเพชบุรีได้ในระดับสูง (McQuail, D., 2013) และ ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยเชิงประจักษ์ด้าน การสื่อสารภาครัฐและรัฐบาลดิจิทัล ของ Johnson, E. และ Khan, A. ที่พบว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการรายงานผลงานและความคืบหน้าการดำเนินงานช่วยเพิ่มความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจของประชาชนต่อหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา ที่ชี้ว่าการเผยแพร่ผลงานผ่านเพชบุรีของนายชัชชาติช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจในระยะยาว แม้ว่าผลการศึกษา จะสอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นแต่ยังพบความแตกต่างและการต่อยอดองค์ความรู้จากงานวิจัย เดิมอย่างชัดเจน ประการแรก งานวิจัยด้านการสื่อสารภาครัฐหลายชิ้นมักอธิบายการเผยแพร่ผลงานในลักษณะของ “การประชาสัมพันธ์ผลงาน” หรือ “การสื่อสารเชิงภาพลักษณ์” เป็นหลัก ขณะที่ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การเผยแพร่ ผลงานผ่านเพชบุรีของนายชัชชาติเป็น กระบวนการบริหารจัดการเชิงระบบ ที่เริ่มตั้งแต่การรวบรวมผลงาน การจัดลำดับ ความสำคัญ การวางแผนการเผยแพร่ และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (Johnson, E., 2022); (Khan, A., 2023) อีกทั้งงานวิจัยของ Kaplan, A. M., & Haenlein, M. และ McQuail, D. มักเน้นบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ ในเชิงช่องทางและลักษณะการสื่อสาร แต่ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นการยกระดับบทบาทของเพชบุรีจาก “สื่อ” ไปสู่ “เครื่องมือเชิงกลยุทธ์ของการบริหารงานภาครัฐ” ที่เชื่อมโยงนโยบาย การปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วม ของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม และงานวิจัยด้านการประเมินผลการสื่อสารส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญกับตัวชี้วัด เชิงปริมาณ เช่น การเข้าถึงหรือการมีส่วนร่วม ขณะที่ผลการศึกษาครั้งนี้แตกต่างออกไป โดยให้ความสำคัญกับการ ผสมผสานการประเมินผลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมถึงการนำฟีดแบ็กจากประชาชนมาใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ ในการพัฒนาการสื่อสารและการดำเนินงานเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง (Kaplan, A. M. & Haenlein, M., 2010); (McQuail, D., 2013)

ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารผ่านเพชบุรีของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษากิจการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารผ่าน เพชบุรี ของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) แนวทางการจัดการการสื่อสารด้านนโยบาย การสื่อสารและการดำเนินงานผ่านเพชบุรี สามารถวิเคราะห์แนวทางการจัดการการสื่อสารผ่าน เพชบุรีเป็นกระบวนการ เชิงระบบที่เชื่อมโยงตั้งแต่บริบทนโยบาย การกำหนดแนวทางการสื่อสาร การรวบรวมและเผยแพร่ผลงาน ไปจนถึง

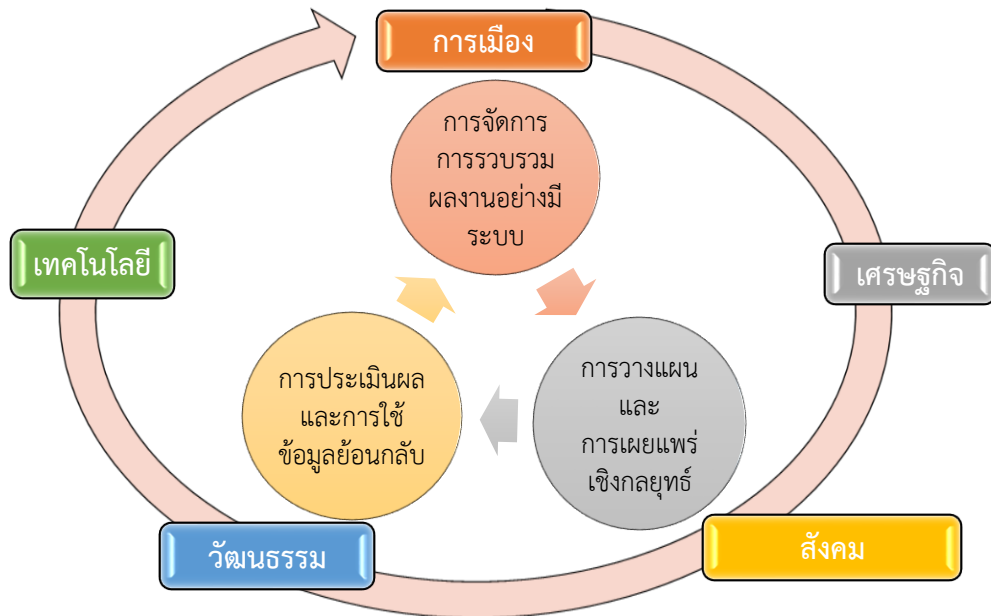

การประเมินผลและการเรียนรู้ โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางของการสื่อสาร เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และประสิทธิภาพในการบริหารงานภาครัฐ จากแนวทางการจัดการการสื่อสารด้านนโยบาย การสื่อสารและการดำเนินงานผ่านเฟซบุ๊กสะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารภาครัฐไม่ควรดำเนินการในลักษณะเฉพาะกิจ หรือแยกส่วน แต่ควรเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจบริบทเชิงนโยบายและปัญหาของพื้นที่อย่างรอบด้าน ก่อนนำไปสู่ การกำหนดแนวทางการสื่อสารที่ชัดเจน ข้อค้นพบสอดคล้องกับ แนวคิดการสื่อสารแบบสองทางอย่างสมดุล (Two-way Symmetrical Communication) ของ Grunig, J. E. ซึ่งเน้นการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้เกิดการโต้ตอบ การรับฟัง และการปรับตัวขององค์กรจากความคิดเห็นของผู้รับสาร (Grunig, J. E., 2017) โดยรูปแบบการสื่อสาร ผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ แสดงให้เห็นการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น และการนำฟีดแบ็กดังกล่าว กลับไปใช้ในการปรับปรุงการสื่อสารและการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และ 2) แนวทางการจัดการการสื่อสาร ด้านการเผยแพร่ผลงานผ่านเฟซบุ๊ก ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพครั้งนี้ สามารถอธิบายได้ว่าเป็น กระบวนการแบบวงจร (continuous feedback loop) ที่เริ่มจากการรวบรวมผลงานอย่างมีระบบ การวางแผน การเผยแพร่ที่สอดคล้องกับบริบท และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการสื่อสารและ การดำเนินงาน ซึ่งส่งผลต่อการเสริมสร้างความโปร่งใส ความไว้วางใจ และความยั่งยืนในการบริหารงานภาครัฐ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการการสื่อสารด้านการเผยแพร่ผลงานผ่านเฟซบุ๊ก ของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ มีความสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ของ Grunig, J. E. & Hunt, T. ที่เน้นการสื่อสารเชิงโต้ตอบและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยการใช้ เฟซบุ๊กเป็นพื้นที่เปิดให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น และนำข้อมูลย้อนกลับมาใช้ปรับปรุงการสื่อสารและ การดำเนินงานเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง (Grunig, J. E. & Hunt, T., 2014) นอกจากนี้ ข้อค้นพบยังสอดคล้องกับ แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ซึ่งระบุว่า การสื่อสารภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทมากกว่าการเป็นเพียงผู้รับสาร โดยผลการวิจัยนี้ พบว่า การสื่อสารผ่านเฟซบุ๊ก ของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ได้พัฒนาไปสู่รูปแบบการสื่อสารเชิงกระบวนการที่เชื่อมโยงการรวบรวมผลงาน การวางแผน การเผยแพร่ และการประเมินผลเข้าไว้ด้วยกันเป็นวงจรต่อเนื่อง นอกจากนี้ งานวิจัยบางงานระบุว่า การใช้สื่อสังคม ออนไลน์ของหน่วยงานภาครัฐยังขาดการนำข้อมูลย้อนกลับของประชาชนไปใช้ในการปรับปรุงนโยบายอย่างเป็น รูปธรรม แต่ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลฟีดแบ็กจากประชาชนไม่เพียงถูกนำมาใช้เพื่อปรับปรุงเนื้อหา การสื่อสารเท่านั้น หากยังถูกใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและการปรับแนวทางการดำเนินงานเชิงนโยบาย ซึ่งสะท้อนการยกระดับบทบาทของการสื่อสารจากเครื่องมือประชาสัมพันธ์ไปสู่เครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการบริหาร งานภาครัฐ

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษา “การจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร” ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่สามารถสรุปเป็นแผนภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

โมเดลแนวทางการจัดการการสื่อสารภาครัฐผ่านสื่อสังคมออนไลน์เชิงบูรณาการ

ภาพที่ 1 แสดงผลการศึกษาดูงานการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊ก
ของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่องการจัดการการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สะท้อนให้เห็นว่าเฟซบุ๊กถูกใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารการสื่อสารภาครัฐเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงนโยบาย การดำเนินงานจริงในพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยการสื่อสารตั้งอยู่บน หลักการสำคัญ ได้แก่ ความจริงใจ ความโปร่งใส และความสม่ำเสมอ ซึ่งช่วยให้ประชาชนสามารถติดตาม ตรวจสอบ และรับรู้ผลการดำเนินงานของภาครัฐได้อย่างเป็นรูปธรรม การจัดการการเผยแพร่ผลงานมีลักษณะเป็นกระบวนการ เชิงระบบที่เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลอย่างมีแบบแผน การวางแผนและเผยแพร่เชิงกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับบริบท และกลุ่มเป้าหมาย และการประเมินผลจากการเข้าถึง การมีส่วนร่วม และความคิดเห็นของประชาชน เพื่อนำ ข้อมูลย้อนกลับมาใช้ในการปรับปรุงการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาโมเดลแนวทางการจัดการ การสื่อสารภาครัฐผ่านสื่อสังคมออนไลน์เชิงบูรณาการที่ประกอบด้วยกระบวนการรวบรวมข้อมูล การวางแผนและเผยแพร่ และการประเมินผลในลักษณะวงจรต่อเนื่อง ภายใต้กรอบสภาพแวดล้อมด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายและยกระดับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้เป็นกลไก เชิงยุทธศาสตร์ของการบริหารงาน โดยส่งเสริมการสื่อสารแบบสองทาง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม และ นำข้อมูลย้อนกลับมาใช้ในการพัฒนาการสื่อสารและการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพ บุคลากรและกระบวนการบริหารจัดการการสื่อสารดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และ ความยั่งยืนในการบริหารงานภาครัฐในยุคดิจิทัล รวมทั้งควรมีการศึกษาต่อยอดในบริบทและแพลตฟอร์มที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และแนวทางการสื่อสารภาครัฐให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคต เพื่อต่อยอดผลการวิจัย การจัดการการสื่อสารผ่าน เฟซบุ๊กของนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร อย่างมีประสิทธิภาพ และขยายผลในระยะยาว ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะต่อไปนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ควรกำหนด นโยบาย

การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างเป็นทางการ โดยบูรณาการการสื่อสารด้านนโยบายและการดำเนินงานเข้าด้วยกัน เพื่อให้การสื่อสารมีทิศทางที่ชัดเจนและเป็นเอกภาพในทุกระดับของหน่วยงาน 2) ควรกำหนดให้การสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กเป็น กลไกเชิงยุทธศาสตร์ของการบริหารงานภาครัฐ ไม่ใช่เพียงเครื่องมือประชาสัมพันธ์ โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการตรวจสอบได้ และ 3) ควรส่งเสริม นโยบายการสื่อสารแบบสองทางที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและสะท้อนปัญหา เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดและปรับปรุงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 1) ควรจัดตั้งหรือพัฒนาทีมงานด้านการสื่อสารที่ทำหน้าที่รวบรวม ตรวจสอบ และเรียบเรียงผลงานจากการดำเนินงานจริงในพื้นที่ ก่อนการเผยแพร่ผ่านเฟซบุ๊ก 2) ควรมีการจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาที่จะเผยแพร่ โดยพิจารณาจาก ความสอดคล้องกับนโยบายหลัก ผลกระทบต่อประชาชน และสถานการณ์ปัจจุบัน และ 3) การเผยแพร่เนื้อหาควรวางแผนอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึง ช่วงเวลา รูปแบบการนำเสนอ และพฤติกรรมการรับสื่อของประชาชน เพื่อเพิ่มการเข้าถึงและการมีส่วนร่วม ข้อเสนอแนะครั้งถัดไป 1) ควรศึกษาการจัดการการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของผู้นำหรือหน่วยงานภาครัฐในระดับและบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบและปัจจัยความสำเร็จของการสื่อสาร 2) ควรขยายการศึกษาไปยังแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ เช่น X (Twitter), YouTube หรือ TikTok เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของรูปแบบการสื่อสารและการตอบสนองของประชาชน และ 3) ควรพัฒนาการวิจัยเชิงผสมผสานหรือเชิงปริมาณเพื่อทดสอบโมเดลการจัดการการสื่อสารภาครัฐผ่านสื่อสังคมออนไลน์เชิงบูรณาการ และศึกษาผลกระทบต่อความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2567). ข้อมูลประชากร. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/7eNCL>
- ธานีธ ศิลป์จารุ. (2564). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามัญปิสนิเนสอาร์แอนด์ดี.
- บีบีซี. (2565). เลือกลงผู้ว่าฯ กทม.: ประวัติศาสตร์ สถิติ และเกร็ดน่ารู้. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2567 จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-60951332>
- ประชาชาติธุรกิจ. (2565). ประวัติ “ซัชชาติ สิทธิพันธุ์” ผู้ว่ากรุงเทพมหานคร คนที่ 17. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2567 จาก <https://www.prachachat.net/person/news-933995>
- พิชญา อุทัยเจริญพงษ์. (2565). วันนี้ผู้ว่าฯ ทำอะไร กลยุทธ์สร้างความเชื่อใจ พุดน้อย ทำมาก และเน้นสร้างความร่วมมือของทีมสื่อสารซัชชาติ สิทธิพันธุ์. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/J3ewd>
- สนธิ จรอนันต์. (2549). ความเข้าใจเรื่องการปกครองท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษา
- สำนักข่าวออนไลน์ไทยพับลิก้า. (2567). กลยุทธ์ปรากฏการณ์ “ซัชชาติ” โลพี เส้นบาง ๆ... “โซเซียล” แคมเปญที่ไม่ใช่ “ฟิอาร์”. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/TxyAm>
- เอกกร มีสุข และคณะ. (2563). รูปแบบการสื่อสารผลการดำเนินงานตามนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นด้วยเฟซบุ๊กของเทศบาลตำบลเขานินท์ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 4(3), 59-78.

- De Veirman, M. et al. (2016). Marketing through Instagram influencers: impact of number of followers and product divergence on brand attitude. *International Journal of Advertising*, 36(5), 798-828.
- Grunig, J. E. & Hunt, T. (2014). *Managing Public Relations*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Grunig, J. E. (2017). *Excellence in Public Relations and Communication Management*. New York: Routledge.
- Howlett, M. (2019). *The Policy Design Primer: Choosing the Right Tools for the Job*. New York: Routledge.
- Insightera. (2023). Digital 2022: DIGITAL 2023 THAILAND. Retrieved May 15, 2024, from <https://shorturl.asia/Qx6PY>
- Johnson, E. (2022). Dissemination of city leaders' achievements through Facebook: A case study of mayors in the UK. *Journal of Media and Communication*, 18(4), 300-315.
- Kaplan, A. M. & Haenlein, M. (2010). Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68.
- Khan, A. (2023). Policy communication through Facebook in Pakistan: The role of local leaders. *South Asian Journal of Public Policy*, 10(1), 75-90.
- McQuail, D. (2013). *McQuail's Mass Communication Theory*. (6th ed.). London: Sage Publications.
- Servaes, J. (2012). *Communication for Development: One World, Multiple Cultures*. London: Sage Publications.
- Tourish, D. (2013). *The Dark Side of Transformational Leadership: A Critical Perspective*. New York: Routledge.
- Tufte, T. & Mefalopulos, P. (2013). *Participatory Communication: A Practical Guide*. London: Sage Publications.
- Welch, M. (2012). Appropriateness and Acceptability: Employee Perspectives of Internal Communication. *Public Relations Review*, 38(2), 246-254.

บทบาทของรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยต่อความสำเร็จ

ในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิต: การวิจัยเชิงปริมาณแบบติดตามผล*

THE ROLE OF STATISTICS AND RESEARCH SOFTWARE COURSES IN STUDENTS' BUSINESS RESEARCH SUCCESS: A LONGITUDINAL QUANTITATIVE STUDY

อนุวัต สงสม

Anuwat Songsom

คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University, Songkhla, Thailand

Corresponding Author E-mail: anuwat@tsu.ac.th

Tel: 090-212-9444

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย 2) ศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลของความรู้และทักษะ ต่อคุณภาพโครงร่างวิจัย 3) ศึกษาผลของความรู้และทักษะ ต่อผลการปฏิบัติงานวิจัย และ 4) อธิบายเส้นทางผลลัพธ์การเรียนรู้ของนิสิตจากรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย ไปสู่ความสำเร็จในการทำวิจัย โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณแบบติดตามผล กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาการค้าสมัยใหม่ ที่เรียนวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย และเรียนต่อเนื่องในวิชาระเบียบวิธีวิจัย และวิชาปฏิบัติการวิจัย จำนวน 44 คน จากการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย แบบทดสอบวัดความรู้และทักษะ แบบประเมินคุณภาพโครงร่างวิจัย แบบประเมินผลการปฏิบัติงานวิจัย และแบบบันทึกผลลัพธ์การวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การทดสอบ t การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก ผลวิจัยพบว่า 1) นิสิตมีความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ความรู้และทักษะดังกล่าว มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพโครงร่างวิจัย 3) ความรู้และทักษะดังกล่าวมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานวิจัย และ 4) คุณภาพโครงร่างวิจัยมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการทำวิจัยของนิสิต ผลการศึกษาแสดงให้เห็นเส้นทางผลลัพธ์การเรียนรู้เชิงประจักษ์จากรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปไปสู่คุณภาพโครงร่างวิจัย ผลการปฏิบัติงานวิจัย และความสำเร็จในการทำวิจัยของนิสิตอย่างเป็นลำดับขั้น สะท้อนบทบาทของการออกแบบรายวิชาและหลักสูตรเชิงบูรณาการ ภายใต้แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงผลลัพธ์ในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยและคุณภาพผลงานของนิสิตในระดับอุดมศึกษา

คำสำคัญ: รายวิชาสถิติ, โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย, ความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจ, การจัดการเรียนรู้เชิงผลลัพธ์, การวิจัยแบบติดตามผล

Abstract

This study aimed to 1) Compare knowledge and skills in statistics and the use of research software. 2) Examine the relationships and effects of knowledge and skills on research proposal

*Received February 17, 2026; Revised March 24, 2026; Accepted March 31, 2026

quality. 3) Study the effects of knowledge and skills on research performance; and 4) Explain the learning outcome pathways of students from the course on statistics and research software toward research success. A longitudinal quantitative research design was employed. The sample consisted of 44 undergraduate students in the Modern Trade program who had completed the course Statistics and Research Software and subsequently enrolled in Research Methodology and Research Practicum. The participants were selected using purposive sampling. Research instruments included a knowledge and skills test, a research proposal quality assessment form, a research performance evaluation form, and a research outcome record form. Data were analyzed using descriptive statistics, paired-samples t-tests, multiple regression, and logistic regression. The results revealed that 1) Students' knowledge and skills in statistics and research software after completing the course were significantly higher than before the course; 2) Such knowledge and skills had a positive effect on the quality of students' research proposals; 3) Such knowledge and skills had a positive effect on students' research performance; and 4) Research proposal quality had a positive effect on students' success in conducting research. The findings demonstrate an empirical learning outcome pathway from the statistics and research software course to research proposal quality, research performance, and ultimately students' success in conducting research in a sequential manner. These results highlight the role of integrative course and curriculum design under the framework of Outcome-Based Education in enhancing students' research competencies and the quality of research outputs in higher education.

Keywords: Statistics Course, Research Software, Business Research Success, Outcome-Based Education, Longitudinal Study

บทนำ

ในยุคเศรษฐกิจฐานข้อมูล (Data-driven Economy) ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและการใช้สถิติเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงวิชาการและเชิงบริหารนับเป็นสมรรถนะสำคัญของบัณฑิตด้านบริหารธุรกิจ โดยเฉพาะในบริบทของการวิจัยทางธุรกิจซึ่งต้องอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence-based Data) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางการตลาด การจัดการ และพฤติกรรมผู้บริโภค องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจระบุว่าทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และความสามารถในการใช้ข้อมูลเป็นสมรรถนะหลักของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จทางการเรียนและการสร้างผลงานทางวิชาการของผู้เรียน (OECD, 2021) ในบริบทการศึกษาด้านบริหารธุรกิจ รายวิชาสถิติจึงมักถูกกำหนดให้เป็นรายวิชาพื้นฐานของหลักสูตร เนื่องจากมีบทบาทในการเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดเชิงเหตุผล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเลือกใช้สถิติให้เหมาะสมกับปัญหาวิจัย โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าผลการเรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์และสถิติมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของผู้เรียนในรายวิชาธุรกิจโดยรวม โดยเฉพาะรายวิชาที่ต้องใช้การคิดวิเคราะห์และการประมวลผลข้อมูล (Opstad, L., 2024) สะท้อนว่ารายวิชาสถิติเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้และการทำวิจัยในสาขาบริหารธุรกิจ

แนวโน้มการจัดการเรียนการสอนด้านสถิติในระดับอุดมศึกษาได้เปลี่ยนจากการเน้นการคำนวณไปสู่การเน้นการประยุกต์ใช้และการเชื่อมโยงกับกระบวนการวิจัยมากขึ้น โดยรายวิชาสถิติที่ออกแบบในเชิงประยุกต์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของนักศึกษา (Prahesti, T. & Shaleh, A., 2022) ขณะที่การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานสามารถช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเข้าใจด้านกระบวนการวิจัยของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ (Dintarini, M. & Kusumawardhana, A., 2020) นอกจากนี้ ความรู้ด้านสถิติและการใช้โปรแกรม

สำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลยังเป็นทักษะสำคัญที่เชื่อมโยงองค์ความรู้เชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติการวิจัยจริง โดยการฝึกใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบสามารถเพิ่มความมั่นใจและความสามารถของนักศึกษา ในการดำเนินงานวิจัยเชิงปริมาณได้ (Zahro', I. F. et al., 2023) และในบริบทประเทศไทย การนำโปรแกรม สำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนและ หลังเรียน (จงจิต ลีออนรัมย์ และวิชุดาภรณ์ วงศ์คำสิงห์, 2564)

อย่างไรก็ตาม แม้งานวิจัยก่อนหน้าจะยืนยันบทบาทของรายวิชาสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่อ การพัฒนาทักษะของผู้เรียน แต่ส่วนใหญ่ยังมุ่งประเมินผลลัพธ์ภายในรายวิชาใดรายวิชาหนึ่ง เช่น ผลสัมฤทธิ์หลัง เรียนหรือทักษะเฉพาะด้าน ขณะที่การศึกษาที่ติดตามเส้นทางผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากรายวิชาพื้นฐานไปสู่ รายวิชาขั้นสูงด้านระเบียบวิธีวิจัย และได้สะท้อนออกมาเป็นผลงานวิจัยที่เผยแพร่ได้จริงยังมีอยู่อย่างจำกัด (Jiang, Y., 2022); (Zahro', I. F. et al., 2023) อีกทั้งงานวิจัยจำนวนไม่น้อยยังขาดการอธิบายเชิงระบบว่า ความรู้ และทักษะจากรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปส่งต่อไปสู่คุณภาพโครงสร้างวิจัย และต่อยอดเป็นความสำเร็จ ในการทำวิจัยของผู้เรียนอย่างไรในเชิงลำดับขั้น (Learning Pathway) ภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) ซึ่งมุ่งเน้นการประเมินจากสมรรถนะและผลงานที่ผู้เรียนสามารถแสดงออก ได้จริง (Spady, W. G., 1994); (Biggs, J. & Tang, C., 2011); (Harden, R. M., 2018)

จากช่องว่างดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาทของรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย ต่อความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิต โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณแบบติดตามผลในลักษณะการวิเคราะห์ เส้นทางผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Pathway) ภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) เพื่อติดตามพัฒนาการของนิสิตตั้งแต่ระดับความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรม สำเร็จรูป ไปสู่คุณภาพโครงสร้างวิจัย ผลการปฏิบัติงานวิจัย และความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจในรายวิชาขั้นสูง อันช่วยเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้ด้านการออกแบบรายวิชาและหลักสูตรที่เชื่อมโยงรายวิชาพื้นฐานกับผลลัพธ์ ด้านการวิจัยในเชิงลำดับขั้น และนำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์ของเส้นทางผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านการวิจัยในบริบท หลักสูตรบริหารธุรกิจ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการออกแบบหลักสูตร ด้านการวิจัยในระดับอุดมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยของนิสิตก่อนและ หลังเรียนรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลของความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่อ คุณภาพโครงสร้างวิจัยของนิสิตในรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยสำหรับธุรกิจ
3. เพื่อศึกษาผลของความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่อผลการปฏิบัติงานวิจัย ของนิสิตในรายวิชาการปฏิบัติการวิจัยทางธุรกิจ
4. เพื่ออธิบายเส้นทางผลลัพธ์การเรียนรู้ของนิสิตจากรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย ไปสู่ความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจในระยะติดตามผล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบบติดตามผล (Longitudinal Research) โดยมุ่งศึกษาบทบาทของรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยต่อความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจ ของนิสิต ผ่านการติดตามพัฒนาการของนิสิตจากรายวิชาพื้นฐานไปสู่รายวิชาขั้นสูง ได้แก่ รายวิชาสถิติและโปรแกรม

สำเร็จรูปเพื่อการวิจัย รายวิชาการเปรียบเทียบวิธีวิจัยสำหรับธุรกิจ และรายวิชาการปฏิบัติการวิจัยทางธุรกิจ การออกแบบการวิจัยใช้รูปแบบการวัดซ้ำ (Repeated Measures Design) โดยเก็บข้อมูลก่อนและหลังเรียนในรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย และติดตามผลลัพธ์ในระยะถัดไปผ่านการประเมินคุณภาพโครงงานวิจัยและผลการปฏิบัติงานวิจัยของนิสิต รูปแบบการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงผลลัพธ์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นิสิตระดับปริญญาตรีในหลักสูตรบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการค้าสมัยใหม่ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 162 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกนิสิตที่เรียนต่อเนื่องในรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยสำหรับธุรกิจ และรายวิชาการปฏิบัติการวิจัยทางธุรกิจ และอยู่ในกลุ่มเรียน (Section) เดียวกันตลอดช่วงเวลาการติดตามผล กลุ่มตัวอย่างที่มีข้อมูลครบถ้วนตลอดกระบวนการวิจัยมีจำนวน 44 คน ซึ่งถือว่าเหมาะสมสำหรับการวิจัยในชั้นเรียนที่มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มเดียวกันมากกว่าการอ้างอิงเชิงประชากร โดยการวิจัยแบบติดตามผลและการออกแบบการวัดซ้ำ (repeated measures design) ให้ความสำคัญกับความเพียงพอของข้อมูลภายในกลุ่มตัวอย่างมากกว่าขนาดตัวอย่างเชิงตัวแทนประชากร (Creswell, J. W. & Creswell, J. D., 2018); (Field, A., 2018)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นเครื่องมือเชิงปริมาณ พัฒนขึ้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบวัดความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย 2) แบบประเมินคุณภาพโครงงานวิจัยทางธุรกิจ 3) แบบประเมินผลการปฏิบัติงานวิจัยทางธุรกิจ และ 4) แบบบันทึกผลลัพธ์การทำวิจัยเชิงประจักษ์ของนิสิต เครื่องมือทั้งหมดออกแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (CLOs) และระดับหลักสูตร (PLOs)

4. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยและการจัดการเรียนการสอน จำนวน 3 ท่าน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) ซึ่งพบว่ามีความอยู่ระหว่าง 0.82 - 0.91 สะท้อนว่าเครื่องมือทุกชุดมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับดีถึงดีมาก

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามลำดับรายวิชา โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) เก็บข้อมูลก่อนและหลังเรียนในรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย 2) ประเมินคุณภาพโครงงานวิจัยในรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยสำหรับธุรกิจ และ 3) ประเมินผลการปฏิบัติงานวิจัยและบันทึกผลลัพธ์เชิงประจักษ์ในรายวิชาการปฏิบัติการวิจัยทางธุรกิจ ทั้งนี้ ผู้วิจัยติดตามนิสิตกลุ่มเดิมตลอดช่วงเวลาการศึกษา

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมานเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ใช้การทดสอบ t สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Paired Samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปก่อนและหลังเรียน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาผลของความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่อคุณภาพโครงงานวิจัยของนิสิต

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาผลของความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่อผลการปฏิบัติงานวิจัยของนิสิต

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 ใช้การวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของคุณภาพโครงสร้างวิจัยต่อความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิต โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ 1) ผลการเปรียบเทียบก่อน-หลังเรียน 2) ผลของความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่อคุณภาพโครงสร้างวิจัย 3) ผลของความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่อผลการปฏิบัติงานวิจัย และ 4) ผลของคุณภาพโครงสร้างวิจัยต่อความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิต

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การเปรียบเทียบความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปก่อนและหลังเรียน โดยใช้สถิติ t สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Paired Samples t-test) ผลการทดสอบดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปก่อนและหลังเรียน

ตัวแปร	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	p-value	Cohen's d
	Mean	S.D.	Mean	S.D.			
ความรู้ด้านสถิติ	2.71	0.46	4.02	0.51	14.62	< .001	2.18
ทักษะการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป	2.58	0.49	4.10	0.47	16.08	< .001	2.40

จากตารางที่ 1 พบว่า นิสิตมีค่าเฉลี่ยคะแนนด้านความรู้ทางสถิติและทักษะการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย สามารถพัฒนาความรู้และทักษะของนิสิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) โดยกำหนดคุณภาพโครงสร้างวิจัยเป็นตัวแปรตาม และกำหนดความรู้ด้านสถิติและทักษะการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเป็นตัวแปรอิสระ ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณของความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่อคุณภาพโครงสร้างวิจัย

ตัวแปรอิสระ	B	SE	β	t	p-value
ความรู้ด้านสถิติ	0.42	0.07	0.46	6.12	< .001
ทักษะการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป	0.39	0.06	0.43	6.50	< .001

$R^2 = 0.68$, Adjusted $R^2 = 0.66$, SEE = 0.41, F = 45.21

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์พบว่า ความรู้ด้านสถิติและทักษะการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพโครงสร้างวิจัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพโครงสร้างวิจัยได้ร้อยละ 66 ซึ่งสะท้อนขนาดอิทธิพลของตัวแปรอิสระในระดับค่อนข้างสูง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) โดยกำหนดผลการปฏิบัติงานวิจัยของนิสิตเป็นตัวแปรตาม และกำหนดความรู้ด้านสถิติและทักษะการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเป็นตัวแปรอิสระ ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณของความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่อผลการปฏิบัติงานวิจัยของนิสิต

ตัวแปรอิสระ	B	SE	β	t	p-value
ความรู้ด้านสถิติ	0.38	0.08	0.41	4.95	< .001
ทักษะการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป	0.35	0.07	0.39	5.12	< .001
$R^2 = 0.62$, Adjusted $R^2 = 0.60$, SEE = 0.44, F = 33.87					

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานวิจัยของนิสิตอย่างมีนัยสำคัญ และสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลการปฏิบัติงานวิจัยได้ร้อยละ 60 ซึ่งสะท้อนขนาดอิทธิพลของตัวแปรอิสระในระดับค่อนข้างสูง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression Analysis) โดยกำหนดความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิตเป็นตัวแปรตาม และกำหนดคุณภาพโครงร่างวิจัยเป็นตัวแปรอิสระ ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกของคุณภาพโครงร่างวิจัยต่อความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิต

ตัวแปรพยากรณ์	B	SE	Wald	p	OR	95% CI ของ OR
คุณภาพโครงร่างวิจัย	1.05	0.43	5.95	.015	2.86	[1.23, 6.63]

จากตารางที่ 4 พบว่า โมเดลโลจิสติกีเกรสชันมีความเหมาะสมกับข้อมูล โดยค่า -2 Log Likelihood ลดลงจากโมเดลว่าง และค่า Nagelkerke R^2 อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ คุณภาพโครงร่างวิจัยมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($B = 1.05$, $p = .015$) โดยมีค่าอัตราส่วนโอกาส (OR) เท่ากับ 2.86 แสดงว่า เมื่อนิสิตมีคุณภาพโครงร่างวิจัยเพิ่มขึ้น 1 หน่วย โอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจจะเพิ่มขึ้นประมาณ 2.86 เท่า

สรุปผลเชิงภาพรวม ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อ ได้รับการยืนยันเชิงประจักษ์ และสะท้อนเส้นทางผลลัพธ์การเรียนรู้เชิงประจักษ์ (Empirical Learning Pathway) จากรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย → คุณภาพโครงร่างวิจัย → ผลการปฏิบัติงานวิจัย → ความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิตอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เพิ่มเติมระหว่างตัวแปรด้านความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปกับตัวบ่งชี้เชิงผลลัพธ์บางประการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำวิจัยของนิสิต ซึ่งแม้จะไม่อยู่ในวัตถุประสงค์หลักของการศึกษา แต่ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวช่วยสะท้อนมิติเพิ่มเติมของการพัฒนาการด้านการวิจัยของนิสิต โดยพบว่า ตัวแปรด้านความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับตัวบ่งชี้ดังกล่าวในระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ดังแสดงในตารางที่ 5) สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปอาจส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ด้านการวิจัยของนิสิตในมิติที่กว้างกว่าที่กำหนดไว้ในกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เพิ่มเติมระหว่างความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปกับตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการทำวิจัยของนิสิต

ระดับความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจ	ลักษณะผลลัพธ์เชิงประจักษ์	จำนวนผลงาน (เรื่อง)	จำนวนนิสิต (คน)	ร้อยละ
ระดับสูงมาก	ตีพิมพ์ในวารสาร ฐาน TCI กลุ่ม 2	13	26	59.09
ระดับสูง	นำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ	2	4	9.09

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เพิ่มเติมระหว่างความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปกับตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการทำวิจัยของนิสิต (ต่อ)

ระดับความสำเร็จ ในการทำวิจัยทางธุรกิจ	ลักษณะผลลัพธ์เชิงประจักษ์	จำนวนผลงาน (เรื่อง)	จำนวนนิสิต (คน)	ร้อยละ
ระดับผ่านเกณฑ์หลักสูตร	สอบผ่านการประเมินผลงานวิจัย กับคณะกรรมการหลักสูตร	7	14	31.82
รวม		22	44	100

อภิปรายผล

ผลการวิจัยยืนยันว่า รายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของนิสิตในเชิงลำดับขั้น ตั้งแต่ระดับความรู้และทักษะพื้นฐาน ไปสู่คุณภาพโครงร่างวิจัย ผลการปฏิบัติงานวิจัย และความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) ที่มุ่งประเมินผลจากสมรรถนะและผลงานเชิงประจักษ์ของผู้เรียน

ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นภาพของเส้นทางการเรียนรู้ (Learning Pathway) ของนิสิตจากรายวิชาพื้นฐานด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ไปสู่ผลลัพธ์ด้านการวิจัยในระดับผลงานอย่างเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่การพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐาน ไปสู่คุณภาพโครงร่างวิจัย ผลการปฏิบัติงานวิจัย และความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิต ซึ่งสะท้อนบทบาทของการออกแบบรายวิชาเชิงบูรณาการภายใต้แนวคิด Outcome-Based Education (OBE) ที่มุ่งเชื่อมโยงผลลัพธ์การเรียนรู้ระหว่างรายวิชาอย่างเป็นระบบ

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่านิสิตมีความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่าการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการการบรรยายเชิงแนวคิดรวมกับการฝึกปฏิบัติ สามารถยกระดับสมรรถนะเชิงปฏิบัติของนิสิตได้จริง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด OBE ที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถแสดงออกได้ และสอดคล้องกับงานของ Prahesti, T., & Shaleh, A. และ Dintarini, M., & Kusumawardhana, A. ที่ชี้ให้เห็นว่ารายวิชาสถิติในเชิงประยุกต์ช่วยเพิ่มสมรรถนะด้านการวิจัยเชิงปริมาณของนักศึกษา (Prahesti, T. & Shaleh, A., 2022); (Dintarini, M. & Kusumawardhana, A., 2020) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Opstad, L. ที่ระบุว่าพื้นฐานด้านสถิติมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จทางการเรียนในรายวิชาธุรกิจ (Opstad, L., 2024)

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพโครงร่างวิจัยของนิสิต แสดงให้เห็นว่าพื้นฐานด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ช่วยให้นิสิตสามารถกำหนดปัญหาวิจัย วัตถุประสงค์ และแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Jiang, Y. ที่ระบุว่ากรอบการออกแบบรายวิชาด้านการวิจัยภายใต้กรอบ OBE ช่วยเพิ่มความสามารถในการออกแบบงานวิจัยของผู้เรียน (Jiang, Y., 2022) และสอดคล้องกับ Zahro', I. F., et al. ที่พบว่า การฝึกใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบช่วยเสริมความมั่นใจและคุณภาพผลงานวิจัยของนักศึกษา (Zahro', I. F. et al., 2023)

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานวิจัยของนิสิต สะท้อนว่าการมีพื้นฐานด้านสถิติและเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลที่ดียิ่งขึ้นช่วยให้นิสิตสามารถดำเนินงานวิจัยจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อมูลไปจนถึงการจัดทำรายงานหรือบทความวิจัย ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะผ่านการลงมือปฏิบัติ (Dintarini, M. & Kusumawardhana, A., 2020); (Zahro', I. F. et al., 2023)

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 ผลการวิเคราะห์ พบว่า คุณภาพโครงสร้างวิจัยมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิต แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างวิจัยที่มีความชัดเจนและเป็นระบบเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการดำเนินงานวิจัยและการสร้างผลงานที่สามารถผ่านการประเมิน นำเสนอ หรือเผยแพร่ได้จริง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด OBE ที่มุ่งประเมินผลจากผลงานเชิงประจักษ์ และสนับสนุนข้อเสนอของ Biggs, J. & Tang, C. และ Zhang, H. et al. ชี้ว่าความสอดคล้องระหว่างผลลัพธ์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล มีผลต่อคุณภาพผลงานของผู้เรียน (Biggs, J. & Tang, C., 2011); (Zhang, H. et al., 2022)

สังเคราะห์เชิงบูรณาการ

โดยภาพรวม ผลการวิจัยสะท้อนเส้นทางผลลัพธ์การเรียนรู้ของนิสิตจากรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย → คุณภาพโครงสร้างวิจัย → ผลการปฏิบัติงานวิจัย → ความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจ อย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยเดิมที่มักประเมินผลลัพธ์เฉพาะรายวิชาใดรายวิชาหนึ่ง และตอกย้ำความสำคัญของการออกแบบรายวิชาและหลักสูตรในลักษณะเชื่อมโยงกันภายใต้กรอบ OBE เพื่อยกระดับสมรรถนะด้านการวิจัยและคุณภาพผลงานของนิสิตในระดับอุดมศึกษา

ในเชิงองค์ความรู้ การศึกษานี้ช่วยขยายขอบเขตงานวิจัยด้าน Outcome-Based Education ในบริบทการจัดการเรียนการสอนด้านการวิจัยทางธุรกิจ โดยนำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์ของงานวิจัยเชิงเส้นทางที่เชื่อมโยงรายวิชาพื้นฐานกับผลลัพธ์ระดับผลงานวิจัย ซึ่งงานวิจัยก่อนหน้านี้ส่วนใหญ่มักประเมินผลลัพธ์ในลักษณะรายวิชาเดี่ยวมากกว่าการติดตามผลลัพธ์เชิงลำดับขั้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยโดยภาพรวม ยืนยันบทบาทของรายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยต่อความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิตในลักษณะเส้นทางผลลัพธ์การเรียนรู้เชิงลำดับขั้น กล่าวคือ นิสิตมีความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และความรู้และทักษะดังกล่าวมีอิทธิพลเชิงบวกต่อทั้งคุณภาพโครงสร้างวิจัยและผลการปฏิบัติงานวิจัยของนิสิต ขณะเดียวกัน คุณภาพโครงสร้างวิจัยยังมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิต สะท้อนความเชื่อมโยงเชิงเหตุผลจากรายวิชาพื้นฐานด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปไปสู่ผลลัพธ์ด้านการวิจัยในรายวิชาขั้นสูง อย่างเป็นระบบ ภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงผลลัพธ์ ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการออกแบบรายวิชาและหลักสูตรที่เชื่อมโยงผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านการวิจัยระหว่างรายวิชาอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับสมรรถนะด้านการวิจัยและคุณภาพผลงานวิจัยของนิสิตในระดับอุดมศึกษาข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ (Practical Implications) จากผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าความรู้และทักษะด้านสถิติและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมีอิทธิพลเชิงบวกต่อทั้งคุณภาพโครงสร้างวิจัย ผลการปฏิบัติงานวิจัย และความสำเร็จในการทำวิจัยทางธุรกิจของนิสิต ผู้สอนควรพัฒนารายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปในเชิงประยุกต์อย่างเข้มข้น โดยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกใช้สถิติและโปรแกรมกับชุดข้อมูลจริงหรือกรณีศึกษาทางธุรกิจ เพื่อเสริมความคุ้นเคยในการใช้เครื่องมือและการตีความผลลัพธ์เชิงวิชาการ ควบคู่กับการเชื่อมโยงชิ้นงานระหว่างรายวิชาในลักษณะเส้นทางเดียวกัน (Learning Pathway) เช่น การใช้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากรายวิชาสถิติเป็นฐานสำหรับการพัฒนาโครงสร้างวิจัยในรายวิชาระเบียบวิธีวิจัย และต่อยอดสู่การดำเนินงานวิจัยจริงในรายวิชาการปฏิบัติการวิจัยทางธุรกิจ นอกจากนี้ ควรเพิ่มสัดส่วนการประเมินผลจากผลงานเชิงประจักษ์ เช่น โครงสร้างวิจัย รายงานการวิเคราะห์ข้อมูล และบทความวิจัยขนาดเล็ก เพื่อสะท้อนสมรรถนะด้านการวิจัยของนิสิตได้อย่างแท้จริง พร้อมทั้งจัดระบบให้คำปรึกษาและพี่เลี้ยงด้านการวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยติดตามความก้าวหน้าของนิสิตเป็นระยะ เพื่อช่วยลดปัญหาในการออกแบบงานวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล และเพิ่มโอกาสความสำเร็จในการทำวิจัยของนิสิตในรายวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Implications) จากผลการวิจัยที่สะท้อนความเชื่อมโยงเชิงลำดับขั้นของรายวิชา สถิติและโปรแกรมสำเร็จรูปไปสู่ความสำเร็จในการทำวิจัยของนิสิต สถาบันอุดมศึกษาควรกำหนดนโยบายการจัด หลักสูตรที่เน้นเส้นทางการพัฒนาทักษะการวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดให้รายวิชาสถิติและโปรแกรมสำเร็จรูป เป็นรายวิชาหลักที่สนับสนุนผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านการวิจัย และออกแบบลำดับรายวิชาด้านการวิจัยตั้งแต่ ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับปฏิบัติการอย่างชัดเจน ควบคู่กับการสนับสนุนทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน ด้านซอฟต์แวร์และฐานข้อมูลที่เป็นต่อการฝึกปฏิบัติและการทำวิจัยของนิสิต นอกจากนี้ สถาบันควรพัฒนาศักยภาพอาจารย์ผู้สอนด้านการสอนเชิงประยุกต์และการใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลภายใต้แนวคิดการจัดการ เรียนรู้เชิงผลลัพธ์ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนด้านการวิจัย และควรจัดให้มีระบบสนับสนุน ผลงานวิจัยของนิสิตอย่างเป็นรูปธรรม เช่น เวทีนำเสนอผลงานระดับคณะหรือมหาวิทยาลัย และการสนับสนุน งบประมาณในการเผยแพร่ผลงาน เพื่อเพิ่มโอกาสความสำเร็จในการทำวิจัยและเสริมแรงจูงใจในการพัฒนา ผลงานวิจัยของนิสิตในระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- จงจิต ลืออ่อนรัมย์ และวิชุดาภรณ์ วงศ์คำสิงห์. (2564). ประสิทธิภาพในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้น. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(11), 378-393.
- Biggs, J. & Tang, C. (2011). Teaching for quality learning at university. (4th ed.). Berkshire: McGraw-Hill Education.
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2018). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approach. (5th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Dintarini, M. & Kusumawardhana, A. (2020). Project-based learning in statistics education: Improving students' problem-solving skills and learning outcomes. Mathematics Education Journals, 4(2), 147-153.
- Field, A. (2018). Discovering statistics using IBM SPSS Statistics. (5th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Harden, R. M. (2018). Outcome-based education: The future is today. Medical Teacher, 40(6), 1-6.
- Jiang, Y. (2022). Developing research competence of university students through outcome-based on education. Journal of Education and Learning, 11(2), 45-54.
- OECD. (2021). OECD skills outlook 2021: Learning for life. Paris: OECD Publishing.
- Opstad, L. (2024). Business students' attitudes towards mathematics and performance in business mathematics: A case study of a Norwegian business school. Contemporary Mathematics and Science Education, 5(1), ep24002. <https://doi.org/10.30935/conmaths/14112>
- Prahesti, T. & Shaleh, A. (2022). The effectiveness of applied statistics learning in improving students' data analysis skills. International Journal of Instruction, 15(3), 233-248.
- Spady, W. G. (1994). Outcome-based education: Critical issues and answers. Arlington, VA: American Association of School Administrators.
- Zahro', I. F. et al. (2023). Improving students' quantitative research skills through statistical software training. Journal of Education Research and Evaluation, 7(1), 45-53.

Zhang, H. et al. (2022). An experimental study on the effectiveness of students' learning in scientific courses through constructive alignment-A case study from an MIS course. *Education Sciences*, 12(5), 338. <https://doi.org/10.3390/educsci12050338>

รูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21
สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2*

THE DEVELOPMENT MODEL OF EDUCATIONAL ADMINISTRATORS' SKILLS
IN THE 21ST CENTURY TO BECOME A LEARNING ORGANIZATION,
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

จิราภรณ์ บุปผัน*, นพรัตน์ ชัยเรือง, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์

Jiraporn Bupphan*, Nopparat Chairueang, Werayut Chatakan

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Educational Administration, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: irapornbupphan@gmail.com

*Tel: 092-664-5469

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 3) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การวิจัยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 254 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบตรวจสอบรูปแบบ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา การคำนวณค่าดัชนี PNI และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.94$, S.D. = 0.52) สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าดัชนี $PNI_{modified}$ โดยรวมเท่ากับ 0.37 โดยทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด 2) รูปแบบประกอบด้วย หลักการ การมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกัน การคิดอย่างเป็นระบบ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยกระบวนการจัดการ 5 ขั้นตอนหลัก และมีกลไกสำคัญในการพัฒนา 5 ทักษะหลัก ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดวิเคราะห์/สร้างสรรค์ ทักษะทางเทคโนโลยี/ดิจิทัล ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะการบริหารจัดการองค์กร และ 3) ผลการตรวจสอบรูปแบบ พบว่า ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21, องค์กรแห่งการเรียนรู้, ความต้องการจำเป็น

Abstract

This research aims to 1) Study the current state, desired state, and necessary needs of developing 21st-century skills for school administrators towards becoming a learning organization; 2) Develop a model for developing 21st-century skills for school administrators towards becoming a learning organization; and 3) Examine the model for developing 21st-century skills for school administrators towards becoming a learning organization. The research employed a mixed-methods multi-stage research approach. The sample consisted of 254 school administrators and teachers, and 5 experts/specialists selected through purposive sampling. The instruments included questionnaires, in-depth interviews, and a model verification form. Data analysis employed descriptive statistics, PNI index calculation, and qualitative content analysis. The results showed that 1) The current state of developing 21st-century skills for school administrators towards becoming a learning organization was at a moderate level overall ($\bar{X}$ = 2.94, S.D. = 0.52). The desired state of developing 21st-century skills for school administrators towards becoming a learning organization was at the highest level, with an overall PNI modified index of 0.37, particularly regarding technological skills and digital use. The study found that the model prioritizes the highest level of need, and that its components include: 2) A structure comprising principles, participation, collaborative learning, systemic thinking, and the use of digital technology, through a five-step management process and key mechanisms for developing five core skills: communication skills, analytical/creative thinking skills, technological/digital skills, interpersonal skills, and organizational management skills; and 3) The validation of the model revealed that its accuracy, appropriateness, feasibility, and usefulness were all at the highest level overall.

Keywords: 21st-Century School Administrators' Skills, Learning Organization, Priority Needs

บทนำ

โลกปัจจุบันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา การศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของมนุษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ ความคิด และคุณธรรม เพื่อเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและนำพาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงต้องมุ่งเน้น “การพัฒนาคน” เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นบทบาทโดยตรงของสถาบันการศึกษาในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศให้เป็นไปตามจุดหมาย (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545, 2545) จากสังคมยุคอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 และ 20 ได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ สังคมยุคความรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการเชื่อมโยงข้อมูลและพลังขับเคลื่อนของเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทวีคูณ ซึ่งส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สถานศึกษาจึงต้องเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมี ทักษะแห่งอนาคตใหม่ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) เพื่อดำรงชีวิตท่ามกลางโลกแห่งเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ (สมหมาย อำดอนกลอย, 2556)

จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นำมาซึ่งแนวคิดการพัฒนาองค์กรให้เป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่ใช้ทักษะแบบองค์รวมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับอย่างยั่งยืน โดยเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และการแสวงหา แบ่งปัน และสร้างองค์ความรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2547) แนวคิดนี้ได้รับการยอมรับในระดับสากลและมีแนวทาง 5 ประการ ตามแนวคิดของ Senge ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลและทีมซึ่งจะทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งและพร้อมเผชิญกับสภาวะการแข่งขันอย่างเต็มที่ (สุจิต เหมวัล, 2551) ในบริบทของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 การบริหารสถานศึกษาจึงต้องเผชิญกับปัจจัยที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลและความคาดหวังที่เพิ่มขึ้นจากสังคม ทำให้ผู้บริหารต้องขยายบทบาทไปสู่การเป็น ผู้นำทางการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ที่สามารถสร้างความร่วมมือกับชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Fullan, M., 2001) ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีทักษะที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะด้านวิสัยทัศน์และการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทักษะด้านการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ และทักษะด้านการสร้างความสัมพันธ์และการสื่อสาร (สมหมาย อ้าดอนกลอย, 2556) การลงทุนในการพัฒนาสมรรถนะเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้บริหารในการนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

แม้ว่ารัฐบาลไทยจะมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพ แต่ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทยในปัจจุบันยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจและไม่เป็นไปตามทิศทางที่กำหนดไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาทางด้านโครงสร้างและการดำเนินงานที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ปัญหาหลักที่ยังคงมีอยู่ คือ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การขาดการบูรณาการนโยบายสู่การปฏิบัติ และการเรียน การสอนที่ไม่สามารถตอบสนองต่อทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567) ส่งผลให้ผลลัพธ์ การศึกษาของนักเรียนในหลายพื้นที่ยังคงต่ำกว่ามาตรฐานที่คาดหวัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ซึ่งมีหน้าที่ในการกำกับดูแลโรงเรียนและมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ตอบสนอง ต่อความต้องการของสังคมและผู้เรียน ก็ต้องเผชิญกับ ความท้าทายเฉพาะด้าน เช่น ความแตกต่างในระดับ การพัฒนาของโรงเรียน ความพร้อมของบุคลากรทางการศึกษา และข้อจำกัดทางทรัพยากร สภาพการศึกษาในเขตนี้ ยังมีความท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยด่วน เช่น ผลคะแนน O-NET ที่ลดลงในหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งสะท้อนให้ เห็นถึงคุณภาพการศึกษาที่อาจจะไม่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ยังมี รายงาน การประเมินภายนอก ที่ระบุถึงจุดอ่อนของผู้บริหารสถานศึกษาหลายท่านในด้านการบริหารจัดการ ซึ่งส่งผลให้ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีฐานสมรรถนะ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนเพื่อยกระดับมาตรฐานและคุณภาพของการศึกษาภายในเขตพื้นที่นี้ เพื่อสร้างความเท่าเทียม ในโอกาสทางการเรียนรู้ของผู้เรียน จากการนิเทศพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดทักษะด้านดิจิทัล ในการบริหารจัดการ ทั้งในเรื่องของการสื่อสาร การจัดการข้อมูล และการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน ซึ่งเป็น ความท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน การพัฒนาทักษะเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยพัฒนาและ ยกระดับการศึกษาภายในเขตพื้นที่นี้ให้สามารถแข่งขันในศตวรรษที่ 21 ได้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2, 2563)

จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะ พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะ ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 เพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา สนับสนุนความเท่าเทียม ในโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้เรียนทุกคน และช่วยให้สถานศึกษาสามารถตอบสนองต่อความท้าทายของยุค ศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และประยุทธ ชูสอน ที่กล่าวว่า ผู้บริหารองค์กรต้องสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างความสำเร็จและ ความยั่งยืนในอนาคต (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และประยุทธ ชูสอน, 2557)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
3. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development: R&D) ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีพหุระยะ (Multi-Phase Mixed-Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย (Document Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิจัยนี้จะดำเนินการใน 3 ระยะ โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกันในแต่ละระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 376 คน กลุ่มตัวอย่างและวิธีการได้มา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie & Morgan จำนวน 254 คน ใช้วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม โดยผ่านตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence : IOC) มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 ปรับข้อความตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ นำแบบวัดไปทดลองใช้ (try out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ตรวจสอบคุณภาพโดยการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบวัด โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach ซึ่งกำหนดเกณฑ์ว่าต้องมีค่า 0.70 ขึ้นไป ซึ่งแบบวัดทั้งฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.921 ใช้สถิติเชิงพรรณนา ใช้หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไป และผลการประเมินความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประชากร คือ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างและวิธีการได้มา คือ ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มตัวอย่างและวิธีการได้มา ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 11 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ในการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบฯ โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างและวิธีการได้มา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 11 คน โดยใช้เครื่องมือแบบสนทนากลุ่ม ใช้สถิติเชิงพรรณนา ใช้หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

การพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
1. ทักษะการสื่อสาร	2.96	0.57	ปานกลาง	4.60	0.59	มากที่สุด	0.36
2. ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์	2.95	0.56	ปานกลาง	4.63	0.57	มากที่สุด	0.36
3. ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล	2.90	0.52	ปานกลาง	4.64	0.53	มากที่สุด	0.37
4. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์	2.92	0.54	ปานกลาง	4.65	0.52	มากที่สุด	0.38
5. ทักษะการบริหารจัดการองค์การ	3.02	0.52	ปานกลาง	4.71	0.53	มากที่สุด	0.36
6. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน	2.93	0.49	ปานกลาง	4.70	0.47	มากที่สุด	0.38
7. การเรียนรู้เป็นทีม	2.96	0.49	ปานกลาง	4.71	0.47	มากที่สุด	0.37
8. การคิดอย่างเป็นระบบ	2.89	0.49	ปานกลาง	4.73	0.47	มากที่สุด	0.39
9. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	2.92	0.50	ปานกลาง	4.71	0.47	มากที่สุด	0.38
โดยรวม	2.94	0.52	ปานกลาง	4.68	0.51	มากที่สุด	0.37

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันและความต้องการของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.94$, S.D. = 0.52) โดยที่ทักษะการบริหารจัดการองค์การ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = 0.52) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ทักษะการสื่อสาร ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 0.57) และการเรียนรู้เป็นทีม ($\bar{X} = 2.96$, S.D. = 0.49) อยู่ในระดับปานกลาง ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 2.95$, S.D. = 0.56) อยู่ในระดับปานกลาง การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ($\bar{X} = 2.93$, S.D. = 0.49) อยู่ในระดับปานกลาง ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 2.92$, S.D. = 0.54) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{X} = 2.92$, S.D. = 0.50) อยู่ในระดับปานกลาง ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ($\bar{X} = 2.90$, S.D. = 0.52) อยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การคิดอย่างเป็นระบบ ($\bar{X} = 2.89$, S.D. = 0.49) อยู่ในระดับปานกลาง

2. ความต้องการของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.51) โดยการคิดอย่างเป็นระบบ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.47) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ทักษะการบริหารจัดการองค์การ ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.43) การเรียนรู้เป็นทีม ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.47) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.47) อยู่ในระดับมากที่สุด การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.47) อยู่ในระดับมากที่สุด ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.52) อยู่ในระดับมากที่สุด ทักษะทางเทคโนโลยี

และการใช้ดิจิทัล ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.53) อยู่ในระดับมากที่สุด ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.57) อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ทักษะการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.59) อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ความต้องการจำเป็น (PNI) ค่าดัชนี PNI_{modified} ของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า โดยรวม เท่ากับ 0.37 (PNI_{modified} = 0.37) เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ การคิดอย่างเป็นระบบ (PNI_{modified} = 0.39) รองลงมา คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (PNI_{modified} = 0.38) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล และการเรียนรู้เป็นทีม (PNI_{modified} = 0.37) และทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์ และทักษะการบริหารจัดการองค์การ (PNI_{modified} = 0.36)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า ประกอบด้วย องค์ประกอบ ดังนี้

หลักการของรูปแบบ 1) แนวคิดการมีส่วนร่วม 2) แนวคิดการเรียนรู้ร่วมกัน 3) แนวคิดการคิดอย่างเป็นระบบ 4) แนวคิดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (เปลี่ยนจากแนวคิดเป็นหลักการ เช่นหลักการมีส่วนร่วม) วัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร 3) เพื่อพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารงาน 4) เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบในการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา กระบวนการจัดการ 1) ศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะของผู้บริหาร 2) วิเคราะห์และออกแบบแผนการพัฒนาทักษะ 3) การพัฒนาตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย 4) ประเมินและสรุปผลการพัฒนาตนเอง 5) ถอดบทเรียนและสะท้อนผลการพัฒนา กลไกของรูปแบบ 1) ทักษะการสื่อสาร 2) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล 4) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 5) ทักษะการบริหารจัดการองค์การ เงื่อนไขความสำเร็จ 1) การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง 2) การมีวิสัยทัศน์และการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน 3) การเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กร 4) การใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาและบริหารจัดการ

ผลการตรวจสอบและยืนยันเกี่ยวกับความถูกต้องและความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นคร 2 ด้านความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.55) และด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.53)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า

ผลการตรวจสอบและยืนยันเกี่ยวกับความถูกต้องและความเหมาะสมของร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2 ด้านความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$ S.D. = 0.51) และด้านความเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$ S.D. = 0.46) จากผลการตรวจสอบและการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีการปรับปรุงบางส่วนในกระบวนการพัฒนา ซึ่งเดิมมีการระบุว่าการพัฒนาตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้มีการปรับเปลี่ยนเป็น การพัฒนาทักษะผ่านการใช้เครื่องมือดิจิทัลและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทและความท้าทายในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น การปรับปรุงขึ้นตอนนี้เป็นผลจากการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเห็นว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการฝึกอบรมในลักษณะปฏิบัติการจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะของผู้บริหารได้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 อภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2

จากการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน ของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าดัชนี PNI_{modified} โดยรวมเท่ากับ 0.37 ซึ่งจากผลการศึกษา การคิดอย่างเป็นระบบมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมองว่าการคิดอย่างเป็นระบบมีความสำคัญสูงสุด ในการบริหารงานในสถานศึกษาที่มีความซับซ้อน โดยเฉพาะในเรื่องของการเชื่อมโยงระหว่างการจัดการทรัพยากร การบริหารเวลา และการตอบสนองต่อความต้องการ ที่หลากหลายของทั้งผู้เรียนและบุคลากร การคิดอย่างเป็นระบบช่วยให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพรวมและ ตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่ซับซ้อน ความจำเป็นนี้สะท้อนถึงการปรับตัวของผู้บริหารให้สามารถใช้ ทักษะที่หลากหลาย อาทิ การคิดวิเคราะห์/สร้างสรรค์ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นทักษะสำคัญที่ช่วยเสริมสร้าง องค์กรประกอบขององค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยทักษะการสื่อสารช่วยสร้างความเข้าใจและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภายในทีม ทักษะการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบและการหาทางแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นรากฐานในการสร้างความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม และทักษะการบริหารจัดการ องค์กรช่วยให้การจัดการทรัพยากรและการประสานงานในองค์กรมีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งหมดนี้จะช่วยเสริมสร้าง การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในองค์กร ซึ่งจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะในบริบทใกล้เคียง พบว่า ทักษะการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในสภาพปัจจุบัน แต่ทักษะเทคโนโลยี นวัตกรรม ดิจิทัล กลับมี ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งตอกย้ำถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีเป็นลำดับแรกเพื่อให้สามารถตอบสนอง ต่อความท้าทายในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan, M. ที่เน้นการสร้าง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ภายในองค์กร โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษา ซึ่งการพัฒนาทักษะผู้บริหารในด้านการใช้ เทคโนโลยี การคิดเชิงระบบ และการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันจะช่วยเสริมสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพและยั่งยืน (Fullan, M., 2001) สอดคล้องกับงานวิจัยของมูทิตา อินกล้า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (มูทิตา อินกล้า, 2565)

2. ผลพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2

จากการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ ที่พัฒนาขึ้นนี้ เน้นหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ แนวคิดหลักแนวคิดการมีส่วนร่วม, การเรียนรู้ร่วมกัน, การคิดอย่างเป็นระบบ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นและส่งเสริม บรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร กระบวนการจัดการของรูปแบบ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ตั้งแต่การศึกษา ความต้องการไปจนถึงการถอดบทเรียนและสะท้อนผลการพัฒนา โดยมีกลไกสำคัญในการพัฒนา 5 ทักษะหลัก ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดวิเคราะห์/สร้างสรรค์ ทักษะทางเทคโนโลยี/ดิจิทัล ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะการบริหารจัดการสอดคล้องกับงานวิจัยของนันทิยา ชัมพานนท์ และคณะ ที่ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนา สถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีความถูกต้องและความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$) (นันทิยา ชัมพานนท์ และคณะ, 2561)

3. ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2

จากการวิจัยพบว่า การผลการตรวจสอบและยืนยันเกี่ยวกับความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2 ด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารที่นำเสนอมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงและมีประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotter, J. P. ในเรื่อง Leading Change ซึ่งเน้นการทำให้การเปลี่ยนแปลงในองค์กรมีความเป็นไปได้และสามารถเกิดขึ้นได้จริง (Kotter, J. P., 1996) รูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารได้รับการยืนยันในด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อย่างชัดเจนแสดงให้เห็นว่ามีความพร้อมในการนำไปใช้ในภาคปฏิบัติและสามารถสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณค่าในเชิงการพัฒนาองค์กรการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของเชาวกุล พรหมใจ การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า ผลการตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก (เชาวกุล พรหมใจ, 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2” พบว่า สภาพปัจจุบัน ของการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความต้องการสภาพที่พึงประสงค์ ในระดับมากที่สุด ส่งผลให้มี ความต้องการจำเป็น (PNI) ในการพัฒนาสูง ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหาร โดยมีหลักการสำคัญที่เน้น การมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกัน การคิดอย่างเป็นระบบ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งรูปแบบประกอบด้วยกระบวนการจัดการ 5 ขั้นตอน และมุ่งเน้นพัฒนา 5 ทักษะหลัก (รวมถึงทักษะทางเทคโนโลยี) และผลการตรวจสอบร่างรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่ามีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความน่าเชื่อถือและพร้อมสำหรับการนำไปใช้ในการยกระดับสมรรถนะผู้บริหารและพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานระดับนโยบาย 1) การพัฒนาและส่งเสริมการทำงานเป็นทีมเพื่อสร้างความร่วมมือภายในองค์กร การทำงานร่วมกันเป็นทีมมีความสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในองค์กรและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน 2) การสนับสนุนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษา ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ควรส่งเสริมให้มีการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและการสื่อสารภายในองค์กรอย่างจริงจัง เช่น การประยุกต์ใช้ ระบบการจัดการข้อมูล (HRIS/LMS) การประชุมออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันสื่อสาร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและความโปร่งใส 2) ควรมีการจัดฝึกอบรมทักษะการทำงานร่วมกันในทีม และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการบริหารจัดการความขัดแย้ง เพื่อให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น 3) การสร้างแผนการพัฒนาทักษะผู้บริหารในรูปแบบที่ยืดหยุ่น และเหมาะสมกับบริบทแต่ละแห่ง การพัฒนาทักษะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ต้องมีการปรับแผนการพัฒนาให้เหมาะสมกับความต้องการและข้อจำกัดของแต่ละสถานศึกษา การออกแบบแผนการพัฒนาทักษะที่สามารถปรับตัวได้และมีความยืดหยุ่นจะช่วยให้การปฏิบัติจริงในโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมี

การวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) เพื่อติดตามและประเมิน ผลกระทบระยะยาว ของรูปแบบการพัฒนาทักษะผู้บริหารที่พัฒนาขึ้น ว่าส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หรือการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาในภาพรวมอย่างไร 2) ควรมีการวิจัยและพัฒนาแบบหรือกลไกที่เฉพาะเจาะจงสำหรับการถ่ายทอดรูปแบบการพัฒนานี้ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อให้สามารถนำรูปแบบที่ได้รับการยืนยันแล้วไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในวงกว้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). แนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: ที.เอส.บี. โปรดักส์.
- เชาวกุล พรหมใจ. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. วารสารมหาวิทยาลัยนครราชสีมา, 12(1), 77-88.
- นันทิยา ชัมพานนท์ และคณะ. (2561). รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. (2545). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก หน้า 16 (19 ธันวาคม 2545).
- มุกิตา อินกล้า. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. e-Journal of Education Studies, Burapha University, 4(1), 32-47.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2547). ภาวะผู้นำ: จากทฤษฎีสู่ข้อเสนอตัวแบบหลักสูตรพัฒนาบุคลากร. วารสารศึกษาศาสตร์, 27(3), 40-52.
- สมหมาย อ้าดอนกลอย. (2556). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 7(1), 3-4.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และประยูทธ ชูตอน. (2557). ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์ : แนวคิดและการวิจัย/สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และประยูทธ ชูตอน. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. (2563). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566 - 2570 (ฉบับปรับปรุง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568). นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2.
- สุจิต เหมวัล. (2551). อิทธิพลของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ต่อผลลัพธ์ทางการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- Fullan, M. (2001). Leading in a Culture of Change. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Kotter, J. P. (1996). Leading Change. Boston: Harvard Business School Press.

การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน
ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1*

THE DEVOLOPEMENT OF ADMINISTRATION MODEL COLLABORATIVE NETWORKS
TO IMPROVE STUDENT COMPETENCY OF SCHOOLS UNDER NAKHON SI
THAMMARAT EDUCATION OFFICE SERVICE AREA 1

อรรถพล ส่งอัมพร*, ชุศักดิ์ เอกเพชร, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์

Attapon Songamporn*, Chusak Ekapetch, Werayut Chatakan

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Educational Administration, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: chusakek@gmail.com

*Tel: 081-737-4414

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน 2) พัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ 3) ตรวจสอบรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ การวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ จำนวน 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 172 คน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน และระยะที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาพิเศษ และครู จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน โดยแบบสอบถามมีความเชื่อมั่น 0.857 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ มีความต้องการจำเป็น คือ 1) ด้านการปฏิบัติงานของเครือข่าย 2) ด้านที่การกำหนดวิสัยทัศน์ และ 3) วัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย กระบวนการทำงานของเครือข่ายมีความต้องการจำเป็น คือ 1) ด้านการเตรียมการและวางแผนการดำเนินงาน 2) ด้านการดำเนินงานและกำกับติดตาม และ 3) ด้านการปรับปรุงและรายงานผล การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนมีความต้องการจำเป็น คือ 1) ด้านความสามารถในการสื่อสาร 2) ด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ และ 3) ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี 2) ผลการพัฒนารูปแบบ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบ คือ หลักการแนวคิดของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ การประเมินผลรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จ 3) ผลการตรวจสอบรูปแบบ พบว่า มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร, เครือข่ายความร่วมมือ, การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

Abstract

This research aimed to 1) Study the current state, desired state, and necessary needs of managing collaborative networks for student competency development; 2) Develop a model for managing collaborative networks; and 3) Verify the model. The research employed a multi-phase mixed-methods approach in three phases: Phase 1 involved studying the current state, desired state, and necessary needs, with a sample of 172 administrators and heads of academic departments; Phase 2 involved developing the model through an expert-based seminar with 9 participants; and Phase 3 involved verifying the model, with 9 participants including school administrators, supervisors, and teachers. The research instruments included questionnaires, interviews, and evaluation forms. The questionnaire had a reliability coefficient of 0.857. Statistical analysis included percentages, means, and standard deviations. The results showed that: 1) The study of the current state, desired state, and necessary needs of managing collaborative networks revealed necessary needs in: 1) Network operational aspects; 2) Defining the network's vision; and 3) Network objectives and goals. The necessary needs for the network's work processes included: 1) Preparation and planning; 2) Implementation and monitoring; and 3) Improvement and reporting of results. The development of learners' competencies requires three essential aspects: 1) Communication skills, 2) Moral and ethical values, and 3) Technological skills. 2) The results of the model development revealed that the model's components include its principles and concepts, objectives, process, evaluation, and conditions for success. 3) The results of the model verification showed that it was highly accurate, appropriate, feasible, and applicable.

Keywords: Administration Model, Collaborative Networks, Student Competency Development

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ระบุว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นระยะเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ โดยต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่า่ย นอกจากนี้ รัฐต้องดูแลและพัฒนาเด็กเล็กให้เหมาะสมกับวัยในด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยส่งเสริมให้ท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ รัฐยังต้องจัดการให้ประชาชนสามารถได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และกระตุ้นความร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ในการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การศึกษาที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตามมาตรา 8 กล่าวว่าหลักของการจัดการศึกษาต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนเปิดให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระ กระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มาตรา 9 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักความเอกภาพในการกำหนดนโยบาย พร้อมกับการมีความหลากหลายในการปฏิบัติ โดยต้องกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังต้องกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา พร้อมกับการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาช่วยในการจัดการศึกษา ซึ่งรวมถึง

การมีส่วนร่วมจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2542)

หลักการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 มีความสอดคล้องกับแนวคิด “All for Education” ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคมในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพสำหรับประชาชนทุกคน โดยการมีส่วนร่วมนี้เป็นพันธกิจที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากสังคมทุกภาคส่วน เนื่องจากการจัดการศึกษาต้องการทรัพยากรจำนวนมากเพื่อครอบคลุมทุกช่วงวัย ทุกระดับการศึกษา และทุกกลุ่มเป้าหมาย พร้อมด้วยการใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นของแต่ละบุคคล รวมถึงยุทธศาสตร์ชาติและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนั้น รัฐจึงต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ โดยทุกภาคส่วนจะได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งในด้านการเสนอแนะ การกำกับติดตาม และการสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา กล่าวว่า การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งถือเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันที่ช่วยผลักดันให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างยั่งยืนก้าวหน้าให้แก่ประเทศ รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาของชาติ และเยาวชนได้เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง มุ่งพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นดำรงชีวิต ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งทางร่างกายและสังคม โดยเฉพาะการเสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำงาน (Hard Skills) ทักษะทางด้านอารมณ์และสังคม (Soft Skills) และทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ตลอดจนการสร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากประสบการณ์ที่หลากหลาย ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในยุควิถีใหม่ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ของเด็ก และเยาวชนเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล รวมถึงพัฒนามาตรฐานการศึกษาของชาติ เพื่อยกระดับคนไทยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีอำนาจหน้าที่ในการประสานการระดมทรัพยากรในด้านต่าง ๆ รวมถึงทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่น ๆ อีกทั้งยังมีหน้าที่ในการประสานการปฏิบัติ ราชการทั่วไปกับองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและมีคุณภาพสูงสุด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1, 2566) ซึ่งในปัจจุบันได้รับความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ แต่การจัดการศึกษายังขาดคุณภาพและมาตรฐาน ในทุกระดับ คุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทยยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ คนไทยได้รับโอกาสทาง การศึกษาสูงขึ้น โดยมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรวัยแรงงานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อพิจารณา คะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O - NET) พบว่า มีค่าเฉลี่ยต่ำในทุกกลุ่มสาระและผลคะแนนจาก การทดสอบโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (PISA) อยู่ในระดับต่ำกว่าอีกหลายประเทศที่มีระดับ การพัฒนาใกล้เคียงกัน ปัญหาเหล่านี้เกิดจากข้อจำกัดเรื่องหลักสูตรและระบบการเรียนการสอน ที่เน้นการสอน เนื้อหาสาระและความจำมากกว่าการพัฒนาทักษะและสมรรถนะ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความคิดสร้างสรรค์ ปัจจัย สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและครูที่มีคุณภาพยังกระจายไม่ทั่วถึง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จากผลการประเมินการศึกษาไทยต้องเร่งพัฒนาการศึกษาในทุกระดับ โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมและสร้างสภาพการณ์เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยยึดหลักการสร้างเครือข่ายให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจในกิจกรรมทางการศึกษา ในทุกระดับได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อความสำเร็จ จึงทำให้เกิดพลังอำนาจพัฒนาสถานศึกษาที่เข้มแข็ง อันจะเป็นรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืนภายใต้ความเอื้ออาทรต่อกันและกันทำให้เกิดภาพแห่งการจดจำที่แสดงถึงการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) ด้วยข้อจำกัดของงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ ทำให้รัฐไม่สามารถจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างเพียงพอ และทั่วถึงทุกสถานศึกษา ซึ่งพบว่า หนึ่งในแนวทางที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในหลายสถานศึกษาภายใต้ข้อจำกัดด้านต่าง ๆ คือ การส่งเสริม สนับสนุน และดึงดูดให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน ชุมชน องค์กรทางศาสนา ผู้ปกครอง ครูเกษียณอายุราชการแล้ว ศิษย์เก่า และ นักเรียน สถานศึกษาสามารถดึงดูดให้ส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะสามารถลดผลกระทบที่เกิดจากการขาดแคลนทรัพยากรในต่าง ๆ รวมทั้งยังสามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้นอีกด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

ดังนั้น จากสภาพปัญหาของการจัดการศึกษาโดยเฉพาะการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบและมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาโดยตรงจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยและพัฒนาแบบการบริหารจัดการโดยใช้เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานทั้งในระดับสถานศึกษาและระดับเขตพื้นที่การศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1
3. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีพหุระยะ (Multi-Phase Mixed-Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบ่งระยะของการดำเนินการวิจัย ออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน โดยขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิสัยปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ขั้นที่ 3 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ โดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับวัตถุประสงค์ (Index of

Item-objective Congruence; IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 172 คน โดยการสุ่มอย่างง่ายจากตารางเครื่องชี้และมอร์แกน วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อนำมาพิจารณาหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์เพื่อนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$)

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การยกร่างร่างรูปแบบ ขั้นที่ 2 ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ โดยสัมมนาผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) ขั้นที่ 3 ประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ศิษยานุศิษย์และครู (Focus Group Discussion) จำนวน 9 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ขั้นที่ 2 ประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ และประเมินคู่มือการใช้รูปแบบ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะคุณภาพผู้เรียน

1.1 ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่การกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.68) รองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติงานของเครือข่าย ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.71) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.65) และด้านการพัฒนาสมาชิกของเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.68)

1.2 ผลจากการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่การกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.63) รองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติงานของเครือข่าย ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.63) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.65) และด้านการพัฒนาสมาชิกของเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.63)

1.3 ผลจากการศึกษาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยรวมคือ ($PNI_{modified} = 0.27$) ด้านที่มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการปฏิบัติงานของเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($PNI_{modified} = 0.31$) รองลงมา คือ ด้านที่การกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของเครือข่าย ($PNI_{modified} = 0.27$) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ($PNI_{modified} = 0.26$) และด้านการพัฒนาสมาชิกของเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($PNI_{modified} = 0.25$)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษา

การบริหารเครือข่ายความร่วมมือ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
1. การกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของเครือข่าย	3.60	0.68	มาก	4.56	0.63	มากที่สุด	0.27
2. การปฏิบัติงานของเครือข่าย	3.39	0.61	ปานกลาง	4.56	0.63	มากที่สุด	0.31
3. การมีส่วนร่วมของสมาชิก	3.38	0.63	ปานกลาง	4.55	0.65	มากที่สุด	0.26
4. การพัฒนาสมาชิกของเครือข่าย	3.88	0.61	ปานกลาง	4.53	0.63	มากที่สุด	0.25
โดยรวม	3.44	0.63	ปานกลาง	4.55	0.64	มากที่สุด	0.27

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษา ผลจากการศึกษาเอกสาร การตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 5 องค์ประกอบ คือ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของเครือข่าย 2) การปฏิบัติงานของเครือข่าย 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิก 4) การพัฒนาสมาชิกของเครือข่าย ขอบข่ายองค์ประกอบกระบวนการทำงานของเครือข่ายความร่วมมือ จำนวน 4 องค์ประกอบ องค์ประกอบ คือ 1) การเตรียมการและวางแผนการดำเนินงาน 2) การดำเนินงานและกำกับติดตาม 3) การตรวจสอบและสะท้อนผลการดำเนินงาน และ 4) การปรับปรุงและรายงานผล ขอบข่ายองค์ประกอบสมรรถนะผู้เรียน 5 องค์ประกอบ ที่สอดคล้องกัน ได้แก่ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต การทำงาน และอาชีพ 4) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และ 5) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ และองค์ประกอบของรูปแบบจำนวน 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการแนวคิดของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการของรูปแบบ 4) การประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ

3. ผลการตรวจความเหมาะสมของการพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ ความถูกต้อง (Accuracy Standard) ความเหมาะสม (Propriety Standard) ความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) และการนำไปใช้ประโยชน์ (Utility Standards) พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ประโยชน์

ลำดับ	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ความถูกต้อง (Accuracy Standard)	4.98	0.06	มากที่สุด
2	ความเหมาะสม (Propriety Standard)	4.97	0.08	มากที่สุด
3	ความเป็นไปได้ (Feasibility Standards)	4.93	0.21	มากที่สุด
4	การนำไปใช้ประโยชน์ (Utility Standards)	4.96	0.11	มากที่สุด
	โดยรวม	4.96	0.12	มากที่สุด

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบของการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในพัฒนาสมรรถนะคุณภาพผู้เรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมากที่สุด การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การกำหนดเป้าหมายร่วมกันของเครือข่ายในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนที่ชัดเจนและวัดผลได้ อาจยังไม่เข้มแข็งพอกระบวนการบริหารจัดการ เช่น การวางแผนร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากร การสื่อสารที่เป็นระบบ และการติดตามประเมินผล ยังไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ผู้นำในการประสานงานและจูงใจอาจเป็นจุดอ่อนสำคัญที่ทำให้เครือข่ายดำเนินการได้เพียงระดับกลาง การดำเนินงานอาจอยู่ในลักษณะ กิจกรรมตามวาระมากกว่าความร่วมมืออย่างยั่งยืนและเป็นกิจวัตรทำให้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่ต่อเนื่องและไม่ฝังรากลึกในวัฒนธรรมองค์กร ส่งผลให้ค่าสภาพปัจจุบันโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ระดับมากที่สุด และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.27 ซึ่งถือว่ามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา สอดคล้องกับ กริช ธีรางศู ผลจากการศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมทุกองค์ประกอบและแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง (กริช ธีรางศู, 2563) สอดคล้องกับ กัญญาณัฐ บุตรแสนโคตร ผลจากการศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันของแนวทางการสร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (กัญญาณัฐ บุตรแสนโคตร, 2565)

1.2 ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของกระบวนการทำงานของเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของกระบวนการทำงานของเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ระดับมากที่สุด การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ขาดการวางแผนปฏิบัติการร่วมกันที่ชัดเจนและเป็นลายลักษณ์อักษรโดยเฉพาะการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การดำเนินการและการประสานงานอาจยังไม่ชัดเจน ทำให้เกิดความล่าช้า ช้าช้อน หรือขาดความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมร่วม ขาดระบบการติดตามประเมินผล ที่เป็นมาตรฐานและสม่ำเสมอเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า และผลกระทบต่อสมรรถนะผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม อาจรวมไปถึงเครือข่ายยังไม่มีกลไกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการใช้ข้อมูลผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขกระบวนการทำงานร่วมกัน ส่งผลให้ค่าสภาพปัจจุบันโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ระดับมากที่สุด และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของกระบวนการทำงานของเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.36 ซึ่งถือว่ามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา สอดคล้องกับ เรวัช ศรีแสงอ่อน ผลจากการศึกษา พบว่า สภาพและแนวการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (เรวัช ศรีแสงอ่อน, 2562)

1.3 ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ระดับมากที่สุดการที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการออกแบบการเรียนรู้อาจยังขาดทักษะหรือแรงจูงใจในการออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) หรือโครงงาน (Project-Based Learning) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและสร้างสมรรถนะอย่างแท้จริง ความร่วมมือจากอาจยังไม่ถูกนำมาใช้อย่างเต็มที่ในการจัด แหล่งเรียนรู้ และประสบการณ์ตรง ที่จะช่วยเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนให้หลากหลายและเข้ากับบริบทท้องถิ่น และบุคลากรอาจยังขาดการพัฒนาสมรรถนะครูในด้านการวัดและประเมินผลสมรรถนะที่ซับซ้อนทำให้ไม่สามารถประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนได้อย่างครอบคลุม ส่งผลให้ค่าสภาพปัจจุบันโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมากที่สุด และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.36 ซึ่งถือว่ามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสอดคล้องกับ Christopher, C. ผลจากการศึกษา พบว่า เครือข่ายโรงเรียนเปิดโอกาสให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตร นวัตกรรมการสอน หรือแม้กระทั่งบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ทำให้แต่ละโรงเรียนสามารถเข้าถึงสิ่งที่ไม่สามารถจัดหาได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพของครูผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอบรมร่วมกัน และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มพูนขีดความสามารถในการจัดการเรียนการสอนโดยรวม (Christopher, C., 2013)

2. ผลการพัฒนาแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 มีองค์ประกอบของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ 4 องค์ประกอบ คือ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของเครือข่าย 2) การปฏิบัติงานของเครือข่าย 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิก 4) การพัฒนาสมาชิกของเครือข่าย ขอบข่ายองค์ประกอบกระบวนการทำงานของเครือข่ายความร่วมมือ จำนวน 4 องค์ประกอบ องค์ประกอบ คือ 1) การเตรียมการและวางแผนการดำเนินงาน 2) การดำเนินงานและกำกับติดตาม 3) การตรวจสอบและสะท้อนผลการดำเนินงาน และ 4) การปรับปรุงและรายงานผล ขอบข่ายองค์ประกอบสมรรถนะผู้เรียน 5 องค์ประกอบ ที่สอดคล้องกัน ได้แก่ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต การทำงาน และอาชีพ 4) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และ 5) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ และองค์ประกอบของรูปแบบ จำนวน 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการแนวคิดของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการของรูปแบบ 4) การประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยสามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 สอดคล้องกับ สุรเดช รอดจินดา ผลจากการศึกษา พบว่า 1) รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย กระบวนการบริหาร 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผนการสร้างเครือข่าย ได้แก่ การระบุเป้าหมาย การสร้างพันธมิตรสัญญาร่วมกัน 2) การจัดองค์กรเครือข่ายความร่วมมือ 3) การดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษา และการนิเทศการศึกษา และ 4) การประเมินผลเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ การประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือ ส่วนองค์ประกอบของ เครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การสนับสนุนการใช้ทรัพยากรร่วมกัน การมีภาวะผู้นำทางวิชาการ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การพัฒนาสมาชิกเครือข่าย การสื่อสาร การวัดและประเมินผล และการวิจัยคุณภาพการศึกษา (สุรเดช รอดจินดา และคณะ, 2560) สอดคล้องกับ กริช ธีรางศุ

ผลจากการศึกษา พบว่า องค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม 2) ด้านการมีส่วนร่วม 3) ด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน และ 4) ด้านการบริหารจัดการเครือข่าย สอดคล้องกับ ประพัทธ์ รัตนอรุณ ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการโดยใช้เครือข่ายความร่วมมือ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านลักษณะของเครือข่าย 2) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาสมาชิกเครือข่าย 3) ด้านกระบวนการดำเนินงานของเครือข่าย 4) ด้านการบริหารเครือข่าย และ 5) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์วัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย (กริช อีรางสุ, 2563)

3. ผลการตรวจความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ สอดคล้องกับ กริช อีรางสุ ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 ภาพลื่นอยู่ในระดับมากที่สุด (กริช อีรางสุ, 2563) สอดคล้องกับ อนันต์ มีพจนา ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (อนันต์ มีพจนา, 2565) สอดคล้องกับ ประพัทธ์ รัตนอรุณ ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินการบริหารจัดการโดยใช้เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ประพัทธ์ รัตนอรุณ, 2565) สอดคล้องกับ ชญาภาญจ ศรีเนตร ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนางานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ชญาภาญจ ศรีเนตร, 2565) สอดคล้องกับ กัญญาณัฐ บุตรแสนโคตร ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินการพัฒนาแนวทางการสร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (กัญญาณัฐ บุตรแสนโคตร, 2565) สอดคล้องกับ ชนอนงค์ ชูรา ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินการบริหารเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ชนอนงค์ ชูรา, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและการพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน พบว่า โดยรวมมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในระดับกลาง แต่สภาพที่พึงประสงค์ในทุกด้านมีค่าสูง โดยมีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนอย่างมีความจำเป็นในหลายด้าน เช่น การใช้เทคโนโลยี ความสามารถในการคิด และทักษะชีวิต 2) การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนถูกสร้างขึ้นโดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ของเครือข่าย การมีส่วนร่วมของสมาชิก การพัฒนาสมาชิก และกระบวนการทำงานร่วมกันที่ประกอบไปด้วยการวางแผน การติดตาม และการประเมินผล 3) การตรวจสอบรูปแบบ การบริหารเครือข่ายที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ได้ข้อเสนอแนะ 3 ประการ ดังนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ควรพิจารณาใช้รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือที่พัฒนาขึ้นนี้เพื่อให้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายสำหรับสถานศึกษาในสังกัดดำเนินการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน 2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ควรกำหนดแนวทางในการดำเนินการจัดตั้งเครือข่าย การส่งเสริม สนับสนุน ให้มีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายและสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่บูรณาการ

ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน 3) ควรประสานเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเขตพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางการปฏิบัติงาน ของเครือข่ายที่จะมุ่งให้งานประสบความสำเร็จ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมการขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือ สร้างความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกัน และเป้าหมายของเครือข่าย ให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนด้านนโยบาย ทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติงานของเครือข่าย 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาเครือข่าย 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดตั้งเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานด้านความร่วมมือโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาการบริหารเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). แนวทางการบริหารจัดการ เรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2566). การศึกษาไทยในโลกยุคเปลี่ยนผ่าน. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- กริช ธีรางศู. (2563). แนวทางการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 24 กาฬสินธุ์. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 15(2), 20-30.
- กัญญาณัฐ บุตรแสนโคตร. (2565). การพัฒนาแนวทางการสร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 7(2), 290-303.
- ชญากาญจน์ ศรีเนตร. (2565). รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนางานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(4), 1621-1634.
- ประพัทธ์ รัตนอรุณ. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโดยใช้เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร. ใน ดุษฎีนิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 13 (6 เมษายน 2560).
- เรวัช ศรีแสงอ่อน. (2562). การบริหารจัดการเรียนรู้แบบบล็อกคอร์ส (Block Course) วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี. วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร, 4(1), 28-43.
- ชนอนงค์ ชูรา. (2566). รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1. (2566). รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2542). คู่มือการพัฒนาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). ยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ ในช่วงการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-2561. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2564). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สุรเดช รอดจินดา และคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือด้านวิชาการระหว่างสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคเหนือตอนบน. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ เวริเดียน มหาวิทยาลัยศิลปากร, 12(1), 1020-1042.
- อนันต์ มีพจนา. (2565). การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- Christopher, C. (2013). Does school-to-school collaboration promote school improvement? A study of the impact of school federations on student outcomes. An International Journal of Research, Policy and Practice, 25(3), 351-393.

**การพัฒนากระบวนการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์
ในคดีที่เกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน***
**SYSTEMATIC DEVELOPMENT OF FORENSIC EVIDENCE MANAGEMENT AND
ANALYSIS IN JUVENILE DELINQUENCY CASES**

ธิตี มหาเจริญ¹, นิโบล บุญกระจ่าง², ชนัญชิตา วงศ์เขียว³, ปริญญ์ สีสานันท์^{1*}

Thiti Mahacharoen¹, Nilobon Bunkrajang², Chanunchida Wongkheaw³, Parinya Seelanan^{1*}

¹คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ นครปฐม ประเทศไทย

¹Faculty of Forensic Science, Royal Police Cadet Academy, Nakhon Pathom, Thailand

²โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²School of Law and Politics, Suan Dusit University, Bangkok, Thailand

³สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

³Program in Public Policy and Management, Kasem Bundit University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: parinya.se@rpca.ac.th

*Tel: 083-993-5563

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีที่เกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ปัญหาอุปสรรคจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 คน และการสัมมนาระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้กระบวนการยุติธรรมในความผิดที่เกี่ยวข้องกับคดีเด็กและเยาวชน จำนวน 12 คน จากกลุ่มเป้าหมายในทุกมิติของกระบวนการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยาน ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่พนักงานสอบสวน 2) เจ้าหน้าที่ตำรวจพิสูจน์หลักฐานและนักนิติวิทยาศาสตร์ และ 3) ผู้พิพากษาและพนักงานอัยการ ประชุมระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งสิ้น 3 ครั้ง ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการและการวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีที่เกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน มีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนที่อ้างอิงตามมาตรฐานและระเบียบปฏิบัติ การเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุอาจพบทักษะที่แตกต่างกันขึ้นกับประสบการณ์ ไหวพริบ เทคนิค และความรู้ของเจ้าหน้าที่ ด้านปัญหาอุปสรรคจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจสะท้อนข้อจำกัดใน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) บุคลากร 2) กฎหมาย 3) วิธีการตรวจสถานที่เกิดเหตุ 4) การประสานงานระหว่างหน่วยงาน และ 5) งบประมาณ นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนากระบวนการตามพันธกิจสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรมุ่งเน้นกำหนดยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการบริหารจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์สู่มาตรฐานสากล โดยการสร้างองค์ความรู้ การปฏิรูปข้อกฎหมาย และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการบริหารจัดการและการวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์สำหรับคดีของเด็กและเยาวชนอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: การจัดการวัตถุพยาน, นิติวิทยาศาสตร์, เด็กและเยาวชน, การกระทำผิด

Abstract

This research article aimed to examine current processes for managing and analyzing forensic evidence in juvenile delinquency cases, to identify problems and operational obstacles encountered by police officers in handling such evidence, and to propose development guidelines for the management and analysis of forensic evidence in these cases. Data were collected through in-depth interviews with 26 key informants, and three focus-group workshops involving 12 participants who have direct experience in all dimensions with cases involving children and youth, namely: 1) Police officers serving as inquiry officers; 2) Forensic police and forensic scientists; and 3) Judges and public prosecutors. The findings indicated that the management and analysis of forensic evidence in juvenile delinquency cases generally follow stepwise procedures based on standards and operating regulations. However, variations were observed in crime scene investigation, reflecting differences in individual officer's experience, judgement, techniques, and knowledge. Problems and obstacles arising from police practice can be grouped into five main areas: 1) Personnel; 2) Legal limitations; 3) Crime scene investigation methods; 4) Inter-Agency cooperation; and 5) Budget. In line with the mission of the Royal Thai Police, the study recommends prioritizing the development of a strategic framework to advance the management and analysis of forensic evidence towards international standards. This should include developing a systematic body of knowledge, reforming relevant legal provisions, and establishing integrated mechanisms for inter-agency cooperation in management and analysis of forensic evidence in juvenile delinquency cases.

Keywords: Evidence Management, Forensic Science, Juvenile, Delinquency

บทนำ

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 วางความหมายของ “เด็ก” คือ บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ (อริยพร โพธิ์ใส, 2558) ซึ่งคดีที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนมีหลายรูปแบบทั้งอาจเป็นผู้เสียหายหรือพยานเป็นไม่ว่าจะเป็นกรณีใดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เด็กหรือเยาวชนย่อมได้รับสิทธิในการปกป้องคุ้มครองทั้งในแง่ที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญา สถานการณ์การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน จากฐานข้อมูลสถิติจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกส่งมายังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กทั่วประเทศ รวบรวมไว้ในระบบสารสนเทศงานคดีอาญา พบว่า มีจำนวนยอดสะสมเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานพินิจทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2557 มีจำนวนเด็กและเยาวชนสะสมจำนวน 33,436 คน ปี พ.ศ. 2558 มีจำนวนเด็กและเยาวชนสะสมจำนวน 30,537 คน ปี พ.ศ. 2559 มียอดจำนวนเด็กและเยาวชนสะสมจำนวน 27,245 คน และปี พ.ศ. 2560 มียอดจำนวนเด็กและเยาวชนสะสม จำนวน 23,124 คน จากข้อมูลที่ผ่านมา ยังคงมีจำนวนยอดสะสมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมียอดสะสมที่ลดลงเนื่องจากกระบวนการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก แต่จำนวนดังกล่าวยังถือว่ามากพอสมควร ในจำนวนคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศจำแนกตามฐานความผิด หากยกตัวอย่างในปี พ.ศ. 2560 เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษมากที่สุด จำนวน 10,973 คดี รองลงมาเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ จำนวน 4,340 คดี ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย 2,879 คดี และความผิดเกี่ยวกับเพศ 1,266 คดี (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2562) นอกจากนี้เป็นการกระทำผิดในฐานอื่น ๆ ซึ่งนับว่าเป็น

ปัญหาสังคมที่ยังมีความรุนแรง จากข้อมูลข้างต้น ทำให้เห็นว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้นยังคงอยู่ในระดับค่อนข้างสูง สาเหตุของการกระทำของเด็กและเยาวชนอาจมีมูลเหตุจิตใจหลายประการ เนื่องจากเด็กมีวุฒิภาวะที่แตกต่างจากผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโส ทั้งด้านการเรียนรู้ เกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เกิดจากความเผลอวูบ การขาดโอกาสในการศึกษา การไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ดีเพียงพอ ตลอดจนเด็กและเยาวชนยังเป็นผู้อ่อนวัย อ่อนต่อประสบการณ์ ควรได้รับโอกาสปรับปรุงแก้ไขตนเอง และสำนึกในการกระทำผิดด้วยวิธีการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมมากกว่าการลงโทษ

เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นหน่วยงานแรกของกระบวนการยุติธรรมที่ต้องทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เสมือนเป็นต้นธารตั้งแต่การรับเด็กเข้าสู่กระบวนการการดำเนินคดีอาญา โดยเริ่มตั้งแต่การจับกุมสู่กระบวนการสอบสวน ถือได้ว่าตำรวจเป็นหัวใจสำคัญและเป็นบันไดขั้นแรกของกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทในการรวบรวมพยานหลักฐาน ส่งให้แก่พนักงานอัยการคดีเด็กและเยาวชนพิจารณาสั่งฟ้องคดีไปยังศาลเยาวชนและครอบครัว ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่มุ่งเน้นการให้ความคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพ วิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่เป็นเด็กและเยาวชน มิให้ได้รับผลกระทบต่อชื่อเสียงหรือจิตใจระหว่างที่มีการดำเนินคดีอาญา พยานหลักฐานด้านนิติวิทยาศาสตร์เข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญในการคลี่คลายคดี การใช้พยานหลักฐานทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ประกอบสำนวนคดีนั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและเป็นไปตามการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในยุคนี้ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนจากการเน้นความสำคัญของประจักษ์พยานมาสู่ระบบพิสูจน์การกระทำความผิด โดยการรับฟังพยานหลักฐานทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ บทบาทและผลกระทบของพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์มีต่อผลลัพธ์ของกระบวนการดำเนินคดีอย่างมาก (Peterson, J. L. et al., 2013) โดยพยานหลักฐานที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาคดีจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่พิสูจน์ได้โดยปราศจากเหตุสงสัย ผู้ที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายจึงต้องรวบรวมและตรวจสอบพยานหลักฐานให้ครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาพิจารณาตามกระบวนการยุติธรรม

การศึกษากระบวนการรักษาสถานที่เกิดเหตุและรักษาวัตถุพยานของพนักงานสอบสวนในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานด้านนิติวิทยาศาสตร์ประกอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญา พบว่า ปัญหาของอุปสรรคการป้องกันรักษาวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาด้านบุคลากร กล่าวคือ การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีไม่เพียงพอ และไม่มีความรู้ในเรื่องการป้องกันรักษาวัตถุพยาน (สุรยุทธ อ่วมสำอาด, 2554) และผลการศึกษาการพัฒนาแนวทางการรับฟังพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ความจริงในคดี พบว่า ผู้ตรวจสถานที่เกิดเหตุขาดความชำนาญในการวิเคราะห์สถานที่เกิดเหตุและการเก็บรวบรวมวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ เนื่องจากใช้วิธีการเก็บและรักษาวัตถุพยานไม่ถูกต้อง ตลอดจนทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุไม่ละเอียดเพียงพอ ทำให้ได้พยานหลักฐานไม่ครบถ้วน (คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2559) นอกจากนี้ งานวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการดำเนินงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้ในการสืบสวนอาชญากรรมในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังพบว่า บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่มีจำนวนไม่เพียงพอ และบางส่วนขาดประสบการณ์การทำงานเนื่องจากมีโยกย้ายสับเปลี่ยนบ่อยครั้ง จึงทำให้ขาดบุคลากรที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการทำงานการในพื้นที่ (พัชรา สินลอยมา, 2558) มีรายงานการศึกษาเรื่องกระบวนการดำเนินการป้องกันปราบปรามและดำเนินการสืบสวนสอบสวนและดำเนินคดีของตำรวจเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เกิดจากขั้นตอนความยุ่งยากและระยะเวลาในการนำเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้ต้องหาไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุมภายใน 24 ชั่วโมง (สุนันทิพย์ จิตสว่าง, 2555) และปัญหาในการสืบสวนการสอบสวนที่มีความยุ่งยากเนื่องจากต้องใช้สหวิชาชีพมาร่วมสอบสวนด้วย สอดคล้องกับ ที่วิจัยเรื่อง ปัญหาการสอบสวนคดีเด็กและเยาวชน โดยพบว่า ถึงแม้กฎหมายจะบัญญัติให้ในการสอบสวนจะต้องมีสหวิชาชีพเพื่อให้สิทธิคุ้มครองเด็ก

และเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม แต่ในทางปฏิบัติในแต่ละพื้นที่มีปริมาณของบุคลากรกลุ่มสหวิชาชีพไม่เพียงพอ (บุญมาก เครือแวงมล, 2556) ปัญหาการประสานงานระหว่างหน่วยงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ หรือคดีที่เกี่ยวกับการฉ้อโกงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จะต้องติดต่อผ่านหน่วยงานเอกชน เช่น บริษัทเครือข่ายโทรศัพท์ หรือธนาคาร ทำให้การดำเนินการล่าช้าในขั้นตอนพิจารณาอนุมัติและงานวิจัยเรื่องการพัฒนาความร่วมมือในงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ยังพบว่า ภาคเอกชนบางแห่งไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการเพื่อตรวจพิสูจน์หลักฐาน หรือในบางกรณีจะต้องยื่นเอกสารเพื่อขอความอนุเคราะห์ขอข้อมูลจากผู้บริหารสูงสุด ทำให้ได้รับข้อมูลหรือหลักฐานประกอบการทำสำนวนล่าช้า (Phonrasuek, A. et al., 2018)

จากบริบทดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนยังขาดแนวปฏิบัติที่เหมาะสม อีกทั้งขั้นตอนการปฏิบัติงานและมาตรฐานยังไม่ได้มีการประเมินหรือรับรองในทุกขั้นตอน ส่งผลให้การรวบรวม พิสูจน์ และวิเคราะห์พยานหลักฐานยังต้องปรับให้ทำงานให้เกิดประสิทธิผล นอกจากนี้ ยังพบข้อจำกัดด้านบุคลากร เทคโนโลยีและการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ทำให้การดำเนินงานทางนิติวิทยาศาสตร์ล่าช้า ขาดความครบถ้วน และไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิเด็ก ตลอดจนความเป็นกลางของกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหวังศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการและการวิเคราะห์วัตถุพยาน โดยเน้นกระบวนการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีความผิดที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ปัญหาและอุปสรรคจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจและแนวทางและการวางแผนการพัฒนาระบบการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์เพื่อใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการ โดยให้วัตถุพยานเป็นกุญแจสำคัญในการสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เหมือนการบอกเล่าเรื่องราวของเด็กและเยาวชนนำไปสู่การลดขั้นตอนในการสอบสวน ส่งผลให้การดำเนินงานด้านการจัดการวัตถุพยานให้เป็นระบบและมีมาตรฐาน ส่งเสริมประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีความผิดที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีความผิดที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน
3. เพื่อศึกษาแนวทางและการวางแผนการพัฒนาระบบการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีความผิดที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก และ 2) การสนทนาระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และใช้วิธีการคัดเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้กำหนดให้ผู้มีข้อมูลสำคัญต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีเด็กและเยาวชนตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป โดยกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ข้าราชการตำรวจระดับผู้บริหารระดับตั้งแต่ผู้กำกับการขึ้นไป เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่พนักงานสอบสวนในเขตพื้นที่กองบังคับการตำรวจนครบาล กลุ่มที่ 2 นักนิติวิทยาศาสตร์ และนักวิทยาศาสตร์ที่ปฏิบัติหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน และกลุ่มที่ 3 ผู้พิพากษา และพนักงานอัยการ รวมจำนวน 26 คน

2. การสัมมนาระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้ โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการเล่าเรื่อง (Storytelling) ซึ่งจะทำให้การวิเคราะห์ความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่กับตัวบุคคล (Tacit knowledge) จากประสบการณ์กรณีศึกษาเกี่ยวกับความรู้ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบที่เกิดเหตุ พฤติการณ์ การกระทำผิด และปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการเล่าเรื่องเกี่ยวกับรูปแบบหรือเทคนิคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาระบบการจัดการวัตถุพยานในคดีเด็กและเยาวชนอย่างไรให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ข้าราชการตำรวจระดับผู้บริหารระดับตั้งแต่ผู้กำกับการขึ้นไป เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่พนักงานสอบสวน ในเขตพื้นที่กองบังคับการตำรวจนครบาล กลุ่มที่ 2 นักนิติวิทยาศาสตร์ และนักวิทยาศาสตร์ที่ปฏิบัติหน้าที่พิสูจน์หลักฐานในระดับผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มที่ 3 ผู้พิพากษา และพนักงานอัยการ รวมจำนวน 12 คน โดยทำการสัมมนาระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้ จำนวนทั้งสิ้น 3 ครั้ง

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมมนาระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้จะนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยทำการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เปรียบเทียบ สังเคราะห์ในรายประเด็น วิเคราะห์ข้อค้นพบที่น่าสนใจ และเรียบเรียงในรูปแบบการพรรณนาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำเสนอแนวทางการพัฒนาระบบการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีเด็กและเยาวชนอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำแนวทางที่เสนอไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิผลในกระบวนการยุติธรรม

งานวิจัยนี้ ได้รับการรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ที่เป็นมาตรฐานสากล Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guideline และ ICH-GC ตามเอกสารรับรองเลขที่ 620326-005 โดย คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษากระบวนการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

จากผลการศึกษา พบว่า เมื่อได้รับแจ้งเหตุแล้ว พนักงานสอบสวนจะเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสถานที่เกิดเหตุ โดยมีการวางแผน จัดเตรียมกล้องถ่ายภาพ พร้อมโทรศัพท์เพื่อติดต่อประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแจ้งผู้บังคับบัญชาให้ทราบ ทั้งนี้ ในการปฏิบัติงานจะมีการทำงานโดยแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนจะทำหน้าที่ตรวจสอบดูกล้องวงจรปิด สอบถามพยานผู้เห็นเหตุการณ์ กรณีถ้าพบร่องรอยหรือวัตถุพยานจะแจ้งกองพิสูจน์หลักฐานให้มาร่วมดำเนินการ สำหรับการรักษาสถานที่เกิดเหตุ เจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนใหญ่จะใช้แถบ Police Line เพื่อรักษาสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งการรักษาที่เกิดเหตุนี้จะมีรูปแบบแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับสถานที่และเหตุการณ์ กรณีสถานที่เกิดเหตุอยู่ในเคหะสถาน จะบริหารจัดการและรักษาสถานที่เกิดเหตุได้ไม่ยาก เนื่องจากพื้นที่มีลักษณะพื้นที่ปิด สามารถควบคุมดูแลได้โดยสมบูรณ์ แต่หากกรณีเป็นพื้นที่โล่งแจ้ง เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเร่งดำเนินการเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและรวบรวมพยานหลักฐานโดยเร็วที่สุด เนื่องจากหากเกิดฝนตก วัตถุพยานต่าง ๆ ที่เป็นหลักฐานสำคัญ ตัวอย่างเช่น รอยเท้า คราบเลือด จะถูกน้ำฝนชะล้าง เป็นเหตุทำให้วัตถุพยานสำคัญสูญหายไป

เมื่อพนักงานสอบสวนเข้ามายังสถานที่เกิดเหตุแล้ว จะเริ่มทำการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยมีการวางแผน แบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน มีการจดบันทึก ถ่ายภาพเหตุการณ์ ร่องรอย และวัตถุพยาน รวมทั้งการจัดทำแผนผัง ซึ่งจะทำให้เพิ่มความละเอียดของเหตุการณ์มากขึ้น และภายหลังจากการบันทึกสภาพเหตุการณ์แล้วต่อมา คือ การค้นหาและเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งการค้นหาจำเป็นต้องมีการวางแผนและใช้วิธีการที่เหมาะสมกับเหตุดังกล่าว วัตถุพยานที่ค้นหาต้องเป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น หรือแม้แต่วัตถุพยาน

ที่บ่งชี้ว่าคนร้ายทำผิดด้วยวิธีใด เช่น รอยบาดแผลที่ช่วยชี้ว่าคนร้ายใช้อาวุธชนิดใดกระทำความผิด รวมทั้งวัตถุพยานที่บ่งชี้ว่าคนร้ายคือบุคคลใด ได้แก่ รอยลายนิ้วมือ ฝ่ามือ ฝ่าเท้า คราบเลือด เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การค้นหาวัตถุพยานจึงจำเป็นต้องมีความละเอียดและรอบคอบ และเมื่อค้นหาหรือรวบรวมวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุแล้ว จะมีการตรวจสอบความเรียบร้อยอีกครั้งก่อนส่งคืนสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งการดำเนินงานทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ตำรวจในแต่ละแห่งจะปฏิบัติงานสอดคล้องตามหลักการของ The Federal Bureau of Investigation (FBI) (2015) ที่ระบุเกี่ยวกับการเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุจะต้องมีการดำเนินการตาม

CSI ขั้นตอน 12 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อม (Preparation) 2) การเข้าถึงสถานที่เกิดเหตุ (Approach of Scene) 3) การรักษาความปลอดภัยและการป้องกันสถานที่เกิดเหตุ (Secure and Protect Scene) 4) การตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุเบื้องต้น (Initiate Preliminary Survey) 5) การประเมินพยานหลักฐานที่พบในสถานที่เกิดเหตุ (Evaluate Physical Evidence Possibility) 6) การบรรยายสรุปสภาพสถานที่เกิดเหตุ (Prepare Narrative Description) 7) การถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุ (Photograph the Crime Scene) 8) การเตรียมการวาดแผนผังสถานที่เกิดเหตุ (Prepare Diagram/Sketch of Scene) 9) การตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุอย่างละเอียด (Conduct Detailed Search) 10) การบันทึกและตรวจเก็บพยานหลักฐาน (Record and Collect Physical Evidence) 11) การตรวจสอบขั้นสุดท้าย (Conduct Final Survey) และ 12) การออกและส่งคืนสถานที่เกิดเหตุ (Release Scene) ซึ่งนอกจากเจ้าหน้าที่ตำรวจจะได้ดำเนินการตามหลักสากลนี้แล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจยังจะต้องปฏิบัติงานด้วยไหวพริบและมีเทคนิคเฉพาะตัว เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ โดยเฉพาะคดีที่ไม่มีประจักษ์พยาน หรือหาพยานบุคคลไม่ได้ ตัวอย่างเช่น คดีฆาตกรรมที่มีการเคลื่อนย้ายหลักฐาน หรือผู้กระทำความผิดพยายามบิดเบือนอำพรางหลักฐาน เป็นต้น

2. ปัญหาและอุปสรรคจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

ปัญหาและอุปสรรคจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน รวมไปถึงปัญหาการรวบรวมข้อมูลประกอบการทำสำนวนในคดี มีปัญหาในประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

ด้านบุคลากร พนักงานสอบสวน/ผู้ช่วยพนักงานสอบสวน มีจำนวนไม่เพียงพอกับปริมาณงาน ทั้งนี้ เนื่องด้วยภาระงานของพนักงานสอบสวนซึ่งไม่สอดคล้องกับปริมาณคดีที่มีจำนวนมากและหลากหลาย ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้และความชำนาญอย่างแท้จริงในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ อาทิ เก็บรักษาพยานหลักฐานไม่ถูกวิธี ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุไม่ละเอียดรอบคอบ เป็นต้น นอกจากนี้พนักงานสอบสวนต้องรับผิดชอบภารกิจงานตามขั้นตอนการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุแทบทุกกระบวนการ จึงทำให้ภาระงานค่อนข้างหนักและในบางครั้งเกิดความล่าช้า รวมถึงการขาดบุคลากรในส่วนของฝ่ายสนับสนุนการทำงานของพนักงานสอบสวนในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ อาทิ พนักงานขับรถยนต์ เป็นต้น

ด้านการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ หน่วยงานหรือบุคคลที่ไม่มีอำนาจหน้าที่เข้าสถานที่เกิดเหตุโดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นเหตุให้วัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุถูกทำลาย ปัญหาหน่วยงานหรือบุคคลที่ไม่มีอำนาจหน้าที่หรือส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น อาสาสมัคร สื่อมวลชน ผู้คนที่อยู่รอบสถานที่เกิดเหตุ ไม่ว่าจะเป็นประชาชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ไม่มีความรู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์ เข้าไปสถานที่เกิดเหตุทำวัตถุพยานถูกทำลาย และเป็นการเพิ่มร่องรอยที่มีได้เกิดจากการกระทำผิด ซึ่งขั้นตอนนี้เจ้าหน้าที่จะต้องใช้ความเข้มงวดและระมัดระวัง รวมถึงพนักงานสอบสวนเดินทางมาถึงสถานที่เกิดเหตุล่าช้า ด้วยเหตุพื้นที่ห่างไกล สภาพการจราจร เป็นต้น

ด้านข้อกฎหมาย ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่เจ้าหน้าที่ตำรวจประสบปัญหา คือ การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานในเด็กและเยาวชนนั้น ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของกฎหมายการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน ต้องมีการสอบสวนและรวบรวมเอกสารเพื่อนำเด็กไปศาลภายในเวลา 24 ชั่วโมง โดยจะต้องเชิญสหวิชาชีพมาร่วมสอบปากคำเด็กและ

เยาวชน กรณีที่สหวิชาชีพมีจำนวนน้อย สถานีตำรวจบางแห่งอยู่ห่างไกล กลุ่มสหวิชาชีพจึงไม่สามารถเดินทางมา สถานีตำรวจได้ภายในเวลาที่กำหนด จนทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน ต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นสาระสำคัญในการสั่งฟ้องเพื่อพิจารณาคดีต่อไป

ด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ปัญหาและอุปสรรคในการประสานงานระหว่างหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ หรือคดีที่เกี่ยวกับการฉ้อโกงผ่าน สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งจะต้องติดต่อผ่านหน่วยงานเอกชน เช่น บริษัทเครือข่ายโทรศัพท์ หรือธนาคาร โดยปัญหา ส่วนใหญ่เกิดจากการดำเนินการล่าช้า เนื่องจากหน่วยงานดังกล่าวจะต้องนำเรื่องเสนอต่อผู้บริหารของหน่วยงาน ที่สำนักงานใหญ่เพื่อพิจารณาอนุมัติ

ด้านงบประมาณ งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการปฏิบัติงาน ทั้งด้านบุคลากร ด้านเครื่องมือ และอุปกรณ์ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ รวมทั้งขาดงบประมาณที่สนับสนุนในการจัดอบรม ด้านการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ สำหรับเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและการเก็บวัตถุพยาน เพื่อความพร้อมในการปฏิบัติงานที่มีศักยภาพ

3. แนวทางและการวางแผนการพัฒนากระบวนการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ ในคดีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเด็กและเยาวชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการ

มิติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ด้านบุคลากร ควรมีการเพิ่มพนักงานสอบสวนหรือผู้ช่วยพนักงานสอบสวนให้มีจำนวนมากขึ้น เพื่อให้มี ผู้ปฏิบัติงานได้เท่ากับปริมาณของจำนวนคดี และเพื่อให้ผลการดำเนินงานมีศักยภาพ เพราะในปัจจุบันพนักงาน สอบสวนที่มีจำนวนน้อยทำให้เร่งรีบดำเนินงาน ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดความเครียดแก่พนักงานสอบสวน รวมถึงควรมี การเพิ่มจำนวนนักวิทยาศาสตร์ หรือบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุให้เพียงพอในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและมีความรวดเร็วในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

ด้านกฎหมาย ควรปรับแก้กฎหมาย โดยการกำหนดขยายช่วงเวลาในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนจาก 24 ชั่วโมงเป็น 48 ชั่วโมง เพื่อให้เวลาแก่พนักงานสอบสวนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การให้โอกาสแก่สหวิชาชีพในการเข้าร่วมการสอบปากคำ ให้โอกาสแก่ผู้ปกครองเด็กและเด็กได้มีเวลาเตรียม ความพร้อมในการเข้าร่วมการสอบปากคำ ซึ่งการมีเวลามากขึ้นจะทำให้ผลการดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากพนักงานสอบสวนมีเวลาในการตรวจหาวัตถุพยานเบื้องต้น พร้อมทั้งทบทวนตรวจสอบเอกสารและ หลักฐานต่าง ๆ ได้อย่างละเอียดและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการปรับแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนให้มีความยืดหยุ่น เพื่อให้ตำรวจสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยควรปรับแก้กฎหมายในประเด็นการนำเด็กและเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมง ควรมีการกำหนดเฉพาะคดีที่สำคัญ หรือรุนแรงเท่านั้น และควรปรับให้มีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

มิติของของพนักงานอัยการ

ควรมีการจัดตั้งห้องสอบสวนเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะในสำนักงานอัยการประจำจังหวัด เพื่อความสะดวก รวดเร็วในการสอบสวนในคดีเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ เนื่องจากที่ผ่านมาการเชิญพนักงานอัยการไปสอบสวนร่วม ที่สถานีตำรวจ ส่วนใหญ่จะประสบปัญหาพนักงานอัยการไม่สามารถเดินทางไปร่วมสอบสวนได้ เนื่องจากพนักงาน อัยการติดภารกิจ หรือบางกรณีเป็นพื้นที่ห่างไกล ทำให้ไม่สะดวกในการเดินทาง นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติ หน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน ควรเป็นบุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการสอบสวนมา โดยเฉพาะ และมีการฝึกอบรมอย่างเข้มข้น เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ ควรมีการจัดทำกระบวนการจัดระบบตรวจสอบรายการเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ใช้ในการประกอบ การพิจารณาหรือพิพากษา ตัวอย่างเช่น พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ พยานบุคคล คำซักถาม คำรับสารภาพ

ชั้นจับกุม คำรับสารภาพขึ้นสอบสวน พยานวัตถุ พยานเอกสาร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสรุปเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในคดีต่าง ๆ ในการยื่นฟ้องต่อพนักงานอัยการ และนำไปสู่การรวบรวมฐานข้อมูลเกี่ยวกับสถิติเรื่องการรวบรวมวัตถุพยานที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพิจารณาพิพากษาคดีต่าง ๆ ต่อไป

มิติของผู้พิพากษา

ในการพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริงและติดตามข้อมูลประกอบการพิจารณาในชั้นศาล เจ้าหน้าที่ตำรวจควรมีการถ่ายภาพหรือรวบรวมภาพจากกล้องวงจรปิด เนื่องจากหลักฐานดังกล่าวมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพิจารณาควรจัดอบรมเรื่องการจัดเก็บวัตถุพยานให้เจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์และทักษะให้แก่ผู้ปฏิบัติ รูปแบบการอบรมหรือให้ความรู้สามารถจัดในรูปแบบของการสนับสนุนผู้เชี่ยวชาญอบรมให้แก่ต่างเขตพื้นที่รับผิดชอบแต่ละกองบังคับการได้ รวมถึงควรมีรูปแบบคู่มือออนไลน์ที่เปรียบเสมือนคัมภีร์ในการปฏิบัติงานร่วมด้วย ทำให้สามารถเข้าถึงคู่มือได้ง่ายเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้และปฏิบัติจริง นอกจากนี้ ควรมีการถ่ายภาพและแสดงแผนที่ของสถานที่เกิดเหตุที่ประกอบในสำนวนอย่างละเอียดและชัดเจนมากที่สุด เช่น ใส่รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องแสงไฟส่องสว่างในสถานที่เกิดเหตุที่สามารถมองเห็นชัดได้ในระยะทางกี่เมตร เป็นต้น เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถเข้าใจบริบทแวดล้อมดังกล่าวได้โดยละเอียด รวมถึงควรมีการพัฒนารูปแบบการให้การในชั้นศาลที่เข้ากับปัจจุบัน การจำลองสถานการณ์เหตุที่เกิดขึ้น (crime scene reconstruction) โดยอาศัยเทคนิคเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ร่วมด้วย หากรูปแบบการให้การในชั้นศาลจัดทำเป็นภาพเหตุการณ์วิดีโอที่สามารถอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ประกอบการพิจารณา จะเกิดประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากการลำดับภาพเหตุการณ์ดังกล่าวจะทำให้ผู้พิพากษามองเห็นภาพของการกระทำผิดได้ง่ายขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งในระดับชำนาญการและปฏิบัติงาน ให้ข้อมูลสอดคล้องกันในการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งมีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยการดำเนินงานทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ตำรวจในแต่ละแห่งได้มีการดำเนินงานสอดคล้องเป็นไปตามหลักการดำเนินงานของสำนักงานสอบสวนกลาง หรือ FBI (Federal Bureau of Investigation, 2015) ที่ระบุเกี่ยวกับการเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุ มีการดำเนินการตามขั้นตอน 12 ขั้นตอน ซึ่งเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานและเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนถือปฏิบัติตามทั้งทางด้านกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจเก็บและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ เพื่อนำไปตรวจวิเคราะห์ให้ทราบถึงมูลเหตุแห่งคดี เพื่อให้เกิดประโยชน์ในแนวทางการสืบสวนหาตัวผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ ในการเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุอาจมีส่วนที่แตกต่างกันอยู่บ้างตามประสบการณ์ในการทำงาน ไหวพริบ เทคนิค และความรู้ของเจ้าหน้าที่แต่ละคน เนื่องจากคดีแต่ละคดีนั้นมีความแตกต่างกันในการบริหารจัดการ และพยานหลักฐานที่พบในสถานที่เกิดเหตุอาจมีความหลากหลายทำให้เจ้าหน้าที่จะต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนและใช้ประสบการณ์ พยานหลักฐานที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาคดีต้องเป็นพยานหลักฐานที่พิสูจน์ได้โดยปราศจากเหตุสงสัย จากผลการศึกษา พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์เกิดขึ้นโดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการในการเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุ กล่าวคือ การที่จำนวนพนักงานสอบสวนไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจยังไม่มีทักษะความรู้อย่างถูกต้องในการป้องกันรักษาสถานที่เกิดเหตุ สอดคล้องกับงานวิจัยด้านปัญหาของอุปสรรคการป้องกันรักษาวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุ ที่ระบุว่าส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาด้านบุคลากรที่เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอและไม่มีความรู้ในเรื่องการป้องกันรักษาวัตถุพยาน (วรภรณ์ พรหมวิกรม และคณะ, 2562) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของการรับฟังพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เพื่อพิสูจน์ความจริงในคดี ซึ่งพบว่า ผู้ตรวจสถานที่เกิดเหตุขาดความชำนาญในการวิเคราะห์สถานที่เกิดเหตุและการเก็บรวบรวมวัตถุพยาน

ที่พบในสถานที่เกิดเหตุ เนื่องจากใช้วิธีการเก็บและรักษาวัตถุพยานไม่ถูกต้อง ตลอดจนตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ไม่ละเอียดพอ ทำให้ได้พยานหลักฐานไม่ครบถ้วน (คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2559) อีกทั้งบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งมีจำนวนไม่เพียงพอ เนื่องจากมีโยกย้ายสับเปลี่ยนบ่อยครั้ง บางส่วนขาดประสบการณ์การทำงาน ทำให้ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการทำงานในพื้นที่ มีการวิเคราะห์ว่าการเพิ่มผู้ช่วยพนักงานสอบสวน บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการทำงานของพนักงานสอบสวน สามารถรองรับการปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับจำนวนปริมาณคดี นอกจากนี้ การพัฒนาระบบการผลิตบุคลากรในวิชาชีพตำรวจและการส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพขั้นสูงในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุในคดีเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะควบคู่กันไปในั้น เพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น (พัชรา สีนลอยมา, 2558)

สำหรับปัญหาเรื่องข้อจำกัดด้านกฎหมายการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน กระบวนการสอบสวนเด็กและเยาวชนที่จะต้องมีการสัมภาษณ์พยานร่วมดำเนินการสอบสวน ยังเป็นข้อจำกัดในเรื่องของกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน ซึ่งจะต้องมีการสอบสวนและรวบรวมเอกสารเพื่อนำเด็กไปศาล ภายในเวลา 24 ชั่วโมง โดยจะต้องเชิญสหวิชาชีพมาช่วยสอบปากคำเด็กและเยาวชน ในทางกลับกัน เมื่อวิเคราะห์ในการตรวจเก็บและรวบรวมหลักฐานโดยเฉพาะหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์นั้น ส่งผลต่อการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงเนื่องจากเนื่องจากกลุ่มสหวิชาชีพไม่สามารถเดินทางมาสนับสนุนได้ภายในเวลาที่กำหนด ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องกระบวนการดำเนินการป้องกันปราบปรามและดำเนินการสืบสวนสอบสวน และดำเนินคดีของตำรวจเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน โดยพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาขั้นตอนความยุ่งยากและระยะเวลาในการนำเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้ต้องหาไปให้ศาลตรวจสอบการจับกุมภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมง (สุนทวิทย์ จิตสว่าง, 2555) และปัญหาการสืบสวนสอบสวนที่มีความยุ่งยาก เนื่องจากต้องใช้สหวิชาชีพมาช่วยสอบสวนด้วย ในบางพื้นที่กลุ่มสหวิชาชีพมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ถึงแม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติให้ในการสอบสวนจะต้องมีสหวิชาชีพเพื่อให้สิทธิคุ้มครองเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม แต่ในทางปฏิบัตินั้นยังพบว่า มีปัญหาเนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีปริมาณของบุคลากรโดยเฉพาะกลุ่มสหวิชาชีพไม่เพียงพอ (พิมลพัชร ประเสริฐกิตติ, 2560) ปัญหาการประสานงานระหว่างหน่วยงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ หรือคดีที่เกี่ยวกับการฉ้อโกงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งต้องติดต่อผ่านหน่วยงานเอกชนโดยเกิดจากการดำเนินการล่าช้า เนื่องจากหน่วยงานดังกล่าวจะต้องนำเรื่องเสนอต่อผู้บริหารของหน่วยงานที่สำนักงานใหญ่เพื่อพิจารณาอนุมัติ เช่นเดียวกับรายงานการวิจัยที่พบว่าหน่วยงานภาคเอกชนบางแห่งไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการดำเนินการเพื่อตรวจพิสูจน์หลักฐานต่าง ๆ หรือในบางกรณี จะต้องยื่นเอกสารเพื่อขอความอนุเคราะห์ขอข้อมูลจากผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงาน เป็นเหตุทำให้ได้รับข้อมูลหรือหลักฐานประกอบการทำสำนวนล่าช้า (Phonrasuek, A. et al., 2018)

สำหรับแนวทางและการวางแผนการพัฒนากระบวนการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ ในคดีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเด็กและเยาวชน มาจากข้อค้นพบด้านบุคลากรในกระบวนการ พนักงานสอบสวน ผู้ช่วยพนักงานสอบสวน และนักนิติวิทยาศาสตร์ไม่เพียงพอในแต่ละพื้นที่นั้น จะเห็นว่าเป็นปัญหาที่ต้องใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการด้านทรัพยากรบุคคล สอดคล้องกับความต้องการจำนวนบุคลากรที่มีทักษะเพิ่มเพื่อรองรับปริมาณคดีที่สูง ส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ แนวทางที่เสนอให้สหวิชาชีพนิติวิทยาศาสตร์ให้เพียงพอ มอบหมายนักวิทยาศาสตร์ให้รับผิดชอบการตรวจโดยพิจารณาจากความซับซ้อนของคดีกับแต่ละตำแหน่ง โดยเฉพาะคดีที่ต้องอาศัยประสบการณ์ ความรู้และความเชี่ยวชาญในการตรวจเป็นข้อเสนอให้พิจารณาดำเนินการ (พัชรา สีนลอยมา, 2558) อีกทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรให้ความสำคัญกับการจัดสรรงบประมาณด้านเครื่องมือความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน โดยควรจัดให้มีห้องปฏิบัติการตรวจพิสูจน์ประจำจังหวัดหรือในพื้นที่ จัดทำฐานข้อมูล

และระบบตรวจสอบรายการพยานหลักฐานที่ใช้ประกอบการพิจารณา สอดคล้องกับข้อเสนอที่ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและกรอบอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุให้เหมาะสม (ดิฐภัทร บวรชัย และคณะ, 2561) พร้อมทั้งควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านบุคลากร เครื่องมือและอุปกรณ์ในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ ตลอดจนส่งเสริมการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อเพิ่มพูนทักษะและความชำนาญในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและการเก็บวัตถุพยาน นอกจากนี้ การจัดทำคู่มือออนไลน์สำหรับการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุตามมาตรฐาน จะพัฒนาให้เจ้าหน้าที่ทราบขั้นตอนปฏิบัติที่เป็นมาตรฐาน การจำลองสถานการณ์เหตุการณ์โดยเทคนิคการสร้างภาพและเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ การแนบภาพถ่ายและแผนที่จะทำให้เจ้าหน้าที่ พนักงานอัยการและผู้พิพากษาเข้าใจเหตุการณ์ สนับสนุนการวิเคราะห์วัตถุพยานและการตัดสินใจอย่างถูกต้อง การจัดทำภาพถ่ายสถานที่เกิดเหตุจนถึงการใช้ภาพเป็นหลักฐานจะช่วยตอบคำถามในการสืบสวน จำลองและวิเคราะห์เหตุการณ์ในคดีได้ถูกต้องมากขึ้น (Milliet, Q. et al., 2014) ตลอดจนการบูรณาการทำงานกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการและผู้พิพากษา เพื่อได้ทราบปัญหาและแนวทางในการพัฒนากระบวนการรวบรวมวัตถุพยานและการสร้างความร่วมมือผ่านข้อตกลงระหว่างหน่วยงาน การกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกันและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้กระบวนการตรวจพิสูจน์และการปฏิบัติงานทางนิติวิทยาศาสตร์ถูกต้อง ครบถ้วน (Phonrasuek, A. et al., 2018) ส่งผลต่อการรวบรวม วิเคราะห์วัตถุพยานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด กระบวนการยุติธรรมสามารถดำเนินไปอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐาน และมีการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการคดีเด็กและเยาวชนได้อย่างเหมาะสม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนากระบวนการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีที่เกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ในภาพรวมนั้นเป็นการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน โดยเฉพาะการเข้าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ แต่มีปัญหาอุปสรรคในเชิงโครงสร้างและหลักการที่ส่งผลกระทบต่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของพยานหลักฐานจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งในเรื่องข้อจำกัดด้านบุคลากร ข้อกฎหมาย วิธีการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ รูปแบบการประสานงานระหว่างหน่วยงาน และงบประมาณ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการและการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย ควรมุ่งเน้นการให้ความรู้ การฝึกอบรม ประกอบกับการยกย่อง ปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับให้เป็นปัจจุบัน ปรับปรุงพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนได้อย่างเป็นธรรม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพิ่มรูปแบบการรับฟังพยานหลักฐานที่มีการสอบสวนผ่านระบบประชุมทางไกล (Video Conference) เพื่อให้พนักงานสอบสวนและทนายความที่ร่วมคุ้มครองเด็กได้ทันเวลา อันเป็นการคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะและแนวทางพัฒนากระบวนการตามพันธกิจสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมุ่งเน้นกำหนดยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการบริหารจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ตามแนวทางมาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับ ร่วมด้วยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการตรวจพิสูจน์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ การสร้างความร่วมมือในงานนิติวิทยาศาสตร์ด้วยการจัดทำข้อตกลงทางวิชาการระหว่างหน่วยงาน หรือมีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานในทิศทางเดียวกัน กำหนดขอบข่ายในกระบวนการตรวจพยานหลักฐานที่สามารถให้บริการสนับสนุนระหว่างหน่วยงานได้ แสวงหาความรู้และนวัตกรรมในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุอย่างต่อเนื่อง บุคลากรที่ได้เข้ามาบรรจุใหม่ควรมีการอบรมหลักสูตรการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุในคดีความผิดที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ตลอดจนการสอบวัดความรู้ของบุคลากรในทุก ๆ ปี สถานีตำรวจทุกแห่งควรมีการบูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ทั้งในส่วนของอัยการ ผู้พิพากษา อย่างต่อเนื่อง โดยควรมีการเชิญอบรมและประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับทราบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมวัตถุพยาน ตลอดจนเพื่อหาแนวทางในการพัฒนากระบวนการรวบรวมวัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ภายใต้โครงการวิจัยท้าทายไทยเพื่อรองรับกระบวนการยุติธรรม และข้อมูลโครงการวิจัยย่อย เรื่อง การพัฒนากระบวนการจัดการและวิเคราะห์วัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ ขอขอบคุณโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ในการดำเนินการวิจัย การประสานงาน ตลอดจนสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้และวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2562). รายงานสถิติคดีประจำปี. เรียกใช้เมื่อ 8 มกราคม 2562 จาก <https://www.djop.go.th/th/navigations/detail/รายงานสถิติคดีประจำปี/>
- คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (2559). การพัฒนาแนวทางการรับฟังพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ความจริงในคดี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ดิฐภัทร บวรชัย และคณะ. (2561). ภาพอนาคตการขยายงานนิติวิทยาศาสตร์สู่สถานีตำรวจในยุคปฏิรูปกิจการตำรวจ งานตรวจสถานที่เกิดเหตุ กรณีศึกษา: พื้นที่กรุงเทพมหานคร. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 15(29), 44-54.
- บุญมาก เครือแวงมล. (2556). ปัญหาการดำเนินคดีอาญาผู้ต้องหาเด็กหรือเยาวชนโดยพนักงานตำรวจ. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พัชรา สีนลอยมา. (2558). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้ในการสืบสวนอาชญากรรมในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, 11(2), 43-53.
- พิมลพัชร ประเสริฐกิตติสิริ. (2560). ข้อจำกัดทางกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจสถานที่เกิดเหตุทางอาญา. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 27(1), 103-115.
- วรารณ พรหมวิกรม และคณะ. (2562). ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์: ปัญหา สาเหตุ และแนวทางการพัฒนาสำหรับประเทศไทย. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 12(2), 168-180.
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง. (2555). กระบวนการดำเนินการป้องกันปราบปรามสืบสวนสอบสวนและดำเนินคดีของตำรวจเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน. วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์, 1(2), 1-24.
- สุรยุทธ์ อ่วมสำอางค์. (2554). ปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานด้านนิติวิทยาศาสตร์ประกอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณี กองบังคับการตำรวจนครบาล 1. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อริยพร โพธิ์ใส. (2558). ปัญหาการดำเนินคดีอาญากรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกต้องหว่าเป็นผู้กระทำความผิด. วารสารจุลนิติ, 12(4), 165-173.
- Federal Bureau of Investigation. (2015). FBI Handbook of Crime Scene Forensics: The Authoritative Guide to Navigating Crime Scenes. United States: Skyhorse Publishing.
- Milliet, Q. et al. (2014). A forensic science perspective on the role of images in crime investigation and reconstruction. Science & Justice, 54(6), 470-480.
- Peterson, J. L. et al. (2013). Effect of forensic evidence on criminal justice case processing. Journal of forensic sciences, 58(1), S78-S90.
- Phonrasuek, A. et al. (2018). The Cooperation for Development of Forensic Science: A Cause Study of Quality Development According to the International Standard. Asian Crime and Society Review, 5(1), 72-80.

ปัญหาดุลยภาพระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ต่อระบอบประชาธิปไตยของไทย*

INSTITUTIONAL EQUILIBRIUM AMONG THE LEGISLATIVE, EXECUTIVE, AND JUDICIAL BRANCHES: IMPLICATIONS FOR THAI DEMOCRACY

ชเนตีก วิเศษชัย

Shanasuek Wisetchai

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Humanity and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail: shanasuek@pnru.ac.th

Tel: 080-468-6556

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ปัญหาดุลยภาพเชิงโครงสร้างระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ในระบบรัฐสภาไทย และ 2) วิเคราะห์ผลกระทบของปัญหาดุลยภาพเชิงโครงสร้างดังกล่าวที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไทย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 คน คัดเลือกแบบเจาะจงจากสามกลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ นักการเมืองและสมาชิกวุฒิสภา และตุลาการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงประเด็น ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสัมพันธ์ระหว่างสามสถาบันหลักมีความไม่สมดุลเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การครอบงำของฝ่ายบริหารเหนือกระบวนการนิติบัญญัติผ่านระบบอุปถัมภ์และมิตพรรค ความอ่อนแอเชิงโครงสร้างสองชั้นที่ทำให้การตรวจสอบของฝ่ายนิติบัญญัติไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการขยายอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญโดยปราศจากกลไกความรับผิดชอบย้อนกลับที่เพียงพอ และ 2) ความไม่สมดุลดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การลบล้างเจตจำนงของประชาชนโดยองค์กรที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง การที่ฝ่ายบริหารใช้อำนาจโดยปราศจากการตรวจสอบเชิงสถาบันที่มีประสิทธิภาพ การกัดกร่อนหลักนิติธรรมจากความไม่สมดุลของอำนาจ และความไม่ไว้วางใจของประชาชนต่อกระบวนการเมืองที่นำไปสู่วงจรของความไม่มีเสถียรภาพ บทความเสนอแนวทางการปฏิรูปโดยการเสริมสร้างความเป็นอิสระของฝ่ายนิติบัญญัติ การสร้างกลไกความรับผิดชอบย้อนกลับสำหรับฝ่ายตุลาการ และการปฏิรูประบบพรรคการเมืองเพื่อลดอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์

คำสำคัญ: ดุลยภาพเชิงสถาบัน, การแบ่งแยกอำนาจ, การตรวจสอบถ่วงดุล, ระบบรัฐสภาไทย

Abstract

This research article aims to 1) Analyze the structural imbalance among the legislative, executive, and judicial institutions within the Thai parliamentary system, and 2) Analyze the

*Received March 4, 2026; Revised March 18, 2026; Accepted March 31, 2026

impacts of the structural imbalance among the legislative, executive, and judicial institutions on Thai democratic governance. The study employs a qualitative research methodology, collecting data through document analysis combined with in-depth interviews with 20 key informants purposively selected from three groups: political science and legal scholars, politicians and members of parliament, and members of the judiciary. The research instruments consisted of a document analysis form and a semi-structured in-depth interview guide. Data were analyzed using content analysis and thematic analysis, with data trustworthiness verified through triangulation. The findings reveal that: 1) The relationship among the three principal institutions exhibits three structural imbalances: the executive's domination over the legislative process through patronage networks and party discipline; a dual structural paradox that renders the legislature's oversight function ineffective regardless of whether the executive maintains control over the parliamentary majority; and the expansion of Constitutional Court power without adequate reverse accountability mechanisms. and 2) These imbalances impact Thai democracy in four dimensions: the nullification of the people's will by unelected institutions; the exercise of executive power without effective institutional oversight; the erosion of the rule of law resulting from the imbalance of power in both directions; and public distrust toward the political system leading to a vicious cycle of instability. The article proposes institutional reform measures including strengthening the independence of the legislature, establishing reverse accountability mechanisms for the judiciary, and reforming the political party system to reduce the influence of patronage networks.

Keywords: Institutional Equilibrium, Separation of Powers, Checks and Balances, Thai Parliamentary System

บทนำ

ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ใน พ.ศ. 2475 โดยรับเอาหลักการแบ่งแยกอำนาจมาใช้ในการสถาปนาระบบรัฐสภาที่ฝ่ายบริหารได้รับอำนาจจาก และต้องรับผิดชอบต่อฝ่ายนิติบัญญัติ ขณะที่ฝ่ายตุลาการทำหน้าที่ตีความและบังคับใช้กฎหมายที่ผ่านรัฐสภา รัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาได้บรรจุบทบัญญัติที่มุ่งจัดสรรอำนาจและป้องกันการรวมศูนย์อำนาจไว้เสมอ (กันตพัฒน์ ชนะบุญ, 2564) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ก็สืบทอดประเพณีนี้ โดยบัญญัติกลไกการตรวจสอบของฝ่ายนิติบัญญัติ อาทิ การตั้งกระทู้ถามและการอภิปรายไม่ไว้วางใจ (มาตรา 151 - 154) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญโดยศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 210 - 212) โครงสร้างนิติบัญญัติสองสภา (มาตรา 107 - 113) ตลอดจนองค์กรอิสระ เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ (มาตรา 222 - 247) (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) เมื่อพิจารณาจากตัวบทรัฐธรรมนูญ การออกแบบเชิงสถาบันของไทยจึงดูเหมือนจะยึดมั่นในหลักการแบ่งแยกอำนาจและความรับผิดชอบตามรัฐธรรมนูญ

ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชนใช้อำนาจดังกล่าวผ่านผู้แทนที่มาจากการเลือกตั้ง และผ่านสถาบันทางการเมืองที่ได้รับการออกแบบให้ทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ ความสำคัญของระบอบประชาธิปไตยอยู่ที่การเป็นระบอบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของประเทศ ค้ำครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และสร้างกลไกให้ผู้ใช้อำนาจรัฐต้องรับผิดชอบต่อประชาชน (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2556) อย่างไรก็ตาม ระบอบประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้อย่างไร

มีคุณภาพก็ต่อเมื่อมีกลไกเชิงสถาบันที่ป้องกันไม่ให้อำนาจกระจุกตัวอยู่ในมือของบุคคลหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง หลักการสำคัญประการหนึ่งที่ทำหน้าที่ดังกล่าว คือ หลักการแบ่งแยกอำนาจ ซึ่งมีต้นกำเนิดจากงานเขียนของ Montesquieu, C. เรื่อง *De l'Esprit des Lois* เสนอว่า อำนาจอธิปไตยควรถูกแบ่งออกระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เพื่อเป็นหลักประกันเชิงโครงสร้างในการคุ้มครองเสรีภาพของปัจเจกบุคคล (Montesquieu, C., 1899) หลักการดังกล่าวพัฒนาต่อมาเป็นหลักคำสอนเรื่องการตรวจสอบถ่วงดุล (checks and balances) ซึ่งวางข้อจำกัดซึ่งกันและกันระหว่างสถาบันหลักของรัฐไว้เป็นแกนกลางของการออกแบบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย (Vile, C., 1967)

อย่างไรก็ตาม แนวปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทศวรรษแสดงให้เห็นว่าดุลยภาพเชิงโครงสร้างระหว่างสามสถาบันการเมืองหลักมีความเปราะบางและสามารถถูกโต้แย้งได้ ในส่วนของฝ่ายนิติบัญญัติ คณะกรรมาธิการสภาผู้แทนราษฎรซึ่งควรเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบฝ่ายบริหารมีประสิทธิภาพน้อยมาก ในทางปฏิบัติ (สุจิตรา พูนสวัสดิ์, 2567) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอาศัยหลักความเป็นอิสระตามรัฐธรรมนูญ เป็นเหตุผลในการไม่ปฏิบัติตามมติพรรค ทำให้ทั้งรัฐบาลผสมขาดเสถียรภาพและเปิดช่องให้สมาชิกแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว (วีระพงศ์ เขาจิต, 2568) สมาชิกวุฒิสภาเพียงร้อยละ 25.70 เท่านั้นที่ใช้กลไกการตั้งกระทู้ถามฝ่ายบริหาร (ธนาชัย สุนทรอนันตชัย, 2568) และกลไกการอภิปรายไม่ไว้วางใจแทบไม่เคยนำไปสู่การพ้นจากตำแหน่งของฝ่ายบริหารเลย (ปัทมา สุปก่าปิง, 2558) ในส่วนของฝ่ายบริหาร ระบบรัฐสภาของไทยกว้างไกลระหว่างความเป็นใหญ่ของฝ่ายบริหารที่ครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติผ่านระบบอุปถัมภ์และมติพรรค กับความไม่มีเสถียรภาพของรัฐบาลผสมที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าการตรวจสอบฝ่ายบริหาร ในส่วนของฝ่ายตุลาการ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รับรองหลักการแบ่งแยกอำนาจอย่างเป็นทางการ แต่ในทางปฏิบัติกลับเปิดทางให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระใช้อำนาจในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับหลักการของ มงเตสกีเยอ โดยขาดกลไกความรับผิดชอบที่ชัดเจน (ธนโรจน์ หล่อธนะไพศาล, 2568) กลไกการตรวจสอบของรัฐสภา เช่น การอภิปรายไม่ไว้วางใจ แทบไม่เคยนำไปสู่การพ้นจากตำแหน่งของฝ่ายบริหารเลย (ปัทมา สุปก่าปิง, 2558) แม้แต่วุฒิสภาเองก็ไม่สามารถทำหน้าที่ตรวจสอบฝ่ายบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยมีสมาชิกวุฒิสภาเพียงร้อยละ 25.70 เท่านั้นที่ใช้กลไกการตั้งกระทู้ถามฝ่ายบริหาร (ธนาชัย สุนทรอนันตชัย, 2568) ความไม่สมมาตรในการตรวจสอบถ่วงดุลเชิงสถาบันดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการครอบงำของฝ่ายบริหาร แต่เป็นความไม่สมดุลเชิงระบบที่อยู่ในทั้งสามฝ่ายอำนาจอย่างเป็นที่ประจักษ์ชัด ทั้งนี้ หากพิจารณาในมิติที่กว้างขึ้น ปัญหาดุลยภาพระหว่างสถาบันยังส่งผลกระทบต่อระบอบประชาธิปไตยของไทยในหลายแง่มุม กล่าวคือ หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนถูกท้าทายเมื่อเจตจำนงของประชาชนที่แสดงออกผ่านการเลือกตั้งสามารถถูกลบล้างได้โดยองค์กรที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ดังกรณีการยุบพรรคการเมืองและการตัดสิทธิ์ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญ หลักนิติธรรมถูกกัดกร่อนเมื่อกติกาถูกบังคับใช้อย่างไม่เสมอภาค ทั้งจากฝ่ายบริหารที่ผลักดันกฎหมายเพื่อประโยชน์เฉพาะกลุ่มผ่านสภาที่ตนครอบงำ และจากฝ่ายตุลาการที่ขยายอำนาจโดยไม่ต้องรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบการเมืองเสื่อมถอย จนนำไปสู่วงจรของความไม่มีเสถียรภาพที่เปิดทางให้การแทรกแซงโดยอำนาจนอกระบบ ข้ำเติมปัญหาดุลยภาพให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ปรากฏการณ์เหล่านี้สอดคล้องกับงานศึกษาในต่างประเทศที่พบว่า เมื่อระบบตรวจสอบถ่วงดุลล้มเหลว ระบอบประชาธิปไตยจะเสื่อมถอยในเชิงเนื้อหาแม้ยังคงดำรงอยู่ในทางรูปแบบก็ตาม (O'Donnell, G., 1994)

ความไม่สมดุลเชิงสถาบันในลักษณะดังกล่าว หากไม่ได้รับการแก้ไข ย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นประชาธิปไตยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในทางหลักการ ระบอบประชาธิปไตยไม่ได้ตั้งอยู่บนการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องอาศัยหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนที่เจตจำนงของประชาชนได้รับการเคารพและไม่ถูกลบล้างโดยองค์กรที่ขาดฐานอำนาจจากประชาชน หลักการแบ่งแยกอำนาจที่สถาบันหลักของรัฐแต่ละฝ่ายดำรงอยู่

ในขอบเขตอำนาจของตนและถ่วงดุลซึ่งกันและกันอย่างสมดุล หลักนิติธรรมที่อำนาจรัฐทุกฝ่ายต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและถูกจำกัดโดยกฎหมายอย่างเสมอภาค และหลักความรับผิดชอบในแนวราบที่สถาบันหลักของรัฐต้องตรวจสอบถ่วงดุล ซึ่งกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพ (O'Donnell, G., 1994) เมื่อดุลยภาพระหว่างสถาบันเสียไป ฝ่ายบริหารที่ครอบงำนิติบัญญัติย่อมสามารถใช้อำนาจโดยปราศจากการตรวจสอบเชิงสถาบันที่มีประสิทธิภาพ ฝ่ายตุลาการที่ขยายอำนาจโดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อเจตจำนงของประชาชนและสร้างความตึงเครียดกับหลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน หลักนิติธรรมถูกกัดกร่อนเมื่อกติกาถูกบังคับใช้อย่างไม่เสมอภาค และประชาชนย่อมสูญเสียความไว้วางใจต่อระบบการเมืองโดยรวมจนนำไปสู่ความไม่มีเสถียรภาพและอาจเปิดทางให้การแทรกแซงโดยอำนาจนอกระบบ ซึ่งยิ่งซ้ำเติมปัญหาดุลยภาพให้เลวร้ายลง การศึกษาปัญหาดุลยภาพระหว่างสถาบันหลักจึงมีความสำคัญ จึงเป็นที่มาของงานวิจัยชิ้นนี้ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาดุลยภาพเชิงโครงสร้างระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในระบบรัฐสภาไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของปัญหาดุลยภาพเชิงโครงสร้างระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทำความเข้าใจปัญหาดุลยภาพเชิงโครงสร้างระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในระบบรัฐสภาไทย โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากสามกลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ จำนวน 8 คน คัดเลือกจากผู้ที่มีผลงานวิจัยหรือผลงานวิชาการด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญ การเมืองการปกครอง หรือสถาบันทางการเมืองไทย และมีประสบการณ์ในการวิจัยหรือการสอนที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 10 ปี กลุ่มที่ 2 สมาชิกสภา จำนวน 6 คน คัดเลือกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาทั้งปัจจุบันและอดีตที่มีประสบการณ์ในการทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติไม่น้อยกว่า 10 ปี โดยครอบคลุมทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลาย กลุ่มที่ 3 ผู้พิพากษาและบุคลากรฝ่ายตุลาการ จำนวน 6 คน คัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ในกระบวนการยุติธรรมไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ ทั้งนี้ ผู้วิจัยติดต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญผ่านหนังสือเชิญอย่างเป็นทางการจากสถาบันต้นสังกัด โดยพิจารณาคุณสมบัติและความเหมาะสมจากประวัติการทำงานและผลงานที่เกี่ยวข้อง

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร สำหรับวิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 บันทึกการประชุมรัฐสภาและข้อมูลสถิติด้านนิติบัญญัติ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีแนวคำถามครอบคลุมสามประเด็น ได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ บทบาทและขอบเขตอำนาจของฝ่ายตุลาการและองค์กรอิสระ และแนวทางของการปฏิรูปเพื่อสร้างดุลยภาพเชิงสถาบัน เครื่องมือทั้งสองชนิดผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

3. การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 บันทึกการประชุมรัฐสภา และข้อมูลสถิติด้านนิติบัญญัติ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกเอกสารตามเกณฑ์ความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสามสถาบันหลัก และวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดเรื่อง การแบ่งแยกอำนาจและการตรวจสอบถ่วงดุล การสัมภาษณ์เชิงลึกดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 20 คน มีการบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สองวิธีการ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร โดยจำแนกเนื้อหาตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสามสถาบันหลัก และ 2) การวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งประกอบด้วย 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากเอกสารกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และ 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Source Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสามกลุ่ม

6. จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ยึดหลักจริยธรรมการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน และสิทธิของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งขอความยินยอมโดยสมัครใจก่อนการเก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสามารถถอนตัวได้ตลอดเวลาโดยไม่เกิดผลกระทบใด ๆ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้รักษาความลับและปกปิดข้อมูลส่วนบุคคล โดยใช้รหัสแทนชื่อและนำเสนอข้อมูลในลักษณะภาพรวมเพื่อป้องกันการระบุตัวตน ทั้งนี้ งานวิจัยได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โครงการวิจัยเรื่อง ดุลยภาพเชิงโครงสร้างอำนาจหน้าที่ระหว่างฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ภายใต้บริบทสังคมและการเมืองแบบรัฐสภาของประเทศไทย เลขที่โครงการ 02.031/68

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามวัตถุประสงค์ทั้งสองข้อ ได้แก่ ปัญหาดุลยภาพเชิงโครงสร้างระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในระบบรัฐสภาไทย และผลกระทบของปัญหาดุลยภาพดังกล่าวที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไทย มีดังนี้

1 ปัญหาดุลยภาพระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในระบบการเมืองไทย

1.1 การครอบงำของฝ่ายบริหารเหนือกระบวนการนิติบัญญัติ

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญที่สุดในระบบรัฐสภาไทย คือ การกระจุกตัวของอำนาจฝ่ายบริหารเหนือกระบวนการนิติบัญญัติ ทำให้กลไกการตรวจสอบถ่วงดุลตามรัฐธรรมนูญแทบไม่สามารถทำงานได้ในทางปฏิบัติ สภาวะดังกล่าวเป็นผลมาจากตรรกะโดยธรรมชาติของระบบรัฐสภาที่ฝ่ายบริหารมาจากเสียงข้างมากในสภา ประกอบกับลักษณะเฉพาะของระบบพรรคการเมืองไทยที่ยึดโยงอยู่กับผู้นำเฉพาะบุคคล และเครือข่ายอุปถัมภ์มากกว่าอุดมการณ์หรือนโยบาย ส่งผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคร่วมรัฐบาลมีแนวโน้มลงคะแนนสนับสนุนผู้นำพรรค ซึ่งดำรงตำแหน่งในฝ่ายบริหารอย่างเป็นระบบ แม้ว่าพลวัตดังกล่าวจะไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในระบบรัฐสภาไทย แต่ปรากฏการณ์นี้มีความรุนแรงเป็นพิเศษเนื่องจากวัฒนธรรมทาง

การเมืองที่เต็มไปด้วยความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ซึ่งจำกัดแรงจูงใจในการใช้ดุลพินิจอย่างอิสระของฝ่ายนิติบัญญัติ อย่างรุนแรง การแบ่งแยกไม่เด็ดขาดระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติในระบบรัฐสภา ส่งผลให้ฝ่ายบริหาร มีอิทธิพลเหนือฝ่ายนิติบัญญัติ กีดกันกลไกการตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งญาติขอเปิดอภิปราย ไม่ไว้วางใจ ระหว่าง พ.ศ. 2535 - 2566 มีการยื่นญัตติดังกล่าว จำนวน 18 ครั้ง แต่ไม่มีนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี คนใดถูกลงมติให้พ้นจากตำแหน่งแม้แต่ครั้งเดียว การอภิปรายไม่ไว้วางใจจึงกลายเป็นเพียงพิธีกรรมทางการเมือง ที่สร้างความสนใจจากสาธารณชนแต่ไม่ก่อให้เกิดผลทางสถาบันใด ๆ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มสมาชิกรัฐสภา คนหนึ่งกล่าวว่า “การอภิปรายไม่ไว้วางใจกลายเป็นเวทีแสดงของฝ่ายค้านมากกว่าจะเป็นเครื่องมือตรวจสอบที่แท้จริง เพราะทุกคนรู้ว่าเสียงข้างมากจะปกป้องรัฐบาลอยู่แล้ว” รูปแบบที่คล้ายคลึงกันยังปรากฏในคณะกรรมการการเลือกตั้ง ของสภา ซึ่งพรรคร่วมรัฐบาลครองเสียงข้างมากและควบคุมวาระการประชุม ทำให้การสอบสวนการกระทำผิดของ ฝ่ายบริหารสามารถถูกเลื่อนหรือขัดขวางได้ สภาการณ์เช่นนี้สร้างความอ่อนแอเชิงโครงสร้าง กล่าวคือ สถาบัน ที่ถูกออกแบบมาเพื่อตรวจสอบฝ่ายบริหารกลับถูกควบคุมโดยฝ่ายบริหารนั่นเอง ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาดุลยภาพเชิงโครงสร้างระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหารเกิดจากการที่ฝ่ายบริหารครอบงำกระบวนการนิติบัญญัติ ผ่านระบบอุปถัมภ์และมติพรรค จนกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลตามรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะการอภิปรายไม่ไว้วางใจ และคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่สามารถทำหน้าที่ได้ในทางปฏิบัติ

1.2 ความอ่อนแอเชิงโครงสร้างสองชั้นในระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ

ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติในระบบรัฐสภาไทยมีความอ่อนแอเชิงโครงสร้างสองชั้น (dual structural paradox) ในระดับแรก ดังที่กล่าวมาแล้ว ฝ่ายบริหารครอบงำกระบวนการนิติบัญญัติ ผ่านระเบียบวินัยของพรรคและระบบอุปถัมภ์ จนลดทอนสภาให้เป็นเพียงกลไกรับรองนโยบายของรัฐบาล แต่ในระดับที่สอง พลวัตของระบบอุปถัมภ์เดียวกันนี้กลับสร้างเงื่อนไขที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถแหกมติพรรคได้เมื่อมีแรงจูงใจเชิงวัตถุที่เพียงพอ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มนักวิชาการอธิบายว่า การต่อรองระหว่างกลุ่ม (factional bargaining) การย้ายพรรค และการฝากตัวอยู่ในพรรคอื่น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ ในช่วงรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (พ.ศ. 2562 - 2566) ซึ่งเป็นรัฐบาลผสม ที่ประกอบด้วย พรรคร่วมรัฐบาลกว่า 18 พรรค เสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรมีความเปราะบางอย่างยิ่ง โดยมีเสียงสนับสนุนเกินกึ่งหนึ่งเพียงเล็กน้อย ส่งผลให้เกิดการต่อรองระหว่างกลุ่มก๊วนภายในพรรคร่วมรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงปรากฏการณ์ “งูเห่า” ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงคะแนนสวนทางมติพรรคในวาระสำคัญ ซึ่งไม่ได้เกิดจากความมุ่งมั่นในการตรวจสอบฝ่ายบริหาร แต่เป็นผลจากการต่อรองผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มการเมือง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปรากฏการณ์ที่บั่นทอนความเป็นเอกภาพของรัฐบาลผสมและทำให้ฝ่ายบริหารไม่สามารถรักษาเสียงข้างมากในสภาได้อย่างมั่นคง ทั้งนี้ ในทางหลักการความเป็นอิสระของฝ่ายนิติบัญญัติในลักษณะดังกล่าวอาจมีคุณูปการ เพราะเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้ดุลพินิจอย่างอิสระและตรวจสอบฝ่ายบริหารได้ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสามกลุ่มชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่า ความเป็นอิสระที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้ถูกขับเคลื่อนด้วยความมุ่งมั่นในการตรวจสอบฝ่ายบริหาร แต่ขับเคลื่อนด้วยตรรกะของระบบอุปถัมภ์และผลประโยชน์ส่วนตัว ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มนักการเมืองคนหนึ่งระบุว่า “ส.ส. ที่กล้าท้าทายมติพรรคส่วนใหญ่ไม่ได้ทำเพื่อตรวจสอบรัฐบาล แต่เพราะมีข้อเสนอที่ดีกว่าจากอีกฝ่ายหนึ่ง” ผลลัพธ์ คือ ไม่ว่าฝ่ายบริหารจะรักษาการควบคุมเหนือสมาชิกในสภาได้หรือสูญเสียการควบคุมไป ฟังก์ชันการตรวจสอบของฝ่ายนิติบัญญัติก็ถูกบั่นทอนเท่า ๆ กัน ในกรณีแรก สภาพขาดความเป็นอิสระในการตรวจสอบรัฐบาล ในกรณีหลัง ความเป็นอิสระที่ปรากฏขึ้นกลับถูกใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว มิใช่เพื่อความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ความอ่อนแอทั้งสองชั้นนี้เผยให้เห็นว่าความผิดปกติในความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติของไทยไม่สามารถลดทอนลงเป็นเพียงปัญหาการครอบงำของฝ่ายบริหาร แต่เกิดจากเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ลึกกว่า ซึ่งทั้งระเบียบวินัยของพรรคและความเป็นอิสระของสมาชิกสภาต่างไม่ทำงานเพื่อรับใช้หลักการตรวจสอบถ่วงดุล

ในระบบประชาธิปไตย ผลการวิจัยในประเด็นแสดงให้เห็นปัญหาคุณภาพเชิงโครงสร้างระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร คือ ลักษณะของความอ่อนแอทั้งสองชั้นที่ทำให้ฟังก์ชันการตรวจสอบของฝ่ายนิติบัญญัติถูกบั่นทอนไม่ว่า ฝ่ายบริหารจะควบคุมเสียงข้างมากได้หรือไม่ เนื่องจากทั้งระเบียบวินัยของพรรคและความเป็นอิสระของสมาชิก สภาต่างถูกขับเคลื่อนด้วยตรรกะของระบบอุปถัมภ์มิใช่หลักการตรวจสอบถ่วงดุล

1.3 การขยายอำนาจของฝ่ายตุลาการและการขาดดุลความรับผิดชอบย้อนกลับ

ผลการวิจัยพบว่า ความไม่สมดุลเชิงสถาบันอีกประการหนึ่งในระบบการเมืองไทย คือ การขยาย อำนาจของฝ่ายตุลาการ โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญ ควบคู่ไปกับการขาดดุลความรับผิดชอบย้อนกลับ (reverse accountability deficit) จากฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญไทยขยายขยายออกไป ไกลกว่าการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามแบบแผนทั่วไป โดยครอบคลุมถึงการตัดสินใจทางการเมือง การยุบพรรคการเมือง และการวินิจฉัยคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่ง ระหว่าง พ.ศ. 2549 - 2567 ศาลรัฐธรรมนูญ มีคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมืองจำนวนมาก ซึ่งรวมถึงพรรคที่มีฐานเสียงสนับสนุนอย่างกว้างขวาง จึงส่งผลให้ กรรมการบริหารพรรคจำนวนหลายร้อยคนถูกตัดสิทธิ์ทางการเมืองและคะแนนเสียงของประชาชนหลายล้านเสียง ถูกทำให้เป็นโมฆะโดยปริยาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มนักวิชาการด้านนิติศาสตร์ตั้งข้อสังเกตว่า ความถี่และ ผลกระทบทางการเมืองของการยุบพรรคทำให้เกิดคำถามสำคัญว่ามาตรการนี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องป้องกันระเบียบ รัฐธรรมนูญ หรือเป็นเครื่องมือควบคุมทางการเมืองมากกว่ากัน ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้พิพากษาบางส่วนให้ความเห็น ในอีกมุมหนึ่งว่า การใช้อำนาจดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มีความจำเป็นเพื่อรักษาความมั่นคง ของระบบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลจากทั้งสามกลุ่มเห็นพ้องกันว่า ไม่ว่าจะมองจากมุมใด การขาด กลไกตรวจสอบศาลรัฐธรรมนูญอย่างมีประสิทธิภาพถือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ต้องได้รับการแก้ไข ทั้งนี้ ในขณะที่ อำนาจตุลาการขยายตัว กลไกความรับผิดชอบย้อนกลับกลับยังคงไม่เพียงพอ ฝ่ายนิติบัญญัติขาดศักยภาพใน การตรวจสอบคำวินิจฉัยของศาลอย่างมีสาระ เกณฑ์ในการถอดถอนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสูงจนแทบเป็นไปไม่ได้ ในทางปฏิบัติ และการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อปรับสมดุลอำนาจตุลาการก็ถูกศาลรัฐธรรมนูญเองสกัดกั้น สภาการณ์ เช่นนี้ก่อให้เกิดความไม่สมมาตรเชิงโครงสร้าง กล่าวคือ ฝ่ายตุลาการมีอำนาจตรวจสอบทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและ ฝ่ายบริหารอย่างกว้างขวาง แต่ตัวเองกลับอยู่นอกเหนือการตรวจสอบในระดับที่เทียบเท่ากัน ผลลัพธ์ คือ การขาดดุล ความรับผิดชอบย้อนกลับ ซึ่งสถาบันที่มีหน้าที่ตรวจสอบสถาบันอื่นกลับแทบไม่ต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบ เชิงสถาบันใด ๆ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์สรุปว่า “ปัญหาไม่ใช่ว่าศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจมากเกินไป แต่คือ ไม่มีใครตรวจสอบการใช้อำนาจนั้นได้อย่างแท้จริง” ความไม่สมมาตรนี้ไม่เพียงบิดเบือน ดุลอำนาจระหว่างสามสถาบันหลัก แต่ยังกัดกร่อนความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อความเป็นกลางของกระบวนการ ยุติธรรม และบั่นทอนความชอบธรรมของการตรวจสอบทางตุลาการในฐานะหลักประกันของระบบประชาธิปไตย ผลการวิจัยในประเด็นชี้ให้เห็นปัญหาคุณภาพเชิงโครงสร้างระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ คือ การขยายอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่ครอบคลุมถึงการยุบพรรคและตัดสิทธิ์ทางการเมือง ในขณะที่กลไก ความรับผิดชอบย้อนกลับจากฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารยังไม่เพียงพอ ก่อให้เกิดความไม่สมมาตรเชิงโครงสร้าง ที่ฝ่ายตุลาการตรวจสอบสถาบันอื่นได้อย่างกว้างขวางแต่ตัวเองกลับอยู่นอกเหนือการตรวจสอบ

2. ผลกระทบของความไม่สมดุลเชิงสถาบันต่อระบบประชาธิปไตยไทย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความไม่สมดุลเชิงโครงสร้างระหว่างสามสถาบันหลักดังที่วิเคราะห์มาข้างต้นไม่ได้เป็น เพียงปัญหาทางเทคนิคของการออกแบบรัฐธรรมนูญ แต่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพของระบบประชาธิปไตยไทย ในมิติที่เป็นรากฐานสำคัญ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากทั้งสามกลุ่มให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่าความไม่สมดุลดังกล่าว กัดกร่อนความเป็นประชาธิปไตยของไทยอย่างน้อยสี่มิติ ดังนี้

2.1 เจตจำนงของประชาชนถูกลบล้างโดยองค์กรที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง

ผลกระทบที่เห็นได้ชัดจนที่สุดจากความไม่สมดุลเชิงสถาบัน คือ การที่เจตจำนงของประชาชน ซึ่งแสดงออกผ่านการเลือกตั้งถูกลบล้างโดยองค์กรที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ดังที่ผลการวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการขยายอำนาจของฝ่ายตุลาการและการขาดดุลความรับผิดชอบย้อนกลับ ชี้ให้เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญใช้อำนาจยุบพรรคการเมืองและตัดสิทธิผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง การกระทำดังกล่าวส่งผลให้คะแนนเสียงของประชาชนหลายล้านเสียงถูกทำให้เป็นโมฆะโดยปริยาย ดังเช่นกรณีการยุบพรรคไทยรักไทยใน พ.ศ. 2550 ซึ่งเคยได้รับคะแนนเสียงกว่า 19 ล้านเสียงในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2548 และกรณีการยุบพรรคพลังประชาชนใน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นพรรคแกนนำจัดตั้งรัฐบาลจากการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 รวมถึงกรณีการยุบพรรคอนาคตใหม่ใน พ.ศ. 2563 ซึ่งได้รับคะแนนเสียงกว่า 6 ล้านเสียงในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 กรณีเหล่านี้แสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมว่าเจตจำนงของประชาชนจำนวนมากถูกลบล้างผ่านกระบวนการทางตุลาการทั้ง ๆ ที่ประชาชนมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำผิดของผู้บริหารพรรคแต่อย่างใด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มนักการเมืองหลายคนสะท้อนตรงกันว่าประชาชนในเขตเลือกตั้งรู้สึกว่เสียงของพวกเขาไม่มีความหมาย เมื่อผู้แทนที่พวกเขาเลือกมาถูกตัดสิทธิหรือพรรคที่พวกเขาสนับสนุนถูกยุบไป สภาวะเช่นนี้สร้างความตึงเครียดอย่างรุนแรงระหว่างหลักอำนาจอธิปไตยของประชาชนกับการใช้อำนาจวินิจฉัยทางรัฐธรรมนูญ เพราะในขณะที่การตรวจสอบทางตุลาการเป็นสิ่งจำเป็นในระบอบประชาธิปไตย การใช้อำนาจดังกล่าวโดยปราศจากกลไกตรวจสอบถ่วงดุลย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ ย่อมทำให้ระบบสูญเสียความชอบธรรมในสายตาประชาชน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มนักวิชาการคนหนึ่งอธิบายว่า ปัญหาไม่ได้อยู่ที่การมีอยู่ของศาลรัฐธรรมนูญ แต่อยู่ที่การที่ไม่มีใครสามารถตรวจสอบผู้ตรวจสอบได้ ผลลัพธ์ คือ ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการเลือกตั้งลดลง เพราะไม่ว่าจะลงคะแนนเสียงอย่างไร ผลลัพธ์ก็อาจถูกพลิกกลับโดยองค์กร ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของประชาชน ผลการวิจัยในประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่าการขยายอำนาจของฝ่ายตุลาการโดยปราศจากกลไกตรวจสอบย้อนกลับส่งผลกระทบโดยตรงต่อหลักอำนาจอธิปไตยของประชาชน ทำให้เจตจำนงที่แสดงออกผ่านการเลือกตั้งถูกลบล้างและความเชื่อมั่นต่อกระบวนการเลือกตั้งเสื่อมถอยลง

2.2 ฝ่ายบริหารใช้อำนาจโดยปราศจากการตรวจสอบเชิงสถาบันที่มีประสิทธิภาพ

ผลกระทบประการที่สองเชื่อมโยงโดยตรงกับปัญหาการครอบงำของฝ่ายบริหารเหนือกระบวนการนิติบัญญัติและความอ่อนแอเชิงโครงสร้างสองชั้น เมื่อกลไกตรวจสอบฝ่ายบริหารตามรัฐธรรมนูญกลายเป็นเพียงพิธีกรรมที่ปราศจากผลในทางปฏิบัติ ผลกระทบที่ตามมา คือ ฝ่ายบริหารสามารถใช้อำนาจรัฐได้อย่างกว้างขวางโดยแทบไม่มีข้อจำกัดเชิงสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นการผลักดันร่างกฎหมายที่รับใช้ผลประโยชน์ของรัฐบาลผ่านสภาโดยไม่ผ่านการกลั่นกรองอย่างแท้จริง การจัดสรรงบประมาณแผ่นดินโดยขาดการตรวจสอบที่เข้มงวด หรือการใช้อำนาจบริหารในลักษณะที่อาจเอื้อประโยชน์ต่อเครือข่ายทางการเมืองมากกว่าประโยชน์สาธารณะ ตัวอย่างเช่น โครงการรับจำนำข้าวในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (พ.ศ. 2554 - 2557) ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายทางการเงินหลายแสนล้านบาท แต่กลไกตรวจสอบของฝ่ายนิติบัญญัติไม่สามารถยับยั้งหรือแก้ไขนโยบายดังกล่าวได้ทันการณ์ เนื่องจากพรรคร่วมรัฐบาลครองเสียงข้างมากในสภา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มสมาชิกวุฒิสภาคนหนึ่งยอมรับว่าการอภิปรายไม่ไว้วางใจกลายเป็นเวทีแสดงของฝ่ายค้านมากกว่าจะเป็นเครื่องมือตรวจสอบที่แท้จริง ทำให้รัฐบาลไม่ต้องเผชิญกับผลลัพธ์เชิงสถาบันใด ๆ แม้จะถูกเปิดโปงข้อบกพร่องในการบริหารราชการ สภาวะเช่นนี้ส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตยของไทยดำรงอยู่ในรูปแบบของประชาธิปไตยแบบมอบอำนาจ กล่าวคือ ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งรัฐบาลเข้ามา แต่หลังจากนั้นกลับขาดช่องทางเชิงสถาบันที่มีประสิทธิภาพในการกำกับควบคุมการใช้อำนาจของรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง อำนาจบริหารจึงดำเนินไปอย่างเบ็ดเสร็จตลอดวาระ โดยมีการเลือกตั้งเป็นเพียงจุดตรวจสอบเพียงจุดเดียวที่ประชาชนสามารถแสดงเจตจำนงได้ ผลการวิจัยในประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่าการครอบงำของฝ่ายบริหารเหนือฝ่ายนิติบัญญัติส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตยไทยดำรงอยู่ในลักษณะประชาธิปไตยแบบมอบอำนาจ ที่ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งแต่ขาดช่องทางเชิงสถาบันในการกำกับควบคุมการใช้อำนาจของรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง

2.3 หลักนิติธรรมถูกกัดกร่อนจากความไม่สมดุลของอำนาจทั้งสองทิศทาง

การกัดกร่อนหลักนิติธรรมเป็นผลสืบเนื่องจากความไม่สมดุลที่ดำเนินไปพร้อมกันทั้งสองทิศทาง ในด้านหนึ่ง ฝ่ายบริหารที่ครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติสามารถผลักดันร่างกฎหมายผ่านสภาโดยไม่ผ่านการกลั่นกรองอย่างแท้จริง ทำให้กฎหมายบางฉบับรับใช้ผลประโยชน์ของฝ่ายบริหารมากกว่าประโยชน์สาธารณะ ในอีกด้านหนึ่ง ดังที่ปรากฏจากประเด็นเกี่ยวกับการขยายอำนาจของฝ่ายตุลาการและการขาดดุลความรับผิดชอบย้อนกลับ ฝ่ายตุลาการที่ขยายอำนาจเกินขอบเขตสามารถตัดสินประเด็นทางการเมืองโดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อสถาบันใด ทำให้คำวินิจฉัยบางกรณีถูกตั้งคำถามถึงความเป็นกลาง ทั้งสองกรณีล้วนกัดกร่อนหลักการพื้นฐานที่ว่าอำนาจรัฐต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและถูกจำกัดโดยกฎหมาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มผู้พิพากษาคนหนึ่งยอมรับว่า เมื่อประชาชนไม่แน่ใจว่ากติกาจะถูกบังคับใช้อย่างเสมอภาคกับทุกฝ่าย หลักนิติธรรมก็กลายเป็นเพียงถ้อยคำในรัฐธรรมนูญที่ปราศจากผลในทางปฏิบัติ ความไม่แน่นอนของกติกาดังกล่าวยังส่งผลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองขาดความเชื่อมั่นในกรอบกฎหมาย และหันไปแสวงหาอำนาจผ่านช่องทางนอกระบบมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเจรจาต่อรองเบื้องหลัง การพึ่งพาเครือข่ายอำนาจนอกรัฐธรรมนูญ หรือการระดมมวลชนเพื่อสร้างแรงกดดัน ซึ่งล้วนบ่อนทำลายหลักนิติธรรมให้อ่อนแอลงไปอีก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความไม่สมดุลของอำนาจทั้งสองทิศทางทั้งจากฝ่ายบริหารที่ครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการที่ขยายอำนาจโดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองหันไปแสวงหาอำนาจผ่านช่องทางนอกระบบมากยิ่งขึ้น

2.4 ความไม่ไว้วางใจของประชาชนต่อระบบการเมืองและวงจรของความไร้เสถียรภาพ

ผลสะสมจากผลกระทบจากทั้งสามมิติข้างต้นนำมาสู่ความไม่ไว้วางใจของประชาชนต่อระบบการเมืองโดยรวม เมื่อประชาชนเห็นว่าเสียงของตนถูกลบล้างโดยองค์กรที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง กลไกตรวจสอบฝ่ายบริหารเป็นเพียงพิธีกรรม และกติกาทางกฎหมายถูกบังคับใช้อย่างไม่เสมอภาค ความเชื่อมั่นต่อระบบการเมืองในภาพรวมย่อมเสื่อมถอยลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มสมาชิกรัฐสภาคนหนึ่งสรุปว่า ระบบของไทยเป็นประชาธิปไตยในทางรูปแบบ แต่ในทางเนื้อหาแล้วไม่มีสถาบันใดถูกตรวจสอบอย่างจริงจัง การรับรู้เช่นนี้ผลักดันให้ประชาชนบางส่วนถอนตัวจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความรู้สึกว่าการเลือกตั้งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้ ขณะที่ประชาชนอีกส่วนหนึ่งหันไปแสวงหาช่องทางนอกระบบในการเรียกร้องความเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมประท้วงหรือการสนับสนุนอำนาจนอกรัฐธรรมนูญ ดังจะเห็นได้จากการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2551 การชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติใน พ.ศ. 2553 การชุมนุมของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขใน พ.ศ. 2556 - 2557 และการชุมนุมของกลุ่มเยาวชนคนคณะราษฎรใน พ.ศ. 2563 - 2564 ล้วนสะท้อนว่าประชาชนแต่ละฝ่ายสูญเสียความเชื่อมั่นต่อกลไกเชิงสถาบันในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองจนหันมาใช้ในการเคลื่อนไหวนอกระบบ ผลลัพธ์สุดท้าย คือ วงจรอุบาทว์ที่ความไม่สมดุลเชิงสถาบันนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจของประชาชน จึงนำไปสู่ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง และความไม่มีเสถียรภาพก็เปิดทางให้การเข้าแทรกแซงโดยอำนาจนอกระบบ ซึ่งยิ่งซ้ำเติมความไม่สมดุลยิ่งขึ้น วัฏจักรนี้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นลักษณะเชิงโครงสร้างของการเมืองไทย ที่แก้ไขได้ยากหากปราศจากการปฏิรูปกลไกความรับผิดชอบระหว่างสถาบัน ผลการวิจัยในประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่าผลสะสมจากความไม่สมดุลเชิงสถาบันทั้งหมดนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจของประชาชนต่อระบบการเมือง ซึ่งก่อให้เกิดวงจรของความไร้เสถียรภาพที่ความไม่สมดุลเชิงสถาบันนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจ และความไม่ไว้วางใจเปิดทางให้การแทรกแซงโดยอำนาจนอกระบบ ซ้ำเติมความไม่สมดุลให้รุนแรงขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาคุณภาพเชิงโครงสร้างระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในระบบรัฐสภาไทยเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกในบริบททางการเมืองและวัฒนธรรมของสังคมไทย ความไม่สมดุลดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณภาพของระบอบประชาธิปไตยไทยอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ปัญหาคุณภาพเชิงโครงสร้างระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในระบบรัฐสภาไทย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาคุณภาพระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในระบบรัฐสภาไทยมีลักษณะเป็นความไม่สมดุลเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกและเชื่อมโยงกัน มีปัญหาเฉพาะจุดที่จำกัคอยู่ในสถาบันใดสถาบันหนึ่ง ในประเด็นการครอบงำของฝ่ายบริหารเหนือกระบวนการนิติบัญญัติ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาคุณภาพระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในระบบรัฐสภาไทยมีลักษณะเป็นความไม่สมดุลเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกและเชื่อมโยงกัน มีปัญหาเฉพาะจุดที่จำกัคอยู่ในสถาบันใดสถาบันหนึ่ง ข้อค้นพบดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยกรอบแนวคิดการตรวจสอบถ่วงดุล (checks and balances) ของ Montesquieu, C. ที่เสนอว่า เสรีภาพจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อสามอำนาจหลักแยกจากกันและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน เมื่อเงื่อนไขดังกล่าวไม่เป็นจริงในทางปฏิบัติ กลไกตรวจสอบย่อมสูญเสียประสิทธิภาพ (Montesquieu, C., 1899) ดังที่ปรากฏในผลการวิจัยครั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า ฝ่ายบริหารครอบงำกระบวนการนิติบัญญัติจนกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลแทบไม่ทำงานในทางปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงพล บุญสุข และสมบัติ อารังธัญวงศ์ ที่ศึกษาเปรียบเทียบจุดแข็ง - จุดอ่อนของนายกรัฐมนตรีจากระบบรัฐสภาและจากการเลือกตั้งโดยตรง ซึ่งพบว่าฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติเสี่ยงข้ามมากหลอมรวมเป็นกลุ่มผลประโยชน์เดียวกัน ทำให้ฝ่ายค้าน ซึ่งมีเสียงไม่เพียงพอ ไม่สามารถตรวจสอบรัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ทรงพล บุญสุข และสมบัติ อารังธัญวงศ์, 2558) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผจก. คงเมือง ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การรวมกันของพรรคการเมืองเป็นเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภาจะก่อให้เกิดเผด็จการรัฐสภาหรือไม่ ผจก.อธิบายปรากฏการณ์นี้ว่าเป็นลักษณะของ “ระบบอำนาจเดียว” (monist) ในระบบรัฐสภา ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคเดียวกันหรือพรรคร่วมรัฐบาล จะกลายเป็น “พวกเดียวกันยอมไม่ตรวจสอบกันเอง” (ผจก. คงเมือง, 2545) อย่างไรก็ตาม สิ่งที่แตกต่าง คือ ผลการวิจัยครั้งนี้ขยายความเข้าใจออกไปจากงานวิจัยเหล่านั้น โดยชี้ให้เห็นว่าสาเหตุของปัญหาของประเทศไทยไม่ได้อยู่เพียงที่โครงสร้างทางรัฐธรรมนูญหรือลักษณะทั่วไปของระบบรัฐสภา หากแต่ฝังรากอยู่ในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอุปถัมภ์ที่ทำให้ระเบียบวินัยของพรรคกลายเป็นเครื่องมือรักษาอำนาจของฝ่ายบริหาร มิใช่กลไกที่สร้างความเป็นเอกภาพทางนโยบาย ข้อค้นพบนี้ขยายทฤษฎีของ Persson, T. et al. ที่ชี้ว่า ระบบตรวจสอบถ่วงดุลจะทำงานได้ก็ต่อเมื่อมีความขัดแย้งของผลประโยชน์ระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ (Persson, T. et al., 1997) แต่ในกรณีของไทย ระบบอุปถัมภ์ทำให้ผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายหลอมรวมกัน จึงทำลายเงื่อนไขพื้นฐานที่ทฤษฎีนี้ตั้งไว้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง โครงสร้างทางการเมืองไทยมิได้ล้มเหลวเพราะขาดกลไกตรวจสอบในทางรัฐธรรมนูญ แต่เพราะวัฒนธรรมอุปถัมภ์ทำให้กลไกเหล่านั้นไร้แรงจูงใจในการทำงาน

ในประเด็นการขยายอำนาจของฝ่ายตุลาการและการขาดดุลความรับผิดชอบย้อนกลับ ผลการวิจัยพบว่าอำนาจฝ่ายตุลาการมีลักษณะขยายและการขาดสมดุลความรับผิดชอบ สอดคล้องผลงานวิจัยของ ธนโรจน์ หล่อธนะไพศาล ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การตรวจสอบระบบถ่วงดุลระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 พบว่า รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 กำหนดหลักการแบ่งแยกอำนาจอย่างเป็นทางการ แต่ในทางปฏิบัติกลับมีลักษณะการถ่วงดุลที่ไม่สมดุล โดยเฉพาะการขยายบทบาทขององค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญที่มีอำนาจเหนือฝ่ายการเมืองอย่างกว้างขวางแต่ขาดกลไกความรับผิดชอบที่ชัดเจน (ธนโรจน์ หล่อธนะไพศาล, 2568) ทั้งนี้ ข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ขยายความเข้าใจออกไปโดยแสดงให้เห็นว่า

ปัญหาไม่ได้อยู่เพียงที่ขอบเขตอำนาจ แต่อยู่ที่ความไม่สมมาตรของกลไกความรับผิดชอบ ในประเด็นนี้ยังสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ปัทมา สุภกาป้ง ที่พบว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ที่เข้าข่ายการใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการรวมอยู่ในองค์กรเดียวกัน อีกทั้งกระบวนการสรรหาองค์กรอิสระยังถูกรวบงำโดยฝ่ายตุลาการ ขาดการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่นของสังคม (ปัทมา สุภกาป้ง, 2558)

2. ผลกระทบของปัญหาดุลยภาพเชิงโครงสร้างที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไทย

ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบของความไม่สมดุลเชิงสถาบันต่อระบอบประชาธิปไตยไทยมีลักษณะเป็นระบบและเสริมแรงกันเอง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธนาชัย สุนทรอนันตชัย ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การทำหน้าที่ของวุฒิสภาในฐานะกลไกตรวจสอบและถ่วงดุลฝ่ายบริหาร ศึกษากรณีกระบวนการตั้งกระทู้ถาม ซึ่งพบว่า สมาชิกวุฒิสภาเพียงร้อยละ 25.70 เท่านั้นที่ใช้กลไกการตั้งกระทู้ถามในการตรวจสอบฝ่ายบริหาร อีกทั้งฝ่ายบริหารมักหลีกเลี่ยงการตอบหรือให้คำตอบที่ไม่ชัดเจน และที่มาของสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล ซึ่งมาจากการสรรหาโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติส่งผลให้เกิดความเกรงใจต่อฝ่ายบริหาร (ธนาชัย สุนทรอนันตชัย, 2568) ข้อมูลดังกล่าวยืนยันว่ากลไกความรับผิดชอบในแนวราบล้มเหลวทั้งในสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา สภาวะเช่นนี้ทำให้ระบอบประชาธิปไตยไทยดำรงอยู่ในรูปแบบที่กลไกตรวจสอบมีอยู่ในทางโครงสร้างแต่ไร้ผลในทางปฏิบัติ ในมุมมองทางทฤษฎี Persson, T. et al. ชี้ว่า รัฐธรรมนูญโดยธรรมชาติเป็นสัญญาที่ไม่สมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องมีระบบตรวจสอบถ่วงดุลที่สร้างความขัดแย้งของผลประโยชน์ระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ เพื่อให้แต่ละฝ่ายมีแรงจูงใจในการตรวจสอบอีกฝ่ายหนึ่ง (Persson, T. et al., 1997) แต่ในกรณีของไทย ระบบอุปถัมภ์ทำให้ผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายหลอมรวมกันแทนที่จะขัดแย้งกัน จึงทำลายเงื่อนไขพื้นฐานที่จะทำให้กลไกตรวจสอบถ่วงดุลทำงานได้ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ O'Donnell, G. เรื่อง ประชาธิปไตยแบบมอบอำนาจ (delegative democracy) ซึ่งการเลือกตั้งยังดำเนินอยู่แต่ความรับผิดชอบในแนวราบ (horizontal accountability) ระหว่างสถาบันหลักไม่ทำงาน (O'Donnell, G., 1994) กรณีของไทยมีความซับซ้อนกว่า เนื่องจากปัญหาไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการที่ฝ่ายบริหารหลีกเลี่ยงการตรวจสอบ แต่ยังรวมถึงการที่ฝ่ายตุลาการ ซึ่งควรทำหน้าที่ตรวจสอบ กลับกลายเป็นแหล่งที่มาของความไม่สมดุลอีกชั้นหนึ่ง สอดคล้องกับการวิจัยของ นิยม รัฐอมฤต และอดุม รัฐอมฤต ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง องค์กรอิสระกับการสร้างความสมดุลในระบบการเมือง ซึ่งพบว่า ประสิทธิภาพของการตรวจสอบโดยองค์กรอิสระยังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่รัฐธรรมนูญคาดหวังไว้ เนื่องจากการตรวจสอบถ่วงดุลขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง ความเข้มแข็งของฐานสนับสนุนทางสังคม และการยอมรับในความชอบธรรมของกลไกตรวจสอบ ปรากฏการณ์ทั้งหมดนี้ได้สร้าง “วงจรอุบาทว์” ที่ความไม่สมดุลนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจ ความไม่ไว้วางใจนำไปสู่ความไม่มีเสถียรภาพ และความไม่มีเสถียรภาพเปิดทางให้การแทรกแซงโดยอำนาจนอกระบบ (นิยม รัฐอมฤต และอดุม รัฐอมฤต, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ ทรงพล บุญสุข และสมบัติ อารังธัญวงศ์ ที่ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบจุดแข็ง - จุดอ่อนของนายกรัฐมนตรีจากระบบรัฐสภาและจากการเลือกตั้งโดยตรง พบว่า ประเทศไทยมีการรัฐประหารโดยเฉลี่ยทุก 10 ปี โดยคณะรัฐประหารมักอ้างความชอบธรรมจากความล้มเหลวของกลไกประชาธิปไตย (ทรงพล บุญสุข และสมบัติ อารังธัญวงศ์, 2558) เมื่อพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบปัญหาดุลยภาพเชิงสถาบันของไทยมีลักษณะคล้ายคลึงกับปรากฏการณ์ในประเทศที่มีระบบรัฐสภาและบริบทประชาธิปไตยที่ยังไม่เข้มแข็ง เช่น ในหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ฝ่ายบริหารมีอำนาจเหนือฝ่ายนิติบัญญัติผ่านระบบอุปถัมภ์และพรรคการเมืองที่ยึดโยงกับตัวบุคคล (Croissant, A. & Lorenz, P., 2018) ผลการวิจัยจึงยืนยันว่าการปฏิรูปเพื่อสร้างดุลยภาพที่ไม่สามารถมุ่งเน้นไปที่สถาบันใดสถาบันหนึ่งแต่เพียงสถาบันเดียว แต่ต้องเป็นการปฏิรูปเชิงระบบที่จัดการกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างทั้งสามสถาบันหลัก

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาตุลาการเชิงโครงสร้างระหว่างสถาบันนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในระบบรัฐสภาไทย และผลกระทบที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไทย สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้งสองข้อได้ ดังนี้ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระบบรัฐสภาไทยมีความไม่สมดุลเชิงโครงสร้าง ฝ่ายบริหารสามารถครอบงำเหนือกระบวนการนิติบัญญัติผ่านระเบียบวินัยของพรรคและระบบอุปถัมภ์ ทำให้กลไกตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญสูญเสียประสิทธิภาพ ความอ่อนแอเชิงโครงสร้างสองชั้นที่ทำให้ทั้งการควบคุมและความเป็นอิสระของสมาชิกสภาต่างไม่รับใช้หลักการตรวจสอบถ่วงดุลแต่ขับเคลื่อนด้วยตรรกะของผลประโยชน์ส่วนตัว และการขยายอำนาจของฝ่ายตุลาการโดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญควบคู่กับการขาดกลไกความรับผิดชอบย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความไม่สมดุลทั้งสามประการส่งผลกระทบต่อระบอบประชาธิปไตยไทย คือ ลบล้างเจตจำนงของประชาชนโดยองค์กรที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ฝ่ายบริหารใช้อำนาจโดยปราศจากการตรวจสอบเชิงสถาบัน การกัดกร่อนหลักนิติธรรม และความไม่ไว้วางใจของประชาชนต่อกระบวนการเมืองโดยรวมที่นำไปสู่วงจรอุบาทว์ของความไม่มีเสถียรภาพ ข้อเสนอแนะจากการวิจัยมี ดังนี้ 1) ด้านฝ่ายนิติบัญญัติ ควรเสริมสร้างความเป็นอิสระของฝ่ายนิติบัญญัติจากการครอบงำของฝ่ายบริหาร โดยปฏิรูปกลไกภายในรัฐสภาให้คณะกรรมการการสามัญมีอำนาจสอบสวนและเรียกเอกสารจากฝ่ายบริหารได้อย่างเป็นอิสระ ปรับปรุงกระบวนการอภิปรายไม่ไว้วางใจให้มีผลเชิงสถาบันที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น 2) ด้านฝ่ายตุลาการ กำหนดขอบเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน โดยจำกัดไว้เฉพาะการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญไม่ให้แทรกแซงการตัดสินใจเชิงนโยบายของฝ่ายนิติบัญญัติ เว้นแต่กรณีทีละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ 3) ด้านระบบพรรคการเมือง ควรส่งเสริมให้พรรคการเมืองพัฒนาจากองค์กรที่ยึดโยงกับตัวบุคคลและเครือข่ายอุปถัมภ์ไปสู่สถาบันที่มีอุดมการณ์และนโยบายเป็นสำคัญ โดยกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่สนับสนุนการสร้างวินัยพรรคอย่างแท้จริง และควรออกแบบระบบเลือกตั้งที่แยกความเชื่อมโยงระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร โดยพิจารณาแนวทางให้ประชาชนเลือกหัวหน้าฝ่ายบริหารแยกต่างหากจากการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อตัดวงจรการครอบงำของฝ่ายบริหารเหนือฝ่ายนิติบัญญัติที่เกิดจากการที่ทั้งสองฝ่ายมีฐานอำนาจร่วมกัน และ 4) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างสถาบันในระบบรัฐสภาของประเทศอื่นที่มีบริบททางวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับไทย เพื่อแสวงหาแนวทางปฏิรูปที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- กันตพัฒน์ ชนะบุญ. (2564). การเมืองและการปกครองของไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงพล บุญสุข และสมบัติ อารังธัญวงศ์. (2558). ศึกษาเปรียบเทียบจุดแข็ง - จุดอ่อนของนายกรัฐมนตรีจากระบบรัฐสภาและจากการเลือกตั้งโดยตรง. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 7(2), 361-389.
- ธนโรจน์ หล่อธนะไพศาล. (2568). การตรวจสอบระบบถ่วงดุลระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560. วารสารสังคมศาสตร์เอเชียศึกษา, 2(2), 37-49.
- ธนาชัย สุนทรอนันตชัย. (2568). การทำหน้าที่ของวุฒิสภาในฐานะกลไกตรวจสอบและถ่วงดุลฝ่ายบริหาร: ศึกษากรณีกระบวนการตั้งกระทู้ถาม. วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น, 9(2), 35-63.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2556). ระบบการเมืองการปกครอง. (พิมพ์ครั้งที่ 12). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิยม รัฐอมฤต และอุดม รัฐอมฤต. (2562). องค์กรอิสระกับการสร้างความสมดุลในระบบการเมือง. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 17(2), 20-36.

- ปัทมา สุกำปัง. (2558). องค์การอิสระ: ดุลแห่งอำนาจในระบบการเมืองการปกครองของไทย. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 13(1), 149-176.
- ผจญ คงเมือง. (2545). การรวมกันของพรรคการเมืองเป็นเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภาจะก่อให้เกิดเผด็จการรัฐสภาหรือไม่. วารสารสุทธิปริทัศน์, 16(50), 99-105.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1-90 (6 เมษายน 2560).
- วีระพงศ์ เขาวลิต. (2568). ปัญหาการไม่ปฏิบัติตามมติพรรคการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรณีศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. วารสารเซาธ์อีสท์บางกอก (มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์), 11(1), 55-70.
- สุจิตรา พูนสวัสดิ์. (2567). ประสิทธิภาพในการใช้อำนาจนิติบัญญัติของคณะกรรมการการเลือกตั้ง สภาผู้แทนราษฎร. วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์, 17(1), 140-165.
- Croissant, A. & Lorenz, P. (2018). Comparative Politics of Southeast Asia. Cham: Springer.
- Montesquieu, C. (1899). The Spirit of Laws. New York: The Colonial Press.
- O'Donnell, G. (1994). Delegative democracy. Journal of Democracy, 5(1), 55-69.
- Persson, T. et al. (1997). Separation of powers and political accountability. The Quarterly Journal of Economics, 112(4), 1163-1202.
- Vile, C. (1967). Constitutionalism and the separation of powers. Oxford: Clarendon Press.

แรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช*

TOURISM MOTIVATION: DETERMINANTS OF INTENTION TO VISIT THE CITY PILLAR SHRINE IN NAKHON SI THAMMARAT

ภัทรวรรณ วังบุญคง

Patarawan Wangboonkong

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Management Science, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: pattarawan_wan@nstru.ac.th

Tel: 061-445-5450

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 400 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.75 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับอยู่ที่ 0.97 ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมือง ภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” มีค่าเฉลี่ย 4.43 โดยแรงจูงใจดึงดูดในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ 4.57 รองลงมาแรงจูงใจผลักดันในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.29 ความตั้งใจท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยว ภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” มีค่าเฉลี่ย 4.46 ซึ่งเมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ตั้งใจจะกลับมาท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชอีกครั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ 4.50 รองลงมาตั้งใจที่จะแนะนำ แบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชให้คนรู้จัก เพื่อน หรือวีวในสื่อสังคมออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.45 และต่ำสุด คือ รู้สึกคุ้มค่าสำหรับค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.43 ส่วนผลการวิเคราะห์สถิติการถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ตัวแปรแรงจูงใจทั้ง 2 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์ความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ร้อยละ 59 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน Beta พบว่า ด้านแรงจูงใจดึงดูดมีผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวมากที่สุด (Beta = 0.53) รองลงมาด้านแรงจูงใจผลักดัน (Beta = 0.29) ทั้งนี้ ผลการตรวจสอบปัญหา multicollinearity พบว่า ค่า Tolerance = 0.47 และ VIF = 2.12 ตัวแปรพยากรณ์ทั้งสองมีค่า Tolerance มากกว่า 0.10 และค่า VIF ต่ำกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเองและไม่เกิดปัญหา multicollinearity

คำสำคัญ: แรงจูงใจ, ความตั้งใจท่องเที่ยว, ศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช

Abstract

This study aimed to examine Tourism Motivation: Determinants of Intention to Visit the City Pillar Shrine in Nakhon Si Thammarat. A quantitative research design was employed, and data were collected through a structured questionnaire administered to 400 tourists in Nakhon Si Thammarat

*Received March 2, 2026; Revised March 24, 2026; Accepted March 31, 2026

Province. The participants were selected using a non-probability sampling method, specifically accidental sampling. The instrument's content validity was confirmed with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranging from 0.75 to 1.00, and the overall reliability coefficient was 0.97. The results indicated that the overall level of motivation to visit and pay homage at the City Pillar Shrine was at a high level of 4.43. Among the two motivational dimensions, pull motivation demonstrated the highest mean score, 4.57, whereas push motivation yielded a mean score of 4.29. Tourists' intention to visit and pay homage was also at a high level, 4.46. The highest mean score was found for the intention to revisit the shrine, 4.50, followed by the intention to recommend and share information through personal networks or social media, 4.45. At the same time, the perceived value of travel expenses had the lowest mean score, 4.43. The results of the multiple regression analysis indicated that the two motivational factors jointly accounted for 59 % of the variance in tourists' intention to visit and pay homage to the City Pillar Shrine in Nakhon Si Thammarat Province. The model was statistically significant at the 0.01 level. Pull motivation exerted the strongest influence (Beta = 0.53), followed by push motivation (Beta = 0.29). Multicollinearity diagnostics confirmed the appropriateness of the regression model, as tolerance values exceeded 0.10 and variance inflation factor (VIF) values were below 10 (Tolerance = 0.47; VIF = 2.12), indicating no multicollinearity among the predictor variables.

Keywords: Motivation, Intention to Visit, City Pillar Shrine in Nakhon Si Thammarat

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และการพัฒนาสังคมของประเทศทั่วโลก โดยองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (World Tourism Organization: UNWTO) ระบุว่า การท่องเที่ยวมีบทบาททั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ไม่เพียงแต่สร้างรายได้และการจ้างงานเท่านั้น ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (World Tourism Organization, 2023) สอดคล้องกับแนวคิดของ Richards, G. ที่อธิบายว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผู้เดินทางมีแรงจูงใจหลักเพื่อการเรียนรู้ ค้นคว้า สัมผัสประสบการณ์ และคุณค่าทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งในมิติของมรดกที่จับต้องได้ และมรดกที่จับต้องไม่ได้ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสะท้อนลักษณะเฉพาะของสังคมในด้านวัตถุ ปัญญา จิตวิญญาณ และอารมณ์ความรู้สึก โดยครอบคลุมองค์ประกอบที่หลากหลาย อาทิ ศิลปะและสถาปัตยกรรม มรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตลอดจนวัฒนธรรมร่วมสมัยที่สะท้อนวิถีชีวิต ระบบคุณค่า ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน (Richards, G., 2018) ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงศาสนา สะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธา ความเชื่อ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน รวมถึงประกาศการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงแนวปฏิบัติต่อชุมชนและสังคม เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และถ่ายทอดองค์ความรู้ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2569) ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงประสบการณ์ที่มีความหมาย การเติมเต็มทางจิตใจและจิตวิญญาณ โดยเฉพาะการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อความศรัทธา ความเป็นสิริมงคล

ความสบายใจ และการเสริมสร้างพลัง (Cohen, E., 2011) โดยบริบทของประเทศไทยในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงศาสนา และการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผสมผสานทั้งมิติทางศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรมเข้ากับการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิญญาณของชุมชนท้องถิ่น

จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในภาคบริการ แม้จะเป็นจังหวัดที่เป็นเมืองรองของการท่องเที่ยว แต่สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในปี 2563 เป็นอันดับที่ 2 ของเมืองรองทั่วประเทศ (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2564) ซึ่งนครศรีธรรมราชเป็นเมืองโบราณที่มีความสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และศาสนามากที่สุดเมืองหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นครศรีธรรมราชมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางมาไม่น้อยกว่า 1800 ปีมาแล้ว (คลังสารสนเทศวลัยลักษณ์, 2569) โดยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาที่สำคัญหลายแห่ง เช่น วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) วัดธาตุน้อย วัดยางใหญ่ (ตาพรานบุญ) และศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งล้วนเป็นศูนย์รวมจิตใจและความศรัทธาของประชาชนและนักท่องเที่ยว โดยศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อจังหวัด ทั้งในฐานะสัญลักษณ์ของความเป็นศูนย์กลางเมือง ความมั่นคง และความเป็นสิริมงคล ศาลหลักเมืองได้รับการออกแบบในลักษณะศิลปะศรีวิชัยหรือทรงเหมราชลีลา ประกอบด้วย อาคารศาลหลักเมือง และศาลจตุโลกเทพทั้งสี่ทิศ โดยเสาหลักเมืองทำจากไม้ตะเคียนทองและประดิษฐานรูปจุดศุภคามรามเทพ ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อด้านการคุ้มครองรักษาเมืองและความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ นอกจากนี้ ศาลหลักเมืองยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในการทรงเจิมและทรงพระสุหร่ายยอดชัยหลักเมือง อันเป็นการยกระดับคุณค่าเชิงสัญลักษณ์และความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่อย่างยิ่ง (คลังสารสนเทศนครศรีธรรมราช, 2567) ศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางจิตใจ วัฒนธรรม และศาสนา แต่จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสังเกตสภาพพื้นที่ พบว่า ยังมีหลายประเด็นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการท่องเที่ยว ความตั้งใจในการเดินทางมาสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยว ดังนั้น การศึกษาด้านความตั้งใจท่องเที่ยวเป็นตัวแปรที่สะท้อนความเป็นไปได้ของพฤติกรรมการเดินทางในอนาคต และได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านแรงจูงใจ โดยเฉพาะแนวคิดแรงจูงใจแบบผลักดันและดึงดูด ซึ่งอธิบายว่าการตัดสินใจเดินทางเกิดจากแรงผลักดันภายในบุคคล เช่น ความศรัทธา ความต้องการความสงบทางใจ หรือความเชื่อทางจิตวิญญาณ และแรงดึงดูดจากภายนอก เช่น ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมทางศาสนา (Crompton, J. L., 1979); (Dann, G. M. S., 1981); (Yoon, Y. & Uysal, M., 2005) เป็นต้น ถึงแม้ศาลหลักเมืองจะเป็นที่นิยม แต่ยังคงขาดการศึกษาเชิงประจักษ์ว่าปัจจัยใดที่เป็นแรงจูงใจที่แท้จริงของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จำเป็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อรองรับความหนาแน่น หรือเพื่อออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์ความคาดหวัง

ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจแรงจูงใจเบื้องหลังการตัดสินใจเดินทาง จึงเป็นกุญแจสำคัญในการพยากรณ์ความตั้งใจเชิงพฤติกรรม โดยมุ่งวิเคราะห์แรงจูงใจผลักดันและแรงจูงใจดึงดูดของนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้องค์ความรู้เชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และยกระดับคุณภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ตลอดจนกำหนดกลยุทธ์เชิงนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และสนับสนุนการพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราชให้ก้าวสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดประชากรเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปี 2568 จำนวนทั้งหมด 4,288,606 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2568)

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ มีระดับความเชื่อมั่นที่ 95 % ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน ทั้งนี้ให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจึงมีการคัดกรองกลุ่มตัวอย่างเบื้องต้นว่าเป็นนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจมาสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชหรือไม่ ใช้วิธีเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ช่วงระยะเวลาเดือน กรกฎาคม - ตุลาคม 2568 ซึ่งในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยคำนึงถึงความเป็นส่วนตัว และข้อมูลจะถูกนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น

วิธีการสร้างเครื่องมือการวิจัย

ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช ได้แก่ แรงจูงใจในการท่องเที่ยว และความตั้งใจเชิงพฤติกรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ใช้วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ประเมินความสอดคล้อง (Index of Item - Objective Congruence : IOC) ใช้ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน ได้ค่า IOC ในแต่ละข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.75 - 1.00 นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงของเนื้อหาไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยให้กลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ตัวอย่าง ทดลองทำแบบสอบถาม ซึ่งคำนวณค่า Cronbach's Alpha Coefficient ของแบบสอบถามทั้งฉบับได้ค่าเท่ากับ 0.97 และนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยวัดตัวแปรที่ศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งเป็นแบบปลายปิด แบ่งออกเป็น จำนวน 3 ตอน และแบบปลายเปิดจำนวน 1 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน โดยเป็นแบบสอบถามที่กำหนดคำถามแบบให้เลือกตอบ

ตอนที่ 2 แรงจูงใจที่ส่งผลต่อความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีคำถามแบ่งออกเป็น 2 ด้าน จำนวน 10 ข้อคำถาม

ตอนที่ 3 ความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 3 ข้อคำถาม ซึ่งในส่วนของตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ใช้วิธีการวัดระดับความคิดเห็น ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Likert Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยมีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ระดับความเห็น 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ระดับความเห็น 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ระดับความเห็น 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ระดับความเห็น 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ระดับความเห็น 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยมีการทดสอบภาวะร่วมเส้นตรงพหุคูณก่อนทำการวิเคราะห์สมการถดถอย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 296 คน คิดเป็นร้อยละ 74 อายุ 20 - 30 ปี จำนวน 278 คน คิดเป็นร้อยละ 69.5 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 68.5 อาชีพพนักงานของรัฐ จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 32.8

2. ผลการศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 1 แรงจูงใจในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช

แรงจูงใจในการท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล
ด้านที่ 1 แรงจูงใจผลักดันในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช	4.29	0.78	มาก
ด้านที่ 2 แรงจูงใจดึงดูดในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช	4.57	0.59	มากที่สุด
ภาพรวม	4.43	0.68	มาก

จากตารางที่ 1 แรงจูงใจในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.43 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่ 2 แรงจูงใจดึงดูดในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ 4.57 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านที่ 1 แรงจูงใจผลักดันในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.29 อยู่ในระดับมาก

3. ผลการศึกษาความตั้งใจท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 2 ความตั้งใจท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ความตั้งใจท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล
1. ท่านตั้งใจจะกลับมาท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชอีกครั้ง	4.50	0.63	มาก
2. ท่านตั้งใจที่จะแนะนำ แบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชให้คนรู้จัก เพื่อน หรือรีวิวในสื่อสังคมออนไลน์	4.45	0.66	มาก
3. ท่านรู้สึกคุ้มค่าสำหรับค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช	4.43	0.70	มาก
ภาพรวม	4.46	0.66	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความตั้งใจท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.46 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 1 ท่านตั้งใจจะกลับมาท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชอีกครั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ 4.50 อยู่ในระดับมาก รองลงมาข้อที่ 2 ท่านตั้งใจที่จะแนะนำ แบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชให้คนรู้จัก เพื่อน หรือรีวิวในสื่อสังคมออนไลน์

มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.45 อยู่ในระดับมาก และต่ำสุด คือ ข้อที่ 3 ท่านรู้สึกคุ้มค่าสำหรับค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.43 อยู่ในระดับมาก

4. ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณตัวแปรแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณตัวแปรแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

ตัวแปร	การวิเคราะห์ผลทางสถิติ						
	b	S.E.	BETA	t	p	Tolerance	VIF
ค่าคงที่	0.45	0.17		2.57	0.01		
ด้านแรงจูงใจผลักดัน	0.26	0.04	0.29	6.11	0.00	0.47	2.12
ด้านแรงจูงใจดึงดูด	0.63	0.05	0.53	11.41	0.00	0.47	2.12

$R = 0.77$, $R^2 = 0.59$, $Adj.R^2 = 0.59$, $SEE = 0.38$, Durbin - Watson 1.78

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ไม่เกิดปัญหาความสัมพันธ์ของค่าคลาดเคลื่อนในแบบจำลองการถดถอย เนื่องจากค่า Durbin - Watson มีค่าอยู่ที่ 1.78 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณตัวแปร พบว่า ตัวแปรแรงจูงใจในการท่องเที่ยวทั้ง 2 ด้าน ส่งผลต่อความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช ร้อยละ 59 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน Beta พบว่า ด้านแรงจูงใจดึงดูดมีผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวมากที่สุด (Beta = 0.53) รองลงมาด้านแรงจูงใจผลักดัน (Beta = 0.29) ทั้งนี้ ผลการตรวจสอบปัญหา multicollinearity พบว่า ค่า Tolerance = 0.47 และ VIF = 2.12 ตัวแปรพยากรณ์ทั้งสองมีค่า Tolerance มากกว่า 0.10 และค่า VIF ต่ำกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเองและไม่เกิดปัญหา multicollinearity

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย แรงจูงใจ 2 ด้าน ดังนี้ 1) แรงจูงใจดึงดูด ได้แก่ ความเชื่อและความศรัทธา เคารพสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำบุญไหว้พระ ขอพรร่วมกิจกรรมสำคัญทางพุทธศาสนา ปฏิบัติธรรม พักผ่อนหย่อนใจ สะเดาะเคราะห์ หาที่พึ่งทางใจ ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อน คนรัก และพบปะเพื่อนใหม่ 2) แรงจูงใจผลักดัน ได้แก่ ชื่อเสียงของศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช ความสวยงามด้านสถาปัตยกรรมของศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช ความงดงามตามธรรมชาติของศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช ศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช มีเอกลักษณ์ มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีชื่อเสียง และศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช มีประวัติความเป็นมายาวนาน เป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ ควรอนุรักษ์และรักษา ผลการศึกษา พบว่า แรงจูงใจในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองทั้ง 2 ด้าน ส่งผลต่อความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช โดยแรงจูงใจดึงดูดในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองส่งผลต่อความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชมากกว่าแรงจูงใจผลักดันในการท่องเที่ยวสักการะศาลหลักเมืองของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช อาจเนื่องมาจากคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมทางศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถกระตุ้นการตัดสินใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยว ซึ่งแรงจูงใจผลักดันจะเป็นจุดเริ่มต้นแต่แรงจูงใจดึงดูด คือ ตัวตัดสินใจ โดยสอดคล้องกับผลวิจัย สุธาสิณี วิทยาภรณ์ และตุลา ไชยาศิรินทร์โรจน์ พบว่า นักท่องเที่ยวเลือกที่จะเดินทางไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และพักผ่อนหย่อนใจ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโบราณสถาน และโบราณวัตถุ (สุธาสิณี วิทยาภรณ์ และตุลา ไชยาศิรินทร์โรจน์, 2566) ยังสอดคล้องกับ Piramanayagam, S. et al. พบว่า ทั้งแรงจูงใจเชิงสถานที่/การบริการ (ดึงดูด) และแรงจูงใจทางศรัทธา (ผลักดัน) มีผลต่อความตั้งใจไปแสวงบุญ ซึ่งแรงจูงใจดึงดูดมีอิทธิพลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวสักการะมากกว่าแรงจูงใจผลักดัน

(Piramanayagam, S. et al., 2020) สอดคล้องกับแนวคิดของ Tinakhat, P. พบว่า ทั้งแรงจูงใจผลักดันและแรงจูงใจดึงดูด มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีต่อปลายทางหรือความตั้งใจกลับมาเที่ยว ซึ่งแรงจูงใจดึงดูดมีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด ในขณะที่แรงจูงใจผลักดันมีอิทธิพลน้อยที่สุด (Tinakhat, P., 2020) รวมถึงสอดคล้องกับ Syaiful, H. et al. พบว่า ทั้งแรงจูงใจภายใน (ผลักดัน) และภายนอก/แหล่งท่องเที่ยว (ดึงดูด) ล้วนส่งผลต่อความตั้งใจเดินทางซ้ำ (Syaiful, H. et al., 2024) และยังสอดคล้องกับ เมธิกา พ่วงแสง และเพ็ญพิมพ์ พวงสุวรรณ ที่กล่าวว่า ความเชื่อเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จากความเชื่อ ความศรัทธา นำไปสู่การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงความเชื่อและความศรัทธา หรือการท่องเที่ยว “มุเตลู” ที่สร้างรายได้หมุนเวียนมหาศาลในพื้นที่ และทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนเพิ่มขึ้นทุกปี (เมธิกา พ่วงแสง และเพ็ญพิมพ์ พวงสุวรรณ, 2566) ดังนั้น แรงจูงใจภายใน เช่น ความศรัทธา การแสวงหาความสบายใจ จะเป็นปัจจัยเริ่มต้นที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการเดินทาง แต่การตัดสินใจเลือกเดินทางไปยังศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชนั้นขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมทางศาสนาเป็นสำคัญ ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งในด้านการกิจกรรมทางศาสนา ความสะดวกในการเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การเพิ่มความตั้งใจในการเดินทางและการกลับมาเยือนในอนาคต รวมถึงผลการวิจัยนี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการประชาสัมพันธ์จุดเด่นของศาลหลักเมืองในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจดึงดูดของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความตั้งใจท่องเที่ยว

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจสักการะศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนพัฒนา และยกระดับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมของจังหวัดได้ โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการจัดการ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการประชาสัมพันธ์จุดเด่นของศาลหลักเมืองในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจดึงดูดของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความตั้งใจท่องเที่ยว และควรพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ QR Code แอปพลิเคชันสำหรับให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ประวัติ ความเชื่อ พิธีกรรม และกิจกรรมทางศาสนา รวมถึงการปรับปรุงป้ายบอกทาง เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลและเพิ่มคุณค่าเชิงประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว และควรมีการบูรณาการเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศรัทธาในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเชื่อมโยงศาลหลักเมืองกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอื่น เช่น วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดเจดีย์ (ไอโซ) และวัดธาตุน้อย เพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่หลากหลาย 2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้านแรงจูงใจและความตั้งใจท่องเที่ยวระหว่างนักท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ควรศึกษาเพิ่มเติมในตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยว เช่น ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว ความพึงพอใจ ความเชื่อถือไว้วางใจ และประสบการณ์เชิงจิตวิญญาณ ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อหาปัจจัยเชิงวิญญานที่ซับซ้อนขึ้นควบคู่กับเชิงปริมาณ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้เข้าใจมุมมอง ความรู้สึก และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวยิ่งขึ้น และควรทำการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างศาลหลักเมืองในจังหวัดต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศรัทธาที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ดังนั้น งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงแรงจูงใจทั้งด้านผลักดันและด้านดึงดูดมีบทบาทสำคัญต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงศรัทธา โดยเฉพาะปัจจัยด้านเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราชให้มีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2569). ประกาศการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 19 มีนาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/yHuZt>
- คลังสารสนเทศนครศรีธรรมราช. (2567). ข้อมูลประวัติศาสตร์หลักเมืองนครศรีธรรมราช. เรียกใช้เมื่อ 8 มีนาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/aGKir>
- คลังสารสนเทศวลัยลักษณ์. (2569). ศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช. เรียกใช้เมื่อ 8 มีนาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/mWfcq>
- เมทิกา พ่วงแสง และเพ็ญพิมพ์ พวงสุวรรณ. (2566). ความเชื่อ ความศรัทธา ที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ จังหวัดพัทลุง. วารสารศิลปศาสตร์ มทร.ธัญบุรี, 4(2), 58-71.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2564). แผนพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัด นครศรีธรรมราช พ.ศ. 2565-2570. เรียกใช้เมื่อ 18 มีนาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/ob5ZO>
- สำนักงานสถิติจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2568). จำนวนนักท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช. เรียกใช้เมื่อ 8 มีนาคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/k65MD>
- สุธาสินี วิทยาภรณ์ และตุลา ไชยาศิริรินทร์โรจน์. (2566). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 42(2), 316-324.
- Cohen, E. (2011). The Changing Faces of Contemporary Tourism. *Folia Turistica*, 25(1), 13-21.
- Crompton, J. L. (1979). Motivations for pleasure vacation. *Annals of Tourism Research*, 6(4), 408-424.
- Dann, G. M. S. (1981). Tourist Motivation an Appraisal. *Annals of Tourism Research*, 8(2), 187-219.
- Piramanayagam, S. et al. (2020). Tourist's motivation and behavioral intention to visit a religious Buddhist site: A case study of Bodhgaya. *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, 8(8), 42-56.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12-21. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.03.005>
- Syaiful, H. et al. (2024). The influence of push and pull factor motivation on foreign tourists' revisit intention in religious tourism. *Proceeding of the International Global Tourism Science and Vocational Education*, 1(2), 38-51.
- Tinakhat, P. (2020). A study of tourist motivation toward destination loyalty: Targeting European tourists travelling to Phuket. *Thammasat Review*, 23(2), 22-46.
- Yoon, Y. & Uysal, M. (2005). An examination of the effects of motivation and satisfaction on destination loyalty: a structural model. *Tourism Management*, 26(1), 45-56.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่ส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาจีน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*

THE DEVELOPMENT OF GAME-BASED LEARNING ACTIVITIES TO ENHANCE CHINESE READING SKILLS OF GRADE 6 STUDENTS

สหัสวรรษ มงคลธิกุล¹, พรสุดา อินทร์สาน^{2*}

Sahasawat Mongkonthikul¹, Pornsuda Insan^{2*}

¹วิทยาลัยพหุวิทยาการและสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

¹Multidisciplinary and Interdisciplinary School, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

²Faculty of Education, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: pornsuda.i@cmu.ac.th

*Tel: 089-999-3810

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่บูรณาการเทคโนโลยีร่วมสมัย เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในด้านการอ่านออกเสียง การรู้ความหมายคำศัพท์ และ 2) ศึกษาผลของกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านภาษาจีนของผู้เรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 28 คน โดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา ร่วมกับการวิจัยเชิงทดลองโดยใช้แผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่บูรณาการเทคโนโลยีร่วมสมัย ได้แก่ PowerPoint Interactive และ Wordwall เพื่อส่งเสริมความจำด้านความหมายคำศัพท์ผ่านกิจกรรมเกม แอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ (SuperChinese) เพื่อฝึกการออกเสียงพินอินและวรรณยุกต์ และ Kahoot! เพื่อประเมินความเข้าใจเชิงแข่งขัน และ 2) แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านภาษาจีน เครื่องมือวิจัยผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน มีค่า IOC = 0.70 จากนั้นทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยสูตร KR-20 พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.70 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t แบบกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากการทดสอบ t แบบกลุ่มสัมพันธ์ ($t(27) = 40.92, p < .001$) โดยมีขนาดอิทธิพลอยู่ในระดับสูงมาก (Cohen's $d = 7.73$) ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวมีส่วนช่วยในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านภาษาจีนของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน, ทักษะการอ่านภาษาจีน, นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Abstract

This study aimed to 1) Develop game-based learning activities integrated with contemporary technology to promote Chinese reading skills of sixth-grade elementary school students in terms

of pronunciation and vocabulary meaning recognition; and 2) Study the effects of these learning activities on students' Chinese reading achievement. The sample group consisted of 28 sixth-grade elementary school students in class 6/1, selected through purposive sampling. The study employed a research and development combined with an experimental research design using a one-group pretest-posttest design. The research instruments were 1) The game-based learning activities integrated with contemporary technology, consisting of PowerPoint Interactive and Wordwall to enhance vocabulary meaning retention through the game activities, an artificial intelligence application (SuperChinese) to practice Pinyin and tone pronunciation, and Kahoot! to assess understanding through competitive quizzes; and 2) A Chinese reading skills test. The research instruments were evaluated by three experts with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) index of 0.70. The instruments were then piloted with a group who was similar to this study's sample group, and the reliability was analyzed using the KR-20 formula, which resulted in a coefficient of 0.70, indicating an acceptable level of reliability. Data were analyzed using mean, standard deviation, and paired-samples t-test. The paired-samples t-test results revealed that the posttest scores in Chinese reading skill were significantly higher than pretest ($t(27) = 40.92, p < .001$) with a very large effect size (Cohen's $d = 7.73$). The findings reflect that the learning activities effectively contribute to improving primary school students' Chinese reading achievement.

Keywords: Game-Based Learning Activities, Chinese Reading Skills, Grade 6 Students

บทนำ

ในปัจจุบัน การจัดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านการสื่อสารและการเรียนรู้ในบริบทของสังคมโลกที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะภาษาจีนซึ่งเป็นภาษาที่มีความสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศ ส่งผลให้กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในระบบการศึกษาของประเทศไทยตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพื่อวางรากฐานทางภาษาให้แก่ผู้เรียนตั้งแต่วัยเริ่มต้น อย่างไรก็ตาม รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยระดับประถมศึกษาระบุว่า การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนในระดับพื้นฐานยังประสบปัญหาในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน และสามารถส่งเสริมทักษะทางภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในด้านทักษะพื้นฐานและทักษะที่สูงขึ้นของภาษา เช่น การฟัง พูด และเขียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

เมื่อพิจารณาในมิติของทักษะการอ่านภาษาจีน พบว่า การอ่านช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเสียงอักษรจีน และความหมายของคำ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะการฟัง การพูด และการเขียนในระดับที่สูงขึ้น ลักษณะเฉพาะของภาษาจีนที่มีระบบอักษรและระบบเสียงแตกต่างจากภาษาไทย ทำให้ผู้เรียนระดับประถมศึกษา มักประสบปัญหาในการอ่านพินอิน การออกเสียงวรรณยุกต์ และการจดจำอักษรจีน ส่งผลให้การอ่านขาดความคล่องแคล่วและลดความมั่นใจในการใช้ภาษา (Yang, X., 2562) จากการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 พบปัญหาเชิงประจักษ์ว่าผู้เรียนจำนวนหนึ่งยังไม่สามารถอ่านออกเสียงคำศัพท์ภาษาจีนได้อย่างถูกต้อง และมีความยากในการเชื่อมโยงอักษรจีนกับความหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่าผู้เรียนไทยมักประสบปัญหาในการอ่านพินอินและการออกเสียงภาษาจีน ซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่าน (Xiu, L. W., 2020) อันเนื่องมาจากความแตกต่างของระบบเสียงและวรรณยุกต์

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Game-based Learning) ได้รับความสนใจในฐานะรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถสร้างแรงจูงใจ เพิ่มการมีส่วนร่วม และส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกของผู้เรียน งานวิจัยหลายฉบับรายงานว่าการใช้เกมเป็นสื่อการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้ การบูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัย เช่น สื่อเชิงโต้ตอบ เกมออนไลน์ และแอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ เข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ยังมีศักยภาพในการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการอ่านอย่างต่อเนื่อง ได้รับข้อมูลย้อนกลับอย่างทันที และเรียนรู้ตามความสามารถของตนเอง งานวิจัยของ ธาวัน สุธรรมรักษ์ติ พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ส่งผลให้คะแนนความสามารถในการอ่านของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนและหลังเรียน พร้อมทั้งนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ผ่านเกมสูงขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนถึงผลสัมฤทธิ์และทัศนคติที่ดีต่อการเรียน (ธาวัน สุธรรมรักษ์ติ, 2568) ส่วนงานวิจัยของ จักรพรรดิ โพธิ์ศรี และคณะ ได้พัฒนาเกมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่าน และรายงานว่าการใช้เกมช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและพัฒนาความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีและเกมเพื่อฝึกทักษะการอ่านอย่างต่อเนื่อง (จักรพรรดิ โพธิ์ศรี และคณะ, 2568) จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ายังมีงานวิจัยจำนวนน้อยที่พัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่บูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัยอย่างเป็นระบบ โดยงานวิจัยที่ผ่านมามักขาดกรอบแนวคิดเชิงแบบจำลองที่บูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้ เทคโนโลยีดิจิทัล และการประเมินผลเชิงประจักษ์ไว้ในโครงสร้างเดียวกันอย่างเป็นระบบ และยังไม่สามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงกลไกระหว่างกิจกรรมเกมกับพัฒนาการด้านการอ่านและการออกเสียงได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ งานวิจัยล่าสุดเกี่ยวกับ Generative AI ระบุว่า เทคโนโลยีสร้างเนื้อหาอัจฉริยะ ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความเฉพาะบุคคลสูง เช่น การสร้างแบบฝึกหัดอัตโนมัติ การให้คำตอบเฉพาะเจาะจงกับนักเรียนแต่ละคน และระบบโต้ตอบที่ปรับตามระดับความรู้ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาระบบสอนแบบอัจฉริยะในอนาคต (Maity, S. & Deroy, A., 2024)

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเรื่อง “การพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่ส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ โดยมุ่งศึกษาตัวแปรต้น ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่บูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัย ประกอบด้วย PowerPoint Interactive และ Wordwall เพื่อส่งเสริมความจำด้านความหมายคำศัพท์ผ่านกิจกรรมเกม แอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ (SuperChinese) เพื่อพัฒนาทักษะการออกเสียงพินอินและวรรณยุกต์ และเกม Kahoot! เพื่อประเมินความเข้าใจเชิงแข่งขัน และตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการอ่านภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งครอบคลุมด้านการอ่านออกเสียง การรู้ความหมายคำศัพท์ และการเชื่อมโยงอักษรกับความหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว และศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาจีนของผู้เรียน ดังนั้นการเลือกเครื่องมือทั้ง 4 ชนิดนี้ จึงไม่ใช่การใช้เทคโนโลยีแบบแยกส่วน แต่เป็นการออกแบบระบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน การเรียนรู้ที่ผสานเทคโนโลยี AI (AI-Enhanced Learning) การเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) และ การประเมินผลเพื่อพัฒนาเชิงดิจิทัล (Formative Digital Assessment) ซึ่งล้วนเป็นกรอบแนวคิดสำคัญของเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัย ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่บูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัย เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่บูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัยในการส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ร่วมกับการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่บูรณาการเทคโนโลยีร่วมสมัย เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ 2) ศึกษาผลของกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านภาษาจีนของผู้เรียน โดยในระหว่างการทดลองใช้รูปแบบการทดสอบแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest–Posttest Design) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของทักษะการอ่านภาษาจีนของกลุ่มตัวอย่างหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น รูปแบบการวิจัย ประกอบด้วย 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 มุ่งเน้นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้มีคุณภาพอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและออกแบบกิจกรรม จากนั้นพัฒนาและสร้างสื่อการเรียนรู้ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยและองค์ประกอบของกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน รวมถึงปรับปรุงกิจกรรมตามข้อเสนอแนะ เพื่อให้ได้ต้นแบบกิจกรรมที่มีความเหมาะสมและพร้อมต่อการนำไปใช้จริง

ระยะที่ 2 เป็นการตรวจสอบประสิทธิผลของกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น โดยดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างผ่านขั้นตอนการวัดก่อนเรียน (Pretest) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่พัฒนา และการวัดหลังเรียน (Posttest) เพื่อนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์และสรุปผลการทดลอง อันสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินการวิจัยในลักษณะดังกล่าวทำให้การศึกษามีความครบถ้วนทั้งด้าน “การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้” และ “การพิสูจน์ผลเชิงประจักษ์” ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนปิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 ซึ่งมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด จำนวน 56 คน แบ่งออกเป็น 2 ห้องเรียน ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 ทั้งนี้ การเลือกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นประชากรในการวิจัย เนื่องจากเป็นช่วงปลายระดับประถมศึกษาที่ผู้เรียนมีพัฒนาการทางสติปัญญาอยู่ในระยะปฏิบัติการเชิงรูปธรรม สามารถคิดอย่างมีเหตุผล และเชื่อมโยงสัญลักษณ์ทางภาษาได้ดี อีกทั้ง มีพื้นฐานการเรียนรู้ภาษาจีนมาก่อน จึงมีความพร้อมต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการเกมเป็นฐานและเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้สามารถสะท้อนผลของนวัตกรรมได้อย่างชัดเจน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนบ้านดอนปิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ที่กำลังศึกษาอยู่ใน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 28 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดระยะเวลาการทดลอง ความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ และความสามารถในการให้ข้อมูลตามกระบวนการวิจัยได้ครบถ้วนตามที่กำหนด ทั้งนี้

การเลือกกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อให้การดำเนินการทดลองเป็นไปอย่างต่อเนื่องและสามารถสะท้อนผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อทักษะการอ่านภาษาจีนของผู้เรียนได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ

3. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ประเภท ดังนี้

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่บูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัย จำนวน 3 แผน แผนละ 2 คาบ (คาบละ 50 นาที) รวม 300 นาที ซึ่งพัฒนาโดยผู้วิจัยภายในแผน ประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานและบูรณาการสื่อดิจิทัล ได้แก่ PowerPoint Interactive และ Wordwall สำหรับกิจกรรมเชิงโต้ตอบและกิจกรรมเกมแอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ (SuperChinese) สำหรับการฝึกออกเสียงพินอินด้วยระบบรู้จำเสียงพูด และเกม Kahoot! สำหรับการทบทวนและประเมินความเข้าใจ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบได้ผ่านการประเมินความเหมาะสมในแต่ละด้านจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านภาษาจีนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียนครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การอ่านออกเสียง 2) การเชื่อมโยงคำศัพท์และความหมาย และ 3) ความเข้าใจตัวอักษรและข้อความ ลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็ม 20 คะแนน ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน โดยกำหนดสัดส่วนข้อสอบตามตารางวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

3.2.1 การอ่านออกเสียง จำนวน 3 ข้อ เพื่อวัดความสามารถในการเลือกพินอิน และวรรณยุกต์ที่ถูกต้องของคำศัพท์ที่กำหนด รวมถึงการจำแนกเสียงพยัญชนะและสระที่ใกล้เคียงกัน

3.2.2 การเชื่อมโยงคำและความหมาย จำนวน 7 ข้อ เพื่อวัดความสามารถในการเชื่อมโยงคำศัพท์ภาษาจีนกับความหมายภาษาไทยหรือภาพประกอบที่สอดคล้องกัน

3.2.3 ความเข้าใจตัวอักษรและข้อความ จำนวน 10 ข้อ เพื่อวัดความสามารถในการตีความหมายของตัวอักษร ประโยคและข้อความสั้น ๆ พร้อมตอบคำถามเชิงความเข้าใจ

การพัฒนาแบบทดสอบดำเนินการตามขั้นตอนการสร้างเครื่องมือทางการศึกษา ได้แก่ การกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม การจัดทำตารางวิเคราะห์เนื้อหา การสร้างข้อสอบ และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบทดสอบได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) = 0.70 แสดงว่าข้อสอบมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวัด

จากการทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน การวิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบ พบว่า ค่าความยาก (p) อยู่ระหว่าง 0.35 ถึง 0.96 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง -0.08 ถึง 0.54 วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยสูตร KR-20 ได้ค่าเท่ากับ 0.70 แสดงว่าแบบทดสอบมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับพอใช้สามารถนำไปใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาจีนได้อย่างเหมาะสม

4. การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ก่อนการดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รับการรับรองการพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เลขที่รับรอง IRB CMUREC No. 68/288 วันที่อนุมัติ 6 ตุลาคม 2568 มีการทดลองใช้ (Try out) เครื่องมือและกิจกรรมการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการนำไปใช้จริง จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการขออนุญาตจากสถานศึกษาเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการดำเนินการทดลองครั้งนี้ใช้ระยะเวลา 3 สัปดาห์ โดยเริ่มจากการทดสอบก่อนเรียน จากนั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น จำนวน 2 คาบเรียนต่อสัปดาห์ ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 คำศัพท์และการออกเสียง ผสมผสานสื่อดิจิทัลเข้ากับเนื้อหาในบทเรียน (Blending Learning) โดยนำสื่อ PowerPoint Interactive (สไลด์บทเรียนเรื่อง “ประเทศจีน” พร้อมทั้งตัวอย่างเสียงการอ่าน), Wordwall (เกมบัตรคำและเกมจับคู่คำศัพท์กับรูปภาพ) และแอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ (SuperChinese) (การบ้านเรื่องการฝึกออกเสียงพินอินในคำศัพท์ด้วยระบบรู้จำเสียงพูด)

สัปดาห์ที่ 2 รูปประโยคและการสื่อสาร คำศัพท์และการออกเสียง: ผสมผสานสื่อดิจิทัลเข้ากับเนื้อหาในบทเรียน (Blending Learning) โดยนำสื่อ PowerPoint Interactive (สไลด์ประโยคสั้น ๆ และบทสนทนาสั้น ๆ), Wordwall (เกมจับคู่กลุ่มคำและเกมเรียงประโยค) และแอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ (SuperChinese) (การฝึกออกเสียงพินอิน สระ และวรรณยุกต์ที่ยากในคำศัพท์)

สัปดาห์ที่ 3 การนำไปใช้การสื่อสาร และการประเมินผล ผสมผสานสื่อดิจิทัลเข้ากับเนื้อหาในบทเรียน (Blending Learning) โดยนำสื่อ PowerPoint Interactive (สไลด์การทบทวนคำศัพท์และตัวอย่างประโยค), เกม Kahoot! (มีข้อคำถาม 12 คำถาม โดยครอบคลุมเรื่องคำศัพท์ พินอิน เต็มคำในช่องว่าง ฟังแล้วเลือกความหมาย และบทสนทนาสั้น ๆ) และแอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ (SuperChinese) (ใช้สำหรับตรวจการออกเสียงพินอินในบทเรียน) และเมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหลังเรียน

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายระดับทักษะการอ่านภาษาจีนของผู้เรียนก่อนและหลังการทดลอง และใช้สถิติทดสอบสมมติฐานแบบ t-test สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Paired-samples t-test) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาจีนของผู้เรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบ t แบบกลุ่มสัมพันธ์ และกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่บูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัย ได้รับการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

รายการประเมินความเหมาะสม	$\bar{X}$	S.D.	ความเหมาะสม
1. ด้านความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา	4.89	0.16	มากที่สุด
2. ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน	4.89	0.16	มากที่สุด
3. ด้านการบูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัย	4.83	0.24	มากที่สุด
4. ด้านความเหมาะสมต่อการนำไปใช้จริงในชั้นเรียน	4.67	0.35	มากที่สุด
รวม	4.82	0.24	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ออกแบบกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมตามแนวคิดเกมเป็นฐาน และสามารถบูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัยเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาจีนก่อนและหลังการทดลอง

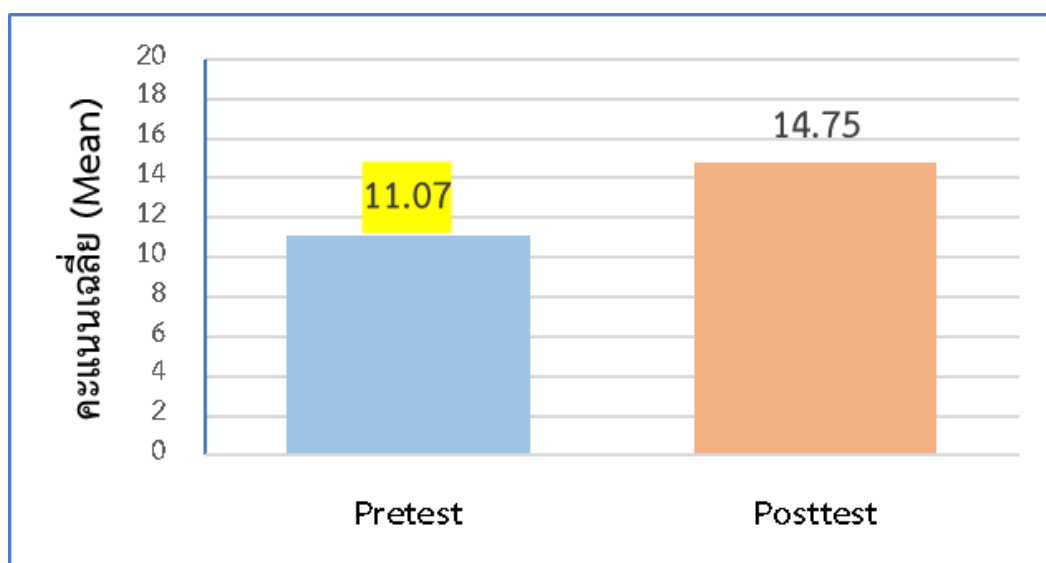
ผลการวิเคราะห์ทักษะการอ่านภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โดยใช้การทดสอบค่า t แบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์ (n = 28)

คะแนน	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{d}$	S.D. _d	t	df	p	ขนาดอิทธิพล
Pretest	11.07	1.94	-	-	-	-	-	-
Posttest	14.75	1.58	3.68	1.40	40.92	27	< .001	7.73

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{x}$ = 14.75, S.D. = 1.58) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{x}$ = 11.07, S.D. = 1.94) โดยมีค่าเฉลี่ยของผลต่าง ($\bar{d}$) เท่ากับ 3.68 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลต่าง (S.D._d) เท่ากับ 1.40 ผลการทดสอบค่า t แบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์ พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t(27) = 40.92, p < .001$) และมีขนาดอิทธิพลอยู่ในระดับสูงมาก (Cohen's $d = 7.73$)

ดังนั้น ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวมีทักษะการอ่านภาษาจีนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ภาพที่ 1 กราฟแสดงคะแนนเฉลี่ย Pretest และ Posttest ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1

จากข้อมูลภาพที่ 1 กราฟแสดงคะแนนเฉลี่ยการทดสอบทักษะการอ่านภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบก่อนเรียนมีค่าเท่ากับ 11.07 คะแนน ขณะที่คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบหลังเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 14.75 คะแนน ลักษณะของกราฟสะท้อนให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของคะแนนในทิศทางที่สูงขึ้นอย่างชัดเจนภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่บูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัย ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวมีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาจีนของผู้เรียนในภาพรวม

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้นำเสนอการตีความผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเชื่อมโยงผลที่ได้กับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายเหตุผลของผลลัพธ์ที่ปรากฏอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่บูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัยมีความเหมาะสมในการนำไปใช้จัดการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับประถมศึกษา โดยได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญในระดับเหมาะสมมากที่สุด ผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวคิดของ Bonwell, C. C. & Eison, J. A. คือ การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ทำให้กิจกรรมมีความสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนวัยประถมศึกษา เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ การมีส่วนร่วมและการได้รับผลสะท้อนกลับอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Bonwell, C. C. & Eison, J. A., 1991) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Plass, J. L. et al. เรื่องการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วมหลายมิติและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Plass, J. L. et al., 2015) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) ของ Piaget, J. กล่าวว่าการเรียนรู้ของผู้เรียนมิได้เกิดจากการรับถ่ายทอดความรู้จากครูเพียงฝ่ายเดียว หากแต่เกิดจากกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างความรู้ขึ้นด้วยตนเองผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม การลงมือปฏิบัติ และการเชื่อมโยงประสบการณ์ใหม่เข้ากับโครงสร้างความรู้เดิม (Piaget, J., 1971)

การบูรณาการเกมร่วมกับเทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัย เช่น PowerPoint Interactive และ Wordwall สำหรับกิจกรรมเชิงโต้ตอบ แอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ (SuperChinese) สำหรับการฝึกออกเสียงพินอิน และเกม Kahoot! สำหรับการทบทวนและประเมินผล ช่วยเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมและตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ส่งผลให้กิจกรรมมีความเหมาะสมทั้งในด้านเนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการนำไปใช้จริงในชั้นเรียน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริธร ลาภกรม และคณะ พบว่า การใช้เกมจาก Wordwall ในการจัดการเรียนรู้ช่วยเพิ่มความน่าสนใจและความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สิริธร ลาภกรม และคณะ, 2565) และงานวิจัยของ จิกร ฐาวิรัตน์ ได้นำเสนอการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น แบบฝึกหัดออนไลน์ วิดีโอ เกม และการโต้ตอบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาจีนในยุคดิจิทัล (จิกร ฐาวิรัตน์, 2567)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานมีทักษะการอ่านภาษาจีนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า การเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานช่วยลดความกังวลในการเรียนภาษา เพิ่มแรงจูงใจ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการอ่านซ้ำอย่างเป็นธรรมชาติ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความคุ้นเคยและความคล่องแคล่วในการอ่านมากขึ้น ทั้งในด้านการอ่านพินอิน การออกเสียงคำศัพท์ และการเชื่อมโยงอักษรจีนกับความหมาย

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานของ Malone, T. W. & Lepper, M. R. ที่ระบุว่าองค์ประกอบของเกม เช่น ความท้าทาย ความสนุก (Malone, T. W. & Lepper, M. R., 1987) และการได้รับผลสะท้อนกลับ เป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นแรงจูงใจภายในของผู้เรียน และเอื้อต่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรวิทย์ บุญส่ง และคณะ ที่รายงานว่า การใช้เกม Kahoot! ในการจัดการเรียนรู้ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับสูง (วีรวิทย์ บุญส่ง และคณะ, 2566)

เมื่อพิจารณาในมิติของการเรียนรู้ภาษา ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Grabe, W. เรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาที่เน้นการฝึกซ้ำอย่างมีความหมายและการได้รับข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง (Grabe, W., 2009) โดยเฉพาะการใช้แอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ (SuperChinese) ที่ช่วยฝึกการออกเสียงพินอินผ่านระบบรู้จำเสียงพูดและให้ผลสะท้อนกลับแบบทันที ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับแก้การออกเสียงของตนเองได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรินยา เนืองศิลป์ และเกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์ ที่พบว่า การใช้เกมเป็นฐานในการเรียนภาษาจีนช่วยพัฒนาทักษะการอ่านของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิรินยา เนืองศิลป์ และเกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์, 2566)

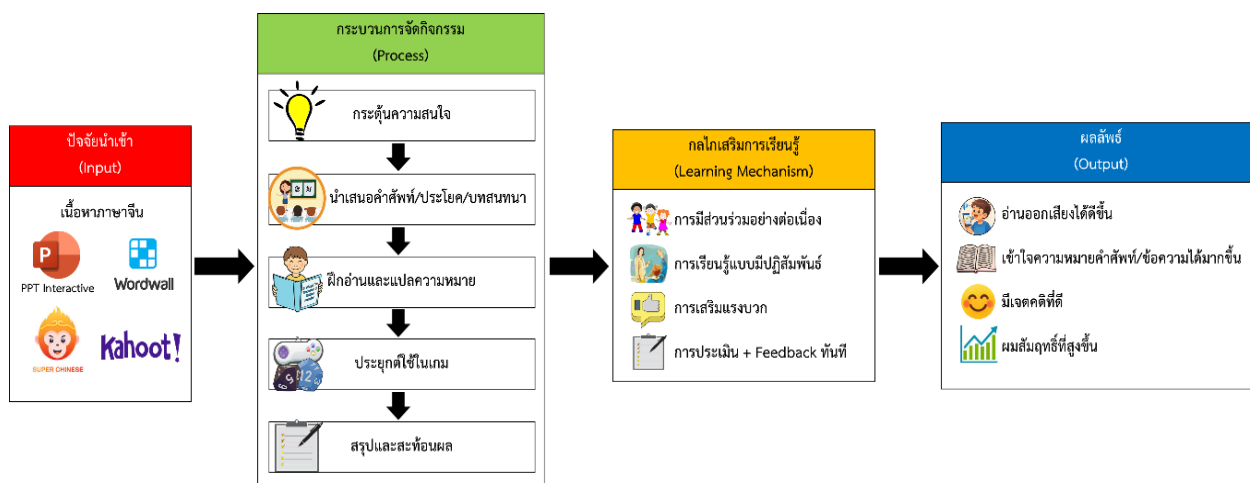
อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยบางฉบับที่รายงานผลการใช้เกมหรือเทคโนโลยีเพียงประเภทเดียวพบว่า การวิจัยครั้งนี้มีลักษณะแตกต่างในเชิงการบูรณาการ กล่าวคือ เป็นการนำเกมและเทคโนโลยีทางการศึกษาหลายรูปแบบมาพัฒนาเป็นกิจกรรมเดียวกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ผลการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาจีนของผู้เรียนมีความชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้ ความแตกต่างของผลการวิจัยเมื่อเทียบกับงานนี้อาจเกิดจากบริบทของกลุ่มตัวอย่าง ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม และลักษณะของทักษะที่ศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยที่ควรพิจารณาในการตีความผลการวิจัย

แม้ว่าผลการวิจัยจะแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาจีนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ยังมีข้อจำกัดที่ควรพิจารณา ได้แก่ ประการแรก ผลสัมฤทธิ์ที่เพิ่มขึ้นอาจได้รับอิทธิพลจากความคุ้นเคยกับรูปแบบแบบฝึกทดสอบ (Testing effect) ซึ่งอาจทำให้คะแนนหลังเรียนสูงขึ้นบางส่วนจากการฝึกทำแบบทดสอบมากกว่าการพัฒนาทักษะเชิงลึก ประการที่สอง พัฒนาการด้านการอ่านของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา มีความแตกต่างตามช่วงวัยและพื้นฐานเดิม จึงอาจส่งผลต่ออัตราการพัฒนาไม่เท่ากันในแต่ละบุคคล ประการที่สาม ปัจจัยภายนอก เช่น การสนับสนุนจากครอบครัว เวลาเรียนเพิ่มเติมนอกห้องเรียน หรือการเข้าถึงสื่อดิจิทัล อาจมีส่วนเสริมผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่ได้ถูกควบคุมอย่างเข้มงวดในการวิจัยครั้งนี้ ดังนั้น การตีความผลควรพิจารณาภายใต้บริบทดังกล่าว และควรมีการวิจัยซ้ำในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่ากระบวนการกิจกรรมเชิงเกมและเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีขนาดอิทธิพลสูง ทว่าผลดังกล่าวไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hanus, M. D., & Fox, J. ซึ่งศึกษาผลของการใช้การจัดการเรียนรู้แบบเกมมิฟิเคชันต่อแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับอุดมศึกษา และพบว่าแม้แรงจูงใจบางด้านเพิ่มขึ้น แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลับไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ และในบางกรณีกลุ่มที่ไม่ได้ใช้เกมมิฟิเคชันมีผลการเรียนสูงกว่า (Hanus, M. D. & Fox, J., 2015)

ความแตกต่างดังกล่าวอาจอธิบายได้จากบริบทของกลุ่มตัวอย่าง ระดับช่วงวัย และลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ โดยงานของ Hanus, M. D. & Fox, J. มุ่งเน้นบริบทการเรียนระดับมหาวิทยาลัยและใช้โครงสร้างเกมมิฟิเคชันในรายวิชาตลอดภาคการศึกษา (Hanus, M. D. & Fox, J., 2015) ขณะที่การวิจัยครั้งนี้ใช้กิจกรรมเกมระยะสั้นที่สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งอาจตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้านแรงจูงใจและปฏิสัมพันธ์เชิงเกมได้ดีกว่า นอกจากนี้ ความแตกต่างของตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์และระยะเวลาการทดลองอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผลลัพธ์ไม่สอดคล้องกัน จึงสะท้อนให้เห็นว่าการบูรณาการเทคโนโลยีและเกมมิฟิเคชันไม่สามารถสรุปผลเชิงบวกได้ในทุกบริบท หากแต่ต้องพิจารณาความเหมาะสมตามช่วงวัย เนื้อหา และรูปแบบการออกแบบการเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 โมเดล GBL-CTCRS เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาจีน

จากภาพที่ 2 โมเดล GBL-CTCRS สังกะราห์จากกระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยบูรณาการแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ โมเดลนี้ได้มุ่งเน้นที่ตัวแอปพลิเคชัน แต่เน้น “กระบวนการเรียนรู้” ที่มีลำดับขั้นชัดเจน โมเดลประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง คุณลักษณะผู้เรียน เนื้อหาการอ่าน การออกแบบภารกิจเกม และทรัพยากรเทคโนโลยี โดยเครื่องมือ เช่น PowerPoint Interactive, Wordwall, แอปพลิเคชันปัญญาประดิษฐ์ (SuperChinese) และ Kahoot! ทำหน้าที่เป็นสื่อสนับสนุน

2. กระบวนการจัดการกิจกรรม (Process) คือ การจัดการกิจกรรมแบบลำดับขั้น ได้แก่ การกระตุ้นความสนใจ การสร้างองค์ความรู้ การฝึกทักษะและประยุกต์ใช้ และการสะท้อนผล

3. กลไกเสริมการเรียนรู้ (Learning Mechanisms) ประกอบด้วย แรงจูงใจเชิงเกม ข้อมูลป้อนกลับทันที การปรับระดับตามศักยภาพผู้เรียน และการมีส่วนร่วมเชิงปฏิสัมพันธ์ ซึ่งเชื่อมโยงกิจกรรมเกมกับการพัฒนาทักษะการอ่านโดยตรง

4. ผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ พัฒนาการด้านการอ่านออกเสียง การจับใจความ คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติเชิงบวกต่อการเรียนภาษาจีน

ดังนั้น โมเดล GBL-CTCRS เป็นกรอบกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้งสี่อย่างเป็นเหตุเป็นผล สามารถประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการอ่านภาษาจีนระดับประถมศึกษาและบริบทที่ใกล้เคียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) กิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด สะท้อนความสอดคล้องเชิงโครงสร้างระหว่างวัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดการกิจกรรมตามแนวคิดเกมเป็นฐาน และการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ทั้งในมิติการออกแบบการเรียนรู้และการประเมินผล 2) ผู้เรียนมีทักษะการอ่านภาษาจีนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการออกแบบกิจกรรมที่ผสมผสานเทคโนโลยีความท้าทาย การให้ข้อมูลป้อนกลับทันที และการฝึกซ้ำอย่างมีโครงสร้าง

สามารถส่งเสริมทั้งการอ่านออกเสียง ความสามารถเชื่อมโยงอักษรกับความหมาย และความเข้าใจคำศัพท์ตามระดับพัฒนาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในเชิงสังเคราะห์ โมเดลดังกล่าวจึงสะท้อนกรอบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเกมเป็นฐานกับเทคโนโลยีดิจิทัลในลักษณะโครงสร้างเชิงระบบ ซึ่งก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในด้านการออกแบบกิจกรรมการอ่านภาษาจีนระดับประถมศึกษาที่เชื่อมโยงมิติการมีส่วนร่วม กระบวนการฝึกปฏิบัติ และการประเมินผลไว้ในกรอบเดียวกันอย่างสอดคล้องเชิงทฤษฎี ข้อเสนอแนะเชิงนำไปใช้ 1) การจัดกิจกรรมควรยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลและการเรียนรู้แบบปรับเหมาะ โดยใช้ผลก่อนเรียนกำหนดระดับความท้าทายของเกมอย่างเหมาะสมเพื่อคงกลไกความท้าทายที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีนัยสำคัญ และ 2) การบูรณาการเทคโนโลยีควรออกแบบเชิงระบบตั้งแต่การสร้างการมีส่วนร่วม การฝึกปฏิบัติพร้อมข้อมูลป้อนกลับทันที จนถึงการประเมินผลที่มีความตรงเชิงโครงสร้างและเกณฑ์ความก้าวหน้าที่ตรวจสอบได้ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) จากข้อจำกัดที่ดำเนินการในบริบทเดียว ควรขยายกลุ่มตัวอย่างในบริบทที่หลากหลายเพื่อเพิ่มความเที่ยงตรงภายนอกและทดสอบเสถียรภาพของโมเดล และ 2) ควรใช้การออกแบบวิจัยเชิงทดลองที่มีกลุ่มควบคุมหรือการวิจัยแบบผสมผสานพร้อมรายงานตัวชี้วัดขั้นสูง เช่น ขนาดอิทธิพล และการคงอยู่ของความรู้ เพื่อยืนยันความยั่งยืนของนวัตกรรม

เอกสารอ้างอิง

- จักรพรรดิ โพธิ์ศรี และคณะ. (2568). การออกแบบและพัฒนาบอร์ดเกมการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความสามารถการอ่านจับใจความ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 14(1), 39-52.
- จิกร ฐาวิรัตน์. (2567). การสอนภาษาจีนโดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อมิติใหม่แห่งการเรียนรู้. วารสารราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 3(2), 35-48.
- ธาวิน สุธรรมรักษ์. (2568). การพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความสำคัญด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานร่วมกับวรรณกรรมท้องถิ่นเมืองอุดรดิตถ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 8(3), 343-355.
- วรินยา เนืองศิลป์ และเกศทิพย์ ศิริชัยศิลป์. (2566). การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการอ่านภาษาจีนโดยใช้เกมเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 6(3), 259-270.
- วีรวิทย์ บุญส่ง และคณะ. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้เกม Kahoot เรื่อง ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในการสร้างสรรค์ชาติไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. วารสารการบริหารนิเทศบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(7), 764-778.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยระดับประถมศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สิริธร ลาภกรม และคณะ. (2565). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมที่สร้างขึ้นจาก Wordwall เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนลาดยาววิทยาคม. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 14 เรื่อง วิจัยสร้าง Innovation and Technology เพื่อรองรับสังคมไทยสู่ยุค Digital World. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- Bonwell, C. C. & Eison, J. A. (1991). Active Learning: Creating Excitement in the Classroom. 1991 ASHE-ERIC Higher Education Reports. Washington DC: School of Education and Human Development, George Washington University.

- Grabe, W. (2009). *Reading in a Second Language: Moving from Theory to Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hanus, M. D. & Fox, J. (2015). Assessing the effects of gamification in the classroom: A longitudinal study on intrinsic motivation, social comparison, satisfaction, effort, and academic performance. *Computers & Education*, 80, 152-161. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2014.08.019>
- Maity, S. & Deroy, A. (2024). Generative AI and it's impact on personalized intelligent tutoring system. Retrieved October 6, 2025, from <https://doi.org/10.48550/arXiv.2410.10650>
- Malone, T. W. & Lepper, M. R. (1987). Making learning fun: A taxonomy of intrinsic motivations for learning. In R.E. Snow & M.J Farr (Eds.), *Aptitude, learning, and instruction volume 3: Conative and affective process analyses* (pp. 223-253). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Piaget, J. (1971). *Science of education and the psychology of the child*. New York: Viking Press.
- Plass, J. L. et al. (2015). Foundations of Game-Based Learning. *Educational Psychologist*, 50(4), 258-283.
- Xiu, L. W. (2020). Teaching Chinese reading in primary Thai schools: the teachers perceptions and practices. In *Master of Education in Bilingual Education*. Rangsit University.
- Yang, X. (2562). การพัฒนาการอ่านออกเสียงภาษาจีนโดยใช้เกมคำศัพท์ประกอบแบบฝึกทักษะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยรังสิต*.

การศึกษาความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษ
โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*
A STUDY OF ENGLISH READING COMPREHENSION AND WRITING ABILITIES
BASED ON TPACK FRAMEWORK OF GRADE 8 STUDENTS

กัญญา บุญโยธา*, สิริรัตน์ นาคิน

Kanya Bunyotha*, Sirirat Nakin

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา นครราชสีมา ประเทศไทย

Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima, Thailand

*Corresponding author E-mail: aon18442@gmail.com

*Tel: 088-466-4175

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK 2) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK กับเกณฑ์ร้อยละ 70 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 จำนวน 40 คน โรงเรียนแก่งศรีวิทยา อำเภอแก่งศรี จังหวัดชัยภูมิ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK หน่วยการเรียนรู้ Our Planet จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง แบบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ แยกตามองค์ประกอบการอ่านจับใจความทั้ง 3 ด้าน และแบบประเมินความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษ เป็นแบบรูปรีด มีเกณฑ์การประเมิน 5 ด้าน ตามองค์ประกอบการเขียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK, ความสามารถด้านการอ่านจับใจความ, ความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษ

Abstract

The purposes of this study were to 1) Compare reading comprehension and writing abilities of grade 8 students before and after learning management based on TPACK Framework, 2) Compare reading comprehension and writing abilities of grade 8 students after learning management based on TPACK Framework with the 70 percent criterion. The sample consisted of 40 students in grade 8 section 3 at Kaengkrowittaya school, Kaengkro District, Chaiyaphum Province, during the first semester of 2025 academic year under the Chaiyaphum Secondary Educational Service Area Office. The sample was selected by cluster random sampling. The research instruments included 6 lesson plans based on TPACK Framework in Our Planet Unit, each 2 hours and total of 12 hours. A 20 multiple-choice items reading comprehension ability test covered 3 components. An analytic scoring rubric English writing ability assessment comprised 5 criteria. The data were analyzed using descriptive statistics percentage, mean, Standard Deviation, and dependent samples t-test. The results of the study found that 1) The reading comprehension and writing abilities of grade 8 students after learning management based on TPACK Framework were significantly higher than before learning management at the .05 level. 2) The reading comprehension and writing abilities of grade 8 students after learning management based on TPACK Framework were significantly higher than the 70 percent criterion at the .05 level.

Keywords: TPACK Framework, Reading Comprehension Ability, Writing Ability

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบันการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิสัยทัศน์ของชุมชนโลก และตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองของสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาที่เน้นส่งเสริมให้มีการต่อยอดแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) เพื่อพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนส่งเสริมการอ่าน เพื่อเป็นวิถีในการค้นหาความรู้และต่อยอดองค์ความรู้ที่สูงขึ้น และส่งเสริมการอ่านเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2568) จากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินำพื้นฐาน (O-NET) ของโรงเรียนแก่งศรีวิทยา ในรายวิชาภาษาอังกฤษระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2567 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 29.55 ต่ำกว่าระดับประเทศร้อยละ 30.93 (โรงเรียนแก่งศรีวิทยา, 2567) และผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาอังกฤษในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแก่งศรีวิทยา อำเภอแก่งศรี จังหวัดชัยภูมิ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 พบว่า ผู้เรียนจำนวนมากมีปัญหาด้านการอ่านจับใจความ คือ ไม่สามารถระบุใจความสำคัญจากบทอ่านได้ อีกทั้งยังพบอุปสรรคในการเขียนภาษาอังกฤษ คือ การเรียบเรียงความคิด การใช้โครงสร้างประโยค และการถ่ายทอดความหมายให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อ่าน ปัญหาดังกล่าวเกิดจากการขาดความรู้กระบวนการอ่าน และขาดการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเข้าใจด้านการอ่านและเขียน รวมถึงการเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ6R เป็นวิธีการอ่านที่ช่วยพัฒนาความเข้าใจในการอ่านอย่างเป็นขั้นตอน ส่งเสริมให้นักเรียนมีบทบาทในการเรียนรู้และมีเป้าหมายในการอ่านอย่างชัดเจน คือ ขั้นที่ 1 สำรวจ Survey ขั้นที่ 2 ตั้งคำถาม Question ขั้นที่ 3 อ่าน Read ขั้นที่ 4 บันทึก Record ขั้นที่ 5 จดจำ Recite ขั้นที่ 6 ทบทวน Review ขั้นที่ 7 สะท้อน Reflect และขั้นที่ 8 สร้างใหม่ Reshape (Rusmiati, R. et al., 2022) ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่ การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้เรียนสามารถนำแนวคิดและข้อมูลจาก บทอ่านมาเรียบเรียง ถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างเป็นระบบ สนับสนุนให้นักเรียนอ่านอย่างมีเป้าหมาย สอดคล้องกับ ภัทรวดี ชื่นเรือง และสุดาภาญจน์ ปัทมดิลก ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้เทคนิค การอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเขาทรายทับคล้อพิทยาคม ผลการศึกษาพบว่า ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ภัทรวดี ชื่นเรือง และสุดาภาญจน์ ปัทมดิลก, 2567) นอกจากนี้ พรประดิษฐ์ พันธกุล และสิทธิพล อาจอินทร์ ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ SQ6R พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านการอ่าน ภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจที่ดีขึ้น (พรประดิษฐ์ พันธกุล และสิทธิพล อาจอินทร์, 2565)

การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลเป็นยุคที่ผู้เรียนนั้นต้องมีความพร้อมและทักษะที่จำเป็นตามกรอบแนวคิด ของเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills) เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารไม่ได้ถูกจำกัด อีกทั้งยังสามารถก้าวข้ามพรมแดนทำให้ การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ (สิทธิพล อาจอินทร์, 2563) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ทันสมัยรองรับการเปลี่ยนแปลง ของเทคโนโลยี ผู้เรียนจะต้องสามารถเรียนรู้ได้จากทุกที่ทุกเวลา (Anytime, Anywhere) ดังนั้น ต้องพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย ผลิตและพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้หลากหลายเกิดการเรียนรู้ ได้อย่างรวดเร็วและประหยัดเวลา เทคโนโลยีจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในอนาคต (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2566) การนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ จึงเรียกว่า การเรียนแบบผสมผสานภาษาและเทคโนโลยี (Blended learning) ทั้งนี้การเรียนภาษาในห้องเรียนเป็นแบบ (Face to face) และการใช้เทคโนโลยีในการเรียนภาษาเป็น การสร้างมูลค่าด้านการสอนภาษา เพราะส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนภาษาได้ทั้งในและนอกห้องเรียน (ธูปทอง กว่างสวัสดิ์, 2557) ผู้วิจัยมองเห็นความเชื่อมโยงของการสอนภาษากับการใช้เทคโนโลยีตามกรอบแนวคิด TPACK โดย Koehler, M. J. & Mishra, P. ได้พัฒนาของแนวคิด PCK (Pedagogical Content Knowledge) เน้นความสำคัญของการมีความรู้ เกี่ยวกับการสอนต่อมามีนำเทคโนโลยีมารวมในกรอบแนวคิดเกิดเป็นองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ คือ การบูรณา การความรู้ด้านเนื้อหา (Content Knowledge) การสอน (Pedagogical Knowledge) และเทคโนโลยี (Technological Knowledge) เพื่อให้ครูสามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับนักเรียน (Koehler, M. J. & Mishra, P., 2009) เทคโนโลยีจึงเป็นตัวช่วยเสริมสร้างกระบวนการสอนและการเรียนรู้ เป็นกลไกที่สำคัญใน การถ่ายทอดความรู้ไปยังนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ที่ช่วยพัฒนาการสื่อสารทำให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Joseph, V. & Khan, N., 2020)

ดังนั้น การนำกรอบแนวคิด TPACK มาใช้นั้นมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลอย่างมาก ส่งผลให้ครูต้องตระหนักถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างแรงบันดาลใจโดยการใช้เทคโนโลยีมาช่วยสนับสนุนให้ ผู้เรียนนั้นเกิดผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้นำไปสู่การยกระดับการพัฒนา ทักษะทางภาษาตามนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ตามกรอบแนวคิด TPACK เพื่อศึกษาความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนแก่งศรีวิทยาให้มีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK กับเกณฑ์ร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

แผนแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental design) โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง เพียงกลุ่มเดียว มีการทดสอบก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ (One group pretest-posttest design) (ประสาธน์ เนื่องเฉลิม, 2566)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแก้งคร้อวิทยา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดชัยภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ จำนวน 13 ห้องเรียน จำนวน 505 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 โรงเรียนแก้งคร้อวิทยาที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษ รหัสวิชา อ22101 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) (ประสาธน์ เนื่องเฉลิม, 2566)

ตัวจัดกระทำและตัวแปรที่ศึกษา

ตัวจัดกระทำ คือ การจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ 1) ความสามารถในการอ่านจับใจความ และ 2) ความสามารถในการเขียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อประเมินความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย 4.76 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แบบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความ สร้างแบบวัดแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความสอดคล้องขององค์ประกอบการอ่านจับใจความ ได้แก่ 1) การแปลความ 2) การตีความ และ 3) การขยายความ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 จากนั้นคัดเลือกแบบวัดจำนวน 20 ข้อ และนำแบบวัดไปใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.20 - 0.60 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.20 - 0.70 แบบวัดมีความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตร KR-20 เท่ากับ 0.83

2.2 แบบประเมินความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษ สร้างแบบประเมินโดยใช้เกณฑ์ Analytic rubric มีรายการประเมิน 5 ด้านตามองค์ประกอบการเขียน ได้แก่ 1) เนื้อหา (Content) 2) การเรียบเรียง (Organization) 3) คำศัพท์ (Vocabulary) 4) การใช้ภาษา (Language use) และ 5) กลไกการเขียน (Mechanics) ซึ่งประเมินค่ามาตราส่วน 4 ระดับ (Rating Scale) และกำหนดค่าคะแนนการประเมินเป็นระดับคุณภาพ คือ 4 คะแนน หมายถึง งานเขียนมีคุณภาพดีมาก 3 คะแนน หมายถึง งานเขียนมีคุณภาพดี 2 คะแนน หมายถึง งานเขียนมีคุณภาพพอใช้ 1 คะแนน หมายถึง งานเขียนมีคุณภาพควรปรับปรุง เมื่อเสร็จสิ้นแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทั้งฉบับ และนำแบบประเมินไปใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินโดยมีผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย 1 คน เป็นครู

ภาษาอังกฤษที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ร่วมประเมินนักเรียน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน เท่ากับ 0.89 ถือว่าแบบประเมินความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษมีคุณภาพอยู่ในระดับที่ใช้ได้

การดำเนินการทดลอง

1. นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK
3. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือชุดเดียวกันเพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความและความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์คะแนนของแบบวัดความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
2. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความสามารถของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test for dependent)
3. เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK กับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test for one sample)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK ดังตารางที่ 1

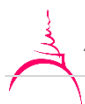
ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำแนกตามองค์ประกอบก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK

ความสามารถ ด้านการอ่านจับใจความ	n	คะแนนเต็ม	ก่อนการจัดการเรียนรู้		หลังการจัดการเรียนรู้		t	p
			$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. การแปลความ	40	6	4.10	0.87	5.45	0.64	8.527*	.000
2. การตีความ	40	8	3.60	1.10	5.95	1.15	11.685*	.000
3. การขยายความ	40	6	3.18	0.96	3.90	0.74	5.414*	.000
รวม	40	20	10.88	2.20	15.30	1.51	11.898*	.000

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า องค์ประกอบที่มีคะแนนหลังการจัดการเรียนรู้สูงสุด คือ การตีความ มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 5.95 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.15 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความสามารถด้านการอ่านจับใจความหลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK กับเกณฑ์ร้อยละ 70 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK กับเกณฑ์ร้อยละ 70

ความสามารถด้านการอ่านจับใจความ	n	คะแนนเต็ม	คะแนนร้อยละ 70	$\bar{X}$	S.D.	t	p
หลังการจัดการเรียนรู้	40	20	14	15.30	1.51	5.461*	.000

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความสามารถด้านการอ่านจับใจความหลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำแนกตามองค์ประกอบก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK

ความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษ	n	คะแนนเต็ม	ก่อนการจัดการเรียนรู้		หลังการจัดการเรียนรู้		t	p
			$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. เนื้อหา	40	4	2.10	0.55	3.10	0.44	12.490*	.000
2. การเรียบเรียง	40	4	2.05	0.50	2.98	0.58	11.130*	.000
3. คำศัพท์	40	4	2.62	0.54	3.15	0.48	5.992*	.000
4. การใช้ภาษา	40	4	2.48	0.64	3.05	0.50	6.119*	.000
5. กลไกการเขียน	40	4	2.15	0.58	2.83	0.50	6.936*	.000
รวม	40	20	11.40	2.12	15.10	1.61	18.500*	.000

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า องค์ประกอบที่มีคะแนนหลังการจัดการเรียนรู้สูงสุด คือ คำศัพท์ มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.48 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษหลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK กับเกณฑ์ร้อยละ 70 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK กับเกณฑ์ร้อยละ 70

ความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษ	n	คะแนนเต็ม	คะแนนร้อยละ 70	$\bar{X}$	S.D.	t	p
หลังการจัดการเรียนรู้	40	20	14	15.10	1.61	4.310*	.000

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษหลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

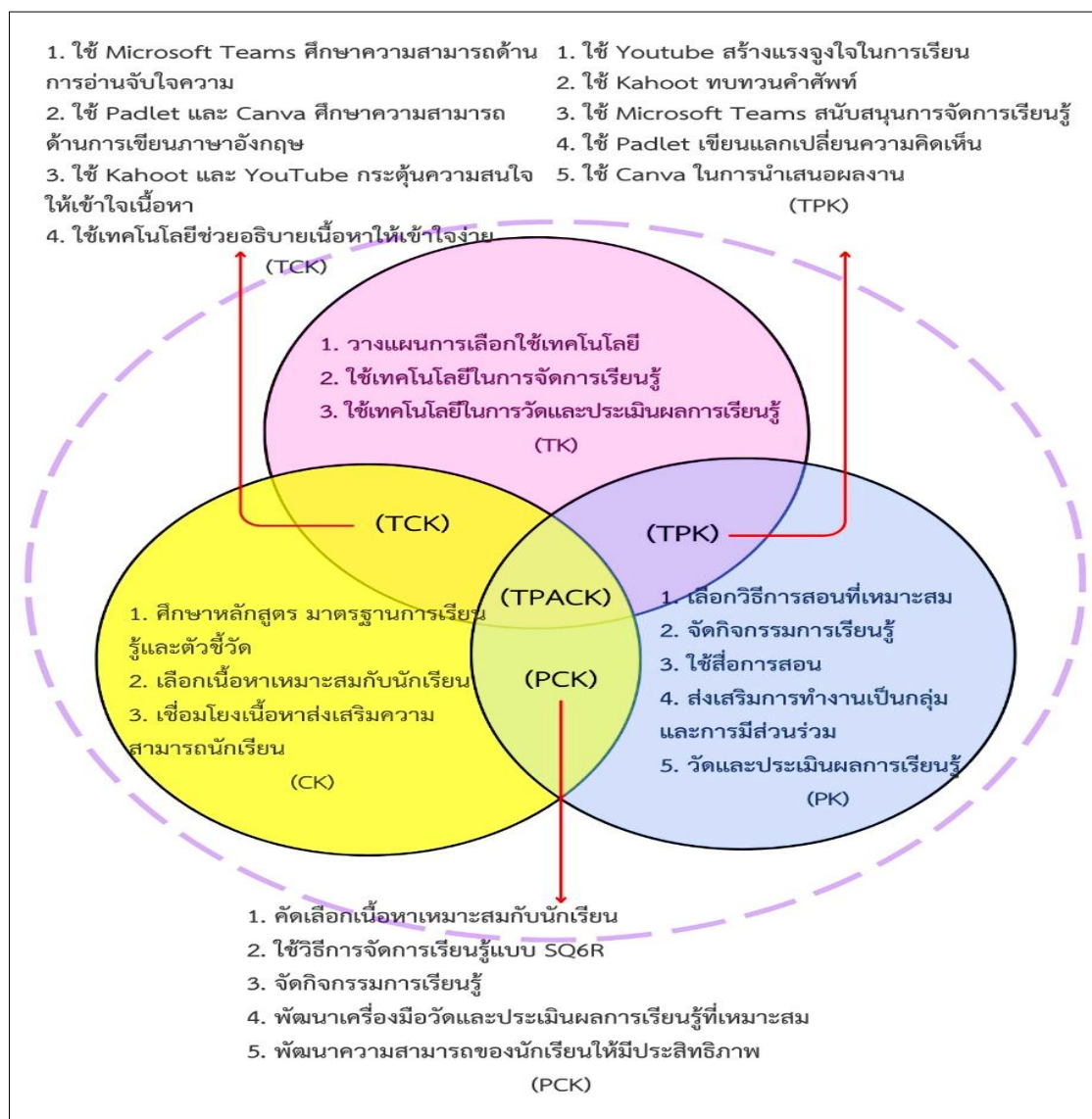
1. การศึกษาความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK สามารถส่งเสริมการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยอธิบายได้ว่าการบูรณาการองค์ความรู้ด้านเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ6R และเทคโนโลยีเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสมนั้นช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) และกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างความหมายจากบทอ่านมากขึ้นด้วยการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ผ่านกิจกรรมการอ่าน สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Schema theory) สายสุนีย์ เต็มสินสุข กล่าวว่า ผู้อ่านที่มีโครงสร้างความรู้จะรับรู้ในเรื่องที่อ่านได้เร็วกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องในเนื้อหานั้นมาก่อน นอกจากนี้ Microsoft Teams ยังเป็นเทคโนโลยีหลักในการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านจับใจความ ให้นักเรียนได้ฝึกและปฏิบัติกิจกรรมการอ่านออกเสียง และตรวจสอบความเข้าใจในบทอ่านส่งผลให้นักเรียนสามารถตีความและทำความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น (สายสุนีย์ เต็มสินสุข, 2564) สอดคล้องกับ Scarborough, H. S. กล่าวว่า การอ่านต้องอาศัยการเข้าใจภาษา (Language Comprehension) และการรู้คำ (Word Recognition) นักเรียนที่รู้จักวิธีการออกเสียงและเข้าใจความหมายของคำจะสามารถเข้าใจเนื้อเรื่องได้ดี (Scarborough, H. S., 2001) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปธานิน พลพวง และคณะ พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลการวิจัยพบว่า Microsoft Teams ช่วยกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนสามารถทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง วิเคราะห์ใจความสำคัญ และเชื่อมโยงข้อมูลจากบทอ่านได้ดียิ่งขึ้น (ปธานิน พลพวง และคณะ, 2567) สอดคล้องกับผลวิจัยของ Lapatha, L. A. et al. พบว่า Microsoft Teams ช่วยให้นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 สายอาชีวศึกษาพัฒนาความสามารถด้านการอ่านดีขึ้น อีกทั้งยังมีส่วนในการเสริมสร้างความคล่องแคล่วด้านการอ่านภาษาอังกฤษผ่านการใช้เทคโนโลยีในบริบททางการศึกษา อย่างไรก็ตามการใช้เทคโนโลยีเป็นตัวหลักในการจัดการเรียนรู้อย่างต้องคำนึงถึงพื้นฐานการใช้ของนักเรียนให้ดี ต้องมีการเตรียมความพร้อมและสร้างความคุ้นเคยให้กับนักเรียนอยู่เสมอ ข้อดีของการใช้เทคโนโลยี คือ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนและพัฒนาการอ่านจับใจความในบทเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา (Anytime Anywhere) เช่นเดียวกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ6R สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ช่วยยกระดับกระบวนการอ่านของนักเรียนได้ดี (Lapatha, L. A. et al., 2024) สอดคล้องกับ จิตติรัตน์ ประสาทศรี และคณะ กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบ SQ6R มีขั้นตอนที่ทำให้นักเรียนได้ทบทวนการอ่านอยู่ตลอดเวลาจึงทำให้นักเรียนเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ดี (จิตติรัตน์ ประสาทศรี และคณะ, 2568) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จันทรพิมพ์ รังษี พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (จันทรพิมพ์ รังษี, 2565) และ Rusmiati, R. et al. ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี SQ6R เพื่อพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียน EFL (English as a Foreign Language) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลการจัดการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนที่ระดับนัยสำคัญ .05 (Rusmiati, R. et al., 2022)

2. การศึกษาความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังจากการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียน ผลมาจากการที่นักเรียนได้มีโอกาสเชื่อมโยงการอ่านกับการเขียน ส่งผลให้นักเรียนสามารถสรุป บันทึก

ทบทวน วิเคราะห์และถ่ายทอดความคิดเนื้อหาจากบทอ่านออกมาในรูปแบบการเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Koehler, M. J. et al. กล่าวว่า กรอบแนวคิด TPACK ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสร้างความสนใจต่อนักเรียน ตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันของนักเรียน เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นให้นักเรียนออกแบบผลงานได้ดี นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยีในกิจกรรมการเขียนยังช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกคิด วางแผน เขียน แก้ไข และปรับปรุงผลงานของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้องค์ประกอบคำศัพท์มีคะแนนหลังการจัดการเรียนรู้สูงขึ้น จากผลการใช้ Padlet ช่วยให้นักเรียนมีความยืดหยุ่นในการเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ แบ่งปันแนวคิด ข้อเสนอแนะ และโต้ตอบกับเพื่อนร่วมชั้นส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Koehler, M. J. et al., 2011) สอดคล้องกับผลวิจัยของ Novianto, A. et al. ได้ศึกษาการใช้ Padlet เป็นสื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านการเขียนที่สูงขึ้น และให้คำแนะนำว่าควรใช้ Padlet เป็นสื่อการสอนเขียนเพื่อเล่าเรื่องราว เหตุการณ์ (Novianto, A. et al., 2022) เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ สุวรรณ ฤทธิ์รัตน์ และคณะ พบว่า ผลการเรียนรู้ด้านการอ่านและเขียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลังจากใช้แอปพลิเคชัน Padlet สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (สุวรรณ ฤทธิ์รัตน์ และคณะ, 2567) นอกจากนี้ผลของการใช้ Canva ในการออกแบบอินโฟกราฟิกนั้นยังช่วยพัฒนาให้ความสามารถด้านการเขียนของนักเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันในกลุ่ม สอดคล้องกับ ปรัชพร พันหลง และคณะ กล่าวว่า นักเรียนสามารถสร้างอินโฟกราฟิกสรุปเนื้อหาจากบทอ่านได้ ทำให้ข้อมูลมีความสะดุดตาดึงดูดผู้เรียนในการเรียนรู้ ดังนั้นการใช้ Padlet และ Canva เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนจึงเป็นเทคโนโลยีที่ควรนำมาปรับใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ของตน เพราะในอนาคตเทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษมีความน่าสนใจขึ้นและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ปรัชพร พันหลง และคณะ, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

กรอบแนวคิด TPACK ความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านเนื้อหา (Content Knowledge) ความรู้ด้านการสอน (Pedagogical Knowledge) และความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technological Knowledge) ซึ่งบูรณาการเข้าด้วยกันเกิดเป็นกรอบแนวคิด เพื่อใช้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และเป็นแนวทางในการศึกษาความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียน ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพเพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์วิธีการจัดการเรียนรู้ดังภาพที่ 1 ความสัมพันธ์การจัดการเรียนรู้แบบ SQ6R ตามกรอบแนวคิด TPACK

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์การจัดการเรียนรู้แบบ SQ6R ตามกรอบแนวคิด TPACK

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยสามารถอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบกรอบแนวคิด TPACK ได้ดังนี้

1. ความรู้ด้านเนื้อหา (Content Knowledge: CK) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่สอน ผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา โครงสร้างรายวิชา มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด วางแผนเลือกเนื้อหาตามพื้นฐานความรู้มีความสอดคล้องกับบริบทชีวิตประจำวันของนักเรียน จัดลำดับเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ Our Planet จากเรื่องใกล้ตัวนักเรียนระดับความง่ายไปหายาก เพื่อให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาและเกิดองค์ความรู้ใหม่

2. ความรู้ด้านการสอน (Pedagogical Knowledge: PK) หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับหลักการสอน วิธีการจัดการเรียนรู้ การเลือกกลยุทธ์การสอน การวัดและประเมินผล ผู้วิจัยเลือกการจัดการเรียนรู้แบบ SQ6R ช่วยให้นักเรียนทำกิจกรรมการอ่านได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลต่อความเข้าใจและการถ่ายโอนข้อมูลในรูปแบบการเขียนได้ดี กระบวนการเรียนรู้แบบกลุ่มช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน สร้างองค์ความรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์ต่อยอดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning)

3. ความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technological Knowledge: TK) หมายถึง ความสามารถของครูในการเลือกใช้เทคโนโลยี ผู้วิจัยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับเทคโนโลยี ตลอดจนแนวทางในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ

ของการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อหลักในห้องเรียนเป็นวิธีการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended learning) ผู้วิจัยเลือกใช้ Microsoft Teams ศึกษาความสามารถด้านการอ่านจับใจความ เลือกใช้ Padlet กับ Canva ศึกษาความสามารถด้านการเขียนภาษาอังกฤษ และเลือกใช้ Kahoot กับ YouTube เพื่อสนับสนุน สร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ กระตุ้นความสนใจและเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ของนักเรียน และสุดท้ายใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อให้ทราบถึงผลลัพธ์ได้แบบทันที (Real time)

4. ความรู้ด้านเทคโนโลยีผนวกเนื้อหา (Technological Content Knowledge: TCK) หมายถึง การเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน เทคโนโลยีถูกนำมาใช้เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาที่น่าสนใจและเข้าถึงง่ายยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้นำเสนอวิดีโอจาก Youtube เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน อีกทั้งยังใช้ Kahoot เชื่อมโยงความรู้ คำศัพท์ใหม่จากบทอ่านมาสร้างเป็นเกมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยความสนุกสนาน การนำเสนอเนื้อหาบทอ่านที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกมาแล้วใน Microsoft Teams กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการฝึกฝนการอ่านได้ตลอดเวลา และสม่ำเสมอ ฝึกการอ่านซ้ำๆ จนเกิดเป็นความชำนาญ กระดานข้อมูลใน Padlet ที่ช่วยให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้จากการอ่าน รวมไปถึงการออกแบบผลงานการเขียนใน Canva ที่ช่วยอธิบายเนื้อหาที่ซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่าย สวยงาม คลายความกังวลเกี่ยวกับการเขียนของนักเรียนได้ เพราะเทคโนโลยีเป็นตัวเชื่อมบทเรียน เนื้อหาให้นักเรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง

5. ความรู้ด้านเนื้อหาผนวกวิธีการสอน (Pedagogical Content Knowledge: PCK) หมายถึง ครูเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา ผู้วิจัยเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ SQ6R เพื่อศึกษาความสามารถด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียน เนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถออกแบบกิจกรรมการอ่านและการเขียนให้สอดคล้องกับเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่เน้นย้ำให้นักเรียนได้สรุปและทบทวนเนื้อหาบทอ่านอยู่เสมอสามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนได้ดี

6. ความรู้ด้านเทคโนโลยีผนวกวิธีการสอน (Technological Pedagogical Knowledge: TPK) หมายถึง ครูนำความรู้ด้านเทคโนโลยีมาสนับสนุนวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่ขั้นแรกไปจนถึงการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผู้วิจัยเลือกใช้เทคโนโลยีที่เน้นรู้ผลลัพธ์การจัดการเรียนรู้เชิงโต้ตอบ ครูสามารถรู้ผลการประเมินได้แบบทันที (Real time) เน้นให้นักเรียนใช้ควบคู่กับการเรียนรู้ในห้องเรียนเพื่อประหยัดเวลาและรวดเร็ว ส่งเสริมการทำงานร่วมกันและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักเรียน

7. ความรู้ด้านเนื้อหาผนวกวิธีการสอนและเทคโนโลยี (Technological Pedagogical Content Knowledge: TPACK) หมายถึง ความสามารถของครูในการเลือกใช้เทคโนโลยีกับการสอน ออกแบบวิธีการสอนนำเสนอเนื้อหาให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการวิจัยครั้งนี้การจัดการเรียนรู้แบบ SQ6R ทำหน้าที่เป็นกระบวนการเรียนรู้หลัก ในขณะที่ตัวกรอบแนวคิด TPACK เป็นกรอบในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ความสอดคล้องนี้ส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีทั้งความเป็นระบบและความยืดหยุ่น ส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย ทั้งยังเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงบทเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา (Anytime Anywhere) และยังพัฒนาทักษะดิจิทัลให้ผู้เรียนมีความรู้เหมาะสมกับยุคแห่งพลวัตทางเทคโนโลยี

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาศักยภาพด้านการอ่านจับใจความและการเขียนภาษาอังกฤษ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ และสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยและการนำผลการวิจัยไปใช้ ครูควรคำนึงถึงความเหมาะสมและการเลือกใช้เทคโนโลยีที่ตรงกับบริบทสถานศึกษา และความต้องการ

ของนักเรียน ครูควรเตรียมความพร้อมการใช้เทคโนโลยีของนักเรียนให้เกิดความคล่องแคล่วก่อนการจัดการเรียนรู้ เพื่อลดอุปสรรคในการเรียนรู้ของนักเรียนและสร้างแรงจูงใจในบทเรียน นักเรียนควรมีอุปกรณ์สำหรับเชื่อมต่อบทเรียนออนไลน์อย่างน้อย 1 เครื่อง และควรจดจำรหัสผ่านไว้ในอุปกรณ์ ในกระบวนการอ่านนักเรียนควรได้รับการฝึกฝนการใช้เทคนิคการอ่านแบบ Skimming and scanning เพื่อให้เกิดความแม่นยำในการอ่านเนื้อเรื่องและกระชับเวลาในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิด TPACK ไปสู่หน่วยการเรียนรู้ในวิชาอื่น หรือในระดับชั้นอื่น ๆ และควรศึกษาความสามารถด้านอื่น ๆ เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงสร้างสรรค์ ความสามารถด้านเทคโนโลยี เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและนำไปสู่การพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จันทร์พิมพ์ รังษี. (2565). การพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้เทคนิค SQ6R ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2566). การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้. พิษณุโลก: โรงพิมพ์รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- ฐิติรัตน์ ประสาทศรี และคณะ. (2568). การพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค SQ6R ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วารสารวณิฆองแหกรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 12(1), 305-314.
- รูปทอง กว้างสวาสดี. (2557). การสอนภาษาอังกฤษด้วยเทคโนโลยี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปธานิน พลพวก และคณะ. (2567). การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษด้วยการบูรณาการความรู้ด้านเทคโนโลยีผนวกวิธีการสอนและเนื้อหาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารเซนต์จอห์น (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 27(41), 192-206.
- ประสาท เนืองเฉลิม. (2566). วิจัยการเรียนการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรัชพร พันหลง และคณะ. (2561). กลวิธีการสอนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมการอ่านภาษาอังกฤษของผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ในศตวรรษที่ 21. RMU. J., 12(3), 113-128.
- พรประดิษฐ์ พันธุกุล และสิทธิพล อาจอินทร์. (2565). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ SQ6R ร่วมกับผังความคิด. Journal of Graduate MCU Khonkaen Campus, 9(4), 145-157.
- ภัทรวดี ชื่นเรือง และสุதாகาญจน์ ปัทมดิลก. (2567). การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยใช้เทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเขาทรายทับคล้อพิทยา. Journal of Modern Learning Development, 9(10), 262-277.
- โรงเรียนแก้งคร้อวิทยา. (2567). รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ. ชัยภูมิ: โรงเรียนแก้งคร้อวิทยา.
- สายสุนีย์ เต็มสินสุข. (2564). นวัตกรรมการเรียนการสอน: อ่าน-เขียนภาษาอังกฤษระดับอนุเขต. นครราชสีมา: สมบูรณ์การพิมพ์.

- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2568). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ของกระทรวงศึกษาธิการ. (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สิทธิพล อาจอินทร์. (2563). ศาสตร์และศิลป์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุวรรณา ยุทธภักดิ์ และคณะ. (2567). การใช้แอปพลิเคชัน Padlet เพื่อบูรณาการการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 4(5), 635-652.
- Joseph, V. & Khan, N. (2020). Digital Literacy Tools to Enhance English Reading and Writing Skills A Detailed Literature Review. *Global Language Review*, 5(3), 21-33.
- Koehler, M. J. & Mishra, P. (2009). What is technological pedagogical content knowledge. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 9(1), 60-70.
- Koehler, M. J. et al. (2011). How do we measure TPACK? Let me count the ways. *Educational technology, teacher knowledge, and classroom impact: A research handbook on frameworks and approaches*. The United States of America: IGI Global.
- Lapatha, L. A. et al. (2024). MS T.E.A.M.S:A Recovery Approach in Improving English Reading Speed and Accuracy. *American Journal of Multidisciplinary Research and Innovation (AJMRI)*, 3(3), 85-89.
- Novianto, A. et al. (2022). Padlet as Learning Media to Improve Students' Writing Skills:EFL Teacher's and Students' Perspective. *Journal of English Education Program (JEEP)*, 11(1), 73-84.
- Rusmiati, R. et al. (2022). The Use of SQ6R Method in Increasing EFL Students' Reading Comprehension. *Journal of English Language and Education*, 2(1), 31-39.
- Scarborough, H. S. (2001). Connecting early language and literacy to later reading(dis)abilities: Evidence, theory, and practice *Handbook for research in early literacy*. New York: Guilford Press.

ภูมินามหมู่บ้านในตำบลครึ่ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย*

TOPONYM OF VILLAGES IN KHRUNG SUBDISTRICT, CHIANG KHONG DISTRICT, CHIANG RAI

ภูษิต กิจกัญจนานนท์*, วชรินทร์ แก่นจันทร์

Poosit Kitkanchanart*, Vajrindra Kaencandra

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา พะเยา ประเทศไทย

School of Liberal Arts, University of Phayao, Phayao, Thailand

*Corresponding author E-mail: nararat@tapee.ac.th

*Tel: 090-016-5049

บทคัดย่อ

ภูมินาม หรือชื่อสถานที่ (toponym) เป็นเครื่องมือหนึ่งทางวัฒนธรรมที่สำคัญในการสื่อสารอัตลักษณ์หรือประวัติศาสตร์ของชุมชน การวิจัยภูมินามในตำบลครึ่งมีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ล้วนเป็นหมู่บ้านที่มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนานหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญของชุมชน และทั้งด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และการศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการตั้งชื่อหมู่บ้านทั้งสิ้น การวิจัยภูมินามหมู่บ้านในตำบลครึ่ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาที่มาของชื่อหมู่บ้านในตำบลครึ่ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์วิทยากรในหมู่บ้านที่รู้และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านได้จำนวนหมู่บ้านละ 3 คน จากการวิจัยพบที่มาของชื่อหมู่บ้านในตำบลครึ่งทั้งหมด 5 ที่มา ได้แก่ 1) พันธุ์พืช 2) ถิ่นฐานเดิม 3) จุดพักชั่วคราวของพ่อค้าวัวเทียมเกวียน 4) โบราณสถาน/วัด 5) ความเป็นสิริมงคล การตั้งชื่อหมู่บ้านเหล่านี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติที่อยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน อีกทั้งยังสะท้อนถึงวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวบ้านในตำบลครึ่ง เส้นทางการค้าขายตั้งแต่สมัยอดีตที่พัฒนามาเป็นเส้นทางคมนาคมหลักของพื้นที่ในปัจจุบัน รวมถึงสะท้อนเรื่องความเชื่อเรื่องคำที่เป็นสิริมงคล ที่มีผลต่อความรู้สึกของชาวบ้านและความตั้งใจในการพัฒนาชุมชน บทความนี้จึงเป็นข้อมูลที่สำคัญในการส่งเสริมการศึกษาภูมินามในท้องถิ่นเพื่อรักษาองค์ความรู้ของท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย อีกทั้งยังสามารถนำภูมินามหมู่บ้านไปศึกษาต่อในประเด็นอื่น และสามารถนำเรื่องราวของหมู่บ้านมาสร้างมูลค่าเป็นเชิงคติชนสร้างสรรค์ได้อีกด้วย

คำสำคัญ: ภูมินามหมู่บ้าน, ตำบลครึ่ง, อำเภอเชียงของ, จังหวัดเชียงราย

Abstract

Toponyms, or place names, serve as significant cultural instruments for communicating the identity and history of a community. This research investigates the toponymy of 11 villages in Krueng Sub-district, Chiang Khong District, Chiang Rai Province, all of which possess long-standing historical backgrounds or associations with key community figures, as well as political, economic, and religious influences that have shaped their nomenclature. The primary objective of this study is to examine

*Received March 10, 2026; Revised March 26, 2026; Accepted March 31, 2026

the origins of village names in Krueng Sub-district. Primary data were collected through field-based interviews with three local experts per village who possessed extensive knowledge of their community's history. The findings reveal five distinct origins of village names in Krueng Sub-district: 1) Local flora, 2) Ancestral settlements, 3) Temporary rest areas for ox-cart merchants, 4) Ancient monuments or temples, and 5) Auspicious terminology. These naming conventions reflect a harmonious relationship between humans and nature, while also mirroring local culture, history, and the migratory patterns of the residents. Furthermore, they highlight historical trade routes that have evolved into the area's modern transportation networks, as well as the influence of auspicious beliefs on the morale of villagers and their aspirations for community development. This article provides essential data for promoting local toponymic studies to preserve indigenous knowledge. Moreover, these findings offer a foundation for further interdisciplinary research and the potential to transform village narratives into value-added "creative folklore."

Keywords: Village Toponyms, Khrung Subdistrict, Chiang Khong District, Chiang Rai Province

บทนำ

ภูมินาม (Toponymy) เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่สื่อสารอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ของชุมชนผ่านชื่อเรียกสถานที่ ภูมินาม เป็นคำที่มาจากภาษาบาลี จากการสมาสคำของคำว่า “ภูมิ” และ “นาม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 อธิบายความหมายไว้ว่า ภูมิ เป็นคำนามหมายถึง ที่ดิน, แผ่นดิน และคำว่า นาม หมายถึง คำชนิดหนึ่งในไวยากรณ์ สำหรับเรียกคน สัตว์ และสิ่งของต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ในมิติเชิงวิชาการ ภูมินามหมายถึงชื่อเรียกของสถานที่ซึ่งมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อระบุตำแหน่ง โดยกระบวนการตั้งชื่อ มักสัมพันธ์กับระบบความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในแต่ละพื้นที่อย่างเป็นระบบ (แน่นน้อย ดวงตรา และคณะ, 2554) การศึกษาภูมินามมีบทบาทสำคัญในการสืบค้นร่องรอยทางสังคม เนื่องจากชื่อสถานที่ทำหน้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนที่ระบุลักษณะเด่นของพื้นที่นั้น ๆ ดังที่ พนิดา มณีจันทร์ ระบุว่า ชื่อคือสิ่งที่สมมติขึ้นเพื่อใช้เรียกแทนสถานที่ที่มีลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ นอกจากนี้ ชื่อยังมีความสัมพันธ์กับมิติด้านจิตใจและความเชื่อ โดยเฉพาะการเลือกใช้คำที่เป็นสิริมงคลเพื่อมุ่งหวังให้เกิดความเป็นมงคลแก่สถานที่และผู้ที่อยู่อาศัย (พนิดา มณีจันทร์, 2558) การเรียกชื่อสถานที่ในแต่ละภูมิภาคจึงมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันตามองค์ประกอบเชิงบริบทที่ปรากฏในพื้นที่นั้น ๆ อาทิ การตั้งชื่อตามระบบนิเวศและพันธุ์พืช เช่น “หมู่บ้านเกียง” ซึ่งมีที่มาจากความหนาแน่นของต้นเกียง (ต้นหว้า) ในพื้นที่ดั้งเดิม การตั้งชื่อตามลักษณะทางกายภาพของภูมิประเทศ เช่น “หมู่บ้านใหม่ดอนแก้ว” ที่สื่อถึงลักษณะพื้นที่ที่เป็นสันดอนอย่างชัดเจน การตั้งชื่อตามวิถีการผลิตและอัตลักษณ์ชุมชน เช่น “หมู่บ้านเกษตรสมบูรณ์” ซึ่งสะท้อนถึงอาชีพหลักและความอุดมสมบูรณ์ในวิถีเกษตรกรรมของชาวบ้านในบริเวณนั้น ด้วยเหตุนี้ ภูมินามศึกษาจึงเป็นแนวทางสำคัญในการทำความเข้าใจวิวัฒนาการของชุมชนผ่านการตีความหมายของชื่อสถานที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นจดหมายเหตุทางวัฒนธรรมที่บันทึกความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ และอุดมการณ์ของคนในพื้นที่ไว้อย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ เมืองเชียงของและเมืองน่านมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ร่วมกันอย่างยาวนาน ทั้งด้านเจ้าผู้ครองเมือง เขตการปกครอง และการอพยพย้ายประชากรระหว่างเมืองเชียงของกับเมืองน่าน การขยายตัวของกลุ่มผู้อพยพจากเมืองน่านได้กระจายตัวเข้าสู่ตำบลต่าง ๆ โดยเฉพาะ ตำบลศรี ซึ่งเป็จุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทั้งการเมืองการปกครอง ความรุ่งเรืองของศาสนา เส้นทางการค้าในอดีต และการตั้งถิ่นฐาน

ภูมินามในตำบลครึ่งจึงทำหน้าที่เป็นจดหมายเหตุทางวัฒนธรรมที่บันทึกร่องรอยการเดินทาง ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ และพลวัตทางสังคมระหว่างเมืองน่านและเมืองเชียงของไว้อย่างเป็นรูปธรรม การศึกษาที่มาของชื่อหมู่บ้านในพื้นที่นี้ จึงเป็นกุญแจสำคัญในการทำความเข้าใจกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชุมชนผ่านชื่อสถานที่ที่มีความเฉพาะตัวสูงสืบมาจนถึงปัจจุบัน ตามที่ เพิ่ม สิทธิสมบัติ และคณะ ได้กล่าวถึงตัวอย่างภูมิที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เชียงของไว้ว่า “ในสมัยตอนปลายราชวงศ์มังราย เจ้าอริยะจากเมืองเชียงแสนมาปกครองเมืองเชียงของ ต่อมาพม่าได้เข้าตีเมืองเชียงแสนแตก เจ้าอริยะจึงอพยพ ชาวเชียงของไปอยู่เมืองน่าน จึงเรียกบริเวณนี้ว่า บ้านเชียงของ หลังจากที่บ้านเมืองสงบจากสงครามแล้วก็ได้อพยพกลับไปยังเมืองเชียงของตามเดิมในสมัยเจ้ารามแสน ซึ่งยังปรากฏมีชาวเมืองน่านได้อพยพย้ายมากับชาวเชียงของด้วย ซึ่งได้มาตั้งถิ่นฐานและนำชื่อเดิมเมื่อครั้งอยู่เมืองน่านมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านอีกด้วย (เพิ่ม สิทธิสมบัติ และคณะ, 2565) หลังจากนั้นชาวเมืองน่านอพยพย้ายมาหาแหล่งทำกินใหม่ตามสายเครือญาติตลอดการรับรู้ถึงความอุดมสมบูรณ์ จึงได้เข้ามาอาศัยในตัวเมืองเชียงของและนอกเมืองที่อยู่ในเขตการปกครองของเมืองเชียงของ ตามที่ นิวัฒน์ ร้อยแก้ว และคณะ นักวิจัยท้องถิ่นได้กล่าวถึงสายการอพยพกลุ่มคนจากเมืองน่านทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบ้านห้วยซ้อ ได้อพยพมาเป็นกลุ่มแรก ถัดมาเป็นกลุ่มบ้านแก่น และกลุ่มบ้านเกียง ตามลำดับ โดยใช้เส้นทางจาก ตำบลบุญเรืองในปัจจุบันเป็นเส้นทางหลัก ภายหลังยังได้มีการอพยพจากเมืองน่านกระจายไปในตำบลต่าง ๆ ตำบลที่สำคัญอีกตำบลหนึ่ง คือ ตำบลครึ่ง (นิวัฒน์ ร้อยแก้ว และคณะ, 2565) ตำบลครึ่ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 11 หมู่บ้านตั้งอยู่บนเส้นทางยุทธศาสตร์สำคัญในอดีต (เส้นทางเทิง-เชียงของ) ซึ่งเป็นเส้นทางหลักในการค้าขายและการอพยพย้ายถิ่นฐานระหว่างจังหวัดน่านและอำเภอเชียงของ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลศรีดอนชัย (เหนือ) ตำบลบุญเรือง (ใต้) ดอยยาว (ตะวันออก) และตำบลห้วยซ้อ (ตะวันตก) จากคำบอกเล่าของ วีระยุทธ ทวีชัย ระบุว่าประชากรเกือบทุกหมู่บ้านในตำบลครึ่งมีรากเหง้าดั้งเดิมมาจากเมืองน่าน โดยเฉพาะกลุ่มผู้อพยพจาก บ้านซึ่งอำเภอเวียงสา ที่นำชื่อถิ่นฐานเดิมมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านจนเกิดการเพี้ยนเสียงวรรณยุกต์กลายเป็น “บ้านครึ่ง” ในปัจจุบัน (วีระยุทธ ทวีชัย, 2567) ในมิติประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ บัณฑิต นอบนบ ได้ให้ข้อมูลว่า เส้นทางสายนี้ในอดีตคาล่าไปด้วยขบวนพ่อค้าวัวเทียมเกวียน ซึ่งมักหยุดพักแรมบริเวณพื้นที่ราบลุ่มน้ำอันอุดมสมบูรณ์ ที่เรียกว่า “ปางยั้ง” (จุดพักชั่วคราว) ต่อมาเมื่อมีการตั้งถิ่นฐานถาวรและขยายตัวเป็นชุมชนขนาดใหญ่ จึงเปลี่ยนชื่อเรียกเป็น “ปางหลวง” (จุดพักขนาดใหญ่) ก่อนจะพัฒนามาเป็นหมู่บ้านหลวงในเวลาต่อมา (บัณฑิต นอบนบ, 2567) นอกจากความสำคัญด้านการค้าแล้ว ตำบลครึ่งยังเป็นศูนย์กลางความเจริญทางพุทธศาสนาที่มีโบราณสถานสำคัญ คือ พระธาตุพระเจ้าเข้ากาด จากการสัมภาษณ์ พระอธิการบุญเพ็ชร วรรณโม พบว่า พระธาตุแห่งนี้เป็นแหล่งรวมโบราณวัตถุและพุทธศิลปวัตถุเชียงแสนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นจำนวนมาก ในยุคที่บ้านเมืองเริ่มรุ่งเรืองมีการขุดค้นพบพระพุทธรูปโบราณและมีผู้คนจากต่างถิ่นเดินทางมาเลื่อมใสศรัทธาที่สมบูรณไปประดิษฐานยังบ้านเมืองตนเสมือนเป็นตลาดพระพุทธรูป จึงเป็นที่มาของชื่อ “พระเจ้าเข้ากาด” (พระพุทธรูปเข้าตลาด) ปัจจุบันโบราณวัตถุที่หลงเหลือส่วนใหญ่ได้รับการเก็บรักษาไว้ ณ วัดหลวง เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์ที่สำคัญของพื้นที่สืบไป (พระอธิการบุญเพ็ชร วรรณโม, 2567)

หมู่บ้านในตำบลครึ่งมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ทางการเมืองการปกครอง การศึกษาสงคราม เส้นทางการค้าในอดีต การอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน รวมถึงความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาในอดีต จากวัดและโบราณสถานต่าง ๆ ล้วนเป็นเหตุและปัจจัยในการเรียกชื่อหมู่บ้านแทบทั้งสิ้น หมู่บ้านในตำบลครึ่งจึงมีความเป็นมาของการเรียกชื่อที่หลากหลายและน่าสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นชื่อบ้านนามเมือง การตั้งชื่อหมู่บ้านหรือภูมินามบ้าน จึงเปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนถึงระบบความคิด ความเชื่อ ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ อีกทั้งยังสะท้อนถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การอพยพย้ายถิ่นฐาน ตำนาน นิทาน อันเป็นมรดก ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้านหรือภูมินามและตำบลครึ่งมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ทั้งทางอพยพ

การค้าขายและโบราณสถานทางศาสนาที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา ที่มาของภูมินามหมู่บ้านในตำบลครึ่ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาภูมินามท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาภูมินามในประเด็นอื่น ๆ เช่น ภาพสะท้อนสังคม ระบบความคิด ความเชื่อ หรือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน อีกทั้งยังเป็นฐานข้อมูลด้านความเป็นมาหมู่บ้าน อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไม่ให้อยู่สูญหาย และการนำองค์ความรู้ด้านภูมินามหมู่บ้านในตำบลครึ่ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษไปใช้ในมิติต่าง ๆ อาทิ เชิงคติชนสร้างสรรค์ สร้างมูลค่าจากเรื่องราว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาภูมินามหมู่บ้านในตำบลครึ่ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง ภูมินามหมู่บ้านในตำบลครึ่ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 ข้อมูลทั่วไปของอำเภอยางชุมน้อย

1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมินาม

1.2.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์อำเภอยางชุมน้อย

1.2.2 เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาที่มาของชื่อหมู่บ้านในพื้นที่อื่น ๆ

2. ขอบเขตการวิจัย

จำนวนหมู่บ้านในตำบลครึ่ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ 11 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ 1 บ้านสำน

หมู่ 2 บ้านครึ่งเหนือ

หมู่ 3 บ้านครึ่งใต้

หมู่ 4 บ้านหลวง

หมู่ 5 บ้านพร้าวฤๅ

หมู่ 6 บ้านตอง

หมู่ 7 บ้านม่วงชุม

หมู่ 8 บ้านหลวงใหม่พัฒนา

หมู่ 9 บ้านตองเก่า

หมู่ 10 บ้านประชาวิวัฒน์

หมู่ 11 บ้านไชยปราการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยโดยการลงพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิทยากรในหมู่บ้านที่รู้และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านได้ จำนวนหมู่บ้านละ 3 คน โดยเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นภูมิลำเนาเดิมหรืออยู่ภูมิลำเนาใกล้เคียงกับหมู่บ้านที่ให้ข้อมูล

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 แบบบันทึกการสัมภาษณ์ ตามรูปแบบของ พนิดา มณีจันทร์ ที่ใช้ในการวิจัยเรื่องภูมินามหมู่บ้านในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ระบุประเด็นคำถามไว้ ดังนี้

- ข้อมูลส่วนตัววิทยากร (ชื่อ-นามสกุล อายุ ที่อยู่ ตำแหน่งถ้ามี)
- ประวัติการตั้งหมู่บ้าน
- ความเป็นมาชื่อหมู่บ้าน

4.2 เครื่องบันทึกเสียง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ศึกษาที่มาของชื่อหมู่บ้านในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ แบบ Thematic Analysis โดยการศึกษาเนื้อหาการสัมภาษณ์และวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหารูปแบบที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน

ผลการวิจัย

การศึกษาภูมินามหมู่บ้านในตำบลศรี้ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิทยากรหมู่บ้านละ 3 คน คน โดยกำหนดคุณสมบัติ อยู่ในพื้นที่เป็นภูมิลำเนาเดิมหรือภูมิลำเนาใกล้เคียง รวมทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านสำน, หมู่ 2 บ้านศรี้งเหนือ, หมู่ 3 บ้านศรี้งใต้, หมู่ 4 บ้านหลวง, หมู่ 5 บ้านศรีลานนา, หมู่ 6 บ้านตอง, หมู่ 7 บ้านม่วงชุม, หมู่ 8 บ้านหลวงใหม่พัฒนา, หมู่ 9 บ้านตองเก่า, หมู่ 10 บ้านประชาภิวัฒน์ และหมู่ 11 บ้านไชยปราการ ผลสรุปการวิจัยพบว่าภูมินามหมู่บ้าน ในตำบลศรี้ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีทั้งหมด 5 ที่มา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิจัย

กลุ่มที่มาของชื่อ	จำนวนหมู่บ้าน (ร้อยละ)	ชื่อหมู่บ้าน (หมู่)
1. มีที่มาจากพันธุ์พืช	4 หมู่บ้าน (36.36)	บ้านสำน (ม.1)
		บ้านตอง (ม.6)
		บ้านม่วงชุม (ม.7)
		บ้านตองเก่า (ม.9)
2. มีที่มาจากชื่อถิ่นฐานเดิม	2 หมู่บ้าน (18.18)	บ้านศรี้งเหนือ (ม.2)
		บ้านศรี้งใต้ (ม.3)
3. มีที่มาจากจุดพักชั่วคราวของพ่อค้าวัวเทียมเกวียน	2 หมู่บ้าน (18.18)	บ้านหลวง (ม.4)
		บ้านหลวงใหม่พัฒนา (ม.8)
4. มีชื่อที่มาจากสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน	1 หมู่บ้าน (9.09)	บ้านศรีลานนา (ม.5)
5. มีชื่อที่มาจากคำที่เป็นสิริมงคล	2 หมู่บ้าน (18.18)	บ้านประชาภิวัฒน์ (ม.10)
		บ้านไชยปราการ (ม.11)

1. มีที่มาจากพันธุ์พืช หมู่บ้านในตำบลศรี้ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ที่ชื่อมีที่มาจากพันธุ์พืช คือ การนำชื่อพันธุ์พืชที่มีมากหรือเป็นที่โดดเด่นของหมู่บ้านมาตั้งเป็นชื่อ มีจำนวน 4 หมู่บ้าน จากทั้งหมด 11 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 36.36 ได้แก่ หมู่ 1 บ้านสำน, หมู่ 6 บ้านตอง, หมู่ 9 บ้านตองเก่า, หมู่ 7 บ้านม่วงชุม มีรายละเอียดดังนี้

หมู่ 1 บ้านสำน

บ้านสำน เป็นชื่อหมู่บ้านมีที่มาจากพืชพรรณธรรมชาติในท้องถิ่น โดยตั้งชื่อตาม “ต้นมะสำน” ซึ่งเป็นไม้ยืนต้นผลัดใบที่เคยมีอยู่อย่างหนาแน่นในหมู่บ้านรวมถึงบริเวณโดยรอบ ชื่อหมู่บ้านจึงเกิดจากการนำชื่อของต้นไม้ที่มีความโดดเด่นและพบเห็นได้ทั่วไปในพื้นที่มาใช้เป็นเครื่องหมายแทนชุมชน ข้อมูลจากวิทยากร ได้แก่ ตี๋ ระวงษ์โน, ตี๋ มั่งส่าง และจรัส ปัญญาฟู ให้ข้อเท็จจริงสอดคล้องกันว่า

“ในอดีตบริเวณบ้านสำนมีต้นมะสำนขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกพื้นที่นี้ว่า บ้านสำน”

ตามชื่อของต้นไม้นี้ดังกล่าว แสดงให้เห็นรูปแบบการตั้งชื่อหมู่บ้านแบบดั้งเดิมของสังคมล้านนา ที่นิยมอ้างอิงสิ่งแวดล้อมที่เห็นเด่นชัดและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต

ภูมินาม บ้านสำน แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างชัดเจน ชื่อหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกสภาพแวดล้อมในอดีตของพื้นที่ แม้ในปัจจุบันต้นมะสำนหลงเหลืออยู่ไม่มากดังเดิม แต่ชื่อหมู่บ้านยังคงทำหน้าที่รักษาความทรงจำเกี่ยวกับภูมิทัศน์และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเอาไว้ (ตี๋ ระวงษ์โน, 2567); (ตี๋ มั่งส่าง, 2567); (จรัส ปัญญาฟู, 2567)

หมู่ 6 บ้านตอง และหมู่ 9 บ้านตองเก่า

บ้านตอง มีที่มาจาก “ต้นตองหนาม” จากการสัมภาษณ์วิทยากร ได้แก่ แสวง สมรูป, แก้ว ปวงคำ และ ผัด คำบุญ ให้ข้อมูลว่า

“บริเวณพื้นที่ตั้งหมู่บ้านมีต้นตอง ที่มีหนามและออกดอกสีแดง ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น โดยเฉพาะบริเวณต้นน้ำของหมู่บ้าน”

ลักษณะพืชดังกล่าวเป็นจุดเด่นทางภูมิทัศน์ที่ผู้คนสามารถสังเกตเห็นได้ชัด เป็นสัญลักษณ์ที่น่าจดจำ จึงนำชื่อพืชชนิดนี้มาใช้เป็นชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านตอง” ต่อมาวิทยากรได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมถึงบ้านตองเก่าว่า

“เมื่อจำนวนประชากรบ้านตองเพิ่มขึ้นและมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็นหมู่บ้านใหม่ จึงเกิดหมู่ที่ 9 บ้านตองเก่า โดยยังคงใช้ชื่อเดิมของหมู่บ้านแม่ คือ “บ้านตอง” เดิมคำสร้อยว่า “เก่า” มาจากเลขหมู่ทางการปกครอง (หมู่ 9)”

นอกจากนี้ วิทยากรอธิบายเพิ่มเติมว่า “บ้านตองเก่า” มิได้มีนัยเชิงสัญลักษณ์หรือมงคลเพิ่มเติม แต่เป็นการระบุเชิงการปกครองเท่านั้น

ภูมินาม “บ้านตอง” และ “บ้านตองเก่า” แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการตั้งชื่อที่เริ่มจากการอ้างอิงสิ่งแวดล้อมธรรมชาติซึ่งเป็นรากฐานการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ก่อนจะพัฒนาไปสู่การใช้คำสร้อยที่สะท้อนโครงสร้างการปกครองสมัยใหม่ การรักษาคำประกอบชื่อเดิมไว้ในหมู่บ้านที่แยกออกมาใหม่ แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ท้องถิ่นและความสำคัญของภูมินามในฐานะคลังความทรงจำทางวัฒนธรรมของชุมชน (แสวง สมรูป, 2567); (แก้ว ปวงคำ, 2567); (ผัด คำบุญ, 2567)

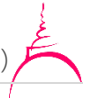
หมู่ 7 บ้านม่วงชุม

จากการสัมภาษณ์วิทยากร ไพรพล ปันพรม, บุญปัน แก้วรามุก และเกียง รัตนเรืองเดช ให้ข้อมูลว่า

“ชื่อบ้านม่วงชุมมาจากในอดีตพื้นที่บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีต้นมะม่วงป่าขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นและกระจายตัวเป็นกลุ่มใหญ่”

ลักษณะการชุกชุมดังกล่าวเป็นเอกลักษณ์เชิงภูมิทัศน์ที่ผู้คนสามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนทำให้คนภายนอกหรือกลุ่มพ่อค้าต่างจดจำพื้นที่นี้ได้ง่าย ส่วนคำว่า “ชุม” ในชื่อหมู่บ้าน มีนัยสำคัญทางภาษาที่สื่อถึง “ความชุกชุม” หรือการรวมตัวกันเป็นจำนวนมาก การผนวกคำว่า “ม่วง” เข้ากับ “ชุม” จึงมิใช่เพียงการบอกประเภทของต้นไม้ แต่เป็นการบอกถึง “ความหนาแน่นเชิงนิเวศ” ชาวบ้านในพื้นที่จึงเรียกขานบริเวณนี้ว่า “ม่วงชุม” หมายถึง สถานที่ที่มีต้นม่วง (มะม่วงป่า) ขึ้นอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก และได้นำมาใช้เป็นชื่อหมู่บ้าน แม้ปัจจุบันจำนวนต้นมะม่วงป่าจะลดลงตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน แต่ชื่อหมู่บ้านยังคงทำหน้าที่เป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมที่บ่งชี้ได้ถึงสภาพแวดล้อมดั้งเดิมของพื้นที่ (ไพรพล ปันพรม, 2567); (บุญปัน แก้วรามุก, 2567); (เกียง รัตนเรืองเดช, 2567)

2. มีที่มาจากชื่อถิ่นฐานเดิม หมู่บ้านในตำบลครั้งที่ชื่อมีที่มาจากถิ่นฐานเดิม คือหมู่บ้านที่อพยพย้ายไปยังสถานที่ใหม่และตั้งชื่อตามหมู่บ้านเดิมที่เคยอาศัยอยู่ พบ 2 หมู่บ้าน จากทั้งหมด 11 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 18.18 ได้แก่ หมู่ 2 บ้านครึ่งเหนือ และหมู่ 3 บ้านครึ่งใต้ ซึ่งทั้งสองหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นมาของชื่อเดียวกัน มีรายละเอียด ดังนี้

หมู่ 2 บ้านครึ่งเหนือ และ หมู่ 3 บ้านครึ่งใต้

จากการสัมภาษณ์แก้ว ทะเย็น, วีระยุทธ ทวีชัย และแสงจันทร์ สุวรรณศรี ได้ให้ข้อมูลว่า

“ชื่อหมู่บ้านครึ่ง มีที่มาจากชื่อหมู่บ้านเดิมที่ผู้ตั้งถิ่นฐานอพยพมาจากจังหวัดน่าน คือ บ้านซึ้ง และเพี้ยนเสียงเป็น บ้านครึ่ง”

เป็นตัวอย่างของ “ภูมินามพลัดถิ่น” เกิดปรากฏการณ์การเพี้ยนเสียงจากคำว่า “ซึ้ง” เป็น “ครึ่ง” เมื่อคำเรียกถูกนำมาใช้ในสำเนียงท้องถิ่น จึงกลายเป็นชื่อหมู่บ้านในพื้นที่ใหม่ที่ผู้คนอพยพมาตั้งถิ่นฐาน การนำชื่อถิ่นฐานเดิมมาตั้งในพื้นที่ใหม่เป็นกลไกทางสังคมเพื่อรักษาอัตลักษณ์กลุ่ม และสร้างความอุ่นใจเชิงจิตวิทยาว่าชุมชนใหม่ยังคงเชื่อมโยงกับรากเหง้าดั้งเดิมของบรรพบุรุษ คำว่า “ซึ้ง” ในภาษาล้านนาตามบริบทนี้เป็นคำขยายสีแดงเพื่อความหนักแน่น คือ แดงจึ้งจึ้ง จากพระพุทธรูปโบราณองค์สีแดงที่พบในบริเวณบ้านซึ้ง จังหวัดน่าน แต่เมื่อเวลาผ่านไป กระบวนการจดบันทึกทางราชการ เสียงได้เพี้ยนกลายเป็น “ครึ่ง” โดยเป็นคำที่มีความหมายในภาษาไทยกลาง ปรากฏการณ์นี้มักเกิดขึ้นเมื่อชื่อเฉพาะในท้องถิ่นได้ถูกปรับให้เข้ากับความคุ้นเคยของผู้บันทึก หรือการออกเสียงที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย

ขณะเดียวกัน เมื่อชุมชนขยายตัวและมีความจำเป็นด้านการปกครอง จึงแบ่งเขตหมู่บ้านออกเป็นสองหน่วย ได้แก่ บ้านครึ่งเหนือ (หมู่ 2) และ บ้านครึ่งใต้ (หมู่ 3) การเติมคำว่า “เหนือ” และ “ใต้” ในชื่อหมู่บ้านมิได้อ้างอิงทิศเหนือหรือทิศใต้ตามเข็มทิศทั่วไป แต่ใช้หลักการทิศทางการไหล ของน้ำเป็นเกณฑ์ ซึ่งวิทยากรได้อธิบายว่า

หมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณต้นน้ำ ถูกเรียกว่า “บ้านครึ่งเหนือ” ขณะที่หมู่บ้านที่อยู่บริเวณปลายน้ำ ถูกเรียกว่า “บ้านครึ่งใต้”

สอดคล้องกับวิถีคิดของชุมชนลุ่มน้ำและสังคมเกษตรกรรมที่ใช้น้ำเป็นแกนกลางในการจัดระเบียบพื้นที่ (แก้ว ทะเย็น, 2567); (วีระยุทธ ทวีชัย, 2567); (แสงจันทร์ สุวรรณศรี, 2567)

3. มีชื่อที่มาจากจุดพักชั่วคราวของพ่อค้าวัวเทียมเกวียน หมู่บ้านที่มีชื่อที่มาจากจุดพักชั่วคราวของพ่อค้าวัวเทียมเกวียน เป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาจากจุดเริ่มต้นเป็นเพียงบริเวณที่หยุดพักของขบวนคาราวานพ่อค้าและกลายเป็นหมู่บ้านภายหลัง โดยใช้ชื่อตามจุดพักชั่วคราวนั้น มีจำนวน 2 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นหมู่บ้านเดียวกันและแยกตัวออกมาภายหลัง คือ หมู่ 4 บ้านหลวง และหมู่ 8 บ้านหลวงใหม่พัฒนา คิดเป็นร้อยละ 18.18 มีรายละเอียด ดังนี้

หมู่ 4 บ้านหลวง และหมู่ 8 บ้านหลวงใหม่พัฒนา

จากคำให้ข้อมูลของผู้รู้ท้องถิ่น ได้แก่ พระอธิการบุญเพชร วรธัมโม, เกียงคำ กันทะคำ และจิตต์ ธิชาญ ให้ข้อมูลตรงกันว่า

“บริเวณที่ตั้งหมู่บ้าน เดิมเป็นเส้นทางการค้า ที่พ่อค้าขบวนเกวียนมักหยุดพักค้างคืนเป็นจำนวนมาก พื้นที่นั้นมีลักษณะที่โล่งกว้าง เหมาะแก่การพักค้างแรมของพ่อค้า ชาวบ้านเรียกบริเวณดังกล่าวว่า “ปางหลวง” โดยคำว่า “ปาง” หมายถึง ที่พักค้างชั่วคราวของพ่อค้า ส่วนคำว่า “หลวง” ในที่นี้สื่อความหมายว่า “ใหญ่” ต่อมาเมื่อชุมชนก่อตัวเป็นหมู่บ้านอย่างถาวร จึงใช้ชื่อว่า “บ้านหลวง”

เพื่อบ่งชี้ความเป็นพื้นที่ที่เคยเป็นปางใหญ่ของการค้า

เมื่อความสำคัญทางการค้าเปลี่ยนไป จากการพักแรมชั่วคราวสู่การตั้งถิ่นฐาน คำว่า “ปาง” (ที่พักชั่วคราว) จึงถูกแทนที่ด้วยคำว่า “บ้าน” (ที่อยู่อาศัยถาวร) จึงกลายเป็น “บ้านหลวง” ซึ่งยังคงรักษาความภูมิใจในขนาดและความยิ่งใหญ่ของชุมชนดั้งเดิมไว้ ภายหลัง เมื่อหมู่บ้านขยายตัวด้วยความหนาแน่นของชุมชน และมีการแยกตั้งเป็นหน่วยปกครองใหม่ (หมู่ที่ 8) ชื่อหมู่บ้านถูกขยายความด้วยคำสร้อยเชิงบวกทางสังคมว่า “ใหม่พัฒนา” จึงเรียกเป็น “บ้านหลวงใหม่พัฒนา” ซึ่งสะท้อน ความต่อเนื่องของชื่อเดิมและความมุ่งหวังด้านการพัฒนา รวมถึงความเจริญของชุมชนใหม่ (พระอธิการบุญเพชร วรธัมโม, 2567); (เกียงคำ กันทะคำ, 2567); (จิตต์ ธิชาญ, 2567)

4. มีที่มาจากโบราณสถาน/วัด หมู่บ้านที่มีชื่อที่มาจากสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน เป็นการตั้งชื่อจากสิ่งใดโดดเด่นภายในหมู่บ้านเช่นเดียวกับการตั้งชื่อตามพันธุ์พืชแต่ต่างกันเพียงเป็นสิ่งก่อสร้างที่มีความสำคัญต่อชาวบ้าน พบ 1 หมู่บ้านจาก 11 หมู่บ้าน คือ หมู่ 5 บ้านศรีลานนา คิดเป็นร้อยละ 9.09 มีรายละเอียด ดังนี้

หมู่ 5 บ้านศรีลานนา

จากข้อมูลของวิทยากร ได้แก่ ผัด ยาวีเลิง, ไสว บุตรแก้ว และ โยธิน แสนใจ ให้ข้อมูลว่า

“หมู่บ้านแห่งนี้ในช่วงแรกหมู่บ้าน ถูกเรียกว่า “บ้านพร้าวกุด” (ผู้สูงอายุบางท่านออกเสียงเป็น “บ้านพะกุด”) มีที่มาจากลักษณะของต้นมะพร้าวในพื้นที่ที่ถูกฟ้าผ่าเป็นประจำ ทำให้ยอดมะพร้าวด้วนหรือหายไป (กุด) ดังนั้น ผู้สังเกตการณ์และพ่อค้านักเดินทางที่ผ่านจึงเรียกขานบริเวณนี้ตามลักษณะเด่นว่า บ้านพร้าวกุดภายหลังมีความตระหนักและความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลของชื่อสถานที่ คำว่า กุด ไม่ไพเราะและความหมายไม่เป็นมงคล จึงเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็น บ้านศรีลานนา มาจากพราตศรียานนา”

เป็นการยกระดับชื่อหมู่บ้านด้วยการอ้างอิงศูนย์รวมจิตใจสูงสุดของชุมชน คือ “พระธาตุศรีลานนา” การใช้คำว่า “ศรี” (ความรุ่งเรือง) ผสมกับ “ลานนา” (ชื่ออาณาจักรและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม) นอกจากความเป็นสิริมงคลแล้ว ยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ที่ยิ่งใหญ่และเข้มแข็งกว่าเดิม โดยเปลี่ยนจากการอ้างอิง “ธรรมชาติที่ถูกทำลาย” มาเป็นการอ้างอิง “ศาสนสถานอันเป็นอมตะ” (ผัด ยาวีเลิง, 2567); (ไสว บุตรแก้ว, 2567); (โยธิน แสนใจ, 2567)

5. มีที่มาจากคำที่เป็นสิริมงคล หมู่บ้านในตำบลครึ่ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีหมู่บ้านที่ได้ก่อตั้งใหม่โดยการแยกหมู่บ้านออกมาเป็นหมู่บ้านใหม่จำนวนหลายหมู่บ้าน ซึ่งการตั้งชื่อจะมีเค้าโครงของชื่อหมู่บ้านดั้งเดิมเป็นฐาน แต่มี จำนวน 2 หมู่บ้าน ที่ได้ตั้งชื่อหมู่บ้านขึ้นใหม่ โดยเป็นชุดคำใหม่ไม่มีเค้าโครงชื่อหมู่บ้านดั้งเดิม คือ หมู่ 10 บ้านประชาวิวัฒน์ และหมู่ 11 บ้านไชยปราการ คิดเป็นร้อยละ 18.18 มีรายละเอียด ดังนี้

หมู่ 10 บ้านประชาวิวัฒน์

จากการสัมภาษณ์ พิษณุเศษพงษ์ รัชฎามรรค, สมชาย ปัญวงศ์ และพระครูวิรุฬห์ วิริยธัมม์ ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า

“บ้านประชาวิวัฒน์ได้แยกการปกครองออกจากบ้านครึ่งได้ (หมู่ที่ 3) ในปี พ.ศ. 2544 เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนและจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น และได้รับเมตตาจากท่าน ว.วชิรเมธี เป็นผู้ตั้งชื่อหมู่บ้านให้ว่าประชาวิวัฒน์ ซึ่งเป็นคำที่มีความสิริมงคล”

โดยคำว่า “ประชา” หมายถึง ประชาชนหรือชุมชน ส่วนคำว่า “วิวัฒน์” หมายถึง ความเจริญงอกงาม ความก้าวหน้า การพัฒนา เมื่อรวมกันแล้ว “ประชาวิวัฒน์” จึงมีความหมายว่า ประชาชนในหมู่บ้านมีความเจริญรุ่งเรือง มีการพัฒนา และความก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

ชื่อบ้านประชาวิวัฒน์มิได้สะท้อนลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ เช่น ภูมิประเทศหรือทรัพยากรธรรมชาติ หากแต่เป็นภูมินามที่เกิดจากการให้คุณค่าทางความคิดและอุดมการณ์เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าของชุมชน (พิชฌemicsพงษ์ ปรัชฌามรรค, 2567); (สมชาย ปัญวงศ์, 2567); (พระครูวิรุฬห์ วิริยธัมม, 2567)

หมู่ 11 บ้านไชยปราการ

จากการสัมภาษณ์ อำเภอ จิตรพร, พิชฌemicsพงษ์ ปรัชฌามรรค และสวาท ประเสริฐ ให้ข้อมูลตรงกันว่า

“บ้านไชยปราการเป็นหมู่บ้านที่แยกเขตการปกครองออกมาจากบ้านครึ่งเหนือ (หมู่ที่ 2) ภายหลังการขยายตัวของชุมชนและจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ในกระบวนการตั้งชื่อหมู่บ้าน จำรัส สิทธิยศ และฉลอง คำริน ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น พร้อมด้วยคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ร่วมกันพิจารณาและลงมติเลือกชื่อ “ไชยปราการ” โดยให้เหตุผลว่าเป็นชื่อที่มีความไพเราะ ทันสมัย และมีความหมายเป็นมงคล”

ซึ่งสะท้อนความเข้มแข็ง ความมั่นคง รวมถึงชัยชนะของชุมชน โดยคำว่า “ไชย” มีความหมายว่า ชัยชนะ ความสำเร็จ และความก้าวหน้า ส่วนคำว่า “ปราการ” หมายถึง กำแพงเมืองหรือสิ่งคุ้มครองป้องกัน เมื่อรวมกันแล้ว “ไชยปราการ” จึงสื่อถึงชุมชนที่มีความมั่นคง แข็งแรง ปลอดภัย และมีชัยชนะในการดำรงชีวิตร่วมกันของคนในหมู่บ้าน นอกจากนี้ ชื่อหมู่บ้านดังกล่าวยังนิยมใช้ในภาคเหนือ เพื่อสื่อถึงความมั่นคงของชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นใหม่อีกทั้ง เป็นการยกระดับสถานะของหมู่บ้านผ่านการใช้ภาษาบาลีสันสกฤต

ชื่อบ้านไชยปราการไม่ได้สะท้อนลักษณะภูมิประเทศหรือทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่โดยตรง แต่เป็นการตั้งชื่อที่เน้นคุณค่าเชิงอุดมคติ ความมั่นคง และความเป็นสิริมงคลแก่ชุมชน (อำเภอ จิตรพร, 2567); (พิชฌemicsพงษ์ ปรัชฌามรรค, 2567); (สวาท ประเสริฐ, 2567)

อภิปรายผล

การศึกษาภูมินามหมู่บ้านในตำบลครึ่ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า ที่มาของชื่อหมู่บ้าน ในตำบลครึ่ง มีทั้งหมด 5 ที่มา ได้แก่ 1) มีที่มาจากพันธุ์พืช 2) มีที่มาจากชื่อถิ่นฐานเดิม 3) มีที่มาจากจุดพักชั่วคราวของพ่อค้าวัวเทียมเกวียน 4) มีชื่อที่มาจากสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน 5) มีชื่อที่มาจากคำที่เป็นสิริมงคล

ภูมินามที่มีที่มาจากพันธุ์พืช ในตำบลครึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่พึ่งพิงและมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพันธุ์ไม้ที่ขึ้นอย่างหนาแน่นในตัวชุมชนหรือป่าชุมชนที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งชื่อหมู่บ้าน แสดงให้เห็นถึงการยอมรับที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติและเป็นการแสดงความเคารพต่อธรรมชาติ ในอีกประการมากกว่าการเอาชนะธรรมชาติ และยังเป็นการรักษาความรู้ทางพันธุ์พืชท้องถิ่นที่ขึ้นอยู่จำนวนมากในบริเวณนั้นด้วยการรักษาไว้ในรูปแบบภาษาก็คือชื่อหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องประวัติและโครงสร้างชื่อหมู่บ้านในตำบลและอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ของ สมร เจนจิจะ ที่ระบุว่าชื่อหมู่บ้านมักตั้งตามสภาพทำเลที่ตั้งหรือสิ่งปรากฏเด่นในบริเวณนั้น สะท้อนวัฒนธรรมการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน (สมร เจนจิ, 2550)

ภูมินามที่มีที่มาจากคำที่เป็นสิริมงคล และภูมินามที่มีที่มาจากสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน การตั้งชื่อหมู่บ้านในตำบลครึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดและความเชื่อของคนในชุมชน กล่าวคือ การตั้งชื่อด้วยคำที่มีความหมายที่เป็นมงคล หรือนำความสิริมงคลมาจากชื่อจากพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน สะท้อนความเชื่อในพลังของภาษาและความหมายว่าชื่อสามารถกำหนดหรือส่งผลต่อชีวิตคนในชุมชนได้ คือ ถ้าหากชื่อไม่ดีจะส่งผลต่อชีวิตคนในชุมชนให้ไม่ดีตามชื่อ จึงมีการตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ให้เป็นคำที่มีความหมายมงคล สอดคล้องกับงานวิจัยของพนิดา มณีจันทร์ ที่ได้ศึกษาภูมินามหมู่บ้านในอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ที่กล่าวไว้ว่า ชื่อ นอกจากสมมติขึ้นเพื่อใช้เรียกแทนสถานที่

ต่าง ๆ ชื่อ ยังมีความสัมพันธ์กับมิติด้านจิตใจและความเชื่อ โดยเฉพาะการเลือกใช้คำที่เป็นสิริมงคลเพื่อมุ่งหวังให้เกิดความเป็นมงคลแก่สถานที่และผู้ที่อยู่อาศัย (พนิดา มณีจันทร์, 2558)

ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากจุดพักชั่วคราวของพ่อค้าวัวเทียมเกวียน เป็นหลักฐานของร่องรอยการค้าในอดีต กล่าวคือ เรื่องราวการค้าขายในอดีตถูกซ่อนเอาไว้ในความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านหลวง ตำบลศรี ซึ่งสะท้อนภาพสังคมในอดีตได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการค้าขายแบบใช้วัวเทียมเกวียน และจุดหยุดพักชั่วคราวของพ่อค้าในสมัยก่อน เศรษฐกิจของเมืองเชียงของและน่าน รวมไปถึงลักษณะภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมกับการหยุดพักชั่วคราวของพ่อค้าและพัฒนาต่อไปได้จนเป็นชุมชน ประเด็นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ เสน่ห์ บุญรักษ์ และทิพย์สุดา นัยทรัพย์ ที่ว่าภูมินามสามารถ ตั้งตามเหตุการณ์ในอดีตของหมู่บ้านหรือประวัติศาสตร์บอกเล่าต่อกันมา (เสน่ห์ บุญรักษ์ และทิพย์สุดา นัยทรัพย์, 2542)

ภูมินามหมู่บ้านที่มีที่มาจากชื่อถิ่นฐานเดิม เป็นการตั้งชื่อหมู่บ้านที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวบ้านได้ คือ การอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวบ้านที่มาสร้างหมู่บ้านในสถานที่ใหม่ และได้มีการตั้งชื่อตามหมู่บ้านเดิมที่เคยอาศัยอยู่ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงรากฐานของชุมชนเดิมทั้งด้านภาษา ประเพณีวัฒนธรรม หรือในอีกนัยหนึ่งของการตั้งชื่อตามเดิมนั้นส่งผลทางจิตใจของคนในหมู่บ้านทางใดทางหนึ่ง กล่าวคือให้รู้สึกเหมือนได้กลับบ้านเกิดที่เดิม หรือเพื่อระลึกถึงถิ่นที่จากมา สะท้อนความผูกพันของชุมชนและรากเหง้าของตน สะท้อนความเป็นเครือญาติจากที่ตั้งเดิม และแฝงประวัติศาสตร์การอพยพ อีกทั้งเป็นการนำความทรงจำท้องถิ่นเก่ามาต่อยอดเป็นอัตลักษณ์ใหม่ในสถานที่ปัจจุบัน สอดคล้องกับ แนน้อย ดวงดารา และคณะ ที่กล่าวในการศึกษาภูมินามในเพลงลูกทุ่งว่า ภูมินามจะแฝงไปด้วยประวัติศาสตร์ความเป็นมาของคนในหมู่บ้านไว้ด้วยอีกประการหนึ่ง (แนนน้อย ดวงดารา และคณะ, 2554)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาภูมินามหมู่บ้านในตำบลศรี อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่าที่มาของชื่อหมู่บ้านสะท้อนถึงอัตลักษณ์และรากเหง้าที่หลากหลาย โดยจำแนกออกเป็น 5 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มที่ตั้งตามพันธุ์พืชที่โดดเด่นในบริเวณหมู่บ้านหรือพื้นที่ป่าชุมชน กลุ่มที่สืบทอดชื่อจากถิ่นฐานเดิม เพื่อรักษาตัวตนของบรรพบุรุษ เช่น “บ้านศรี” ที่อพยพมาจาก “บ้านซึ้ง” จังหวัดน่าน กลุ่มที่อ้างอิงประวัติศาสตร์การค้า คือ “ปางหลวง” หรือจุดพักแรมของขบวนวัวเทียมเกวียนในอดีตก่อนพัฒนามาเป็นหมู่บ้านหลวง กลุ่มที่ตั้งตามโบราณสถานหรือวัด อันเป็นศูนย์กลางความเชื่อของชุมชน และกลุ่มที่ตั้งชื่อใหม่เพื่อความเป็นสิริมงคลในหมู่บ้านที่แยกตัวออกมาใหม่ ซึ่งมักใช้คำที่สละสลวยตามสมัยนิยม ข้อมูลเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าภูมินามมิใช่เพียงชื่อเรียก แต่เป็นจดหมายเหตุทางวัฒนธรรมที่บันทึกความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมไว้อย่างมีนัยสำคัญ สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อยอด ควรมีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างชื่อหมู่บ้านกับวิถีวัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมประจำถิ่น เพื่อให้เห็นมิติทางสังคมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรศึกษาพลวัตการเปลี่ยนแปลงของชื่อในบริบทสังคมสมัยใหม่ เช่น การพัฒนาพื้นที่หรือการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงในระดับภูมิภาค เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านภูมินามศึกษาที่เป็นระบบและครอบคลุมความหลากหลายของรูปแบบการตั้งชื่อหมู่บ้านในวงกว้างต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกียง รัตนเรืองเดช. (16 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
เกียงคำ กันทะคำ. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
แก้ว ทะเย็น. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)

- แก้ว ปวงคำ. (16 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- จำรัส ปัญญาฟู. (16 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- จิตต์ ธิชาญ. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ดีป ระวังโน. (16 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ดี มั่งสำง. (16 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (, ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- นิวัฒน์ ร้อยแก้ว และคณะ. (2565). คนเชียงของ-เวียงแก่น. เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์.
- เน่งน้อย ดวงดารา และคณะ. (2554). การศึกษาภูมินามในเพลงลูกทุ่ง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- บัวผัด นอบนบ. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญปั่น แก้วรามุก. (16 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ผัด คำบุญ. (16 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ผัด ยาวีเลิง. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- พินดา ณัฏจันทร. (2558). ภูมินามของหมู่บ้านในอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พระครูวิรุฬห์ วิริยธัมม. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- พระอธิการบุญเพชร วรธัมโม. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- พิชฌิตพงษ์ ปรัชฌามรรค. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- พิรพล ปันพรม. (16 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- เพิ่ม สิทธิสมบัติ และคณะ. (2565). ตำนานเมืองเชียงของ เรื่องเล่าวิถีเก่า ของกินบ้านเฮาและลาบ. เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์.
- โยธิน แสนใจ. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วีระยุทธ ทวีชัย. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- สมชาย ปัญวงศ์. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- สมร เจนจิ. (2550). การศึกษาประวัติศาสตร์และโครงสร้างชื่อหมู่บ้านในตำบลและอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สวาท ประเสริฐ. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- เสนาหา บุญยรักษ์ และทิพย์สุดา นัยทรัพย์. (2542). ภูมินามจังหวัดพิษณุโลก. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- แสงจันทร์ สุวรรณศรี. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- แสง สมรูป. (16 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ไสว บุตรแก้ว. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)
- อำไพ จิตรพร. (17 ส.ค. 2567). ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้าน. (ภูษิต กิจกัญจนาสน์, ผู้สัมภาษณ์)

การศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน
ในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิก*

COMPONENTS AND INDICATORS OF LEARNING LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATORS IN SARASAS AFFILIATED SCHOOLS
WITHIN THE CATHOLIC EDUCATION CONTEXT

อนุสรณ์ นามประดิษฐ์

Anusorn Nampradit

คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ สถาบันสารสาสน์เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ สมุทรปราการ ประเทศไทย

School of Education and Liberal Arts, Sarasas Suvarnabhumi Institute of Technology, Samut Prakan, Thailand

Corresponding author E-mail: anusorn.coachgolf@gmail.com

Tel: 093-4915198

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิก และ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิก โดยมุ่งพัฒนาโครงสร้างแนวคิดที่สะท้อนอัตลักษณ์การบริหารเชิงคุณค่า ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู จำนวน 390 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบบันทึกภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และ 3) แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิกมี 6 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการเรียนรู้เป็นทีม (TE) องค์ประกอบด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ (AT) องค์ประกอบด้านการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ (IN) องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ (EN) องค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ (CR) และองค์ประกอบด้านอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก (ID) และประกอบด้วย 27 ตัวบ่งชี้ โดยบูรณาการมิติทางวิชาการ เทคโนโลยี คุณธรรม และจิตตาคาทอลิกเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ และ 2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.68 - 0.89 ($p < .001$) แสดงถึงความตรงเชิงโครงสร้างและความเหมาะสมของโมเดล ใช้เป็นกรอบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนคาทอลิกได้

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเรียนรู้, การศึกษาคาทอลิก, โรงเรียนในเครือสารสาสน์

Abstract

This study aimed to: 1) examine the components and indicators of learning leadership among administrators in Sarasas-affiliated schools within the context of Catholic education, and 2) conduct a confirmatory factor analysis of the learning leadership model of administrators in Sarasas-affiliated schools under the Catholic educational framework. The study sought to develop a conceptual structure reflecting value-based administrative identity alongside the development of 21st-century learner competencies. A mixed-methods research design was employed. The sample consisted of 390 teachers selected through stratified random sampling and 9 experts selected through purposive sampling. Research instruments included: 1) a learning leadership assessment record for school administrators, 2) a focus group discussion protocol, and 3) a five-point Likert-scale questionnaire. Data were analyzed using content analysis and confirmatory factor analysis (CFA). The findings revealed that: 1) the learning leadership model comprised six components: Team Learning (TE), Application of Technology (AT), Innovative Learning Development (IN), Learning-Supportive Environment (EN), Creativity (CR), and Catholic Educational Identity (ID), with a total of 27 indicators. These components systematically integrated academic, technological, moral, and pastoral dimensions; and 2) the confirmatory factor analysis demonstrated that the model was consistent with empirical data, with factor loadings ranging from 0.68 to 0.89 ($p < .001$), indicating strong construct validity and model fit. The model can serve as a framework for developing learning leadership among administrators in Catholic private schools.

Keywords: learning leadership, Catholic education, Sarasas Affiliated Schools

บทนำ

ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการบริหารแบบอำนาจนิยมสู่การเป็นผู้นำที่เน้นการเรียนรู้ นวัตกรรม และการสร้างความรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (Kouzes, J. M. & Posner, B. Z., 2016) ในบริบทการศึกษา การเปลี่ยนแปลงนี้นำไปสู่แนวคิด “ภาวะผู้นำการเรียนรู้” (Learning Leadership) ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทเป็นผู้ขับเคลื่อนการเรียนรู้ขององค์กรมากกว่าการเป็นผู้จัดการกระบวนการเพียงอย่างเดียว (Curtis, R., 2012) ขณะเดียวกันผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนตามโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA) ปี ค.ศ. 2022 พบว่า หลายประเทศกำลังเผชิญกับความท้าทายในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของโลกยุคใหม่ ภาวะผู้นำการเรียนรู้จึงเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในการรับมือกับความซับซ้อนของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล นวัตกรรมทางการสอน และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Christiansen, I., & Tronsmo, E., 2013) อีกทั้ง ในบริบทการศึกษาไทย แนวคิดภาวะผู้นำการเรียนรู้ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นเนื่องจากสถานศึกษาต้องการยกระดับคุณภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมอย่างรวดเร็ว (สุธรรม ธรรมทัศนานนท์, 2561) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำทางการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม การนำภาวะผู้นำการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติและการวัดผลยังคงเป็นความท้าทาย โดยเฉพาะในบริบทการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น โรงเรียนคาทอลิก ซึ่งต้องบูรณาการภาวะผู้นำร่วมสมัยเข้ากับค่านิยมและพันธกิจทางศาสนา

โรงเรียนในเครือสารสาสน์เป็นหนึ่งในเครือข่ายสถานศึกษาเอกชนขนาดใหญ่ของประเทศไทย ประกอบด้วยโรงเรียน 42 แห่ง วิทยาลัยอาชีวศึกษา 4 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 1 แห่ง โดยมีนักเรียนรวมกว่า 72,000 คน จัดการศึกษาโดยยึดหลักปรัชญาการศึกษาคาทอลิกที่มุ่งพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้าน ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม และโรงเรียนยังมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงที่ผสมผสานความเป็นเลิศทางวิชาการกับคุณธรรมจริยธรรมตามหลักการศึกษาคาทอลิก (สำนักงานเครือสารสาสน์, 2566) ในยุคที่การศึกษาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โรงเรียนยังเผชิญกับความท้าทายในการยกระดับคุณภาพ การเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษายุคใหม่ แม้ว่าโรงเรียนในเครือจะมีจุดเด่นด้านการจัดการศึกษาสองภาษาและการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน แต่ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบางกลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมถึงผลการประเมินภายในของสถานศึกษาในบางปีการศึกษา ยังสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพระหว่างโรงเรียนในเครือ และความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนการเรียนรู้ของครูและนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์จึงจำเป็นต้องพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ ที่สามารถขับเคลื่อนนวัตกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้เป็นทีม และนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันยังคงรักษาอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิกที่เน้นการอภิบาลและพัฒนานักเรียนอย่างองค์รวม

จากการสังเคราะห์งานวิจัยดังกล่าว พบว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้มักเกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญ ได้แก่ เช่น การเรียนรู้เป็นทีม การสร้างนวัตกรรม การใช้เทคโนโลยี และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Jolonch, A. et al., 2013); (Tubin, D. , 2013); (Greiter, T. W., 2013) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ดำเนินการในบริบทของโรงเรียนของรัฐหรือโรงเรียนเอกชนทั่วไป ขณะที่การศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเรียนรู้ในบริบทของโรงเรียนคาทอลิกซึ่งมีปรัชญาการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์อย่างองค์รวมและการปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมยังมีอยู่จำกัด นอกจากนี้ งานวิจัยที่ผ่านมายังขาดการพัฒนารูปแบบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำการเรียนรู้ที่ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างอย่างเป็นระบบในบริบทของโรงเรียนคาทอลิก ดังนั้น การศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิกจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบความรู้และแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนดังกล่าว

จากช่องว่างของงานวิจัยดังกล่าว ทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ การศึกษาภาวะผู้นำการเรียนรู้ในบริบทของโรงเรียนคาทอลิกยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะการพัฒนารูปแบบองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างอย่างเป็นระบบในบริบทของเครือข่ายสถานศึกษาเอกชนขนาดใหญ่ในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเรียนรู้ โดยการบูรณาการแนวคิดภาวะผู้นำการเรียนรู้ในระดับสากลเข้ากับบริบทเฉพาะของการศึกษาคาทอลิก และถือเป็นหนึ่งในการศึกษาเชิงประจักษ์ที่พัฒนาและตรวจสอบตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทของโรงเรียนเอกชนเครือข่ายขนาดใหญ่ในประเทศไทย ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ของครูและนักเรียน จึงสนใจศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิก เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ที่สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการประเมิน พัฒนา และติดตามผลภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการออกแบบหลักสูตรการพัฒนาผู้บริหาร การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ขององค์กร และการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 รวมถึงเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการประเมินและพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ในบริบทการศึกษาคาทอลิกในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายตามบริบทการศึกษาคาทอลิก
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายตามบริบทการศึกษาคาทอลิก

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสานวิธี (Mixed Method Research Design) 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเอกสาร

ผู้วิจัยทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนจากฐานข้อมูล Scopus, Web of Science, ERIC และฐานข้อมูล TCI เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย

แหล่งข้อมูล คือ เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน โดยคัดเลือกเอกสารปี ค.ศ. 2013 - 2024

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบบันทึกภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา เพื่อสร้างข้อสรุปองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายตามบริบทการศึกษาคาทอลิก จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้เบื้องต้นจำนวน 27 ตัวบ่งชี้ ก่อนนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่านพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของตัวบ่งชี้ในระยะที่ 2

ระยะที่ 2 วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อตรวจสอบผลการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย โดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา และการบริหารการศึกษาตามบริบทการศึกษาคาทอลิกของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่าย จำนวน 9 คน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านการบริหารการศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง 2) มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาในเครือข่ายคาทอลิกหรือการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี และ 3) มีผลงานวิชาการหรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยประเด็นภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายตามบริบทการศึกษาคาทอลิก 6 ประเด็น คือ การเรียนรู้เป็นทีม การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสร้างนวัตกรรม การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาสร้างข้อสรุปองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายตามบริบทการศึกษาคาทอลิก

ระยะที่ 3 วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายตามบริบทการศึกษาคาทอลิกโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติขั้นสูงในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

ประชากร คือ ครูโรงเรียนในเครือข่าย จำนวน 45 โรงเรียน โดยมีจำนวนครูทั้งสิ้น 4,799 คน

ตัวอย่าง คือ ครูโรงเรียนในเครือสารสาสน์ จำนวน 390 คน โดยกำหนดขนาดของตัวอย่างตามแนวทางของ (Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. โดยอ้างอิงอัตราส่วน 10 : 1 พารามิเตอร์ คิดเป็นกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำประมาณ 270 คน แต่การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 390 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Schumacker, R. E. & Lomax, R. G., 2004)

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถามภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิกแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบสอบถามรายข้ออยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 โดยเครื่องมือการวิจัยผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามเลขที่รับรอง HE-174-2568

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลเพื่อตรวจสอบลักษณะความสัมพันธ์ของตัวแปรเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเมทริกซ์สหสัมพันธ์โดยใช้ค่า Bartlett's test of Sphericity เพื่อตรวจสอบค่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีความแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์หรือไม่ และค่า Kaiser-Meyer-Olkin measure of sampling adequacy เพื่อตรวจสอบความพอเพียงของกลุ่มตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่า KMO มีค่าเท่ากับ 0.94 และค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่านัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีลักษณะการแจกแจงใกล้เคียงปกติและมีความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยวิธี Maximum Likelihood

2. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิกโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติขั้นสูง

ผลการวิจัย

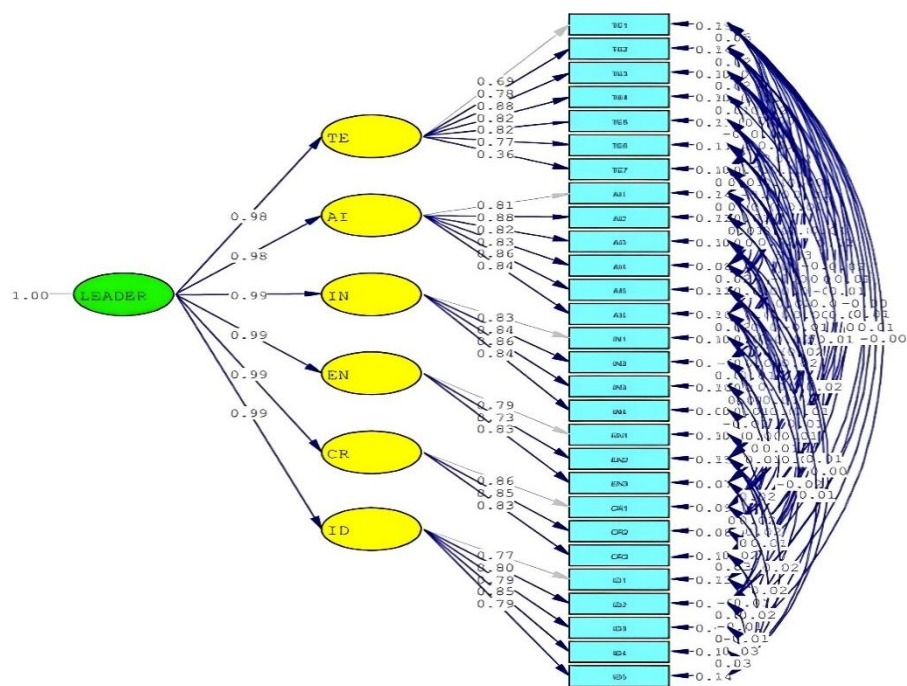
ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิก

ดัชนีความสอดคล้อง	ค่าดัชนีความสอดคล้อง	เกณฑ์	การแปลผล
χ^2 / df	172.72 / 207	< 3.00	ผ่านเกณฑ์
p-value	0.109	> .05	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	0.017	< .05	ผ่านเกณฑ์
CFI	1.00	≥ .95	ผ่านเกณฑ์
TLI (NNFI)	1.00	≥ .95	ผ่านเกณฑ์
SRMR	0.003	< .08	ผ่านเกณฑ์
GFI	0.97	≥ .90	ผ่านเกณฑ์
AGFI	0.94	≥ .90	ผ่านเกณฑ์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่าไคสแควร์ (χ^2) เท่ากับ 172.72 ที่องศาอิสระ 207 และมีค่า p-value เท่ากับ 0.10983 ซึ่งไม่แตกต่างจากข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างของโมเดลที่กำหนดขึ้นสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของข้อมูลได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ค่า Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) เท่ากับ 0.017 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่ยอมรับได้มาก แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าต่ำมาก และมีความแม่นยำในการอธิบายข้อมูลเชิงประจักษ์สูง

เมื่อพิจารณาดัชนีความสอดคล้องอื่น ได้แก่ GFI, AGFI, CFI, NFI และ NNFI พบว่าค่าทุกดัชนีอยู่ในระดับที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับทั้งหมด ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวยืนยันว่าโมเดลการวัดภาวะผู้นำการเรียนรู้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงดังภาพที่ 1

Chi-Square=172.72, df=207, P-value=0.10983, RMSEA=0.017

ภาพที่ 1 องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน
ในเครือข่ายสาสนตามบริบทการศึกษาคาทอลิก

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน
ในเครือข่ายสาสนตามบริบทการศึกษาคาทอลิก

ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหาร	β	SE	t	R ²
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับแรก				
องค์ประกอบด้านการเรียนรู้เป็นทีม (TE)				
1. การเป็นแบบอย่างในการกระจายอำนาจ (TE1)	0.69	-	-	0.89
2. การเป็นแบบอย่างในการกระจายอำนาจ (TE2)	0.78	0.03	46.87***	0.93
3. การวางระบบโครงสร้างเพื่อการเรียนรู้ (TE3)	0.88	0.03	46.40***	0.93
4. การส่งเสริมบรรยากาศความปลอดภัยเชิงจิตวิทยา (TE4)	0.82	0.03	48.21***	0.94
5. สร้างความไว้วางใจและเป็นกัลยาณมิตร (TE5)	0.82	0.03	46.98***	0.94
6. สร้างความรับผิดชอบที่เชื่อมโยงผลลัพธ์ของผู้เรียนร่วมกัน (TE6)	0.77	0.03	47.40***	0.94
7. การบูรณาการเทคโนโลยี และ AI เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน (TE7)	0.36	0.03	39.99***	0.88
องค์ประกอบด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ (AT)				
1. การกำหนดวิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีและ AI (AT1)	0.81	-	-	-
2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและ AI (AT2)	0.88	0.02	53.56***	0.94
3. การบูรณาการเทคโนโลยี และ AI เพื่อการเปลี่ยนแปลงการสอน (AT3)	0.82	0.02	54.27***	0.94
4. การใช้เทคโนโลยีและ AI เพื่อการตัดสินใจ (AT4)	0.83	0.02	57.63***	0.96

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายตามบริบทการศึกษาคาทอลิก (ต่อ)

ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหาร	β	SE	t	R ²
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับแรก				
5. การสร้างวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรมในโรงเรียน (AT5)	0.86	0.02	53.04***	0.94
6. การส่งเสริมสมรรถนะครูผ่านการพัฒนาวิชาชีพ (AT6)	0.84	0.02	53.55***	0.94
องค์ประกอบด้านการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ (IN)				
1. ส่งเสริมกระบวนการพัฒนานวัตกรรมอย่างเป็นระบบ (IN1)	0.83	-	-	
2. บูรณาการนวัตกรรมกับอัตลักษณ์ของโรงเรียน (IN2)	0.84	0.02	59.42***	0.95
3. เป็นแบบอย่างของผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ (IN3)	0.86	0.02	59.12***	0.95
4. การสร้างเครือข่ายและส่งเสริมการเรียนรู้ (IN4)	0.84	0.02	61.97***	0.96
องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ (EN)				
1. สร้างวัฒนธรรมความคาดหวังสูงเพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางวิชาการ (EN1)	0.79	-	-	0.93
2. สร้างความปลอดภัยและความเป็นระเบียบเรียบร้อยทางกายภาพ (EN2)	0.73	0.03	50.66***	0.92
3. การส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวก และการดูแลเอาใจใส่กันในโรงเรียน (EN3)	0.83	0.02	58.45***	0.96
องค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ (CR)				
1. ส่งเสริมความคิดนอกกรอบและการเชื่อมโยงข้ามศาสตร์ในการปฏิบัติงานในโรงเรียน (CR1)	0.86	-	-	0.95
2. สร้างระบบการจัดการนวัตกรรมที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ (CR2)	0.85	0.02	67.15***	0.96
3. การบูรณาการความคิดสร้างสรรค์กับการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร (CR3)	0.83	0.02	61.10***	0.94
องค์ประกอบด้านอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก (ID)				
1. การบูรณาการวิสัยทัศน์คาทอลิกเข้ากับพันธกิจและกลยุทธ์ของโรงเรียน (ID1)	0.77	-	-	0.93
2. การสร้างวัฒนธรรมการอภิบาลให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (ID2)	0.80	0.02	54.20***	0.94
3. การเป็นผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรม (ID3)	0.79	0.02	57.41***	0.96
4. ส่งเสริมการไตร่ตรองตนเองและชีวิตฝ่ายจิตของนักเรียนและบุคลากร (ID4)	0.85	0.02	53.52***	0.94
5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม (ID5)	0.79	0.02	52.68***	0.94
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่สอง				
องค์ประกอบด้านการเรียนรู้เป็นทีม (TE)	0.98	0.04	25.17*	0.96
องค์ประกอบด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ (AT)	0.98	0.04	26.05*	0.96
องค์ประกอบด้านการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ (IN)	0.99	0.04	26.72*	0.98
องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ (EN)	0.99	0.04	26.50*	0.98
องค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ (CR)	0.99	0.04	27.11*	0.99
องค์ประกอบด้านอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก (ID)	0.99	0.04	26.24*	0.98

Chi-square = 172.72 df = 207 p = 0.109

CFI = 1.00 TLI (NNFT) = 1.00 SRMR = 0.003

GFI = 0.97 AGFI = 0.94 RMSEA = 0.017

*p<.001 ** p < .01 *** p < .001

จากภาพที่ 1 และตารางที่ 2 แสดงผลการตรวจสอบความตรงขององค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองขององค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายตามบริบทการศึกษาคาทอลิก พบว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารในเครือข่ายตามบริบทการศึกษาคาทอลิกวัดได้จาก 6 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการเรียนรู้เป็นทีม (TE) องค์ประกอบด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ (AT) องค์ประกอบด้านการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ (IN) องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ (EN)

องค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ (CR) และองค์ประกอบด้านอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก (ID) โดยวัดจากตัวบ่งชี้ได้ 27 ตัวบ่งชี้ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิกสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($X^2 = 172.72$, $df = 207$, $p = 0.109$) ค่าไค-สแควร์ (X^2/df) เท่ากับ 0.83 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.97 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI) เท่ากับ 0.97

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรสังเกตได้ขององค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิก พบว่าผลการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับแรก (First order confirmatory factor analysis) พบว่า น้ำหนักขององค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ มีค่าเป็นบวก โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.36 ถึง 0.88 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัวโดยเรียงตามลำดับดังนี้ ตัวบ่งชี้ TE3 และ AT2 มีค่าเท่ากับ 0.88 ตัวบ่งชี้ AT5, IN3 และ CR1 มีค่าเท่ากับ 0.86, ตัวบ่งชี้ CR2 และ TD4 มีค่าเท่ากับ 0.85 ตัวบ่งชี้ AT6, IN2 และ IN4 มีค่าเท่ากับ 0.84 ตัวบ่งชี้ AT4, IN1, EN3 และ CR3 มีค่าเท่ากับ 0.83 ตัวบ่งชี้ TE4, TE5 และ AT3 มีค่าเท่ากับ 0.82 ตัวบ่งชี้ AT1 มีค่าเท่ากับ 0.81 ตัวบ่งชี้ TD2 มีค่าเท่ากับ 0.80 ตัวบ่งชี้ EN1, TD3 และ TD5 มีค่าเท่ากับ 0.79 ตัวบ่งชี้ TE2 มีค่าเท่ากับ 0.78 ตัวบ่งชี้ TE6 และ ID1 มีค่าเท่ากับ 0.77 ตัวบ่งชี้ EN2 มีค่าเท่ากับ 0.73 ตัวบ่งชี้ TE1 มีค่าเท่ากับ 0.69 และตัวบ่งชี้ TE7 มีค่าต่ำที่สุดเท่ากับ 0.36

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ผลการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Second order Confirmatory factor analysis) พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ มีค่าเป็นบวก โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.98 - 0.99 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัว โดยเรียงตามลำดับ ดังนี้ องค์ประกอบด้านการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ (IN) องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ (EN) องค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ (CR) และองค์ประกอบด้านอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก (ID) มีค่าเท่ากับ 0.99 องค์ประกอบด้านการเรียนรู้เป็นทีม (IE) และองค์ประกอบด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ (AI) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.98

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ตามบริบทการศึกษาคาทอลิก ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ การเรียนรู้เป็นทีม การนำเทคโนโลยีมาใช้ การสร้างนวัตกรรม การเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก และ 27 ตัวบ่งชี้ ซึ่งสะท้อนโครงสร้างภาวะผู้นำการเรียนรู้มีลักษณะเป็น โครงสร้างเชิงพหุมิติ ที่บูรณาการมิติด้านการเรียนรู้ การบริหารจัดการ และคุณค่าขององค์กรการศึกษาเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งองค์ประกอบด้านการเรียนรู้เป็นทีม สอดคล้องกับแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่เสนอว่าการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลไกหลักในการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (Senge, P., 1990) และสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่าภาวะผู้นำทางการศึกษาที่มีประสิทธิผลต้องมุ่งสร้างวัฒนธรรม การเรียนรู้ร่วมกันของครูและบุคลากรมากกว่าการพึ่งพาความสามารถเฉพาะบุคคลของผู้บริหารเพียงอย่างเดียว (Leithwood, K. et al., 2020) ในบริบทของโรงเรียนคาทอลิก องค์ประกอบนี้มีความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากโรงเรียนคาทอลิกยึดหลักการทำงานแบบชุมชนแห่งความเชื่อและความร่วมมือ (community) การพัฒนาครู และบุคลากรจึงมิใช่เพียงการเพิ่มพูนทักษะวิชาชีพ แต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันบนฐานของพันธกิจ ค่านิยม และความรับผิดชอบต่อการพัฒนาผู้เรียน องค์ประกอบด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ และการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ สะท้อนบทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ขององค์กร ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดภาวะผู้นำเชิงระบบที่เสนอว่าผู้นำ

สถานศึกษายุคใหม่ต้องใช้ข้อมูล เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Hitt, D. H. & Tucker, P. D., 2016) อย่างไรก็ตาม ในบริบทของโรงเรียนคาทอลิก ความสำคัญของเทคโนโลยีมิได้อยู่ที่ความทันสมัยเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอยู่บนฐานของการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม รับผิดชอบ และคำนึงถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ การนำเทคโนโลยีมาใช้จึงมีความหมายในฐานะเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้มากกว่าเครื่องมือเพื่อประสิทธิภาพเพียงอย่างเดียว องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ ความคิดสร้างสรรค์ ทำหน้าที่เป็นเงื่อนไขเชิงระบบที่สนับสนุนการเกิดภาวะผู้นำการเรียนรู้ โดยสอดคล้องกับแนวคิด student-centered leadership ซึ่งเน้นว่าผู้นำสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของทั้งผู้เรียนและครู (Robinson, V. M. J., 2011) ในบริบทของโรงเรียนคาทอลิก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้มิได้หมายถึงเพียงทรัพยากร อาคารสถานที่ หรือบรรยากาศทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบรรยากาศทางจิตวิญญาณ ความสัมพันธ์ที่เปี่ยมด้วยความเมตตา การยอมรับคุณค่าของแต่ละบุคคล และการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนด้วย ดังนั้น ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเรียนรู้จึงต้องสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ทั้งเอื้อต่อการเรียน และเอื้อต่อการเติบโตภายในไปพร้อมกัน นอกจากนี้การปรากฏของความคิดสร้างสรรค์ในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของโมเดลยังสะท้อนว่าภาวะผู้นำการเรียนรู้จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับความสามารถในการปรับตัว การคิดเชิงระบบ และการมองอนาคต ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำในบริบทการศึกษาที่เผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Leithwood, K. et al., 2020) อีกทั้งความคิดสร้างสรรค์ทำให้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ในโรงเรียนคาทอลิกไม่หยุดอยู่ที่การอนุรักษ์คุณค่าเดิม แต่สามารถต่อยอดคุณค่าเดิมให้มีพลังและความหมายในบริบทปัจจุบันได้ และองค์ประกอบด้านอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก เป็นคุณูปการเชิงบริบทที่สำคัญของการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากช่วยขยายกรอบแนวคิดภาวะผู้นำการเรียนรู้ให้ครอบคลุมมิติด้านคุณค่า จริยธรรม และพันธกิจขององค์กรการศึกษา ผลการวิจัยสอดคล้องกับข้อเสนอที่ว่าภาวะผู้นำทางการศึกษามีความหมายและความยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อสอดคล้องกับวัฒนธรรม และค่านิยมขององค์กร (Bush, T., 2020) ในบริบทของโรงเรียนคาทอลิก ผู้บริหารมิได้ทำหน้าที่เพียงกำกับดูแลการจัดการศึกษา แต่ยังคงต้องเป็นผู้นำทางคุณค่า เป็นผู้เชื่อมโยงพันธกิจของโรงเรียนกับการพัฒนาครูและนักเรียน และเป็นผู้ดูแลให้องค์กรยังคงรักษาอัตลักษณ์ของการศึกษาคาทอลิกไว้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง การบูรณาการอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิกกับโครงสร้างภาวะผู้นำการเรียนรู้จึงสะท้อนว่ากรอบแนวคิดภาวะผู้นำสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมและศาสนาได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งยังพบการศึกษาน้อยในวรรณกรรมสากล

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายตามบริบทการศึกษาคาทอลิกสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($X^2 = 172.72$, $df = 207$, $p = 0.109$) ค่าไค-สแควร์ (X^2/df) เท่ากับ 0.83 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.97 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI) เท่ากับ 0.97 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Second order Confirmatory factor analysis) พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ มีค่าเป็นบวก โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.98 - 0.99 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัว อาจสะท้อนถึงความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้กับองค์ประกอบแฝงของภาวะผู้นำการเรียนรู้ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นผลจากกระบวนการพัฒนาเครื่องมือที่ผ่านการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยอย่างเป็นระบบ รวมถึงการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งช่วยให้ตัวบ่งชี้มีความชัดเจนและสัมพันธ์กับโครงสร้างแนวคิดอย่างใกล้ชิด โดยเรียงตามลำดับดังนี้ องค์ประกอบด้านการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ (IN) องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ (EN) องค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ (CR) และองค์ประกอบด้านอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิก (ID) มีค่าเท่ากับ 0.99 องค์ประกอบด้านการเรียนรู้เป็นทีม (IE) และองค์ประกอบด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ (AT) มีค่าน้ำหนัก

องค์ประกอบเท่ากับ 0.98 ซึ่งสะท้อนว่าภาวะผู้นำการเรียนรู้มีใช้คุณลักษณะเชิงเดียว แต่เป็นโครงสร้างเชิงพหุมิติที่บูรณาการมิติด้านการเรียนรู้ การจัดการองค์กร และค่านิยมร่วมกัน ผลการวิจัยนี้สนับสนุนข้อเสนอของ Hallinger, P. ที่ชี้ว่าภาวะผู้นำทางการศึกษาควรถูกอธิบายในฐานะโครงสร้างที่ขึ้นกับบริบท (context-dependent leadership) มากกว่าการเป็นชุดสมรรถนะสากลที่ใช้ได้เหมือนกันทุกบริบท เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทั้งหก พบว่า องค์ประกอบหลักส่วนใหญ่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดภาวะผู้นำการเรียนรู้ในระดับนานาชาติ เช่น การเรียนรู้เป็นทีม การใช้เทคโนโลยี การสร้างนวัตกรรม และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Hallinger, P., 2018) ซึ่งได้รับการกล่าวถึงอย่างต่อเนื่องในงานวิจัยด้านภาวะผู้นำทางการศึกษา (Leithwood, K. et al., 2020); (Hitt, D. H. & Tucker, P. D., 2016) อย่างไรก็ตาม การเพิ่มองค์ประกอบด้านอัตลักษณ์การศึกษาโรงเรียนคาทอลิกสะท้อนการขยายกรอบแนวคิดภาวะผู้นำการเรียนรู้ให้ครอบคลุมมิติด้านคุณค่าและพันธกิจขององค์กรการศึกษา องค์ประกอบด้านการเรียนรู้เป็นทีมมีบทบาทโดดเด่นในโครงสร้างโมเดล ซึ่งสะท้อนว่าภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษามีรากฐานอยู่บนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของครูและบุคลากร ผลการวิจัยนี้ช่วยยืนยันข้อเสนอเชิงทฤษฎีที่ว่า การเรียนรู้เป็นทีมมิใช่เพียงกิจกรรมเสริม แต่เป็นกลไกหลักที่เชื่อมโยงภาวะผู้นำกับการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนอย่างยั่งยืน (Senge, P., 1990); (Leithwood, K. et al., 2020) ในบริบทของโรงเรียนเครือสาสน์ การเรียนรู้เป็นทีมยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางที่เชื่อมโยงการพัฒนาทางวิชาการกับค่านิยมขององค์กร ซึ่งช่วยอธิบายว่าทำไมองค์ประกอบนี้จึงมีน้ำหนักเชิงโครงสร้างสูงในโมเดล การค้นพบนี้สนับสนุนข้อเสนอว่าภาวะผู้นำการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลต้องสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน มากกว่าการพึ่งพาความสามารถเฉพาะบุคคลของผู้บริหารเพียงลำพัง องค์ประกอบด้านการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานและการสร้างนวัตกรรม การเรียนรู้สะท้อนบทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (change agent) มากกว่าผู้จัดการเชิงระบบ ผลการวิจัยนี้ช่วยขยายความเข้าใจว่า การใช้เทคโนโลยีในภาวะผู้นำการเรียนรู้มิใช่การนำเครื่องมือมาใช้เชิงเทคนิคเท่านั้น แต่เป็นการใช้เทคโนโลยีเป็นกลไกในการสร้างการเรียนรู้ การตัดสินใจบนฐานข้อมูล และการพัฒนานวัตกรรมอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่าภาวะผู้นำทางการศึกษายุคใหม่ต้องผสมผสานการจัดการเชิงนวัตกรรมเข้ากับการเรียนรู้ขององค์กร (Hitt, D. H. & Tucker, P. D., 2016) และสะท้อนแนวโน้มการเปลี่ยนผ่านจาก instructional leadership แบบดั้งเดิมไปสู่ learning leadership ที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์ประกอบด้านการจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และความคิดสร้างสรรค์ทำหน้าที่เป็นเงื่อนไขเชิงระบบที่สนับสนุนการเกิดภาวะผู้นำการเรียนรู้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิด student-centered leadership ที่เสนอว่าผู้นำสถานศึกษามีบทบาทโดยตรงในการสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและครู (Robinson, V. M. J., 2011) ความคิดสร้างสรรค์ปรากฏเป็นองค์ประกอบหนึ่งของโมเดล สะท้อนว่าภาวะผู้นำการเรียนรู้ไม่สามารถแยกออกจากความสามารถในการคิดเชิงระบบ การปรับตัว และการมองอนาคต ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำในบริบทการศึกษาที่เผชิญความไม่แน่นอนสูง และองค์ประกอบด้านอัตลักษณ์การศึกษาโรงเรียนคาทอลิกเป็นคุณูปการเชิงบริบทที่สำคัญของการวิจัยครั้งนี้ โดยช่วยขยายกรอบแนวคิดภาวะผู้นำการเรียนรู้ให้ครอบคลุมมิติด้านคุณค่า จริยธรรม และพันธกิจขององค์กรการศึกษา ผลการวิจัยนี้สนับสนุนข้อเสนอของ Bush, T. ที่ระบุว่าภาวะผู้นำทางการศึกษาจะมีความหมายและยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อสอดคล้องกับวัฒนธรรมและค่านิยมขององค์กร การบูรณาการอัตลักษณ์การศึกษาคาทอลิกเข้ากับภาวะผู้นำการเรียนรู้จึงมิใช่เพียงการเพิ่มองค์ประกอบใหม่ แต่เป็นการชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างภาวะผู้นำการเรียนรู้สามารถปรับขยายให้สะท้อนบริบททางวัฒนธรรมและศาสนาได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นประเด็นที่ยังได้รับการศึกษาไม่มากในวรรณกรรมสากล (Bush, T., 2020)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายการศึกษาตามบริบทการศึกษาตามบริบทการศึกษาพบว่ ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายการศึกษาตามบริบทการศึกษาประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การเรียนรู้เป็นทีม การนำเทคโนโลยีมาใช้ การสร้างนวัตกรรม การเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และอัตลักษณ์การศึกษาตามบริบทการศึกษา รวม 27 ตัวบ่งชี้ สะท้อนการบูรณาการมิติทางวิชาการ เทคโนโลยี คุณธรรม และจิตตา-ภิบาลอย่างเป็นระบบ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และมีความตรงเชิงโครงสร้างในระดับดี สามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนเอกเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในด้านการพัฒนาระบบการฝึกอบรมผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายการศึกษาควรพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมผู้บริหารที่ครอบคลุมทั้ง 6 องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by Doing) และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้บริหาร ด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนา Professional Learning Community (PLC) อย่างเป็นรูปธรรมในทุกโรงเรียน โดยจัดสรรเวลาและทรัพยากรที่เพียงพอสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม ด้านการลงทุนด้านเทคโนโลยี ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและการฝึกอบรมบุคลากรให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม ด้านการพัฒนาระบบการประเมินและติดตาม ควรพัฒนาระบบการประเมินภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโดยใช้ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นเป็นเครื่องมือในการประเมินและให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อการพัฒนา และด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาชั้นนำทั้งในและต่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดี สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเรียนรู้กับผลลัพธ์ทางการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) เพื่ออธิบายอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน คุณภาพการสอน ความผูกพันของครู และความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และควรศึกษาเชิงลึกด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพหรือแบบผสมผสานเพื่อทำความเข้าใจกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารของแต่ละองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายการศึกษาตามบริบทการศึกษาตามบริบทการศึกษา โดยเฉพาะอัตลักษณ์การศึกษาตามบริบทการศึกษา เพื่ออธิบายกลไกการบูรณาการค่านิยมทางศาสนากับภาวะผู้นำร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2561). ภาวะผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bush, T. (2020). Theories of educational leadership and management. (5th ed.). London: Sage.
- Christiansen, I. & Tronsmo, E. (2013). Teachers' learning communities. In J. H. McMillan (Ed.), Thousand Oaks: Sage.
- Curtis, R. (2012). Finding a new way: Leveraging teacher leadership to meet unprecedented demands. Washington, DC: Aspen Institute.
- Greiter, T. W. (2013). Leadership for 21st Century Learning. New York: OCED Publishing.
- Hallinger, P. (2018). Bringing context out of the shadows of leadership. Educational Management Administration & Leadership, 46(1), 5-24.
- Hitt, D. H. & Tucker, P. D. (2016). Systematic review of key practices in effective school leadership. Review of Educational Research, 86(2), 531-569.

- Jolouch, A. et al. (2013). Leadership for 21st century learning. New York: OCED Publishing.
- Kouzes, J. M. & Posner, B. Z. (2016). The leadership challenge. (5th ed.). San Francisco, California: Jossey-Bass.
- Leithwood, K. et al. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management*, 40(1), 5-22.
- Robinson, V. M. J. (2011). Student-centered leadership. San Francisco, California: Jossey-Bass.
- Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2004). A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling. (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates / Psychology Press.
- Senge, P. (1990). The Fifth Discipline The Art and Practice of the Learning Organization. New York: Doubleday/Currency.
- Tubin, D. (2013). Approaches to Learning Leadership Development in Different School. System in Leadership for 21 Century Learning. New York: OCED Publishing.

การบูรณาการองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา ร่วมสมัยแบบไทย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต*

INTEGRATING THE KNOWLEDGE OF MEDITATION PRACTICE IN CONTEMPORARY THAI BUDDHIST CULTURE FOR DEVELOPING THE QUALITY OF LIFE

ดิเรก สีหะ*, ฉลอง พันธุ์จันทร์, ธีระพงษ์ มีไธสง

Direk Seeha*, Chalong Phanchan, Theerapong Meethaisong

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาสารคาม ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University, Mahasarakham, Thailand

*Corresponding author E-mail: Mongkolphan1981@gmail.com

*Tel: 083-050-0233

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแบบการปฏิบัติกรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) ศึกษาองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาร่วมสมัยแบบไทย และ 3) บูรณาการองค์ความรู้ดังกล่าวเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย จากกลุ่มเป้าหมาย 42 รูป/คน ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษา (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 จำนวน 60 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการปฏิบัติกรรมฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นระบบองค์ความรู้ที่ตั้งอยู่บนหลักการแห่งความเป็นเหตุและผล โดยมีสติปัญญา 4 เป็นแกนกลางในการพัฒนาปัญญาที่ดำเนินไปสู่ความพ้นทุกข์ ส่วนองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานร่วมสมัยแบบไทย 3 รูปแบบ คือ รูปแบบพองหนอ-ยุบหนอ รูปแบบเคลื่อนไหว และรูปแบบอานาปานสติ มีความเชื่อมโยงกับหลักธรรมในคัมภีร์อย่างเป็นระบบ โดยเชิงโครงสร้างยึดโยงอยู่บนฐานไตรสิกขา เชิงองค์ธรรมใช้ความเพียร สติ และสัมปชัญญะเป็นกลไกในการปรับความสมดุลทางจิต และเชิงกระบวนการมุ่งเปลี่ยนผ่านจากสมมติบัญญัติไปสู่ปรมาตถธรรม เพื่อการประจักษ์แจ้งรูปนามที่ดำเนินไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ เมื่อบูรณาการองค์ความรู้ทั้ง 3 รูปแบบ ภายใต้กรอบพุทธธรรม พบว่า สามารถส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลการประเมินความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.50) องค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้สะท้อนให้เห็นวัตรกรรมเชิงพุทธที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวม และสามารถประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบในการส่งเสริมสุขภาวะและการพัฒนามนุษย์ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบูรณาการ, องค์ความรู้, การปฏิบัติกรรมฐาน, วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาร่วมสมัยแบบไทย, การพัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

This research aims to: 1) study meditation practice models in Buddhist scriptures; 2) investigate the body of knowledge concerning meditation practices in contemporary Thai Buddhist

culture; and 3) integrate said knowledge to enhance quality of life. This study employs a mixed-methods research design. Qualitative data were gathered through documentary research, in-depth interviews, and focus group discussions with 42 key informants. Quantitative data were collected via questionnaires distributed to a sample group of 60 first-year vocational certificate students, with data analyzed using descriptive statistics. The findings revealed that Meditation practice models in Buddhist scriptures constitute a knowledge system grounded in the principles of cause and effect, with the Four Foundations of Mindfulness (Satipaṭṭhāna) serving as the core for developing wisdom toward liberation. The three contemporary Thai meditation models the "Rising-Falling" method, the "Rhythmic Movement" method, and "Mindfulness of Breathing" (Ānāpānasati) are systematically linked to scriptural doctrines. Structurally, they are anchored in the Threefold Training (Sikkhā); doctrinally, they utilize effort (Viriya), mindfulness (Sati), and clear comprehension (Sampajañña) as mechanisms for mental balancing; and procedurally, they aim for a transition from conventional reality (Sammuti-paññatti) to ultimate reality (Paramattha-dhamma) to realize the nature of mind and matter (Nāmarūpa) in accordance with the Three Common Characteristics (Tilakkhaṇa). Integrating these three models under the framework of Buddhist Dhamma effectively promotes the quality of life among the sample group. The overall satisfaction assessment was at a high level ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.50). The synthesized body of knowledge reflects a Buddhist innovation conducive to holistic quality of life development and can be applied as a model for sustainable wellbeing and human development.

Keywords: Integration, Body of Knowledge, Meditation Practice, Contemporary Thai Buddhist Culture, Quality of Life Development

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา มิคชาลเถรคาถา กล่าวถึง อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหนทางสู่สันติสุข (ขุ.วิ. 26/421/412) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แนวคิดเกี่ยวกับคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ความสงบสันติ องค์การสหประชาชาติ (UN) ยกย่องให้วันวิสาขบูชาของทุกปีเป็น “วันสันติภาพโลก” (กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558) ในทางพระพุทธศาสนา คำว่า “สันติ” เป็นไวยากรณ์ของ “นิพพาน” (พระโมคคัลลานเถระ, 2547) สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาต่อสังคมโลก อย่างไรก็ตาม สันติภาพในระดับสากลไม่อาจสัมฤทธิ์ผลได้อย่างยั่งยืน หากปราศจากรากฐานอันมั่นคงของสันติภาพภายใน (Inner Peace) ระดับปัจเจกบุคคล เนื่องจากวิกฤตความขัดแย้งและความทุกข์ของมนุษย์ ล้วนมีปฐมเหตุมาจากสภาวะจิตใจที่ขาดดุลยภาพเกี่ยวกับเรื่องนี้ พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นว่า ทุกข์และความดับทุกข์สามารถค้นพบได้ภายในตนเอง ผ่านการปฏิบัติกรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 อันเป็นทางสายเดียวและเป็นทางสายเอกที่มุ่งตรงสู่พระนิพพาน (ที.ม. 10/372/301) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในมุมมองทางจิตวิทยาเชิงพุทธ (Buddhist Psychology) การปฏิบัติกรรมฐานเป็นกระบวนการขัดเกลาพฤติกรรมและปรับโครงสร้างทางจิต (Mental Cultivation) เพื่อสร้าง “พื้นที่ว่างระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง” อันส่งผลให้บุคคลบริหารจัดการอารมณ์และเผชิญวิกฤตการณ์ในชีวิตได้อย่างมีวุฒิภาวะ (ธวัชชัย กันนะพันธุ์, 2562) ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับคุณภาพชีวิต (Quality of Life) หรือสภาวะแบบองค์รวมที่ผสมผสาน

ภาพทั้งทางกาย จิต สังคม และปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2543) กระบวนการนี้ตั้งอยู่บนรากฐาน การศึกษาค้นถุและวิปัสสนาธุระที่เกื้อกูลกันมาอย่างยาวนานในสังคมไทย (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2560) จนเกิดความหลากหลายเชิงรูปแบบที่สอดคล้องกับพลวัตสังคมร่วมสมัย อาทิ รูปแบบพองหนอ-ยุบหนอ รูปแบบ พุท-โธ รูปแบบเคลื่อนไหว และรูปแบบอานาปานสติ (ฉลอง พันธุ์จันทร์, 2561) รวมถึงรูปแบบรูป-นาม และ รูปแบบสัมมา-อรหัง (พระมหาวิชัย วุฑฒิชโย, 2563) เป็นต้น แม้ว่าการปฏิบัติในแต่ละรูปแบบ จะมีจุดเด่น เชิงกระบวนการที่แตกต่างกัน แต่ในเชิงหลักการล้วนยึดโยงอยู่บนรากฐานของสติปัฏฐาน 4 โดยในมิติเชิงวิชาการ และการประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน ยังพบข้อจำกัดด้านการบูรณาการองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานระหว่างรูปแบบ ต่าง ๆ ให้เป็นเอกภาพ ส่งผลให้การสังเคราะห์แก่นพุทธธรรมเพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นระบบ ยังไม่ อาจสัมฤทธิ์ผลได้อย่างเต็มศักยภาพ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบการปฏิบัติกรรมฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการสังเคราะห์ชุดความรู้ตามหลักพุทธธรรม ควบคู่กับการศึกษาองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐาน ในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาร่วมสมัยแบบไทย 3 รูปแบบ ได้แก่ การปฏิบัติกรรมฐานแบบพองหนอ-ยุบหนอ ตามแนวทางหลวงพ่อโชดก ญาณสิทธิ การปฏิบัติกรรมฐานแบบเคลื่อนไหว ตามแนวทางหลวงพ่อเทียน จิตตสุโก และการปฏิบัติกรรมฐานแบบอานาปานสติ ตามแนวทางอาจารย์โกเอ็นก้า ซึ่งแต่ละรูปแบบต่างก็ยืนยันว่าแนวทาง ของตนตั้งอยู่บนหลักการแห่งวิปัสสนาวิถึ ที่ดำเนินไปสู่ความพ้นทุกข์อย่างแท้จริง และบูรณาการองค์ความรู้ดังกล่าว โดยยึดโยงกับองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อสรรสร้างชุดความรู้ ในบริบทนวัตกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติกรรมฐานอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการปฏิบัติกรรมฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานที่ปรากฏในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาร่วมสมัยแบบไทย
3. เพื่อบูรณาการองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาร่วมสมัยแบบไทย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นหลัก และเชิงปริมาณสนับสนุน โดยในเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ตำรา งานวิจัย และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลภาคสนาม เก็บรวบรวมโดยการสังเกตเชิงมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มย่อย เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐาน ในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาร่วมสมัยแบบไทย 3 รูปแบบ ได้แก่ การปฏิบัติพองหนอ-ยุบหนอ ตามแนวทาง หลวงพ่อโชดก ญาณสิทธิ ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรม “ตางัง เล้งง์ เฉลิมราช 60 ปี” จ.เชียงใหม่ การปฏิบัติเคลื่อนไหว ตามแนวทางหลวงพ่อเทียน จิตตสุโก ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรม “วัดแพร่แสงเทียน” และ “วัดพระธาตุแสงเทียน” จ.แพร่ และการปฏิบัติอานาปานสติ ตามแนวทางอาจารย์โกเอ็นก้า ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรม “ธรรมสัณต๊ะ” จ.ลำพูน ส่วนในเชิงปริมาณ เป็นการนำองค์ความรู้ที่บูรณาการแล้วจัดการฝึกอบรมทดลองปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 ภายในกรอบระยะเวลา 5 ชั่วโมง จากนั้นประเมินความพึงพอใจด้วยแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion Criteria) ดังนี้ เชิงคุณภาพ (สำหรับการบูรณาการ) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 42 รูป/คน โดยใช้การสุ่ม แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากศูนย์ปฏิบัติธรรมทั้ง 3 แห่ง แบ่งเป็น 1) พระวิปัสสนาจารย์ที่มีประสบการณ์

สอนเกิน 10 ปีขึ้นไป ศูนย์ฯ ละ 1 รูป/คน 2) ธรรมบริกรที่ผ่านการคัดกรองจากทางศูนย์ปฏิบัติธรรม ศูนย์ฯ ละ 3 รูป/คน และ 3) ผู้ปฏิบัติกรรมฐานที่มีความเข้าใจและประสบการณ์ ศูนย์ฯ ละ 10 รูป/คน เจริญปริมาณ: กลุ่มตัวอย่าง อาสาสมัคร จำนวน 60 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 โดยใช้การสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) เพื่อเข้ารับฝึกปฏิบัติกรรมฐานตามชุดความรู้ที่ผ่านการบูรณาการ และตอบแบบสอบถาม ประเมินผล

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เชิงคุณภาพ ใช้แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแนวคำถามการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เจริญปริมาณ แบบสอบถาม (Questionnaire) มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิดคุณภาพชีวิตและหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อกำหนดนิยามตัวแปร 2) ร่างแบบสอบถามครอบคลุม 6 ส่วน (ข้อมูลทั่วไป ความพึงพอใจ ผลสัมฤทธิ์ ปัจจัยสัมพันธ์ ความรู้ความเข้าใจ และข้อเสนอแนะ) 3) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อหาค่า IOC 4) ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และ 5) นำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของโครนบาค (Cronbach's Alpha) ซึ่งได้ค่าเท่ากับ 0.97

การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) เชิงคุณภาพ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และข้อมูลทุติยภูมิจากอรรถกถาพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนตำราทางพระพุทธศาสนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติธรรมทั้ง 3 แห่ง โดยใช้การสังเกตการณ์เชิงมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อบันทึกพฤติกรรมและบรรยากาศการปฏิบัติ และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมถึงการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่คัดเลือกมาตามเกณฑ์ที่กำหนด เจริญปริมาณ การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์ในระบแรกมาจัดทำเป็นชุดความรู้และจัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ให้แก่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน หลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรม ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว เพื่อวัดระดับความพึงพอใจและข้อเสนอแนะในมิติต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อย่างเป็นระบบ เริ่มจากการถอดรหัสข้อมูล (Coding) จัดกลุ่มประเด็น (Thematic Analysis) และสังเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พุทธศาสตร์ร่วมกับข้อมูลภาคสนาม เพื่อบูรณาการเป็นชุดความรู้ตามกรอบสติปัฏฐาน 4 เจริญปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นอกจากนี้ได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยว่า “ระดับความเข้าใจในการปฏิบัติกรรมฐานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับคุณภาพชีวิต” จึงใช้สถิติเชิงอนุมาน Pearson's Correlation Coefficient เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ระดับความพึงพอใจแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด (3.68 - 5.00), ระดับมาก (2.34 - 3.67) และ ระดับน้อย (1.00 - 2.33)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้นำเสนอเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษารูปแบบการปฏิบัติกรรมฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบการปฏิบัติกรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาออกเป็น 3 ประเด็นสำคัญ คือ 1) โครงสร้างดุลยภาพระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (Systematic Framework) ผลการวิจัยพบว่า มีการจัดวางระบบการศึกษาในภาคทฤษฎี โดยนับว่าเป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวเนื่องกัน 2 ส่วน ได้แก่

1.1) คันถุระ เป็นการวางรากฐานทางปัญญาด้วยการศึกษาพระไตรปิฎก สอดรับกับหลักไตรสิกขา (อริสสิกขา อริสมาธิสิกขา และอริปัญญาสิกขา) โดยมีความสัมพันธ์กับอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นกรอบโครงสร้างหลักในฐานะ “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือทางสายกลางเพื่อคุณภาพของชีวิต และ 1.2) วิปัสสนาธุระ เป็นการประยุกต์ชุดความรู้สู่ประสบการณ์ตรงผ่านกรรมฐาน จำแนกออกเป็น สมถกรรมฐาน เพื่อสร้างคุณภาพแห่งสมาธิในระดับผาน และ วิปัสสนากรรมฐาน เพื่อยกระดับจิตสู่ปัญญาญาณในการขจัดมัจฉาทัฐิ โดยมีสติปัญญา 4 เป็นแกนกลางและทางสายเอก (เอกายนมรรค) เพียงสายเดียวที่มุ่งตรงสู่ความพ้นทุกข์ คือ พระนิพพาน 2) การวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จตามความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Variation Analysis) จากการสังเคราะห์ พบว่า การปฏิบัติกรรมฐานในระดับบุคคล (Subjective Factors) อุปมาเหมือน “บัวสามเหล่า” โดยผลสัมฤทธิ์ในการบรรลุธรรม (มรรค ผล นิพพาน) จะรวดเร็ว (ชิปปาปัญญา) หรือเนิ่นช้า (พันธาปัญญา) ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ 2.1) ระดับอนุสัยกิเลสภายในจิตใจ 2.2) ความสมบูรณ์ของอินทรีย์ 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) และ 2.3) องค์ประกอบด้านสัปปายะ เช่น ร่างกาย วัย และสิ่งแวดล้อม และ 3) กลไกการเปลี่ยนผ่านสภาวะธรรมและดัชนีชี้วัดวิวัฒนาการทางจิต (Evaluation of Progress) จำแนกองค์ความรู้เชิงกระบวนการ (Procedural Knowledge) ออกเป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ 3.1) มิติทางด้านองค์ธรรม เน้นความเพียร (อาตปปี) ความระลึกได้ (สติ) และความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมปชัญญะ) 3.2) มิติทางด้านสภาวะธรรม มุ่งเน้นความมีสติสัมปชัญญะและการรักษาความปกติเป็นกลางทางจิต (ตตรมัชฌัตตตา) และ 3.3) มิติทางด้านมาตรฐานธรรม มุ่งสู่การปล่อยวาง (วิราคะ) และการสละออก (จาคะ) อย่างไรก็ตาม วิวัฒนาการของการปฏิบัติสามารถวัดผลได้อย่างเป็นระบบผ่านวิสุทธิ 7 (ความบริสุทธิ์ 7 ชั้น) อันเป็นพื้นฐานให้เกิดวิปัสสนาญาณ 16 (โสฬสญาณ) ในกระบวนการนี้จะเกิดการละกิเลสเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่ระดับชั่วคราว (ตหังคปหาน) การสะกดไว้ด้วยกำลังสมาธิ (วิกขัมภนปหาน) ไปจนถึงการตัดขาดได้อย่างเด็ดขาด (สมุจเฉตปหาน) พร้อมกันนั้นจะมีการทำหน้าที่ต่ออริยสัจผ่านลำดับของปริยญา คือ การทำความรู้จักสภาวะ (ญาณปริยญา) การพิจารณาเห็นไตรลักษณ์ (ติริณปริยญา) และการละทิ้งมูลเหตุแห่งทุกข์ (ปหานปริยญา) ได้อย่างสมบูรณ์

2. ผลการศึกษาองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานที่ปรากฏในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาธรรมสมัยแบบไทยจากการศึกษาเชิงพรรณนาวิเคราะห์ผ่านการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสกัดอัตลักษณ์ของการปฏิบัติกรรมฐานร่วมสมัยทั้ง 3 รูปแบบ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้เชิงโครงสร้าง (Structural Analysis) ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างมิติต่าง ๆ โดยจำแนกออกเป็น 3 ระดับหลัก ดังนี้ 1) โครงสร้างเชิงกลไกการทำงานของจิต (Cognitive and Functional Structure) ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานทั้ง 3 รูปแบบ มีโครงสร้างการทำงานที่ยึดโยงอยู่บนระบบเดียวกัน คือ การใช้ “สติ” เป็นกลไกหลักในการกำหนดรู้อารมณ์อย่างจดจ่อต่อเนื่อง (Momentary Concentration) โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติ คือ 1.1) มิติทางด้านองค์ธรรม การบูรณาการพลังร่วมระหว่างความเพียร (อาตปปี) ความระลึกได้ (สติ) และความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมปชัญญะ) 1.2) มิติทางด้านสภาวะธรรม การธำรงคุณภาพแห่งจิตให้อยู่ในสภาวะเป็นกลาง (Equanimity) หรืออุเบกขา เพื่อประจักษ์แจ้งในสภาวะธรรมตามความเป็นจริง และ 1.3) มิติทางด้านมาตรฐานธรรม ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ที่นำไปสู่การสละละวางอุปาทาน (Detachment) โดยธรรมชาติ ซึ่งกลไกนี้สะท้อนให้เห็นว่า “การกำหนดรู้ ปัจจุบันขณะ และการปล่อยวาง” คือ กระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างเป็นเอกภาพในขณะจิตเดียว (Simultaneous Process) 2) โครงสร้างเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกายและจิต (Physio-Psychological Structure) จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มพระวิปัสสนาจารย์ พบข้อสรุปเชิงโครงสร้างว่า “ฐานกาย” (Body as a Base) ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) รองรับการปรากฏขึ้นของเวทนา จิต และธรรม โดยมีกลไกสนับสนุน 2 ประการ คือ 2.1) สหสัมพันธ์ระหว่างกายและจิต (Body-Mind Correlation) สภาวะจิตใจที่ผ่องใสย่อมส่งผลให้เชิงบวกต่อสรีรวิทยา ทำให้ร่างกายผ่อนคลายและสร้างเสริมสภาวะที่เข้มแข็ง และ 2.2) พลังงานทางสังคม (Social Energy)

กระแสแห่งความสงบเย็น (Serenity) จากภายในได้เปลี่ยนเป็นโครงสร้างพลังงานที่แผ่ขยายไปยังบุคคลรอบข้าง สร้างสัมพันธภาพทางสังคมที่เปี่ยมด้วยความอบอุ่นและไว้วางใจ และ 3) โครงสร้างเชิงจริยธรรมและการประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิต (Ethical and Applied Structure) ผลการวิเคราะห์ในกลุ่มธรรมบริกรและปฏิบัติกรฐานสะท้อนถึงพลวัตการเปลี่ยนผ่านจาก “วัตรปฏิบัติ” ไปสู่ “วิถีชีวิต” (From Practice to Lifestyle) ผ่านโครงสร้าง 3 ประการ คือ 3.1) โครงสร้างกุศลเจตนา (Altruistic Structure) การอุทิศตนของธรรมบริกรถูกนิยามว่าเป็นกระบวนการบำเพ็ญบารมีที่แปรเปลี่ยนภาระทางกาย ให้กลายเป็นความอิ่มเอมทางจิตวิญญาณ (Spiritual Joy) 3.2) ทุนทางสังคม (Social Capital) การก่อตัวของเครือข่ายกัลยาณมิตรและการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในวิถีปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และ 3.3) ผลสัมฤทธิ์ด้านคุณภาพชีวิต (Quality of Life Resultant) บทสรุปเชิงโครงสร้างชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติกรรมฐาน คือ เครื่องมือเชิงนวัตกรรมในการสร้าง “ภูมิคุ้มกันทางจิตใจ” (Mental Resilience) ที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมร่วมสมัย มุ่งเน้นสุขภาวะแบบองค์รวม (Holistic Well-being)

3. ผลการบูรณาการองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาร่วมสมัยแบบไทย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า เมื่อบูรณาการองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานทั้ง 3 รูปแบบเข้าด้วยกันตามหลักสติปัฏฐาน 4 จะได้องค์ความรู้ในฐานกาย 11 ประการ ฐานเวทนา 5 ประการ ฐานจิต 6 ประการ และฐานธรรม 15 ประการ โดยผลการบูรณาการดังกล่าวได้จำแนกโครงสร้างขององค์ความรู้ออกเป็นระดับชั้นที่เกี่ยวพันกัน เริ่มต้นจากระดับพฤติกรรมในฐานกาย ระดับอารมณ์ความรู้สึกในฐานเวทนา ระดับภาวะจิตในฐานจิต และระดับปัญญาความเท่าทันความจริงในฐานธรรม ซึ่งประกอบด้วย ประเด็นสำคัญรวมทั้งสิ้น 37 ประการ อันถือเป็นหลักมุดสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวม โดยมีรายละเอียดเชิงลึกจำแนกตามฐานการปฏิบัติ ดังปรากฏในตารางที่ 1 ถึง 4 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 องค์ความรู้/ประโยชน์ การปฏิบัติในฐานกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน	
องค์ความรู้	ประโยชน์
1. การใช้คำบริกรรม	เพื่อรักษาความต่อเนื่องของอารมณ์กรรมฐาน
2. การรักษาความสมดุลของลมหายใจ	เพื่อรักษาจังหวะและความต่อเนื่องของสภาวะธรรม
3. การรู้สึกดังสีกกลงไปที่จุดกระทบของลมหายใจ	เพื่อพัฒนาสมาธิในระดับอุปจาระ
4. การถ่ายเทน้ำหนัก	เพื่อให้โครงสร้างร่างกายเป็นอิสระ
5. การรักษาสมดุลของอินทรีย์ 5	เพื่อพัฒนาสภาวะธรรมทางด้านร่างกายและจิตใจ
6. การรักษาระเบียบวินัยในอิริยาบถ	เพื่อสร้างระเบียบวินัยในการตั้งรู้
7. การทำกายบริหาร 21 ท่วงท่า	เพื่อบรรเทาความเหนื่อยล้าและรักษาสุขภาพ
8. การโคจรสัมปชัญญะ	เพื่อรักษาความสมดุลของโครงสร้างร่างกาย
9. การรับรู้อาการเคลื่อนไหวและหยุดนิ่ง	เพื่อรับรู้อาการเกิดและดับในอารมณ์กรรมฐาน
10. การระลึกอารมณ์กรรมฐาน 2 ส่วน	เพื่อตรวจสอบสมาธิในระดับขณิกะ
11. การระลึกรู้สภาวะของธาตุที่จุดกระทบ	เพื่อรักษาสมาธิในระดับขณิกะ

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าในหมวดกายานุปัสสนาสติปัฏฐานจากคัมภีร์พระไตรปิฎก มีทั้งหมด 6 หมวดย่อย ในบริบทการปฏิบัติในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาร่วมสมัยแบบไทยทั้ง 3 รูปแบบ นำมาปรับใช้เพียง 4 หมวดย่อย ได้แก่ หมวดอานาปานสติ หมวดอิริยาบถ หมวดสัมปชัญญะ และหมวดธาตุมนสิการ

ตารางที่ 2 องค์ความรู้/ประโยชน์ การปฏิบัติในฐานเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน	
องค์ความรู้	ประโยชน์
1. การกำหนดรู้แบบเผชิญหน้า	เห็นลักษณะพิเศษของสภาวะธรรมได้เร็วขึ้น
2. การกำหนดรู้แบบกองโจร	เห็นลักษณะพิเศษของสภาวะธรรมได้ในระดับปานกลาง
3. การกำหนดรู้แบบถอยทัพ	เห็นลักษณะพิเศษของสภาวะธรรมได้ช้า
4. การน้อมจิตไปในอนิจจลักษณะ	ทำให้เกิดการปล่อยวาง และพัฒนาอุเบกขา
5. การกำหนดรู้เวทนาที่รุนแรงจนสงบลง	สามารถเพิ่มความแนบแน่นและประณีตในสมาธิ

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติในหมวดเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานนี้ นับเป็นอารมณ์กรรมฐานที่เป็นปรমัตถ์ปราศจากรูปารังสณฐาน ซึ่งต้องใช้ชุดความรู้ของการปฏิบัติในหมวดกายานุปัสสนาเป็นบาทฐาน เพราะเวทนาอาการต่าง ๆ ย่อมอาศัยฐานกายเป็นที่ปรากฏเกิดขึ้น

ตารางที่ 3 องค์ความรู้/ประโยชน์ การปฏิบัติในฐานจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน	
องค์ความรู้	ประโยชน์
1. การกำหนดรู้ด้วยจิตที่เป็นกลาง	เห็นสภาวะธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง
2. การกำหนด “เผละหนอ”	เพื่อรักษาความต่อเนื่องของอารมณ์กรรมฐาน
3. การกำหนดรู้ต้นจิต	เพื่อส่งผ่านความจดจ่อและต่อเนื่องระหว่างอิริยาบถ และกำหนดเห็นจิตสั่งในการกระทำอิริยาบถ รวมถึงตรวจเช็คสภาวะอาการทางจิตในความราบเรียบเป็นกลาง
4. การกำหนดรู้แบบแมวจับหนู	เพื่อรักษาอารมณ์กรรมฐานที่เป็นปัจจุบัน
5. การหายใจเข้าและออกให้แรงขึ้น	เพื่อดึงจิตกลับมาจากความคิดหรืออาการฟุ้งซ่าน
6. การพัฒนาศรัทธาให้เกิดขึ้น	เพื่อรักษาจิตไว้ในอารมณ์กรรมฐานได้อย่างต่อเนื่อง

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติในหมวดจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานนี้ นับเป็นอารมณ์กรรมฐานที่เป็นได้ทั้งปัญญุตติและปรมัตถ์ ซึ่งดำรงอยู่ในภาพแทนของรูปและนามที่ต้องอาศัยฐานกายเป็นที่ปรากฏเกิดขึ้น จึงต้องใช้ชุดความรู้ของการปฏิบัติในหมวดกายานุปัสสนาเป็นบาทฐานเช่นเดียวกับฐานเวทนาในเบื้องต้น

ตารางที่ 4 องค์ความรู้/ประโยชน์ การปฏิบัติในฐานธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน	
องค์ความรู้	ประโยชน์
1. การเข้าไปเพิกถอนสัญญา	เพื่อบรรเทาและระงับอาการง่วงเหงาหาวนอน องค์ความรู้ ลำดับที่ 1-7 นั้น เป็นการบรรเทาอาการง่วงระหว่างการปฏิบัติในบัลลังก์กรรมฐาน ส่วนองค์ความรู้ลำดับที่ 8 ควรเป็นทางเลือกสุดท้ายที่ไม่สามารถเข้าไปบริหารจัดการกับอาการง่วงนั้นได้ อย่างไรก็ตาม
2. การระลึกและพิจารณาธรรม	ในระหว่างการปฏิบัติแต่ละบัลลังก์นั้น ไม่ควรปล่อยให้อาการง่วงพอกพูนจนยากที่จะบรรเทาให้หายไปได้ พึงกำหนดรู้ตั้งแต่บุพนิมิตของอาการง่วงเริ่มปรากฏ ซึ่งนับว่าเป็นวิธีบริหารจัดการกับนิรฆณธรรมลำดับที่ 9
3. การสวดมนต์ภาวนา	
4. การเอานิ้วมียอนหู	
5. การลุกขึ้นยืน ล้างหน้า และมองฟ้า	
6. การระลึกถึงแสงสว่าง	
7. การเดินจงกรมให้เร็วขึ้นกว่าปรกติ	
8. การนอนในท่าสี่เหลี่ยม	
9. กำหนดรู้ตั้งแต่บุพนิมิตเริ่มปรากฏ	
10. สังเกตดูจุดกระทบของลมหายใจให้ละเอียดขึ้น	สามารถบรรเทาและระงับนิรฆณธรรม

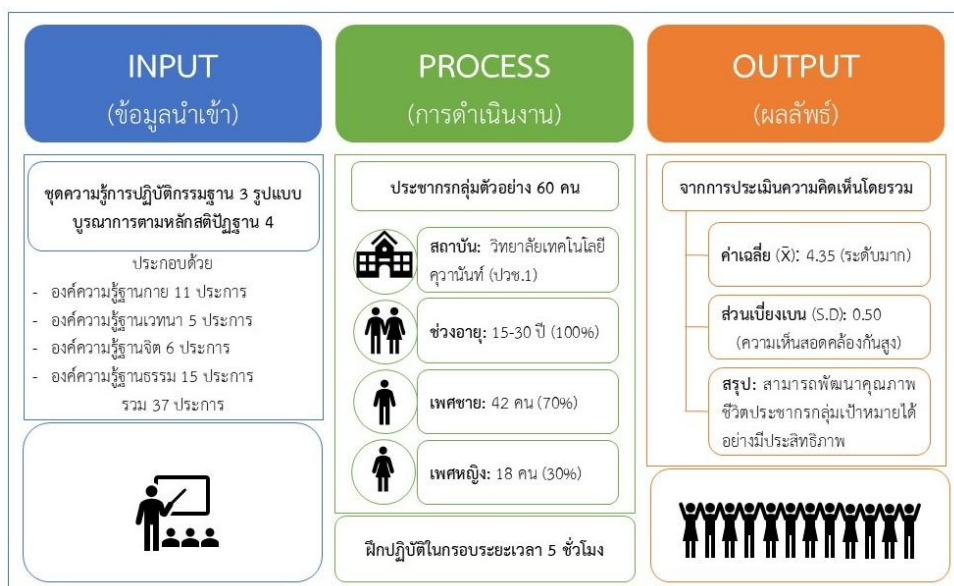

ตารางที่ 4 องค์ความรู้/ประโยชน์ การปฏิบัติในฐานธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน (ต่อ)

ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน	
องค์ความรู้	ประโยชน์
11. องค์กรรมฐาน 5 ประการ	ทำให้เข้าใจสภาวะธรรมตามความเป็นจริง
12. องค์ประกอบของการรับรู้ 5 ประการ	สังสมชุดความรู้ที่เป็นปัจจัยในการพัฒนาปัญญา
13. การมีชุดความรู้ที่ถูกต้อง	เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติ
14. รักษาความต่อเนื่องของการปฏิบัติ	พัฒนาสภาวะธรรมให้ประณีตและละเอียดอ่อน
15. การรักษาศีล 5 ในชีวิตประจำวัน	เพื่อช่วยประคองและรักษาสภาวะธรรม

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติในหมวดธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานนี้ นับเป็นอารมณ์กรรมฐานที่เป็นได้ทั้งบัญญัติและปรมาตม์ ซึ่งดำรงอยู่ในภาพแทนของความเป็นรูปและนาม ที่ต้องอาศัยฐานกายเป็นที่ปรากฏเกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องใช้ชุดความรู้ของการปฏิบัติในหมวดกายานุปัสสนาเป็นบาทฐานเช่นเดียวกับฐานเวทนาและฐานจิตที่ได้แสดงไว้แล้วในเบื้องต้น

เมื่อนำองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐาน ในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาร่วมสมัยแบบไทยทั้ง 3 รูปแบบ ที่บูรณาการเข้าด้วยกันเรียบร้อยแล้วมาทำการประเมินผล ด้วยวิธีการคัดเลือกอาสาสมัครเข้ารับการฝึกปฏิบัติตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร ภายในกรอบระยะเวลา 5 ชั่วโมง โดยใช้ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักตอบแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจ แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปทำการลงรหัส และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) พบว่า นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเทคโนโลยีควานันท์ ต.บ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น จำนวน 60 คน อายุระหว่าง 15 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 100 เป็นเพศชายจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 70 และเป็นเพศหญิง จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 30 จากการประเมินความคิดเห็นโดยรวม มีค่าเฉลี่ย (Mean) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.50) จึงสรุปได้ว่าการบูรณาการองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐาน ในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาร่วมสมัยแบบไทย สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 สรุปขั้นตอนการฝึกปฏิบัติกรรมฐาน 5 ชั่วโมง และสถิติกลุ่มตัวอย่าง 60 คน

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าการบูรณาการองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา ร่วมสมัยแบบไทย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรกลุ่มเป้าหมาย เป็นเครื่องยืนยันถึงมาตรฐานของชุดความรู้ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผล

1. จากการศึกษารูปแบบการปฏิบัติกรรมฐาน ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาซึ่งเน้นโครงสร้างดุลยภาพระหว่าง ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (Systematic Framework) พบว่า สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ที่กล่าวถึงการปฏิบัติกรรมฐานในสังคมไทย ร่วมสมัย เป็นการเปลี่ยนผ่านชุดความรู้จากคัมภีร์ไปสู่ประสบการณ์ตรง เพื่อสร้างดุลยภาพแห่งชีวิต โดยเฉพาะ การใช้สติปัญญา 4 เป็นแกนกลางในการพัฒนาสุขภาพทางจิต (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2562); (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2561) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kabat-Zinn, J. และพระมหา หารชา ธมฺมหาโส ในมิติของการใช้สติเพื่อลดความเครียด อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ค้นพบใหม่ (Originality) จากการวิจัย ครั้งนี้ คือ การสังเคราะห์โมเดล “กลไกการเปลี่ยนผ่านสภาวะธรรม” ที่จำแนกองค์ความรู้ออกเป็น 3 มิติหลักอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ 1) มิติทางด้านองค์ธรรม ที่เน้นความเพียร (อาตปปี) และการระลึกรู้ (สติมา) ความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมปชาโน) อันเป็นเสมือน “เครื่องยนต์หลัก” ในการขับเคลื่อนจิต 2) มิติทางด้านสภาวะธรรม ที่มุ่งเน้นการรักษา ความปกติเป็นกลางทางจิต (ตัตรมฺชฌตฺตา) ซึ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของการปรับตัวทางจิตวิทยาในสังคมที่มีความผันผวนสูง และ 3) มิติทางด้านมาตรฐานธรรม ที่มุ่งสู่การสละออก (จาคะ) และการปล่อยวาง (วิราคะ) อันเป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จที่เหนือกว่าเพียงแค่ความสงบชั่วคราว แต่เป็นการเปลี่ยนผ่านไปสู่การทำหน้าที่ต่อ อริยสัจผ่านลำดับของปริญา 3 (ญาณ-ตรีน-พาน) การค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติกรรมฐานในสังคมไทย ปัจจุบันมิได้เป็นเพียง “กิจกรรมเสริม” เพื่อความผ่อนคลาย แต่เป็นกระบวนการ “ถอนรากถอนโคนกิเลส” (Eradication) ตามหลักวิสุทธิ 7 ที่มีมาตรฐานการวัดผลชัดเจน การทำงานวิจัยเชื่อมโยง “ความสมบูรณ์ของอินทรีย์ 5” เข้ากับ “ปัจจัยสี่ปายะ” ยังเป็นการยืนยันว่า ความแพร่หลายของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีความหลากหลาย ในสังคมไทยนั้น แท้จริงคือการสร้าง “นิเวศวิทยาแห่งการตื่นรู้” ที่สอดคล้องกับจริตและภูมิหลังที่แตกต่างกัน (Individualized Path) ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติกรรมฐานสามารถเข้าถึงสภาวะทางปัญญา (Wisdom-based Well-being) และมีเกราะคุ้มกันทางจิตวิญญาณที่มีมาตรฐานธรรมรองรับอย่างเป็นระบบ ซึ่งถือเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและสังคมไทยในยุคปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน (Kabat-Zinn, J., 2003); (พระมหา หารชา ธมฺมหาโส, 2558)

2. จากการศึกษาองค์ความรู้ของการปฏิบัติกรรมฐาน ในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา ร่วมสมัยแบบไทย ทั้ง 3 รูปแบบ ผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเชิงวิเคราะห์ในระดับโครงสร้าง ดังนี้ 1) มิติกลไกการทำงานของจิตและนวัตกรรมทางปัญญา ข้อค้นพบเรื่องกลไก “Simultaneous Process” (รู้-ปัจจุบัน-วาง) สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2551) ที่อธิบายว่าการปฏิบัติวิปัสสนาที่ถูกต้อง คือ การใช้ “โยนิโสมนสิการ” เพื่อแยกแยะสภาวะธรรมออกจากอุปาทานในขณะจิตเดียว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551) ประเด็นนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของ ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์ และคณะ (2562) ที่พบว่า การฝึก สติสัมปชัญญะในรูปแบบร่วมสมัยช่วยลดกระบวนการคิดวนเวียน (Rumination) และสร้างความตื่นรู้ในปัจจุบัน ขณะได้อย่างมีนัยสำคัญ 2) มิติทุนทางสังคมและพลังงานเชิงบวก การสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรและพลังงานทาง สังคม (Social Energy) ในสำนักปฏิบัติกรรมฐาน (ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์ และคณะ, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัย ของ พระมหาเสมา ไขยพานิช ที่ศึกษาบทบาทของศูนย์ปฏิบัติธรรมในฐานะ “พื้นที่แห่งการขัดเกลาทางสังคม” (Social Socialization Space) ที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์เชิงราบ (Horizontal Relationship) ทำให้เกิด

การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระดับจิตวิญญาณ (พระมหาเสมา ไชยพานิช, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “ทุนทางสังคมเชิงจิตวิญญาณ” (Spiritual Social Capital) ของ Zohar, D. & Marshall, I. ที่ระบุว่าความฉลาดทางจิตวิญญาณเป็นฐานรากสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุข และ 3) มิติสุขภาวะแบบองค์รวมและภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ผลงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นสหสัมพันธ์ระหว่างกายและจิต (Body-Mind Correlation) (Zohar, D. & Marshall, I., 2004) สอดคล้องกับงานวิจัยระดับนานาชาติของ Kabat-Zinn, J. ผู้บุกเบิกการใช้สติบำบัด (MBSR) ซึ่งระบุว่าการรับรู้สภาวะทางกาย (Body Scan/ฐานกาย) ส่งผลโดยตรงต่อการทำงานของระบบประสาทส่วนกลางในการลดความเครียด (Kabat-Zinn, J., 2003) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพร ชีโนรส ที่พบว่า การฝึกสติพื้นฐานช่วยเพิ่มดัชนีชี้วัดความสุขและคุณภาพชีวิต (Well-being) ของประชาชนไทยในยุคเปลี่ยนผ่านได้อย่างยั่งยืน (สมพร ชีโนรส, 2561)

2. จากการศึกษาองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐาน ในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาแบบไทย ทั้ง 3 รูปแบบ พบประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย คือ “ระบบปฏิบัติการทางจิต” (Mental Operating System) ที่เป็นสากล แม้จะมีความแตกต่างทางด้านวิธีการปฏิบัติ (Technical Diversity) ระหว่างรูปแบบพองหนอ-ยุบหนอ การเคลื่อนไหว และอานาปานสติ แต่ทั้ง 3 รูปแบบกลับทำงานบนโครงสร้างกลไกในมิติขององค์ธรรมและสภาวะธรรมที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) ที่กล่าวว่าการฝึกกรรมฐานไม่ว่าจะใช้รูปแบบใด ย่อมมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการสร้าง “สติสัมปชัญญะ” เพื่อประจักษ์แจ้งสภาวะธรรมตามความเป็นจริง โดยในเบื้องต้นรูปแบบพองหนอ-ยุบหนอ เน้นการกำหนดรู้ความรู้สึกทางกายที่ละเอียดอ่อน รูปแบบเคลื่อนไหว เน้นการสร้างความรู้สึกรู้ตัวผ่านจังหวะเพื่อตัดวงจรความคิด และรูปแบบอานาปานสติ เน้นการสังเกตเวทนาที่เกิดขึ้นกับร่างกาย เพื่อพัฒนาอุเบกขา (Equanimity) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2551) อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ความแพร่หลายของศูนย์ปฏิบัติธรรมในสังคมไทยร่วมสมัย สะท้อนถึงบทบาทของกรรมฐานในฐานะ “ทุนทางสังคม” (Social Capital) และ “พื้นที่บำบัดทางจิต” ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ประเวศ วะสี และ สุภัทรา ปราณีตพลกรัง และคณะ ที่ชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายกัลยาณมิตรในพื้นที่ปฏิบัติธรรม ช่วยขับเคลื่อน “พลังงานทางสังคม” (Social Energy) และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ผลการวิจัยที่สะท้อนโครงสร้างเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกายและจิต (Physio-Psychological Structure) ยืนยันว่ากรรมฐานส่งผลโดยตรงต่อ สุขภาวะแบบองค์รวม (Holistic Well-being) ของผู้ปฏิบัติ โดยเฉพาะการเปลี่ยนผ่านจาก “วัตรปฏิบัติ” ไปสู่ “วิถีชีวิต” ที่เน้นการสร้าง “ภูมิคุ้มกันทางจิตใจ” (Mental Resilience) (ประเวศ วะสี, 2547); (สุภัทรา ปราณีตพลกรัง และคณะ, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) ของ Kabat-Zinn, J. และงานวิจัยของ พระมหาบุญช่วย ปญญาวิโร ที่ระบุว่าการปฏิบัติกรรมฐานช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตผ่านการจัดการกุศลเจตนา และการอุทิศตนของจิตอาสาหรือธรรมบริกร สิ่งที่น่าสนใจ (Originality) จากการศึกษาครั้งนี้ คือ การเห็นพลวัตการเปลี่ยนผ่านที่ชัดเจนว่า การปฏิบัติกรรมฐานในสังคมไทยปัจจุบันได้กลายเป็น “เครื่องมือวัตรกรรมทางจิตวิญญาณ” ที่ผู้ปฏิบัติสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับจริตของตน เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างโลกภายใน (ความสงบ) และโลกภายนอก (หน้าที่การงานและสังคม) ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีมาตรฐานธรรม (จาคะ-วิระคะ) เป็นเกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จที่สัมผัสได้จริงในระดับสุขภาวะเชิงพฤติกรรม (Kabat-Zinn, J., 2013); (พระมหาบุญช่วย ปญญาวิโร (คุ้มครอง), 2559)

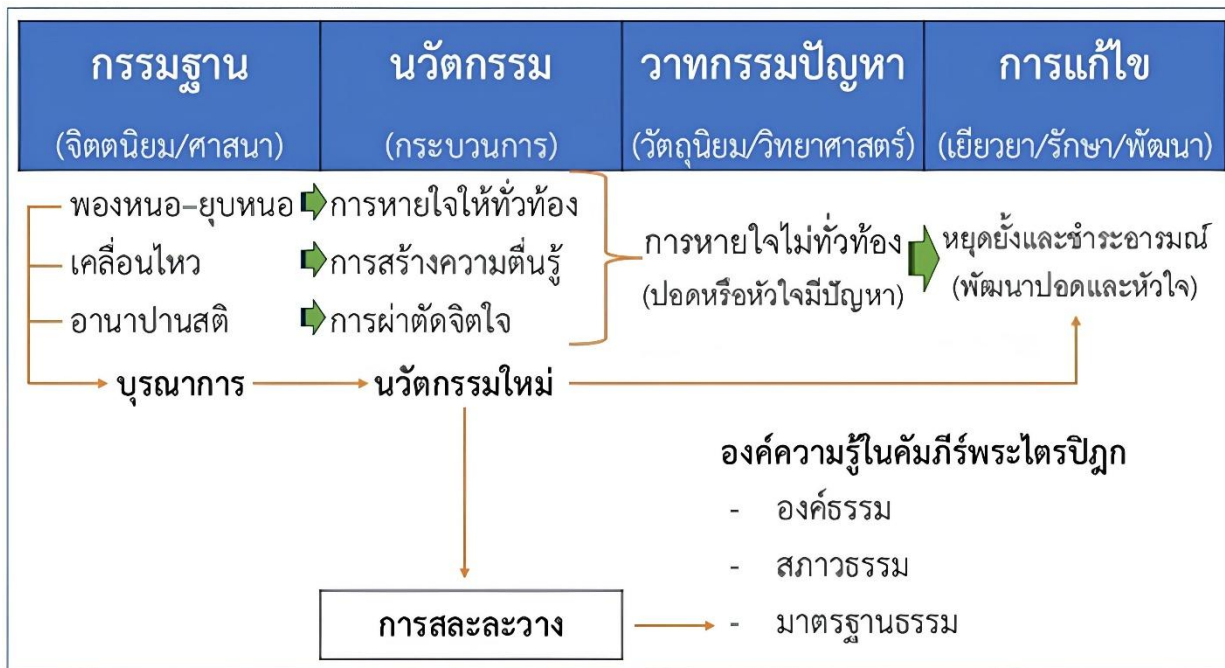
3. การบูรณาการองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานร่วมสมัยทั้ง 3 รูปแบบ นำไปสู่ข้อค้นพบใหม่ทางวิชาการ (Original Contribution) ที่แตกต่างจากจารีตเดิมอย่างมีนัยสำคัญ โดยเปลี่ยนผ่านจากการปฏิบัติแบบ “ทางสายเดี่ยว” (Monistic Approach) ไปสู่ “พหุวิธีเชิงหน้าที่” (Functional Multimodal Approach) ที่ทำลายข้อจำกัดเชิงสรีรวิทยาด้วยการนำ “กายบริหาร 21 ท่วงท่า” และกลไก “การถ่ายเทน้ำหนัก” มาบูรณาการเพื่อขจัดสภาวะ “กายตึงจิตล้า” (Physical-Mental Fatigue) ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในเบื้องต้นของรูปแบบพองหนอ-ยุบหนอ และ

อานาปานสติ ช่วยให้ผู้นับปฏิบัติสามารถรักษาความต่อเนื่องของสภาวะธรรมได้ยาวนานขึ้น ควบคู่กับการผสมผสานกลไกคำบริกรรม (Noting) เข้ากับ “การสัมผัสสัมผัส” (Sensation) ที่ช่วยให้ก้าวข้ามกำแพงบัญญัติสู่การรับรู้สภาวะธาตุได้อย่างรวดเร็วและแหลมคม สอดรับกับข้อค้นพบของ พระมหาไพโรจน์ ญาณวิบุโล นอกจากนี้ยังปรากฏ “กลวิธีเชิงรุกในการระงับนิเวศ” (Active Hindrance Suppression Tactics) ผ่านการแทรกแซงทางกายภาพที่ยืดหยุ่น เช่น การปรับลมหายใจหรืออิริยาบถ ซึ่งต่างจากเดิมที่เน้นการเผชิญหน้าแบบอดทน (Passive Endurance) เพียงอย่างเดียว ชุดความรู้บูรณาการนี้จึงเป็น “วิทยาการทางจิตตภาวนา” ที่เปลี่ยนจากการรักษาจารีตสู่การใช้ชุดเครื่องมือ (Toolkits) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ (Mental Resilience) อย่างเป็นรูปธรรม (พระมหาไพโรจน์ ญาณวิบุโล, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดของ Kabat-Zinn, J. และ ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์ และคณะ ทั้งนี้ ผลการวิจัยเชิงปริมาณได้ยืนยันประสิทธิผลของโครงสร้างการเรียนรู้ลำดับขั้น (Learning Hierarchy) ขององค์ความรู้ทั้ง 37 ประการอย่างชัดเจน โดยผลการประเมินจากกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีความพึงพอใจและประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับมาก และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำ สะท้อนถึงความสอดคล้องของผลลัพธ์ในการเรียนรู้ บ่งชี้ว่าชุดความรู้บูรณาการนี้มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดสูง และมีความเสถียรของเครื่องมือแม้ในกลุ่มเยาวชนที่ปราศจากพื้นฐานมาก่อน (Kabat-Zinn, J., 2013); (ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์ และคณะ, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพร ชินโรส ที่ระบุว่า การปฏิบัติที่จัดระบบอย่างเป็นขั้นตอน (Systematic Approach) ย่อมส่งผลต่อสุขภาวะทางปัญญาอย่างมีนัยสำคัญ เพราะเหตุนี้ ชุดความรู้ดังกล่าวจึงสามารถนำไปศึกษาและปฏิบัติตามเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมพร ชินโรส, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

การปฏิบัติกรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ทั้ง 3 รูปแบบ มีนวัตกรรม (Innovation) ที่สามารถแก้ไขปัญหากลางได้ว่าทกรรม (Discourse) เดียวกัน โดยจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติกรรมฐานแบบพองหนอ - ยุบหนอ มีนวัตกรรมในบริบท “กระบวนการหายใจให้ทั่วท้อง” การปฏิบัติกรรมฐานแบบเคลื่อนไหว มีนวัตกรรมที่เรียกว่า “กระบวนการสร้างความตื่นรู้” ภายใต้ว่าทกรรม “แมวจับหนู” ในบริบท “คิดเหมือนหนู รู้เหมือนแมว” และการปฏิบัติกรรมฐานแบบอานาปานสติ มีนวัตกรรมในบริบท “กระบวนการผ่าตัดจิตใจ”

โดยในทัศนะทางการแพทย์ นวัตกรรมกระบวนการ (Process innovation) ของการปฏิบัติกรรมฐานทั้ง 3 รูปแบบนี้ ส่งผลให้กระบวนการทำงานของปอดและหัวใจมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการหายใจไม่ทั่วท้องก็ดี การคิดฟุ้งซ่านทำให้อารมณ์เศร้าหมองก็ดี หรือแม้แต่วิทยาอาการที่เกิดขึ้นกับอวัยวะส่วนต่าง ๆ ภายในโครงสร้างร่างกายก็ดี ส่งผลถึงกระบวนการทำงานของปอดและหัวใจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเหตุนี้ชุดความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมการปฏิบัติกรรมฐานทั้ง 3 รูปแบบ ตามหลักการทางศาสนาจัดอยู่ในประเภทจิตตนิยมสามารถแก้ไขว่าทกรรมปัญหาตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่จัดอยู่ในประเภทวัตถุนิยมเกี่ยวกับ “การทำงานของปอดและหัวใจ” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อทำการบูรณาการองค์ความรู้ในบริบทของนวัตกรรมการปฏิบัติกรรมฐานในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาพร้อมสมัยแบบไทยทั้ง 3 รูปแบบ เข้าด้วยกันจึงก่อเกิดนวัตกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่เรียกว่า “กระบวนการสละละวาง” ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 นวัตกรรม: กระบวนการสละละวาง

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติกรรมฐานในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาสมัยแบบไทย มีลักษณะเป็น “จิตตนิยมเชิงประสบการณ์” (Empirical Idealism) ที่อธิบายความจริงผ่านการตระหนักรู้ภายใน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ในมิติของเหตุผลที่พิสูจน์ได้เชิงประจักษ์ สอดรับกับทัศนะของ Albert Einstein ที่ยกย่องพระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสนาแห่งจักรวาล (Cosmic Religion) ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้ครอบคลุมทั้งธรรมชาติและจิตวิญญาณ จุดเด่นที่ค้นพบ คือ การจัดการสุขภาวะที่แตกต่างจากแนวทางวัตถุนิยม โดยเฉพาะอาการผิดปกติทางกายภาพ เช่น อาการหายใจไม่ทั่วท้อง ซึ่งวิทยาศาสตร์กระแสหลักมุ่งเน้นการรักษาเชิงสรีรวิทยาด้วยยาปฏิชีวนะ แต่กระบวนการสละละวางทางกรรมฐานกลับสามารถเยียวยา ด้วยวิธีการทางจิตภาวนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปรากฏการณ์นี้จึงเป็นจุดเชื่อมโยงสำคัญที่ใช้ให้เห็นว่า ชุดความรู้พุทธศาสนาสมัยใหม่ใช้เพียงความเชื่อทางศาสนา แต่เป็นวิทยาการทางจิตที่ทรงคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับมาตรฐานสากล

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบกรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นโครงสร้างดุษฎีภาพเชิงระบบ ที่บูรณาการระหว่างคันถธุระ (ทฤษฎี) และวิปัสสนาธุระ (ปฏิบัติ) เพื่อมุ่งสู่ความพ้นทุกข์ โดยมีกลไกขับเคลื่อนผ่าน 3 มิติเชิงโครงสร้าง ได้แก่ มิติทางด้านองค์ธรรม (ปัจจัยแห่งการตื่นรู้) มิติทางด้านสภาธรรม (ดุษฎีภาพความปกติของจิต) และมิติทางด้านมาตรฐานธรรม (วิถีแห่งการสละละวาง) สอดประสานหลักการของวิสุทธิ 7 และวิปัสสนาญาณ 16 ในฐานะดัชนีชี้วัดวิวัฒนาการทางจิตอย่างเป็นระบบ ส่วนองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาสมัยแบบไทย จากการวิเคราะห์รูปแบบการปฏิบัติกรรมฐานทั้ง 3 รูปแบบ พบว่า มีโครงสร้างการทำงานเป็นเอกภาพผ่านการใช้ “สติ” เป็นกลไกหลักในการกำหนดรู้ปัจจุบันขณะ โดยมี “ฐานกาย” เป็นโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) เชื่อมประสานจิตให้เกิดสัมพันธภาพเชิงบวกต่อสุขภาวะและพลังงานทางสังคม พัฒนาจาก “วัตรปฏิบัติ” สู่ “วิถีชีวิต” ที่สร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ (Mental Resilience) อย่างมีประสิทธิภาพ และในส่วนของการบูรณาการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ผลการบูรณาการองค์ความรู้การปฏิบัติกรรมฐานทั้ง 3 รูปแบบ

สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้สำคัญรวม 37 ประการ ซึ่งจำแนกโครงสร้างการเรียนรู้เป็นระดับขั้นที่เกี่ยวเนื่องกัน เริ่มต้นจากระดับพฤติกรรมในฐานะผู้ระดับปัญญาเท่าทันความจริงในฐานธรรม จากการประเมินผลการบูรณาการองค์ความรู้ กับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 จำนวน 60 คน พบความพึงพอใจในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการปฏิบัติธรรมฐานดังกล่าว สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทข้อเสนอแนะการวิจัย การปฏิบัติธรรมฐานในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาพร้อมสมัยแบบไทย เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต จำเป็นต้องพัฒนาองค์ความรู้ของผู้ปฏิบัติธรรมฐานเกี่ยวกับองค์ธรรม สภาธรรม และมาตรฐานธรรม เพื่อขับเคลื่อนวิปัสสนาปัญญาไปสู่ญาณและวิชาตามลำดับ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ศูนย์ปฏิบัติธรรม มหาวิทยาลัยสงฆ์ และสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ควรนำชุดความรู้ไปพัฒนาหลักสูตร จัดทำคู่มือ เผยแพร่ให้พุทธศาสนิกชนตลอดถึงผู้ที่มีความสนใจได้มีโอกาสศึกษาและปฏิบัติตาม ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ศูนย์ปฏิบัติธรรมควรนำองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปใช้เป็นกรอบเชิงนโยบายสำหรับกำหนดทิศทางการพัฒนา และบริหารจัดการกิจกรรมการปฏิบัติธรรมฐาน เผยแพร่สู่พุทธศาสนิกชนอย่างเป็นระบบ สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรขยายผลสู่การศึกษาด้านสุขภาวะและการประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในบริบทอื่นๆ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชนิพนธ์เรื่อง การบูรณาการองค์ความรู้การปฏิบัติธรรมฐานในวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาพร้อมสมัยแบบไทย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาและภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). ศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2558). วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ 2 ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลก. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- ขวัญฟ้า ศรีประพันธ์ และคณะ. (2562). รูปแบบการประยุกต์ใช้สติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทยปัจจุบัน. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 6(10), 4812-4826.
- ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2561). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนากรรมฐานของนักท่องเที่ยวในพื้นที่อีสานตอนกลาง กรณีจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม. วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม, 7(1), 251-254.
- รัชชัย กันนะพันธุ์. (2562). จิตวิทยาเชิงพุทธ: กระบวนการบำบัดและพัฒนาตนเอง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพลังจิตตานุภาพ.
- ประเวศ วะสี. (2547). ธรรมชาติของสรรพสิ่ง: การเข้าถึงความจริงทั้งหมด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2543). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2551). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2562). ธรรมประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาบุญช่วย ปณฺณวชิโร (คัมภีร). (2559). รูปแบบการพัฒนาจิตเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญา. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาไพโรจน์ ญาณวิบุโล. (2561). การศึกษาเชิงวิเคราะห์รูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในสังคมไทยร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระมหาวุฒิชัย วุฑฺฒิชโย. (2563). การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาจิตของกรรมฐาน 5 สาย ในสังคมไทย. วารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา สำนักการศึกษา วัดพระธรรมกาย, 6(1), 23-35.
- พระมหาเสมา ไชยพานิช. (2563). บทบาทของศูนย์ปฏิบัติธรรมในการสร้างทุนทางสังคมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน. วารสารวิจัยธรรมศึกษา, 3(2), 145-158.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2558). พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี.
- พระโมคคัลลานเถระ. (2547). คัมภีร์อภิธานวรรณนา (พระมหาสมปอง มุทิโต แปลเรียบเรียง). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์ พรินต์ติ้ง จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2561). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. (พิมพ์ครั้งที่ 52). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- สมพร ชีโนรส. (2561). ผลของการฝึกสติแบบบูรณาการต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาวะทางปัญญาของเยาวชน. วารสารวิชาการพระพุทธศาสนา, 9(2), 45-60.
- สุภัทรา ปราณิตพลกรัง และคณะ. (2562). การพัฒนาเครือข่ายการปฏิบัติธรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในสังคมไทยร่วมสมัย. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(10), 4812-4825.
- Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-Based Interventions in Context: Past, Present, and Future. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 144-156.
- Kabat-Zinn, J. (2013). *Full Catastrophe Living: Using the Wisdom of Your Body and Mind to Face Stress, Pain, and Illness*. New York: Bantam Books.
- Zohar, D. & Marshall, I. (2004). *Spiritual Capital: Wealth We Can Live By*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว ไม่น้อยกว่า 8 หน้ากระดาษ A4 หรือจำนวนคำไม่เกิน 8,000 คำ (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อ (Abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้ค่าย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (Acknowledgement) ระบุเฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีขอบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

9) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุล ของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาค้นสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

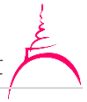
1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณเป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอนัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีร์รักษา และอัจฉริมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)
- 2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al., 2005)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

หนังสือ

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

หนังสือ ที่มี DOI

Ewert, A. W. et al. (2014). Outcomes and benefits. England: CAB International. <https://doi.org/10.1079/9781845939199.0140>.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าอ้างอิง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บทความในหนังสือ

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

บทความในหนังสือ ที่มี DOI

Sparks, D. L. (2003). Inorganic Soil Components. In Sparks, D. L. (Ed.), Environmental Soil Chemistry. (2nd ed.). (pp. 47-73). England: Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-656446-4.X5000-2>.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่).// เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บทความจากวารสาร

พระสถาพร ปุณณนโท (เจ้าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

บทความจากวารสาร ที่มี DOI

Baker, D. (2006). The Political Economy of Fascism: Myth or Reality, or Myth and Reality?. New Political Economy, 11(2), 227-250. <https://doi.org/10.1080/13563460600655581>.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม.// (เล่มที่อ้าง, เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทธาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์.// เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ระดับวิทยานิพนธ์/สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
นายมนัส ภาควงศ์. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์ (ไม่อนุญาตให้ใช้แหล่งข้อมูลที่มาจาก Facebook)

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริ่งจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา/เล่มที่/ตอนที่/หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมนุญ รวีพ้อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตรักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนโท (ร่ำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงาน จิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Anderson, R. M. & Funnell, M. M. (2005). Patient empowerment: reflections on the challenge of fostering the adoption of a new paradigm, 57(2), 153-157. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2004.05.008>.
- Collinge, W. (1997). The American Holistic Health Association Complete Guide to Alternative Medicine. New York: Warner Books.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helping practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.
- Winzer, L. & Gray, R. S. (2019). The Role of Buddhist Practices in Happiness and Health in Thailand: A Structural Equation Model. *Journal of Happiness Studies*, 20, 411-425. <https://doi.org/10.1007/s10902-017-9953-z>.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

*Corresponding author E-mail: (12 pt)

*Tel: XX-XXXX-XXXX (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่เกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือ แนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

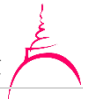
1. (16 pt).....

2. (16 pt).....

3. (16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt).... ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ถ้ามี) ชื่อภาพ..... (16 pt)

.....

.....

.....

.....

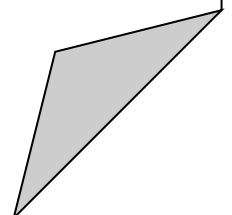
.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ถ้ามี) ชื่อตาราง..... (16 pt)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

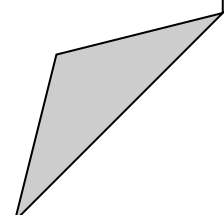
.....

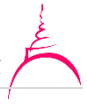
.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ระบุเฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

.....(16 pt).....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

.....(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³ (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

*Corresponding author E-mail: (12 pt)

*Tel: XX-XXXX-XXXX (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

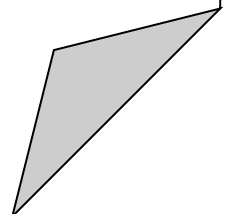
Abstract (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

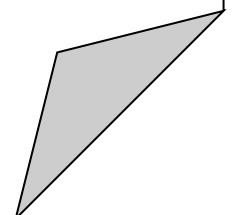
.....(16 pt).....

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

(16 pt).

(16 pt).

